

Ewa Wólkiewicz

**KAPITUŁA KOLEGIACKA
ŚW. MIKOŁAJA
W OTMUCHOWIE**

**Dzieje - organizacja - skład osobowy
(1386-1477)**

Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego
Uniwersytetu Opolskiego

Opole 2004

© Copyright by Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego
Opole 2004

SPIS TREŚCI

Zestawienie skrótów	9
Bibliografia	13
Wstęp	39
I. RODOWÓD FUNDATORA	55
1. Protoplasta	55
2. Reibold Fulschussil	56
3. Synowie Reibolda	57
4. Czwarte pokolenie	60
5. Fulschussilowie - duchowni	62
6. Bertold — fundator kolegiaty	64
7. Ostatni przedstawiciele rodziny	66
II. DZIEJE PARAFII OTMUCHOWSKIEJI KAPITUŁY ŚW. MIKOŁAJA DO 1477 R.	69
1. Zarys dziejów parafii otmuchowskiej do 1386 r.	69
2. Okoliczności fundacji kolegiaty	77
3. <i>Patrocinium</i>	81
4. Kościół kolegiacki	84
5. Dzieje kolegium kanonickiego do 1477 r.	87
III. UPOSAŻENIE	93
1. Uposażenie pierwotne	93
2. Uposażenie prebend	98
2.1. Prepozytura	98
2.2. Dziekania	99
2.3. Kustodia	101
2.4. Kanonie	101
2.5. Niższe duchowieństwo	104
2.6. Dystrybucje	106
3. Darowizny na rzecz kapituły Św. Mikołaja	107
4. Majątek kapituły w XV w.	112
4.1. Posiadłości	112
4.2. Dziesięciny	114
4.3. Inne dochody	116
5. Strategia majątkowa korporacji	120

IV. STRUKTURA WEWNĘTRZNA KAPITUŁY.....	123
1. Statuty.....	123
2. Prałaci.....	124
2.1. Liczba i hierarchia.....	124
2.2. Prepozyci.....	127
2.3. Dziekani.....	129
2.4. Kustosze.....	131
3. Kanonicy.....	132
4. Duchowieństwo niższe.....	136
4.1. Wikariusze.....	136
4.2. Mansjonarze.....	139
4.3. Inni duchowni kościoła kolegiackiego.....	140
5. Urzędnicy kapitulni.....	142
5.1. Prokuratorzy.....	143
5.2. Notariusze.....	147
5.3. Wójt kapituły.....	148
5.4. Komornik.....	149
5.5. <i>Rector scholarum</i> i nauczyciele pomocniczy.....	150
5.6. Organista i dzwonnik.....	153
5.7. Zakrystian.....	153
6. Służba.....	154
7. Posiedzenia.....	155
7.1. Zwyczajne.....	155
7.2. Generalne.....	155
8. Pieczęć.....	158
V. GRUPA PRAŁATÓW I KANONIKÓW (1386-1477).....	161
1. Droga do kapituły.....	161
1.1. Obsadzanie prałatur i kanonii.....	161
1.2. Dzięki prowizji papieskiej.....	163
1.3. Poprzez służbę na dworze biskupim.....	164
1.4. Poprzez konsystorz i urząd audytora.....	169
1.5. Poprzez urzędy zarządu lokalnego dóbr biskupich.....	171
1.6. Dzięki prawu patronatu.....	174
1.7. Awans z grona niższego duchowieństwa.....	176
1.8. Wpływ powiązań rodzinnych.....	177
2. Pochodzenie terytorialne.....	178
2.1. Rola czynnika terytorialnego.....	178
2.2. Kanonicy z księstwa biskupiego.....	179
2.3. Kanonicy-Ślązacy.....	180
2.4. Cudzoziemcy.....	182

3. Pochodzenie	społeczne.....	184
3.1. Możliwości badań		184
3.2. Synowie szlacheccy		185
3.3. Mieszczanie		186
3.4. Chłopi		187
4. Narodowość		188
5. Wykształcenie akademickie		190
5.1. Wymagania statutowe		190
5.2. Liczba studiujących		191
5.3. Czas studiów		192
5.4. Miejsce studiów		193
5.5. Przedmiot studiów		196
5.6. Graduaci w kolegiacie		197
5.7. Wykształcenie a pochodzenie		198
6. Kumulacja beneficjów		199
6.1. Możliwości kumulacji		199
6.2. Stan faktyczny		200
6.3. Kumulacja prałatur		200
6.4. Kumulacja kanonii		202
6.5. Kanonicy jako plebani		207
6.6. Kanonicy-altaryści		210
6.7. Kanonicy jako wikariusze i mansjonarze		213
6.8. System obejmowania beneficjów		214
6.9. Łowcy prebend		214
7. Kwestia rezydencji		216
8. W służbie diecezji i papieża		219
8.1. Administratorzy biskupstwa		219
8.2. Oficjałowie i wikariusze generalni		220
8.3. Kolektorzy biskupi, papiescy i soborowi		222
VI. GRUPA WIKARIUSZY I MANSJONARZY (1386-1477)		225
1. Pochodzenie		225
2. Wykształcenie		227
3. Kumulacja beneficjów		228
VII. STOSUNKI KAPITUŁY ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM		233
1. Stolica Apostolska wobec kapituły Św. Mikołaja		233
2. Biskupi wrocławscy a prałaci i kanonicy otmuchowscy		235
3. Mieszczanie otmuchowscy wobec duchownych kapituły		237
Zakończenie		243

CZEŚĆ PROZOPOGRAFICZNA.....	247
1. Chronologiczny spis prałatów i kanoników kolegiaty otmuchowskiej 1386-1477.....	248
1.1. Prepozyci.....	248
1.2. Dziekani.....	249
1.3. Kustosze.....	249
1.4. Kanonicy.....	249
2. Alfabetyczny spis prałatów i kanoników otmuchowskich 1386-1477 .	251
3. Biogramy kanoników i prałatów w układzie alfabetycznym.....	254
4. Chronologiczny wykaz wikariuszy i mansjonarzy otmuchowskich —	362
4.1. <i>Curati</i>	362
4.2. Wicedziekani.....	362
4.3. Subkustosze.....	362
4.4. Wikariusze.....	362
4.5. Precentorzy.....	363
4.6. Mansjonarze.....	363
5. Biogramy wikariuszy i mansjonarzy w układzie alfabetycznym.....	365
Zusammenfassung.....	393
Indeks nazw geograficznych.....	397
Indeks osób.....	409

ZESTAWIENIE SKRÓTÓW

AAW	Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu.
APJG	Archiwum Państwowe w Jeleniej Górze.
APLg	Archiwum Państwowe w Legnicy.
APOp	Archiwum Państwowe w Opolu.
APWr	Archiwum Państwowe we Wrocławiu.
AUC	Acta Universitatis Carolinae.
BP	SULKOWSKA-KURAŚ I., KURAŚ S. (wyd.), <i>Bullarium Poloniae</i> , t. I-II, Roma 1982-1985; t. III-IV, Roma-Lublin 1988-1998.
BUWr	Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu.
CDS	<i>Codex diplomaticus Silesiae</i> .
Concilia Poloniae	SAWICKI J. (wyd.), <i>Concilia Poloniae</i> , t. X: <i>Synody diecezji wrocławskiej i ich statuty</i> , Wrocław 1963.
Dipl.Niss.	KASTNER A. (wyd.), <i>Diplomata Nissensia antiquora</i> , „Jahresbericht des Neisser Gymnasium”, 1852, s. 1-30.
Dok.chron.	AAW, Dokumenty w układzie chronologicznym.
DQ	<i>Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte</i> .
GQGG	VOLKMER F., HOHAUS W. (wyd.), <i>Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz</i> , t. II: <i>Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz 1400-1500</i> , Habelschwerdt 1888.
HUCP	<i>Historia Universitatis Carolinae Pragensis</i> .
Kat.	Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska.
K D A A W	URBAN W., <i>Katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu</i> , cz. I: <i>Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi</i> , Roma 1970.
Kopietz I	KOPIETZ J.A., <i>Das Collegiatstift von St. Nikolaus in Ottmachau (1386-1477)</i> , ZfGS 26 (1892), s. 131-163.
Kopietz II	KOPIETZ J.A., <i>Die Pfarr- und Collegiatkirche von St. Nicolaus in Ottmachau</i> , ZfGS 24 (1890), s. 162-176.
Kopietz III	KOPIETZ J.A., <i>Geschichte der katholischen Pfarrei Patschkau</i> , ZfGS 17 (1883), s. 94-150.
Kopietz IV	KOPIETZ J.A., <i>Kirchengeschichte des Fürstenthums Munsterberg und des Weichbildes Franckenstein</i> , Franckenstein 1885.
Ks.Prom.	GAŚSIOROWSKI A. (wyd.), <i>Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku</i> , Kraków 2000.
LBUS	GRUNHAGEN C., MARKGRAF H. (wyd.), <i>Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter</i> , t. I-II, Leipzig 1881-1883.

- Lib.fund. MARKGRAF H., SCHULTE J.W. (wyd.), *Liberfundationis episcopatus Vratislaviensis*, CDS XIV, Breslau 1889.
- LT NEMEC E. (wyd.), *Listinar Tešmska. Codex diplomaticus ducatus Tessinensis*, t. I-III, Český Tešfn 1955-1960.
- MBV *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia.*
- MGF REISCH CH. (wyd.), *Urkundenbuch der Kustodien Goldberg und Breslau*, w: TENŽE, *Monumenta Germaniae Franciscana*, Dusseldorf 1917.
- MPV *Monumenta Poloniae Vaticana.*
- NekrHeinrichau WATTENBACH W. (wyd.), *Schlesische Nekrologien. Nekrologium von Heinrichau*, ZfGS 4 (1862), s. 278-307.
- NekrKamenz WATTENBACH W. (wyd.), *Schlesische Nekrologien. Nekrologium von Kamenz*, ZfGS 4 (1862), s. 307-337.
- NekrLubense WATTENBACH W. (wyd.), *Necrologium Lubense*, w: TENŽE, *Monumenta Lubensia*, Breslau 1861, s. 35-59.
- NLgb ENGELBERT K. (wyd.), *Quellen zur Geschichte des Neisser Bistumlandes aufGrund der drei altestesten Neisser Lagerbücher*, Wiirzburg 1964.
- NUrk UNTERLAUFF M., *Neisser Urkunden im Diözesanarchiv zu Breslau*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 33 (1904/1906), s. 78-112; 34 (1906/1908), s. 1-30.
- Onera *Onera item dominorum prepositi decani rectoris*, w: R. VOLKEL, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Koliegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 (1938), s. 233-234.
- QGBB SCHULTE W. (wyd.), *Quellen zur Geschichte der Besitzverhältnisse des Bistums Breslau*, w: TENŽE, *Studien zur schlesischen Kirchengeschichte*, DQ 3, Breslau 1907, s. 171-279.
- Registrum I *Registrum omnium redditum et proventum capituli et ecclesie s. Nicolai in Othmuchaw* (APWr, Rep. 135, sygn. 398).
- Registrum II *Registrum redditum et proventum perceptorum et distributorum capituli et ecclesie Othmuchoviensis* (APWr, Rep. 31, sygn. 704).
- Registrum III *Rejesty czynszów opiekunów chóru i wikarych otmuchowskich 1432-1451, 1514-1515* (APOp, Akta m. Otmuchowa, sygn. 68).
- RegŚl KORTA W. (red.), *Regesty śląskie*, t. I-V, Wrocław 1975-1992.
- Rep.Hel. *Repertorium Heliae.*
- RG *Repertorium Germanicum.*
- Stat.Niss. *Statuta venerabilis capituli ecclesiae collegiatae Nissensis* (APWr, Rep. 135, sygn. 397).
- SOA Jesenfk Statnf okresm archiv Jesenfk.

SR	<i>Regesten zurschlesischen Geschichte</i> , CDS, t. VII, XVI, XVIII, XXII, XXIX, XXX, Breslau 1868-1925.
SRS	<i>Scriptores Rerum Silesiacarum</i> .
Statuta	<i>Statuta consuetudines et ordinationes capituli ecclesiae in antiqua civitate Nissensi</i> , w: R. VÖLKEL, <i>Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus</i> , „Bericht des wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 222-233.
SUB	APPELT H., IRGANG W. (wyd.), <i>Schlesisches Urkundenbuch</i> , t. I-VI, Koln 1963-1998.
Translatio	<i>Translatio collegii Othmuchouiensis in antiquam Nissam</i> , w: J. HEYNE, <i>Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau</i> , t. II, Breslau 1864, Aneks, V, s. 931-935.
UBLieg	SCHIRRMACHER F.W. (wyd.), <i>Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455</i> , Liegnitz 1866.
UGUS	TZSCHOPPE G.A., STENZEL G.A. (wyd.), <i>Urkundensammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte und der Einjuhrung und Verbreitung deutscher Kolonisten und Rechte in Schlesien und der Ober-Lausitz</i> , Hamburg 1832.
Visitatio I	<i>Visitatio ecclesiarum parochialium archidiaconatus Wratislaviensis a. 1579</i> , w: J. JUNGNITZ (wyd.) <i>Visitationsberichte der Diözese Breslau</i> , t. I: <i>Archidiaconat Breslau</i> , Breslau 1902, s. 59-105.
Visitatio II	<i>Visitatio ecclesiarum parochialium a. 1638</i> , w: J. JUNGNITZ (wyd.), <i>Visitationsberichte der Diözese Breslau</i> , 1.1: <i>Archidiaconat Breslau</i> , Breslau 1902, s. 106-144.
Visitatio III	<i>Visitatio parochialium ecclesiarum a. 1651/52</i> , w: J. JUNGNITZ (wyd.), <i>Visitationsberichte der Diözese Breslau</i> , t. I: <i>Archidiaconat Breslau</i> , Breslau 1902, s. 145-297.
Yisitatio IV	<i>Visitatio ecclesiarum sub archidiaconatu Wratislaviensi sitarum a. 1666/67</i> , w: J. JUNGNITZ (wyd.) <i>Visitationsberichte der Diözese Breslau</i> , 1.1: <i>Archidiaconat Breslau</i> , Breslau 1902, s. 298-735.
VMPL	<i>Wetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> .
ZfGS	„Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens“.
ZK	Zbiory Kastnera.

BIBLIOGRAFIA

1. ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE

1.1. Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu

1.1.1. Zespoły dokumentów pergaminowych

Dokumenty o sygnaturach literowych
Dokumenty w układzie chronologicznym
Dokumenty cechu rzeźników w Nysie
Dokumenty parafii w Gościęcinie
Dokumenty parafii w Kozuchowie
Dokumenty parafii w Namysłowie
Dokumenty parafii w Nysie
Dokumenty parafii w Otmuchowie
Dokumenty parafii w Paczkowie
Dokumenty parafii w Świdnicy
Dokumenty parafii w Ząbkowicach Śląskich
Dokumenty parafii kolegiackiej w Głogowie
Dokumenty parafii miejskiej w Głogowie
Dokumenty kolegiaty w Głogówku
Dokumenty kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu
Dokumenty wikariuszy katedralnych

1.1.2. Zespół: Akta działalności biskupów

IA 1b

IA 1c

1.1.3. Zespół: Zarząd duchowny diecezji

II b 1 *Incorporationes d. Conradi episcopi 1431-1447.*

II b 2 *Incorporationes episcoporum: Petri 1448-1458 lodoci 1461-1467.*

II b 3 *Incorporationes episcopi Rudolphi 1468-1482.*

1.1.4. Zespół: Wikariusze katedralni i altarzyści

III d 1 Najstarszy kopiarz wikariuszy katedralnych.

III d 1ª Drugi kopiarz wikariuszy katedralnych.

III d 2 Trzeci kopiarz wikariuszy katedralnych.

1.1.5. Zespół: Wikariusze kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu

IV a 4 a Kopiarz wikariuszy kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu.

1.1.6. Zespół: Mansjonarze kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu

IV a 8 Kopiarz mansjonarzy kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu.

1.1.7. Zespół: Kolegiata w Głogowie

IV b 7 Kopiarz kolegiaty głogowskiej.

1.1.8. Zespół: Kolegiata Św. Idziego

A 18 Księga inkorporacji kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu.

1.1.9. Zespół: kolegiata Św. Mikołaja w Otmuchowie

IV^d 16 *Registrorum vicariorum in Othmuchaw de censibus et decimis.*

IV^d 18 *Copia litterarum mansjonariorum Nissensium. Anno 1592.*

1.2. Archiwum Państwowe we Wrocławiu

1.2.1. Księgi

1.2.1.1. Rep 135

Sygn. 370: Kopiarz klasztoru augustianów NMP we Wrocławiu

Sygn. 371: *Repertorium Heliae*

Sygn. 397: *Statuta venerabilis capituli ecclesiae collegiate Nissensis*

Sygn. 398: *Registrum omnium reddituum et proventuum capituli et ecclesie s. Nicolai in Othmuchaw*

Sygn. 400: Akta rachunkowe kapituły z 1519 r.

1.2.1.2. Rep. 31: Księstwo nyskie

Sygn 704: *Registrum redditum et proventum perceptorum et distributorum capituli et ecclesie Othmuchoviensis*

1.2.2. Dokumenty

Dokumenty miasta Wrocławia

Rep. 55 — klasztor augustianów we Wrocławiu

Rep. 58 — klasztor dominikanek we Wrocławiu

Rep. 63 — klasztor klarysek we Wrocławiu

Rep. 64 — kolegiata Św. Krzyża we Wrocławiu

Rep. 65 — wikariusze i mansjonarze kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu

Rep. 66 — klasztor krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą we Wrocławiu

Rep. 67 — klasztor premonstratensów we Wrocławiu

Rep. 72 — kolegiata w Niemodlinie

Rep. 75 — klasztor franciszkanów w Kłodzku

Rep. 76 — kolegiata w Głogowie

Rep. 80 — kolegiata św. Bartłomieja w Głogówku

Rep. 83 — klasztor cystersów w Krzeszowie

Rep. 84 — klasztor cystersów w Henrykowie

Rep. 91 — klasztor cystersów w Lubiążu

Rep. 93 — klasztor benedyktynek w Legnicy

- Rep. 98 — klasztor magdalenek w Nowogrodźcu Bobrzańskim
Rep. 102 — kolegiata w Nysie
Rep. 103 — klasztor bożogrobców w Nysie
Rep. 107 — kolegiata Św. Krzyża w Opolu
Rep. 111 — kolegiata w Raciborzu
Rep. 116 — klasztor augustianów w Żaganie
Rep. 125 — klasztor cysterek w Trzebnicy
Rep. 127 — klasztor paulinów na Łąkach pod Głogówkiem
Rep. 132a — depozyt m. Chojnowa
Rep. 132a — depozyt m. Dzierżoniowa
Rep. 132a — depozyt m. Głucholaz
Rep. 132a — depozyt m. Góry
Rep. 132a — depozyt m. Grodkowa
Rep. 132a — depozyt m. Kluczborka
Rep. 132a — depozyt m. Paczkowa
Rep. 132a — depozyt m. Strzelina

1.3. Archiwum Państwowe w Opolu

Gut Herzogswalde, sygn 1

Akta miasta Otmuchowa: sygn. 59 — *Causa capituli et curati*; sygn. 68 — Rejestry czynszów opiekunów chóru i wikarych otmuchowskich 1432-1451,1514—1515

Akta miasta Namysłowa

Akta miasta Nysy

Akta miasta Paczkowa

Zbiór Kastnera: t. IX — *Scripta Joannis Felicis Pedewitz*; t. XXXI — *Neisser Ratsherren*; t. XXXV — *Kreuzherren von Neisse*; t. XL — *Geschichte des Neisser Kollegiatstifts*; t. XLI — *Geschichte des Neisser Kollegiatstifts*; t. XLIV — *Excerpte aus den Neisser Landbüchem*; t. XLV — *Excerpte aus den Neisser Landbüchem*.

1.4. Archiwum Państwowe w Jeleniej Górze

Akta miasta Bolesławca

Akta miasta Jeleniej Góry

1.5. Archiwum Państwowe w Legnicy

Akta miasta Legnicy

1.6. Statni okresni archiv Jesenfk

Archiv fary Vidnava

1.7. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

I Q 267
 I F 445
 IV F 214
 M 1063

2. ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- ABRAHAM W., *Statuty kapituły w Kruszwicy*, PS 8 (1956), z. 3-4, s. 251-315.
- Album seu matricula facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Caroli-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834.
- ALTMANN W. (wyd.), *Acta Nicolai Gramis*, CDS 15, Breslau 1890.
- APPELT H., IRGANGL. (wyd.), *Schlesisches Urkundenbuch*, t. I-VI, Koln 1963-1998.
- BRETSCHNEIDER P. (wyd.), *Urkundenbuch der Stadt uinsterberg*, t. I-III, Munsterberg 1932.
- ENGELBERT K. (wyd.), *Quellen zur Geschichte des Neisser Bistumlandes auf Grund der drei ältesten Neisser Lagerbücher*, Wurzburg 1964.
- ERSIL J., PRAŽAK J. (opr.), *Archiv prazske metropolitni kapituły*, t. II: *Katalog listin a listu z let 1420-1561*, Praha 1986.
- ESCHENLOER P., *Historia Wratislaviensis*, SRS 7, Breslau 1872.
- FUNCKE F., *Regesten der Bischöfe von Leubus bis zum Jahre 1418*, „Brandenburgia. Monatsblatt der Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg" 24 (1916), s. 193-252.
- GAŚSIOROWSKI A. (wyd.), *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, Kraków 2000.
- GOTTSCHALK F., *Das Totenbuch der Altaristenbruderschaft von Maria Magdalena zu Breslau, ca. 1454-1524*, ASKG 6 (1941), s. 127-185.
- GRABER E. (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis Jauer*, CDS 35, Breslau 1930.
- GRABER E. (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis Neisse*, CDS 36, Breslau 1933.
- GRABER E. (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis Neustadt*, CDS 33, Breslau 1928.
- GRUNHAGEN C., MARKGRAF H. (wyd.), *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, t. I-II, Leipzig 1881—1883.

- GRUNHAGEN C. (wyd.), *Protokolle des Breslauer Domkapitels. Fragmente aus der Zeit 1393-1460*, ZfGS 5 (1863), s. 118-159.
- GRUNHAGEN C. (wyd.), *Urkutidenbuch der Stadt Brieg*, CDS 9, Breslau 1870.
- JUNGNITZ J., *Beitrdge zur mittelalterlichen Statistik des Bisthums Breslau*, ZfGS 33 (1899), s. 385-402.
- JUNGNITZ J. (wyd.), *Visitationsberichte der Didzese Breslau*, t. I, *Archidiakonat Breslau*, Breslau 1902.
- JUREK T. (wyd.), *Landbuch księstw świdnickiego i jaworskiego*, t. II: 1385-1395, Poznań 2000.
- KASTNER A. (wyd.), *Diplomata Nissensia antiquora*, „Jahresbericht des Neisser Gymnasium”, 1852, s. 1-30.
- Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska*, t.: I, II, IV, V, VII, R. STELMACH (opr.), t.: III, IX, R. ŻERELIK (opr.), t. VIII, R. Stelmach, R. Żerelik (opr.), t. VI, M. Chmielewska (opr.), Wrocław 1991-99.
- KOBZDAJ E., rec.: *Regesty Śląskie*, t. I, „Archeion” 69 (1979), (Aneks).
- KÓNIG A., *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisionianus*, ZfGS 7 (1866), s. 303-343.
- KOPIETZ J.A., *Regesten der Stadt Patschkau*, „Programm des Stadtischen Katholischen Gymnasiums zu Patschkau” (1874/75), s. 1-34.
- KORTA W. (red.), *Regesty śląskie*, t. I-V, Wrocław 1975-1992.
- Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585, pars 1 (1367-1419)*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandee Pragensis*, 1.1, cz. I, Pragae 1834.
- MARKGRAF H. (wyd.), *Annales Glogovienses bis zum Jahre 1453*, SRS 10, Breslau 1877.
- MARKGRAF H., SCHULTE J.W. (wyd.), *Liberfundationis episcopatus Vratislaviensis*, CDS 14, Breslau 1889.
- Die Matrikel der Universitat Wien*, t. I-II: 1377-1518, Graz 1954-1967.
- MEITZEN A. (wyd.), *Urkunden schlesischer Dórfer. Zur Geschichte der landlichen Verhcílnisse und der Flureintheilung insbesondere*, CDS 4, Breslau 1863.
- Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, t. IV: K. STLOUKAL (wyd.), *Acta Gregorii XI (1370-1378)*, Pragae 1949-1953; t. V: K. KROFTA (wyd.), *Acta Urbani VI et Bonifatii IX (1378-1404)*, Pragae 1903-1905; t. VI: J. ERŠIL (wyd.), *Acta Inocentii VII, Gregorii XII, Alexandńi V, Johannis XXIII. Nec non acta concilii Constantiensis (1404-1417). Acta Clementis VII et Benedicti XIII (1378-*

1417), Pragae 1980 (*Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia* 1-2); t. VII: J. ERŠIL (wyd.), *Acta Martini V (1417-1431), pars 1 (1417-1422)*, Pragae 1995; *pars 2 (1423-1431)*, Pragae 1998 (*Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia* 3-4).

- MROZOWICZ W. (wyd.), *Katalog dokumentów i listów cytowanych w Kronice*, w: TENŻE, *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średniowiecznym dziejopisarstwem klasztornym* (AcUWr, No 2234, Historia CXLIII), Wrocław 2001, s. 165-191.
- NEMEC E. (wyd.), *Listinar Tešmska. Codex diplomaticus ducatus Tessinensis*, t. I-III, Český Tešfn 1955-1960.
- PATYKIEWICZ W. (wyd.), *Statuty kolegiaty rudzko-wieluńskiej*, RTK 3 (1956), z. 1, s. 347-376.
- PAULI Ž., ULANOWSKI B. (wyd.), *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis*, 1.1: 1400-1489, Cracoviae 1887.
- PEDEWITZ J.F., *Historia ecclesiastica ecclesiae parochialis S. Jacobi Nissae*, wyd. B. RUFFERT, Neisse 1905.
- PFOTENHAUER P. (wyd.), *Urkunden des Klosters Kamenz*, CDS 10, Breslau 1881.
- Regesten zur Schlesischen Geschichte*, t. I-III: C. GRÜNHAGEN (red.), CDS 7, Breslau 1875-1886; t. IV-VI: C. GRÜNHAGEN, K. WUTKE (red.), CDS 16, 18, 22, Breslau 1892-1903; t. VII: K. WUTKE (red.), CDS 29, Breslau 1923; t. VIII, K. WUTKE, E. RANDT (red.), CDS 30, Breslau 1930.
- REICHENBACH H. (wyd.), *Urkundliche Geschichte der Grafen Reichenbach in Schlesien*, t. I, Breslau 1907.
- REISCH CH. (wyd.), *Urkundenbuch der Kustodien Goldberg und Breslau*, w: TENŻE, *Monumenta Gertnaniae Franciscana*, Dusseldorf 1917.
- Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien von Beginn des Schismas bis zur Reformation*, 1.1: E. GÖLLER (opr.), *Clemens VII. von Avignon 1378-1394*, Berlin 1916; t. II: G. TELLENBACH (opr.), *Urban VI, Bonifaz IX., Innocenz VII. und Gregor XII. 1378-1415*, Berlin 1933/61; t. III: U. KÜHNE (opr.), *Alexander V., Johannes XXIII., Konstanzer Konzil 1409-1417*, Berlin 1935; t. IV: K.A. FINK (red.), *Martin V., 1417-1431*, cz. I-IV, Berlin 1943/58. t. VI: J.F. ABERT, W. DEETERS (opr.), *Nicolaus V. 1447-1455*, Tübingen 1989; t. VII: E. PITZ (opr.), *Calixt III. 1455-1458*, cz. I-II, Tübingen 1989; t. VIII: D. BROSIUS, U. SCHESCHKEWITZ (opr.), *Pius II.*

- 1458-1464, Tübingen 1993; t. IX: H. HÖING, H. LEERHOFT, M. Reimann (opr.), *Paul II. 1464-1471*, Tübingen 2000.
- Repertorium Poenitentiariae Germanicum*, t. IV: L. SCHMUGGE, P. HERSPERGER, B. WLGGENHAUSER (opr.), *Pius II. (1458-1464)*, Tübingen 1996.
- SAWICKI J. (wyd.), *Concilia Poloniae*, t. X: *Synody diecezji wrocławskiej i ich statuty*, Wrocław 1963.
- SCHIRRMACHER F.W. (wyd.), *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455*, Liegnitz 1866.
- SCHULTE W. (wyd.), *Quellen zur Geschichte der Besitzverhältnisse des Bistums Breslau*, w: TENZE, *Studien zur Schlesiens Kirchengeschichte*, DQ 3, Breslau 1907, s. 171-279.
- SCHULZA., GRÜNHAGEN C., *Annalistische Nachlese (Fortsetzung) 1449-1500*, ZfGS 9(1868), s. 378-388.
- SULKOWSKA-KURAS I., KURAS S. (wyd.), *Bullarium Poloniae*, t. I-VI, Roma 1982-1998.
- SZCZUR S. (wyd.), *Liber receptorum et expensarum Petri Stephani (1373-1375)*, (*Monumenta Poloniae Vaticana* 9), Kraków 1994.
- THEINER A. (wyd.), *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumquefinitimarum historiam illustrantia*, 1.1: 1217-1409, Roma 1860; t. II: 1400-1572, Roma 1861.
- TZSCHOPPE G.A., STENZEL G.A. (wyd.), *Urkundensammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte und der Einführung und Verbreitung deutscher Kolonisten und Rechte in Schlesien und der Oberlausitz*, Hamburg 1832.
- UNTERLAUFFM. (wyd.), *Neisser Urkunden im Diözesanarchiv zu Breslau*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie" 33 (1904/1906), s. 78-112; 34 (1906/1908), s. 1-30.
- URBAN W., *Katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, cz. I: *Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi*, Roma 1970.
- URBAN W., *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, cz. II: *Dokumenty w układzie chronologicznym*. Warszawa 1970.
- URBAN W., *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*. *Regesty dokumentów kolegium wikariuszów we Wrocławiu*, RTSO 2 (1970), s. 291-352; *Regesty dokumentów kolegiaty św. Krzyża, tamże*, s. 352-371; *Regesty dokumentów parafii miejskiej w Nysie, tamże*, s. 371-397; *Dokumenty cechu rzeźników w Nysie, tamże*, s. 398-401; *Regesty dokumentów archiwum parafialnego w Otmuchowie, tamże*, s. 401-404; *Regesty dokumentów kolegiaty*

w Głogówku, tamże, s. 414-421; *Regesty dokumentów parafii kolegiackiej w Głogowie*, RTSO 3 (1973), s. 273-321; *Regesty dokumentów z parafii w Głogowie, tamże*, s. 322-372; *Regesty dokumentów parafii w Kożuchowie*, RTSO 4 (1974), s. 251-268; *Regesty dokumentów parafii w Świdnicy*, RTSO 6 (1978), s. 323-351; RTSO 7 (1980), s. 353-388.

- VOLKMER F., HOHAUS W. (wyd.), *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, t. II: *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz 1400-1500*, Habelschwerdt 1888.
- WATTENBACH W. (wyd.), *Das Fonnellbuch des Domherrn Arnold von Protzan*, CDS 5, Breslau 1862.
- WATTENBACH W. (wyd.), *Necrologium Lubense*, w: TENŻE, *Monumenta Lubensia*, Breslau 1861, s. 35-59.
- WATTENBACH W. (wyd.), *Schlesische Nekrologien. Nekrologium von Kamenz, Nekrologium von Heinrichau*, ZfGS 4 (1862), s. 278-337.
- WATTENBACH W. (wyd.), *Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominikaner und Dominikanerinnen in der Stadt Ratibor*, CDS 2, Breslau 1859.
- WATTENBACH W. (wyd.), *Urkunden des Klosters Czamowanz*, CDS 1, Breslau 1857.
- WEISSENBORN H. (wyd.), *Acten der Erfurter Universitat (1392-1636)*, t. I-III, Halle 1881-1899.
- WOJCIECHOWSKI L., *Najstarsze klasztory paulinów w Polsce. Fundacja - uposażenie - rozwój do około 1430 roku*, StCI 11 (1991), Aneksy, s. 197-213.
- WUTKE K. (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Die Kreise Grünberg und Freystadt*, CDS 24, Breslau 1908.
- WUTKE K. (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis und Stadt Glogau*, CDS 28, Breslau 1915.
- WUTKE K., *Eine Urkunde v. J. 1406 betr. Altstadt bei Freistadt, Oesterr.-Schlesien*, ZfGS 46 (1912), s. 170-171.
- ŻERELIK R. (wyd.), *Śląska księga rachunkowa z początku XV wieku*, w: TENŻE, *Trzy źródła do dziejów społeczno-gospodarczych średniowiecznego Śląska*, Wrocław 1995, s. 39-110.

3. OPRACOWANIA

- BARYCZ H., *Dziejowe związki Polski z Uniwersytetem Karola w Pradze*, Poznań 1948.
- BARYCZ H., *Śląsk w polskiej kulturze umysłowej*, Katowice 1979.

- BARYCZ H., *Ślązacy na Uniwersytecie Jagiellońskim od XV-XVII wieku*, Katowice 1938.
- BASTRYKOWSKI A., *Kolegiata iw. Marcina w Opatowie i jej kapituła*, Ostrowiec 1948.
- BAUCH G., *Beitrage zur Literaturgeschichte des schlesischen Humanismus*, VIII, ZfGS 40(1906), s. 140-184.
- BAUCH G., *In Erfurt als Artisten promovierte Schlesier (1450-1521)*, ZfGS 40 (1906), s. 325-332.
- BAUCH G., *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25, Breslau 1904.
- BAUCH G., *Schlesien und die Universitat Krakau im XV. und XVI. Jahrhundert*, ZfGS 41 (1907), s. 99-180.
- BERANEK K., *O počatcích prazske lekárske fakulty 1348-1622. De facultatis medicae Pragensis initiis*, AUC, HUCP, 9, Praha 1968, z. 2., s. 44-87.
- BERNHOFEN G., *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anjängen bis zur Sakularisation (1534)*, Berlin 1939.
- BILLERL., *Neisse, Ottmachau, Patschkau*, Breslau 1932.
- BISKUP R., *Początki, organizacja i uposażenie sambijskiej kapituły katedralnej w średniowieczu (XIII-XIV w.)*, „Studia Elbląskie” 2 (2000), s. 21-59.
- BLASCHKE K., *Nikolaikirchen und Stadtentstehung in Österreich*, w: F.-H. HYE (red.), *Stadt und Kirche*, Linz 1995, s. 165-175.
- BLASCHKE K., *Nikolaipatrozinium und städtische Frühgeschichte*, ZSavRGk 84 (1967), s. 273-337.
- BLASCHKE K., *Stadtgrundriss und Stadtentwicklung. Forschungen zur Entstehung mitteleuropäischer Städte*, Köln 1997.
- BLAZEK C., *Der abgestorbene Adel der preussischen Provinz Schlesien und der Oberlausitz*, w: J. Siebmachers *Grosses und allgemeines Wappenbuch*, t. VI, Nürnberg 1887-1894.
- BLASZCZYK G., *Diecezja żmudzka od XV wieku do początku XVIII wieku. Ustrój*, Poznań 1993.
- BORAWSKA T., BORZYSZOWSKI M., KOPICZKO A., WOJTKOWSKI A., *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, Olsztyn 1996.
- BORAWSKA T., *Gdańszczanie w kapitule warmińskiej w XIII-XVI wieku*, w: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 117-132.
- BORAWSKA T., *Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika*, Toruń 1996.
- BORCHARDT K., *Die romische Kurie und die Pfründenbesetzung in den Döbzesen Wurzburg, Bamberg und Eichstatt im späteren Mittelalter*, „Jahrbuch für frankische Landesforschung” 57 (1997), s. 71-96.

- BRETSCHNEIDER P., *Die Grabsteine der Bartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, ASKG 6 (1941), s. 99-126.
- BRETSCHNEIDER P., *Studien und Bemerkungen über epigraphische und heraldische Denkmäler Schlesiens aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, cz. I—III, ZfGS 64 (1930), s. 1-38; 65 (1931), s. 239-271; 67 (1933), s. 1-31.
- BURDA A., *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte im Bistum Breslau*, Breslau 1916.
- BÜNZ E., *Stift Hang in Würzburg. Untersuchungen zur Geschichte eines fränkischen Kollegiatstiftes im Mittelalter*, 1.1—II, Göttingen 1998.
- CETWIŃSKI M., *Panowie von Reichenbach: problem tożsamości elity śląskiej*, w: J. WRONISZEWSKI (red.), *Genealogia — polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym*, Toruń 1993, s. 163-174.
- CETWIŃSKI M., *Polak Albert i Niemiec Mroczo. Zarys przemian etnicznych i kulturalnych rycerstwa śląskiego do połowy XIV wieku*, w: *Niemcy - Polska w średniowieczu*, Poznań 1986, s. 157-169.
- CETWIŃSKI M., *Rycerstwo śląskie do końca XIII w.*, 1.1: *Pochodzenie - gospodarka - polityka*, t. II: *Biogramy i rodowody*, Wrocław 1980-1982.
- CHODYŃSKI S., *Wikariusze katedry wrocławskiej*, Włocławek 1912.
- CHRZANOWSKI T., KORNECKI M., *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. VII: *województwo opolskie*, z. 3: *powiat grodkowski*, Warszawa 1964.
- CLAREE G., *St. Nicholas, his Legendes and Iconography*, Firenze 1985.
- CLEMENZB., *Geschichte des Schlesischen Bildungswesens im Mittelalter*, Liegnitz 1927.
- CRUSIUSI., *Basilicae muros urbis ambient. Zum Kollegiatstift des frühen und hohen Mittelalters in deutschen Bischofsstädten*, w: TAŽ, *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 9-34.
- CRUSIUS I., *Das weltliche Kollegiatstift als Schwerpunkt innerhalb der Germania Sacra*, „Blätter für deutsche Landesgeschichte” 120 (1984), s. 241-253.
- CRUSIUS I. (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift in Deutschland*, (*Studien zur Germania Sacra* 18), Göttingen 1995.
- DEBUS K. H., *Studien zur Personalstruktur des Stiftes St. Guido in Speyer*, Mainz 1984.
- DEMBIŃSKI P., *Udział prałatów i kanoników w posiedzeniach poznańskiej kapituły katedralnej za pontyfikatu biskupa Uriela z Górk (1479-1498)*, RHis 66 (2000), s. 171-213.
- DOLA K., *Dzieje Kościoła na Śląsku*, cz. I: *Średniowiecze*, Opole 1996.
- DOLA K., *Konfraternie kapłańskie w diecezji wrocławskiej u schyłku średniowiecza*, RTSO 9 (1982), s. 205-218.

- DOLA K., *XV-wieczne synody diecezji wrocławskiej o życiu i posłudze kleru*, RTSO 4 (1974), s. 85-106.
- DOLA K., *Śląsk miejscem spotkania kultury polskiej i niemieckiej w dobie humanizmu*, RTSO 8 (1981), s. 219-232.
- DOLA K., *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983.
- DRABINA J., *Duchowieństwo diecezji wrocławskiej wobec schizmy zachodniej i koncyliaryzmu*, SKHS 41 (1986), s. 507-516.
- DRABINA J., *Idee koncyliaryzmu na Śląsku. Wkład miejscowych środowisk intelektualnych w ich upowszechnianie*, Kraków 1984.
- DRABINA J., *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981.
- DRABINA J., *Prokuratorzy miasta Wrocławia na papieskim dworze w drugiej połowie XV w.*, SKHS 32 (1977), s. 300-305.
- DRABINA J., *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, Euh 30 (1986), s. 33-45.
- DRABINA J., *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do politycznych wydarzeń lat 1453-1471*, SSHT 2 (1969), s. 183-204.
- DZIEWULSKI W., *Zarys dziejów Otmuchowa do wybuchu 11 wojny światowej*, w: Z. KOWALSKI (red.), *Szkice Nyskie. Studia i materiały*, Opole 1986, s. 151-173.
- ENGELBERT K., *Geschichte der Stadt Wanssen und des Wansener Haltes*, cz. I, Ohlau 1927.
- FEDERKIEWICZ J., *Kapituła przemyska ob. lac.*, KDP 12 (1912), nr 6, s. 199-215.
- FIAŁKOWSKI J., *Nowosądecka kolegiata*. Warszawa 1958.
- FOUQUET G., *Das Speyerer Domkapitel im späten Mittelalter (ca. 1350-1540). Adlige Freundschaft, fürstliche Patronage und päpstliche Klientel*, t. I-II, Mainz 1987.
- PROS H., SOWA F., *Księga imion i świętych*, t. IV, Kraków 2000.
- GAŁĄZKA W., *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562—1983*, Sandomierz 1997.
- GANSE K.J., GRUNDEL P.J., *Geschichte der Pfarrei Ottmachau*, w: P.J. GRUNDEL (red.), *Aus Stadt und Land Ottmachau*, Ottmachau 1927.
- GĄSIOROWSKI A., *Kanonicy wrocławscy w najstarszej metryce kapitulnej (1435-1500)*, w: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 9-51.
- GĄSIOROWSKI A., *Katalogi członków średniowiecznych kapituł Wielkopolski*, w: F. LENORT, K. LUTYŃSKI (red.), *Ecclesia Posnanensis. Opuscula Maiiano Banaszak septuagenario dedicata*, Poznań 1998, s. 55-64.

- GAŚSIOROWSKI A., *Prokuratorzy gnieźnieńskiej kapituły katedralnej w XV wieku*, w: P. DYMMELE (red.), *Drogą historii. Studia ofiarowane profesorowi Józefowi Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Lublin 2001, s. 451-460.
- GAŚSIOROWSKI A., SKIERSKA I., *średniowieczni oficjale gnieźnieńscy*, RHis 61 (1995), s. 37-87.
- GERLICH., *Duchowieństwo kolegiaty głogowskiej w 1491 roku*, RTSO 16 (1996), s. 251-287.
- GERLIC H., *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993.
- GOTTSCHALK F., *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), s. 29-78.
- GÓRALSKI W., *Kapituła katedralna w Płocku XII-XVI w. Studium z dziejów organizacji prawnej kapituł polskich*, Płock 1979.
- GÓRALSKI W., *Posiedzenia kapituł kolegiackiej w Pultusku XV-XX w.*, StPł 4 (1976), s. 185—197.
- GÓRALSKI W., *Powstanie kapituły kolegiackiej w Pultusku*, ABMK 26 (1973), s. 287-306.
- GÓRALSKI W., *Prawa i obowiązki członków kapituły pultuskiej w latach 1448-1840*, StPł 2 (1974), s. 106-138.
- GÓRALSKI W., *Prowizja kanoniczna w kapitule katedralnej w Płocku do końca XVI w.*, CPH 31 (1979), s. 173-186.
- GÓRALSKI W., *Skład osobowy oraz obsadzanie godności i kanonii w kapitule kolegiackiej w Pultusku*, PK 19 (1976), s. 241-269.
- GRACZYK Z., *Założenie kolegiaty św. Marii Magdaleny w Poznaniu*, MKAP 5 (1950), s. 246-256.
- GRAEWE J., *Neisser Burgersöhne auf Deutschlands Universitäten*, „Jahresbericht des Kunst- und Altertumsvereins Neisse” 36 (1932), s. 27^41.
- GRÜGER H., *Das Verzeichnis der mittelalterlichen Äbte des Klosters Kamenz*, ASKG 25 (1967), s. 52-96.
- GUMOWSKI M., *Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. III, Kraków 1936, s. 247^140.
- HARTMANN F., *Geschichte der Stadt Münsterberg in Schlesien*, Münsterberg 1907.
- HERTLEIN K., *Geschichte der Otmachauer Pfarrkirche*, bmrw.
- HEYEN F.-J., *Das bischöfliche Kollegiatstift außerhalb der Bischofsstadt im frühen und hohen Mittelalter am Beispiel der Erzdiözese Trier*, w: I. CRUSIUS (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 35-61.
- HEYNE J., *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I—III, Breslau 1860-1868.

- HLEDIKOVÁ Z., *Pražská metropolitní kapitula, její samospráva a postavení do doby husitské*, „Sborník historický“ 19 (1972), s. 5-48.
- HLEDIKOVÁ Z., *(hrad generál'm'ch vikárii pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971.
- HOFFMANN H., *Der Dom zu Breslau. Eine Führung*, Breslau 1934.
- HOLBACH R., *Stiftsgeistlichkeit im Spannungsfeld von Kirche und Welt. Studien zur Geschichte des Trierer Domkapitels und Domklerus im Spätmittelalter*, t. I-H, Trier 1982.
- HOLLMANN M., *Das Mainzer Domkapitel im späten Mittelalter (1306-1476)*, Mainz 1990.
- HYE F.-H. (red.), *Stadt und Kirche*, Linz 1995.
- ISSLE H., *Das Stift St. German vor Speyer*, Mainz 1974.
- JARZEWICZ J., KARLOWSKA-KAMZOWA A., TRELIŃSKA B., *Gotyckie spiżowe płyty nagrobne w Polsce. Studia o formie i treściach ideowych*, Poznań 1998.
- JASIŃSKI K., *Rodowód Piastów śląskich*, t. I-III, Wrocław 1973-1977.
- JASIŃSKI T. (red.) *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997.
- JASKULSKI J., *Kapitula poznańska w I poł. XV w. Skład osobowy i problematyka badawcza*, (PTPN WYDZIAŁ NAUK O SZTUCE, Sprawozdania 98), Poznań 1980, s. 54-58.
- JONES CH.W., *Saint Nicholas of Myra, Bari and Manhattan. Biography of a Legend*, Chicago 1978.
- JUNGNITZ J., *Die Breslauer Weihbischöfe*, Breslau 1914.
- JUNGNITZ J., *Die Pfarrei Guhrau im Mittelalter*, ZfGS 36 (1901), s. 365-387.
- JUREK T., *Die Entwicklung eines Schlesischen Regionalbewußtseins im Mittelalter*, „Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung“ 47 (1998), s. 21-48.
- JUREK T., *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996.
- JUREK T., *Nacionis de Slesia. Ze studiów nad świadomością historyczną na późno-średniowiecznym Śląsku*, w: J. STRZELCZYK, J. DOBOSZ (red.), *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, Poznań 2000, s. 441-448.
- KEJR J., *Dejiny prazske právnicke univerzity*, Praha 1995.
- KLOCH B., *Raciborskie duchowieństwo w świetle źródeł do końca XIV wieku (Duchowieństwo parafialne i kolegiackie)*, w: A. BARCIAK (red.), *Tysiąclecie dziedzictwo kulturowe diecezji wrocławskiej*, Katowice 2000, s. 109-120.
- KŁOCZOWSKI J. (red.), *Kościół w Polsce, 1.1: Średniowiecze*, Kraków 1966.

- KLOCZOWSKI J., *Kler katolicki w Polsce średniowiecznej. Problem pochodzenia i dróg awansu*, KH 88 (1981), s. 923-938.
- KOCZERSKA M., *De manu, signo et nomine, czyli o krakowskich notariuszach publicznych w późnym średniowieczu*, w: *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, Warszawa 1991, s. 191-206.
- KOCZERSKA M., *Rola związków rodzinnych i rodowych w działalności publicznej Zbigniewa Oleśnickiego*, w: A. RADZIWIŃSKI, J. WRONISZEWSKI (red.), *Genealogia - rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym iv Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, Toruń 1996, s. 67-92.
- KOCZERSKA M., *Związki kanoników katedry krakowskiej z mieszczaństwem Krakowa iv XV wieku*, w: H. MANIKOWSKA, H. ZAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, Warszawa 2002, s. 161-174.
- KOHL W., *Kollegiatstifte und bischöfliche Verwaltung im Bistum Münster*, w: I. CRUSIUS (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 152-168.
- KOPIEC J., *Historiografia diecezji wrocławskiej do roku 1821*, ABMK 45 (1982), s. 205-396.
- KOPIETZ J.A., *Beiträge zur ältesten Geschichte des Neisser Landes und der Stadt Ziegenhals*, t. I, Ziegenhals 1898.
- KOPIETZ J.A., *Das Collegiatstift von St. Nikolaus in Ottmachau (1386-1477)*, ZfGS 26(1892), s. 131-163.
- KOPIETZ J.A., *Geschichte der katholischen Pfarrei Patschkau*, ZfGS 17 (1883), s. 94-150.
- KOPIETZ J. A., *Geschichte der Propstei des Hospitals von St. Georg und der damit verbundenen Krankenanstalt in Franckenstein*, w: *Festschrift zur Erinnerung an das 25 jährige Jubileum des Progymnasiums zu Franckenstein in Schlesien am 2. Oktober 1903*.
- KOPIETZ J.A., *Kirchengeschichte des Fürstentums Münsterberg und des Weichbildes Franckenstein*, Franckenstein 1885.
- KOPIETZ J.A., *Die Pfarr- und Collegiatkirche von St. Nicolaus in Ottmachau*, ZfGS 24(1890), s. 162-176.
- KORYTKOWSKI J., *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. I-IV, Gniezno 1883.
- KOWALSKI M.D., *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320-1382)*, Kraków 1996.
- KOWALSKI M.D., *Uposażenie krakowskiej kapituły katedralnej iv średniowieczu*, Kraków 2000.

- KOZŁOWSKA-BIŁDKOWA Z., *Z dziejów kolegiaty św. Andrzeja w Krakowie*, SH 10 (1967), s. 23-30.
- KRÓLIK L., *Kapituła katedralna łucka od XV do XVIII w. Zarys organizacji*, STV 18(1980), s. 167-188.
- KRÓLIK L., *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII w.*, Warszawa 1990.
- KRYSZAK F., *Kapituła kolegiacka Św. Jerzego na zamku gnieźnieńskim*, NP 24 (1966), s. 127-133.
- KUCHENDORF C., *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937.
- KUMOR B., OBERTYŃSKI Z. (red.), *Historia Kościoła w Polsce*, t. 1, cz. I, Poznań 1974.
- KUMOR B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, 1.1, Kraków 1998.
- KUMOR B., *Kolegiata W. Świętych w Bobowej*, Cur 108 (1958), s. 561-566.
- KUTZER P., *Aus einer kleinen Fürstenstadt. Historischer Rückblick auf die Vergangenheit von Ziegenhals. Zugleich ein Beitrag zur Geschichte des Neisser Landes. Anlässlich der 700jährigen Wiederkehr der Ortsgründung*, Ziegenhals 1928.
- KUTZER P., *Kirchengeschichte von Ziegenhals. Unter Berücksichtigung auf die Verhältnisse Schlesiens und des Neisser Landes. Zur Erinnerung an die 700 jährigen Wiederkehr der Ortsgründung*, Ziegenhals 1932.
- KWIATKOWSKI W., *Powstanie kapituły Św. Jana przy zamku XX. Mazowieckich w Warszawie. Z dziejów Kościoła na Mazowszu*, Warszawa 1938.
- KWIATKOWSKI W., *Prymasowska kapituła i kolegiata w Łowiczu (1433-1938)*, Warszawa 1939.
- LIBROWSKI S., *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*, Warszawa 1949.
- LIBROWSKI S., *Statuty kapituł kolegiackich dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, ABMK 1 (1959), s. 167-189.
- LIBROWSKI S., *Z dziejów katedry a następnie kapituły Św. Wita w Kruszwicy*, ABMK 15 (1967), s. 251-269.
- LUSCHEK F., *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940.
- LUTSCH H., *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien*, t. IV: *Der Reg.-Bezirk Oppeln*, Breslau 1894.
- LUTYŃSKI K., *Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek*, Poznań 2000.
- LUTYŃSKI K., *Powstanie kapituły kolegiackiej w Szamotulach*, PzST 2 (1976), s. 289-303.

- LUTYŃSKI K., *Poznańscy pralaci i kanonicy w XVI w.*, „Saeculum Christianum” 1 (1994), z. 2, s. 109-153.
- ŁĘTOWSKIL., *Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich*, t. I-IV, Kraków 1852-1853.
- MACHILEK F., *Die Schlesier an der Universität Prag vor 1409. Ein Forschungsbericht*, ASKG 32 (1974), s. 81-102.
- MANDZIUK J., *Biblioteka przy kościele Św. Jakuba w Nysie*, RBi 20 (1976), s. 27-78.
- MANIKOWSKA H., *Klasztory żeńskie we Wrocławiu*, w: M. NODL (red.) *Socialnisvet stredovekeho mesta*, Praha 2004 (w druku).
- MANIKOWSKA H., *Religijność miejska*, w: TAŻ, H. ZAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, Warszawa 2002, s. 11-34.
- MANIKOWSKA H., *Świadomość regionalna na Śląsku w późnym średniowieczu*, w: A. GIEYSZTOR, S. GAWLAS (red.), *Państwo, naród, stany*, Warszawa 1990, s. 253-267.
- MAŃKOWSKI A., *Kapituła katedralna chełmińska od r. 1466 do 1921*, ZTNT 5 (1921), z. 5-6, s. 74-99; z. 7, s. 105-120; z. 8, s. 124-129.
- MAŃKOWSKI A., *Pralaci i kanonicy katedralni chebnińscy od założenia kapituły do naszych czasów*, RTNT 33 (1926), s. 1-109; 34 (1927), s. 285-424.
- MARCHAL G.P., *Das Stadtstift*, „Zeitschrift für historische Forschung” 9 (1982), s. 461-473.
- MARCHAL G.P., *Die Dom- und Kollegialstifte der Schweiz*, w: TENŽE (red.), *Die weltlichen Kollegialstifte der deutsch- und französischsprachigen Schweiz*, Bern 1977, s. 27-102.
- MARCINIAK R., *Dobra kapituły kamieńskiej do połowy XV w.*, Szczecin 1970.
- MARSCHALL W., *Alte Kirchenpatrozinien des Arcliiidikonates Breslau*, Köln 1966.
- MARSCHALL W., *Geschichte des Bistums Breslau*, Stuttgart 1980.
- MARSCHALL W., *Schlesier auf dem Konzil von Basel*, AHC 8 (1976), s. 294-325.
- MARSCHALL W., *Schlesier auf dem Konzil von Konstanz (1414-1418)*, w: G. ADRIÄNYI, J. GOTTSCHALK (red.), *Festschrift für Bernhard Stasiewski. Beiträge zur ostdeutschen und osteuropäischen Kirchengeschichte*, Köln 1975, s. 34-64.
- MEISEN K., *Nikolauskult und Nikolausbrauch im Abendlande. Eine kultgeographisch-volkskundliche Untersuchung*, Düsseldorf 1981².
- MEUTHEN E., *Stift und Stadt als Forschungsproblem der deutschen Geschichte*, w: TENŽE (red.), *Stift und Stadt*, s. 9-26.
- MEUTHEN E.(red.), *Stift und Stadt am Niederrhein*, Kleve 1984.
- MEYER A., *Der deutsche Pfründenmarkt im Spätmittelalter*, QFIAB 71 (1991), s. 266-279.

- MICHAEL E., *Die Schlesische Kirche und ihr Patronat im Mittelalter unter polnischen Recht. Beiträge zur ältesten Schlesischen Kirchengeschichte*, Görlitz 1926.
- MICHAŁOWSKI R., *Kościół św. Mikołaja w ośrodkach rezydencjonalnych Piastów*, w: S. K. KUCZYŃSKI (red.), *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. VI, Warszawa 1994, s. 63-74.
- MIKULSKI K., *Mieszczanie toruńscy w kapitule warmińskiej i chełmińskiej*, w: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 101-116.
- MIKULSKI K., *Watzenrodowie i kapituła warmińska. Rola związków rodzinnych w duchownych karierach mieszczan toruńskich w XIV i XV wieku*, w: T. JASIŃSKI (red.) *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 359-371.
- MORAW P., *Hessische Stiftskirchen im Mittelalter*, ADipl 23 (1977), s. 425-458.
- MORAW P., *Die Juristenuniversität in Prag (1372-1419), verfassungs- und sozialgeschichtlich betrachtet*, w: J. FRIED (red.) *Schulen und Studium im sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalters*, Sigmaringen 1986, s. 439-486.
- MORAW P., *Schlesien und die mittelalterlichen Universitäten in Prag*, „Jahrbuch der Schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau” 34 (1993), s. 55-72.
- MORAW P., *Das Stift St. Philip zu Zell in der Pfalz Ein Beitrag zur mittelalterlichen Kirchengeschichte*, Heidelberg 1964.
- MORAW P., *Stiftsprüfenden als Elemente des Bildungswesen im spätmittelalterlichen Reich*, w: I. CRUSIUS (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 270-297.
- MORAW P., *Über Typologie, Chronologie und Geographie der Stiftskirche im deutschen Mittelalter*, w: *Untersuchungen zu Kloster und Stift*, Göttingen 1980, s. 9-37.
- MÜLLER A., *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 1-19.
- MÜLLER A., *Neunz- Ein Beitrag zur Geschichte des Neißer Landes*, Breslau 1922.
- MÜLLER A., *Die Pfarrer von Neisse, ein Beitrag zur Schlesischen Presbyterologie* ASKG 14(1956), s. 59-104.
- NEULING H., *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Breslau 1902.
- NIESZWIEC R., *Z dziejów kapituły kolegiackiej w Opolu do końca XV wieku*, w: J. KOPIEC (red.), *Millenium. Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum, zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patrologii Wy-*

działu Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku, Opole 2000, s. 69-88.

- NOWACKI J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej, t. II: Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964.
- NOWACKI J., *Kolegiata NMP w Poznaniu*, MKAP 6 (1951), s. 314-341.
- NOWAKOWA J., *Rozmieszczenie komór celnych i przebieg dróg handlowych na Śląsku do końca XIV wieku*, Wrocław 1951.
- OCHMAŃSKI J., *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972.
- OTRĘBA A., *Dzieje niższych kolegiów duchownych przy kolegiacie w Łasku 1525-1819*, (Studia z historii Kościoła 2), Warszawa 1973, s. 281-470.
- OŻÓG K., *Kościół krakowski w późnym średniowieczu*, w: *Kościół krakowski w tysiącleciu*, Kraków 2000, s. 100-168.
- OŻÓG K., *Praskie studia pralatów i kanoników metropolii gnieźnieńskiej w drugiej połowie XIV i na początku XV wieku*, w: A. RADZIMIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 133-162.
- PAKULSKI J., *średniowieczne pieczęcie pralatów i kanoników kapituł katedralnych metropolii gnieźnieńskiej*, w: A. RADZIMIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 177-198.
- PALKA P., *Posiedzenia katedralnej kapituły chebńskiej obrządku łacińskiego w świetle materiałów archiwalnych*, RTK 19 (1972), z. 5, s. 24—37.
- PALKA P., *Powstanie katedralnej kapituły obrządku łacińskiego w Chełmie i przeniesienie jej do Krasnegostawu*, RTK 17 (1970), z. 5, s. 15-26.
- PALKA P., *Pralatury i kanonie katedralnej kapituły chełmskiej obrządku łacińskiego*, PK 18 (1975), z. 1-2, s. 125-145.
- PANZRAM B., *Die Gerichtsbarkeit der Schlesischen Archidiakone im Mittelalter*, ZfGS 72 (1938), s. 161-184.
- PANZRAM B., *Geschichtliche Grundlagen der ältesten Schlesischen Pfarrorganisation*, Breslau 1940.
- PANZRAM B., *Die Schlesischen Archidiakonate und Archipresbyterate bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts*, Breslau 1937.
- PATER J., *Wrocławska Kapituła Katedralna w XVIII wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Wrocław 1998.
- PAWLIK K., *Biblioteka otmuchowsko-nyskiej kapituły kolegiackiej w średniowieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 557-605'.
- PERLBACH M., *Schlesisches aus dem Marienburger Treßlerbuch 1400-1409*, w: *Silesiaca. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens zum siebzigsten Geburtstage seines Präses Colmar Grünhagen*, Breslau 1898, s. 83-100.

- PFEIFFER G., *Das Breslauer Patriziat im Mittelalter*, DQ 30, Breslau 1929.
- PFITZNER J., *Besiedlungs- Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Breslauer Bistumslandes*, Reichenberg 1926.
- PFOTENHAUER P., *Schlesier auf der Universität Bologna*, ZfGS 28 (1894), s. 433-446; 29(1895), s. 268-278.
- PFOTENHAUER P., *Schlesier auf der Universität Erfurt im Mittelalter*, ZfGS 30 (1896), s. 307-317.
- PFOTENHAUER P., *Schlesier im Dienste des Deutschen Ordens im Jahre 1410*, ZfGS 15 (1880), s. 203-213.
- PLLNAČEK J., *Rody stareho Slezska*, t. I—III, Brno 1991.
- PODLAHA A., *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a promodiis usque ad praesentia tempora*, Pragae 1912.
- PONIEWOZIK L., *Mieszczanie w średniowiecznych kapitulach kolegiackich na przykładzie Sandomierza i Wiślicy*, w: H. MANIKOWSKA, H. ZAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, Warszawa 2002, s. 175-186.
- PONIEWOZIK L., *Wartość uposażenia pralatur i kanonii kolegiaty sandomierskiej i wiślickiej w okresie średniowiecza*, RH 48 (2000), s. 461-471.
- PROKOP K. R., *Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobie przedtrydenckiej (2 poł. XIII - 1 poł. XVI w.)*, Kraków 2002.
- PRZEKOP E., *Powstanie i organizacja prawna kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście do roku 1429*, SW 6 (1969), s'25-84.
- PRZYBYSZEWSKI B., *Kapituła krakowska za kanonikami Jana Długosza (1436-1480)* (ZNUJ 561, *Prace Historyczne 65: Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*), Warszawa 1980, s. 25-84.
- PUZA R., *Kollegiatkirche, Kollegiatstift*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. V, München 1991, szp. 1253-1254.
- RADZIMIŃSKI A., *Badania nad strukturami kościelnymi i duchowieństwem w Polsce średniowiecznej. Zarys problematyki*, w: W. FAŁKOWSKI (red.), *Pytania o średniowiecze. Potrzeby i perspektywy badawcze polskiej mediewistyki*, Warszawa 2001, s. 67-98.
- RADZIMIŃSKI A., *Der deutsche Orden und die Bischöfe und Domkapitel in Preußen*, w: Z.H. NOWAK (red.), *Ritterorden und Kirche im Mittelalter*, Toruń 1997, s. 41-59.
- RADZIMIŃSKI A. (red.), *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej*, Toruń 2000.
- RADZIMIŃSKI A., *Duchowieństwo kapitul katedralnych na tle porównawczym*, Toruń 1995.

- RADZIMIŃSKI A., *Die Geistlichkeit der mittelalterlichen Dom- und Kollegiatkapitel in Polen - Stand und Perspektiven der Forschung*, „Questiones medii aevi novae” 2 (1997), s. 45-59.
- RADZIMIŃSKI A., *Model awansu i kariery kościelnej w Polsce średniowiecznej na podstawie badań duchowieństwa katedralnego w Płocku*, KH 96 (1989), z. 3/4, s. 49-62.
- RADZIMIŃSKI A., *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry płockiej w XIII - poł. XV w.*, cz. I: *Skład osobowy*, NP 76 (1991), ś. 5[^]*3; cz. H: *Zagadnienia wybrane*, NP 77 (1992), s. 5-31.
- RADZIMIŃSKI A., *Od katalogu duchownych do komputerowej „kolektywnej biografii”*. Uwagi o dawnych i współczesnych kierunkach i tendencjach w badaniach średniowiecznych i nowożytnych kapituł katedralnych w historiografii niemieckiej, RHis 60 (1994), s. 173-184.
- RADZIMIŃSKI A., *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. I: *Pralaci*; t. II: *Kanonicy*, Toruń 1991-1993.
- RADZIMIŃSKI A., *Prepozyci kolegiaty św. Michała w Płocku w XIV i na początku XV w.*, StPł 19/20 (1991/92), s. 203-212.
- RADZIMIŃSKI A., *Spoleczne funkcje prebend kanonickich w Polsce późniejszego średniowiecza. Uwagi do problemu*, w: T. JASIŃSKI (red.), *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 311-323.
- RADZIMIŃSKI A., *Stan i potrzeby badań nad duchowieństwem katedralnym i kolegiackim w Polsce średniowiecznej*, NP 90 (1998), s. 35-55.
- RADZIMIŃSKI A., *W sprawie genezy kolegiaty i kapituły w Pułtusku*, w: R. CZAJA, J. TANDECKI, *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu. Studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Czachorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, Toruń 1996, s. 143-154.
- RADZIMIŃSKI A., *Związki rodzinne duchowieństwa kapituł katedralnych w Polsce średniowiecznej jako czynnik awansu i kariery na tle porównawczym*, w: TENŻE, J. WRONISZEWSKI (red.), *Genealogia - rola związków rodzinnych*, s. 241-258.
- ROTHKEGELF., *Die Ziegenhalser Vogtei*, „Oberschlesische Heimat” 9 (1913), s. 16-28.
- ROTHHOFF G., *Beziehungen zwischen Stift und Stadt Xanten im 14./15. Jahrhundert*, w: E. MEUTHEN (red.), *Stift und Stadt*, s. 47-52.
- RYBA J., *Mansionäri v praiskem kostele*, „Prazsky sbornfk historicky” 30 (1998), s. 5-89.

- RYBUS H., *Kolegiata w Pultusku i jej kapituła*. Łódź 1933.
- RYŚ J., *Szkoły kolegiackie w nauczaniu kościelnym w Małopolsce w okresie średniowiecza*, w: W. IWAŃCZAK, K. BRACHA (red.), *Nauczanie w dawnych wiekach. Edukacja w średniowieczu i u progu ery nowożytnej. Polska na tle Europy*, Kielce 1997, s. 29-39.
- SALATERSKIS., *Geneza i utworzenie kapituły i kolegiaty w Nowym Sączu w 1448 roku*, RTK 40 (1993), z. 4, s. 27-44.
- SALATERSKI S., *Kolegiata i kapituła Św. Małgorzaty PM w Nowym Sączu (1448-1791)*, Nowy Sącz 1997.
- SAMULSKI R., *Die Breslauer Weihbischöfe zu ihrer Geschichte, persönlichen Zusammensetzung und Bedeutung für das kirchliche Leben in Schlesien bis 1945*, „Schlesisches Priesterjahrbuch“ III/IV (1964), s. 79-109.
- SAMULSKI R., *Oppelner Kanoniker im Breslauer Domkapitel von 1200-1341*, „Oppelner Heimatblatt“ 10 (1935), nr 10, s. 3-5.
- SAMULSKI R., *Untersuchungen über die persönliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter bis zum Tode des Bischofs Nanker (1341)*, Weimar 1940.
- SANTIFALLER L., *Das Brixener Domkapitel in seiner persönlichen Zusammensetzung in Mittelalter*, I.1—II, Innsbruck 1924-1925.
- SCHAUER F., *Geschichte der Pfarre Weidenau. Separat-Abdruck aus dem Programme des K. K. Staatsgymnasiums in Weidenau für das Schuljahr 1883/4*, Weidenau 1884.
- SCHIEFFER R., *Kanoniker*, w: *Lexicon des Mittelalters*, t. V, München 1990, s. 903-904.
- SCHINDLER G., *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938.
- SCHMIDT-CZAIA B., *Das Kollegiatstift St. Aegidii et Caroli Magni zu Wiedenbrück (1250-1650)*, Osnabrück 1994.
- SCHMILEWSKI U., *Der Schlesische Adel bis zum Ende des 13. Jahrhunderts. Herkunft, Zusammensetzung und politisch-gesellschaftliche Rolle*, Würzburg 2001.
- SCHNEIDMÜLLER B., *Verfassung und Güterordnung weltlicher Kolegiatstifte im Hochmittelalter*, ZSavRGk 72 (1986), s. 115-151.
- SCHOLZ K., *Das Stift Alter Dom St. Pauli in Münster*, Berlin 1995.
- SCHRAMEKE., *Das Kollegiatstift zum heilig. Kreuz in Oppeln zugleich Geschichte der katholischen Pfarrkirche zum heiligen Kreuz in Oppeln*, Oppeln 1916.
- SCHULTE L., *Die Siegel der Stadt Neisse und das Breslauer Bistumswappen*, w: TENZE, *Kleine Schriften*, DQ 23, Breslau 1918, s. 1-53.

- SCHULTE W., *Kleine Beiträge zur Geschichte Oberschlesiens*, „Oberschlesische Heimat” 4 (1908), s. 183-215.
- SEPPELT F.X., *Des Bischofs Jodocus von Breslau (1456-1467) Romfahrt*, w: *Kirchengeschichtliche Festgabe Anton de Waal zum goldenen Priesterjubiläum dargebracht*, Freiburg im Br. 1913, s. 270-285.
- SLDOROWICZ Z., *Z dokumentów kościoła i kolegiaty św. Florianiana w Krakowie*, NP 10(1959), s. 409-429.
- SILNICKI T., *Biskup Nanker*, Warszawa 1953.
- SILNICKI T., *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do końca w. XIV*, Warszawa 1953.
- SKIERSKA I., *Dwór i urząd biskupi*, RHs 60 (1994), s. 185-200.
- SKIERSKA I., *Konsystorz gnieźnieński w XV wieku*, w: J. STRZELCZYK, J. GÓRNY (red.), *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 2000, s. 193—215.
- SKRZYPCZYK M., *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr).
- SKUPIEŃSKI K., *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1997.
- SŁOŃ M., *Szpitałe wrocławskie w średniowieczu*. Warszawa 2001.
- SOHN A., *Deutsche Prokuratoren an der römischen Kurie in der Frührenaissance (1431-1474)*, Köln 1997.
- SROKA S., *Polacy na Węgrzech za panowania Zygmunta Luksemburskiego 1387-1437*, Kraków 2001.
- SROKA S., *Węgierskie beneficja polskich i śląskich duchownych w XIV i I poł. XV w.*, NP 85 (1996), s. 75-97.
- STARNAWSKA M., *O składzie społecznym kapituły poznańskiej w okresie rozbitcia dzielnicowego*, KH 96 (1990), s. 30-8.
- STEINBORN B., *Otmuchów. Paczków*, Wrocław 1982².
- STOPKA K., *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej w średniowieczu. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*, Kraków 1994.
- STOPNIAK J., *Dzieje kolegiaty zamojskiej*, Lublin 1962.
- STRUCK W.-H., *Die Stifte St. Walpurgis in Weilburg und St. Martin in Idstein*, *Germania Sacra*, NF 27, *Die Bistümer der Kirchenprovinz Trier, Das Erzbistum Trier*, Berlin 1990.
- SZCZUR S., *Annaty papieskie w Polsce w XIV wieku*, Kraków 1998.
- SZYMAŃSKI J., *Biskupstwa polskie w wiekach średnich. Organizacja i funkcje*, w: *Kościół w Polsce*, 1.1, s. 127-233.

- SZYMAŃSKI J., *Kanonicy świeccy narzędziem feudalnej organizacji włości kieleckiej biskupów krakowskich na przełomie XII i XIII w.*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” 3 (1966), s. 305-327.
- SZYMAŃSKI J., *Kanonikat świecki w Małopolsce od końca XI do połowy XIII wieku*, Lublin 1995.
- SZYMAŃSKI J., *Kapituła kolegiacka w Wojniczu 1465-1786*, Lublin 1962.
- SZYMAŃSKI J., *Piętnaście lat badań nad dziejami polskich kapituł katedralnych i kolegiackich*, ZN KUL 5 (1962), z. 1, s. 89-114.
- ŚLIWA T., *Skład osobowy kapituły przemyskiej w pocz. XVI w. (1500-1525)*, KDP 64 (1978), s. 104-120; 68 (1980), s. 67-95; 67 (1981), s. 60-79.
- TALAR E., *Die Geschichte der ehemaligen Propstei am Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln*, „Oberschlesien” 9 (1929), s. 254-261.
- THEN F., *Beitrage zur Geschichte der Stadt und Vogtei Weidenau in Schlesien, Freiwaldau* 1933.
- TRAJDOS M., *Kapituła katedry przemyskiej i kuria biskupia w czasach Władysława Jagiełły*, PHis 88 (1997), s. 383-415.
- TUKAY H., *Oberschlesien im Spannungsfeld zwischen Deutschland, Polen und Böhmen-Mahren. Eine Untersuchung der Kirchenpatrozinien im mittelalterlichen Archidiakonat Oppeln*, Koln 1976.
- UHTENWOLDT H., *Die Burgverfassung in der Vorgeschichte und Geschichte Schlesiens*, Breslau 1938.
- URBAN W., *Rękopisy kaznodziejskie biblioteki kapitulnej we Wrocławiu*, RTSO 3 (1973), s. 251-272.
- URBAN W., *Statuty kapituły katedralnej we Wrocławiu*, PK 9 (1966), s. 329-354.
- URBAN W., *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959.
- URBAN W., *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej. Bp Jodok z Rosenbergu*, STV 3 (1965), s. 384-417.
- URBAN W., *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej. Bp Rudolf z Riidesheim (1468-1482)*, STV 4 (1966), s. 123-166.
- USPIEŃSKI B., *Kult św. Mikołaja na Rusi*, Lublin 1985.
- VAJRAJ., *Das Kollegiatstift st. Bartholomaei in Oberglogau*, „Oberschlesische Heimat” 9 (1913), s. 89-96; „Oberschlesisches Jahrbuch” 2 (1925), s. 77-105.
- VELDTRUP D., *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995.
- VELI'MSKY T., *Mikulašské zasvecem kostelu a počatky trhových sídlišť a mest v Cechach*, „Mediaevalia Historica Bohemica” 6 (1999), s. 7-62.

- VÖLKEL R., *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 1-239.
- WAGNER A., *Schlesisches aus dem vatikanischen Archive in Rom aus den Jahren 1316-1371*, ZfGS 25 (1891), s. 287-305.
- WEISS A., *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, w: *Studia Kościelno-historyczne*, 1.1, Lublin 1977.
- WELTZEL A., *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ratibor 1881².
- WELTZEL A., *Das Kollegiatstift zum hl. Bartolomäus in Ober-Glogau*, ZfGS 30 (1896), s. 165-190.
- WENDEHORST A., BENZ S., *Verzeichnis des Säkularkanonikerstifte der Reichskirche*, »Jahrbuch für fränkische Landesforschung“ 54 (1993), s. 1-174.
- WENDEHORST A., *Die Stifte in Schmalkalden und Römhild*, Berlin 1996.
- WIECZOREK J., *Wikariusze katedry krakowskiej w XIII i XIV stuleciu*, NP 78 (1992), s. 71-126.
- WIESIOŁOWSKI J., *Episkopat polski XV w. jako grupa społeczna*, w: S.K. KUCZYŃSKI (red.), *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. IV, Warszawa 1990, s. 236-295.
- WIŚNIEWSKI J., *Katalog pralatów, kanoników sandomierskich od 1186-1926*, Radom 1926.
- WOHLBRÜCK S.W., *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens*, t. I-III, Berlin 1829-1832.
- WOSTRY W., *Die Schlesier an der Universität Prag vor 1409*, ZfGS 66 (1932), s. 1-33.
- WÓLKIEWICZE., *Kapituła kolegiacka św. Bartłomieja w Głogówku (1379-1500)*, (w druku).
- WÓLKIEWICZE., *Władysław Opolczyk a duchowieństwo świeckie*, w: A. POBÓG-LENARTÓWICZ (red.), *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, Opole 2001, s. 103-113.
- WÓLKIEWICZE., *Wykształcenie akademickie pralatów i kanoników śląskich kapituł kolegiackich (Opole - Głogówek - Otmuchów/Nysa)*, w: A. BARCIAK (red.), *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, Zabrze 2002, s. 263-280.
- WRONISZEWSKIJ., *Pralaci kolegiaty wiślickiej w XIV wieku. Pochodzenie i drogi awansu*, w: A. RADZIMIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, s. 85-99.

- ZACHOROWSKI S., *Rozwój i ustrój kapitul polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912.
- ZEMEK M., *Das Olmützer Domkapitel. Seine Entstehung und Entwicklung bis 1600*, „Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien” 9 (1988), s. 66-86; 10 (1989), s. 58-88; 11 (1990), s. 72-91; 12 (1993), s. 49-73.
- ZEMEK M., *Posloupnost kanovníku metropolitní kapituly u Sv. Václava v Olomuci*, „Vlastivednf vestník moravsky” 4 (1949), s. 121-136, 167-183; 5 (1950), s. 53-64, 101-116, 141-146.
- ZIENTARA B., *Działalność lokacyjna jako droga awansu społecznego w Europie środkowej XII-XIV w.*, SKHS 36 (1981), s. 43-57.
- ZIMMERMANN G., *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500-1600)*, Weimar 1938.
- ZINS H., *Kapitula fromborska w czasach Mikołaja Kopernika*, KMW (1959), s. 399-434.
- ŻERELIK R., *Kancelaria biskupów wrocławskich do 1301 roku* (AcUWr, No 1258, Historia XCII), Wrocław 1991.
- ŻUREK A., *Wrocławska kaplica i w. Marcina w średniowieczu*, Wrocław 1996.
- ŻYWCZYŃSKI M., *Powstanie i cel kapituły pultuskiej*, RTK 2 (1955), s. 177-192.

WSTĘP

W średniowiecznym społeczeństwie prałaci i kanonicy zaliczani byli do elity duchowieństwa świeckiego i zajmowali wysokie miejsca w hierarchii społecznej. Członkowie najbogatszych korporacji dysponowali majątkiem równym zamożnej szlachcie i spośród nich w większości wywodzili się przyszli biskupi¹. Było to zjawisko typowe dla ówczesnej chrześcijańskiej Europy, gdzie na samym terenie Rzeczypospolitej istniało kilkadziesiąt kapituł katedralnych i ponad 500 kolegiat.

Institucja kapituły katedralnej i kolegiackiej, jako zjawisko o zasięgu ogólnoeuropejskim, została przeniesiona na ziemie polskie w pierwszych wiekach po przyjęciu chrześcijaństwa². Wyjątkowo silną pozycję zarówno w sferze religijnej, jak i politycznej, zdobyły kolegia katedralne — na Śląsku wrocławska kapituła przy katedrze Sw. Jana była współzarządcą diecezji, a w wielu przypadkach realnie decydowała o wyborze biskupa. Kapituły kolegiackie miały raczej znaczenie lokalne i ich podstawowym zadaniem było uroczyste odprawianie *officium divinum*. Niemniej odgrywały znaczną rolę w regionalnym zarządzie dóbr biskupich i sądownictwie kościelnym, a archidiakoni z Legnicy, Głogowa i Opola uczestniczyli w administracji diecezji³. Nie sposób nie dostrzec także roli kolegiat w życiu świeckich społeczności lokalnych, choć problem ten zasługuje jeszcze na głębsze zbadanie⁴. Na terenie diecezji wrocławskiej istniało w średniowieczu dziesięć kapituł kolegiackich: NMP

¹ J. WIESIOŁOWSKI, *Episkopat polski XV w. jako grupa społeczna*, w: S.K. KUCZYŃSKI (red.), *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. IV, Warszawa 1990, s. 247.

²Podstawowe informacje o kapitułach kolegiackich: R. PUZA, *Kotlegialkirche, Kollegiatstift*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. V, München 1991, szp. 1253-1254; R. SCHIEFFER, *Kanoniker*, w: *tamże*, szp. 903-904. Odnośnie rozwoju historycznego m.in. G.P. MARCHAL, *Die Dom- und Kollegiatstifte der Schweiz*, w: TENZE (red.), *Die weltlichen Kollegiatstifte der deutsch- und französischsprachigen Schweiz*, Bern 1977, s. 27-102; J. SZYMAŃSKI, *Biskupstwa polskie w wiekach średnich. Organizacja i funkcje*, w: *Kościół w Polsce*, t. 1, s. 199-216; TENZE, *Kanonikat świecki w Malopolsce od końca XI do połowy XIII wieku*, Lublin 1995.

³ O roli członków kapituł kolegiackich w administracji dóbr biskupich i sądownictwie kościelnym POR. W. KOHL, *Kollegiatstifte und bischofliche Verwaltung im Bistum Munster*, w: I. CRUSIUS (red.), *Studien weltlichen Kollegiatstift in Deutschland*, Gottingen 1995, s. 152-168 i częściowo uwagi: F.-J. HEYEN, *Das bischofliche Kollegiatstift ausserhalb der Bischofsstadt im fruhen und hohen Mittelalter am Beispiel der Erzdiocese Trier*, w: *tamże*, s. 35-61.

⁴ Dotychczas w większym stopniu zostały opracowane tylko kwestie duszpasterstwa oraz bractw przykolegiackich; por. J. SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka w Wojniczu 1465-1786*, Lublin 1962, s. 106-111; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 180-187. Bardzo niewiele wiemy natomiast chociażby o powiązaniach gospodarczych oraz o rekrutacji niższego duchowieństwa z miejscowych rodzin. Wyjątkiem jest tu ostatnio opublikowane studium M. KOCZERSKIEJ, *Związki kanoników katedry krakowskiej z mieszczaństwem Krakowa w XV wieku*, w: H. MANIKOWSKA, H. ZAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, Warszawa 2002, s. 161-174.

w Głogowie (1120 r.), Św. Krzyża w Opolu (ok. 1235 r.), Św. Idziego (ok. 1250 r.) i Św. Krzyża we Wrocławiu (1288 r.), Św. Tomasza w Raciborzu (1288 r.), Grobu Bożego w Legnicy (ok. 1360 r.), Św. Jadwigi w Brzegu (1369 r.), Św. Bartłomieja w Głogówku (1379 r.), Św. Mikołaja w Otmuchowie (1386 r., w 1477 r. przeniesiona do Nysy) oraz NMP w Niemodlinie (1389 r.).

1. PROBLEMATYKA BADAWCZA

Głównymi nurtami studiów nad kapitułami pozostają badania prozopograficzne i prawno-ustrojowe. W nauce europejskiej pierwsze spisy kanoników zaczęto zestawiać w XVII w.⁵, ale początki profesjonalnych badań przypadają na XIX w., gdy obok licznych zestawień prałatów i kanoników zaczęły powstawać rozprawy o ustroju kapituł. Szczególnie odznaczali się w tej dziedzinie badacze niemieccy, a przede wszystkim Albert Brackmann⁶. W nauce polskiej istotnym osiągnięciem nurtu prawno-ustrojowego była opublikowana w 1912 r. praca Stanisława Zachorowskiego *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, która do dziś częściowo zachowała aktualność⁷. Przełomem w badaniach stało się przejście do studiów nad stosunkami społecznymi w obrębie kapituł z szerszym wykorzystaniem kwestionariusza metody prozopograficznej. Model ten upowszechnił się szczególnie od momentu wydania publikacji Leo Santiffalera o kapitule w Brixen (1924 r.)⁸. Oprócz

⁵ W historiografii polskiej przykładem takich prac są m.in. L. ŁĘTOWSKI, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 1-IV, Kraków 1852-1853; J. WIŚNIEWSKI, *Katalog prałatów, kanoników sandomierskich od 1186-1926*, Radom 1926; A. MAŃKOWSKI, *Prałaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia kapituły do naszych czasów*, RTNT 33 (1926), s. 1-109; 34, 1927, s. 285-424 oraz uzupełniona o część poświęconą strukturze korporacji rozprawa J. KORYTKOWSKIEGO, *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od rokit 1000 aż do dni naszych*, t. I-IV, Gniezno 1883. Dla diecezji praskiej: A. PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a promodiis usque ad presentis tempora*, Praegae 1912.

⁶ Historię badań nad kapitułami w nauce polskiej i niemieckiej przedstawił na szerokim tle A. RADZIWIŃSKI, *Od katalogu duchownych do komputerowej „kolektywnej biografii”. Uwagi o dawnych i współczesnych kierunkach i tendencjach w badaniach średniowiecznych i nowożytnych kapituł katedralnych W historiografii niemieckiej*, RHis 60 (1994), s. 173-184; TENŹE, *Stan i potrzeby badań nad duchowieństwem katedralnym i kolegiackim w Polsce średniowiecznej*, NP 90 (1998), s. 35-55; (w wersji niemieckiej: TENŹE, *Die Geistlichkeit der mittelalterlichen Dom- und Kollegiatkapitel in Polen - Stand und Perspektiven der Forschung*, „Questiones mediae aevi novae” 2 [1997], s. 45-59); TENŹE, *Badania nad strukturami kościelnymi i duchowieństwem W Polsce średniowiecznej. Zarys problematyki*, w: W. FALKOWSKI (red.), *Pytania o średniowiecze. Potrzeby i perspektywy badawcze polskiej mediewistyki*. Warszawa 2001, s. 93-98; w niewielkim stopniu uzupełnia ten obraz dawniejszy artykuł J. SZYMANSKIEGO, *Piętnaście lat badań nad dziejami polskich kapituł katedralnych i kolegiackich*, ZN KUL 5 (1962), z. 1, s. 89-114.

⁷ S. ZACHOROWSKI, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912.

⁸ L. SANTIFALLER, *Das Brixener Domkapitel in seiner personlichen Zusammensetzung in Mittelalter*, t. I-II, Innsbruck 1924-25.

społecznej analizy grupy kanoników, przedstawił on informacje o strukturze wewnętrznej kapituły, co pozwoliło na pełną charakterystykę korporacji. W nauce polskiej model santifallerowski długo nie miał adeptów i w następnych latach powstawały przede wszystkim opracowania struktur poszczególnych kapituł⁹. Kolejną innowacją metodyczną w badaniach nad duchowieństwem kapitulnym przyniosło zastosowanie programów komputerowych przy przetwarzaniu danych. Pozwoliło to na stworzenie „kolektywnych biografii” ukazujących prawidłowości w przebiegu karier duchownych. Takie studia opracowują zazwyczaj grupę kilkuset lub kilku tysięcy kanoników, co jednak wpływa na nieuniknioną schematyczność analiz, która została dostrzeżona przez recenzentów¹⁰. Wyjściem z tej pułapki metodologicznej może być opracowanie w oparciu o bazę komputerową systemu indywidualnych powiązań i zależności klientelarnych w korporacji. Przykładem takiej pracy jest dwutomowe opracowanie Gerharda Foqueta o kapitule katedralnej w Spirze¹¹.

W nauce polskiej za najważniejsze osiągnięcia tego nurtu historii Kościoła w ostatnich latach uznać trzeba pracę Kazimierza Doli o wrocławskiej kapitule katedralnej¹² oraz szereg publikacji Andrzeja Radziwińskiego. Pierwsza z rozpraw stanowi wzorcową monografię kapituły, gdyż obok tradycyjnych wątków z modelu santifallerowskiego, włączone zostały rozdziały o uposażeniu, działalności charytatywnej i intelektualnej, relacji z ordynariuszami diecezji i władzą świecką oraz jako zupełnie nowy wątek — o życiu codziennym kanoników. Badania A. Radziwińskiego koncentrują się głównie na ustalaniu powiązań rodzinnych i ukazywaniu mechanizmów

⁹Przykładowo: S. LLBROWSKI, *Kapituła katedralna wroclawska. Zarys dziejów i organizacji*. Warszawa 1949; W. GÓRALSKI, *Kapituła katedralna u- Płocku XII-XVI w. Studium z dziejów organizacji Prawnej kapituł polskich*, Płock 1979; także artykuły: A. MAŃKOWSKI, *Kapituła katedralna chełmińska od r. 1466 do 1921*, ZTNT 5 (1921), z. 5-6, s. 74-99; z. 7, s. 105-120; z. 8, s. 124-129. L. KRÓLIK, *Kapituła katedralna łucka od XV do XVIII w. Zarys organizacji*, STV 18(1980), s. 167-188; P. PALKA, *Posiedzenia katedralnej kapituły chełmskiej obrządku łacińskiego w świetle materiałów archiwalnych*, RTK 19 (1972), z. 5, s. 24-37; TENŻE, *Powstanie katedralnej kapituły obrządku łacińskiego w Chełmie i przeniesienie jej do Krasnegostawu*, RTK 17 (1970), z. 5, s. 15-26; TENŻE, *Pralatury i kanonie katedralnej kapituły chełmskiej obrządku łacińskiego*. PK 18 (1975), s. 125-145; ostatnio: R. BISKUP, *Początki organizacji i uposażenie sambijskiej kapituły katedralnej w średniowieczu (XIII-XIV w.)*, „Studia Elbląskie” 2 (2000), s. 21-59 i in. Do lat 90-tych XX w. badania prozopograficzne zostały uwzględnione tylko w nielicznych pracach, np. T. ŚLIWA, *Skład osobowy kapituły przemyskiej w pocz. XVI w. (1500-1525)*, KDP 64 (1978), s. 104-120; 68 (1980), s. 67-95; 67 (1981), s. 60-79; B. PRZYBYSZEWSKI, *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436-1480)* (ZNUJ 561. Prace Historyczne 65: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*), Warszawa 1980, s. 25-84; J. JASKULSKI, *Kapituła poznańska w / pol. XV w. Skład osobowy i problematyka badawcza* (PTPN WYDZIAŁ NAUK O SZTUCE, Sprawozdania 98), Poznań 1980, s. 54-58; M. STARNAWSKA, *O składzie społecznym kapituły poznańskiej w okresie rozbicia dzielnicowego*, KH 96 (1990), s. 30-48.

¹⁰ RADZIWIŃSKI, *Od katalogu*, s. 182-184.

¹¹G. FOUQUET, *Das Speyerer Domkapitel im späten Mittelalter (ca. 1350-1540). Adlige Freundschaft, fürstliche Patronage und päpstliche Klientel*, t. I-II, Mainz 1987.

¹²K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983.

awansu w korporacjach¹³Prace tego autora wpisują się w rozwinięty ostatnio kierunek badań nad elitami szlacheckimi i karierami duchownych¹⁴. Zasięg A. Radziwińskiego jest także organizacją konferencji poświęconej duchowieństwu kapitulnemu¹⁵ oraz projekt powołania zespołu do opracowania katalogów duchownych wszystkich kapituł z obszaru archidiecezji gnieźnieńskiej. Przygotowane zestawienia miałyby się ukazywać w serii *Polonia Sacra*¹⁶.

Znacznie skromniej przedstawia się stan badań nad kapitułami kolegiackimi, które zazwyczaj stanowiły margines zainteresowań badaczy. Dla kolegiat z ówczesnych ziem polskich jedynym syntetycznym ujęciem pozostają uwagi S. Librowskiego z 1959 r., dotyczące archidiecezji gnieźnieńskiej¹⁷. Istnieje wprawdzie cały szereg artykułów o kolegiatach czy nawet ich monografii, jednak w większości dotyczą one fundacji i historii danej kapituły¹⁸. Wyjątkiem jest jedynie praca Józefa Szymańskiego

¹³ A. RADZIWIŃSKI, *Model awansu i kariery kościelnej W Polsce średniowiecznej na podstawie badań duchowieństwa katedralnego w Plocku*, KH 96 (1989), z. 3/4, s. 49-62; TENŻE, *Duchowieństwo kapituł katedralnych na tle porównawczym*, Toruń 1995; TENŻE, *Związki rodzinne duchowieństwa kapituł katedralnych W Polsce średniowiecznej jako czynnik awansu i kariery na tle porównawczym*, w: A. RADZIWIŃSKI, A. WRONISZEWSKI (red.) *Genealogia — rola związków rodzinnych i rodowych W życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, Toruń 1996, s. 241-258; A. RADZIWIŃSKI, *Spoleczne funkcje prebend kanonicznych w Polsce późniejszego średniowiecza. Uwagi do problemu*, w: T. JASIŃSKI (red.), *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 311-323; TENŻE, *Der deutsche Orden und die Bischöfe und Domkapitel in Preußen*, w: Z.H. NOWAK (red.), *Ritterorden und Kirche im Mittelalter*, Toruń 1997, s. 41-59.

¹⁴ Potrzebę prowadzenia takich badań sygnalizował w 1980 r. J. KLOCZOWSKI (*Kler katolicki w Polsce średniowiecznej. Problem pochodzenia i dróg awansu*, KH 88 [1981], s. 923-938).

¹⁵ *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Pochodzenie i funkcjonowanie elity kościelnej*, 19-20 listopada 1998, Toruń. Materiały konferencyjne ukazały się drukiem jako: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne W Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej*, Toruń 2000.

¹⁶ TENŻE, *Stan i potrzeby badań*, s. 53-54.

¹⁷ S. LIBROWSKI, *Statuty kapituł kolegiackich dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, ABMK 1 (1959), z. 1, s. 167-189.

¹⁸ H. RYBUS, *Kolegiata w Pultusku i jej kapituła*. Łódź 1933; W. KWIATKOWSKI, *Powstanie kapituły Św. Jana przy zamku XX. Mazowieckich w Warszawie. Z dziejów Kościoła na Mazowszu*, Warszawa 1938; TENŻE, *Prymasowska kapituła i kolegiata W Łowiczu (1433-1938)*, Warszawa 1939; A. BASTRZYKOWSKI, *Kolegiata Św. Marcina w Opatowie i jej kapituła*, Ostrowiec 1948; Z. GRACZYK, *Założenie kolegiaty Św. Marii Magdaleny w Poznaniu*. MKAP 5 (1950), s. 246-256; J. NOWACKI, *Kolegiata NMP w Poznaniu*, MKAP 6 (1951), s. 314-341; M. ŻYWCZYŃSKI, *Powstanie i cel kapituły pultuskiej*, RTK 2 (1955), s. 177-192; S. KUMOR, *Kolegiata W. Świętych w Bobowej*, Cur 108 (1958), s. 561-566; J. FIAŁKOWSKI, *Nowosądecka kolegiata*, Warszawa 1958; Z. SLDOROWICZ, *Z dokumentów kościoła i kolegiaty Św. Floriana w Krakowie*, NP 10 (1959), s. 409-429; J. STOPNIAK, *Dzieje kolegiaty zamojskiej*. Lublin 1962; F. KRYSZAK, *Kapituła kolegiacka iw. Jerzego na zamku gnieźnieńskim*, NP 24 (1966), s. 127-133; S. LIBROWSKI, *Z dziejów katedry a następnie kapituły Św. Wita w Kruszwicy*, ABMK 15 (1967), s. 251-269; Z. KOZŁOWSKA-BUDKOWA, *Z dziejów ABMK 10 (1967)*, z. 1/2, s. 23-30; W. GÓRALSKI, *Powstanie kapituły kolegiackiej w Pultusku*, ABMK 26 (1973), s. 287-306; TENŻE, *Prawa i obowiązki członków kapituły pultuskiej iv latach 1448-1840*, StP 2 (1974), s. 106-138; TENŻE, *Posiedzenia kapituły kole-*

go o kolegiacie wojnickiej, umiejętnie przedstawiająca organizację i działalność korporacji wraz z analizą jej składu społecznego¹⁹. Oceniając aktualny stan badań nad kolegiatami w archidiecezji gnieźnieńskiej w zasadzie można zgodzić się ze zdaniem A. Radziwińskiego, że „potrzebne są monograficzne lub cząstkowe, analityczne opracowania o charakterze biograficznym lub prozopograficznym (...) prawie wszystkich kapituł kolegiackich”²⁰. Nieporównanie lepsza sytuacja panuje w przypadku badań nad kapitułami z terenów Rzeszy Niemieckiej. Wprawdzie nie powstało jak dotąd syntetyczne ujęcie struktury tamtejszych kolegiat, ale istnieją liczne rozprawy przygotowujące grunt do takich rozważań. Charakter syntetyzujący mają ważne studia Petera Morawa o typologii fundacji kolegiackich²¹ i Bemda Schneidmüllera o kształtowaniu się ich majątku²². W 1993 r. sporządzono katalog wszystkich kolegiat na terenie Rzeszy, w którym zamieszczono podstawowe informacje na temat każdej z nich²³. Ponadto w nauce niemieckiej istnieje cały szereg rzetelnych monografii poszczególnych korporacji, wydawanych m.in. w ramach serii *Germania Sacra*²⁴. Kwestionariusz badań przyjęty przez badaczy niemieckich zawiera najbardziej interesujące rozwiązania metodyczne. W pracach podkreślana jest rola kapituł jako *Stätte der Begegnung von Kirche und Welt*²⁵, a jako cel badań stawia się przesłedzenie po-

giackiej w Pultusku XV-XX w., StPł 4 (1976), s. 185-197; L. KRÓLIK, *Kapituła kolegiacka w Warstwie do końca XVIII w.*, Warszawa 1990; S. SALATERSKI, *Genez i utworzenie kapituły i kolegiaty w Nowym Sączu w 1448 roku*, RTK 40 (1993), z. 4, s. 27-44; TENŻE, *Kolegiata i kapituła Św. Małgorzaty PM w Nowym Sączu (1448-1791)*, Nowy Sącz 1997; K. LUTYŃSKI, *Powstanie kapituły kolegiackiej w Szamotulach*, PzST 2 (1976), s. 289-303; A. RADZIWIŃSKI, *W sprawie genezy kolegiaty i kapituły w Pultusku*, w: R. CZAJA i J. TANDECKI, *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu. Studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Czachorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, Toruń 1996, s. 143-154; TENŻE, *Prepozyci kolegiaty Św. Michała w Płocku w XIV na początku XV w.*, StPł 19/20 (1991/92), s. 203-212; W. GAŁĄZKA, *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562-1983*, Sandomierz 1997.

¹⁹SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka, passim*.

²⁰RADZIWIŃSKI, *Stan i potrzeby badań*, s. 53.

²¹P. MORAW, *Über Typologie, Chronologie und Geographie der Stiftskirchle im deutschen Mittelalter*, w: *Untersuchungen zu Kloster und Stift*, Göttingen 1980; TENŻE, *Hessische Stiftskirchle in Mittelalter*, ADipl 23 (1977), s. 425-458.

²²B. SCHNEIDMÜLLER, *Verfassung und Guterordnung weltlicher Kollegiatstifte im Hochmittelalter*, ZSavRGk 72 (1986), s. 115-151.

²³A. WENDEHORST, S. BENZ, *Verzeichnis des Saikularkanonikerstifte der Reichskirche*, Jahrbuch für frankische Landesforschung" 54 (1993), s. 1-174.

²⁴Przykładowo: W.-H. STRUCK, *Die Stifte St. Walpurgis in Weilburg und St. Martin in Idstein*, Berlin 1990; K. SCHOLZ, *Das Stift Alter Dom St. Pauli in Munster*, Berlin 1995; A. WENDEHORST, *Die Stifte in Schmalkalden und Rdmhild*, Berlin 1996; por też I. CRUSIUS, *Das weltliche Kollegiatstift als Schwerpunkt innerhalb der Germania Sacra*, „Blätter für deutsche Landesgeschichte" 120 (1984), s. 241-253; z innych ważniejszych ostatnio opublikowanych prac o kolegiatach warto wymienić: E. BUNZ, *Stift Ilau in Würzburg. Untersuchungen zur Geschichte eines fränkischen Kollegiatstiftes im Mittelalter*, t. I-II, Göttingen 1998; B. SCHMIDT-CZAJA, *Das Kollegiatstift St. Aegidii et Caroli Magni zu Wiedenbrück (1250-1650)*, Osnabrück 1994.

²⁵MORAW, *Ober Typologie*, s. 11.

wiązań kanoników z lokalną władzą i elitami. Badacze zwracają znacznie większą uwagę na relacje kanoników z miastem, a same kolegiaty traktowane są jako *stad-tisches Phanomen*²⁶. Integralną częścią opracowań są również rozdziały analizujące stosunek do ordynariuszy diecezji, władców oraz miejscowej szlachty²⁷. Do badań nad kolegiatami przenoszone są wcześniej wspomniane metody stosowane przez autorów prac o kapitułach katedralnych. Obecnie za najważniejszy cel uznaje się rozpoznanie mechanizmów rekrutacji i decydujących o wejściu do kapituły kwestii powiązań krewniczych, a także patronatu i klienteli²⁸.

2. STAN BADAŃ NAD KOLEGIATĄ OTMUCHOWSKĄ

Kolegiata Św. Mikołaja w Otmuchowie była pierwszą z kapituł śląskich, której poświęcono osobne całościowe opracowanie monograficzne. Metoda i tezy zawarte w dwóch artykułach J.A. Kopietza z lat 1890 i 1892 były jednak już w czasie ich powstania dość przestarzałe²⁹. J.A. Kopietz był przede wszystkim historykiem regionalnym i taki właśnie warsztat zastosował przy opracowaniu dziejów kapituły. Z oczywistych względów nie mogły mu być znane późniejsze rozwiązania szkoły santi-fallerowskiej, ale podstawowym zarzutem wobec jego artykułów pozostaje niepełna podstawa źródłowa. Autor ten wykorzystał przede wszystkim dokumenty pergaminowe z wrocławskiego Archiwum Państwowego oraz znajdujące się tam nyskie księgi ziemskie, które przebadał dość wrywkowo. Z zasobu ksiąg kapitułnych użył jedynie księgi najstarszych protokołów i pobieżnie odpisu statutów. Nie przejrzał natomiast zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego oraz archiwów miejskich. W sporządzonym zestawieniu z 97 znanych kanoników i prałatów otmuchowskich nie wymienił 27, a aż pięciu pomyłkowo umieścił dwukrotnie³⁰. W 51 biogramach korekty wymagały daty przyjęcia do kapituły bądź śmierci kanonika. Ponadto większość not biograficznych ograniczona została do jedno- lub dwuzdaniowej notatki i tylko w nielicznych przypadkach podane są informacje o pochodzeniu i wykształceniu duchownego. Podobnie za kompletne uznać nie można wykazów prebend i urzędów pełnionych przez kanoników. Żaden z biogramów nie odpowiada współczesnym

²⁶W 1983 r. odbyła się specjalna sesja naukowa poświęcona związkowi kapituł z miastem, której materiały wydano w E. MEUTHEN (red.), *Stift und Stadt am Niederrhein*, Kleve 1984.

²⁷Szczególnie wiele uwagi tym zagadnieniom poświęcił w swojej pracy R. HOLBACH, *Stiftsgeistlichkeit im Spannungsfeld von Kirche und Welt. Studien zur Geschichte des Trierer Domkapitel und Domklerus im Spätmittelalter*, t. I-II, Trier 1982.

²⁸MEUTHEN (red.), *Stift und Stadt*. s. 26; SCHMIDT-CZAIA, *dz. cyt.*, s. 6.

²⁹J.A. KOPIETZ, *Die Pfarr- und Collegiatkirche von St. Nikolaus in Ottmachau*, ZfGS 24 (1890), s. 162-176; TENŽE, *Das Collegiatstift von St. Nikolaus in Ottmachau (1386-1477)*, ZfGS 26 (1892), s. 131-163.

³⁰Część biograficzna. B. wykaz alfabetyczny.

wymogom badawczym. Praca nie zawiera ani analizy społecznej grupy duchownych, ani pełnego przedstawienia struktury korporacji. Nie można jej jednak odmówić pewnych walorów w przedstawieniu dziejów kościoła kolegiackiego oraz szacunkowego ujęcia uposażenia kolegiaty. Żadnego z zarzutów wobec pracy J.A. Kopietza nie można natomiast postawić fachowej rozprawie Richarda Volkela, jednego z uczniów Leo Santifallera, który zajął się historią kapituły otmuchowskiej po jej przeniesieniu na Stare Miasto w Nysie³¹. Praca Volkela obejmuje okres 1477-1650 i zawiera 15 biogramów kanoników, którzy weszli do kapituły jeszcze przed 1477 r. Były one bardzo pomocne przy przygotowaniu części biograficznej, jednak często wymagały uzupełnienia o dane genealogiczne³². Dzięki innym uczniom Santifallera — G. Bernhofenowi³³ i C. Kuchendorf³⁴ diecezja wrocławska stosunkowo wcześniej zyskała szereg opracowań kapituł kolegiackich, które do dzisiaj zachowały znaczną wartość. Ponadto w 1993 r. została opublikowana praca Henryka Gerlica o kapitule głogowskiej³⁵, w 1996 r. katalog duchownych kolegiaty Św. Krzyża w Opolu Dietera Veldtrupa³⁶, a w druku jest najnowsze opracowanie głogóweckiej kapituły Św. Bartłomieja³⁷. Wobec braku monografii kapituły w Raciborzu wartość zachowała

³¹ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu 55 Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 1-239.

³²Np. biogram Konrada Krumpholza, Mikołaja Nebelschutza.

³³G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Sakularisation (1534)*, Berlin 1939.

³⁴C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937.

³⁵GERLIC, *dz. cyt., passim*. Układ pracy nawiązuje do rozprawy K. Doli o kapitule wrocławskiej i daje znacznie bogatszy obraz korporacji niż prace ze szkoły Santifallera. Pewne zastrzeżenia można zgłosić tylko wobec części biograficznej. W zamieszczonych tam biogramach wyczerpująco podane są tylko dane o działalności duchownych w kapitule głogowskiej, natomiast wszelkie informacje o pochodzeniu i przebiegu kariery mają charakter skrótowy. O kapitule głogowskiej także: TENŽE, *Duchowieństwo kolegiaty głogowskiej w 1491 roku*, RTSO 16 (1996), s. 251-287.

³⁶D. VELDTRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995. Wobec niekompletności zestawień D. Veldtrupa wciąż aktualne są starsze prace: E. SCHRAMEK, *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln*, Oppeln 1916; E. TALAR, *Die Geschichte der ehemaligen Propsteiam Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln*, „Oberschlesien” 9 (1929), s. 254-261; R. SAMULSKI, *Oppelner Kanoniker im Breslauer Domkapitel von 1200-1341*, „Oppelner Heimatblatt” 10 (1935), nr 10, s. 3-5. Ostatnio też: R. NIESZWIEC, *Z dziejów kapituły kolegiackiej w Opolu do końca XV wieku*, w: J. KOPIEC (red.), *Millenium. Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum, zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patrologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku*, Opole 2000, s. 69-88.

³⁷E. WÓLKIEWICZ, *Kapituła kolegiacka św. Bartłomieja w Głogówku (1379-1500)*, (w druku). Z wcześniejszych opracowań poświęconych tej kolegiacie pewną wartość zachowała do dzisiaj praca A. WELTZLA, *Das Kollegiatstift zum hl. Bartholomäus in Ober-Glogau*, ZfGS 30 (1896), s. 165-190; natomiast żadnych nowych ustaleń dla dziejów średniowiecza nie wnoszą teksty J. VAVRY, *Das Kollegiatstift Bartholomäi in Oberglogau*, „Oberschlesische Heimat” 9 (1913), s. 89-96, „Oberschlesisches Jahrbuch” 2 (1925), s. 77-105.

jeszcze dziewiętnastowieczna publikacja Augusta Weltzla³⁸; składu osobowego wrocławskiej kolegiaty Św. Idziego dotyczy obroniona w 2000 r. na Uniwersytecie Wrocławskim praca magisterska Michała Skrzypczyka³⁹. Ponadto pełne opracowanie prozopograficzne do 1600 r. posiada wrocławska kapituła katedralna⁴⁰, co znacznie wzbogaca naszą wiedzę o duchowieństwie śląskim w wiekach średnich. Dokładne rozpoznanie środowisk, z których pochodzili kanonicy utrudnia niedostatek prac społeczno-osadniczych i genealogicznych dla Śląska, a kolejną niedogodność stanowi brak spisów urzędników na wzór tych, które istnieją dla innych ziem polskich. Większość identyfikacji dokonanych w pracy była możliwa jedynie z uwagi na zebrany przeze mnie materiał do studiów prozopograficznych księstwa otmuchowsko-nyskiego. Wobec braku wyczerpujących opracowań historii Otmuchowa znaczne trudności napotkało ukazanie na wzór prac niemieckich relacji kapituła-miasto⁴¹. Przy opracowaniu historii parafii konieczne było posiłkowanie się przedwojennym szkicem L. Billera⁴² i popularnym zarysem B. Steinborn z serii *Śląsk w zabytkach sztuki*.⁴³ Niewiele miejsca poświęcono dotąd samym okolicznościom fundacji kolegiaty oraz osobom jej fundatorów: Bertoldowi Fulschussilowi i biskupowi Wacławowi. Oprócz wspomnianego artykułu J.A. Kopietza, krótkie omówienie fundacji znajduje się w pracach R. Völkela, J. Heynego⁴⁴ i W. Urbana⁴⁵.

3. PODSTAWA ŹRÓDŁOWA

Podstawą pracy są materiały archiwalne pochodzące z dawnego archiwum kapituły Św. Mikołaja. Wzmianki o funkcjonowaniu archiwum przykolegiackiego ma-

³⁸ A. WELTZEL, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ratibor 1881².

³⁹ M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego SW. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej — kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr, Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego).

⁴⁰ R. SAMULSKI, *Untersuchungen über die persönliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter bis zum Tode des Bischofs Nanker (1341)*, Weimar 1940; G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna, passim*, G. ZLMMERMAN, *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500-1600)*, Weimar 1938.

⁴¹ Najlepszym opracowaniem dziejów miasta pozostaje do dzisiaj syntetyczny artykuł W. DZIEWULSKIEGO, *Zarys dziejów Otmuchowa do wybuchu II wojny światowej*, w: Z. KOWALSKI (red.), *Szkice Nyskie. Studia i materiały*, Opole 1986, s. 151-173.

⁴² L. BILLER, *Neisse, Otmachau, Patschkau*, Breslau 1932.

⁴³ B. STEINBORN, *Otmuchów. Paczków*, Wrocław 1982. Niewielką wartość ma broszura K. HERTLEINA, *Geschichte der Otmachauer Pfarrkirche*, bmrw; natomiast obszerne studium K.J. GANSE, P.J. GRÜNDELA, *Geschichte der Pfarrei Otmachau*, w: TENZE (red.), *Aus Stadt und Land Otmachau*, Otmachau 1927 w zasadzie powtarza ustalenia J.A. Kopietza.

⁴⁴ J. HEYNE, *Dohimentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, 1.1, Breslau 1860, s. 859.

⁴⁵ W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji W pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 101.

my już z II poł. XV w.⁴⁶, a zachowanie większości akt kapituły świadczy o pieczołowitości w ich przechowywaniu. Po sekularyzacji kolegiaty w 1810 r. większość tego zasobu trafiła do pruskiego Provinzial Archiv Breslau i obecnie znajduje się w zbiorach Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Bardzo bogaty jest przechowywany tam zespół dokumentów pergaminowych. Obejmuje on ponad 800 dokumentów wydanych do 1477 r., a kilka dalszych znanych jest z późniejszych transumptów⁴⁷. Ponadto w tamtejszym archiwum znajduje się piętnastowieczna księga z odpisami aktu fundacyjnego i najstarszych statutów kapituły⁴⁸ oraz dwie księgi czynszowe⁴⁹. Najważniejsza z nich znalazła się przypadkowo w zespole Księstwa Nyskiego i nie była dotąd wykorzystywana w publikacjach. Ma ona formę dutki zawierającej szereg papierowych składek, obejmujących spisy dochodów i wydatków kapituły z lat 1415-1456/7. Oprócz zapisów czysto gospodarczej natury, został tam także włączony wykaz ksiąg, szat i paramentów kolegiackich z 1447 r. Materiały rachunkowe kolegiaty uległy jednak rozproszeniu i część z nich z niewiadomego powodu trafiła do Archiwum Państwowego w Opolu⁵⁰. Z grupy akt kolegiaty należy natomiast wyłączyć księgę z zespołu Rep. 135 oznaczoną sygnaturą 399 (dawna D 231^b), która figuruje jako *Księga czynszów kolegiaty w Otmuchowie*. Jak już sugerował wydawca tego zabytku R. Żerelik, jego atrybucja jest wątpliwa⁵¹, a moje badania nie potwierdziły jakiegokolwiek związku z aktami rachunkowymi kapituły Św. Mikołaja. W Archiwum Państwowym we Wrocławiu znajduje się też szereg ksiąg rachunkowych korporacji, powstałych w czasach nowożytnych, które jednak zostały wykorzystane wyłącznie do celów porównawczych⁵².

Jeszcze jedna księga czynszowa znajduje się natomiast w posiadaniu Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu; jest nią zakupiony w 1920 r. rejestr dochodów wikariuszy⁵³. Ponadto do tamtejszego archiwum trafił kopiarz kolegium mansjonarzy z 1592 r., zawierający odpisy 14 dokumentów z lat 1387-1472⁵⁴. W porównaniu ze źródłami, którymi dysponują badacze kapituł wrocławskich, widoczna jest bar-

⁴⁶ Podczas kapituły generalnej w 1486 r. postanowiono włączyć do statutów kapitulnych rozporządzenie: *Ordinamus ul semper regesta quae dabuntur in capitulo absoluta ratione debent in archivum capituli deponi et ibidem serrari*, Statuta, s. 230.

⁴⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 1-802, sygn. 815, sygn. 828.

⁴⁸ APWr, Rep. 135, sygn. 397 (dalej: Stat.Niss.).

⁴⁹ APWr, Rep. 135, sygn. 398 (dalej: Registrum I), APWr, Rep. 135, sygn. 399: *Księga czynszów kapituły otmuchowskiej*, APWr, Rep. 31, sygn. 704 (dalej: Registrum II).

⁵⁰ APOp, Akta miasta Otmuchowa, sygn. 68 (dalej: Registrum III).

⁵¹ R. ŻERELIK (wyd.), *Śląska księga rachunkowa z początku XV wieku*, w: TENŻE (wyd.), *Trzy źródła do dziejów społeczno-gospodarczych średniowiecznego Śląska*, Wrocław 1995, s. 41.

⁵² APWr, Rep. 135, sygn. 400; sygn. 402.

AAW, Zespól: Kolegiata w Nysie, sygn. IV^d 16: *Registrorum vicariorum in Otmuchaw de censibus et decimis*.

⁵⁴ AAW, Zespól: Kolegiata w Nysie, sygn. IV^D 18: *Copia litterarum mansionariorum Nissensium. Anno 1592.*

dzo skromna liczba zachowanych materiałów, dotyczących życia wewnętrznego korporacji. Dotkliwą stratą było zaginięcie w 1945 r. najstarszej księgi protokołów posiedzeń kapitułnych, którą tylko częściowo wykorzystali w swoich pracach J.A. Kopietz i R. Volkel⁵⁵. Obecnie zachowały się jedynie wypisy z tej księgi, wykonane przez badacza dziejów Nysy Augusta Kastnera i przechowywane w Archiwum Państwowym w Opolu⁵⁶.

Kwerendą objęty został także zasób źródeł dotyczących księstwa otmuchowsko-nyskiego oraz jego najważniejszych ośrodków. Do 1945 r. istniała cała seria nyskich ksiąg ziemskich (*Lagerbücher*) obejmująca lata 1360—1518⁵⁷. Obecnie zachowały się jedynie trzy najstarsze księgi, z których ostatnia sięga 1386 (1412) r.⁵⁸ Nieocenioną pomocą było wydanie niemieckich regestów wspomnianych ksiąg, opracowane przez Kurta Engelberta⁵⁹. Stosunkowo dobrze znane są dokumenty z czwartej księgi ziemskiej (1414-1418), której szczegółowy konspekt znalazł się w materiałach Augusta Kastnera⁶⁰. W przypadku ksiąg ziemskich z lat 1431-1518 pozostawił on już jednak bardziej wyrywkowe odpisy⁶¹. Ze wspomnianych ksiąg zachowały się również wypisy Kastnera w układzie problemowym, np. na temat nyskiej rodziny wójtowskiej, czy fundacji kościelnych. Dla badań prozopograficznych kapituły istotne są sporządzone przez niego notatki biograficzne poszczególnych kanoników⁶². Niestety dotyczą one przede wszystkim wystąpień samych duchownych jako świadków lub wystawców dokumentów, natomiast nie pozwalają na rekonstrukcję powiązań rodzinnych. Wobec pochodzenia większości kanoników i prałatów z obszaru księstwa biskupiego w wielu przypadkach uniemożliwia to ustalenie pozycji rodziny. Niemal w komplecie zachowały się natomiast dokumenty pergaminowe z archiwum miejskiego, obecnie przechowywane w Archiwum Państwowym w Opolu⁶³. Regesty większości z nich zostały opublikowane w XXXVI tomie edycji *Codex diplomaticus Silesiae*⁶⁴.

⁵⁵ Dawna sygnatura: Rep. 135, sygn. D 234: *Primaeva sive protocollum venerabilis capituli Otmuchoviensis ab anno domini 1423 cum statulis et diversis instrumentis. In antiqua Nissa continuatum interruptum tamen usque ad annum 1574.*

⁵⁶ APOp, ZK 40: *Geschichte des Neisser Kollegiatstifts.*

⁵⁷ Dawna sygnatura: Rep. 31 F Neisse 21 (*Neisser Lager- bzw. Landbücher*).

⁵⁸ APWr, Rep. 31, sygn.: 706, 707, 708.

⁵⁹ K. ENGELBERT, *Quellen zur Geschichte des Neisser Bistumlandes auf Grund der drei ältesten Neisser Lagerbücher*, Würzburg 1964.

⁶⁰ APOp, ZK 44, s. 248-293.

⁶¹ APOp, ZK 45.

⁶² APOp, ZK 41: *Geschichte des Neisser Kollegiatstifts.*

⁶³ APOp, Akta miasta Nysy (dokumenty pergaminowe).

⁶⁴ E. GRABER (wyd.), *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis Neisse*, CDS 36, Breslau 1933.

Jednym z najważniejszych zbiorów źródeł do dziejów Nysy są dokumenty z tamtejszego archiwum parafialnego⁶⁵, z których obszerne rejestry wydał Max Unterlauff⁶⁶. Na ich podstawie można znacznie uzupełnić informacje o kanonikach posiadających altare w Nysie oraz dzieje fundacji ołtarzowych Fulschussilów. Ważnym zespołem pozostają też znane z rękopiśmiennych rejestrow dokumenty bożogrobców nyskich⁶⁷ oraz odpisy z ich piętnastowiecznego kopiarza⁶⁸. Brakuje niestety podobnej podstawy źródłowej dla Otmuchowa, dla którego najstarsze dokumenty z archiwum miejskiego pochodzą z XVI w.⁶⁹

Badania prozopograficzne grupy duchowieństwa wymagają wykorzystania możliwie kompletnego materiału dyplomatycznego z kancelarii biskupiej. Z tego względu została przeprowadzana dokładna kwerenda w zespołach dotyczących zarządu duchownego diecezji⁷⁰ oraz wszystkich zespołach dokumentów pergaminowych z Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu⁷¹. Z uwagi na przynależność części kanoników do wrocławskich kolegiów wikariuszy i altarystów w pracy zostały wykorzystane także dokumenty z kopiarzy wikariuszy katedralnych⁷², wikariuszy i mansjonarzy kolegiaty Św. Krzyża⁷³ oraz altarystów kolegiaty Św. Idziego⁷⁴. W Archiwum Państwowym we Wrocławiu zostały przejrzone zespoły dokumentów większości instytucji kościelnych oraz ich kopiarze⁷⁵. W przypadku akt miejskich obok publikacji źródłowych, wykorzystałam zbiory dokumentów śląskich miast z Archiwum

⁶⁵ Obecnie w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, zespół: Dokumenty parafii w Nysie; por. W. URBAN, *Wykaz rejestrow dokumentow Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Rejestry dokumentow parafii miejskiej w Nysie*, RTSO 2 (1970), s. 371-397.

⁶⁶ UNTERLAUFF, *Neisser Urkunden im Diözesanarchiv zu Breslau*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 33 (1904/1906), s. 78-112; 34 (1906/1908), s. 1-30.

⁶⁷ APWr, Rep. 103, sygn. 1-279.

⁶⁸ APOp, ZK 35: *Kreuzherren von Neisse*.

⁶⁹ APOp, Akta miasta Otmuchowa.

⁷⁰ AAW, sygn. II b 1: *Incorporationes d. Conradi episcopi 1431-1447*; AAW sygn. II b 2: *Incorporationes episcoporum: Petri 1448-1458, Iodoci 1461-1467*, AAW, sygn. II b 3: *Incorporationes episcopi Rudolphi 1468-1482*.

⁷¹ AAW, Dokumenty o sygnaturach literowych; Dokumenty w układzie chronologicznym; Dokumenty kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu; Dokumenty kolegiaty w Głogówku; Dokumenty parafii w Gościńcu; Dokumenty parafii w Koźuchowie; Dokumenty parafii w Namysłowie; Dokumenty Parafii w Otmuchowie; Dokumenty parafii w Paczkowie; Dokumenty parafii w Świdnicy; Dokumenty Parafii w Ząbkowicach Śląskich; Dokumenty parafii kolegiackiej w Głogowie; Dokumenty parafii miejskiej w Głogowie; Dokumenty wikariuszy katedralnych.

⁷² AAW, sygn. III d 1: Najstarszy kopiarz wikariuszy katedralnych; AAW, sygn. III d 1 Drugi kopiarz wikariuszy katedralnych, AAW, sygn. III d 2: Trzeci kopiarz wikariuszy katedralnych.

⁷³ AAW, sygn. IV a 4^A: Kopiarz wikariuszy kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu; AAW, sygn. IV a 8: Kopiarz mansjonarzy kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu.

⁷⁴ AAW, sygn. A 18: Księga inkorporacji kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu.

⁷⁵ APWr, Rep. 55, 58, 63-67, 72, 75-76, 80, 83-84, 91, 93, 98, 107, 111, 116, 125, 127; APWr, 135, sygn. 370: *Kopiarz klasztoru augustianow we Wrocławiu*; APWr, Rep. 135, sygn. 371: *Repertorium Heliae*.

Państwowego we Wrocławiu⁷⁶ i Opolu⁷⁷. Kwerenda objęła również zasoby Archiwów Państwowych w Legnicy i Jeleniej Górze oraz archiwum w Jesenfku. Szczegółowy wykaz cytowanych źródeł zawiera bibliografia.

Warto wymienić jeszcze jedną ważną grupę źródeł jaką stanowią wydawnictwa z archiwum watykańskiego. W pracy oparłam się przede wszystkim na dokumentach z wydanego przez Z. Kurasia i I. Kurasiową-Sułkową *Bullarium Poloniae*⁷⁸ oraz z wielotomowych wydawnictw *Repertorium Germanicum*⁷⁹ i *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*⁸⁰.

4. ZAŁOŻENIA PRACY

Ramy chronologiczne pracy wyznacza z jednej strony data fundacji kolegiaty (1386 r.), a z drugiej rok przeniesienia kapituły do Nysy (1477). Dla czasów po 1477 r. istnieje wspomniana wyżej kompetentna rozprawa Richarda Vólkela, która wymaga jedynie niewielkich uzupełnień, zatem nie było celowe opracowywanie tego okresu. Wybrany tytuł: *Kapituła kolegiacka Św. Mikołaja w Otmuchowie. Dzieje - organizacja - skład osobowy (1386-1477)* nawiązuje do klasycznej pracy Kazimierza Doli o kapitule wrocławskiej, która stanowiła wzór dla niniejszej rozprawy⁸¹.

⁷⁶ Rep. 132a — depozyt m. Chojnowa; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Dzierżoniowa; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Głucholaz; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Góry; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Grodkowa; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Kluczborka; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Paczkowa; APWr. Rep. 132a — depozyt m. Strzelina.

⁷⁷ APOp, Akta miasta Namysłowa; APOp, Akta miasta Paczkowa.

⁷⁸ SUŁKOWSKA-KURAS, S. KURAS (wyd.), *Bullarium Poloniae*, t. I-VI, Romae 1982-1998.

⁷⁹ *Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den papstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien von Beginn des Schismas bis zur Reformation*, t.I: E. GOLLER (opr.), *Clemens VII. von Avignon. 1378-1394*, Berlin 1916; t. II: G. TELLENBACH (opr.), *Urban VI. Bonifaz IX., Innocenz VII. und Gregor XII. 1378-1415*, Berlin 1933/61; t. III; U. KUHNE (opr.), *Alexander V., Johannes XXIII., Konstanzer Konzil 1409-1417*, Berlin 1935; t. IV: K.A. FLNK (opr.), *Martin V. 1417-1431*, cz. I-III, Berlin 1943/58; t. VI: J.F. ABERT, W. DEETERS (opr.), *Nicolaus V. 1447-1455*, Tiibingen 1989; t. VII: E. PLIZ (opr.), *Calixt Ul. 1455-1458*, Tubingen 1989; t. VIII: D. BROSIUS, U. SCHESCHKEWITZ (opr.), *Pius II. 1458-1464*, Tubingen 1993; t. IX: H. HOLNG, H. LEERHOFT, M. REIMANN (opr.), *Paul II. 1464-1471*, Tiibingen 1993.

⁸⁰ *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, 1.1V: K. STLOUKAL (wyd.), *Acta Gregorii XI. (1370-78)*, Praga 1949-53; t. V: K. KROFTA (wyd.), *Acta Urbani VI et Bonifatii IX. (1378-1404)*, Praga 1903-1905; t. VI: J. ERSIL (wyd.), *Acta Inocentii VII, Gregorii XII., Alexandrii V., Johannis XXIII. Nec non acta concilii Constantiensis (1404-1417). Acta Clementis VII. et Benedicti XIII. (1378-1417)*, Praga 1980 (*Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praeliusitici et hussitici illustrantia* 1-2); t. VII: J. ERSIL (wyd.), *Acta Martini V. (1417-1431)*, cz. I: 1417-1422, Praga 1995; cz. II: 1423-1431, Praga 1998 (*Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praeliusitici et liussitici illustrantia* 3-4).

⁸¹ Por. przyp. 12.

Moje studium zawdzięcza jednak również wiele rozwiązaniom zawartym w ostatnio opublikowanych pracach A. Radziwińskiego⁸² i M.D. Kowalskiego⁸³. Podobnie jak we wspomnianych rozprawach, za główny cel niniejszej pracy postawiono opracowanie wszechstronnego studium prozopograficznego duchowieństwa kapituły Św. Mikołaja. Różnicą w stosunku do wymienionych publikacji jest zamieszczenie obszernej charakterystyki grupy wikariuszy i mansjonarzy. Przedstawianie wspólnego studium wyższego i niższego duchowieństwa kapituły nie ma tradycji w polskiej mediewistyce⁸⁴, jednak wydaje się uzasadnione i jest powszechnie przyjęte w nauce niemieckiej⁸⁵. Wzorem prac niemieckich zostało tu uwzględnione opracowanie kontaktów kapituły ze światem zewnętrznym, w tym bardzo rzadko podejmowane zagadnienie relacji kapituły z miastem⁸⁶.

Praca składa się z siedmiu głównych rozdziałów, z których dwa pierwsze stanowią rozszerzone wprowadzenie do zasadniczej części rozprawy — rozdziału czwartego i piątego, poświęconych „zbiorowemu portretowi” duchowieństwa kapituły w latach 1386-1477. W pierwszym rozdziale przedstawiona została genealogia rodziny Fulschussilów, z której wywodził się fundator kolegiaty prepozyt Bertold. W celu należytego rozpoznania motywów kierujących fundatorem i kontekstu całego przedsięwzięcia, konieczne było ukazanie jego relacji pokrewieństwa. Inni członkowie rodziny również zajmowali znaczące stanowiska kościelne na Śląsku. Z Fulschussilów wywodziło się najpewniej pięciu kanoników otmuchowskich, którzy w dwu pierwszych dziesięcioleciach decydowali w znacznym stopniu o składzie kapituły Św. Mikołaja. Fakt ten wraz z wyjątkowością całej inicjatywy fundacyjnej, jako szczególnego przejawu mieszczańskiej ostentacji, każe bliżej przyjrzeć się temu środowisku. W rozdziale drugim ukazana została historia parafii otmuchowskiej od jej początków w XIII w., okoliczności fundacji oraz dzieje kapituły otmuchowskiej do 1477 r. Dzieje parafii zostały przedstawione poprzez sylwetki kolejnych plebanów. Mniej miejsca ze względu na brak stosownych przekazów poświęcono

A. RADZIWIŃSKI, *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej plockiej w XIV i I poł XV w. Studium prozopograficzne*, cz. I: *Pralaci*, cz. II: *Kanonicy*, Toruń 1991-1993.

⁸³ M. KOWALSKI, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nan- kera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320-1382)*, Kraków 1996.

⁸⁴Jedynie J. Szymański i T. Borawska zamieścili w swojej pracy skromne informacje o członkach kolegium wikariuszy, w przypadku pierwszego z autorów ograniczone jednak tylko do wymienienia ich imion i nazwisk, J. SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka*, s. 198-200; T. BORAWSKA, *Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika*, Toruń 1996, s. 105-109, 184. A. Radziwiński poświęcił wikariuszom osobno opublikowane studium (A. RADZIWIŃSKI, *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry plockiej w XIII - poł XV w.*, cz. I: *Skład osobowy*, NP 76 [1991], S. 5-43; cz. II: *Zagadnienia wybrane*, NP 77 [1992], s. 5-31) podobnie wydanie odrębnej pracy o niższym duchowieństwie kolegiaty głogowskiej zapowiedział GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 9.

⁸⁵ Przykładowo: K.H. DEBUS, *Studien zur Personalstruktur des Stifles St. Guido in Speyer*, Mainz 1984; H. ISSLE, *Das Stift St. German vor Speyer*, Mainz 1974.

⁸⁶ Por. przyp. 4.

opisowi samej świątyni kolegiackiej. Z uwagi na szczątkowe zachowanie dokumentów miejskich Otmuchowa nie było także możliwe szczegółowe przedstawienie topografii budynków należących do duchownych. Zestawione zostały jednak wszystkie wzmianki dotyczące budowli kolegiackich. Rozdział trzeci — *Uposażenie* poświęcony został podstawom materialnego bytu korporacji. Ustalona tu została wysokość uposażenia prebend prałackich i kanonickich oraz beneficjów niższego duchowieństwa. Starano się przedstawić wielkość majątku kapitulnego w ujęciu dynamicznym, z uwzględnieniem jego przyrostu lub zmniejszania się w badanym okresie. Podjęto próbę określenia rzeczywistych dochodów uzyskiwanych przez kapitułę oraz oszacowania strat, jakie przyniosły tej instytucji najazdy husyckie z lat dwudziestych i trzydziestych XV w. W rozdziale czwartym: *Struktura wewnętrzna kapituły* znalazły się przede wszystkim ustalenia odnośnie liczby i hierarchii prałatur, liczby kanonii oraz organizacji kolegiów niższego duchowieństwa kapituły. Ponadto włączono do niego paragrafy dotyczące urzędników kapitulnych, który to temat jak dotąd w niewielkim tylko stopniu został opracowany w literaturze. Propozycją badawczą jest paragraf dotyczący służby oraz część poświęcona pieczęciom, którymi posługiwali się członkowie korporacji. Zasadniczą część pracy stanowi rozdział piąty *Grupa prałatów i kanoników w latach 1386-1477*, będący właściwą charakterystyką środowiska duchownych kapituły otmuchowskiej. Podstawę niniejszych rozważań stanowią biogramy zestawione w części biograficznej, gdzie też zamieszczona została pełna dokumentacja źródłowa. W rozdziale tym uwzględniono tradycyjne elementy z kwestionariusza badań prozopograficznych duchowieństwa, obejmujące kwestie pochodzenia społecznego, terytorialnego, narodowości, wykształcenia, posiadanych beneficjów, rezydencji i udziału w zarządzie diecezją. Nowym rozwiązaniem jest wprowadzenie paragrafów o „łowcach prebend”, systemie obejmowania beneficjów czy rekrutacji z tzw. „małego regionu”. Znacznie poszerzony został kwestionariusz badań dotyczący pełnienia przez członków kapituły funkcji publicznych, a charakterystyka grupy oficjałów i prokuratorów biskupich zawiera w większości nowe ustalenia. Równie szczegółowo prześledzone zostały drogi uzyskiwania kanonii w Otmuchowie. W następnym rozdziale: *Grupa wikariuszy i mansjonarzy w latach 1386-1477* zawarto charakterystykę grupy niższego duchowieństwa. Ze względu na znacznie mniejszy zasób źródeł dotyczących tego środowiska, badania te musiały się jednak ograniczyć tylko do podstawowych kwestii, takich jak pochodzenie społeczne i terytorialne, wykształcenie i kumulacja beneficjów. W rozdziale VII, będącym próbą podsumowania wątków pojawiających się w wyżej wyszczególnionych rozdziałach, zostały szczegółowo przedstawione kontakty kapituły ze światem zewnętrznym: zarówno z władzami kościelnymi (papiestwem, biskupami wrocławskimi), jak i mieszczaństwem Otmuchowa.

Uzupełnieniem pracy są aneksy obejmujące tabele genealogiczną rodziny Fulchussilów, zdjęcia pieczęci używanych przez korporację i poszczególnych duchów-

nych oraz pomocnicze materiały ilustracyjne (plan Otmuchowa). W pracy zastosowano oznaczenie gwiazdki na określenie informacji hipotetycznych, natomiast nazwy miejscowości, których nie udało się zidentyfikować pisane są kursywą. Wszystkie skróty nazw czasopism są przyjęte za *Encyklopedią Katolicką* (nie dotyczy to skrótów innych opracowań).

* * *

Prezentowana rozprawa jest nieznacznie poprawioną i uzupełnioną wersją pracy magisterskiej, obronionej w 1999 r. na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego. Praca ta została pozytywnie oceniona przez recenzentów konkursu im. S. Herbsty i uzyskała w nim jedną z dwóch równorzędnych pierwszych nagród. W tym miejscu chciałabym bardzo gorąco podziękować mojemu promotorowi ks. prof. dr. hab. Kazimierzowi Doli, który zachęcił mnie do podjęcia badań nad historią księstwa otmuchowsko-nyskiego oraz udzielił mi wielu cennych rad w czasie powstawania niniejszej rozprawy. Bardzo wiele zawdzięczam też wieloletniej trosce i pomocy mojego opiekuna naukowego — prof. dr hab. Anny Pobóg-Lenartowicz, która patronowała moim pierwszym krokom w dziedzinie mediewistyki. Na kształt pracy miała wpływ również pomoc moich kolegów i koleżanek. Przede wszystkim chciałabym bardzo podziękować dr. Waldemarowi Konighausowi za pomoc w dotarciu do niemieckiej literatury przedmiotu i wszelkie istotne uwagi, Stanisławowi Jujeczce za wskazówki bibliograficzne oraz dr Marcie Czyżak za informacje dotyczące działalności w kapitule gnieźnieńskiej Piotra Salfelta. Osobne podziękowania należą się mojemu mężowi Marcinowi Paukowi za pomoc przy ostatecznej redakcji tekstu. Bardzo wdzięczna jestem też za życzliwość ojcu prof. dr. hab. Józefowi Paterowi, dyrektorowi wrocławskiego Archiwum Archidiecezjalnego oraz pracownikom Archiwów Państwowych w Opolu i we Wrocławiu. Z kolei szybkie dotarcie do wielu opracowań zawdzięczam fachowości i uprzejmości pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej w Opolu.

Wyrazy wdzięczności kieruję także pod adresem Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego za przyjęcie mojej pracy w poczet swoich publikacji.

Pracę tę dedykuję mojej Mamie, która przekonała mnie do wyboru studiów historycznych.

I

RODOWÓD FUNDATORA

Historia rodziny Fulschussilów nie mając dotąd żadnego opracowania poza trzema biogramami jej przedstawicieli¹ oraz skromnymi wzmiankami w popularnych pracach o historii Głuchołaz². Brak całościowego ujęcia prowadzi do pomyłek, jak choćby przypisania Piotrowi Fulschussilowi rycerskiego pochodzenia³. Ustalenie powiązań rodzinnych fundatora Bertolda Fulschussila jest niezbędne dla rozpoznania środowiska, z którego się wywodził. Fundacja kolegiaty przez duchownego z rodziny mieszczańskiej należy do wyjątków w archidiecezji gnieźnieńskiej; stąd prześledzenie polityki rodzinnej może być pomocne w wyjaśnieniu jej charakteru i okoliczności. Uzupełnieniem rozważań jest tablica genealogiczna rodziny znajdująca się w części aneksów.

1. PROTOPLASTA

Pierwszym znanym przedstawicielem rodziny był Witigo pozostający w służbie biskupa wrocławskiego Wawrzyńca. Wraz z Zygfydem, którego badacze identyfikują z zasadźcą Białej Nyskiej⁴ został on wyznaczony do zasiedlenia pogranicza ziemi nyskiej, gdzie w końcu lat trzydziestych obaj przeprowadzili lokację Głucho-

¹ Piotr Fulschussil: H. GERUC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 315, s. 286; Mikołaj Fulschussil: D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 21, s. 6; Andrzej Fulschussil: *tamże*, nr 6, s. 115; ponadto w niepublikowanej pracy M. Skrzypczyka znajduje się biogram Bertolda Fulschussila, M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), s. 51-52.

² J. AKOPIETZ, *Beitrage zur dltesten Geschichte des Neisser Landes und der Stadt Ziegenhals*, t. I, Ziegenhals 1898; F. ROTHKEGEL, *Die Ziegenhalsler Vogtei*, „Oberschlesische Heimat” 9 (1913), s. 16-28; P. KUTZER, *Aus einer kleinen Fiirstenstadt. Historischer Ruckblick auf die Vergangenheit von Ziegenhals. Zugleich ein Beitrag zur Geschichte des Neisser Landes. Anlafllich der 700jahrigen Wiederkehr der Ortsgründung*, Ziegenhals 1928, s. 49-52; 122-123; TENŽE, *Kirchengeschichte von Ziegenhals. Unter Berücksichtigung der Verlidtmisse Schlesiens und des Neisser Landes. Zur Erinnerung an die 700 jarige Wiederkehr der Ortsgründung*, Ziegenhals 1932, s. 323; kilka wzmianek o rodzinie Fulchussilów zamieścił też w swoim artykule W. SCHULTE, *Kleine Beitrage zur Geschichte Oberschlesiens*, „Oberschlesische Heimat” 4 (1908), s. 188-189.

³ GERLIC, *dz. cyt.*, nr 315, s. 286.

⁴ KUTZER, *AUS einer kleinen Fiirstenstadt*, s. 123.

łazów⁵. O jego niemieckim pochodzeniu świadczy przede wszystkim tradycja imion germańskich w rodzinie, ale także fundacja przez jednego z ostatnich Fulschussilów prebendy kaznodziei niemieckiego w Otmuchowie⁶. Nie mają jednak wystarczających przesłanek pozwalających zaliczyć ich do grupy obcego rycerstwa. Wprawdzie Witigo został nazwany *vir strenuus*⁷, ale żaden z jego potomków nie tytułował się rycerzem, a tylko jeden posługiwał się pieczęcią herbową⁸. Ponadto Fulschussilowie szybko osiedli w środowisku mieszczaństwa śląskiego, byli wybierani do władz miejskich Nysy, a w 1304 r. biskup określił jednego z nich mianem *civis*⁹. Te argumenty pozwalają przychylić się do tezy T. Jurka o niskim pochodzeniu rodziny, która swój awans społeczny zawdzięczała służbie biskupowi Wawrzyńcowi¹⁰. Przypadek Fulschussilów stanowi potwierdzenie obserwacji Benedykta Zientary o działalności lokacyjnej jako drodze awansu majątkowego i społecznego zasadźców na XHI-wiecznym Śląsku".

2. REIMBOLD WELESCHUSSEL

W 1263 r. czterej synowie Witigona: Mojek, Witigo, Reibold i Wawrzyniec oraz Dytyk syn Zygryda poświadczeni są jako wójtowie dziedziczeni Głuchołazów oraz właściciele Bodzanowa (*Longa villa*), wsi położonej 2 km na północ od tego miasta¹². Oprócz tych dóbr potomkowie założycieli Głuchołazów posiadali dziesięciny z okolicznych wsi, przyznane im zapewne jeszcze przez biskupa Wawrzyńca¹³. Synowie Witigona kontynuowali tradycję ojca wiążąc się z dworem biskupów wrocławskich. Następca Wawrzyńca Tomasz I wspominał w swoim dyplomie z 1263 r. o wiernej służbie ich i Dytryka — *utpote quorum patres et ipsi nobis multa servicia fideliter impenderunt*¹⁴. W 1268 r. bracia pozostawali także w służbie administratora diecezji, księcia i arcybiskupa salzburskiego Władysława, który przekazał Reimbold

⁵ ROTHKEGEL, *art. cyt.*, s. 20; T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 71.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 577.

⁷ SUB 3, nr 449; JUREK, *dz. cyt.*, s. 71.

⁸ Przeważająca większość członków rodziny posługiwała się pieczęciami z wyobrażeniami świętych (APWr, Rep. 102, sygn. 120; sygn. 601), bądź przedstawieniem symbolicznym (*tamże*, sygn. 31), a jedynie Andrzej Fulschussil umieścił w polu pieczęci tarczę herbową. Jego figurą herbową była trąba myśliwska (*tamże*, sygn. 120).

⁹ NLgb, nr 3.

¹⁰ JUREK, *dz-cyt.*, s. 71.

¹¹ B. ZIENTARA, *Działalność lokacyjna jako droga awansu społecznego W Europie środkowej XII-XIV w.*, SKHS 36 (1981), s. 51-52.

¹² KUTZER, *AUS einer kleinen Fürstentadt*, s. 68.

¹³ Synowie Witigona posiadali połowę dziesięcin z Konradowa, Ondrejovic, Kolnovic i zanikłej wsi Lichtinberg; SUB 3, nr 449; Lib.fund., A. II. 88, s. 13.

¹⁴ SUB 3, nr 449.

dowi dochody z sądownictwa w Bodzanowie, Charbielinie, Konradowie, Ondrejovicach, Jarnołówku, Mikulovicach, Kołnivicach i w zanikłej wsi Lichtinberg¹⁵. Władysław nadał im także dalsze przywileje: *Ceterum ipsi Reymboldo et fratribus suis gratiam fecimus amplioem propter eorum servicium supradictum, ut collectam, si quam per totam terram emergerit, ipsi pro se de omnibus bonis et feodis suis recipere et in suos usus convertere*¹⁶. Wójtostwo dziedziczne Głuchołazów było własnością rodziny do około 1319 r., gdy wójtem tytułował się Henryk, a następnie przeszło w posiadanie późniejszego starosty nyskiego Jana de Waldow¹⁷. Jeszcze przed sprzedażą wójtostwa kilku przedstawicieli rodziny przeniosło się na stałe do Nysy. W latach 1306-1316 we władzach miejskich poświadczony jest Konrad sołtys Głuchołazów¹⁸, a rajca nyski z 1308 r. Witigo z Głuchołazów może być nawet jednym z braci znanych z dokumentu z 1263 r.¹⁹ Za jego bratanka można by uznać wówczas Henryka syn Wawrzyńca z Głuchołazów, występującego w dokumentach z lat 1316—1325²⁰. Żaden z wymienionych nie posługiwał się jednak nazwiskiem Fulschussil, które musiało być przydomkiem jedynie Reimbolda, syna Witigona i następnie przeszło na jego potomków²¹.

3. SYNOWIE REIMBOLDA

Synem Reimbolda był zapewne Wlleszvel wymieniony wśród rajców nyskich w 1294 r.²² Z dużym prawdopodobieństwem utożsamić go można z Bertoldem Fulschussilem, protoplastą jednej z nyskich gałęzi rodziny. W nyskim landbuchu zachował się transumpt dokumentu z 24 maja 1304 r., potwierdzającego sprzedaż przez biskupa Henryka z Wierzbnej 6 łanów bez 3 mórg za murami Nysy Bertoldowi zwanemu Fulschussil i jego zięciowi Reinoldowi²³. Na podstawie tego świadectwa można

¹³ *Nos Wlodislaus dei gratia dux Slesie (...) Reyviboldo advocato de Czegenhals Weleschlussel nosirum tercium denarium noslri ducatus. qui de iure nobis cedil in civitaie videlicet et in villis Langendorff. Ludewigisdorff. Cunczendorff. Andresdorff. Arnoldisdorff. Lichenberch. Niclasdorff et Corosdorff sibi eumdamus et suis succesoribus perpetuo possidendum ila tamen, quod nobis in uno dextrario servial cooperto-*, SUB 4, nr 57.

¹⁶ *Tamże.*

¹⁷ KUTZER, *Kirchengeschichte von Ziegenhals*, s. 323.

¹⁸ Ławnik: 1306 r. (SR 2875); 1310 r. (SR 3132); rajca: 1312 r. (SR 3190. 3201), 1316 r. (SR 3571).

¹⁹ SR 3016; 20 listopada 1306 r. poświadczony jest jako wójt w Głuchołazach (SR 2911); ponadto wystąpił jako świadek: 1 maja 1307 r. (SR 2933); 23 marca 1309 r. (SR 3046). Żył jeszcze 28 lutego 1315 r., gdy biskup potwierdził plebanowi Głuchołaz dziesięcinę z należących do Witigona 18 łanów w Bodzanowie (SR 3473).

²⁰ 22kwietnia 1316r. (SR 3571); 16czerwca 1319 r. (SR 3921); 13 listopada 1320r. (SR 4077); 1 marca 1325 r. (SR 4408).

²¹ *Reymboldus advocatus de Czegenhals Weleschussel* (SUB 4, nr 57).

²² SUB 6, nr 141; CDS 36, nr 2; SR 2312.

²³ NLgb, nr 3.

wnioskować, że posiadający w 1304 r. zamężną córkę Bertold sam musiał urodzić się przed 1265 r., czyli mógł być synem Reimbolda, występującego wraz z braćmi w 1263 r. Rekonstrukcję biogramu Bertolda utrudnia fakt, że w latach 1307-1326 wielokrotnie poświadczony jest mieszczanin zwany Wullesusel, którego imię nie jest znane. Wszystko wskazuje, że jest on identyczny z Bertoldem, pojawiającym się w źródłach również do 1326 r. Przeciwko tej identyfikacji przemawia jedynie wykaz starszych miasta z 1319 r., w którym zostali wymienieni zarówno Fulleschussel jak i Bertold z Głucholazów²⁴. Ponieważ nie jest pewne czy ten ostatni był identyczny z Bertoldem Fulschussilem bardziej prawdopodobne jest wcześniej wspomniane założenie, tym bardziej, że autentyczność tego dokumentu nie jest bezsporna²⁵. Dodatkowym argumentem za tożsamością tych postaci jest fakt określenia dowodnych synów Bertolda Mikołaja i Piotra jedynie mianem *filiu Wlleschussillonis*^{lb}. Za brata Bertolda można uznać nieznanego bliżej Heinona, ojca kapelana Franciszka Wlschussila, który w 1348 r. przekazał 6 grzywien czynszu szpitalowi w Złotoryi²⁷. Bertold Fulschussil był wielokrotnie wybierany do władz miejskich Nysy — w latach 1306, 1308 i 1311/1312 zasiadał w radzie (w tym dwukrotnie jako burmistrz)²⁸, w 1316 r. został wymieniony wśród ławników²⁹. W 1307 r. spotykamy go jako świadka nadania na rzecz nyskiego mieszczanina Stefana Longi³⁰, natomiast trzy lata później poświadczał sprzedaż 18 łanów w Głębinowie rzeźnikowi Zygfrydowi³¹. O utrzymywaniu kontaktów z dalszą rodziną świadczy jego obecność przy kupnie pięciu łanów w Hanuszowie przez jego kuzyna Henryka z Głucholazów³². Bertold w największym stopniu przyczynił się do późniejszej świetności rodziny. Przede wszystkim zapewnił jej mocną pozycję finansową decydując się na zakup wsi Głębinów od rycerzy Eichilborn³³. Transakcję przeprowadzono 13 kwietnia 1320 r. w Nysie, gdzie obok Bertolda wystąpił wspomniany wcześniej jego syn Mikołaj³⁴. Potomkowie Bertolda tytułowali się panami dziedzicznymi Głębinowa, a wieś ta pozostawała w rękach Fulschussilów do końca XIV w. *Liberfundationis episcopatus Vratislaviensis* zawiera zapis, z którego wynika, że w początku XIV w. była to spora osada licząca 36 łanów z dwiema karczmami i młynem o dwóch kołach³⁵. Drugim istotnym dokonaniem

²⁴SR 3928.

²⁵Akt ten pochodził z zespołu nyskiego klasztoru bożogrobców, który to konwent słynął z licznych fałszerstw dokumentów; por. F. SIKORA, *Najstarsze dokumenty i dzieje klasztoru bożogrobców w Gnieźnie*, SZ 19 (1975), s. 50; jak większość dokumentów z tego zespołu zaginął jednak w 1945 r., co utrudnia badania nad jego autentycznością.

²⁶APWr, Rep. 102, sygn. 20; por. też 13 kwietnia 1320 r. (SR 4033).

²⁷RegŚl 1, nr 749.

²⁸SR 2875,3216; w latach 1308 i 1312 przewodniczył radzie jako burmistrz (SR 3016, 3262).

²⁹SR 3572.

³⁰1 maja 1307 r. (CDS 36, nr 6; SR 2933).

³¹NUrk, nr 3.

³²SR 4408.

³³SR 4033.

³⁴*Tamże*.

³⁵Lib.fund., A. II. 175, s. 22. Do Bertolda należały prawdopodobnie także 3,5 lana oraz karczma i młyn w Wójcicach; *tamże*, A. III. 1, s. 23.

Bertolda była fundacja kaplicy przy kościele Św. Jakuba w Nysie potwierdzona 27 lipca 1326 r.³⁶ Uposażenie duchownego zobowiązanego do codziennego odprawiania mszy wynosiło 7 grzywien, zapisanych na dobrach w Głębinowie³⁷. Prawo patronatu należało do fundatora, a po jego śmierci miało przejść na jego potomków. W następnych latach kaplica otrzymała hojne dotacje innych członków rodziny i do 1406 r. przy ołtarzu Bożego Ciała powstało 6 ministeriów uposażonych przez Fulschussilów³⁸. Od chwili powstania fundacja stała się też rodową nekropolią. Przywilej ten został potwierdzony przez biskupa Przeclawa Maciejowi Fulschussilowi w 1362 r., a ponownie zatwierdził go Waclaw legnicki swojemu oficjałowi Jerzemu Fulschussilowi³⁹. Wspomniana kaplica nie była jedyną pobożną fundacją Bertolda. W testamencie przekazał nyskiemu szpitalowi bożogrobców jeden wiardunek rocznego czynszu z ogrodów na Starym Mieście z przeznaczeniem na utrzymanie chorych⁴⁰.

Zamożność Bertolda wynikała niewątpliwie z odziedziczenia dochodów, jakie Przyniosła jego ojcu i dziadowi lokacja Głuchołaz oraz dalsze nadania biskupów wrocławskich. Fundacja własnej kaplicy przy kościele parafialnym oprócz celów dewocyjnych miała istotne znaczenie prestiżowe. Bertold wzorował się w tym wypadku zapewne na rodzinie wójtowskiej z Nysy, która własną kaplicę w kościele Św. Jakuba posiadała od 1298 r.⁴¹ W tym czasie niewiele jest innych tego typu fundacji w farze nyskiej, co pośrednio wskazuje, że dochody pozwalające na taką ostentację osiągnęli początkowo przede wszystkim potomkowie zasadźców. Inwestycja kapitału zakup Głębinowa świadczy też, że Bertold nie zamierzał zaangażować się w handel bądź inną działalność gospodarczą w mieście, a raczej kontynuować styl życia swoich rodziców i korzystać z zysków z ziemi.

³⁶ SR 4549; kaplica ta była dobudowana do głównego budynku kościoła i w źródłach jest określana jako *capella annexa* (APWr, Rep. 102, sygn. 113); odpis aktu fundacyjnego: APOp, ZK 14, s. 149-150.

³⁷ Obejmujący prebendę powinien przekazywać jedną grzywnę ze wspomnianych siedmiu plebanów nyskiemu; APWr, Rep. 102, sygn. 113; APOp, ZK 14, s. 150.

³⁸ Drugie ministerium wspomniane jest po raz pierwszy 24 marca 1357 r. (NURk, nr 10), musiało jednak powstać jeszcze przed śmiercią Andrzeja Fulschussila przed 5 marca 1352 r., gdyż patronami tego ministerium byli jego potomkowie wraz z dziedzicami jego brata Zygryda. O planach fundacji trzeciego i czwartego ministerium dowiadujemy się z aktu z 5 listopada 1379 r. (NLgb, nr 986; por. też *lamie*, nr 1057). Piąte ufundował przed 1379 r. Maciej Fulschussil, jednak z powodu nieporozumienia zostało zatwierdzone dopiero 7 lutego 1391 r. (NURk, nr 27). Już 10 maja 1406 r. poświadczony jest altarysta szóstego ministerium magister Aleksy Ketterlini (APWr, Rep. 102, sygn. 274). Kolejną dotacją na rzecz altarystów wspomnianej kaplicy było zakupienie przez Pawła Fulschussila w 1372 r. parceli z domem, który został przeznaczony na mieszkania duchownych. Dom ten położony był obok łaźni w pobliżu kościoła Św. Jakuba (J. HEYNE, *Dokumentenlirte Geschichte des Bistlums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868; tu t. II, s. 491). Dodatkowe środki na uposażenie ministeriów przekazał w 1402 r. biskup Waclaw, który darował altarystom dziesięciny snopowe z należących do biskupiego stołu dóbr w Zubrzycach kolo Nysy (APWr, Rep. 102, sygn. 200; HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 491; W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 67).

³⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 36; HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 490-491.

⁴⁰ SR 4247.

⁴¹ SUB 6, nr 358.

4. CZWARTE POKOLENIE

Najstarszą z poświadczonych wnucząt Reimbolda była nieznaną z imienia córka Bertolda, która poślubiła mieszczanina nyskiego Reinolda⁴². Najprawdopodobniej była ona dzieckiem z pierwszego małżeństwa swego ojca, który jeszcze w 1304 r. nie miał pełnoletnich synów. Przemawia za tym duża różnica wieku między rodzeństwem — w 1326 r. obok synów Bertolda wystąpił Zygfryd, zięć ich siostry⁴³. Zapewne najstarszym z braci był Mikołaj, który po raz pierwszy pojawił się przy zakupie Głębinowa przez ojca w 1320 r.⁴⁴ Kolejny z synów Piotr osiągnął pełnoletność zapewne krótko przed 1326 r.⁴⁵ Trzeci, Maciej wystąpił tylko raz jako świadek dokumentu z 5 marca 1352 r. i nie udało się ustalić jego losów⁴⁶. Czwartym synem Bertolda był Dytwin, pleban w Paczkowie, znany tylko z zapisu w nekrologu cystersów kamienieckich⁴⁷. P. Bretschneider utożsamiał go z Dytwinem, plebanem w Kępnicy, bądź Kamienicy koło Paczkowa znanymi z dokumentów z lat 1318-1326, co jest bardzo prawdopodobne⁴⁸. Za dowiedzione można jednak uznać tylko objęcie przez niego parafii paczkowskiej, co nastąpiło przed lutym 1360 r., gdy poświadczony jest jako pleban Bertold de Camyn⁴⁹.

Matką Dytwina była Krystyna, określona jako żona Bertolda w nekrologu kamienieckim⁵⁰. W tej samej zapisce wymienione są dwie córki z tego związku: Gertruda i Katarzyna⁵¹. Być może ta ostatnia była tożsama z córką Bertolda Fulschussila, która poślubiła Reinolda⁵². Gertruda natomiast, została żoną Andrzeja Reynoldi, od 1312 r. dowodnie tytułującego się zięciem Fulschussila⁵³. Zachowało się bardzo niewiele wzmianek o pozostałych sukcesorach Bertolda — zarówno Mikołaj, jak i Piotr pozostali mieszczanami nyskimi, ale wobec luk w wykazach rajców i ławników z tego okresu, trudno rozstrzygnąć czy zasiadali we władzach miejskich. Mikołaj zmarł po 5 marca 1352 r., kiedy wystąpił jako świadek dokumentu wystawionego przez swoją siostrę Gertrudę⁵⁴. Miał żonę o imieniu Katarzyna⁵⁵, a jego dziećmi byli

⁴² NLgb, nr 3.

⁴³ SR 4546.

⁴⁴ SR 4033.

⁴⁵ Por. przyp. 26.

⁴⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 31.

⁴⁷ NegrKamenz, s. 318.

⁴⁸ P. BRETSCHNEIDER, *Studien und Bemerkungen uber epigraphische und heraldische Denkmaler Schlesiens aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, cz. II, ZfGS 65 (1931), s. 27.

⁴⁹ RegŚI 5, nr 66.

⁵⁰ NegrKamenz, s. 318.

⁵¹ *Tamże*.

⁵² Por. przyp. 42.

⁵³ Pierwszy raz poświadczony jest jako ławnik w 1312 r. (SR 3216), później: 16 czerwca 1319 r. (SR 3921); 13 listopada 1320 r. (SR 4077).

⁵⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 31; Mikołaj zmarł przed 5 września 1362 r., gdy biskup zatwierdził posiadane wcześniej przez niego prawo patronatu nad 1 ministerium w kaplicy Bożego Ciała ówczesnemu altaryście pierwszego ministerium Maciejowi Fulschussilowi (APWr, Rep. 102, sygn. 36).

⁵⁵ NLgb, nr 437.

przyszły oficjał Jerzy Fulschussil⁵⁶ oraz Agnieszka⁵⁷. Piotr posiadał dobra przed murami Nysy, które w 1351 r. odsprzedał Meczce, wdowie po Janie Opolerze z Nysy⁵⁸. Zmarł zapewne przed 31 sierpnia 1375 r., gdyż wtedy obok jego synów wystąpiła tylko ich matka Katarzyna Eberhartynne⁵⁹; pięć lat później została ona nazwana wdową po Piotrze⁶⁰. W nekrologu kamienieckim Piotr Fulschussil został wpisany pod datą 7 sierpnia, gdzie ponadto znalazł się zapis obituarny jego innej żony o imieniu Anna, której pochodzenia nie można bliżej określić⁶¹. Natomiast Katarzyna najpewniej wywodziła się z rodziny nyskich patrycjuszy. Za jej ojca można uznać Eberharda, syna Ochselina, rajcę w latach 1311 i 1324⁶² i rozjemcę w sporze bożogrobców z mieszczanami nyskimi⁶³. Po śmierci Piotra Katarzyna samodzielnie przeprowadzała operacje finansowe⁶⁴ i opiekowała się rodzinną fundacją. Na rzecz trzeciego i czwartego ministerium w kaplicy Bożego Ciała przekazała 3 grzywny z zakupionych czynszów⁶⁵.

Obok rodziny Bertolda w Nysie poświadczeni są dwaj bracia Andrzej i Zygfryd Fulschussil. Nie można ich uznać za synów Bertolda, gdyż Andrzej był jego zięciem⁶⁶.

Początkowo występował on też tylko jako *gener Vulschuslonis*⁶¹, a dopiero w 1320 r. wzmiankowany jest jako *Andreas dictus Vulleshussil*⁶⁸. Z kolei jego brat Zygfryd mianem Fulschussil określony został tylko dwa razy, na dyplomie z 1352 r. i w nekrologu kamienieckim⁶⁹, a jego potomkowie znacznie częściej posługiwali się nazwiskiem Reynoldi niż Fulschussil. Czas ich urodzenia można szacować na ostatnie piętnastolecie XIII w., o czym świadczy pełnoletność Andrzeja w 1312 r.⁷⁰, a jego syna w 1334 r.⁷¹ Nie wyklucza to możliwości, że Andrzej i Zygfryd wywodzili się od nieznanego nam syna Reimbolda Fulschussila. Zdecydowanie bardziej prawdopodobne jest jednak, że Andrzej przejął nazwisko możnego teścia, a później przeszło ono i na jego brata. Podstawą majątku obu braci było sołectwo w Ligocie Wiel-

⁵⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 83; por. biogram nr 25.

⁵⁷ 14 stycznia 1378 r. (NLgb, nr 756); 5 listopada 1379 r. (*tamże*, nr 986); 25 lipca 1381 r. (*tamże*, nr 1181; APWr, Rep. 102, sygn. 83).

⁵⁸ 4 marca 1351 r.; CDS 36, nr 23; RegŚl 2, nr 431.

⁵⁹ NLgb, nr 591.

⁶⁰ *Tamże*, nr 1021.

⁶¹ *It. Anna uxor eiusdem*; NegrKamenz, s. 328.

⁶² SR 3190, 3201, 4378.

⁶³ 30 grudnia 1317 r.; SR 3641.

⁶⁴ NLgb, nr 1021, nr 1046; W 1378 r. nabyła 10 grzywien czynszu w Świętowie Polskim wspólnie z Agnieszką Fulschussilynne; *tamie*, nr 756.

⁶⁵ 27 maja 1380 r.; *tamie*, nr 1057.

⁶⁶ Por. przyp. 53.

⁶⁷ Dipl. Niss., s. 26.

⁶⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 19.

⁶⁹ *Tamie*, sygn. 31; NegrKamenz, s. 325.

⁷⁰ SR 3921.

⁷¹ 11 stycznia 1334 r. (SR 5291). Wzmianka o księdzu Fulleschussil z 15 czerwca 1332 r. nie musi koniecznie odnosić się do Mikołaja, syna Andrzeja jak zakładał VELDTRUP (*dz. cyt.*, s. 68). Równie dobrze może dotyczyć wspomnianych Dytwina Fulschussila, plebana w Paczkowie, jak i Franciszka, kapelana poświadczonego w Złotoryi.

kiej kupione przez nich w 1319 r. za 100 grzywien i 25 denarów⁷². W następnych latach, mimo iż nie są poświadczeni we władzach Nysy, zachowali wysoką pozycję w mieście. Świadczy o tym ich wystąpienie w roli świadków wraz z grupą patrycjusza przy akcie sprzedaży sołectwa w Radzikowicach rajcy Hanuszowi Kophmanowi 8 stycznia 1334 r.⁷³ To wystąpienie jest zarazem ostatnią wzmianką o Andrzeju jako żyjącym. Zmarł na pewno przed 5 marca 1352 r., gdy Gertruda Fulschussil została określona jako wdowa⁷⁴. Pozostawił czterech synów z tego związku: Mikołaja, Jana, Pawła i Piotra⁷⁵. Zygryd Fulschussil przeżył brata i wspólnie z bratankami sprzedał 1/3 młyna w Głębinowie młynarzowi Tomaszowi⁷⁶. Zmarł przed 24 marca 1357 r.⁷⁷, a dzienną datą jego śmierci według zapisu w nekrologu kamienieckim był 18 czerwca⁷⁸. Miał czterech synów: Jana, Andrzeja, Piotra i Dytwina oraz córkę Klarę⁷⁹. Jeszcze w 1373 r., jako żyjąca, wzmiankowana jest wdowa po nim Klara⁸⁰.

5. FULSCHUSILOWIE - DUCHOWNI

Pierwszymi członkami rodziny, którzy wstąpili do stanu duchownego byli wspomniani Dytwin, syn Bertolda, pleban w Paczkowie i zapewne Franciszek, syn Heiona. Droga kariery duchownej rzadko była wybierana przez wnuków Reimbolda, którzy widzieli swoje miejsce w miejskiej społeczności. Natomiast spośród siedmiu męskich potomków Witigona w piątym pokoleniu duchownymi zostało przynajmniej sześciu. Święcenia przyjęło także dwóch synów Zygryda Reynoldi/Fulschussil oraz dwóch jego wnuków. Duchownymi byli również Jan Reynoldi i Andrzej syn Zygryda, prawdopodobnie prawnukowie Bertolda Fulschussila⁸¹. Przy poszukiwaniu przyczyn tak licznych powołań, można wskazać na rolę ufundowanej przez rodzinę kaplicy przy kościele Św. Jakuba. W połowie XIV w. oba istniejące przy niej ministeria były obsadzone przez Macieja syna Piotra⁸² i Pawła syna Andrzeja⁸³, później

⁷² SR 3921.

⁷³ SR 5289; CDS 36, nr 15.

⁷⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 31; błędny regest: RegŚl 2, nr 640.

⁷⁵ W dokumencie z 5 marca 1352 r. zostali wymienieni trzej bracia Jan, Mikołaj i Paweł (APWr, Rep. 102, sygn. 31). Z kolei Piotr Fulschussil wyznaczył jako jednego z wykonawców testamentu brata Pawła, niewątpliwie identycznego z Pawiem, synem Andrzeja (APWr, Rep. 102, sygn.: 60, 70).

⁷⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 31.

⁷⁷ NUrK, nr 10; RegŚl 3, nr 468.

⁷⁸ *Ob. Syfridus Vulschussil pater d. Andree de Nyza quondam abbatis in Camencz*, NegrKamenz, s. 325.

⁷⁹ NLgb, nr 437, 607, 608, 1154, 1203.

⁸⁰ *Tamże*, nr 437.

⁸¹ Por. przyp. 83 i 128.

⁸² 27 lutego 1351 r. (NUrK, nr 8); 24 marca 1357 r. (*tamże*, nr 10); 5 września 1362 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 36).

⁸³ 4 marca 1357 r. (NUrK, nr 10); 16 listopada 1373 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 41); 16 stycznia 1383 r. (NLgb, nr 1270).

prebendy ołtarzowe objęli Andrzej, wnuk córki Bertolda⁸⁴, Jerzy⁸⁵, Dytwin syn Zygryda i jego bratankowie Andrzej i Zygryd. Czterej ostatni zostali również kanonikami w kolegiacie otmuchowskiej i w tym przypadku można wykazać, że bogate fundacje rodowe były jednocześnie inwestycją zapewniającą utrzymanie członkom rodziny. Dytwin i Andrzej nie objęli innej prebendy i chyba nie dążyli do osiągnięcia wysokich stanowisk w diecezji. Beneficjum w rodzinnym mieście zapewniało im zarówno możliwość nadzoru nad fundacją, jak i prowadzenie życia mieszczańskiego w otoczeniu krewnych. Trzech członków rodziny posiadało wykształcenie akademickie i w ich przypadku zrozumiałe jest pojawienie się na dworze biskupim i wybór kariery kościelnej⁸⁶. Najważniejszą rolę przy wyborze kariery duchownej odegrał zapewne przykład rodzeństwa i krewnych, którzy wspierali się nawzajem. Takie powiązania można zakładać w odniesieniu do dwóch Fulchussilów, którzy wstąpili do klasztoru w Kamieńcu Żąbkowickim. Andrzej piastował w nim godność opata w latach 1352/53—65/67⁸⁷, natomiast Piotr zapisany jest w nekrologu jako *fr[ater] Petrus de Nysa dictus Velschossil mon[achus] et sac[er]dos*⁸⁸. Z synów Andrzeja, brata Zygryda najwyższe godności osiągnęli Mikołaj i Piotr. Starszy Mikołaj został archidiakonem opolskim (przed 1352 r.)⁸⁹, natomiast Piotr kanonikiem w kolegiacie NMP w Głogowie (1364-1383)⁹⁰. Do największego znaczenia z wszystkich Fulchussilów doszedł Jerzy, biskupi kanclerz, *auditor causarum* i oficjał w latach 1388-1401⁹¹. Trudno określić w jakim stopniu sprawowanie urzędów kościelnych wpłynęło na pomnożenie majątku wymienionych członków rodziny. Zapisy w testamentach świadczą o zróżnicowanej pozycji majątkowej. I tak Maciej ufundował jedną grzywnę czynszu na lampę w swojej parafii w Strzegowie i piąte ministerium przy ołtarzu Bożego Ciała w Nysie z uposażeniem 10 grzywien⁹², a wraz z bra-

⁸⁴ 10 kwietnia 1388 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 84). Wymienionego w dokumencie Andrzeja, syna Zygryda nie można uznać za syna Zygryda, brata Andrzeja, gdyż miał on już jednego syna o imieniu Andrzej, opata w Kamieńcu Żąbkowickim. Nie jest jednak wykluczone, że zapis odnosi się do Andrzeja syna Jana i wnuka Zygryda Fulchussila, który osiem lat później również jest poświadczony jako altarysta ołtarza Bożego Ciała.

⁸⁵ *Tamże*.

⁸⁶ Oprócz Bertolda wykształcenie uniwersyteckie posiadał Paweł, syn Andrzeja, magister medycyny, 24 marca 1357 r. (NURk, nr 10; CDS 36, nr 33); 8 października 1385 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 70) oraz Jerzy Fulchussil (por. biogram nr 25).

⁸⁷ H. GRUGER, *Das Verzeichniss der mittelalterlichen Abla des Klosters Kamenz*, ASKG 25 (1967), S. 65-66, 87.

⁸⁸ *NekrKamenz*, s. 315; nie udało się ustalić, z której linii Fulchussilów Piotr się wywodził. Mógł być synem Jana, syna Andrzeja bądź Macieja, syna Bertolda.

⁸⁹ VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 21, s. 68; jest on niewątpliwie identyczny z Mikołajem synem Andrzeja zwanego Vullschussil, który w 1334 roku starał się w Rzymie o prebendę w diecezji wrocławskiej (SR 5291; BP 1, nr 1716). A. Wagner błędnie odniósł tę zapiskę do Andrzeja Fulchussila; A. WAGNER, *Schlesisches aus dem vatikanischen Archive in Rom aus den Jaliren 1316-1371*, ZfGS 25 (1891), s. 295.

⁹⁰ Poza kanonią objął jeszcze altanę we Wrocławiu; GERLIC, *dz. cyt.*, nr 315, s. 286.

Por. *Chronologiczny spis prałatów i kanoników*, biogram nr 25.

⁹² NLgb, nr 987; NURk, nr 27.

tem Bertoldem przekazał młyn w Głębinowie klasztorowi bożogrobców⁹³. Testament Dytwina, syna Zygfyryda zawierał legat trzech grzywien przeznaczonych na rozdzielnie wśród ubogich⁹⁴, jego kuzyn Piotr, kanonik głogowski zapisał biednym sumę 30 grzywien i dodatkowo przekazał kwotę ze sprzedaży swoich sprzętów liturgicznych i książek⁹⁵. Zważywszy, że miał trzech braci, można założyć, że wymienione fundusze zgromadził jako duchowny. Z kolei jednak oficjał Jerzy, który jako zaufany biskupa Wacława miał największe możliwości powiększenia majątku pozostawił zapisy rzędu jednej grzywny na ołtarz Bożego Ciała⁹⁶ czy pół grzywny dla kolegiaty⁹⁷.

6. BERTOLD — FUNDATOR KOLEGIATY

Przyszły fundator kolegiaty otrzymał imię po dziadku, Bertoldzie Fulschussilu zmarłym około 1326 r. Datę jego urodzenia można w przybliżeniu określić na lata 1330-1340, a jego rodzicami byli Piotr i jego druga żona Katarzyna Eberhartynne⁹⁸. Z tego związku poświadczonych jest jeszcze dwoje dzieci: Maciej, altarysta nyski i pleban w Strzegowie⁹⁹ i nieznana z imienia córka¹⁰⁰. Dzieckiem tej ostatniej była Anna, właścicielka kramu w Nysie¹⁰¹. Późniejszą karierę kościelną Bertold zawdzięczał zapewne w dużej mierze zdobytemu wykształceniu. Studia podjął na uniwersytecie w Pradze, gdzie uzyskał tytuł magistra medycyny, z którym występował od początku lat sześćdziesiątych XIV w.¹⁰² Od 1371 r. tytułował się także magistrem sztuk i bakałarzem teologii¹⁰³. 1 maja 1368 r. poświadczony jest jako kanonik w kolegiacie Św. Tomasza w Raciborzu¹⁰⁴. Brak świadectw, aby rezydował przy tamtejszej kapitule, a wkrótce objął prepozyturę kolegiaty św. Idziego we Wrocławiu. Prowizję papieską na prebendę zwolnioną po śmierci poprzedniego prepozyta Tomasza z Le-

⁹³ NLgb, nr 591.

⁹⁴ APOp, ZK 44, s. 262.

⁹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 60.

⁹⁶ NUrK, nr 27.

⁹⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 164.

⁹⁸ Por. podrozdz. 4: *Czwarte pokolenie*.

⁹⁹ 31 sierpnia 1375 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 95; NLgb, nr 544). Maciej zmarł przed zm. przed 11 listopada 1379 r. (NLgb, nr 987).

¹⁰⁰ *Tamże*, nr 624.

¹⁰¹ *Tamże*.

¹⁰² APOp, Rep. 102, sygn. 36; por. K. BERANEK, *O początkach prazske lekarske fakulty 1348-1622. De facultatis medicae Pragensis initiis*, AUC, HUCP 9, Praha 1968, z. 2, s. 72.

¹⁰³ *Bertioldo dieto Fullseschussil, magistro in artibus, baccalario in theologia sufficienter eniditus*; BP 2, nr 1857; MBV 4, nr 377; VMPL 1, nr 904.

¹⁰⁴ NLgb, nr 75; także m.in. 2 stycznia 1369 r., CDS 10, nr CCXLV; B. Kloch jego pierwsze wystąpienie jako członka kapituły Św. Tomasza odnotował w 1370 r.; B. KLOCH, *Raciborskie duchowieństwo w świetle źródeł do końca XIV wieku (Duchowieństwo parafialne i kolegiackie)*, w: A. BARCIAK (red.) *Tysiąclecie dziedzictwo kulturowe diecezji wrocławskiej*, Katowice 2000, s. 118.

Iowa otrzymał 17 grudnia 1371 r.¹⁰⁵ Od tego czasu często poświadczony jest zarówno w stolicy diecezji, jaki i u boku biskupa Przeclawa z Pogorzeli w Otmuchowie¹⁰⁴. Można na podstawie tego zakładać, że był jednym z osobistych lekarzy Przeclawa. Kolejny z biskupów Waclaw określił go wręcz mianem *phiscus nos ter*¹⁰⁷. Z zachowanych dokumentów przebija troska Bertolda o sprawy majątkowe. Świadczą o tym nie tylko liczne operacje finansowe, ale przede wszystkim wieloletni spór z Erazmem z Wołowa o czynsze należne kolegiacie Św. Idziego. Przed objęciem prepozytury przez Bertolda notariusz miejski Erazm wynajmował dom na wyspie Piasek bez opłacania czynszu 2 grzywien i 3 wiardunków prepozytowi¹⁰⁸. Po powołaniu dodatkowych sędziów, proces rozstrzygnięto na korzyść Bertolda, a Erazma zobowiązano do zapłaty czynszu oraz kosztów procesu¹⁰⁹. Wkrótce po wydaniu wyroku Bertold wytoczył kolejny proces — o 2 wiardunki czynszu z łana ziemi przy wspomnianym domu na Piasku¹¹⁰. Wcześniej jeszcze procesował się z kanonikiem głogowskim, altarystą i wikariuszem katedralnym Piotrem Priticzem (Pritticz) o bezprawne przejęcie Parceli należącej do prepozytury¹¹¹. Prawdopodobnie dzięki takiej zapobiegliwości mógł zebrać sumę potrzebną do fundacji kolegiaty. Nie można jednak zapominać, że Bertold odziedziczył znaczny majątek po rodzicach. Razem z bratem Maciejem Posiadali folwark w Suszkowicach, który sprzedali bożogrobcom nyskim za 200 grzywien¹¹². Ponadto przypadły im działki w Głębinowie, a posiadany tam młyn Przekazali nieodpłatnie klasztorowi kanoników Grobu Bożego¹¹³. Oprócz fundacji kolegiaty, Bertold zostawił środki na cztery ministeria przy ołtarzu świętych: Stanisława, Kośmy, Damiana i Hieronima w kościele kolegiackim Św. Idziego¹¹⁴. Zapewne jeszcze w Nysie poznał Konrada Cerdoni, późniejszego plebana w Dziewiętlicach i Zwróconej, którego reprezentował przed biskupem¹¹⁵, natomiast najbliższe związki

¹⁰⁵ BP 2, nr 1837; MBV 4, nr 307; VMPL 1, nr 904; jako prepozyt Św. Idziego wystąpił już jednak 30 listopada 1371 r. (NLgb, nr 235). Prebendę zatrzymał do śmierci i jako prepozyt poświadczony jest m.in. 18 sierpnia 1374 r. (*tamże*, nr 515); 31 sierpnia 1375 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 95); 15 października 1375 r. (NLgb, nr 599); 10 czerwca 1378 r. (*tamie*, nr 807); 15 lutego 1379 r. (*tamie*, nr 890); 3 stycznia 1381 r. (*tamże*, nr 1112); 23 listopada 1383 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 60); 4 lutego 1384 r. (NLgb, nr 1326); 11 stycznia 1386 r. (*tamże*, nr 1345).

¹⁰⁶ *Tamże*, nr 891, 949, 1113, 1302.

¹⁰⁷ Stat.Niss, s. Ir; APWr, Rep. 102, sygn.; 81, 83.

¹⁰⁸ AAW, Dok.chron.; 4 sierpnia 1379 r.

¹⁰⁹ 6 września 1379 r. (AAW, Dok.chron.); 12 kwietnia 1380 r. (AAW, Dok.chron.); 22 sierpnia 1382 r. (AAW, Dok.chron.); 29 listopada 1382 r. (AAW, Dok.chron.).

¹¹⁰ 7 grudnia 1383 r.; AAW, Dok.chron.

¹¹¹ 5 kwietnia 1375 r. (AAW, Dok.chron.); 21 czerwca 1376 r. (AAW, Dok.chron.).

NLgb, nr 544; APWr, Rep. 103, sygn. 95.

¹¹³ Konwent był zobowiązany tylko do wydzielania tygodniowo miary zboża Maciejowi i jego matce Katarzynie oraz do hodowli trzech świń na koszt fundatorów; NLgb, nr 591.

¹¹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 75; na rzecz tego ołtarza przekazał m.in. 4 grzywiny czynszu z dóbr Ulryka Schenke 19 września 1378 r. (NLgb, nr 845). Pół roku później dokupił także 6 grzywien od Henryka Ledlow (*tamże*, nr 891).

¹¹⁵ 11 września 1372 r.; *lamie*, nr 320.

łączyły go z rodziną. Wraz z krewnymi był wykonawcą testamentu Piotra, syna Andrzeja Fulschussila oraz brata Macieja¹¹⁶. Realizację własnego testamentu powierzył bratu stryjcznemu Jerzemu Fulschussilowi oraz jego bliskim współpracownikom: Mikołajowi z Oławy, protonotariuszowi i audytorowi biskupiemu oraz prokuratorowi otmuchowskiemu Mikołajowi Seckilowi¹¹⁷. Jerzy, który po śmierci Macieja był najbliższym krewnym Bertolda otrzymał prawo patronatu nad pięcioma kanoniami¹¹⁸. Wiadomo też, że Bertold zatrudniał służącego o imieniu Cruso, któremu w testamencie zapisał dożywotnio 2 grzywny rocznego czynszu¹¹⁹. Bertold zmarł 3 kwietnia 1386 r., co odnotowano później w brewiarzu kolegiaty otmuchowskiej¹²⁰.

7. OSTATNI PRZEDSTAWICIELE RODZINY

Wstąpienie do stanu duchownego przeważającej większości Fulschussilów z piątego pokolenia doprowadziło niemal do wymarcia rodziny. Wygasła prawie całkowicie linia potomków Bertolda, z której zarówno syn Mikołaja, jak i synowie Piotra wybrali karierę duchowną. Z męskich potomków pozostali tylko Mikołaj Reynoldi, Jan, syn Andrzeja¹²¹ oraz synowie Zygryda Piotr i Jan¹²². Ten ostatni zmarł przed 4 kwietnia 1383 r.¹²³ pozostawiając dwóch synów — Andrzeja i Zygryda, którzy obaj przyjęli święcenia. Piotr Reynoldi występował jako posiadacz sołectwa Ligoty Wielkiej, które jego ojciec wraz z bratem Andrzejem kupili w 1319 r.¹²⁴ Po jego śmierci, wdowa po nim Katarzyna przekazała połowę wspomnianego sołectwa jego bratankom Andrzejowi i Zygrydowi Fulschussilom za dożywotni czynsz¹²⁵.

Mieszczanin nyski Mikołaj Reynoldi, był niewątpliwym wnukiem bądź prawnukiem Bertolda Fulschussila, o czym świadczy posiadanie przez niego 6 łanów ziemi przed bramą żiębicką Nysy, zakupionych przez jego ojca bądź dziada Reinolda i Bertolda w 1304 r.¹²⁶ Ostatni raz poświadczony jest w Nysie w styczniu 1382 r. i nie mamy żadnych informacji o jego dalszych losach¹²⁷. Najprawdopodobniej do niego

¹¹⁶ 5 września 1385 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 67, sygn. 70); 11 listopada 1379 r. (NLgb, nr 987).

¹¹⁷ APWr, Rep. 102, sygn.: 72, 75, 81.

¹¹⁸ *Tamże*, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3v; Kopietz I, s. 136.

¹¹⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 81.

¹²⁰ BUWr, I Q 267, k. 2v; por. A. SCHULZ, C. GRONHAGEN, *Annalistische Nachlese (Fortsetzung) 1449-1500*, ZfGS 9 (1868), s. 387 (ale z błędnie datowanym rokiem śmierci na 1486); SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 52.

¹²¹ RegŚl 2, nr 640.

¹²² 29 sierpnia 1381 r. (NLgb, nr 1190); 25 stycznia 1382 r. (*tamże*, nr 1203); 26 stycznia 1382 r. (*tamże*, nr 1204).

¹²³ Zmarł przed 4 kwietnia 1383 r.; *tamże*, nr 1302.

¹²⁴ 1 maja 1406 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 815); por. przyp. 58.

¹²⁵ 19 grudnia 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 269.

¹²⁶ NLgb. nr 259, 700, 1203, 1204.

¹²⁷ *Tamże*, nr 1203, 1204.

odnosi się zapis w nekrologu lubiąskim pod datą 27 sierpnia — *Nicolaus Reynolth, concivis Nisensis*¹²⁸. Jego żoną byłaby wówczas wymieniona również w tej zapisce Katarzyna. Jego synem mógł być Jan Reynoldi adwokat konsystorza wrocławskiego i kanonik otmuchowski, którego łączyły liczne związki z rodziną Fulschussilów¹²⁹. Nieznana z imienia córka jednego z Fulschussilów została niewątpliwie żoną wójta Opoła, którego syn Henryk który występował jako wykonawca testamentu Piotra i wraz z bratem Mikołajem otrzymał prawo patronatu nad pierwszą i trzecią kanią¹³⁰. W końcu XIV w. dwukrotnie wystąpił Franciszek Fulschussil, senior bractwa mariańskiego przy kościele Św. Jakuba¹³¹. Był on zapewne synem Jana i wnukiem Andrzeja, choć nie można całkowicie wykluczyć jego filiacji od Macieja syna Bertolda. Z zapisów w księdze dochodów kapituły otmuchowskiej wiadomo, że Franciszek wykupił od korporacji dziesięcinę w Grądach, w zamian za co płacił rocznie 5 grzywien¹³². *Terminus ante quem* jego śmierci stanowi 1415 r., gdy poświadczona jest wdowa po nim Małgorzata¹³³. Ze związku z Małgorzatą pozostawił dwóch synów: Mikołaja i Marka¹³⁴ oraz córkę Agnieszkę¹³⁵, którzy byli zarazem jednymi z ostatnich przedstawicieli rodziny Fulschussilów wśród mieszczaństwa nyskiego. Ich pozycja materialna była stabilna: posiadali dom w narożu rynku i ulicy Ziębickiej¹³⁶, a także folwarki w Janczowicach¹³⁷ i we wspomnianych Grądach¹³⁸. Małgorzata dysponowała pokaźnym majątkiem osobistym i w testamencie zapisała siostrze 200 grzywien uzyskanych ze sprzedaży pozostawionych rzeczy¹³⁹. W rękach Fulschussilów nie znajdował się już Głębinów, który ostatni potomkowie Bertolda przekazali na rzecz altarystów ołtarza Bożego Ciała¹⁴⁰. Ostatnia wzmianka o Marku zachowała się z 13 sierpnia 1418 r., gdy razem z matką i rodzeństwem sprzedał 2 grzywny czynszu nyskiemu altaryście Andrzejowi Heyncze¹⁴¹. Mikołaj został wybrany ławnikiem nys-

¹²⁸ BUWr, sygn. IV F 214, k. 61v.

¹²⁹ M.in. w 1396 r. był świadkiem dokumentu wydanego w domu Jerzego Fulschussila; APWr, Rep. 102, sygn. 120.

¹³⁰ *Tamże*, sygn. 67; Stat.Niss., k. 5v; APWr, Rep. 102, sygn. 83.

¹³¹ 1 października 1392 r. (NÜrk, nr 30); 14 sierpnia 1394 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 112).

¹³² Registrum I, k. 2r.

¹³³ 21 maja 1415 r. (APOP, ZK 44, s. 263). Możliwe, że jest ona tożsama z Małgorzatą Fulschussil Poświadczoną jako właścicielka kralajni sukna 28 czerwca 1378 r. (NLgb, nr 816) i 10 listopada 1382 r. (*tamie*, nr 1256). Trudno jednak wyjaśnić, dlaczego w przeprowadzanych transakcjach występowała bez męża. Małgorzata zmarła na pewno przed drugim półroczem 1421 r., gdy przy płatnościach na rzecz kapituły otmuchowskiej zastąpił ją syn Mikołaj (Registrum II, s. 68).

¹³⁴ 21 maja 1415 r.; APOP, ZK 44, s. 263.

¹³⁵ *Tamże*, s. 290.

¹³⁶ 9 listopada 1417 r.; *tamie*, s. 284.

¹³⁷ 21 maja 1415 r. sprzedali ten folwark Jakubowi Eckhartowi; *tamie*, s. 263.

¹³⁸ *Tamże*, s. 284, 290.

¹³⁹ 9 listopada 1417 r.; *tamie*, s. 284.

¹⁴⁰ 12 lutego 1401 r. jako panowie Głębinowa wystąpili altaryści ołtarza Bożego Ciała Mikołaj z Szonowa i Jerzy Fulschussil; APWr, Rep. 102, sygn. 185.

¹⁴¹ APOP, ZK 44, s. 292; Kopista błędnie zapisał jego imię jako Marcin, a jego ojca jako Mikołaj. Jednak nie ma wątpliwości, że zapis dotyczy rodziny Franciszka.

kim w 1417 r. i wszedł do rady w 1425 r.¹⁴² Nigdy jednak nie osiągnął godności burmistrza i jego pozycja nie dorównywała tej, jaką mieli Fulschussilowie w początkach XIV w., choć pod względem majątkowym należał do grupy najbogatszych w mieście. Jak można wnioskować z zapisów w księdze rachunkowej kapituły zmarł przed 1428 r., gdy należności za dzierżawioną dziesięcinę z Grądów uiszczał już Jakub Eckhart¹⁴³. W 1438 r. wzmiankowana jest wdowa po Mikołaju — Gertruda oraz jego syn Franciszek; ich dalszych losów nie udało się jednak ustalić¹⁴⁴.

Nie wiadomo z którą linią rodziny połączyć Macieja Fulleschussila, rajcę paczkowskiego z 1413 r.¹⁴⁵ Być może zaszła tu przypadkowa zbieżność nazwisk. Ostatnim poświadczonym przedstawicielem nyskich Fullschussilów był Zygfryd, kanonik otmuchowski. Wraz z jego śmiercią w 1445 czy 1446 r. rodzina zapewne przestała istnieć¹⁴⁶.

¹⁴² NUrK, nr 86; APOp, ZK 34, s. 64.

¹⁴³ Registrum II, s. 207.

¹⁴⁴ APOp. Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 58r.

¹⁴⁵ 21 lipca 1413 r. (APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 30). Żadnych związków z nyską rodziną nie miał natomiast z dużym prawdopodobieństwem ławnik wrocławski z 1355 r. Arnold Vschussil, który zresztą występował też jako Vusil czy Vasil (RegŚl 3, nr 83, 107).

¹⁴⁶ Ostatni raz został wymieniony 7 lutego 1445 r.; SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 9.

II

DZIEJE PARAFII OTMUCHOWSKIEJ I KOLEGIATY ŚW. MIKOŁAJA DO 1477 R.

1. ZARYS DZIEJÓW PARAFII OTMUCHOWSKIEJ DO 1386 R.

Kasztelania otmuchowska poświęcona jest jako własność biskupstwa wrocławskiego po raz pierwszy w 1155 r.¹, lecz jak zakłada większość badaczy została przekazana biskupom znacznie wcześniej². Prawdopodobnie jeszcze w XII w. wzniesiono tu dla wiernych pierwszą świątynię³. Założenie to prawdopodobnie uposażenie parafii dziesięcinami ze wsi na prawie polskim, należących do najstarszej fazy osadnictwa na obszarze ziemi otmuchowsko-nyskiej⁴. B. Panzram datował powstanie pierwszego kościoła w Otmuchowie przed 1234 r., jednak jego ustalenia były oparte o świadectwo dokumentu powszechnie uznawanego za sfalszowany⁵. Parafia istniała już na pewno przed 1244 r., z którego pochodzi dyplom dla jej kościoła filialnego w Karłowicach Wielkich⁶. Pierwotny kościół stał najprawdopodobniej w tym

¹ ADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI VENERABILI FRATRI GUALTERO WROTIZLAUENSIEPISCOPO EIUSQUE SUCCESSORIBUS CANONICE SUBSTITUENDIS IN PERPETUUM (...) Slatuenies, ut quascumque possessiones quecumque bona eadem ecclesia in presentiarum iusie el canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis deo propitio poterit adipisci, firma vobis tuisque successoribus et per vos eidem ecclesie illibata permaneat. In quibus hęc propriis duximus exprimenda vocabulis: civitates, castella, villas, curtes el plebes Trecen, Tescin, Gradice Golensieczke, Olemochov, Gradice Barda, Nemechi, Gramolin, Gradicem Ztrigom, Zpini, Valan, Godiuce, Szobolezke, Glogov, Sezezko, Milice. Hęc predicta loca singula cum omnibus pertinentiis earum, lerras quoque cultas et incultas, servos ac ancillas et cetera. quę iuste et legitime eidem ecclesie pertinent, abbaliam sancti Martini cum pertinentiis suis, castellum Otmochov cum pertinentiis, castrum Milich ad usum fralrum supradictę ecclesię deputatum cum pertinentiis suis, forum de Trebnice, quod Circuice Iranslalum est. SUB 1, nr 28, por. QGBB, s. 175-178; H. UHTENWOLDT, *Die Burgverfassung in der Vorgeschichte und Geschichte Schlesiens*, Breslau 1938, s. 57-58; Kopietz II, s. 162-163; W. DZIEWULSKI, *Zarys dziejów Otmuchowa do wybuchu U wojny światowej*, w: Z. KOWALSKI (red.), *Szkice Nyskie. Studia i materiały*, Opole 1986, s. 151.

² UHTENWOLDT, *dz. cyt.*, s. 80.

³ E. MICHAEL *Die schlesische Kirche und ilir Patronat im Mittelalter unter polnischen Recht. Beiträge zur altesien schlesischen Kirchengeschichte*, Górlitz 1926, s. 195; UHTENWOLDT, *dz. cyt.*, s. 116-117.

⁴ Lib.fund., A. VII. 1-8; por. rozdz. 3; *Uposażenie*.

B. PANZRAM, *Geschichtliche Grundlagen der altesien schlesischen Pfarrorganisation*, Breslau 1940, s. 93; por. SUB 2, nr 424.

⁶ SUB 2, nr 278; MICHAEL, *dz. cyt.*, s. 156.

samym miejscu, co późniejsza fara i sąsiedował z targiem, stanowiącym centrum podgrodzia⁷. O wczesnym metryce kościoła może świadczyć wezwanie Św. Mikołaja, często spotykane w najstarszych fundacjach⁸. Wedle badań porównawczych Karlheinz Blaschkego wezwanie to nosiły najczęściej kościoły w dwunastowiecznych osiedlach kupieckich⁹. Praktyka ta została przez niego potwierdzona początkowo dla miast saskich, a następnie dla całego obszaru Europy Środkowo-Wschodniej¹⁰. Na takie zależności w doborze patrociniiów na terenie archidiakonatu wrocławskiego wskazywał już Werner Marschall¹¹. Kolonie kupieckie powstawały na wszystkich ważniejszych szlakach handlowych i właśnie z położeniem Otmuchowa na trakcie z Kłodzka do Opola oraz na szlaku podsudeckim biegnącym do Nysy¹² należałoby wiązać powstanie kościoła Św. Mikołaja. Za łąčeniem jego wzniesienia z osiedlem kupieckim przemawia również jego usytuowanie na wzgórzu, co bardzo często potwierdzone jest w innych przypadkach przebadanych przez K. Blaschkego¹³. Dzień konsekracji świątyni obchodzono w niedzielę po święcie Podwyższenia Krzyża (14 września)¹⁴. W końcu XIII w. obszar parafii obejmował samo miasto Otmuchów oraz okoliczne wsie: Ligotę Wielką, Mieszno, Suszkowice, Trzeboszowice i Samowice¹⁵. Do parafii należała także wieś Wójcice wraz z inkorporowanym tamtejszym kościołem¹⁶.

⁷ L. BLLER, *Neisse, Otmachau, Patschkau*, Breslau 1932, s. 30.

⁸ H. TUKAY, *Oberschlesien im Spannungsfeld zwischen Deutschland, Polen und Bohmen-Mdhren. Eine Untersuclung der Kirchenpatroziniin im mittelalterlichen Archidiakonot Oppeln*, Koln 1976, s. 174; H. Neuling błędnie ustalił, że wezwanie kościoła otmuchowskiego poświadczone jest po raz pierwszy w dokumencie z 2 marca 1285 r. (H. NEUUNG, *Schlesiens Kirchorthe und ilire kirchlichen Stifungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Breslau 1902, s. 223). W rzeczywistości wzmiankowane jest już w dokumencie Tomasza II z 30 czerwca 1284 r., w którym wystąpiła *ecclesia parochialis sancti Nicolai in Otlmichow* (SUB 5, nr 135; Kopietz II, s. 163).

⁹ K. BLASCHKE, *Nikolaipatrozinium und stadtsche Friihgeschichte*, ZSavRGk 84 (1967); przedruk: TENZE, *Stadtgrundriss und Stadtentwicklung. Forschungen zur Entstehung mitteleuropdischer Stadle*, Koln 1997, s. 39.

¹⁰ TENZE, *Nikoiakirchen und Stadtentstehung in Osterreich*, w: F.-H. HYE (red.), *Stadt und Kirche*, Linz 1995, s. 165-167. Dla Czech związku między osadami kupieckimi, a *patrocinium* św. Mikołaja badał T. VELIMSKY (*Mikuldske zasveceni kostelu a počatky trhových sidlišť a mest v Cechach*, „Mediaevalia Historica Bohemica” 6 (1999), s. 7-62); dla ziem polskich — R. MICHAŁOWSKI (por. *Kościół św. Mikołaja w ośrodkach rezydencjonalnych Piastów*, w: S.K. KUCZYŃSKI (red.), *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej*, t. VI, Warszawa 1994, s. 65), który jednak wskazuje, że początkowo był to przede wszystkim kult rozpowszechniany przez środowisko dworskie.

¹¹ W. MARSCHALL, *Alte Kirchenpatroziniin des Archidiakonates Breslau*, Koln 1966, s. 194-195.

¹² J. NOWAKOWA, *Rozmieszczenie komór celnych i przebieg dróg handlowych na Śląsku do końca XIV wieku*, Wrocław 1951, s. 100-104.

¹³ Por. BLASCHKE, *Nikoiakirchen und Stadtentstehung*, s. 169.

¹⁴ Kopietz II, s. 164.

¹⁵ SUB 6, nr 136; Kopietz II, s. 165. W aktach wizytacyjnych z 1638 r. odnotowano w granicach parafii otmuchowskiej 14 wsi i folwarków. Z sześciu wymienionych w Xlii w. pozostały dwie miejscowości — Samowice, Ligota Wielka, natomiast pozostałe to: Nieradowice, Starowice, Maciejowice, Grodziszczce (obecnie część wsi Maciejowice), Malerzowice Małe, Bednary, Grądy, Laskowice, Pasięka (obecnie przysiółek wsi Grądy), Słupice, Głębinów; Visitatio II, s. 123.

¹⁶ Kopietz II, s. 164.

Pierwszy znany pleban otmuchowski Eccard poświadczony jest dopiero 29 marca 1261 r.¹⁷ Osoba ta jest bez wątpienia tożsąca z Ekkehardem z Kalkowa, kanonikiem wrocławskim występującym w latach 1230-1272¹⁸. Był on zaufanym duchownym biskupa Tomasza I i z jego nominacji został prokuratorem¹⁹. Parafię otmuchowską dzierżył najpewniej do śmierci 23 marca 1273 r., choć w nekrologach kamienieckim i henrykowskim zapisano go tylko z tytułem kanonika katedralnego²⁰. W 1276 r. jako jego następcą w Otmuchowie pojawił się Wojśław²¹, będący również bliskim współpracownikiem ordynariuszy diecezji. Z dużym prawdopodobieństwem można założyć jego identyczność z kapelanem (1251, 1260)²² i notariuszem Tomasza I (1258-1259)²³ oraz kanonikiem wrocławskim, znanym z lat 1264-88²⁴. W służbie Tomasza II pełnił on urząd prokuratora wrocławskiego, na którym poświadczony jest w 1273 r. i który sprawował przypuszczalnie aż do śmierci²⁵. Wojśław był wielokrotnie świadkiem aktów publicznoprawnych wydanych w Otmuchowie, przy których przywieszał własną pieczęć z legendą +S VOISLA Y IN WRAT(...) EC OTOMVCHOVIEN.²⁶ Więcej informacji zachowało się o trzecim znanym plebanie otmuchowskim — Kosmianie (Cosmianus), który powszechnie identyfikowany jest z Kosmianem, plebanem w Paczkowie, świadkiem w dwóch dokumentach Tomasza II z 25 sierpnia 1285 r. i 13 kwietnia 1286 r.²⁷ W pierwszym ze wspomnianych aktów Kosmian wraz z plebanami z Raciborza i Ujazdu oraz kanonikiem Rynierem z Gniezna poświadczał ustanowienie przez Tomasza II pełnomocników, którzy mieli reprezentować biskupa przed papieżem w sporze z Henrykiem IV²⁸. Drugi dokument również dotyczył konfliktu z księciem, gdyż biskup nakładał w nim karę kościelną na czterech plebanów, którzy

¹⁷ Kopietz II, s. 163.

¹⁸ R. SAMULSKI, *Untersuchungen über die personliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter bis zum Tode des Bischofs Nanker (1341)*, Weimar 1940, nr 126, s. 364.

" *Tamże*, s. 365.

²⁰ NehrKamenz, s. 319; NehrHeinrichau, s. 286.

²¹ Kopietz II, s. 164; K.J. GANSE, P.J. GRUNDEL, *Geschichte der Pfarrei Ottmachau*, w: P.J. GRUNDEL (red.), *Aus Stadt und Land Ottmachau*, Ottmachau 1927, s. 3.

²² SUB 3, nr 2, 314; H. GERLLC, *Kapitula głogowska u- dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 370, s. 301; R. ŻERELIK, *Kancelaria biskupów wrocławskich do 1301 roku* (AUWr, No 1258, Historia XCII), Wrocław 1991, s. 180.

²³ SUB 3, nr 275, 290; SAMULSKI, *dz. cyt.*, nr 293, s. 541; ŻERELIK, *dz. cyt.*, s. 180.

²⁴ SAMULSKI, *dz. cyt.*, nr 293, s. 541. R. Samulski jest natomiast zdecydowanie przeciwny utożsamianiu Wojśława, kanonika i prokuratora wrocławskiego z Wojśławem kanonikiem głogowskim (1261-1300) i kapelanem Henryka głogowskiego (1289-1293), za czym z kolei opowiada się GERLLC (*dz. cyt.*, nr 370, s. 300-301) i ŻERELIK (*dz. cyt.*, s. 180). R. Żerelik skłania się także ku utożsamieniu go z Wojśławem, plebanem w *Rinaczow*, znanym z aktu z 3 czerwca 1267 r. (*tamże*, s. 181).

²⁵ SAMULSKI, *dz. cyt.*, s. 120. Nie można ustalić, czy jeszcze za rządów Tomasza II doszło do powołania kolejnego prokuratora, gdyż następna osoba występująca w tej funkcji znana jest dopiero z 1308 r.

²⁶ SUB 4, nr 393.

²⁷ Podobnie zakłada D. VELDTRUP (*Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als lierzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, s. 119); J. Kopietz przypuszcza, że mógł on być pierwszym plebanem w Paczkowie (Kopietz III, s. 95).

²⁸ SUB 5, nr 242.

nie przestrzegali ekskomuniki wobec Henryka IV²⁹. Obecność Kosmiana w tym czasie przy biskupie świadczy, że niewątpliwie należał do jego stronników. Przed 31 grudnia 1291 r. musiał zrezygnować z parafii paczkowskiej, gdzie poświadczony jest pleban Henryk³⁰. Natomiast Tomasz II przekazał mu ważny urząd prokuratora otmuchowskiego, który Kosmian objął przed 5 listopada 1289 r.³¹ Wkrótce musiał go złożyć, gdyż już w 1290 r. wzmiankowany jest nowy prokurator — Stefan, późniejszy pleban nyski³². Po nim prokuratorem został mianowany archidiakon legnicki Henryk (2 kwietnia 1296-31 lipca 1298 r.)³³. Już jednak 15 lutego 1299 r. i 9 lipca 1300 r. jako *procurator Otmuchouiensis* ponownie poświadczony jest Kosmian³⁴. Przepuszczalnie jeszcze za rządów Tomasza II objął też parafię otmuchowską, na której jednak pierwszy raz wystąpił dopiero 3 października 1292 r.³⁵ Nominacje należy jednak datować już na ok. 1288/89 r., gdy zniknął ze źródeł jego poprzednik Wojsław³⁶. Kosmian zatrzymał parafię przynajmniej do 6 maja 1312 r.³⁷ Równocześnie od 29 czerwca 1296 r. występował także jako kanonik opolski³⁸. Wydaje się, że odznaczał się on szczególną dbałością o swoje dochody — w latach 1292-1310 wytoczył szereg procesów o dziesięciny i meszne³⁹. W 1304 r. biskup Henryk musiał osobiście interweniować, aby obniżył dziesięcinę mieszkańcom wsi Głęboka⁴⁰. Po śmierci Kosmiana ok. 1314-1317 r. biskup nadał parafię bliżej nieznanemu T[eo-dorykowi?], zezwalając mu jednak na siedmioletni wyjazd na studia, po powrocie z którego miał dopiero przyjąć wyższe święcenia⁴¹. Już jednak w latach 1317-1320 poświadczony jest kolejny pleban — Mikołaj Bancz⁴². Pierwszym dokumentem, w którym wystąpił jako pleban, jest dyplom ustanawiający wikarego w filialnym kościele w Wójcicach z 15 stycznia 1317 r.⁴³ Podobnie jak Ekkehard i Wojsław był

²⁹ *Tamże*, nr 264.

³⁰ Kopietz III, s. 95-97.

³¹ SUB 5, nr 431.

³² *Tamże*, nr 490; jako prokurator biskupi wystąpił również wśród świadków dokumentu Jana III Romki z 3 października 1292 r. (SUB 6, nr 70). Biogram Stefana: A. MULLER, *Die Pfarrer von Neiffe, ein Beitrag zur schlesischen Presbyterologie*, ASKG 14 (1956), s. 65-66; jednak z błędnymi ustaleniami odnośnie czasu sprawowania przez niego urzędu prokuratorowskiego.

³³ SUB 6, nr 251; SR 2430; SUB 6, nr 358; NURk, nr 1; SR 2516; por. MULLER, *ari. cyt.*, s. 65.

³⁴ SUB 6, nr 376. 442; por. VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 17, s. 119.

³⁵ SUB 6, nr 70.

³⁶ SAMULSKL, *dz. cyt.*, nr 293, s. 541.

³⁷ VELDRUP, *dz. cyt.*, s. 119.

³⁸ SUB 6, nr 267; E. SCHRAMEK, *Das Kollegiatstift zum heilig. Kreuz in Oppeln zugleich Geschichte der katliolischen Pfarrkirche zum heiligen Kreuz in Oppeln*, Oppeln 1916, s. 25; VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 17, s. 119. Później Kosmian jako kanonik opolski wystąpił m.in. 9 lipca 1300; SUB 6, nr 442; CDS 36, nr 4.

³⁹ SUB 6, nr 70, 136.271, 314; SR 2834, 2906, 3002, 3158, 3278, 3279; por. VELDRUP, *dz. cyt.*, s. 119-120; J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: 1.1, s. 517-519.

⁴⁰ SR 2787.

⁴¹ K. WAITENBACH (wyd.), *Das Formelbuch des Domherrn Arnold von Protzan*, CDS 5, nr 44, s. 161.

⁴² 15 stycznia 1317 r. (SR 3652); 15 sierpnia 1317 r. (SR 3708); 13 czerwca 1320 r. (SR 4033).

⁴³ SR 3652.

on wcześniej kanonikiem katedralnym we Wrocławiu, a ponadto członkiem innych kapituł katedralnych i kolegiackich⁴⁴. W Otmuchowie oprócz zarządu parafią sprawował także funkcję starosty księstwa biskupiego (1318-1320)⁴⁵. Mikołaj Bancz jest postacią bardzo dobrze znaną w historii Śląska. Pochodził z rodu patrycjuszów wrocławskich wywodzących się od ministeriałów frankońskich⁴⁶. Był kanonikiem katedralnym wrocławskim (1305-1344/45) i krakowskim (1289-1327), kantorem w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu (1320-1344/45), kanonikiem lubuskim oraz archidiaconem legnickim (1306-1316)⁴⁷. Pełnił także funkcje prokuratora biskupiego we Wrocławiu (1308 r.) i adwokata wrocławskiego konsystorza (1316 r.)⁴⁸. Swoją pozycję zawdzięczał w dużej mierze poparciu biskupa Henryka z Wierzbnej, który promował w swym otoczeniu zwolenników panowania Luksemburgów⁴⁹. Należała do nich rodzina Banczów; oprócz Mikołaja bliskimi współpracownikami Henryka byli Henryk kapelan biskupi (1315 r.)⁵⁰ i Paweł sufragan wrocławski⁵¹. Z dużym prawdopodobieństwem można ich uznać za braci Mikołaja⁵². Po śmierci biskupa Mikołaja, jako administrator *in temporalibus* kontynuował jego proceską politykę (1319-1326). Toteż przybycie polskiego nominata Nankera doprowadziło do wybu-

⁴⁴ SAMULSKI, *dz. cyt.*, nr 23, s. 251.

⁴⁵ *Tamże*.

⁴⁶ G. PFEIFFER, *Das Breslauer Palzariat im Mittelalter*, DQ 30, Breslau 1929, s. 61 n; T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 76.

⁴⁷ SAMULSKI, *dz. cyt.*, nr 23, s. 151; C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner personlichen Zusammensetzung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 1, s. 64-65; M.D. KOWALSKI, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320-1382)*, Kraków 1996, nr 144, s. 214-215.

⁴⁸ SAMULSKI, *dz. cyt.*, s. 120; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 1, s. 64.

⁴⁹ T. SILNICKI, *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do końca w. XIV*, Warszawa 1953, s. 202; K. DOLA, *Dzieje kościoła na Śląsku*, cz. I: *Średniowiecze*, Opole 1996, s. 68.

⁵⁰ SR 3500. W następnych latach Henryk zdobył szereg prebend i godności kościelnych. Został kanonikiem kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu (pośw. 1328-29), prepozytem tamże (1329-35), kanonikiem katedralnym wrocławskim (1329-1353) i lubuskim (1339-1348), kanonikiem głogowskim (1343-353), archidiaconem legnickim (1343-1353), kanonikiem wrocławskiej kapituły Św. Krzyża (1352). Ponadto wzmiankowany jest jako adwokat konsystorza wrocławskiego (1322-39). Jego karierę uwieńczył wybór na biskupa lubuskiego, którym był w latach 1353-1365; por. SAMULSKI, *dz. cyt.*, nr 22, s. 249-251; G.SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 17; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 2, s. 65-66; GERUC, *dz. cyt.*, nr 68, s. 219; M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), nr 1, s. 41-44; S.W. WOHLBRUCK, *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens*, 1.1, Berlin 1829.

⁵¹ J. JUNGnitz, *Die Breslauer Weihbischöfe*, Breslau 1914, s. 5-6; R. SAMULSKI, *Die Breslauer Weihbischöfe zu ihrer Geschichte, personlichen Zusammensetzung und Bedeutung für das kirchliche Leben in Schlesien bis 1945*, „Schlesisches Priestcijahrbuch” 3/4 (1964), s. 86; K.R. PROKOP, *Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobie przedtrydenckiej (2 poł. XIII -I poł. XVI w.)*, Kraków 2002, s. 285-286.

⁵² JUNGnitz, *dz. cyt.*, Breslau 1914, s. 5; SAMULSKI, *Untersuchungen*, s. 57, nr 22-23, s. 249-255; SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 43. Jego bratem był natomiast dowodnie mieszczanin wrocławski Apeczko, natomiast siostrą Zofia, żona Henryka von Blessow; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 2, s. 66.

chu sporu, w którym Mikołaja poparła kapituła wrocławska⁵³. W tym czasie nie posiadał on już parafii otmuchowskiej, z której zrezygnował w 1320 r. w związku z objęciem kantorii w kapitule Św. Krzyża we Wrocławiu⁵⁴. Jego następcą w Otmuchowie został kanonik lubuski Tammo von Watzenrode, wywodzący się podobnie jak Bancz z patrycjatu wrocławskiego⁵⁵. Tammo otrzymał papieską prowizję na parafię Św. Mikołaja 1 lipca 1320 r., jednak już przed 8 grudnia 1321 r. zmarł w kurii papieskiej⁵⁶. Żaden dokument nie poświadcza jego obecności w Otmuchowie i nie jest pewne, czy w ogóle tam się pojawił. Zwolnioną parafię w 1321 r. Jan XXII przekazał bliżej nieznanemu Teodorykowi z Raciborza określanemu jako *canonicus Bosnensis*, który był, być może, tożsamy z duchownym znanym z dokumentu biskupa Henryka z ok. 1314-1317 r.⁵⁷ Ten jako pleban otmuchowski poświadczony jest jednak tylko w trzech dokumentach z 21-22 czerwca 1326 r. i 20 maja 1339 r.⁵⁸ Kolejny duszpasterz otmuchowski — Marcin objął parafię przed 6 lutego 1343 r., gdy z tytułem plebana otmuchowskiego wystąpił w akcie zakupu czynszu na rzecz ufundowanego przez siebie ołtarza świętych Łazarza i Marty w katedrze wrocławskiej⁵⁹. Marcin, syn Eustachego, pisał się z Tyńca, gdzie od 1330 r. posiadał parafię⁶⁰. Ponieważ występował również jako Marcin *dictus Abstatz*⁶¹ niewątpliwie zaliczyć go należy do rycerskiej rodziny Abstaczów. W latach 1335-1356 posiadał kanonię katedralną i z tego względu najpewniej przebywał stale we Wrocławiu⁶². W 1338 r. tytułował się prokuratorem biskupim. Jako pleban otmuchowski wystąpił jeszcze tylko w dwóch dokumentach: z 7 stycznia i z 3 marca 1344 r.⁶³ Za jego czasów doszło do przeniesienia części Otmuchowa z prawa polskiego na prawo flamandzkie (1347 r.)⁶⁴. Datę jego śmierci w nekrologu henrykowskim odnotowano pod 11 grudnia⁶⁵. Wspomniany okres ten jest bardzo słabo poświadczony w źródłach i dopiero od czasu ustanowienia plebanem Mikołaja z Lwówka zachowała się większa ilość świadectw dotyczących parafii otmuchowskiej. Mikołaj łączył prebendę z urzędem prokuratora biskupiego w Otmucho-

⁵³ SAMULSKI, *Untersuchungen*, nr 23, s. 251-252; T. SILNICKI, *Biskup Nanker*, Warszawa 1953, s. 92-94.

⁵⁴ BP 2, nr 1159; SAMULSKI, *Untersuchungen*, nr 23, s. 251; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 1, s. 65.

⁵⁵ BP 1, nr 1159; SAMULSKI, *Untersuchungen*, nr 280, s. 523-524; PFEIFFER, *dz. cyt.*, s. 103-105. Oprócz kanonii lubuskiej Tammo posiadał prowizję na kanonię w katedrze Św. Jana we Wrocławiu, której jednak najprawdopodobniej nie zdołał objąć przed śmiercią.

⁵⁶ BP 1, nr 1159, 1187; SAMULSKI, *Untersuchungen*, nr 280, s. 523-524.

⁵⁷ BP 1, nr 1187; SAMULSKI, *Untersuchungen*, nr 280, s. 523-524.

⁵⁸ SR 4546, 4547, 6263.

⁵⁹ BUW, sygn. M 1063, k. Mv.

⁶⁰ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 346.

⁶¹ *Tamże*.

⁶² Czasowo poświadczona jest jednak również jego obecność w otoczeniu biskupa Nankera w Nysie 2 września 1339 r.; NLgb, nr 8.

⁶³ APWr, Rep. 102, sygn. 28; E. KOBZDAJ, rec.: *Regesty Śląskie*, 1.1, „Archeion” 69 (1979), Aneks, nr 7; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 346, s. 368-369.

⁶⁴ UGUS, s. 558; por. DZIEWULSKI, *art. cyt.*, s. 156-157.

⁶⁵ NehrHeinrichau, s. 303.

wie i z tym tytułem wielokrotnie poświadczał dokumenty Przeclawa z Pogorzeli. Urząd ten objął najpewniej bezpośrednio po Janie ze Smolnej, archidiaconie głogowskim, choć między jego ostatnim wystąpieniem z tym tytułem (11 grudnia 1340 r.) a pierwszym pojawieniem się Mikołaja minęły niemal cztery lata⁶⁶. Od 5 listopada 1344 r. do 22 maja 1371 r. występował nieprzerwanie jako prokurator i bez wątpienia przebywał stale w Otmuchowie bądź Nysie⁶⁷. Możliwe, że jego krewnym był Jan z Lwówka, który w 1369 r. został nazwany zastępcą prokuratora otmuchowskiego⁶⁸. Awans Mikołaja na prokuratorię nie był jednak równoznaczny z objęciem przez niego parafii. Plebanem otmuchowskim został drogą zamiany z Marcinem z Tyńca, któremu przekazał swoją subkantorię katedralną⁶⁹. Papież potwierdził tę zamianę w 1352 r.⁷⁰, a Mikołaj z tytułem plebana otmuchowskiego występował od 26 stycznia 1354 r.⁷¹ O ile dobrze poświadczona jest obecność Mikołaja w otoczeniu biskupa Przeclawa, to zachowało się stosunkowo niewiele dokumentów dotyczących jego działalności urzędowej. 12 października 1368 r. razem z Piotrem z Wodzisławia reprezentował plebana z Vidnavy Henryka przy zawarciu kontraktu z jego zastępcą Piotrem Mascze⁷². Ciekawszy jest dyplom z 28 października 1366 r., w którym biskup zatwierdził przekazanie domu Mikołaja pisarzowi Piotrowi z Austrii za czynsz 5 wiardunków rocznie⁷³. Wynajęcie domu nie świadczy o opuszczeniu przez Mikołaja Otmuchowa. Mógł posiadać inne nieruchomości, a poza tym jako prokuratorowi przysługiwało mu pomieszczenie funkcyjne na zamku biskupim⁷⁴, które mógł wybrać na swoją siedzibę. Po 22 maja 1371 r. nie pojawiał się więcej w źródłach⁷⁵, natomiast od 30 listopada 1371 r. poświadczony jest jego następcą na urzędzie prokuratora i sędziego otmuchowskiego — Jan z Tyńca⁷⁶. Złożenie urzędu nie musiało być rów-

⁶⁶ SR 6518. Jan występował później jako świadek dokumentów Przeclawa w Otmuchowie i Nysie — m.in. 23 marca 1341 r.; SR 6561.

⁶⁷ CDS 36, nr 20; 1 czerwca 1348 r. (NLgb, nr 11); 1 maja 1349 r. (*tamże*, nr 511); 15 marca 1357 r. (CDS 36, nr 29); 7 lutego 1360 r. (NLgb, nr 515); 8 lutego 1360 (*tamże*, nr 18); 20 czerwca 1360 r. (AAW, Dok.PZąb.); 29 września 1360 r. (NLgb, nr 27); 13 czerwca 1361 r. (CDS 36, nr 34); 12 stycznia 1363 r. (NLgb, nr 50); 2 sierpnia 1366 r. (CDS 36, nr 38); 29 października 1366 r. (APWr, Rep 107, sygn. 22); 5 lutego 1367 r. (NURk, nr 14); 1 maja 1368 r. (AAW, Dok.WikKat.); 15 listopada 1368 r. (NLgb, nr 89); 28 stycznia 1369 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 89); 18 stycznia 1369 r. (*tamże*, sygn. 90); 4 lipca 1369 r. (APWr, Rep 111, sygn. 7); 1 marca 1369 r. (AAW, Dok.WikKat.); 30 grudnia 1369 r. (CDS 36, nr 46); 8 października 1370 r. (NLgb, nr 185); 6 stycznia 1371 r. (*tamże*, nr 208); 11 marca 1371 r. (*tamże*, nr 215); 22 maja 1371 r. (*tamże*, nr 223).

⁶⁸ 13 listopada 1369 r.; NLgb, nr 151.

⁶⁹ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 346.

⁷⁰ MBV 1, nr 1457

⁷¹ RegŚl 2, nr 650; CDS 36, nr 27; RegŚl 2, nr 988; później m.in. 7 lutego 1360 r. (NLgb, nr 515); 10 maja 1360 r. (*tamże*, nr 21); 8 lutego 1362 r. (*tamże*, nr 47).

⁷² NLgb, nr 86.

⁷³ APWr, Rep. 102, sygn. 37.

⁷⁴ 13 czerwca 1409 r. prokurator Andrzej Fulschussil kwitował przekazanie mu zamku; LBUS 2, nr 43, s. 243.

⁷⁵ NLgb, nr 223.

⁷⁶ *Tamże*, nr 235.

noznaczne ze śmiercią Mikołaja, jednak wszystko wskazuje, że nastąpiła ona niewiele później. 1 grudnia 1374 r. poświadczono jest spłaceniu długu wobec mieszczan z Fritslaru przez kolejnego plebana otmuchowskiego — Mikołaja ze Świętowa⁷⁷. Już w następnym roku spotykamy go w Pradze, gdzie wpisał się do księgi immatrykulacji fakultetu prawniczego⁷⁸. Pobyt plebana na studiach tłumaczyłby dlaczego z następnych lat zachowały się znikome informacje o funkcjonowaniu parafii otmuchowskiej. W Otmuchowie zastępował go nieznan z imienia wikariusz, który w 1379 r. uzyskał zgodę na zniesienie z miasta interdyktu, nałożonego na niego w związku z pobytem Czesława z Żurzyc⁷⁹. Mikołaj nie uzyskał jednak w Czechach żadnego tytułu naukowego i przed 30 marca 1380 r. powrócił na Śląsk⁸⁰. Ponownie wystąpił w 1382 r. jako nabywca czynszu 1 grzywny z sołectwa w Ratnowicach dla kapelanów w Otmuchowie⁸¹. Akt ten jest jednym z nielicznych świadectw dotyczących grupy niższego duchowieństwa przy kościele Św. Mikołaja. Sto lat wcześniej w dokumentach biskupa Tomasza II zostali wprowadzeni wymienieni trzej wikariusze otmuchowscy: Jakub, Wawrzyniec i Damian, jednakże mogli być oni duchownymi kaplicy zamkowej⁸². Mikołaj ze Świętowa był ostatnim plebanem przed nadaniem kościołowi rangi kolegiaty i zarazem pierwszym prepozytem w kolegiacie. Przypuszczalnie jego zgoda na przeprowadzenie fundacji wiązała się z warunkiem przyznania mu odpowiedniej prałatury. Podobne rozwiązanie zastosowano m.in. przy przeniesieniu kapituły z Pierzchał do Głotowa, którego ostatni pleban uzyskał godność prałata⁸³.

Na podstawie fragmentarycznych świadectw o plebanach otmuchowskich można wskazać pewne prawidłowości przy obsadzie parafii. Prawo patronatu przysługiwało biskupowi⁸⁴, który często wyznaczał osoby ze swego najbliższego otoczenia. Bliskim współpracownikiem Tomasza I był pierwszy znany pleban Ekkehard z Kałkowa, podobnie jak za czasów Tomasza II obaj jego następcy Wojśław i Kosmian. Kolejny nominat Mikołaj Bancz był zaufanym Henryka z Wierzbnej, natomiast Mikołaja z Lwówka łączyły bliskie związki z Przeclawem z Pogorzeli. Szczególnie

⁷⁷ APWr. Rep. 102, sygn. 44.

⁷⁸ Dns. Nicol., plebanus in Otmuchaw. 7 gr.. *Album seu matricula facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Cliristi 1372 usque ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 88.

⁷⁹ NLgb, nr 909.

⁸⁰ Tego dnia wystąpił jako jeden ze świadków przy akcie sprzedaży 5 grzywien czynszu altaryście nyskiemu Janowi Czarawowi; NLgb. nr 1031.

⁸¹ 17 sierpnia 1382 r.; *tamże*, nr 1233.

⁸² 8 lipca 1284 r. (SUB 5, nr 120); 2 marca 1285 r. (SUB 5, nr 184).

⁸³ E. PRZEKOP. *Powstanie i organizacja prawna kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście do roku 1429*, SW 6 (1969), s. 32. Taka praktyka poświadczona jest również m.in. przy translacji kapituły czerskiej do parafii Św. Jana w Warszawie, której pleban otrzymał prebendę dziekana (L. KRÓLIK, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII w.*, Warszawa 1990, s. 25) oraz przy fundacji kolegiaty Św. Bartłomieja w Głogówku (E. WÓLKIEWICZ. *Kapituła kolegiacka Św. Bartłomieja w Głogówku [1379- 1500]*, w druku).

⁸⁴ MICHAEL, *dz. cyt.*, s. 156.

więc dla początkowego okresu funkcjonowania parafii (XIII w. i początek XIV w.) widoczna jest tendencja, aby zarząd kościołem położonym w centrum administracyjnym księstwa biskupiego i w pobliżu zamku rezydencjonalnego powierzyć osobom wiernym i ściśle związanym z dworem biskupim. Pięciu z siedmiu znanych plebanów było równocześnie kanonikami śląskich kapituł, a Mikołaj Bancz także archidiaconem legnickim. Wyraźnie rysuje się też zwyczaj łączenia parafii z urzędem prokuratora biskupiego — otmuchowskiego lub wrocławskiego. Ze znanych przykładów wynika, że objęcie urzędu poprzedzało otrzymanie prebendy (Kosmian, Mikołaj z Lwówka, Wojsław i Mikołaj Bancz). Prawdopodobnie nadanie parafii stanowiło dodatkowe uposażenie dla biskupiego urzędnika i było swoistą gratyfikacją za zarząd dóbr biskupich. W przypadku prokuratorów otmuchowskich było to również rozwiązanie korzystne dla opieki duszpasterskiej nad parafianami, gdyż urzędnicy ci z racji swoich obowiązków administracyjnych stale rezydowali w Otmuchowie. Czy służba ta nie przeszkadzała im znacząco w spełnianiu posług liturgicznych, nie sposób dzisiaj rozstrzygnąć.

Wykaz plebanów otmuchowskich:

Ekkehard z Kałkowa (1261-1273)

Wojsław (1276-1280[88])

Kosmian (1292-1312)

T[eodoryk?] (ok. 1314-1317)

Mikołaj Bancz (1317-1320)

Tammo von Watzenrode (1320-1321)

Teodoryk z Raciborza (1321-1339)

Marcin Abstacz z Tyńca (1343-1352)

Mikołaj z Lwówka (1352-1371)

Mikołaj ze Świątowa (1374-1386)

2. OKOLICZNOŚCI FUNDACJI KOLEGIATY

Z zachowanego dokumentu fundacyjnego kolegiaty wynika, że inicjatorem przedsięwzięcia był Bertold Fulschussil, który przekazał na ten cel 133 grzywny rocznego czynszu⁸⁵. Fundacja nie mogła z pewnością zostać przeprowadzona bez przyzwolenia biskupa wrocławskiego Waclawa, który ponadto musiał udzielić zgody na przekazanie na ten cel kościoła parafialnego. Jednak wbrew temu, co stwierdził

⁸⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3r-3v; w dokumencie confirmacyjnym Jana z Jenstejna z 27 września 1389 r. pojawiła się wzmianka o 154 grzywnach przekazanych przez Bertolda i stąd J. Kopietz, a za nim R. Völkel tak określili sumę donacji; Kopietz 1, s. 133; R. VÖLKELE, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 on der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ew und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 8.

J. Heyne⁸⁶, to nie Bertold zapisał czynsze dla fundacji biskupiej, ale biskup wspomógł fundacją swojego lekarza. Rolę Bertolda podkreślił zresztą sam Wacław wspominając w jednym z dokumentów o kolegiacie Św. Mikołaja *per nos et dictum magistrum Bertoldum de novo fundatam*⁸⁷. Udział Wacława w zapewnieniu odpowiedniego uposażenia kanonikom był znaczący — przekazał na ich rzecz z dóbr stołowych biskupstwa wieś Jędrzychów położoną w pobliżu Nysy⁸⁸. Nie można jednoznacznie rozstrzygnąć jakie względy zadecydowały o wyborze Otmuchowa a nie Nysy — rodzinnego miasta inicjatora założenia Bertolda Fulschussila, na miejsce fundacji. Erygowanie kolegium kanoników przez duchownego, nie będącego biskupem należało do wyjątkowych przypadków w dziejach metropolii gnieźnieńskiej. Przypisywana dziekanowi Wiktorowi fundacja kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu została ostatnio zakwestionowana, a założycielem tego kolegium był najprawdopodobniej biskup⁸⁹. W Rzeszy Niemieckiej na ponad pięćset kolegiat tylko siedemnaście zostało założonych przez duchownych⁹⁰. W prowincji gnieźnieńskiej do połowy XV w. przeważały fundacje biskupie lub książęce⁹¹, a dopiero z końcem XV stulecia częstsze stało się podnoszenie do rangi kolegiaty kościołów w dobrach szlacheckich⁹². Zapisu Bertolda nie można w pełni uznać za fundację rodową, choć patronat nad pięcioma kanoniami przekazał swemu bratu stryjeczemu Jerzemu. Już jednak po śmierci tegoż, kolatura większości z nich miała przejść w ręce burgrabiego otmuchowskiego. Właściwie za jedyny odpowiednik inicjatywy Fulschussila można uznać ufundowanie przez Jana z Opola, plebana niemodlińskiego, kolegiaty Najświętszej Marii Panny w Niemodlinie, zatwierdzone 3 maja 1389 r.⁹³ Było to jednak przedsięwzięcie nieporównanie skromniejsze — kapitułę NMP tworzył prepozyt i 8 wikariuszy⁹⁴. Decyzję o wyborze miejsca Fulschussil pozostawił biskupowi, a zgodnie z rozdziałem praw patronatu, kanonie przekazane początkowo krewnemu Jerzemu,

⁸⁶ HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 859; do tego poglądu przychylił się także autorzy wydanego w 1998 r. katalogu kapituł kolegiackich na obszarze Rzeszy; A. WENDEHORST, S. BENZ, *Verzeichnis des Sdkular-kanonikerstifte der Reichskirche*, „Jahrbuch für frankische Landesforschung” 54 (1993), s. 116.

APWr, Rep. 102, sygn. 75.

⁸⁸ Stat.Niss., k. 4r.

⁸⁹ SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 12-13.

⁹⁰ E. MEUTHEN, *Stift und Stadt als Forschungsproblem der deutschen Geschichte*, w: TENZE (red.), *Stift und Stadt*, s. 22.

⁹¹ S. LLBROWSKI, *Statuty kapituł kolegiackich dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1 (1959), s. 173-174. Spotykane od połowy Xli fundacje rycerskie były przeważnie trzyosobowe i nie posiadały większego znaczenia; B. KUMOR, Z. OBERTYŃSKT (red.) *Historia Kościoła w Polsce*, t. I, cz. I, Poznań 1974, s. 59.

⁹² Np. fundacja kolegiaty w Bobowej z inicjatywy patrona kościoła Achacego Jordana herbu Gryf (1529 r.; B. KUMOR, *Kolegiata W. Świętych w Bobowej*, „Currenda” 108 [1958], s. 561) czy założenie kolegiaty łaskiej przez Jana Łaskiego (1525 r.; LIBROWSKI, *art. cyt.*, s. 174). Łącznie do końca XVI w. powstało 9 kolegiat fundacji rodzin magnackich (J. SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka W Wojniczu 1465-1786*, Lublin 1962, s. 26).

⁹³ HEYNE, *dz. cyt.*, 1.1, s. 876.

⁹⁴ APWr, Rep. 72, sygn. 1.

miały być w przyszłości obsadzone przez urzędnika biskupiego. Jak wynika z aktu fundacyjnego kolegiaty postanowienie o jej fundacji zapadło na posiedzeniu kapituły katedralnej, w którym uczestniczył biskup Waław⁹⁵. Przed zgromadzonymi duchownymi stanął notariusz biskupi Mikołaj z Oławy, który był wykonawcą testamentu Bertolda Fulschussila i przedstawił prośbę o utworzenie kolegium kanoników i prałatów — *in aliquo apto loco*⁹⁶. O ufundowaniu kolegiaty właśnie w Otmuchowie zdecydował zatem zapewne sam biskup Waław, choć nie można wykluczyć wpływu zgromadzonych kanoników wrocławskich. Jak założył Richard Vólkel, który najobszerniej zajmował się okolicznościami fundacji, biskup miał kierować się przede wszystkim siłą umocnień, mających zagwarantować kanonikom bezpieczeństwo. Odwoływał się przy tym do zawartego w akcie fundacyjnym sformułowania o usytuowanym w Otmuchowie „silnym zamku”⁹⁷. Jednak zastosowane w dyplomie określenie nie przesądza bynajmniej o takiej interpretacji: *oppidum nostrum et ecclesie Wratislaviensis Othmuchaw nomine ubi est castrum forte, in quo episcopi Wratislavienses sunt soliti residere locum in nostro et dicte ecclesie dominio pro huiusmodi collegio cognovimus aptiorem*⁹⁸. Prześledzenie przykładów lokalizacji innych kolegiat wskazuje, że względy obronne rzadko brane były pod uwagę jako najistotniejszy czynnik. Wszechstronne badania Irene Crusius nad założeniami wczesnośredniowiecznych kolegiat wskazały, że część kapituł celowo fundowano za murami miast. Miały w ten sposób, oprócz wzmocnienia obronności murów, stanowić dla miasta również rodzaj „duchowego muru”⁹⁹. Takie usytuowanie było również korzystne ze względu na rozszerzenie przestrzeni liturgicznej. Późniejsze wypadki pokazały, że położenie kolegiaty obok zamku biskupiego nie zapewniło jej bezpieczeństwa. Największy zamek biskupi stał się pierwszoplanowym celem ataków husytów, którzy zajmując Otmuchów zniszczyli równocześnie kościół i budynki kolegiackie. Wojskom husyckim nie udało się natomiast zdobyć Nysy, którą chroniły silne mury miejskie. W akcie translacji kapituły z 1477 r. jako jeden z najważniejszych jej powodów podano niekorzystne położenie kościoła i domów kanoniczych: *attendentis quoque, quod in dicto loco, ubi propter periculum castri ecclesia ipsa demolita fuit, non sine magno periculo eiusdem castri eo modo, quo prius*

⁹⁵ Nos Wenceslaus (...) volumus esse notum quod nobis una cum honorabilibus viris dominis capitulo nostre Wratislaviensis ecclesie infrascriptis fratribus nobis in christo carissimis in generali capitulo, (...) quod immediate post festum beatorum Cancii, Canciani et Cancianille (...) a iure consuevit celebrari personaliter constitutis ac pro faciendo capitulo generali ad pulsum campane ut moris est specialiter congregatis; tamże, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3r.

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ Das Kollegiatstift wurde von Bischof Wenzel in der bischoflichen Sommerresidenz Otmachau, wo eine feste Burg war, also aus militärischen Schutzes im Kriegsfall, an der Pfarrkirche errichtet, die er mit allen Rechten und Privilegien einer Kollegiatkirche ausstattete; VÖLKELE, art. cyt., s. 8.

⁹⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3v.

⁹⁹ I. CRUSIUS, *Basilicae muros urbis ambient. Zum Kollegiatstift des frühen und hohen Mittelalters in deutschen Bischofsstädten*, w: TAZ (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 25.

*fuit ecclesia reedificari posset, ac quod oppidum ipsum Otmuchoviense non ita munitum est, neque facile muniri posset, quod prelati, canonici et vicarii apud ecclesiam ipsam tute residere possent*¹⁰⁰. Trudno określić czy fundator mógł zdawać sobie sprawę z tych zagrożeń i czy względy bezpieczeństwa kanoników w jakimkolwiek stopniu zaważyły przy wyborze Otmuchowa. Decydujące było prawdopodobnie jednak samo położenie kościoła Św. Mikołaja obok rezydencji biskupów wrocławskich. Szczególnie Waław upodobał sobie zamek otmuchowski, który wybrał także na swoją siedzibę po rezygnacji z biskupstwa¹⁰¹. W Otmuchowie gościł on m.in. księcia Henryka niemodlińskiego, który zmarł tam w 1382 r.¹⁰², wiadomo też, że brat biskupa Henryk posiadał tam dom położony koło kościoła parafialnego¹⁰³. Spośród pięciu biskupich fundacji kolegiat z XV-XVI w. cztery zostały założone w miastach biskupich poza stolicami diecezji¹⁰⁴. Jedną z nich była kolegiata pułtуска, ufundowana w mieście rezydencjonalnym biskupów płockich. Według ustaleń M. Żywczyńskiego i W. Góralskiego decyzja o powstaniu tamtejszej kolegiaty wiązała się z dążeniem biskupów do utworzenia gremium doradczego, niezależnego od oddalonej płockiej kapituły katedralnej¹⁰⁵. Czy podobne cele zakładał biskup Waław można tylko domniemywać. Nawet objęcie kanonii przez najbliższych współpracowników biskupa: Jana Augustini i Ulryka ze Spiry nie jest dostatecznym dowodem, gdyż można to tłumaczyć chęcią zapewnienia im dodatkowych dochodów. Wyraźne jest jednak zaangażowanie duchownych z otoczenia Waława przy rozbudowie kościoła kolegiackiego. Ulryk ze Spiry i Jan Augustini byli fundatorami kaplic¹⁰⁶, prokurator biskupi Jan Seckil zapisał 10 grzywnien na uposażenie ołtarza w kaplicy swojego brata Mikołaja, a oficjał Mikołaj Freiberg przekazał 3 grzywny czynszu na uroczystą mszę odprawianą przez wikariuszy i mansjonarzy¹⁰⁷.

Na pewno niebagatelną rolę przy wyborze miejsca fundacji odgrywały względy liturgiczne i konieczność zapewnienia odpowiedniej oprawy mszom, celebrowanym podczas pobytu biskupa. Waław przyznał kościołowi otmuchowskiemu 40 dni odpustu w 1391 r.¹⁰⁸, a w testamencie pozostawił zapisy na anniwersarze i msze, które

¹⁰⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 800.

¹⁰¹ W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 101; DZIEWULSKI, *art. cyt.*, s. 158.

¹⁰² J. SPERKA, *Henryk*, w: A. BARCIAK (red.), *Książęta i księżne Górnego Śląska*, Katowice 1995, s. 49.

¹⁰³ APWr, Rep. 102, sygn. 127.

¹⁰⁴ SZYMAŃSKI, *dz. cyt.*, s. 26.

¹⁰⁵ Motyw ten został podkreślony w akcie fundacyjnym kolegiaty wydanym przez biskupa Pawia Giżyckiego: *Volentes in partem sollicitudinis nostre advocare cooperatores strenuos, in quos partito onere nostro eorum auxilio supportemur, a lapsibus muniamur sujragiis*; M. ŻYWCZYŃSKI, *Powstanie i cel kapituły pułtuskiej*, RTK 2 (1955), s. 183, 188; W. GÓRALSKI, *Powstanie kapituły kolegiackiej w Pułtusku*, ABMK 26 (1973), s. 295-296.

¹⁰⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 355; HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 860; Kopietz 1, s. 152.

¹⁰⁷ HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 863.

¹⁰⁸ *Tamże*.

miały być odprawiane w jego intencji w kościele kolegiackim¹⁰⁹. Warto podkreślić, że w swoim akcie ostatniej woli biskup przekazał nadania tylko dla dwóch instytucji kościelnych — kolegiaty Bożego Ciała w rodzimej Legnicy i właśnie kapituły otmuchowskiej¹¹⁰. Waclaw jako jedyny z średniowiecznych biskupów wrocławskich został też pochowany w Otmuchowie¹¹¹. Po przeniesieniu kolegiaty do Nysy kanonicy zabrali również jego szczątki i złożyli w nowym kościele kolegiackim (1479 r.). W 1491 r. została w nim wmurowana płyta nagrobna biskupa z napisem: *WENCESLAO PRIMO EPiscopO WRATiSlaviensi DVCIQue LEGNICENsi QUICOLLEGIVM HOC IN OTMVCHA W EREXIT SEMPitcm MEMori POSITVm OBUTA 1419*. W górnej części tablicy umieszczono też napis: *TRANSLATvs EX OTMVCHAW 1479*¹¹². W tradycji korporacji biskup został uznany za fundatora, natomiast pamięć o Bertoldzie nie okazała się równie trwała¹¹³. W akcie translacji z 1477 r. jako założyciela kolegium wymieniono tylko Waclawa¹¹⁴. Podobnie podczas wizytacji przeprowadzonej wiek później jako jedyny fundator figurował biskup¹¹⁵. Jest to sytuacja dość typowa również w przypadku innych fundacji — pamięć o dostojniejszym fundatorze jest znacznie trwalsza.

Obowiązki duszpasterskie dawnego plebana otmuchowskiego przejął wyznaczony przez prepozyta wikariusz później określane jako *curatus*. Z uwagi na to, że Otmuchów zamieszkiwała przede wszystkim ludność polskojęzyczna zobowiązany był on do wygłaszania w niedziele i święta kazań w języku polskim¹¹⁶. Dopiero w 1423 r. Zygfryd Fulschussil ufundował prebendę niemieckiego kaznodziei, połączonej z jedną z kanonii.

PATROCINIUM

Patronem kościoła parafialnego, a następnie kolegiaty w Otmuchowie był św. Mikołaj¹¹⁷. Historyczne informacje o tym świętym są znikome i postać, będąca przed-

¹⁰⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 529.

Tamże, sygn. 520.

¹¹¹ JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich*, t. 1: *Piastowie wrocławscy i legnicko-brzescy*, Wrocław 1973, s. 187.

¹¹² H. LUTSCH, *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien*, t. IV: *Der Reg.-Bezirk Oppeln*, Breslau 1894, s. 89; J. JARZEWICZ, A. KARLOWSKA-KAMZOWA, B. TRELIŃSKA, *Gotyckie spizowe plyty nagrobne w Polsce. Studia o formie i treściach ideowych*, Poznań 1998, s. 102-104 (tam dalsza literatura przemiotu). Płyta obecnie wmurowana jest w północną ścianę kościoła św. Jakuba w Nysie w pobliżu zakrystii. Została tam przeniesiona po translacji kolegiaty Św. Mikołaja z kościoła na Starym Mieście w Nysie do kościoła Św. Jakuba w 1650 r.

¹¹³ Jedynym świadectwem szczególnej pamięci o Bertoldzie było umieszczenie jego imienia wśród nielicznych zapisów obituamych w brewiarzu kolegiaty; BUWr, sygn. I Q 267, k. 2v.

(...) *ecclesie videlicet collegiale, per quondam dominum Wenceslaum predecessorem nostrum in oppido ecclesie nostre Otmuchoviensi fundate et erecte*; APWr, Rep. 102, sygn. 800; *Translatio*, s. 931.

¹¹⁵ *Haec ecclesia vocatur sancti Nicolai fundata et dolata Ottmuchoviae ab episcopo Wenceslao Primo duce Legnicensi. anno MCCCLXXXVI die 7. lunii, Visitatio I*, s. 98.

¹¹⁶ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 9.

¹¹⁷ Por. przyp. 7.

miotem kultu jest właściwie połączeniem danych o Mikołaju, biskupie z Myry (najprawdopodobniej z IV w.) oraz o Mikołaju opacie z Syjon, biskupie w Pinarze zm. 10 grudnia 564 r.¹¹⁸ Kult św. Mikołaja rozwijał się najpierw bardzo silnie na wschodzie, gdzie jego pierwsze świadectwa poświadczane są od VI w. WIX stuleciu swoim rozpowszechnieniem i intensywnością przewyższał już wszystkie inne kultury świętych, a ośrodkiem szczególnej czci dla św. Mikołaja był Konstantynopol¹¹⁹. Z Bizancjum kult ten rozpowszechnił się po przyjęciu chrztu przez Włodzimierza Wielkiego także na Rusi, gdzie w następnych stuleciach Mikołaj zyskał status patrona kraju¹²⁰.

Wpływy bizantyjskie na Półwyspie Apenińskim spowodowały przeniesienie tego kultu także na ten obszar. Z tego względu już w z VII w. znane jest łacińskie tłumaczenie najstarszej zachowanej legendy o św. Mikołaju¹²¹. W pierwszym okresie cześć oddawali mu przede wszystkim Grecy mieszkający w Rzymie, gdzie też powstały najstarsze kościoły pod wezwaniem Świętego¹²². W VIII w. wzniesiono także świątynię św. Mikołaja w bizantyjskim mieście rezydencjonalnym Rawennie oraz prawdopodobnie w diecezji weneckiej. Obecność kultu również na południu, potwierdza zapis o dniu św. Mikołaja w kalendarzu łacińskim z tamtego obszaru oraz powstanie w Neapolu łacińskiej adaptacji jednej z greckich legend¹²¹. Na południu powstały także najstarsze znane hymny łacińskie o tym świętym¹²⁴. Od IX w. ważnym ośrodkiem kultu św. Mikołaja stało się Bari. Szczególnie do jego rozwoju przyczynił się arcybiskup Mikołaj z Bari, wywodzący się z greckiej rodziny (1035-1062). Własnym kosztem wznosił on dwa kościoły pod wezwaniem swego patrona¹²⁵. Kult św. Mikołaja odegrał również znaczną rolę podczas oblężenia Bari przez wojska Roberta Guiscarda w 1053 r. Dowodzący obroną miasta Argyrus polecił wówczas wznieść przy bramie, gdzie toczyły się najcięższe walki, kościół z patrocinium świętego biskupa¹²⁶. Zapewne w tym właśnie czasie cesarz Konstantyn IX Monomach przekazał miasto pod opiekę św. Mikołaja oraz polecił umieszczenie jego obrazu w miejscach, gdzie dochodziło do najsilniejszych ataków¹²⁷. Przełomowym wyda-

¹¹⁸ K. MEISEN, *Nikolauskult und Nikolausbrauch im Abendlande. Eine kdtgeographisch-volkskundliclie Untersuclung*, Dusseldorf 1981², s. 50; H. FROS, F. SOWA, *Księga imion i świętych*, t. IV, Kraków 2000, szp. 293-294; na temat legend o św. Mikołaju por. *tamże*, s. 276-288 oraz CH.W. JONES, *Saint Nicholas of Myra. Bari and Manhattan. Biography of a Legend*, Chicago 1978; E.G. CLARE, *St. Nicholas, his Legendes and Iconography*, Firenze 1985.

¹¹⁹ FROS, SOWA, *dz. cyt.*, szp. 294; MEISEN, *dz. cyt.*, s. 51.

¹³⁰ FROS, SOWA, *dz. cyt.*, szp. 294; B. USPIENSKI, *Kultśw. Mikołaja na Rusi*, Lublin 1985, s. 19-33.

¹²¹ MEISEN, *dz. cyt.*, s. 55.

¹²² *Tamże*, s. 57-58.

¹²³ *Tamże*, s. 60-61.

¹²⁴ *Tamże*, s. 64.

¹²⁵ *Tamże*, s. 64.

¹²⁶ Kościół ten zwany był później: *S. Nicolai supra porta vetere* bądź *de Grecis* (*tamże*, s. 65). Kolejna świątynia poświęconą temu świętemu w Bari, jest poświęcony w 1073 r. kościół *S. Nicolai da monie*.

¹²⁷ *Tamże*, s. 65.

rzeniem w dziejach kultu św. Mikołaja w łacińskiej Europie było przeniesienie ciała świętego z Myry do Bari przez miejscowych kupców (8 maja 1087 r.)¹²⁸. Początkowo relikwie zostały złożone w klasztorze benedyktyńskim, wkrótce jednak zdecydowano wnieść nowy kościół Św. Mikołaja. Tymczasowo relikwie przechowywano w kościele Św. Eustracjusza koło pozostałości dawnego dworu, gdzie miała powstać nowa świątynia. Teren ten został przekazany przez Rogera Guiscarda arcybiskupowi Bari Urso i wkrótce — 1 października 1089 r. — dokonano uroczystej translacji¹²⁹. Od tego momentu Bari stało się jednym z najważniejszych centrów pielgrzymkowych w Europie, a kościół Św. Mikołaja odwiedzili m.in. Anzelm z Canterbury, Bernard z Clairvaux i Brygida szwedzka¹³⁰. Licznie nawiedzali go także krzyżowcy, którzy z portu w Bari wyruszali do Ziemi Świętej¹³¹. Świątynia wkrótce uzyskała tytuł kościoła królewskiego i wzmiankowana jest w niej m.in. kaplica Fryderyka II¹³². W 1098 r. podczas soboru w Bari, dwa posiedzenia odbyły się w krypcie kościoła Św. Mikołaja. Zgodnie z postanowieniem bulli Paschalisa II z 18 listopada 1105 r. świątynia posiadała egzempcję spod władzy arcybiskupa Bari oraz miała zagwarantowaną specjalną papieską opiekę¹³³. Przed 1087 r. kult św. Mikołaja poświęcony jest także poza Półwyspem Apenińskim — w tym zwłaszcza na terenie Rzeszy¹³⁴. Ograniczony był w tym czasie jednak przede wszystkim do kręgów arystokratyczno-dworskich, a bardziej znacząco rozwinął się dopiero po translacji szczątków Świętego do Bari. Od XII w. potwierdzone jest rozpowszechnienie czci dla św. Mikołaja także wśród innych grup społecznych, w tym głównie wśród żeglarzy i kupców, których był patronem¹³⁵. Jak wspominałam wcześniej, prawdopodobnie właśnie z inicjatywą grupy kupców należy wiązać wezwanie świątyni w Otmuchowie¹³⁶.

Z chwilą konsekracji kolegiaty otmuchowskiej dodano jej dwóch nowych patronów. Do dawnego patrocinium św. Mikołaja dołączono wezwanie św. Stanisława i św. Jadwigi¹³⁷. Szczególnie podkreślono rolę kultu św. Stanisława, ustanawiając w dzień po jego święcie czas dorocznych kapituł generalnych¹³⁸. Jednak poza aktem

¹²⁸ FROS, SOWA, *dz. cyt.*, szp. 294; MEISEN, *dz. cyt.*, s. 94.

Tamże, s. 96.

¹³⁰ *Tamże*, s. 123.

¹³¹ MARSCHALL, *dz. cyt.*, s. 194.

¹³² MEISEN, *dz. cyt.*, s. 102.

¹³³ *Tamże*, s. 98.

¹³⁴ W 818 r. wśród relikwii przechowywanych w klasztorze w Fuldzie wymieniono również relikwie św. Mikołaja, co jest najstarszym przejawem kultu świętego poza Alpami. W IX w. w martyrologiach Powszechnie też już zapisywano 6 grudnia jako dzień św. Mikołaja, a jego imię pojawiło się również w wyliczającej 534 świętych litanii z Lorsch. Z kolei z X w. zachował się zapis legendy o świętym ulotnej przez Reginalda z Eichstatt (960-991); *tamże*, s. 77. Kult św. Mikołaja w Rzeszy propagowała przede wszystkim cesarzowa Teofano; por. MARSCHALL, *dz. cyt.*, s. 194; FROS, SOWA, *dz. cyt.*, szp. 294; MICHAŁOWSKI, *art. cyt.*, s. 66-67.

¹³⁵ MARSCHALL, *dz. cyt.*, s. 195.

¹³⁶ Por. podrozdz. 1: *Zarys dziejów parafii otmuchowskiej do 1386 roku*.

¹³⁷ Kopietz I, s. 166.

¹³⁸ *Tamże*, s. 138.

ustanawiającym statuty, gdzie wymieniono wszystkich patronów¹³⁹, kapituła występowała zawsze z tradycyjnym określeniem *capitulum ecclesie collegiate sancti Nicolai in Otmuchow*¹⁴⁰. Po przeniesieniu kapituły do Nysy, do jej wezwania dołączono patrocinium św. Jana Chrzciciela, któremu poświęcony był przekazany kanonikom kościół na nyskim Starym Mieście¹⁴¹. Dla kościoła otmuchowskiego w 1579 r. poświadczono jest wezwanie: *sanctae et individuae Trinitatis, Stanislai, Nicolai et Martini pontificum, loannis baptistae, loannis evangelistae, Michaelis archangeli et omnium sanctorum angelorum*¹⁴², jednak zapewne najczęściej posługiwano się dawnym patrocinium. Podczas kolejnej wizytacji w 1638 r. wizytator odnotował tylko, że patronem kościoła jest św. Mikołaj¹⁴³.

4. KOŚCIÓŁ KOLEGIACKI

Kościół kolegiacki znajdował się w chwili fundacji w oddaleniu dwóch przecznic od rynku miasta lokacyjnego, które zastąpiło dawną osadę przy zamku. Obok świątyni usytuowane były domy kanoników i cmentarz¹⁴⁴. W 1396 r. biskup Wacław podarował kanonikom pięć parcel położonych między Bramą Ziębicką, a drogą wiodącą do domu prepozyta oraz zabudowania wokół placu kościelnego. Wśród nieruchomości były wymieniane domy brata biskupa Wacława Henryka, dom kanoników Mikołaja Seckila i Jana z Oleśnicy oraz budynek szkoły wraz z parcelami i zabudowaniami cmentarnymi¹⁴⁵. Domy zajmowane przez członków korporacji były w większości murowane, a należący do Mikołaja Seckila został nawet określony jako *opere lapideo pulchre constructa*¹⁴⁶. Z 1391 r. pochodzi pierwsza wzmianka o domu prepozyta, w którym odbywały się posiedzenia kapitulne i dokonywano zapisów na rzecz tej instytucji¹⁴⁷. Istnienie osobnego domu kapitulnego w Otmuchowie przeznaczonego na zgromadzenia korporacji potwierdzone jest po raz pierwszy w 1455 r.

APWr, Rep. 102. sygn. 98.

¹⁴⁰ Np. APWr, Rep. 102. sygn.: 180,625; prepozyt Mikołaj z Szonowa występował z tytułem *prepositus ecclesie collegiate sancti Nicolai in Otmuchow* (APWr, Rep. 102, sygn. 201). Podobna tytułatura występowała na pieczęciach kapitulnych (por. rozdz. IV, podrozdz. 8).

¹⁴¹ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 13.

¹⁴² Visitatio I, s. 82.

¹⁴³ Visitatio II, s. 123. Podobnie podczas wizytacji w latach 1666/67; Visitatio IV, s. 563.

¹⁴⁴ Na przykład lokalizację domu kanonika Mikołaja Mochberga określano: *in acie, in cimiterio, ex opposito cliori ecclesie Otmuchoviensis* (APWr, Rep. 102, sygn. 606). Ulryk ze Spiry posiadał murowany dom koło źródła, 13 maja 1400 r. (AAW Dok.WikKat.), 26 stycznia 1417 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 497).

¹⁴⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 127; Kopietz I, s. 146.

¹⁴⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 162.

¹⁴⁷ (...) *in prepositura sive domo prepositi ecclesie sancti Nicolai Otmuchoviensis, (tamie, sygn. 99); in stuba maiori domus prepositure* (Registrum I, k. 5v; APWr, Rep. 102, sygn. 616); *in domo Nicolai Schonaw, prepositi, in estuario maiori (lamie, sygn. 162).*

i nie jest wykluczone, że wzniesiono go dopiero po odbudowie kościoła i domów kanonicznych, zniszczonych podczas wojen husyckich¹⁴⁸.

Obecnie istniejący kościół w Otmuchowie został wzniesiony w XVII w. na nowym planie, zatem założenie przestrzenne dawnej kolegiaty można rekonstruować wyłącznie na podstawie dokumentów i skąpych przekazów ikonograficznych. Z zachowanych dyplomów wynika, że w początku XV w. w kościele znajdowały się przynajmniej cztery kaplice. Najstarszą z nich była kaplica NMP, w której w 1386 r. zgodnie z wolą Bertolda Fulschussila ustanowiono cztery mansjonarie¹⁴⁹. W pół roku później wspomniane jest istnienie w tej kaplicy prebendy precentora, któremu Marcin, kustosz legnicki przekazał dodatkowe uposażenie w wysokości 12 grzywien rocznego czynszu¹⁵⁰. Następnie poświęcona jest kaplica zewnętrzna przy kościele *per Nicolai Seckil constmcta*, w której krewny fundatora Jan ufundował ołtarz Trójcy Świętej, Najświętszej Marii Panny, Bożego Ciała, świętych Barbary i Doroty¹⁵¹. Drugie ministerium przy tym ołtarzu zostało powołane 24 lutego 1399 r., po przekazaniu na jego rzecz 19 grzywien czynszu przez Piotra z Kluczborka, prokuratora grodkowskiego¹⁵². Poza tym w kolegiacie znajdowała się kaplica fundacji Ottona Reisewitza i Jana Augustini (wzmiankowana w 1411 r.), z ołtarzem pod wezwaniem Boga Wszechmogącego, NMP, świętych Andrzeja, Bartłomieja i Tomasza, Katarzyny, Małgorzaty, Jadwigi¹⁵³. Ostatnią ze znanych kaplic jest *capella Ulrici de Spira* ku czci świętych Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa (przed 9 grudnia 1413 r.)¹⁵⁴. Poświęcone jest wzniesienie w niej ołtarza Boga Wszechmogącego, NMP i świętych Wawrzyńca i Krzysztofa z fundacji Mikołaja z Oławy¹⁵⁵. Ponadto w kościele kolegiackim znajdowało się jeszcze przynajmniej pięć innych ołtarzy: Boga Wszechmogącego, świętych Andrzeja, Grzegorza, Jerzego i Katarzyny z uposażeniem 8 grzywien, przekazanym przez subkustosza wrocławskiego Jana Westfali (6 marca 1387 r.)¹⁵⁶, Najświętszej

¹⁴⁸ APOp, ZK 40, s. 222; APWr, Rep. 102, sygn. 801; AAW, II b 3, k. 104r.

¹⁴⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

¹⁵⁰ Manitius (...) *dedit pro dothe precentorie fundande et creande in capella beatissime illibate virginis Marie gloriose in ecclesia collegiata sancti Nicolai in Otmuchow duodecim marcas censum annum*; 4 marca 1387 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 78); HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 860.

¹⁵¹ APWr, Rep. 102, sygn. 140.

¹⁵² *Tamże*, sygn. 154.

¹⁵³ *Tamże*, sygn. 355; Kopietz II, s. 166. Utożsamienie przez J. Kopietza tej kaplicy z kaplicą NMP i kaplicą fundacji Mikołaja Seckilania jest dostatecznie udokumentowane.

¹⁵⁴ Kopietz II, s. 166.

¹⁵⁵ HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 867; Kopietz II, s. 166. 13 czerwca 1417 r. (APOp, ZK 44, s. 282); 21 kwietnia 1418 r. (APOp, ZK 44, s. 289). Zapewne tożsamy z ołtarzem świętych: Wawrzyńca, Wincentego, Krzysztofa i wszystkich męczenników znanym z dokumentu z 29 września 1459 r. (APOp, ZK 45, s. 69). Uposażenie altarii zostało powiększone o 1 grzywnę czynszu w 1414 r., z donacji ówczesnego altarysty Bartłomieja de Wyrbin (APOp, ZK 44, s. 256). Drugie ministerium przy tym ołtarzu powstało dzięki darowiźnie Mikołaja plebana w Kobieli i wikariusza otmuchowskiego, który przekazał na ten cel 7 grzywien czynszu (APWr, Rep. 102, sygn. 455; HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 869; GANSE, GruNDEL, *an. cyt.*, s. 56).

¹⁵⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 79; HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 860; Kopietz II, s. 167.

Marii Panny w zakrystii fundacji prepozyta Mikołaja ze Świętowa (przed 1383 r.)¹⁵⁷, drugi ołtarz maryjny ufundowany w 1415 r.¹⁵⁸, ołtarz św. Krzyża znany z prowizji papieskiej dla posiadającego przy nim ministerium Augustyna Awera¹⁵⁹ i nieznanego wezwania nowy ołtarz ufundowany krótko przed 1475 r., na którego rzecz pleban w Nowakach Marcin Foyt zapisał po swojej śmierci 2 grzywny czynszu¹⁶⁰. Już natomiast po przeniesieniu kolegiaty do Nysy w świątyni otmuchowskiej wzniesiono ołtarz św. Wolfganga (przed 1503 r.)¹⁶¹.

Pierwszy budynek kolegiaty został całkowicie zniszczony w latach 30-tych XV w., gdy oddział husycki po opanowaniu zamku otmuchowskiego uczynił z kościoła św. Mikołaja jeden z umocnionych punktów obrony¹⁶². O drugiej świątyni kolegiackiej, wzniesionej na przełomie lat czterdziestych-pięćdziesiątych XV w. zachowało się niewiele przekazów. Był to budynek murowany z drewnianym dachem, krytym gontami i malowanym stropem oraz ceglana posadzką¹⁶³. Wokół kościoła dostawiono drewniane przybudówki, które zdaniem wizytatora z 1688 r. powodowały znaczne zaciemnienie wnętrza¹⁶⁴. W połowie XVII w. wzmiankowanych jest w nim 7 ołtarzy, w tym jeden w zakrystii¹⁶⁵. Kościół posiadał częściowo murowaną wieżę¹⁶⁶. Wyposażenie kościoła kolegiackiego nie zachowało się. Dysponujemy jednak wyjątkowym źródłem, które pozwala na odtworzenie zespołu sprzętów kościelnych niezbędnych przy odprawianiu liturgii oraz wykorzystywanych przez kanoników szat liturgicznych. Na przełomie 1447/48 r. kanonicy sporządzili inwentarz szat i sprzętów znajdujących się wówczas w domu kapitulnym w Nysie¹⁶⁷. Najprawdopodobniej znaczna większość z wymienionych ruchomości należała wcześniej do wyposażenia kościoła Św. Mikołaja. Na pierwszych miejscach w spisie znalazły się pozłacane monstrancje — wielka oraz mała, ozdobiona kryształem górskim. Kapituła posiadała także trzecią monstrancję, także określoną jako pozłacana. Wraz z monstrancjami przechowywane były pateny. Były ich łącznie dziewięć — 6 pozłacanych i 3 srebrne. Kapituła posiadała również pozłacany srebrny krzyż określony jako *parvus*, którego

¹⁵⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 91; GANSE, GRUNDEL, *art. cyt.*, s. 57.

¹⁵⁸ Kopietz II, s. 167.

¹⁵⁹ 4 września 1410 r.; RG 3, szp. 58.

¹⁶⁰ APOp. ZK 45, s. 113.

¹⁶¹ Kopietz n, s. 167; GANSE, GRUNDEL, *art. cyt.*, s. 58.

¹⁶² Kopietz II, s. 169-170.

¹⁶³ *Haec est lapidea, scandulis bene tecta, habens turrim mediam muratam et mediam ligneam, in qua 3 campanae benedictae extant, tabulatum ligneum per totum picturis antiquis refertum, pavimento vero laleritium. (...) Ad introitum ecclesiae ex parte quasi in capella, quae cratibus et sera obseratur, situatus est fons baptismalis intra se habens vas cupreum slanno superfusum cum aqua munda et in vasculis argenteis sacros liquores oclusos et confessionale*, Visitatio IV, s. 563; B. STELNBORN, *Otmuchów. Paczków*, Wrocław 1982% s. 60.

¹⁶⁴ Kopietz II, s. 173.

¹⁶⁵ Visitatio III, s. 239; Visitatio IV, s. 563.

¹⁶⁶ *Tamże*.

¹⁶⁷ Registrum II, s. 254-265.

podstawa była ozdobiona figurami dwóch aniołów. Z kolei z czterech pacyfikałów ze srebra, dwa były pozłoczone. W spisie wymieniono także pozłacaną *pyxis*, trzy małe pektorały, parę pozłacanych ampułek, małą skrzynkę drewnianą z miedzianym relikwiarzem, dziewięć kielichów (8 pozłacanych, 1 srebrny), mały srebrny kubek, relikwiarz na czaszkę, dwie pozłacane korony i jedwabny korporał¹⁶⁸. Bardzo zasobny był zbiór szat liturgicznych. W inwentarzu odnotowano dwa ornaty jedwabne — błękitny i purpurowy. Ponadto wykorzystywano szaty liturgiczne o barwach: zielono-czerwonej (2, jedna ze złotym lamowaniem), błękitnej (2, jedna ze srebrnym wykończeniem), żółto-purpurowej, czarnej (z przedstawieniem krzyża [2]), purpurowo-błękitnej (z przedstawieniem krzyża), zielono-błękitnej, brązowej (ze złotym przedstawieniem krzyża) oraz żółto-błękitnej¹⁶⁹. W posiadaniu prepozyta był ornat wyszywany złotymi nićmi¹⁷⁰. Bogato zdobione były dwa z trzech przechowywanych humerałów — na jednym znajdowało się wyszywane perłami wyobrażenie lwa, a drugi posiadał srebrne ozdoby. Do kapituły należała też mała i duża kapa¹⁷¹. Po translacji w 1477 r. do Nysy kanonicy zabrali niemal całe wyposażenie kościoła, pozbawiając świątynię najpotrzebniejszych szat i sprzętów. W wyniku apelacji plebana, rajców i mieszczan otmuchowskich do biskupa kapituła została jednak zobowiązana do zwrotu jednej pozłacanej monstrancji, trzech kielichów, jednej kapy chórowej, omatu i alby oraz jednego mszału¹⁷².

5. DZIEJE KOLEGIUM KANONICKIEGO DO 1477 R.

12 października 1387 r. fundacja kolegiaty Św. Mikołaja została zatwierdzona przez Stolicę Apostolską¹⁷³. W 1401 r. korporacja otrzymała też papieski przywilej odpustowy przyznający wiernym odwiedzającym kościół w określone dni 40 bądź 100 dni odpustu. Przywilej ten miał obowiązywać przez następne siedem lat¹⁷⁴. 22 stycznia 1418 r. w kolegiacie odbyła się konsekracja Konrada oleśnickiego na biskupa, co było znaczącym wyróżnieniem kościoła¹⁷⁵. Niemniej relacje kapituły z nowym ordynariuszem diecezji nie układały się tak korzystnie jak dotąd. W przeciwieństwie do czasów Wacława w okresie pontyfikatu Konrada brak jest jakichkolwiek świadectw donacji biskupiej na rzecz kapituły.

¹⁶⁸ *Tamże*, s. 254.

¹⁶⁹ *Tamże*, s. 255.

¹⁷⁰ *Tamże*.

¹⁷¹ *Tamże*, s. 254.

¹⁷³ APWr, Rep. 102, sygn. 857.

¹⁷³ MBV 5/1, nr 152. 27 września 1389 r. z papieskiego upoważnienia zatwierdził ją arcybiskup Praski Jan z JenStejna; APWr, Rep. 102, sygn. 90; HEYNE, *dz. cyt.*, T II, s. 862.

¹⁷⁴ MBV 5, nr 1738; APWr, Rep. 102, sygn. 187.

¹⁷⁵ HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 356; URBAN, *dz. cyt.*, s. 123.

W akcie fundacyjnym kolegiaty zatwierdzono inkorporację kościoła parafialnego w Pakosławicach, a posiadającej tam prawo patronatu rodzinie Koch przekazano prawo prebendy na prebendę dziekana¹⁷⁶. Przejęcie kolejnej parafii wiązało się z decyzją biskupa Konrada, który przekazał kolegiacie prawa do kościoła w Wiązowie¹⁷⁷. Załamanie fundacji przyniósł atak wojsk husyckich, które w 1428 r. zdewastowały budynek kościoła i domy kanoników¹⁷⁸. W latach 1430-35 miasto i zamek zostały przejściowo zajęte przez husytów i dopiero okup w wysokości 1100 kop groszy praszkich pozwolił biskupowi odzyskać zamek¹⁷⁹. Jak wspomniano wyżej, w tym czasie zapewne doszło do całkowitego zniszczenia budynku kolegiaty¹⁸⁰. Już w początku lat 40-tych biskup Konrad ponownie utracił władzę nad zamkiem, który opanował rycerz Hynek Kruszyna, sprzymierzony z Konradem Białym¹⁸¹. Odzyskanie go kosztowało biskupa 2400 florenów węgierskich¹⁸². Członkowie kapituły przenieśli się w tym czasie do Nysy, gdzie już w 1429 r. zebrali się na doroczną kapitułę generalną¹⁸³. Początkowo korporacja nie posiadała własnego domu kapitulnego i jeszcze w 1432 r., izby na obrady kapituły użyczył w swoim prywatnym domu kanonik Zygfryd Fulschussil¹⁸⁴. Dopiero od lat czterdziestych XV w. poświęcone jest posiadanie przez duchownych kapituły Św. Mikołaja budynku mieszkalnego¹⁸⁵. Jego umiejscowienie w topografii miasta można precyzyjnie określić. Znajdował się on na ulicy Brackiej i sąsiedował z dwoma domami mieszczańskimi¹⁸⁶. Ulica Bracka była dość krótkim traktem prowadzącym od Rynku do Bramy Brackiej, a swoją nazwę zawdzięczała położonemu za murami klasztorowi franciszkanów. Jedna z sąsiadujących posesji w 1464 r. należała do mieszczanina Piotra Kelnera¹⁸⁷. Z jego parcelą graniczył przytułek dla ubogich fundacji Achacego Wenke i jego brata Mikołaja, prepozyta otmuchowskiego (1417-1434/35)¹⁸⁸. Własne nieruchomości w Nysie posiadali także inni kanonicy i prałaci kumulujący z prebendą w Otmuchowie altanę nyską, bądź pochodzący z tego miasta¹⁸⁹. Nie można ustalić gdzie odprawiano w tym czasie sta-

¹⁷⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 72.

¹⁷⁷ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 11; K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wanssen und des Wansener Haltes*, cz. I, Ohlau 1927, s. 40-41.

¹⁷⁸ Kopietz II, s. 167.

¹⁷⁹ *Tamże*, s. 169.

¹⁸⁰ Por. przyp. 161.

¹⁸¹ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 207.

¹⁸² Kopietz II, s. 170; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 212.

¹⁸³ APOp, ZK 40, s. 33.

¹⁸⁴ *Tamże*, s. 221.

¹⁸⁵ Registrum II, s. 254; później m.in. APWr, Rep. 102, sygn. 697.

¹⁸⁶ APOp, ZK 45, s. 87, 105.

¹⁸⁷ *Tamże*, s. 87.

¹⁸⁸ *Tamże*.

¹⁸⁹ Oprócz Zygfryda Fulschussila własne domy w Nysie posiadali również: prepozyt Gabriel Speil (APWr, Rep. 102, sygn. 719), Jan Czobezicz (Kopietz I. nr 50, s. 160) i Jakub Newnicz (APWr, Rep. 102, sygn. 655).

tutowe godziny kanoniczne, jednak w latach trzydziestych i czterdziestych kapituła nie została rozwiązana. Przedstawiciele korporacji otmuchowskiej — Jakub Ketscher i Piotr Kyndeler byli obecni na synodzie diecezjalnym w 1446 r.¹⁹⁰ Henryk Roraw, ówczesny kustosz kolegiaty zaangażował się w organizację obrad oraz otworzył na synodzie pierwszą sesję¹⁹¹. Kapituła otmuchowska wspomniana jest również w apelacji duchowieństwa przeciw dekretom legata papieskiego Mikołaja z Kuzy z 6 maja 1452 r. W dokumencie tym powołano się na wcześniejszy protest złożony przez archiprezbiteraty oraz kapituły biskupstwa wrocławskiego, w tym także kapitułę otmuchowską¹⁹². Ze względu na zniszczenia wsi w księstwie otmuchowsko-nykim, do których doszło w czasie walk z husytami, zmniejszeniu uległy także dochody kapituły. Przez cały ten okres wybierano jednak prokuratorów kapitulnych, którzy odpowiadali za pobór należnych duchownym czynszów i dziesięcin¹⁹³. Z okresu 1432-1447 zachowała się jednak wyjątkowo skąpa dokumentacja źródłowa — brak jest zarówno protokołów z posiedzeń kapitulnych jak i dorocznych sprawozdań przychodów i dystrybucji. Dopiero od końca lat czterdziestych poświadczone są próby uporządkowania stanu majątkowego korporacji. Jeszcze w 1447 r. kanonicy przebywali w Nysie, gdyż tam sporządzono wspomniany spis należących do kapituły sprzętów, ksiąg i szat liturgicznych¹⁹⁴. Podobnie w 1453 r. wykupu czynszu dokonano *in stuba domo capituli in Nissa*¹⁹⁵. W Otmuchowie obowiązki parafialne nadal sprawowali *curati*, choć trudno ustalić gdzie mogły odbywać się nabożeństwa. Być może przystosowano do liturgii zniszczony kościół, bądź wzniesiono prowizoryczną kaplicę¹⁹⁶. W tym czasie niejednokrotnie określenie *curatus* zastępuje słowo *plebanus*¹⁹⁷. Najpóźniej w 1448 r. kapituła musiała podjąć decyzję o odbudowie kościoła w Otmuchowie i dawnych kurii kanonickich. Od 1448 r. w rachunkach kapitulnych odnotowywano wykazy zakupionych materiałów budowlanych oraz wypłat dla kanoników za wyjazdy do Otmuchowa i nadzór nad robotnikami¹⁹⁸. Najczęściej wymieniane było nazwisko Mikołaja Tschanstewicza, który zapewne jako prokurator był odpowiedzialny za planowe wykonanie prac budowlanych¹⁹⁹. Dokładne rozliczenie poniesionych kosztów znajduje się w rachunkach z lat 1448/1449 i 1449/1450 i na ich podstawie można prześledzić kolejne etapy budowy²⁰⁰. Ponieważ nie zachowały się

Concilia Poloniae, s. 413, 414.

¹⁹¹ *Tamże*, s. 132; DOLA. *Wrocławska kapituła katedralna*, nr 148, s. 387.

SAWICKI (wyd.), *dz. cyt.*, s. 491.

¹⁹³ APOp, ZK 40, s. 32; Registrum III, *passim*.

¹⁹⁴ Por. przyp. 166.

¹⁹⁵ Registrum I, k. 16r.

¹⁹⁶ J.A. Kopietz zakłada że msze były odprawiane w jednym z pomieszczeń na zamku otmuchowskim; Kopietz II, s. 170.

¹⁹⁷ APOp, ZK 45, s. 65, 66, 72, 76.

¹⁹⁸ Registrum II, s. 229.

¹⁹⁹ *Tamże*, s. 114, 119.

²⁰⁰ *Tamże*, s. 117-123, 235-239. Opisowi budowy kościoła otmuchowskiego zamierzam poświęcić osobny artykuł, który ukaże się w „Kwartalniku Historii i Kultury Materialnej”.

żadne materiały rachunkowe z następnych lat nie można określić, kiedy ostatecznie ukończono prace budowlane. Najprawdopodobniej nie były one zakończone jeszcze w siedem lat po ich rozpoczęciu. Przemawia za tym zanotowana w 1455 r. w protokołach kapitulnych decyzja o zwróceniu się do biskupa i kapituły wrocławskiej o pomoc finansową w budowie świątyni otmuchowskiej²⁰¹. Rozciągnięcie etapów budowy kościoła na kilkanaście czy kilkadziesiąt lat było regułą w tamtych czasach i wątpliwe jest, aby nawet tak stosunkowo niewielki kościół jak otmuchowski ukończono w czasie krótszym niż osiem-dziesiąt lat²⁰². Na przeciągnięcie się prac miały też niewątpliwie wpływ kłopoty finansowe kapituły, która po zniszczeniach z minionego dwudziestolecia dopiero odbudowywała swój stan posiadania. Zapewne ograniczoność środków zadecydowała o tym, że nowa świątynia została wzniesiona w przeważającej mierze z najtańszego materiału — drewna. Obok odbudowy świątyni kapituła musiała opłacać także restaurację domów kanonicznych i szkoły. Do 1455 r. powstał też dom kapitulny, w którym w maju tego roku kanonicy zebrali się na kapitułę generalną²⁰³. Prawdopodobnie stanowisko kanoników w kwestii odbudowy kościoła i domów w Otmuchowie nie było jednolite. Wśród duchownych musiała wyłonić się grupa dążąca do przeniesienia kolegiaty do Nysy, z którą niektórych członków korporacji łączyły związki rodzinne oraz których znaczna część posiadała prebendy w kościele parafialnym Św. Jakuba. W tym czasie także dwór biskupi rezydował w Nysie, a biskup Jodok rzadko zaglądał do Otmuchowa, przez co tamtejszy zamek biskupi popadł w zaniechanie. Sam Jodok z Rozmberka poparł też starania o translację kapituły do Nysy i wniósł petycję do Stolicy Apostolskiej o zgodę na przekazanie kapitule kościoła Św. Jakuba i Agnieszki²⁰⁴. Kwestia translacji kolegiaty otmuchowskiej była również omawiana podczas zgromadzenia generalnego wrocławskiej kapituły katedralnej w 1460 r.²⁰⁵ Projektu tego jednak ostatecznie zaniechano, bądź postanowiono go odłożyć.

Ponowne osadzenie kanoników w Otmuchowie dokonało się przed 1466 r., w którym poświadczony jest zatarg o dostęp do ambony w kościele kolegiackim²⁰⁶. Możliwe, że niżsi duchowni przenieśli się wcześniej, gdyż już w 1463 r. w Otmuchowie jako świadek występował precentor Jan Reyntschke²⁰⁷. Mimo powrotu do Otmuchowa, kanonicy zatrzymali swój dom w Nysie, poświadczony tam w 1472 r., nie jest zatem pewne, czy wszyscy przenieśli się do nowych kurii kanonicznych²⁰⁸.

²⁰¹ APOp, ZK 40, s. 222.

²⁰² Por. A. WYROBISZ, *Budownictwo murowane w Małopolsce w XIV i XV wieku*, Wrocław 1963, s. 72-73.

²⁰³ APOp, ZK 40, s. 222.

²⁰⁴ 13 listopada 1459 r.; RG 8, nr 2423.

²⁰⁵ C. GRUNHAGEN, *Protokolle des Breslauer Domkapitels. Fragmente aus der Zeit 1393-1460*, ZfGS 5 (1863), s. 158.

²⁰⁶ APOp, Akta miasta Otmuchowa, sygn. 59; Kopietz II, s. 171.

²⁰⁷ NUrK, nr 144.

²⁰⁸ APOp, ZK 45, s. 105.

Nowy budynek kościoła nie był dostatecznie reprezentacyjny — wizytator z XVII w. określił go jako „niski i ciemny”²⁰⁹ — i kanonicy wkrótce uznali go za nieodpowiedni. 1 września 1477 r. kapitułę na stałe przeniesiono do Nysy, gdzie biskup przyznał kanonikom kościół parafialny Św. Jana Chrzciciela na Starym Mieście²¹⁰. W akcie translacyjnym wymieniono jako motyw zniszczenie kościoła kolegiackiego przez husytów oraz wzmiankowane wyżej względy bezpieczeństwa²¹¹. Istotną rolę przy podjęciu decyzji o translacji musiało jednak przede wszystkim odgrywać przeniesienie się dworu biskupiego do Nysy. Po wojnach husyckich rezydencja otmuchowska była znacznie rzadziej odwiedzana przez biskupów, a samo miasto podupadło gospodarczo. W tym samym czasie Nysa zyskała pewną pozycję najważniejszego miasta w regionie i stała się głównym centrum kulturalnym i administracyjnym. Nie można pomijać też znaczenia, jaki mogły mieć wspomniane związki kanoników z Nysą.

Z czternastu duchownych należących do korporacji w momencie translacji, z Nysy pochodziło aż sześciu, w tym sam prepozyt Wawrzyniec Mokewicz²¹². Z pozostałych dziekan Jan Paschkowicz był plebanem w nyskim kościele parafialnym Św. Jakuba, natomiast Stanisław Gneffko i Michał Blorok należeli do grupy altarystów nyskich.

Dawny kościół kolegiacki pozostał świątynią parafialną dla Otmuchowa, a jako pierwszy tamtejszy pleban poświęcony jest Mikołaj Wilky/Wolff z Opola²¹³. Zasięg parafii obejmował samo miasto wraz z przedmieściami (*in Otmuchów quod eius suburbii*) oraz kilka okolicznych wsi²¹⁴. Jako uposażenie pleban otrzymał należące wcześniej do kapituły dziesięciny z Otmuchowa, Maciejowic, Grądów, Janczowic, Pasiiek i wsi Velka Kraš oraz z czterech łąnów położonych przy ul. Kapitulnej. W jego posiadaniu znalazła się również łąka położona obok łąki miejskiej. Przysługiwały mu także zwyczajowe opłaty od parafian i meszne²¹⁵. Prawo patronatu nad parafią zachował prepozyt przeniesionej do Nysy kolegiaty²¹⁶. Dawny dom kapitulny został przekazany plebanowi w celu założenia w nim przytułku²¹⁷. Pozostałe do-

²⁰⁹ Kopietz II, s. 173.

²¹⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 800. Odpisy: AAW, sygn. II b 3, k. 100r-100v; APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 314v-316r. Druk: Translatio, s. 931-935; VÖLKELE, *an. cyt.*, s. 12-13. W materiałach Pozostawionych przez siedemnastowiecznego plebana nyskiego J.F. Pedewitza znalazł się zapis, że biskup chciał pierwotnie przenieść kapitułę do Grodkowa, a jedynie wskutek wstawiennictwa samych prałatów i kanoników wybrano Nysę (APOp, ZK 9, s. 4; J.F. PEDEWITZ, *Historia ecclesiastica ecclesiae parochialis S. Jacobi Nissae*, Neisse 1905, s. 32). Brak jest jednak jakiegokolwiek innego potwierdzenia tej wersji.

²¹¹ Por. przyp. 99.

²¹² Pozostali kanonicy to Jan Czobeczicz, Konrad Krumpholcz, Andrzej Ruperti, Marcin Lessner i Mikołaj Merboth.

²¹³ APWr, Rep. 102, sygn. 801; APOp, ZK 45, s. 117, 123; AAW, sygn. II b 3, k. 104r.

²¹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 801; AAW, sygn. II b 3, k. 104r.

²¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 801; AAW, sygn. II b 3, k. 104r. Szczegółowe opisy uposażenia parafii otmuchowskiej w XVI i XVII w. zawierają materiały wizytacyjne: Visitatio I, s. 84; Visitatio III, s. 239-240; Visitatio IV, s. 563-565.

²¹⁶ *lus patronalus habet praepositus Nissensis pro tempore existens*, Visitatio I, s. 82.

²¹⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 801; AAW, sygn. II b 3, k. 104r.

my i ogrody kanoników były już wówczas nieprzydatne dla parafii. Z tego względu biskup Rudolfz Riidesheim zdecydował się na przekazanie jednego z nich swojemu zasłużonemu urzędnikowi. W 1478 r. Mikołaj Sitcze z Sarnowie, starosta otmuchowski w latach 1465-1473, otrzymał „z uwagi na pilną służbę” dawny dom prepozyta wraz z 1/3 ogrodu, który również należał do prepozytury²¹⁸.

²¹⁸APOp, ZK 45, s. 116.

III

UPOSAŻENIE

1. UPOSAŻENIE PIERWOTNE

Podstawą uposażenia kolegiaty były czynsze zakupione przez Bertolda Fulschussila oraz wieś Jędrzychów przekazana w chwili fundacji przez biskupa Wacława, będąca częścią dóbr stołowych biskupstwa. W jego składzie znalazły się także dochody parafii otmuchowskiej i pakosławickiej. Jak dotąd w literaturze przedmiotu nie próbowano oszacować, jaki roczny przychód osiągał pleban otmuchowski, stąd konieczne było zestawienia wszystkich wzmianek o płatnościach na rzecz tej parafii. *Liber fundationis episcopatus Wratislaviensis* zawiera zapis, że jej uposażenie stanowiły dziesięciny z 12 wsi położonych na terenie biskupiej ziemi otmuchowsko-nyskiej¹. Większość z nich pobierana była ze wsi na prawie polskim, znajdujących się w strefie najstarszego osadnictwa tego rejonu. Dziesięciny z należących do tej grupy ośmiu osad stanowiły z dużym prawdopodobieństwem pierwotne uposażenie parafii. Wymienione wsie nie zaliczały się do dużych — tylko trzy z nich miały dwadzieścia (Maciejowice)² bądź więcej małych łąnów (Starowice, Malerzowice Małe)³. Z pozostałych dwie szacowano na kilkanaście łąnów (Śmiłowice, Ulanowice)⁴, natomiast wielkość pozostałych nie przekraczała 10 małych łąnów — odpowiednio osiem (Laskowice)⁵ i ok. sześciu (Grodziszczce, Grądy)⁶. Skromność dochodów z tych stosunkowo niewielkich osiedli skłoniła zapewne biskupów do powiększenia uposażenia parafii o dziesięciny z założonych później osad na prawie niemieckim. Były to: Głębinów położony w weichbildzie vidnavskim\ Świętów Polski i Nowy

¹ Lib.fund. A. VII. A. 1-12, s. 35; por. lab. 1.

² QGBB, nr 26, s. 247.

³ *Starowitz liabet XXVIII etf mansos, tamże*, nr 39, s. 248; w XIV w. we wsi naliczono 9 wielkich łąnów (Lib.fund. A. III. 32). Podobne rozbieżności dotyczą wsi Maciejowice. Autor opisu majątków biskupstwa z lat dwudziestych XV w. zapisał: *Malerdorf habet XXV mansos et sunt duo allodia* (QGBB, nr 29, s. 247). U początków XIV w. wielkość wsi taksowano jednak tylko na 5 wielkich łąnów (Lib.fund. A. II. 74).

⁴ Śmiłowice: Lib.fund., A. III. 4; QGBB, nr 43, s. 248; Ulanowice — pierwsza taksacja wielkości wsi określiła ją na 8 wielkich łąnów (Lib.fund. A. III. 5), natomiast w latach dwudziestych XV w. zapisano, że posiada 10,5 małego lana (QGBB, nr 47, s. 249).

⁵ *Tamże*, nr 24, s. 246; *Liber fundationis episcopatus Wratislaviensis* zawiera zapis, że wieś liczyła 4 wielkie lany (Lib.fund. A. III. 5a).

⁶ QGBB, nr 10, s. 245. W początku XIV w. wielkość wsi oszacowano na 5 dużych łąnów (Lib.fund. A. III. 35). W przypadku Grądów znana jest tylko ich powierzchnia w łąnach wielkich, których w XIV w. miały posiadać cztery. Przeliczenie tej miary daje ok. 6 łąnów małych (*tamże*, A. II. 173).

⁷ *Tamże*, A. II. 175.

Świątów, usytuowane na południowych granicach dystryktu nyskiego⁸ oraz zanikła obecnie Kattirsdorf znajdująca się nad Nysą Kłodzką w okolicach Paczkowa⁹. Wtedy też prawdopodobnie dołączono dziesięciny z Ujeżdźca k. Paczkowa, (wzm. 1292 i 1296 r.)¹⁰ oraz z wsi Fojtova Kraś, Velka Kraś i Hukovice". Z materiałów procesów, które wytoczył pleban otmuchowski Kosmian dowiadujemy się, że parafii przysługiwały także dziesięciny z wsi położonych poza obszarem księstwa otmuchowsko-nyskiego. 7 sierpnia 1297 r. Jakub, scholastyk kapituły Św. Krzyża i kanonik wrocławski, w sporze między plebanem Osiny Wielkiej a Kosmianem wydał wyrok potwierdzający wszelkie prawa do dziesięciny z Osiny Małej parafii otmuchowskiej: (...) *nos itaque vocatis partibus et auditis hincindepropositis, que partes ipse decere et proponere voluerunt, lite legitime contestata et inspectis instrumentis ex parte memorati domini Cosmiani exhibitis, per que ipse dominus intentionem suam sufficienter probabat, usi sapientum consilio et dei nomine invocato sententialiter pronunciamus et pronunciamus in hiis scriptis dictam decimam de predicta Minori Osina esse prefate Otmuchouiensi ecclesie et semper eam solvi debere in perpetuum per incolas eiusdem ville videlicet de Minori Osina annis singulis ipsi Otmuchouiensi ecclesie et plebano eiusdem in campis manipulatim, prout soluta fuit, sicut legitime coram nobis probarum exstitit, a multis temporibus retroactis*". W 1312 r. ówczesny pleban w Osinie Marcin zrzekł się na rzecz Kosmiana nie tylko wszelkich praw do dziesięcin z Osiny Małej, ale i położonej obok Osiny Wielkiej¹³. Do wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny na rzecz parafii Św. Mikołaja należała także Głęboka. Jedynie 1,5 łana należące do sołtysa było zwolnione od świadczeń dziesięcinnych¹⁴. Plebani posiadali też niewątpliwie dziesięciny z położonych w niewielkiej odległości od Głębokiej miejscowości Chałupki i Lubnów, mimo iż poświadczenie tych zobowiązań zachowało się dopiero z XV w.¹⁵ Z dokumentu biskupa Przeclawa z 1369 r. wynika, że do parafii należały też dziesięciny z obszarów uprawnych wokół samego Otmuchowa¹⁶, których powierzchnię można szacować na ponad 40 łanów¹⁷. Ponadto pleban pobierał meszne od mieszkańców parafii, które to świadczenie przynosiło mu w drugiej połowie XIV w. około 7 grzywien rocz-

⁸Tamże, A. II. 74, 76.

⁹Tamże, s. 35, przyp. 434.

¹⁰SUB 6, nr 70, 271.

¹¹Pobieranie przez plebana otmuchowskiego dziesięciny z osady Fojtova Kraś wzmiankowane jest już w 1306 r. (SR 2906). W 1326 r. mieszkańcy wsi Velka Kraś, Fojtova Kraś i Hukovice zobowiązali się wypłacać plebanowi otmuchowskiemu Teodorykowi z Raciborza z każdego łana po 5 skojców i 6 korcy potrójnego zboża (SR 4546, 4547).

¹²SUB 6, nr 314. Tego samego dnia wyrok Jakuba potwierdził biskup Jan III Romka; *tamie*, nr 315.

¹³SR 3279.

¹⁴SR 2787, 3002.

¹⁵Dziesięciny te były wówczas pobierane przez wikariuszy otmuchowskich, którym w 1386 r. przekazano część dochodów parafii Św. Mikołaja; AAW, IV^d 16, s. 16.

¹⁶UGUS. nr CLXXXIII; por. też dokument z 17 października 1477 r. dotyczący uposażenia plebana otmuchowskiego: *Plebani insuper habebunt decimam circa Otlimuchaw, quam capitulum hactenus habuit*, APWr. Rep. 102, sygn. 801.

¹⁷Por. QGBB, nr 1, s. 235.

nie¹⁸. Do parafii Św. Mikołaja należał także folwark plebański w Otmuchowie wielkości 8 łanów¹⁹, łąka pod Otmuchowem określona jako „wielka” oraz ogrody przed Bramą Ziąbicką. Dodatkowym źródłem zysku były też zwyczajowe opłaty wiernych, w tym kolędy wypłacane w owsie²⁰. Dochody uzupełniały renty ziemskie — w 1310 r. poświadczono jest wypłacanie plebanom 2,5 grzywny rocznie przez Hermana Eichilborn z jego dochodów w Głębinowie²¹, natomiast przed 1386 r. plebani pozyskali 10 grzywien czynszu ze wsi Velka Kraś²². Łącznie dochody z wszystkich tych źródeł można szacować na ok. 170 grzywien, nie licząc przychodów w naturze.

Na dochody inkorporowanej parafii pakosławickiej składały się w początkach XIV w. dziesięciny z trzech wsi: Pakosławic, Rzymian i Gielczyc²³ oraz trzy łany plebańskie w Pakosławicach²⁴. Wsie te należały wówczas do dystryktu nyskiego, natomiast po zmianach administracyjnych w XV w. włączone zostały do otmuchowskiego. Wszystkie osady pozostawały własnością biskupów wrocławskich, a ich powierzchnia wynosiła w sumie ok. 80 małych łanów²⁵. W 1386 r. wzmiankowane jest, że pleban pakosławicki posiadał także 10 grzywien i 9 groszy rocznego czynszu, wypłacanego przez plebanów w Makowicach i Reńskiej Wsi oraz płatników z Gielczyc i Pakosławic, a także otrzymywał 11 małdratów zboża tytułem mesznego²⁶. Dodatkowo należał mu się czynsz w wysokości 3 grzywien i 3 wiardunków z 6 łanów w Gielczycach oraz 5 wiardunków od dzierżawcy tamtejszej łąki²⁷. Łącznie suma dochodów wynosiła ok. 47 grzywien, nie licząc wspomnianego mesznego wypłacanego w zbożu.

Tab. 1. Uposażenie parafii otmuchowskiej — dziesięciny

Wieś	Obszar (w małych łanach)	Data pierwszego poświadczenia	Źródło
Ujeździec	30	1292	SUB VI, nr 70
Osina Mała		1297	SUB VI, nr 314

¹⁸ Prawo do pobierania mesznego z Ligoty Wielkiej, Meszna, Suszkowic, Trzeboszowic i Sarnowie zostało potwierdzone plebanowi otmuchowskiemu Kosmianowi 5 grudnia 1293 r. przez biskupa Jana III Romkę: *Nos (...) seultetos et villanos villarwn omnium predictarum ad solutionem mensurarum missalium secundum laudabilem dyocesis nostre consuetudinem annis singulis dieto domino Cosmiano rectori ecclesie de Otmuchów et suis successoribus faciendam in hiis scriptis sentencialiter condempnamus*; SUB 6, nr 136.

¹⁹ Registrum I, k. lv.

²⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 72.

²¹ SR 3107.

²² APWr, Rep. 102, sygn. 72.

²⁵ Lib.fund. A. VII. C. 1-3, s. 36.

²⁴ *Tamże*, A. II. 28, s. 6.

²³ Pakosławice miały 44 małe łany (*tamie*), Rzymiany 27 (*tamże*, A. II. 19) a Gielczyce 10 łanów (*tamże*, A. II. 25).

²⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4v-5r.

²⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5r.

Wieś	Obszar (w małych łanach)	Data pierwszego poświadczenia	Źródło
Głęboka (oprócz 1,5 łana sołtysa)		1304	SR 2787, 3002; NURk, nr 3
Fojtova Kraś	16-16.5	1306	SR 2906
Połowa wsi Starowice	28,5	po 1306	Lib.fund. A. VII. 1
Maciejowice	20	po 1306	Lib.fund. A. VII. 2
Malerzowice Małe	25	po 1306	Lib.fund. A. VII. 3
Grodziszczce	6	po 1306	Lib.fund. A. VII. 4
Laskowice	8	po 1306	Lib.fund. A. VII. 5a
Ulanowice	10,5	po 1306	Lib.fund. A. VII. 6
Śmiłowice (część)	16	po 1306	Lib.fund. A. VII. 7
Grądy	ok. 6	po 1306	Lib.fund. A. VII. 8
Głębinów	ok. 54	po 1306	Lib.fund. A. VII. 9
Świątów Polski	65	po 1306	Lib.fund. A. VII. 10
Nowy Świątów	35,5-36	po 1306	Lib.fund. A. VII. 11
Kattirsdorf (zanikła)		po 1306	Lib.fund. A. VII. 12
Osina Wielka		1312	SR 3279
Velkd Kraś		1326	SR 4546.4547; APWr, Rep. 102, sygn. 72
Hukovice		1326	SR 4546, 4547
Otmuchów	40	1369	UGUS, nr CLXXXIII
Lubnów		XV w.	AAW, IV 16, s. 16
Chałupki		XV w.	AAW, IV" 16, s. 16

Tab. 2. Uposażenie parafii otmuchowskiej — czynsze

Czynsze	Data	Źródło
2,5 grzywny z dochodów Hermana zw. Eichilborn z Głębinowa	1310	SR 3107
10 grzywien ze wsi Velkś Kraś	1386	APWr, Rep. 102, sygn. 72.

Tab. 3. Uposażenie parafii otmuchowskiej — posiadłości

Posiadłości	Data	Źródło
Łąka pod Otmuchowem „wielka"	1386	APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4r.
Folwark pod Otmuchowem 8 łanowy wraz z młynem i stawem	1396	APWr, Rep. 102, sygn. 127; Registrum I, k. lv.
Ogrody przed Bramą Ziębicką w Otmuchowie	1396	APWr, Rep. 102, sygn. 127; Registrum I, k. lv.

Czynsze przekazane na uposażenie kanoników i prałatów przez Bertolda Fulschussila wynosiły łącznie 133 grzywny²⁸. Na wspomnianą sumę składały się zarówno renty ziemskie, jak i czynsze z własności miejskiej. Oprócz czynszów od samorządów Opola i Świdnicy niemal wszystkie wierzytelności znajdowały się w dobrach położonych w ziemi otmuchowsko-nyskiej, co niewątpliwie ułatwiało ich ściąganie²⁹. Odejście od tej zasady przy zakupie wspomnianych rent miejskich musiało wynikać z dużej wiarygodności płatniczej samorządów oraz możliwości uzyskania od nich wyższej kwoty czynszu. Renta wypłacana przez władze połowy miasta Opola była najwyższą jednostkową wierzytelnością kapituły i wynosiła 30 grzywien, natomiast w obu miastach Bertold pozyskał w sumie 45 grzywien rocznych dochodów. Tymczasem od innych osób fundatorowi udało się zakupić najwyżej 15 grzywien renty, a do najczęstszych należały płatności rzędu 3-6 grzywien.

Tab. 4. Wykaz czynszów zapisanych fundacji przez Bertolda Fulschussila

Wysokość renty (w grzywnach)	Płatnik
30	Samorząd Opola z połowy miasta należącej do księcia Władysława Opolczyka
12	Wójt Opola Henryk z dóbr w Jasienicy Dolnej
10	Sołtys Trzeboszowic z dóbr i sądownictwa w Trzeboszowicach
5	Bołko opolski z połowy miasta Opola
	Ze wsi Karszów
3	Karczmarz z Głębinowa
5	Mieszczanin nyski Jana Olvir z folwarku w Głębinowie
3	Sołtys Głębinowa z sołectwa
6	Mieszczanin nyski Mikołaj de Hugisdorff
1	Bożogrobcy nyscy
10	Mieszczanin nyski Marcin Herdani z dóbr w Świętowie Polskim
10	Bracia Konrad, Henryk i Marek Reibnitz z dóbr w Sulisławicach
3	Mieszczanin nyski Jan Olvir
10	Samorząd Świdnicy z dóbr miasta
15	Ze wsi Regulice

Jak wspomniano wyżej w akcie fundacyjnym biskup darował kolegiacie położoną w dystrykcie nyskim wieś Jędrzychów. Obszar tej wsi w początku XIV w. oszaco-

²⁸ Por. rozdz. II, przyp. 84.

²⁹ Oprócz wymienionych poza granicami księstwa biskupiego położone były wsie Karszów i Sulisławice, które jednak znajdowały się w sąsiadującym z dystryktem otmuchowskim księstwie ziębickim.

wany był na 52 małe łany³⁰, natomiast stulecie później odnotowano, że obejmowała 36 dużych łanów i folwark sołtysi³¹. Zgodnie z wolą biskupa Wacława kanonicy nabyli do niej pełne prawa własności wraz z dochodami z wyższego i niższego sądownictwa³².

2. UPOSAŻENIE PREBEND

2.1. Prepozytura

W chwili fundacji kolegiaty Św. Mikołaja na uposażenie prepozytury przeznaczono część dochodów dawnej parafii otmuchowskiej³³. Do przekazanych wierzYTELności należała m.in. dziesięcina z Głębinowa w wysokości 13-14 grzywien oraz 2,5 grzywny z tamtejszego młyna i połowa grzywny *pro pipere*³⁴. Prepozyt pobierał też dziesięciny z Grodziszcza (2 grzywny rocznie) i wsi Fojtova Kraś (6-7 grzywien)³⁵. W następnych latach poświadczone są dalsze dochody prepozytów. *Registrum omnium reddituum et proventuum capituli et ecclesie S. Nicolai in Otmuchov* z początku XV w. zawiera świadectwo wypłacania prepozytowi czynszu 18 groszy z 9 mórg ziemi w osadzie Fojtova Kras oraz wiardunku i 20 kur, otrzymywanych przez niego każdego roku ze wsi Velka Kraś. Oprócz tego czerpał on zyski z czynszu zapisanego na łązni w Otmuchowie w wysokości 1,5 grzywny rocznie³⁶. Łączne uposażenie prepozytury można szacować na ponad 27 grzywien³⁷. W akcie fundacyjnym kolegiaty znalazł się zapis, że po śmierci pierwszych prałatów ich dochody powinny

³⁰ Lib.fund. A. II. 1. Zbliżone wyniki przyniosła taksacja z lat 20-tych XV w., wedle której wieś liczyła 54 małe łany; QGBB, nr 18, s. 229-230.

³¹ Registrum I, k. 3v.

³² (...) *villam Heydinrichsdorffprope Nysam cum omnibus iuribus supremo et insimo liberlatibus dominiis reddilibus censibus, decimis, agris, agriculturis, fructibus, utilitatibus et obventionibus singulis quibus hattenus ad nostram mensam episcopalem spectavit nichil nobis inibi penitus reservantes pro dole prefate ecclesie collegiate et prebendarum infrascriptarum de novo creandarum ac communi bursa capituli inibidem damus donamus el liberaliter assignamus* APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3v.

³³ (...) *prepositure quam inibi prelaturam seu dignitatem esse volumus principalem omnes census, redditus, proventus, decimas, allodium, domos, curias, areas, agros, prala, rubeta, ortos cum ceteris pertinentiis, quos et quas prius plebanus, seu rector ecclesie parochialis sancti Nicolai in Otmuchow obtinuit, exceptis dumtaxat triginta marcarum reddilibus, quos lionorabilis dominus Nycolaus de Swelow (...) de bonis redditibus, decimis et obventionibus ad ecclesiam in Otmuchow pertinentibus cum offertorio et ceteris mortuorum oblacionibus, que in eadem ecclesia obvenire deinceps poierint, vicariis et servientibus ecclesie collegiate predictae pro eorum sustentacione congrua assignavit, dieto domino Nycolao preposito tenore presencium ascribimus*; APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4r.

³⁴ Registrum I, k. 4r; Registrum II, s. 17, 78, 207; Registrum III, k. 3v.

³⁵ Registrum I, k. 5v.

³⁶ *Tamże*, Registrum II, s. 207; Registrum III, k. 3v.

³⁷ Registrum II, s. 78. Nie zawsze jednak udawało się ściągnąć wszystkie wierzYTELności i np. w 1428 r. *percepta de prepositura* wyniosły tylko 24 grzywny i 14 groszy; *tamże*, s. 207.

zostać przekazane na rzecz wspólnej kasy kapituły, a ich następcy powinni się zadowolić 20 grzywnami wypłacanymi im przez prokuratorów: *item disponimus ordinantes, quod postquam dicti domini prelati ipsius collegii vel alter ipsorum Juerint vita functi, omnes census, decime et quevis alie obvenciones reservate pro ipsis mox cedere debent communi burse capituli ipsius ecclesie et successor ipsius seu successores ipsorum viginti marcas dumtcaat in corpore debebit habere*³⁸. Postanowienie to nie weszło jednak w życie po śmierci żadnego z trzech pierwszych prepozytów. Za czasów Mikołaja Wenke, który jako czwarty objął tę prebendę, został wydany dokument, w którym członkowie kapituły wyjaśniali, że doszło do tego z powodu niedbałości i niewiedzy poprzednich prałatów³⁹. Jak zaznaczono w dyplomie, w celu uniknięcia w przyszłości niezgody między kanonikami i prałatami, Mikołaj Wenke i posiadający wówczas dziekanę Jan Oleśnicy zdecydowali się zrezygnować z wszystkich pobieranych dotychczas dochodów. W zamian mieli otrzymywać z kasy kapitulnej rocznie 20 grzywien, jak przewidywał akt fundacyjny⁴⁰. W następnych latach musiano powrócić do początkowego systemu wypłat, gdyż w aktach wizytacyjnych z 1579 r. odnotowano, że ówczesny prepozyt pobierał dziesięciny snopowe z Głębinowa oraz z osady Velka Kraś, z których te ostatnie zostały zamienione na 6 grzywien rocznego czynszu⁴¹. Przysługiwały mu także nadal dziesięciny z folwarku Grodziszczce, z tym że obniżone z dwóch do półtora grzywny rocznie⁴². Zmniejszeniu uległ także czynsz z łąni otmuchowskiej, którą otaksowano tylko na 20 groszy⁴³.

2.2. Dziekania

Na uposażenie dziekanii składały się przede wszystkim dochody parafii w Pakosławicach inkorporowanej do kapituły w 1386 r. Wedle wykazu dochodów korporacji z I poł. XV w. dziekan miał otrzymywać w całości dziesięcinę ze wsi Rzymiany. przynoszącą 8 grzywien⁴⁴. Resztę płaćności stanowiły dochody z drugiej wsi, która należała niegdyś do uposażenia parafii pakosławickiej — Gielczyc. Łącznie dziekan miał tam zapisane tytułem czynszu z łąń chłopskich i łąki 5 grzywien, małdrat owsa i 8 kurcząt oraz dziesięcinę w wysokości 7 grzywien⁴⁵. W gestii dziekana zna-

³⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 6r.

³⁹ Rep. 102, sygn. 515.

⁴⁰ Suma ta miała być wypłacana w dwóch ratach po 10 grzywien płaconych w dzień Bożego Narodzenia oraz w dniu św. Jana Chrzciciela (APWr, Rep. 102, sygn. 515).

⁴¹ Visitatio I, s. 99. Wizytator zapewne błędnie wpisał w tym miejscu wieś Velka Kraś, zamiast sąsiedniej Fojtova Kraś, z której zawsze prepozyci pobierali dziesięciny; por. przyp. 25.

⁴² Visitatio I, s. 99. Dochody z tego źródła zmniejszyły się już znacznie wcześniej i już od 1421 r. odnotowano pobieranie 1,5 grzywny; Registrum II, s. 78; Registrum III, k. 3v.

⁴³ Visitatio I, s. 99.

⁴⁴ *Decanatu quoque dicte ecclesie collegiate sancti Nicolai (...) in Reymans decimam octo marcarum ascribimus et donamus*-, APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5r, por. też QGBB, nr 45, s. 241.

⁴⁵ *Decanatu quoque dicte ecclesie collegiate sancti Nicolai (...) redditus viginti marcarum infrascriptis, videlicet in Geltindorff decimam septem marcarum et ibidem de sex mansis censum annuum trium marcarum et trium fertonum necnon de prato ibidem in Geltindorff censum quinque fertonum (...)*

lazło się także prawo do wyższego i niższego sądownictwa w tej wsi, do którego jednak w końcu lat 60-tych bądź na początku 70-tych XV w. zgłosiła pretensję rodzina Koch⁴⁶. Spór ten został rozstrzygnięty ostatecznie w 1480 r., gdy obu stronom przyznano równe prawa do sprawowania sądownictwa⁴⁷. Dochody z tego źródła są jednak trudne do oszacowania. Właściwie z uposażenia dawnej parafii pakosławickiej wyłączono tylko dziesięcinę z tej wsi, która trafiała do wspólnej kasy kapituły oraz kilka rent ziemskich, meszne i folwark plebański, przeznaczone na utrzymanie wikariusza w Pakosławicach⁴⁸. Wymienione świadczenia powinny przynosić dziekanom rocznie ok. 20-21 grzywien, jednak ich rzeczywisty wymiar był niższy i oscylował około grzywien 18-19⁴⁹. Było to uposażenie znacznie skromniejsze niż w przypadku większości starszych kolegiat, gdzie dziekani zazwyczaj otrzymywali kilkadziesiąt grzywien⁵⁰. Niemniej podobne dochody osiągał dziekan ufundowanej niewiele wcześniej niż otmuchowska kapituły kolegiackiej w Głogówku⁵¹.

Jak wspomniano wyżej w 1419 r. doszło do reformy systemu wypłat i odtąd dziekan, zamiast zapisanych mu świadczeń, pobierać miał stałą sumę 20 grzywien z kasy

ascribimus et donamus (APWr, Rep. 102, sygn. 72; Slat.Niss., k. 5r). J.A. Kopietz mylnie przypisał do uposażenia dziekana 20 grzywien, które miały być jakoby wypłacane z kapitału Bertolda Fulschussila (Kopietz I, s. 135). W rzeczywistości w akcie fundacyjnym dziekanii przekazano wspomniane płatności z Rzymian i Gielczyc, które w sumie przynosiły 20 grzywien. Podobnie J.A. Kopietz omyłkowo dodał także do dochodów dziekana zyski ze sprzedaży drewna w Gielczycach (*tamże*, s. 142). Wedle zapisów w księgach rachunkowych sumy uzyskane ze tego tytułu wpływały do kasy kapitulnej (por. Registrum I, k. 4v; Registrum II, s. 7 i in.). Wprawdzie w 1426 r. odnotowano próbę przejęcia tych dochodów przez dziekanów, jednak kapituła wykazała, że ich starania są pozbawione podstaw prawnych, a las od dawna należy do kapituły (*tamże*, s. 189).

⁴⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 169b; Kopietz I, s. 142. Dokument ten jest niedatowany i J.A. Kopietz błędnie określił czas jego powstania na ok. 1400 r. Akt len jednak bez wątplenia musiał powstać w końcu lat 60 tych bądź na początku 70-tych XV w., gdyż poświadczony jest jego wystawca — komisarz biskupi Kacper Fewerer (1 grudnia 1469 r.; APOp. ZK 45, s. 101; 10 stycznia 1474 r.; AAW, sygn. X. 32).

⁴⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 833.

⁴⁸ (...) *ecclesiam in Peutwansdorff (...) dieto collegio (...) unimus, incorporamus el ascribimus perpetuo per presentes, reservatis agris et reddilibus, iuribus et obventionibus infrascriptis vicario perpetuo nobis per dictum decanum ad ecclesiam ipsam presentando. Primo videlicet agros ecclesie predicle in Peutwindsdorff. Item tres marcas census super plebano in Mokewicz, item duas marcas census super plebano in Reynischdorff, item tres marcas census super villa in Geltindorff, item duas marcas et novem grossos census in villa Peutwindsdorff cum minuta decima ibidem, item undecim maldraias missalium annonarum cum offertorio et aliis obventionibus inibi fructuosas* (APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4v-5r). W 1395 r. kapituła Św. Mikołaja wydała osobny dokument potwierdzający dochody wikariuszy pakosławickich (APWr, Rep. 102, sygn. 114; por. też transumpt biskupa Wacława: *tamże*, sygn. 509).

⁴⁹ W 1421/22 r. prokurator kapitulny odnotował ściągnięcie tylko 18 grzywien i 25 groszy, a w dwa lata później 18 grzywien i 5 groszy; Registrum II, s. 78, 38.

⁵⁰ W Głogowie dochody dziekana wynosiły 40 grzywien; H. GERLIC, *Kapituła głogowska iv dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 78. Dziekania sandomierska w XV w. była szacowana na ponad 67 grzywien; L. PONIEWOZIK, *Wartość uposażenia pralalur i kanonii kolegiaty sandomierskiej i wiślickiej w okresie średniowiecza*, RH 48 (2000), s. 465.

⁵¹ E. WÓLKIEWICZ, *Kapituła kolegiacka Św. Bartłomieja w Głogówku (1379- 1500)*, w druku.

kapituły⁵². Podobnie jak w przypadku prepozytury, po jakimś czasie zarzucono to rozwiązanie i w czasach nowożytnych dziekani uzyskiwali należności przyznane im w akcie fundacyjnym. Przeważająca część pierwotnego uposażenia przetrwała okres wojen husyckich bez uszczerbku. W 1579 r. wizytator kapituły zapisał, że dziekanom przysługiwało 8 grzywien tytułem dziesięciny z Rzymian oraz szereg wierzytelności w Giełczycach. Te ostatnie uległy niewielkiemu obniżeniu w stosunku do XV w., jednak nadal dziekani otrzymywali 7 grzywien dziesięciny oraz czynsze w łącznej wysokości 5 grzywien z 6 łanów chłopskich i łąki⁵³.

2.3. Kustodia

W akcie fundacyjnym kapituły Św. Mikołaja nie przewidziano prałatury kustosa, stąd jej uposażenie wywodziło się z innych źródeł niż pozostałych prałatów.

Jego podstawą było 20 grzywien czynszu, pochodzące z donacji jej fundatora Jana Westfali, wówczas subkustosza katedralnego. Czynsz ów miał być wypłacany przez Mikołaja Camperow z 3 łanowego folwarku koło wsi Lasowice w księstwie legnickim (4 grzywny) oraz przez Jakuba de Calicz i jego żonę Małgorzatę z Gądowa Małego w dystrykcie wrocławskim (4 grzywny). Ponadto Westfali przekazał na ręce biskupa Wacława 120 grzywien na zakup dalszych 12 grzywien czynszu⁵⁴. Uposażenie kustodii zostało powiększone w następnych latach z zapisów jej pierwszego Posiadacza Franciszka Seckila. Na jej rzecz kupił on łącznie 5 grzywien czynszu⁵⁵. Prawdopodobnie dochody kustoszy uległy obniżeniu w czasie najazdów husyckich, nie jesteśmy jednak w stanie oszacować skali strat. W 1461 r. starający się w Rzymie o kustodię otmuchowską Jan Teycher określił jej dochody na jedynie 4 grzywiny rocznego dochodu⁵⁶. Ta taksacja była jednak niewątpliwie zaniżona w celu uiszczenia niższych opłat Stolicy Apostolskiej.

2.4. Kanonie

Uposażeniem trzynastu kanonii utworzonych w kapitule otmuchowskiej miały być przede wszystkim czynsze przekazane przez Bertolda Fulschussila⁵⁷. Łącznie wynosiły one 133 grzywien i wystarczyłyby na zaopatrzenie kanonii w roczny dochód w wysokości ok. 10 grzywien. Wykonawcy woli Bertolda i biskup Wacław zdecydowali się jednak na uposażenie części kanonii zapisami na kapitulnej wsi Jędrzychów.

Por przyp. 40.

⁵³ *Prelatura decanatus liabet in Gellindorfdecimam sepleni marcarum et ibidem de sex mansis censum annuum trium marcarum et irium fertonum, nec non de prato ibidem in Gellindorf censum 5 fertonum, et Reimans decimam octo marcarum*; Visitatio I, s. 99.

⁵⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 79.

⁵⁵ *Tamże*, sygn.: 312, 325, 339, 344.

⁵⁶ RG 8, nr 1966.

⁵⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 3r-3v.

Tab. 5. Wykaz pierwotnego uposażenia kanonii w kolegiacie Św. Mikołaja

Kanonia	Wysokość Uposażenia	Płatnik
I	10	Wójt Opola Henryk z dóbr w Jasienicy Dolnej
	10	Chłopi z Jędrzychowa
III	15	Samorząd Opola z dochodów miejskich, wsi Gosławice i cła w Czarnowąsach
IV	10	Chłopi z Jędrzychowa
V	10	Samorząd Opola z dochodów miejskich, wsi Gosławice i cła w Czarnowąsach
VI	10	5 grzywien samorząd Opola z dochodów miejskich 5 grzywien książę opolski Bolko
VII	10	Z wsi Karszów w okręgu strzelińskim
VIII	10	6 grzywien mieszczanin nyski Mikołaj Hugisdorff 1 grzywna bożogrobcy z Nysy 3 grzywiny mieszczanin nyski Mikołaj Curas
IX	10	Mieszczanin nyski Marcin Herdani
X	10	5 grzywien ze wsi Regulice 2 grzywiny Henryk, wójta Opola 2 grzywiny rajcy Oławy 1 grzywna z Goszowic
XI	10	Bracia Konrad, Henryk i Marek Reibnitz ze wsi Sulisławice
XII	10	Chłopi z wsi Jędrzychów
XIII	10	Samorząd Świdnicy z wszystkich dóbr i dochodów miasta

Już w akcie fundacyjnym zdecydowano, że zarząd czynszami przynależnymi poszczególnym kanonom zostanie przekazany wybieranemu z grona kapituły prokuratorowi, który corocznie będzie wypłacał kanonikom zapisaną sumę⁵⁸. Aby zapobiec narastaniu nierówności pomiędzy poszczególnymi kanoniami podjęto wówczas decyzję, że duchowni, którzy przekażą na rzecz uposażenia swoich prebend dodatkowe fundusze, będą mogli z nich korzystać do swojej śmierci, następnie jednak zostaną one włączone do wspólnej kasy kapituły⁵⁹. Kolejnym postanowieniem na rzecz zrównania dochodów było ustalenie o obniżeniu do dziesięciu grzywien do-

⁵⁸ Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 6r; por. rozdz. III.

⁵⁹ *Item ordinamus ul supra, quod si quis prelatorum aut canonicorum dicti collegii libere in salutem sue anime divinitus inspiratus pro melioracione dicti collegii census aliquos emeret, et donaret, illos posse lenere licite ad tempora sue vite, ipso autem humanis exulo ipsum censum sic emptum cedere volumus burse communi ipsum capituli (...) et successorem quemlibet censu decem marcarum in corpore decernimus esse debere contentum; APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k 6r.*

chodów 3 kanonii, które miało nastąpić po śmierci jej pierwszego posiadacza⁶⁰. Taki system wypłat utrzymano także w czasach nowożytnych i aktach wizytacyjnych kolegiaty z 1579 roku znalazł się zapis, że *harum praebendarum canonicalium corpora sunt aequalia, habetque quodlibet corpus 10 marcas paratas*⁶¹. Wizytator odnotował jeszcze, że — kiedy zachodziła potrzeba — posiadacze prebend kanonickich byli zobowiązani do opłaty dwóch grzywien tak, że ich dochody zostały obniżone do ośmiu⁶².

Okazjonalnie kanonikom przysługiwały także wypłaty od nowych członków kapituły wynoszące 3 grosze⁶³. Zgodnie z obowiązującymi w kapitułach zwyczajem kanonicy mieli prawo do rozporządzenia dochodami z prebendy także z roku przypadającego po ich śmierci (tzw. *annus gratiae*). Dochody te mogli oni przekazać swoim krewnym, służbie, przyjacielom bądź przeznaczyć na jakikolwiek inny cel⁶⁴. W kapitułach Królestwa Polskiego przyjęto zwyczaj przekazywania wykonawcom testamentu wpływów z całego roku i dopiero statut Mikołaja Trąby z 1420 r. ograniczył wypłaty do połowy tej sumy⁶⁵. W kapitule wrocławskiej już od I poł. XIV w. obowiązywała zasada wypłacania spadkobiercom tylko połowy rocznych dochodów Prebendy i zapewne te rozporządzenia stały się wzorem dla rozwiązań w kapitule Św. Mikołaja⁶⁶. Już bowiem w statutach z 1391 r. postanowiono, że jedna czwarta *annus gratiae* będzie przypadła wspólnej kasie kapituły, a ćwierć zostanie przekazaną na poczet kosztów pogrzebu kanonika⁶⁷.

⁶⁰ (...) *disponimus de canonicis. quorum prebende decem marcas excedunt videlicet quod ipsi sublati de medio successores ipsorum vel aller ipsorum de decem marcis dumtaxat conlenus esse debebit, et quod residuum fuerit pro communi bursa dividendum ut premittitur resemetur*, APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 6r.

⁶¹ Visitatio I, s. 99.

⁶² *De quolibet corpore propter liorum lemporum iniquitatem ac difficultatem 2 marcae delrahuntur ad steuram. ita ul quilibel canonicus sive residens sive absens ex corpore non amplius habeat quam oculo marcas paratas; tamże*, s. 99.

⁶³ APWr, Rep. 102, sygn. 98.

⁶⁴ P. MARCHAL, *Die Dom- und Kollegiatstifte der Schweiz*, w; TENŽE (red.), *Die wellichen Kollegiatstifte derdeutsch- undfranzosischsprachigen Schweiz*. Bem 1977, s. 54-55, S. ZACHOROWSKI, *Rozwój i ustrój kapitul polskich W wiekach średnich*, Kraków 1912, s. 148; K. DOLA, *Wroclawska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 105.

⁶⁵ Niektóre kapituły wprowadziły obniżenie wypłat z tego tytułu już w XIV w.; por. ZACHOROWSKI, *DZ. cyt.*, s. 149.

⁶⁶ Por. DOLA, *dz. cyt.*, s. 105-106.

⁶⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8r-8v. W początkach XVI w. przyjęto dalsze uściślenia wypłat z tego tytułu — jeśli kanonik zmarł przed świętem Jana Chrzciciela prokurator kapituły pobierał Połowę dochodów z prebendy, natomiast w przypadku, gdy śmierć nastąpiła w dniu Ścięcia św. Jana Chrzciciela, bądź po nim, wszystkie pozostałe dochody z beneficjum w tego roku miały wpłynąć do kasy kapituły: *si praelatus uel canonicus anlefestum S. Joannis Baplistae debilum camis soluerit, dimidietas corporis praelaturae et praebendae non per executores defuncti sed per procuratores capituli profabri- > ecclesiae recipialurel conseruetur. Si uero prelatum aut canonicum infesto aut postfeslum Joannis becollationis mon contingeret corpus lolius praelaturae aut praebendae mortui praelati aut canonici Pro fabrica ecclesiae collegiatae per procuratores conseruetur*, Stat.Niss., k. 18r-18v.

2.5. Niższe duchowieństwo

C u r a t u s. Uposażeniem wikariusza sprawującego duszpasterstwo w Otmuchowie była część dochodów, należących dawniej do parafii Św. Mikołaja. Należało do nich 10 grzywien czynszu z wsi Velka Kraś koło Vidnavy, 2 morgi z łąki pod Otmuchowem oraz połowa kolędy od parafian wypłacanej w owsie⁶⁸. Dodatkowo zagwarantowano mu wypłatę połowy mesznego⁶⁹.

W i c e d z i e k a n. Jediną wzmiankę o dochodach wicedziekanów stanowi zanotowane w statutach kapitulnych z 1391 r. rozporządzenie o obowiązku wypłacania im 3 groszy przez każdego nowego prałata i kanonika⁷⁰. W czasach nowożytnych potwierdzone jest przekazywanie przez dziekanów swoim wikariuszom 5 grzywien rocznie i prawdopodobnie taki system uposażenia funkcjonował także w XIV i XV w.⁷¹

S u b k u s t o s z. Dochody subkustosza pochodziły z zapisu fundatora kolegiaty Bertolda Fulschussila, który zostawił na ten cel sumę 100 grzywien. Za tę kwotę wykonawcy jego testamentu zakupili 10 grzywien czynszu — 3 grzywny od Władysława Opolczyka z połowy miasta Opola, z Głogówka oraz z wsi Szczyty i Raclawice Śląskie, 3 grzywny od klasztoru w Henrykowie z młyna i dóbr w Nysie oraz 2 grzywny od braci Konrada i Tammona Maschkowiczów z dóbr w Naczkowie. Po jednej grzywnie rocznie zobowiązani byli natomiast wypłacać subkustoszom mieszczanin otmuchowski Marcin Machno i mieszczanin nyski Mikołaj Newnicz⁷². Początkowo subkustosze mieli jednak otrzymywać tylko osiem grzywien rocznie, gdyż Bertold postanowił, że dwie grzywny będą dożywotnio wypłacane jego domownikowi Crusonowi⁷³. Dodatkowe dochody subkustoszy stanowiły wypłaty 3 groszy, które miał obowiązek przekazywać im każdy instalowany prałat czy kanonik⁷⁴.

W i k a r i u s z e i m a n s j o n a r z e. W akcie fundacyjnym kolegiaty na wypłaty dla wikariuszy przewidziano rocznie 30 grzywien z wszystkich dochodów należących wcześniej do parafii otmuchowskiej⁷⁵. Dochody były przede wszystkim oparte na dziesięcinach i w posiadaniu wikariuszy znalazły się dziesięciny ze Świętowa Polskiego, części Śmiłowic, Lubnowa, Głębokiej, Chałupek, Kattirsdorff, Hukovic oraz ogrodów wokół Otmuchowa⁷⁶. Nie był stosowany natomiast system przekazywania wikariuszom określonych kwot z prebendy kanoników, których zastępowali,

⁶⁸ Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4r; QGBB, nr 5, s. 250; Kopietz 1, s. 134.

⁶⁹ Registrum 1, k. 2r.

⁷⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 98.

⁷¹ Onera, s. 233.

⁷² APWr, Rep. 102, sygn. 81.

⁷³ *Tamże*.

⁷⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 98.

⁷⁵ *Tamże*, sygn. 72; Stat.Niss., k. 2r.

⁷⁶ AAW, IV 16, s. 16.

co było powszechnie spotykane w innych kapitułach⁷⁷. Uzupełnieniem dochodów niższego duchowieństwa były też dystrybucje za udział w anniwersarzach zarówno zmarłych członków kapituły, jak i innych fundatorów⁷⁸. Uposażenie członków kolegium powiększało się w wyniku darowizn — m.in. Henryk de Falkinhain przekazał 6 grzywien czynszu jako dotację nowego wikariatu⁷⁹, a Mikołaj z Oławy zapisał dla jednego z wikariuszy czynsz w wysokości 8 grzywien⁸⁰. Wikariusze starali się o powiększenie swojego majątku i znanych jest kilkadziesiąt transakcji zakupu rent ziemskich i czynszów. Najczęściej kontrakty te opiewały na niewielkie kwoty rzędu połowy rzadziej całej grzywny, niemniej powiększały one stałe zasoby finansowe tej grupy. Wikariusze mieli własnych prokuratorów i prowadzili odrębne rachunki, z których zachował się wykaz *Registrorum vicariorum in Otmuchaw de censibus et decimis*, pochodzący z lat 30-tych XV w.⁸¹ W tym okresie dochody kolegium sięgały 170 grzywien⁸². W związku ze zniszczeniem kościoła w Otmuchowie czasowo zapewne zawieszono funkcjonowanie kolegium i w latach czterdziestych XV w. potwierdzone jest wpływanie dochodów wikariuszy do wspólnej kasy kapituły⁸³.

Uposażenie pierwszych mansjonarii stanowiły dochody ufundowanych przez Bertolda Fulschussila czterech ministeriów ołtarzowych we wrocławskiej kolegiacie Sw. Idziego, które w 1386 r. biskup Waław przeniósł do Otmuchowa. W akcie translacji nie określono jednak wysokości dochodów żadnego z mansjonarzy⁸⁴. Z zapisów fundacji mansjonarii z lat 1399-1411 r. można ustalić, że przeciętne uposażenie duchownego oscylowało ok. 7,5-10 grzywien rocznie⁸⁵. Wyższe dochody osiągał tylko stojący na czele kolegium precentor, dla którego fundator precentorii kustosz legnicki Marcin przeznaczył 12 grzywien⁸⁶. Zarówno uposażenie precentora jak i mansjonarzy oparte było na rentach ziemskich, a w mniejszym stopniu na czynszach z dochodów miejskich⁸⁷. W 1552 r. biskup Baltazar z Promnitz dokonał połączenia dochodów wikariatów i 5 mansjonarii, które odtąd pozostawały pod wspólnym za-

⁷⁷ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 92; A. RADZIWIŃSKI, *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średnio-wiecznej. Wikariusze katedry plockiej w XIII - pol. XV w.*, cz. II: *Zagadnienia wybrane*, NP 77 (1992), S. 26. W diecezji wrocławskiej taka praktyka jest poświadczona m.in. w Głogowie, H. GERLIC, *Duchowieństwo kolegiaty głogowskiej w 1491 roku*, RTSO 16 (1996), s. 255-256.

⁷⁸ Registrum II, s. 93-95.

⁷⁹ AAW, sygn. X. 42.

⁸⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 410.

⁸¹ AAW, IV 16.

⁸² *Tamże*, s. 16.

⁸³ Registrum II, s. 225.

⁸⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

⁸⁵ *Tamże*, sygn.: 161, 215, 426, 431.

⁸⁶ *Tamże*, sygn. 78.

Precentoria była uposażona rentami z dwóch wsi — Kryniczna i Mierczyc (*tamże*), 10 grzywien. Opisane przez Mikołaja z Oławy było wypłacane przez chłopów z 5 wsi: Bystrego, Janowic, Smardzowa, Powidzka i Strzeszowa, oraz mieszczan Oleśnicy (*tamże*, sygn. 426).

rządem wybieranego przez kapitułę prokuratora⁸⁸. Z dochodów tych był także utrzymywany rector scholae i organista. Poza wspólną kasą pozostawały natomiast uposażenia precentorii i trzech mansjonarii. Precentor otrzymywał łącznie 5 grzywien i 34 grosze wypłacane przez czterech płatników z okolicznych wsi i gruntów przedmiejskich⁸⁹, natomiast uposażenie mansjonarii wynosiło odpowiednio — 5 grzywien (z dóbr klasztoru w Kamieńcu), 3 grzywiny (z sądu i sołectwa w Lipowej w dystrykcie nyskim) i 1 grzywnę (z dóbr w Lipowej w dystrykcie grodkowskim)⁹⁰.

2.6. Dystrybucje

Oprócz dochodów z prebend prałaci i kanonicy zwyczajowo otrzymywali wypłaty ze wspólnej kasy kapituły. Pierwotnie dystrybucje tego typu były wydawane w postaci racji chleba bądź innych produktów żywnościowych⁹¹. W diecezji wrocławskiej taka praktyka potwierdzona jest w XIV w. m.in. w kolegiacie NMP w Głogowie⁹². Dla kapituły Św. Mikołaja pierwsze rozporządzenie odnośnie wypłat refekcji znalazło się już w akcie fundacyjnym. Postanowiono wówczas, że nadwyżki pozostałe w kasie, będą rozdzielane przez prokuratora między członków kapituły obecnych na nabożeństwach w dniach ustalonych przez kapitułę. Wypłat tych mieli być pozbawieni przebywający poza kapitułą, za wyjątkiem tych, których nieobecność była spowodowana chorobą bądź usprawiedliwiona wykonywaniem obowiązków na rzecz Kościoła⁹³. System rozdziału dystrybucji uściślono w statutach kapitulnych wydanych pięć lat później. Według zawartych w nich przepisów wypłatę mogli otrzymać tylko ci członkowie kapituły, którzy uczestniczyli zarówno w sumie, jak i mszach za zmarłych i mszach rocznicowych odbywających się danego dnia i pozostający w kościele przynajmniej od trzeciego *Kyrie eleison* do *Agnus Dei*⁹⁴. Powtórzono też zapis o objęciu dystrybucjami nieobecnych, którzy przedstawili uznane usprawiedliwienie⁹⁵. Już zapis w akcie fundacyjnym wskazuje, że w Otmuchowie od początku przyjęto

⁸⁸ Visitatio 1, s. 98.

⁸⁹ *Precentoriae corpus liabet in Fuchswinkel 3 marcas paratas, a loachimo Czernin sohuntur, Franciscus Saliscli in Slibendorfx bonis Leippe 2 marcas paratas solvit, scultetus in Czauswicz de omnibus bonis 16 grossos, item loliannes Medorn civis Nissensis de horto et domo sua anie portam sancti Nicolai 18 grossos-*, tamże, s. 98.

⁹⁰ Tamże, s. 98-99.

⁹¹ ZACHOROWSKI, dz. cyt., s. 144.

⁹² GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 86.

⁹³ APW_r, Rep. 102. sygn. 72; Stat.Niss., k. 6r.

⁹⁴ (...) *volumus stautuendo ut dislribuciones et refecciones huiusmodi presentibus in ecclesia tantum prelalis et canonicis et missis lam summis quam etiarn defunctorum et anniversariorum interessentibus et ante tertium kyrieleyson ecclesiam intransibus atque usque ad Agnus Dei inclusiue conlinue permanentibus in pecunia dañ et distribui debeant equa porcione quodque Udem prelati canonici et vicarii in ipsis missis defunctorum et anniversariorum offerre debebunf*, APW_r, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8r. Postanowienia te w niewiele zmienionej formie zostały włączone do nowożytnej kodyfikacji statutow kapituły; por. Statuta, s. 223.

⁹⁵ APW_r, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8r.

system wypłacania dystrybucji pieniężnych, co ostatecznie potwierdza statut z 1391 r., gdzie wspomniano o wypłatach *in pecunia*⁹⁶. Pierwsze wykazy takich wypłat znamy jednak dopiero z drugiego dziesiątka XV stulecia, od kiedy zachowała się w miarę kompletna dokumentacja finansowa korporacji⁹⁷. Refekcje za udział w *officium divinum* wypłacano w niedziele, ważniejsze święta i ich oktawy (ok. 280 dni w roku)⁹⁸, dodatkowo rozdzielano pieniądze za udział w nabożeństwach memoratywnych oraz roratach⁹⁹. Przekazywane duchownym sumy nie były wysokie i wynosiły najczęściej od 1 wiardunku do połowy grzywny dla wszystkich¹⁰⁰. Ponadto w każdy piątek prokurator przekazywał drobne sumy kanonikom uczestniczącym w posiedzeniach cotygodniowych (ok. 1-1,5 grosza)¹⁰¹. Najwyższe sumy prałaci i kanonicy mogli uzyskać za udział w kapitułach generalnych. Każdego z trzech dni obrad wypłacano im wówczas po 6 groszy i taką samą sumę dodatkowo za uczestnictwo w mszy za zmarłych¹⁰².

3. DAROWIZNY NA RZECZ KAPITUŁY ŚW. MIKOŁAJA

Już wkrótce po ufundowaniu kapituły kolegiackiej w Otmuchowie jej pierwotny majątek zaczął się wzbogacać o darowizny w postaci czynszów i dóbr. Największe nasilenie tych donacji przypadło na pierwsze trzydziestolecie po fundacji kolegium, z którego znane jest łącznie 25 aktów darowizn czyli niemal 60% wszystkich zachowanych. Warto też zauważyć, że zapisy czynszów, jakie otrzymała kapituła w tym czasie są nieporównanie wyższe od tych z następnych dziesięcioleci i wynoszą aż 179 grzywien wobec sumy 211 grzywien wszystkich potwierdzonych (85%). Taka tendencja była niewątpliwym następstwem dwóch zjawisk. Pierwszym z nich była konieczność ufundowania w kościele kolegiackim kaplic, ołtarzy oraz uposażeń dla niższego duchowieństwa, które nie zostały przewidziane w akcie fundacyjnym. Przy zestawieniu celów jakie wymieniali fundatorzy najczęściej powtarza się dyspozycja 0 dotacji ołtarza bądź kaplicy (8 przypadków), wynagrodzeniu dla mansjonarzy i wikariuszy (5 zapisów), rzadziej natomiast formuła *pro fabrica ecclesie* (2 razy)

⁹⁶ Por. przyp. 94.

⁹⁷ Registrum II, s. 19-20.

⁹⁸ *Tamże*, s. 85-92.

⁹⁹ *Tamże*, s. 93-95, 97.

¹⁰⁰ (...) *distributiones et refectiones (...) in pecunia dari et distribui debeant equa portione quodque udem prelati canonici vicarii in ipsis missis defunctorum et anniversariorum offere debebunt sed et vicarii eiusdem ecclesie in defunctorum et anniversariorum distributionum tertiam liabebunt partem nisi ipsis speciales ditribuciones seu refecciones essent deputate*; APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8r.

Registrum II, s. 96-97.

¹⁰² *Tamże*, s. 83. Suma ta nie mogła się jednak równać z wypłatami w bogato uposażonej kolegiacie NMP W Głogowie, gdzie duchownym każdego dnia przekazywano po jednej grzywnie; por. GERUC, *Kapituła głogowska*, s. 87.

czy ogólny zapis o przekazaniu funduszy dla wszystkich członków korporacji. Drugim czynnikiem, który zdecydował o kumulacji darowizn w pierwszym okresie po powstaniu był bezsprzecznie wpływ jej fundatora biskupa Waclawa. W grupie osób, które zostawiły zapisy na rzecz kapituły zdecydowanie dominują osoby z jego otoczenia, zarówno duchowne, jak i świeckie. Sam biskup przekazał jej w testamencie niemal wszystkie posiadane cenne przedmioty. Natomiast tylko dwie donacje zostały w tym okresie dokonane przez mieszczan otmuchowskich. W 1409 r. wójtowa Barbara wraz dziećmi zrzekła się jakichkolwiek praw do czynszu z domów w Otmuchowie należących do kapituły¹⁰³, natomiast w dwa lata później mieszczańska Małgorzata Smalczynne przekazała 1 grzywnę czynszu *pro fabrica ecclesie*¹⁰⁴. Po śmierci Waclawa w 1419 r. liczba nadań gwałtownie spadła. Zwiększył się natomiast wśród donatorów udział mieszczan otmuchowskich. W okresie 1417-1477 znanych jest 7 zapisów mieszczańskich, na ogólną liczbę siedemnastu. Z pewnością ilość tych donacji była wyższa i obejmowała też wpłaty na msze rocznicowe, których mieszczanie otmuchowscy opłacili przynajmniej kilkanaście¹⁰⁵. Ponieważ jednak były to niejednokrotnie niewielkie sumy — jak w przypadku mieszczańskiej Stanisłafkynne nawet poniżej jednej grzywny — nie zachowała się ich dokumentacja. Ze względu na zmianę osób fundatorów w tym okresie wyraźnie zaczęła różnić się też struktura donacji. Od początku lat 20-tych zaczęły przeważać darowizny rzeczowe — w postaci domu, kodeksu czy nawet wszystkich ruchomości i nieruchomości darczyńcy.

Tab. 6. Donacje na rzecz kapituły Św. Mikołaja — czynsze¹⁰⁶

Data	Wysokość czynszu	Uposażenie / płatnik	Cel	Osoba	Źródło
4.03.1387	15 grzywien	W Krynicznie i Mierczycach	12 grzywien, na uposażenie precentora 3 grz. na anniwersarz	Marcin, kustosz legnicki	APWr, Rep. 102, sygn. 78
6.03.1387	8 grzywien	Z dóbr w Lisowicach i Gądowie Małym	Dla ołtarza świętych: Andrzeja, Grzegorza, Jerzego i Katarzyny	Jan Westfali, subkustosz wrocławski	APWr, Rep. 102, sygn. 79
26.10.1387	10 grzywien	Hartung z Pieszyc z wsi Piskorzów	Na kanonię	Henryk Schoffsdorf	T. Jurek (wyd.), <i>Landbuch księstw świdnickiego i jaworskiego</i> , t. II: 1385-1395. Poznań 2000, nr 489

¹⁰³ APWr, Rep. 102, sygn. 306.

¹⁰⁴ *Tamże*. sygn. 345.

¹⁰⁵ Por. rozdz. VII, przyp. 64.

¹⁰⁶ W tabeli zostały pominięte drobne dotacje duchownych kolegiaty na rzecz ich własnych prebend.

Data	Wysokość czynszu	Uposażenie / płatnik	Cel	Osoba	Źródło
10.05.1388	6 grzywien	5 grzywien z dóbr w Bukowie, 1 grzywna z dóbr kapituły otmu-chowskiej	Na nowy wikariat	Hanko de Falkin-hain, wójt bisku-pi w Legnicy	AAW, sygn. X. 42
3.11. 1388	12 grzywien	Z dóbr w Nysie, Siodlarach, Bed-narach i Ciesza-nowicach	Na dotację 5 ka-nonii	Jerzy i Dytwin Fulschussilowie kanonicy otmu-chowscy	APWr, Rep. 102, sygn. 87
3.10.1389	8 grzywien	Z dóbr w Oleśni-cy, wsiach Jano-wice i Niemil.	Na dwa minis-teria przy ołtarzu NMP	Mikołaj ze Świą-towa prepozyt otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 91
8.05.1391	10 grzywien		Dla prałatów, ka-noników i man-sjonarzy	Henryk Czetsch kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 99
15.11.1391	3 grzywny		Na mszę	Mikołaj z Frei-burga kanonik lu-buski	APWr, Rep. 102, sygn. 101
28.01.1397	10 grzywien		Na ołtarz NMP, Bożego Ciała, świętych Barbary Doroty	Jan Seckil dziekan otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 140; H. REI-CHENBACH (wyd.) <i>Urkundliche Ge-schichte der Gra-fen Reichenbach in Schlesien</i> , L I, Bre-slau 1907, s. 108
24.02.1399	19 grzywien		Na drugie minis-terium przy ołta-rzu w kaplicy NMP	Piotr z Kluczbor-ka prokurator grodkowski	APWr, Rep. 102, sygn. 154
22.05.1399	7,5 grzywny		Na mansjonarię	Mikołaj ze Świą-towa, prepozyt otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 161
26.09.1399	0,5 grzywny	Czynsz ze stawów w Głębinowie (<i>canyn czyns</i>)		Jerzy Fulschussil kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 164
29.12.1401	3 grzywny	2 grzywny z dóbr klasztoru w Hen-rykowie 1 grzyw-na z dóbr miesz-czanki ziębickiej Agnieszki Ulri-chnyne i jej syna Wawrzyńca		Paweł Katusch altarysta nyski	APWr, Rep. 102, sygn. 194

Uposażenie

Data	Wysokość czynszu	Uposażenie / płatnik	Cel	Osoba	Źródło
25.06.1403	10 grzywien		Na dotację mansjonarii	Jakub, pleban w Kluczniku	APWr, Rep. 102, sygn. 215
11.12.1404	4,5 grzywny		Mansjonarzom na anniwersarz	Mikołaj Monch mansjonarz otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 239
17.02.1405	1 grzywna	Z dóbr karczmarza Piotra Vyweger i Macieja Petcze w Czarnolasie	Dla członków kapituły	Piotr z Kluczborka kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 243
10.05.1409	Czynsz z domów i parcel duchownych kolegiaty			Barbara wójtowa otm. z dziećmi	APWr, Rep. 102, sygn. 306
12.03.1411	1 grzywna	Andrzej Beleweze z dóbr w Starowicach	<i>Pro fabrica ecclesie</i>	Małgorzata Smalczynne mieszczanka otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 345
25.10.1411	10 grzywien		Dla ołtarza w kaplicy Ottona Reisewitz i Jana Augustini	Otton Reisewitz kantor legnicki	APWr, Rep. 102, sygn. 355
12.12.1413	10 grzywien		Dla ołtarza w kaplicy Ulryka ze Spiry (po śmierci 1 altarysty 8 grz. na uposażenie wikariatu, 2 grz. na anniwersarz)	Mikołaj z Oławy dawny protonot. bp i kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 410
2.01.1414	2 grzywny	Piotr Othonis z dóbr w Pożarzycach	<i>Pro fabrica ecclesie</i>	Jan Gnechwicz altarysta świdnicki	APWr, Rep. 102, sygn. 413
10.05.1414	10 grzywien	Z dóbr w Oleśnicy, Bystrem, Janowicach, Smardzowie, Powidzku i Strzeszowie	Dla nowej mansjonarii	Mikołaj z Oławy dawny protonot. bp i kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 426,431
10.07.1414	10 grzywien		Dla 2 ministerium ołtarza Św. Trójcy w kaplicy Mikołaja Seckila	Franciszek Seckil kustosz otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 434
5.01.1415	1,5 grzywny	Rudger Haugwitz z żoną Małgorzatą oraz Wincenty Hawg z wsi Głęboka		Jakub de Hawgsdorff mansjonarz otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 441

Data	Wysokość czynszu	Uposażenie / płatnik	Cel	Osoba	Źródło
18.05.1415	7 grzywien		Na 2 ministerium ołtarza świętych: Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa	Mikołaj pleban w Kobieli i wikariusz otm.	APWr. Rep. 102, sygn. 455
przed 12.1417	0,5 grzywny	Z domu w Otmuchowie	Dla mansjonarzy	Michał Langer, mieszczanin otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 746
12.05.1419	9 grzywien	Z dóbr Piotra Gawske we wsi Kunice	Anniwersarz, oświetlenie, cztery msze tygodniowo i roraty	Piotr Gawske wasal bp	APWr, Rep. 102, sygn. 529
28.10.1425	1 grzywna	Marcin Sagynczki z domu w Otmuchowie		Adam alias Adampke mieszczanin otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 605
19.11.1425	1,5 grzywny		Na opłacenie łaźni dla 20 ubogich scholarów	Jerzy Lichtinberg kanonik wrocławski	Registrum I, k. 7v.
9.11.1427	0,5 grzywny		Dla kaznodziei niemieckiego	Wawrzyniec Becker z żoną mieszczanie otm.	W. URBAN, <i>Szkie z dziejów diecezji wrocławskiej. Bp Rudolf z Riidesheim (1468-1482)</i> , STV 4(1966), s. 150.
19.01.1428	1,5 grzywny	Sapiens i Ewa Czelder z domu w Otmuchowie	Anniwersarz	Jerzy Dytwini kanonik otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 633
23.12.1439	1 grzywna	Z ogrodu na Starym Mieście w Nysie	Anniwersarz	Mikołaj Benko	APOp, ZK 45, s. 38
6.07.1475	2 grzywny		Dla nowego ołtarza w kolegiacie	Marcin Foyt pleban w Nowakach	APOp, ZK 45, s. 112
b.d.	15 grzywien	Samorząd Cieszyna	Anniwersarz	Piotr z Brzegu	Registrum I, k. 10r.

Tab. 7. Inne donacje na rzecz kapituły Św. Mikołaja

Data	Darowizna	Cel	Osoba	Źródło
1419 r.	2 krzyże (jeden ozdobiony szlachetnymi kamieniami), 44 złote pierścienie <i>cum ipsorum lapidibus</i> , 12 pierścieni srebrnych pozłacanych, 5 manualów srebrnych, złota łyżka, srebrna monstrancja oraz wszystkie należące do testatora pieniądze oraz naczynia		Bp Wacław	APWr, Rep. 102, sygn. 520
21.06.1420	Dom na przedmieściu Otmuchowa	Dla kuratusa i kaznodziei niemieckiego	Marcin Smolan mieszczanin otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 542
po 1420 r.	Kodeks z tekstami teologicznymi (m.in. Tomasza z Akwinu i Konrada z Saksonii)		Jan Sculteti wikariusz otm.	BUWr, I F 286, K. PAWLIK, <i>Biblioteka oimuchowsko-nyskiej kapituły kolegiальной w średniowieczu</i> , RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 571
1421/22 r.	3 wiardunki gotówką	Anniwersarz	Stanisłafkynne mieszcanka otm.	Registrum II, s. 103
1424 r.	Biblia lalina	Anniwersarz za donatora, i jego rodzinę	Jan Dorkaw	BUWr, I F 16; K. PAWLIK, dz. cyt., s. 569
22.04.1433	Wszystkie dobra (<i>mobilia et immobilia</i>) w Otmuchowie		Anna Smolkynne, mieszcanka otm.	APWr, Rep. 102, sygn. 650
10.05.1455	Dom narożny w Otmuchowie		Jan Zemeler	APOp, ZK 40, s. 221
ok. 1448 r.	3 floreny gotówką	<i>pro fabrica ecclesie</i>	Jan Pistoris, kanonik otm.	Registrum II, s. 265

4. MAJĄTEK KAPITUŁY W XV w.

4.1. Posiadłości

Wykaz nieruchomości należących do kapituły w początku XV w. rozpoczyna opis folwarku pod Otmuchowem, który wcześniej stanowił uposażenie parafii Św. Mikołaja. 8 łanowy folwark kapituła dzierżawiła zagrodnikom i rocznie pobierała tytułem czynszu ok. 16 grzywien¹⁰⁷. Oprócz folwarku kapituła posiadała również

¹⁰⁷ Registrum I, k. 1r; Registrum II, s. 63. Oprócz należności pieniężnych korporacja otrzymywała od dzierżawców 18 kurcząt. Kanonicy byli jednak zobowiązani do opłacenia zwyczajowego czynszu prokuratorom biskupim w wysokości 2 grzywien.

ogrody oddane w dzierżawę, które w latach dwudziestych XV w. przynosiły ok. 4 grzywny i 50 kurcząt rocznie¹⁰⁸.

Najpoważniejsze zyski zapewniała korporacji wieś Jędrzychów, w której z 36 łanów otrzymywała ok. 22 grzywien oprócz dziesięciny w wysokości 30 grzywien¹⁰⁹. Ponadto kapituła posiadała tam winnicę, której dzierżawa przynosiła jej 1 kopę groszy rocznie¹¹⁰, a sołtys musiał przekazywać w dniu św. Marcina jedną kopę groszy *facione pecunie dextralis*¹¹¹. Pewne kwoty przynosiły też wpłaty kar z wyższego i niższego sądownictwa¹¹².

Drugą z wsi należących do kapituły Św. Mikołaja były położone w dystrykcie nyskim Krakówkowice. Pierwsze płatności z tej wsi duchowni pozyskali już w 1405 r. drogą zamiany z biskupem Waławem. Kapituła przekazała biskupowi młyn koło Otmuchowa zwany *Crotenmol* i jeden staw otrzymując w zamian dziesięcinę z Krakówkowic oraz 4 grzywny czynszu z tej wsi¹¹³. Całą wieś kapituła zakupiła w 1428 r., jednak z uwagi na zaginięcie dokumentu kupna w czasie wojny trzydziestoletniej nie są znane żadne szczegóły tej transakcji¹¹⁴. Prałaci i kanonicy musieli wyasygnować jednak przynajmniej 50 grzywien, które specjalnie na ten cel przekazał z własnego majątku dziekan Jan z Oleśnicy¹¹⁵. Krakówkowice nie były rozległą wsią i w latach dwudziestych XV w. szacowano ich obszar na osiem łanów¹¹⁶. Wedle rejestrów z lat 1457/58 kapituła czerpała tam dochody z 7,5 łanowego folwarku przynoszącego 7,5 grzywny rocznie oraz daniny w naturze — świnie na Wielkanoc oraz dwa kurczęta na Boże Narodzenie. Dodatkowo kanonicy mieli tam prawa do połowu ryb¹¹⁷.

W latach 60-tych XV w. kapituła kupiła od klasztoru benedyktynek legnickich czwartą część wsi Smolice i Nowaki, czego wkrótce jednak się pozbyła¹¹⁸.

W 1466 r. duchowni otmuchowscy odkupili od kapituły katedralnej połowę wsi Złotogłowiec usytuowanej w pobliżu Nysy¹¹⁹. Nabyty majątek miał znaczną wartość, gdyż wielkość Złotogłowiec była szacowana na ok. 80 łanów¹²⁰. Suma zakupu

¹⁰⁸ *Tamże*, s. 65.

¹⁰⁹ Z każdego łana chłopci zobowiązani byli uiszczać 3 grosze w dniu św. Michała, Bożego Narodzenia, Wielkanocy oraz Zielonych Świątek oraz 1 wiardunek w dniu św. Marcina. Dodatkowo płacili jeszcze jedną kopę i trzy grosze na św. Bartłomieja (Registrum I, k. 4r). W 1417/18 r. zanotowano przychody z czynszów z Jędrzychowa w wysokości 23 grzywien i 43 grosze (Registrum II, s. 5).

¹¹⁰ Kopietz I, s. 141.

¹¹¹ Registrum I, k. 4r.

¹¹² Kopietz I, s. 142.

¹¹³ APWr, Rep. 102, sygn. 253; J. HEYNE, *Dokumentenlrte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 865; Kopietz I, s. 143.

¹¹⁴ *Tamże*.

¹¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 616; Registrum I, k. 5v; Kopietz I, s. 144.

¹¹⁶ QGBB, nr 16, s. 238. W początku XIV w. odnotowano we wsi 9 łanów; Lib.fund. A. II. 159.

¹¹⁷ Kopietz I, s. 144.

¹¹⁸ APOp, ZK 45, s. 93; APWr, Rep. 102, sygn. 782.

¹¹⁹ AAW, sygn. PP. 25; Kopietz I, s. 144-145; DOLA, *dz. cyt.*, s. 82.

¹²⁰ W początku XIV w. powierzchnią wsi wyliczono na 70 łanów flamandzkich (Lib.fund. A. II. 34). W latach dwudziestych wspomniano, że według nowej taksacji liczy 82 łany (QGBB, nr 33, s. 232).

wynosiła 270 grzywien za pełne prawa własności wraz z dochodami z kar sądowych. W 1480 r. korporacja nabyła od kapituły Św. Jana także pozostałą część Złotogłowie¹²¹. Wieś pozostawała w jej posiadaniu do 1529 r., gdy została odkupiona przez kanoników katedralnych za 445 węgierskich florenów. Przy kapitule nyskiej pozostało natomiast 4,5 łana zakupione od Antoniego i Beatrycze Kolbe w 1480 r.¹²²

Kolejną posiadłością ziemską zakupioną przez kapitułę otmuchowską była 43 łanowa Reńska Wieś, jak pozostałe znajdujące się w dystrykcie nyskim¹²³. Wieś ta należała do dóbr biskupów wrocławskich i za czasów biskupa Jodoka przeszła w ręce zarządców szpitala scholarów we Wrocławiu. W 1466 r. zarządcy ci odsprzedali ją kapitule Św. Mikołaja za 200 florenów węgierskich¹²⁴. W początkach XVI w. Reńska Wieś przynosiła dochody w łącznej wysokości ok. 15-17 grzywien¹²⁵. Pod zarządem duchownych kolegiackich pozostała do czasów pontyfikatu biskupa Jakuba von Salzy, który wykorzystał prawo odkupu i dołączył ją do dóbr biskupstwa wrocławskiego¹²⁶.

Zgodnie z wolą Bertolda Fulschussila kapituła posiadała określone wierzytelności we wsi Głębinów, należącej do majątku Fulschussilów. Należało do nich 5 grzywien czynszu z dóbr sołectwa, 3 grzywiny z karczmy oraz 1 grzywina z ogrodów i 1/3 kar sądowych¹²⁷. W 1398 r. kapituła postanowiła pozbyć się części tych płatności i jej prokurator Henryk Munstirberg sprzedał dochody z karczmy, sądownictwa i dwóch stawów Janowi Broynbachowi za 15 grzywien w gotówce i 2 kopy groszy rocznego czynszu¹²⁸. 26 września 1399 r. korporacja otrzymała kolejny zapis w Głębinowie — kanonik Jerzy Fulschussil przekazał jej w testamencie czynsz w wysokości połowy grzywiny wypłacany przez rybaków (tzw. *canyn czyns*)¹²⁹. W wykazie przychodów z I poł. XV w. odnotowano łączne przychody z Głębinowa w wysokości 9 grzywien rocznie¹³⁰.

4.2. Dziesięciny

Z dziesięcin, które należały do parafii otmuchowskiej, jak wspomniano wcześniej, część — dziesięciny w Grodziszczu, Głębinowie i wsi Fojtova Kraś — zostały przypisane do prebendy prepozyta, natomiast część przypadła kuratusowi i wikariuszom otmuchowskim¹³¹. Wszystkie pozostałe zostały włączone do wspólnego majątku

¹²¹ DOLA, *dz. cyt.*, s. 82.

¹²³ Kopietz I, s. 145.

¹²⁵ Lib. fund. A. II. 29; QGBB, nr 41, s. 233.

¹²⁴ Kopietz I, s. 145-146.

¹²⁵ *Tamże*, s. 146; APWr, Rep. 135, sygn. 400, s. 27.

¹²⁶ Kopietz I, s. 146.

¹²⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 83.

¹²⁸ CDS 36, nr 80; Kopietz I, s. 143.

¹²⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 164; Kopietz I, s. 143.

¹³⁰ Registrum I, k. 3v.

¹³¹ Por. podrozdz. 2.1 i 2.5.

korporacji i obejmowały następujące miejscowości: Grądy, Laskowice, Maciejowice, Małorzowice Małe, Osinę Małą, Osinę Wielką, Nowy Świątów, Otmuchów, Starowice i Ulanowice. W wykazie tym brak jest Ujeżdźca, który w posiadaniu plebanów otmuchowskich wzmiankowany jest tylko w końcu XIII w. Nie można wykluczyć, że dziesięciny z tej miejscowości zostały zamienione, gdyż kapituła z kolei pobierała dziesięciny z Pasiek i ziem wokół Ziębic, które wcześniej nie były poświęcone jako uposażenie parafii Św. Mikołaja¹¹². Ponadto do majątku kapituły należały jeszcze dziesięciny z подарowanego przez biskupa Waclawa Jędrzychowa oraz z Pakosławic, należące dawniej do parafii pakosławickiej. Z kolei drogą zamiany z biskupem Uzyskano w 1393 r. dziesięciny z drugiej połowy Starowic¹³³, a w 1405 r. z Krakówkovic¹³⁴. Już w spisie majątków biskupów wrocławskich z lat dwudziestych XV w. odnotowane jest posiadanie przez kapitułę dziesięciny snopowej z niewielkiego folwarku Janczowice sąsiadującego z wcześniej wymienionymi Grądami i Pasiekami¹³⁵. O rzeczywistym pobieraniu należności z tej osady mamy jednak zapisy dopiero z 1448 r.¹³⁶ W latach czterdziestych do wspólnych dochodów kapituły włączono także dziesięciny, należące wcześniej do wikariuszy (Świątów Polski, Kattirsdorff, Liibnów)¹³⁷. Łącznie według wykazu dochodów z początku XV w. *percepta decimatum* powinny wynosić około 130 grzywien rocznie¹³⁸. Już w latach dwudziestych kapituła miała problemy ze ściąganiem wszystkich płatności. O ile w 1417/18 r. Prokuratorzy zebrali z tego tytułu 124 grzywny, to już w 1421/22 r. tylko 104 grzywien, a dwa lata później około 98¹³⁹. Na obniżenie wpłat mogły mieć pewien wpływ zdarzenia losowe — z zapisów wiadomo, że kapituła udzielała zwolnień *propter voraginem ignis*, czy ze względu na ubóstwo płatnika¹⁴⁰. Największym problemem była jednak na pewno kwestia wyegzekwowania należności. W aktach kapituły zachował się szereg zapisów o wydatkach na kurierów, którzy mieli przypomnieć niesolidnym płatnikom o ich zobowiązaniach¹⁴¹. Przynajmniej od lat 40-tych XV w. Powszechnie korzystano z usług kolektorów dziesięcin¹⁴². Największe straty przyniosł korporacji okres najazdów husyckich. Szczególnie ucierpiało wówczas księstwo bis-

Registrum I, k. 2r.

¹³³ Nadanie to było rekompensatą za przekazane Waclawowi łąki przylegające do biskupiego stawu koło zamku otmuchowskiego; APWr. Rep. 102, sygn. 105.

¹³⁴ Dziesięcinę tę szacowaną na 4 grzywny kapituła otrzymała od biskupa Waclawa w zamian za staw i młyn zwany *Crotenmol* położony za murami Otmuchowa; APWr. Rep. 102, sygn. 254; QGBB, nr 16, s. 238.

¹³⁵ *Hermansdorf, Jenczowicz et Weydecht sunt allodia, que habent XXV mansos, de quibus soluitur rosgeh. Decimam campestram liabet ecclesia Othmuchouensis*; QGBB, nr 17, s. 246.

Registrum II, s. 108.

¹³⁷ *Tamże*, s. 225.

¹³⁸ Registrum I, k. 2r-2v.

¹³⁹ Registrum II, s. 6-7, 68, 29; szczegółowe zestawienie zob. tab. 9 (na końcu rozdziału).

¹⁴⁰ Registrum II, s. 225.

¹⁴¹ M.in. *tamże*, s. 232-233.

¹⁴² *Tamże*, s. 234.

kupie, gdzie znajdowała się przeważająca większość uposażenia kapituły. Już w roku pierwszego ataku wojsk husyckich (1428/29) do kasy kapitulnej wpłynęło tylko 87 grzywien z dziesięcin¹⁴³, a w 1432 r. wpływy obniżyły się o kolejne 19 grzywien¹⁴⁴. Zniszczenia nie zostały usunięte do końca lat czterdziestych, gdy kapituła udawało się wyegzekwować niewiele ponad 50 czy 60 grzywien rocznie i to po włączeniu do kasy kapitulnej dziesięcin pobieranych wcześniej przez wikariuszy otmuchowskich¹⁴⁵.

Realne dochody z dziesięcin były wyższe, gdyż od 1421 r. do kapituły została inkorporowana parafia w Wiązowie, której uposażenie było oparte przede wszystkim na dziesięcinach. Dochody z tego źródła były jednak księgowane osobno i obejmowały świadczenia z samego Wiązowa oraz położonych w jego pobliżu wsi: Półwioska, Oleśnicy Małej, Księżyc, Kowalowa oraz Brzeziny koło Brzegu¹⁴⁶.

4.3. Inne dochody

Do wspólnej kasy kapituły wpływała też połowa mesznego należącego przed 1386 r. do uposażenia parafii św. Mikołaja¹⁴⁷. Ponadto korporacja posiadała 4 ławy rzeźnicze w Otmuchowie, z których rzeźnicy płacili rocznie po pół grzywny i kamień łożu¹⁴⁸. Należał do niej także dom narożny na rynku otmuchowskim, z którego pobierano 32 grosze rocznego czynszu¹⁴⁹. Dodatkowym źródłem dochodu był wynajem pustych kurii kanoniczych, który przykładowo w latach 1467/68 przynosił 40 groszy rocznie¹⁵⁰.

Oprócz wymienionych wierzytelności kapituła posiadała szereg skryptów dłużnych przeciętnie wartości 0,5-1 grzywny. Płatnikami byli przede wszystkim posiadacze dóbr we wsiach i miastach księstwa otmuchowsko-nyskiego, choć sporadycznie zdarzały się i obligacje osób zamieszkałych poza granicami tej ziemi. W tym wypadku przeważały transakcje z mieszkańcami sąsiedniego księstwa ziębickiego¹⁵¹. Na zakup większych sum kapituła zdecydowała się tylko z dóbr biskupstwa wrocławskiego. W 1412 r. zakupiono 30 grzywien rocznego czynszu od biskupa Waclawa z wsi Kryniczno¹⁵², natomiast w 1467 r. nabyto od biskupa Jodoka czynsz w wysokości 23 grzywien, wypłacany z wsi Wierzbicice w dystrykcie nyskim¹⁵³.

¹⁴³ *Tamże*, s. 207.

¹⁴⁴ Registrum III, k. 3v.

¹⁴⁵ Registrum II, s. 226.

¹⁴⁶ *Tamże*, s. 42.

¹⁴⁷ Drugą połowę dochodów z mesznego otrzymywał *curatus* Registrum I, k. 2r.

¹⁴⁸ *Tamże*, k. 2r.

¹⁴⁹ *Tamże*.

¹⁵⁰ Kopietz I, s. 146.

¹⁵¹ Przykładowo kapituła posiadała skrypty dłużne na posiadłościach rodziny Stercze; APWr, Rep. 102, sygn.: 396, 398; Registrum I, k. 10r.

¹⁵² AAW, Dok.chron. 31 V 1412.

¹⁵³ APOp, ZK40, s. 221, 234.

W polityce zakupów rent można też zauważyć wyraźną tendencję do preferowania płatników z terenów wiejskich. Uzyskano w ten sposób przynajmniej 119,5 grzywien renty, gdy w przypadku czynszów miejskich udokumentowane jest tylko ok. 25 grzywien (17% wpływów z tego tytułu). Było to konsekwencją nie tylko słabości ekonomicznej miast w najbliższej okolicy kolegiaty, ale przede wszystkim wynikało z powszechnej polityki instytucji kościelnych, inwestowania dochodów w posiadłości wiejskie¹⁵⁴.

Podobnie jak w innych kapitułach do wspólnej kasy wpływały też wpłaty z kapaliów, opłat na wino oraz zapisy testamentowe członków kapituły, jak i wiernych¹⁵⁵. Wspólny majątek zasilają też dochody z prebend czasowo wakujących¹⁵⁶. Wpłaty z tych źródeł były jednak nieregularne i raczej nie stanowiły poważniejszej pozycji w rejestrze przychodów¹⁵⁷.

Łącznie w drugim dziesięcioleciu XV w. wszystkie płatności kapituły dawały jej przychód w wysokości około 440 grzywien¹⁵⁸. Po inkorporacji bogato uposażonej parafii w Wiązowie dochody korporacji wzrosły i wynosiły niemal 550 grzywien¹⁵⁹. Dla późniejszego okresu należy doliczyć dochody z zakupionych wsi, jednak trzeba też wziąć pod uwagę spadek rentowności posiadanych czynszów ze Względu na zniszczenia z okresu wojen husyckich. Przykładowo już w pierwszym roku najazdu husytów na księstwo biskupie kanonikom udało się zebrać tylko 375 grzywien, czyli niespełna 70% sumy pozyskiwanej jeszcze dwa lata wcześniej¹⁶⁰. Odbudowywanie stanu posiadania kapituły trwało przez wiele dziesięcioleci, a jeszcze w 1519 r. łączne dochody nie przekraczały 370 grzywien¹⁶¹,

Tab. 8. Czysze zakupione przez kapitułę Św. Mikołaja

Data	Wysokość	Płatnik	Źródło
25.09.1393	10 grzywien	Herman Smoln ze wsi Stanowice i Heyde (Golanka?)	T. JUREK (wyd.), <i>dz. cyt.</i> , nr 1227
26.09.1393	10 grzywien	Herman Smoln ze wsi Lutomia	APWr, Rep. 102, sygn. 106; Registrum I, k. 10r; T. JUREK (wyd.), <i>dz. cyt. Aneks</i> , nr 9

¹⁵⁴ Por. H. MANIKOWSKA, *Klasztory żeńskie we Wrocławiu*, w: M. NODL (red.) *Socialnisvet stredovekeho mesta*, Praha 2004 (w druku).

¹⁵⁵ Por. WÓLKIEWICZ, *dz. cyt.*

¹⁵⁶ Stat.Niss., k. 19v; por. DOLA, *dz. cyt.*, s. 88.

¹⁵⁷ Zdarzały się jednak i lata, gdy kapituła pozyskiwała w ten sposób nawet do ok. 20 grzywien; Registrum II, s. 103.

¹⁵⁸ Dane dla 1417/18 r.; *tamże*, s. 18.

¹⁵⁹ *Tamże*, s. 193. W dokumencie papieskim dochody parafii wiązkowskiej szacowano na 130 grzywien (APWr, Rep. 102, sygn. 541), jednak rzeczywiste wpływy odnotowane w księgach rachunkowych nie przekraczały 85 grzywien (Registrum II, s. 42).

¹⁶⁰ *Tamże*, s. 193.

APWr, Rep. 135, sygn. 400, s. 62.

Data	Wysokość	Płatnik	Źródło
17.05.1394	5 grzywien	Hartung z Pieszyc i jego synowie Jakub ksiądz, Hartung i Jan ze wsi <i>Ernsdorff</i> (dzierz)	APWr. Rep. 102, sygn. 110; T. JUREK (wyd.), <i>dz. cyt.</i> , nr 1263
9.02.1397 19.02.1397	13 grzywien	Henryk Stercze opiekun synów Mikołaja Stercze Eneida Sterczynne z synami z dóbr w Grodziszczu	APWr, Rep. 102, sygn. 131, 133, 132; Registrum I, k. 9v
25.02.1399	0,5 grzywny	Konrad Sitcze z sołectwa i dóbr w Mesznie	APWr, Rep. 102, sygn. 156
13.03.1400	1 grzywna	Jan Monch z Paczkowa z domu i dóbr w Paczkowie	APWr, Rep. 102, sygn. 172
30.04.1400	1 wiardunek	Andrzej Knobloch z ogrodu i dóbr pod Otmuchowem	APWr, Rep. 102, sygn. 176; Registrum I, k. 15r
4.08.1401	3 wiardunki	Tomasz Groczner z dóbr w Otmuchowie	APWr, Rep. 102, sygn. 192; Registrum I, k. 19r
22.06.1402	2 grzywny	Piotr Reynoldi sołtys w Ligocie z sołectwa i wszystkich dóbr	APWr, Rep. 102, sygn. 204
7.07.1402	1 grzywna	Zofia wdowa po Mikołaju Ronaw z dziećmi Mikołajem i Dorotą z dóbr w Goszowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 206; Registrum I, k. 13r
30.05.1404	1 grzywna	Niczek Adolphi i Piotr Sneyder chłopi z Lipników	APWr, Rep. 102, sygn. 226
22.06.1404	1 grzywna	Maciej bednarz z domu i dóbr w Vidnavie	APWr, Rep. 102, sygn. 227; Registrum I, k. 17v
22.06.1404	1 grzywna	Jakub Qwyczalczy i Franczek Zegschulka z dóbr w Starowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 228
24.10.1404	1 grzywna	Eberhard de Nymandis z dóbr w Malerzowicach Małych	APWr, Rep. 102, sygn. 233; Registrum I, k. 14v
7.11.1404	1 grzywna	Maciej Peczolt z Reńskiej Wsi	APWr, Rep. 102, sygn. 234; Registrum I, k. 12v
20.11.1407	0,5 grzywny	Jan karczmarz z Reńskiej Wsi i Mikołaj Stybor ze Ściborza	APWr, Rep. 102, sygn. 286
23.10.1407	1 grzywna	Andrzej syn Czomka z dóbr w Maciejowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 288; Registrum I, k. 12v
17.05.1408	1 grzywna	Piotr sołtys w Suszkowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 293; Registrum I, k. 13v
27.09.1408	1 grzywna	Maciej Nossal z 2 łąnów w Suszkowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 297; Registrum I, k. 17v
10.10.1408	1 grzywna	Piotr Philippi z dóbr w Maciejowicach i koło Otmuchowa	APWr, Rep. 102, sygn. 298; Registrum I, k. 17v
20.12.1408	2 grzywny	Jan Jocober, Hempo Kynast, Mikołaj Schyrmer i Jan Tomas ze wsi Lubnów	APWr, Rep. 102, sygn. 301, 305; Registrum I, k. 18r

Data	Wysokość	Płatnik	Źródło
11.06.1410	3 grzywny	Rudger Haugwitz i Ulryk Schenke z dóbr w Kamienniku i Biechowie	APWr, Rep. 102, sygn. 328; Registrum I, k. 10v
5.04.1411	7 grzywien	Miasto Ścinawa Mała	APWr, Rep. 102, sygn. 346, 351; Registrum I, k. 10v
4.11.1411	3 wiardunki	Bartosz rzeźnik otmuchowski z jatki i wszystkich dóbr w i kolo Otmuchowa	APWr, Rep. 102, sygn. 359; Registrum I, k. 14r
31.05.1412	30 grzywien	Bp Wacław ze wsi Kryniczno	AAW, Dok.chron.; Registrum I, k. 9r
13.12.1412	1 grzywna	Stefan alias Czeppan mieszczanin z domu narożnego i dóbr w Otmuchowie	APWr, Rep. 102, sygn. 381; Registrum I, k. 11r
3.05.1413	1 grzywna	Jan Moszczyn z dóbr w Bednarach	APWr, Rep. 102, sygn. 391; Registrum I, k. 17v
6.05.1413	1 grzywna	Jakub alias Jakubke sołtys w Wilamowej i Konrad Ogegil z Supic z dóbr w Wilamowej i Supicach	APWr, Rep. 102, sygn. 392; Registrum I, k. 18r
24.06.1413	3 grzywny	Wolfgang Stercze z dóbr w Służejowie i Rososzniczy	APWr, Rep. 102, sygn. 396, 398; Registrum I, k. 10r
14.07.1413	0,5 grzywny	Michał Otthonis z domu i zagrody pod Paczkowem	APWr, Rep. 102, sygn. 399; Registrum I, k. 10v
20.02.1414	1 grzywna	Eberhard de Nymandis z dóbr w Malerzowicach	APWr, Rep. 102, sygn. 420; Registrum I, k. 1 Sr
23.05.1414	1 grzywna	Mikołaj Swonicz z dóbr pod Otmuchowem	APWr, Rep. 102, sygn. 429; Registrum I, k. 1 lv
1.07.1414	2,5 grzywny	Bracia Jan i Zygmunt Girlach z z domów i dóbr w Paczkowie	APWr, Rep. 102, sygn. 432; Registrum I, k. 10v
10.02.1415	0,5 grzywny	Mikołaj Smet komornik z domu i ogrodu za murami Otmuchowa	APWr, Rep. 102, sygn. 443; Registrum I, k. 19v
809.1416	0,5 grzywny	Maciej Heincze z domu w Paczkowie i dwóch ogrodów za murami tego miasta	APWr, Rep. 102, sygn. 491; Registrum I, k. 18v
18.01.1417	4 grzywny	Mikołaj z Niwnicy z wszystkich dóbr w Niwnicy	APWr, Rep. 102, sygn. 498; Registrum I, k. 11r
3.03.1417	1 grzywna	Kylian Haugwitz z dóbr w Adolfovicach	APWr, Rep. 102, sygn. 501; Registrum I, k. 17v
26.04.1417	0,5 grzywny	Michał Durrebecke, stróż z domu i zagrody za murami Otmuchowa	APWr, Rep. 102, sygn. 503; Registrum I, k. 14r
26.05.1417	0,5 grzywny	Jan Kurzanke i jego żona Anna z dóbr w Ogonowie	APWr, Rep. 102, sygn. 505; Registrum I, k. 13v
19.05.1419	0,5 grzywny	Stefan Newisch z domu narożnego i wszystkich dóbr w Otmuchowie	APWr, Rep. 102, sygn. 532; Registrum I, k. 14r

Data	Wysokość	Płatnik	Źródło
10.05.1422	2,5 grzywny	Mikołaj Mochberg kanonik otmuchowski z ogrodu i browaru przed Otmuchowem	APWr, Rep. 102, sygn. 558; Registrum I, k. 13v
4.11.1425	1,5 grzywny	Mikołaj Mochberg kanonik otmuchowski z domu koło kolegiaty	APWr, Rep. 102, sygn. 606
12.05.1426	0,5 grzywny	Mikołaj Mochberg kanonik otmuchowski z domu koło cmentarza	APWr, Rep. 102, sygn. 617
1.12.1426	0,5 grzywny	Mikołaj Clonicz z domu w Otmuchowie	APWr, Rep. 102, sygn. 624; Registrum I, k. 19r
27.04.1447	2 grzywny	Franciszek Sneyder z domu na rynku w Nysie	APWr, Rep. 102, sygn. 700
2.07.1467	23 grzywny	Bp Jodok z Wierzbącic	APOp, ZK 40, s. 221,234

5. STRATEGIA MAJĄTKOWA KORPORACJI

Przy porównaniu systemu finansowania kapituły otmuchowskiej z innymi korporacjami tego typu trzeba podkreślić brak wsi prestymonialnych, często należących do uposażenia kapituł katedralnych¹⁶². Było to jednak typowe dla kapituł kolegiackich, które posiadały znacznie mniejszy majątek wspólny i jeśli należały do niego wsie, to ich dochody najczęściej wpływały w całości do kasy kapitulnej, a zarząd znajdował się w gestii prokuratorów¹⁶³. Obserwując rozwój majątku kapituły Św. Mikołaja w XV w. wyraźnie dostrzec można też tendencję inwestowania środków w zakup posiadłości wiejskich. W okresie do 1477 r. korporacja zakupiła dwie całe wsie i połowę trzeciej. Był to znaczny wysiłek inwestycyjny zważywszy, że przychody kapituły niewiele przewyższały jej dystrybucje. Niedostatek wolnych środków widoczny jest przy zakupie pierwszej z wsi — Krakówkowic, na który niezbędna była darowizna gotówki od jednego z członków kapituły. Korporacja wydała łącznie na te zakupy przynajmniej 320 grzywien i 200 florenów węgierskich. Prawdopodobnie nabytki te spowodowały w 1472 r. konieczność zaciągnięcia pożyczki w wysokości 80 florenów od kapituły katedralnej¹⁶⁴. Stopę zwrotu zainwestowanych sum możemy w przybliżeniu określić tylko w przypadku ostatniej z nabytych

ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 204-205. System wsi prestymonialnych omawia m.in. DOLA (*dz. cyt.*, s. 84-86) i ostatnio M.D. KOWALSKI (*Uposażenie krakowskiej kapituły katedralnej w średniowieczu*, Kraków 2000, s. 180-194) — dla kapituły krakowskiej.

Por. GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 76-77; WÓLKIEWICZ, *dz. cyt.* Jednak część kolegiat posiadała także wsie prestymonialne (por. W. GÓRALSKI, *Prawa i obowiązki członków kapituły pultuskiej w latach 1448-1840*, StPł 2 [1974], s. 111-112). W przypadku kapituły Św. Mikołaja dopiero w czasach nowożytnych, po włączeniu do majątku kapitulnego ponad 10 wsi, przyznano duchownym prawo do czerpania zysków z ich zarządu (por. Statuta, s. 231-232).

¹⁶⁴ Kanonicy otmuchowscy przekazali w zastaw długu dużą monstrancję z kolegiaty Św. Mikołaja; APWr, Rep. 102, sygn. 828.

posiadłości — Reńskiej Wsi. Z zakupionej za 200 florenów węgierskich osady kanonicy uzyskiwali rocznie ok. 15-17 grzywien. Zważywszy, że w końcu XV w. gulden węgierski był warty 45 groszy, kanonicy z kapitału 187,5 grzywny otrzymywali nieco ponad 8-9% zysku. Była to rentowność porównywalna z zyskami z czynszów miejskich, które przynosiły ok. 8,3-10% rocznie. Oprócz wysokości stopy zwrotu niebagatelną rolę odgrywać musiały kwestie zarządu inwestycji. Nie jest na pewno przypadkiem, że wszystkie zakupione przez kapitułę wsie znajdowały się w dystrykcie nyskim i były położone w jej bliskim sąsiedztwie. Ułatwiało to niewątpliwie kontrolę nad płatnikami oraz pobieranie czynszów i danin przez prokuratora kapitulnego. Przy decyzji o ulokowaniu środków w czynszach miejskich kapituła musiałaby się liczyć z rozproszeniem kapitału, gdyż płatności jednostkowe z domów w Nysie i Otmuchowie rzadko przekraczały 1-1,5 grzywny. Z kolei przy inwestycji czynsze wypłacane przez samorządy istniało niebezpieczeństwo trudności przy ściąganiu należnych sum. Korporacja miała w tym względzie jak najgorsze doświadczenia z samorządami Osobłogi i Prudnika, z którymi przez ponad trzydzieści lat procesowała się o wypłatę zapisanych czynszów¹⁶⁵. Prawdopodobnie ten spór ostatecznie przesądził o zaangażowaniu kapituły w zakup posiadłości ziemskich. Tendencja ta utrzymała się także w okresie po translacji na Stare Miasto w Nysie i do 1530 r. kapituła włączyła do swojego majątku dalszych 7 wsi oraz część ósmej¹⁶⁶.

Tab. 9. Przychody z dziesięcin (w grzywnach)

	Wykaz dochodów	1417/18	1423/24	1428/29	1432/33	1448/49	1449/50
Grądy	5,42	5,42	4,42	5,42	0,37		–
Janczowice	–	–	–	–		1,5	1,25
Jędrzychów	30	30,75	30	30	28,12	30,08	27,85
Kauirsdorf	–	–	–	–	–	0,12	0,12
Krakówkowice	4	4	3,42	2,96	1,29	1,62	0,75
Laskowice	4,25	4,75	2,96	2,5	–	–	–
Lubnów	–	–	–	–	–	0,25	–
Maciejowice							
Wieś	6	5	2,78	–	–	0,81	
Folwark bp	4	4					
Malerzowice Małe	5,79	3,5	–	1,35	–	0,5	0,5
Nowy Świół	13	9,25	8,73	9	6,46	2,98	2,98

¹⁶⁵ APWr, Rep. 102, sygn.: 728, 747-749, 751, 756, 766-767, 769, 770, 775, 777, 875, 879.

¹⁶⁶ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu 55 Johannes Ev. und Nikolaus, -Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 (1938), s. 13-15.*

Uposażenie

	Wykaz dochodów	1417/18	1423/24	1428/29	1432/33	1448/49	1449/50
Osina Mała	2	2	2	–	–	–	–
Osina Wielka	10,25	10,25	10,25	7,94	4,75	5,27	2,37
Otmuchów	7	2,5	–	–	–	–	–
Pakosławice	17	19	17	15	14	9,71	9,44
Pasieki	2	2,96	2,29	2,71	1,96	2,25	2,25
Polski Świętów	–	–	–	–	–	2,75	2,03
Starowice	14	14	8,5	8,81	8,83	4,46	3,25
Ulanowice	3,75	4,08	3,21	1,71	2,12	0,83	0,76
Ziębice	2	1,42	1,42	–	–	–	–
Inne	–	1,5	1,5	–	0,58	–	–
Suma	130,46	124,38	98,48	87,4	68,48	63,13	53,66

II

STRUKTURA WEWNĘTRZNA KAPITUŁY

1. STATUTY

Statuty kapituł kolegiackich w archidiecezji gnieźnieńskiej znane są w przeważającej mierze z kodyfikacji piętnastowiecznych¹. Znacznie wcześniej poświadczone są one w diecezji wrocławskiej, gdzie pierwsze rozporządzenia wewnętrzne, kapituły opolskiej, pochodzą już z 1306 r.² W 1347 r. zostały z kolei uchwalone statuty kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu; zachował się także tekst statutów kolegiaty Św. Bartłomieja w Głogówku z 1390 r.³ Spisane rok później najstarsze statuty kolegiaty Św. Mikołaja w znacznym stopniu nawiązują do wspomnianych przepisów głogóweckich i wrocławskich⁴. Na pierwszym miejscu wymieniono obowiązek zwoływania kapituł generalnych dwa razy do roku oraz ustalono porządek obrad i mszy. Kolejne punkty dotyczyły wypłat *annus gratiae*, rozdziału refekcji, a także wysokości kapaliów i zwyczajowych opłat na rzecz członków kapituły. W dalszych punktach zabroniono sprzedaży i wynajmowania domów kanoników osobom świeckim

¹S. LIBROWSKI, *Statuty kapituł kolegiackich dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, ABMK 1 (1959), s. 184-186; W. PATYKIEWICZ (wyd.), *Statuty kolegiaty rudzko-wieluńskiej*, RTK 3 (1956), z. 1, s. 347-376; L. KRÓLIK, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII w.*, Warszawa 1990, s. 28. Kapituła Św. Floriana w Krakowie posiadała statuty od 1415 r.; Z. SIDOROWICZ, *Z dokumentów kościoła i kolegiaty Floriana w Krakowie*, NP 10 (1959), s. 413.

²Akt wydany 13 czerwca 1306 r. w Opolu przez biskupa Henryka z Wierzbnej regulował najważniejsze kwestie pojawiające się zazwyczaj w statutach kolegiackich: sposób przechowywania pieczęci kapitułnej, wyboru prokuratorów zarządzających majątkiem korporacji, rezydencji prałatów i kanoników. Podczas świąt i kapituł generalnych, opłat na rzecz wspólnej kasy, powoływania i zwalniania wikariuszy oraz kar pieniężnych dla członków kapituły naruszającym przepisy porządkowe; SR 2894; T. SLLNICKI, *dzieje i ustroj Kościoła katolickiego na Śląsku do końca w. XIV*, Warszawa 1953, s. 345; R. NIESZWIEC, *Z dziejów kapituły kolegiackiej w Opolu do końca XV wieku*, w: J. KOPIEC (red.), *Millenium. Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum, zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patrologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku*, Opole 2000, s. 80.

³ Statuty kolegiaty Św. Krzyża opublikował J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. I, s. 613-627; o statutach głogóweckich por.: A. WELTZEL, *Das Kollegiatstift zum hl. Bartolomäus in Ober-Glogau*, ZfGS 30 (1896), s. 171 i E. WÓLKFFWICZ, *Kapituła kolegiacka Św. Bartłomieja w Głogówku (1379-1500)*, w druku. Z XV w. znane są statuty kolegiaty głogowskiej (1405 r.; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 35-36) i raciborskiej (1418 r.; APWr, Rep. 111, sygn. 37).

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 98. Tekst statutów zachował się również w piętnastowiecznym odpisie: Stat.Niss., k. 6v-9r.

i ustalono warunki posługiwania się pieczęcią kapitulną. Ostatnie postanowienia dotyczyły zasad wyboru prokuratorów, przepisowego stroju kanoników i obowiązków subkustosza⁵. Statuty kapituły otmuchowskiej zostały zatwierdzone przez biskupa Wacława dokumentem z 8 sierpnia 1392 r.⁶ Pierwsze uzupełnienie wprowadzono na kapitule generalnej w 1421 r. Postanowiono wówczas, że kanonicy nie zachowujący tajemnic korporacji zostaną pozbawieni należnych refekcji⁷. Uchwały podjęte w następnych latach dotyczyły przede wszystkim podniesienia opłat wnoszonych przez nowoprzyjętych prałatów i kanoników. W 1423 r. ustalono wzrost opłaty na rzecz prałatów do 10, a kanoników do 5 groszy⁸, natomiast w 1460 r. członkowie korporacji zdecydowali o podwyższeniu kapaliów do 8 grzywien⁹. W 1427 r. podjęto decyzję o ograniczeniu uprawnień prokuratorów w sprawie zakupu piwa świdnickiego i brzeskiego¹⁰. Kolejne redakcje statutów nastąpiły już po 1477 r."

2. PRAŁACI

2.1. Liczba i hierarchia

W akcie fundacyjnym kolegiaty otmuchowskiej wymienieni zostali dwaj prałaci: prepozyt i dziekan¹². Hierarchia obu prałatur nigdy nie ulegała zmianom — na czele kapituły stał prepozyt i zawsze poprzedzał dziekana na dokumentach kapitulnych¹³. W zestawieniu z liczbą prałatur w innych korporacjach ustanowienie zaledwie dwóch w Otmuchowie wydaje się świadczyć o początkowo skromnych rozmiarach

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 98.

⁶ *Tamże*, sygn. 102.

⁷ Stat.Niss., k. 9r; w podobnym brzmieniu w kodyfikacji nowożytnej por. Statuta, s. 227.

⁸ APOp, ZK 40, s. 219.

⁹ *Tamże*, s. 217.

¹⁰ *Tamże*, s. 220.

¹¹ APOp, ZK 41, s. 211-212. R. Vołkel błędnie datował na 1425 r. postanowienie o konieczności legitymowania się przyszłych kanoników i prałatów przynajmniej jednorocznymi studiami (R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegialkirche zu 55 Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 [1938], s. 48, przyp. 61, s. 233). Brzmienie tego statutu: *Ordinamus et statuimus ut quicumque posthac circa ecclesiam nostram in capitularem erit recipiendus is non solum natalibus aetate moribus vita ac aliis quae a sacris canonibus ac sacro Tridentino concilio requiruntur, sit preditus, verum etiam publicae alicuius et calholicae universitatis habebat testimonium quod ad minus per annum in eadem continue studuerit*, Stat.Niss., k. 22v jednoznacznie wskazuje, że musiał zostać wydany dopiero po soborze trydenckim.

¹² (...) *duas prelaturas seu dignitates videlicet preposituram et decanatum (...) in dieto collegio de novo dicta nostra auctoritate in Dei nomine facimus et creamus*; APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4r.

¹³ Np. APWr, Rep. 102, sygn.: 98, 201, 616; CDS 36, nr 80; AAW Dok.chron. 9 V 1413. Także w akcie translacji z 1477 r. prepozytura została wymieniona przed dziekanią; Translatio, s. 931.

przedsięwzięcia. Trudno wprawdzie przeprowadzić porównanie z kapitułami katedralnymi, gdzie liczba prałatur wynosiła przeważnie 6-10¹⁴, jednak także w kolegiackich zasiadało zazwyczaj 3-4 prałatów¹⁵. Przypadki fundowania jednej czy dwóch prałatur dotyczyły zazwyczaj niewielkich kolegiów, złożonych z mniej niż pięciu prebend kanonickich¹⁶. W diecezji wrocławskiej najczęściej spotyka się pięciu (Wrocław - Św. Krzyż, Racibórz) lub czterech prałatów (Legnica, Głogówek, Opole), ale w Głogowie ustanowiono ich nawet sześciu. Warto przy tym dodać, że oprócz kolegiaty głogowskiej wszystkie pozostałe miały niższą liczbę kanonii niż kolegiata Św. Mikołaja. Podobną sytuację można wskazać tylko dla powstałej w 1371 r. kolegiaty brzeskiej, gdzie obok dziekana i kustosa było 12 kanoników¹⁷. Trzecią prałaturę, którą zdecydowano się powołać już po dokonaniu fundacji była kustodia. Obok prepozyta był to prałat najczęściej spotykany w kapitułach kolegiackich, co być może w początkowym okresie wynikało z jego rzeczywistych obowiązków nadzoru nad wyposażeniem kolegiaty. Powstanie tej prałatury kapituła Św. Mikołaja zawdzięczała donacji subkustosza katedralnego Jana Westfali¹⁸. 6 marca 1387 r. biskup Waclaw zatwierdził przekazanie przez niego 20 grzywien czynszu na rzecz istniejącego w kolegiacie ołtarza Boga Wszechmogącego, świętych: Grzegorza, Jerzego, Andrzeja i Katarzyny, którego był pierwszym altarystą. Suma ta po jego śmierci, zamianie prebendy lub dobrowolnej rezygnacji miała stanowić uposażenie nowofundowanej

¹⁴ A. RADZIWIŃSKI, *Duchowieństwo kapituł katedralnych na te porównawczym*, Toruń 1995, s. 61-62.

¹⁵ Np. w kolegiacie NMP w Poznaniu było 4 prałatów: kanclerz, kustosz, prepozyt i scholastyk (J. NOWACKI, *Kolegiata NMP w Poznaniu*, MKAP 6 [1951], s. 330-331). Podobnie 4 prałatów poświadczonych jest dla kolegiaty kieleckiej: prepozyt, dziekan, scholastyk, kustosz (J. SZYMAŃSKI, *Kanonicy świeccy narzędziem feudalnej organizacji włości kieleckiej biskupów krakowskich na przełomie XII i XIII w.*, "Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego" 3 [1966], s. 313), i nowosądeckiej w chwili jej fundacji w 1448 r.: Prepozyt, dziekan, archidiakon, kustosz, (S. SALATERSKI, *Geneza i utworzenie kapituły i kolegiaty w Nowym Sączu w 1448 roku*, RTK 40 [1993], z. 4, s. 27-44). W skład kolegiaty pultuskiej początkowo wchodziło 3 prałatów: prepozyt, archidiakon, dziekan; w 1519 r. zwiększono liczbę prałatów do sześciu (W. GÓRALSKI, *Skład oraz obsadzanie godności i kanonii w kapitule kolegiackiej w Pultusku*, PK 19 [1976], z. 1-2, s. 243). W ufundowanej w 1594 r. kolegiacie zamojskiej były trzy prałatury: dziekania, kustodia, scholasteria, i 3 kanonie (F. STOPNIAK, *Dzieje kolegiaty zamojskiej*, Lublin 1962, s. 28).

¹⁶ Np. kolegiata w Bobowej: prepozyt, dziekan i 3 kanoników (B. KUMOR, *Kolegiata IV. Świętych w Bobowej*, Cur 108 [1958], s. 562); kolegiata Św. Michała w Płocku: prepozyt, scholastyk i 4 kanoników (RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 204); kolegiata Św. Jerzego w Gnieźnie: prepozyt i 5 kanoników (F. KRYSZAK, *Kapituła kolegiacka Św. Jerzego na zamku gnieźnieńskim*, NP 24 [1966], s. 130). W kolegiacie niemodlińskiej erygowanej w 1389 r. ustanowiono prebendy prepozyta i 8 wikariuszy (HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 872-876).

¹⁷ G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner personlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Sdkularisation (1534)*, Berlin 1939, s. 8.

¹⁸ Informacje o Janie Westfali: G. BAUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25, Breslau 1904, s. 176; G. SCHLNDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 372, S. 384.

kustodii¹⁹. Prawo patronatu nad utworzoną w ten sposób kustodią fundator przekazał prokuratorowi bądź burgrabiemu biskupiemu w Otmuchowie²⁰. Wkrótce potem w dokumencie nadania uposażenia dla subkustodii z 18 sierpnia 1387 r., zaznaczono, że po śmierci Jerzego Fulschussila: *ius patronatus sive presentandi dicte subcustodie (...) custos dicte ecclesie sancti Nicolai, qui pro tempore fuerit illud perpetuis temporibus obtinebit*²¹. Sformułowanie tego aktu nie pozwala przesądzać, czy już wówczas utworzono w kolegiacie kustodię. Jan Westfali żył do 1409/1410 r.²² i do ustanowienia kustodii musiało dojść drogą jego rezygnacji z altarii; dokładnego czasu tego wydarzenia nie można ustalić. Powołanie nowej prałatury mogło nastąpić zapewne jeszcze przed 21 grudnia 1394 r., gdy w zapisce obituarnej Jana Seckila w nekrologu lubiąskim zaznaczono, że 1 grzywnę przekazaną klasztorowi dożywotnio ma otrzymywać Franciszek Seckil, kustosz w Otmuchowie²³. Na pewno nastąpiło to przed majem 1398 r., gdy wśród duchownych obecnych podczas kapituły generalnej za dziekanem został wymieniony kustosz. Był nim wspomniany wyżej Franciszek²⁴, siostrzeniec pierwszego dziekana Jana Seckila i jego brata Mikołaja, bliskiego współpracownika biskupa Waclawa, który niewątpliwie tym koneksjom zawdzięczał objęcie prałatury. Po jego śmierci ok. 1414 r. wyraźne jest natomiast obniżenie rangi kustodii. Żaden z następców Franciszka Seckila nie został wymieniony w gronie prałatów. W wykazach dystrybucji występują tylko dwaj prałaci, czyli prepozyt i dziekan²⁵. Na akcie translacji z 1477 r. kustosz zajmował w hierarchii miejsce po kanonikach i przypuszczalnie jego pozycja była bliska grupie wymienionych po nim wikariuszy²⁶. W aktach wizytacyjnych z końca XVI w. nazwany został wręcz: *custos sive sacristanus*²⁷ i niewątpliwie zaliczany był do niższego duchowieństwa kolegiaty. W spisany w czasach nowożytnych wykazie obowiązków prałatów i ich wikariuszy brak jest godności kustosza, a jego miejsce zajmuje dowodnie subkustosz, któremu przekazano miejsce w stallach po najmłodszym stażem kanoniku²⁸. Wczesne utrwalenie niskiej pozycji kustosza potwierdza rezygnacja z kustodii na rzecz kanonii przez drugiego kustosza Jerzego Dytwini. Była to sytuacja nietypowa dla kapituł w archidiecezji gnieźnieńskiej, gdzie nie wyłączano kustosza z grupy prałatów. Występowała ona jednak w kapitułach niemieckich czy czeskich,

¹⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 79.

²⁰ *Tamże*.

²¹ *Tamże*, sygn. 81.

²² SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 372, s. 384.

²³ BUWr, sygn. IV F 214, k. 90r. Trzeba jednak zaznaczyć, że z kolei w dokumencie z 1397 r. Franciszek Seckil wystąpił bez tytułu kustosza; APWr, Rep. 102, sygn. 140.

²⁴ CDS 36, nr 80; podobnie 10 maja 1402 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 201.

²⁵ Registrum II, s. 21.

²⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 800; Translatio, s. 931-933.

²⁷ Visitatio I, s. 98.

²⁸ *Locum sive stallum suum habebit post iuniorem canonicum*; Stat.Niss., k. 24r.

gdzie niejednokrotnie kustodii przyznawano niższą rangę *officium*²⁹. Być może jako wzór posłużyła tu kapituła praska, w której właśnie kustodia miała status³⁰.

2.2. Prepozyci

Praepositura est prima dignitas in capitulo jak zanotowano w aktach wizytacji z 1579 r.³¹ Przewodnictwo prepozytów w kapitułach kolegiackich jest potwierdzone we wszystkich instytucjach, które posiadały tę prałaturę³². Szczegółowy opis obowiązków prałatów otmuchowskich zachował się dopiero w siedemnastowiecznym Wykazie *Onera prepositi*, który stanowi jednak w dużej mierze kodyfikację wcześniej obowiązujących przepisów³³. Ich zakres nie odbiegał od zadań powierzanych Prepozytom w innych kapitułach. Do ich podstawowych obowiązków należało reprezentowanie korporacji w kontaktach zewnętrznych oraz zwoływanie kapituł generalnych i przewodniczenie zgromadzonemu na nich duchownym³⁴. Prepozyt powinien również celebrować sumę podczas głównych świąt kościelnych³⁵. Z racji rangi Przysługiwało mu miejsce w pierwszej stalli w prawym chórze (po stronie lekcji)³⁶. W akcie fundacyjnym przekazano prepozytom otmuchowskim prawo prezenty plebanów dla kościoła w Wójcicach oraz kuratów w Otmuchowie³⁷. Po inkorporacji w 1421 r. do kapituły parafii w Wiązowie także i tamtejszych plebanów wyznaczał Prepozyt³⁸. Zapewne podobnie jak w innych korporacjach do zadań prepozyta należało nadawanie nowym członkom kapituły domów i kurii⁹. Po swej instalacji zobowiązany był natomiast do wniesienia na rzecz kolegiaty opłaty na szaty liturgiczne dwa razy wyższej niż kanonicy⁴⁰.

²⁹ RADZIWIŃSKI, *dz cyt.*, s. 58-59.

³⁰ Z. HLJEDIKOVA, *Prażská metropolitni kapitula, její samosprava a postavení do doby husitské*, "Sbomik historický" 19 (1972), s. 15; RADZIWIŃSKI, *dz cyt.*, s. 59.

³¹ APOp, ZK 41, s. 212. Podobny zwrot w akcie fundacyjnym kolegiaty o nadaniu uposażenia: *prepositure quam inibi prelatorum seu dignitatem esse volumus principalenr*, APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4r.

³² LIBROWSKI, *art. cyt.*, s. 177. Na terenie metropolii gnieźnieńskiej tylko w nielicznych kapitułach Przewodnictwo sprawował dziekan; por. B. PRZYBYSZEWSKI, *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436-1480)*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, ZNUJ, Prace Historyczne 65, Warszawa 1980, s. 26; T. SUWA, *Skład osobowy kapituły przemyskiej w pocz. XVI w. (1500-1525)*, KDP 64 (1978), s. 111; KRÓLIK, *dz cyt.*, s. 28.

³³ Stat.Niss., k. 23r; Onera, s. 233.

³⁴ Stat.Niss., k. 23r; Onera, s. 233. Statuty z początku XVII w. zabraniały jednak prepozytom organizowania tajnych posiedzeń *conventicula occulta non celebrare*.

³⁵ *Summas missas in summis festiuitatibus decantare*; Stat.Niss., k. 23r; Onera, s. 233.

³⁶ *Locum habet primum in stallo dextro* Stat.Niss., k. 23r, APOp, ZK 41, s. 212; Onera, s. 233; por. GERLIC, *dz cyt.*, s. 42.

³⁷ Stat.Niss., k. 4r, APWr, Rep. 102, sygn. 714. Przywilej ten przysługiwał im także w następnych stuleciach; Onera, s. 233.

³⁸ Kopietz I, s. 135.

³⁹ K. LUTYŃSKI, *Poznańscy pralaci i kanonicy w XVI w.*, „Saeculum Christianum” 1 (1994), z. 2, s. 111.

⁴⁰ Stat.Niss., k. 43r; Onera, s. 233.

Znanych jest siedmiu prepozytów kolegiaty Św. Mikołaja przed przeniesieniem jej na nyskie Stare Miasto. Lista ta wydaje się kompletna, choć nieznana jest do końca obsada prałatury w latach 1470-1477. Luka ta wynika jednak z braku danych o dacie złożenia godności przez Jana Rorwese oraz czasie instalacji Wawrzyńca Mokewicza. Prawdopodobieństwo posiadania w tym czasie prepozytury przez innego duchownego jest znikome, niemniej nie można go całkowicie wykluczyć. Z siedmiu prepozytów tylko dla Mikołaja Wenke potwierdzony jest awans z kanonii otmuchowskiej. Pierwszy z nich, Mikołaj ze Świętowa, był zarazem ostatnim plebanem otmuchowskim przed fundacją kolegiaty, natomiast dla Mikołaja z Szonowa, Gabriela Speila i Wawrzyńca Mokewicza była to kolejna prebenda kapitulna w ich karierze kościelnej. Aż czterech prałatów: Mikołaj z Szonowa, Andrzej Fulschussil, Speil i Rorwese objęło przed wejściem do kapituły urząd prokuratora otmuchowskiego, natomiast Mikołaj Wenke był biskupim audytorem w Otmuchowie, zatem można przyjąć, że o ich promocji zadecydowało zaangażowanie w administracji księstwa i biskupstwa. Prepozytura wydaje się wręcz być godnością zarezerwowaną dla biskupich urzędników, podobnie jak wcześniej częściowo taką rolę spełniała parafia otmuchowska. Trzej pierwsi prepozyci rezydowali w Otmuchowie przez cały okres sprawowania funkcji, natomiast kolejni: Wenke, Rorwese i Mokewicz raczej przebywali stale we Wrocławiu i zajeżdżali do Otmuchowa tylko na doroczne kapituły. Także Gabriel Speil przeniósł się pod koniec życia do stolicy diecezji. Najdłużej prałaturę tę posiadali Gabriel Speil (ok. 18-19 lat), Mikołaj Wenke (17 lat) oraz Jan Rorwese (ok. 16-23 lat). Nie mamy świadectw, aby którykolwiek z prepozytów zrezygnował z prałatury.

Tab. 1. Prepozyci kolegiaty Św. Mikołaja 1386-1477

Prepozyci	Godności przed objęciem prałatury		Pierwsza wzmianka	Ostatnia wzmianka
	Prebendy	Urzędy		
Mikołaj ze Świętowa	Parafia Gościęcín Parafia Otmuchów	–	6.06.1386	9.02.1397
Mikołaj z Szonowa	Kustodia Głogówek Parafia Szonów	Prokur. Otmuchów	9.05.1398	8.07.1403
Andrzej Fulschussil	Altaria Nysa Parafia Vidnava	Prokur. Otmuchów	24.06.1404	26.06.1417
Mikołaj Wenke	Mansj. Otmuchów Kanonía Otmuchów Kanonía Opole Parafia Ząbk. Śl. Altaria Ząbk. Śl	Prokur. Otmuchów	15.08.1417	31.05.1434
Gabriel Speil	Kanonía Vdc Archid. Csongrad Parafia Trenczyn Parafia Kałków	Prokur. Otmuchów	23.07.1435	10.01.1452

Prepozyci	Godności przed objęciem prałatury		Pierwsza wzmianka	Ostatnia wzmianka
	Prebendy	Urzędy		
Jan Rorwese	-	Prokur. Otmuchów	15.07.1454	5.09.1470
Wawrzyniec Mokewicz	Kanonia Wrocław		9.03.1477	9-11.05.1483

dane hipotetyczne; " niepewny czas objęcia prebendy

2.3. Dziekani

W niektórych kapitułach na wzór francuski przewodnictwo i reprezentowanie korporacji powierzano dziekanowi⁴¹. W Otmuchowie dziekan występował w imieniu kolegium tylko podczas nieobecności prepozyta⁴². Jego podstawowym zadaniem miał być dozór nad niższym duchowieństwem, Do dziekana należało celebrowanie uroczystości instytucji wikariuszy, prezentowanych przez kanoników⁴³. Posiadał także szerokie uprawnienia dyscyplinarne wobec niższego kleru, co biskup Waclaw Podkreślił w akcie fundacyjnym: *quique decanus vicarios eiusdem collegii sibi per Prelatos et canonicos presentatos habebit instuere, et eosdem pro suis excessibus coercere, quemadmodum in aliis collegiatis ecclesiis fieri est consuetum*⁴⁴. Podobnie jak w innych kolegiach miał też zapewne z tego tytułu wpływ na administrację dochodami przez wikariuszy i mansjonarzy⁴⁵. Do jego obowiązków należała także opieka nad należytym sprawowaniem kultu w kościele kolegiackim⁴⁶. Z tego względu był on zobowiązany do rezydencji i uczestniczenia we wszystkich nabożeństwach: *Decanus tenetur residere personaliter circa ecclesiam primus et ultimus esse in omnibus horis cum suo vicedecano*⁴⁷. W akcie fundacyjnym zagwarantowano mu prawo Wyznaczania wikariusza w Pakosławicach⁴⁸, natomiast już w czasach nowożytnych Poświadczono są jego prawa patronatu w stosunku do parafii w Reńskiej Wsi⁴⁹.

⁴¹ Por. przyp. 32.

⁴³ Registrum 1, k. 6r.

⁴³ Np. AAW, sygn. X. 42.

⁴⁴ Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5r. Podobnie w siedemnastowiecznej kodyfikacji statutów kapituły: *Uicarios collegii sibi per praelatos et canonicos presentatos liabet instituere et eosdem pro suis excessibus coercere, quemadmodum in aliis collegiatis ecclesiis est consuetum, in eosdem etiam anima duertere, sine cuius uel etiam uicedecani licentia non praesumant se absentare ab ecclesia. Habet enim ius in ipsos, cui parere tenentur*, Stat.Niss., k. 23r.

⁴⁵ Por. PRZYBYSZEWSKI, *art. cyt.*, s. 27.

⁴⁶ *Ordinare divina officia, cavere, ne accent(us) peregrini introducantur in ecclesiam (...) Caveat cum vicedecano, ne aliqua lectio apocrypha legatur* (Stat.Niss., k. 23r). Podobne obowiązki posiadali dziekani w innych kapitułach (por. STOPNIAK, *dz. cyt.*, s. 30).

⁴⁷ Onera, s. 233.

⁴⁸ APW_r, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4v.

⁴⁹ VOLKEL *art. cyt.*, s. 26.

W kolegiacie przyznano mu honorowe miejsce w pierwszej stalli w lewym chórze⁵⁰. Dziekan, podobnie jak prepozyt, uiszczał kapalia w podwójnej wysokości⁵¹, natomiast dodatkowo musiał opłacać z własnego uposażenia wicedziekana, który w początku XVII w. pobierał rocznie 5 grzywien⁵².

Z sześciu znanych do 1477 r. dziekanów otmuchowskich trzech należało wcześniej do tej korporacji: Ulryk ze Spiry i Jan z Oleśnicy byli kanonikami, a Witek z Markowie kolejno mansjonarzem i kanonikiem. Prawo prezenty na dziekanie przyznano rodzinie Koch, jednak prałaturę obejmowali w większości duchowni z otoczenia biskupów wrocławskich. Ulryk ze Spiry i Witek z Markowie byli skarbnikami, Jan z Oleśnicy notariuszem biskupa Waclawa, a Jan Paschkowicz jego następcy Konrada; Jan Seckil występował jako zarządca dóbr biskupich we Wrocławiu. Jedynie w przypadku Mikołaja Cochirdorffa można zakładać powiązania krewniacze z rodziną Kochów jako główny powód nominacji. Wszyscy duchowni, którzy objęli godność dziekana nie posiadali wcześniej innej prałatury. Jak wspomniano już wyżej, dziekani zobowiązani byli do pełnej rezydencji przy kolegiacie, jednak tylko jeden z nich — Jan z Oleśnicy — na pewno przebywał stale w Otmuchowie. Najdłużej dziekanem otmuchowskim był Jan Paschkowicz, który posiadał tę prałaturę przez niemal 41 lat. Bardzo długo była też ona w rękach Jana z Oleśnicy (27 lat), natomiast pozostali dziekani są potwierdzeni najwyżej przez ok. 4-9 lat. Znany jest tylko jeden przypadek rezygnacji z prałatury — Ulryk ze Spiry po około czterech latach zamienił dziekanie na kanonię otmuchowską z Janem z Oleśnicy.

Tab. 2. Dziekani otmuchowscy w latach 1386-1477

Dziekani	Godności przed objęciem prałatury		Pierwsza wzmianka	Ostatnia wzmianka
	Prebendy	Urzędy		
Jan Seckil	Wikariat Wrocław Kanonía Lubusz	Prokur. Wrocław	6.06.1386	21.12.1394+
Ulryk ze Spiry	Altaria Wrocław Kanonía Otmuchów Kanonía Brzeg	Skarbnik bp Notariusz bp Kapelan bp	7.02.1396	3.06.1399
Jan z Oleśnicy	Altaria Wrocław Altaria Nysa Kanonía Otmuchów	Notariusz bp Kapelan bp	5.12.1400	11.02.1427t

⁵⁰ *Decanus habebit primum stallum in sinisiro choro, et in capitulo vocem secundam* (APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5r). Przywilej ten w niezmienionej formie obowiązywał także w czasach nowożytnych: *Habet primum stallum in sinisiro choro et in capitulo vocem secundam* (Onera, s. 233).

⁵¹ *Cappales sicut at praepositus in duplo numerare est astrictus*; Stat.Niss., k. 23r.

⁵² Onera, s. 233.

Dziekani	Godności przed objęciem prałatury		Pierwsza wzmianka	Ostatnia wzmianka
	Prebendy	Urzędy		
Witek z Markowic	Mansjon. Otmuchów Parafia Lipniki Kanonia Wrocław Parafia Rąków Kanonia Opole	Wiceprok. Otmuchów Kapelan bp Kuchmistrz bp Prokur. Otmuchów Skarbnik bp	9-11.05.1427	10.09.1433
Mikołaj Cochirdorff	Wikariai Wrocław	-	11.01.1436	2.12.1441
Jan Paschkowicz	-	Notariusz bp	14.10.1443	16.03.1484

2.4. Kustosze

Do obowiązków kustosa zwyczajowo należało strzeżenie skarbca kapituły, szat liturgicznych i paramentów⁵³. Pod jego opieką znajdowała się również biblioteka kapitulna. W niektórych korporacjach kustoszowi powierzano nadzór nad finansami korporacji i z racji tego ściśle współpracował on z prokuratorem kapitulnym⁵⁴. W aktach kapituły Św. Mikołaja nie udało się odnaleźć żadnych wzmianek o jego zadaniach, a opieka nad wyposażeniem świątyni należała do obowiązków subkustosza⁵⁵.

Lista znanych kustoszy otmuchowskich obejmuje sześć osób, z których jedna — Czech Jan Teycher — być może nie objęła swojej funkcji. Przypadek Teychera stanowi też jedyną próbę obsady tej prałatury przez papieża, związaną niewątpliwie ze zwolnieniem kustodii wskutek promocji jej poprzedniego posiadacza Henryka Morawa na biskupstwo w Litomyślu. Z woli fundatora kustodii Jana Westfali prawo Patronatu należało do prokuratorów i burgrabiów zamku otmuchowskiego⁵⁶. Wyraźnie jest też widoczne, że oprócz pierwszego kustosa Franciszka Seckila i może jego następcy Jerzego Dytwini, pozostali nie rezydowali w Otmuchowie. W tym czasie było to beneficjum czysto tytularne i nie związane z rzeczywistymi obowiązkami. Przykładowo w trzydziestoletnim okresie posiadania tej prebendy przez Henryka Rorawa, ani razu nie pojawił się on w Nysie, gdzie ówczesnie rezydowali kanonicy. Dla wszystkich duchownych prezentowanych na kustodię była to pierwsza prebenda kapitulna, a przynajmniej dla trzech osób, także jedyna, jaką objęli w swoim życiu. Oprócz Henryka Rorawa żaden z nich nie sprawował też urzędów diecezjalnych, a i Roraw otrzymał nominację już po objęciu tego beneficjum. Pośrednio wskazuje

⁵³ W. GÓRALSKI, *Kapituła katedralna w Płocku XII-XVI w. Studium z dziejów organizacji prawnej kapitul polskich*, Płock 1979, s. 83.

⁵⁴ STOPNIAK, *dz. cyt.*, s. 31.

⁵⁵ Por. podrozdz. 4.1.

(...) *de custod. colleg. eccl. s. Nicolai Othomochovien. Wralislav. dioc. de iure patron. laic.*; RG 8, nr 1966.

to na wzmiankowaną już wcześniej niską rangę tej prałatury. W badanym okresie z kustodii zrezygnowało dwóch duchownych: Jerzy Dytwini i Henryk Roraw. Ten pierwszy został kanonikiem w kapitule otmuchowskiej, natomiast rezygnacja Rorawa wiązała się ze wspomnianym awansem na biskupstwo w Litomyślu.

Tab. 3. Kustosze otmuchowscy w latach 1386-1477

Kustosze	Godności przed objęciem prałatury		Pierwsza wzmianka	Ostatnia wzmianka
	Prebendy	Urzędy		
Franciszek Seckil	Altaria Otmuchów	-	11.05.1398	9.05.1413
Jerzy Dytwini	Altaria Nysa (2) Parafia Niwnica	-	02.1414	23.08.1416
Mikołaj Gobil	Altaria Osobłoga Altaria Nysa		26.11.1417	24.01.1428
Henryk Roraw	Altaria Nysa (2) Altaria Lwówek Śląski Altaria Sędziszów Parafia Biskupów Wikaria Wrocław		1432	przed 13.01.1461
Jan Teycher	* Altaria Nysa	brak danych	pro wizja 13.01.1461	
Jan Korbicz	Altaria Nysa	-	28.07.1465	13.05.1482

dane hipotetyczne; niepewny czas objęcia prebendy

3. KANONICY

W chwili fundacji postanowiono utworzyć w Otmuchowie 13 kanonii⁵⁷. Wkrótce jednak jedna z nich musiała zostać zlikwidowana, gdyż w akcie konfirmacji Stolicy Apostolskiej z 1389 r. wzmiankowano istnienie ich tylko dwunastu⁵⁸. Także w XV w. w kapitule potwierdzonych jest tylko dwanaście prebend kanonickich. Tytu kanoników wymieniają rozliczenia rocznych dystrybucji z 1417 i 1428 r.⁵⁹ Podobnie w akcie translacji kapituły do Nysy z 1477 r. wspomniano *duodecim canonicatus et prebendas*⁶⁰. W następnych latach stan ten nie uległ zmianie i wizytator z końca XVI w. odnotował w kolegiacie istnienie dwunastu kanonii⁶¹. Brak nowych fundacji

⁵⁷ (...) *tredecim canonicatus seu canonicatus et totidem prebendas pro et in dicto collegio (...) nostra auctoritate in Dei nomine facimus et creamus*; APWr, Rep. 102, sygn. 70; Stat.Niss., k. 4r.

⁵⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 90.

⁵⁹ Registrum II, s. 21, 218.

⁶⁰ Translatio, s. 931.

⁶¹ Visitatio I, s. 98-99.

mógł po części wynikać z woli zachowania liczby, która nawiązywała do ewangelicznej grupy apostołów⁶². Liczba dwunastu kanoników jest jedną z najczęściej spotykanych w kapitułach kolegiackich — na terenie diecezji wrocławskiej potwierdzona jest w Brzegu, Raciborzu i w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu⁶³. Brak jest natomiast jakichkolwiek świadectw o istnieniu w Otmuchowie kanonii gracialnych (nadliczbowych), występujących przy kapitułach katedralnych⁶⁴ oraz przy niektórych kolegiatach⁶⁵.

Aby otrzymać kanonię duchowny musiał spełniać szereg przepisów zawartych w prawie kanonicznym jak i regulacjach poszczególnych korporacji⁶⁶. Do najważniejszych należały wyższe święcenia, odpowiedni wiek i prawe pochodzenie⁶⁷. Od wstępujących do kapituły zasadniczo wymagano posiadania przynajmniej święceń subdiakona⁶⁸. Stwierdzenie, że duchowni bez wyższych święceń nie powinni mieć pełnych praw w kapitule pojawiło się już w statucie legata Jakuba z Liege, wydanym w 1248 r. we Wrocławiu⁶⁹. Rozporządzenie to zostało następnie włączone do statutów kapituły katedralnej św. Jana i z tego względu mogło stanowić wzór dla innych kapituł w diecezji wrocławskiej⁷⁰. Ponieważ akt fundacyjny kolegiaty Św. Mikołaja został wydany przez biskupa Waclawa podczas posiedzenia kapituły generalnej we Wrocławiu, kanonicy wrocławscy mieli możliwość wpłynięcia na jego treść. Tym też należy tłumaczyć przyjęcie bardzo podobnych rozwiązań prawnych w kapitule otmuchowskiej. W dokumencie fundacyjnym pojawił się zapis, że kanonik nie po-

⁶² VOLKEL, *art. cyt.*, s. 18.

⁶³ 12 kanoników miała też m.in. kolegiata warszawska; KRÓLIK, *dz. cyt.*, s. 28.

⁶⁴ M. KOWALSKI, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy Z Kurozwęk (1320-1382)*, Kraków 1996, s. 49; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 91. W Kamieniu Pomorskim podobne funkcje spełniały kanonicy zwane mniejszymi; R. MARCINIAK, *Dobra kapituły kamieńskiej do połowy XV w.*, Szczecin 1970, s. 34.

⁶⁵ Kanonie gracialne potwierdzone są przy kolegiacie łączyckiej, łowickiej, kaliskiej, uniejowskiej, kurzelowskiej i łaskiej (LIBROWSKI, *art. cyt.*, s. 176). Występowały także w kolegiacie pułtuskiej (1623 r.; GÓRALSKI, *Skład oraz obsadzanie godności*, s. 255).

⁶⁶ S. ZACHOROWSKI, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, s. 116.

⁶⁷ *Tamże*, s. 116-119.

⁶⁸ G.P. MARCHAL, *Die Dom- und Kollegiatstifte der Schweiz*, w: TENŽE (red.), *Die weltlichen Kollegiatstifte der deutsch- und französischsprachigen Schweiz*, Bern 1977, s. 52. Wyjątkiem była sytuacja, gdy instalowana osoba nie miała jeszcze przepisowego wieku, w którym można było uzyskać wyższe święcenia. Wówczas jednak najczęściej musiała starać się o dyspensę papieską; por. ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 117.

⁶⁹ RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 85.

⁷⁰ Kwestia wymogu posiadania wyższych święceń została szczegółowo opracowana w dotychczas opublikowanych studiach prozopograficznych kapituły Św. Jana; por. R. SAMULSKI, *Untersuchungen über die personliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter bis zum Tode des Bischofs Nanker (1341)*, Weimar 1940, s. 105-110; SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 45-48; G. ZIMMERMANN, *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500-1600)*, Weimar 1938, s. 49-53; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 40.

siadający wyższych święceń nie będzie miał prawa głosu w kapitule⁷¹. Przepisy te znacząco zaostrzono w 1540 r. uchwalając statut zobowiązujący każdego nowego członka kapituły do przyjęcia święceń kapłańskich najpóźniej do roku po recepcji do kapituły⁷².

Wedle prawa kościelnego, aby móc objąć jakąkolwiek prebendę należało ukończyć 14 lat, gdyż dopiero wówczas można było przyjąć niższe święcenia⁷³. Z kolei o święcenia subdiakonatu, wymagane, aby uzyskać pełne prawa w kapitule można było się starać dopiero w wieku 18 lat⁷⁴. Osoby, które nie osiągnęły jeszcze tego wieku musiały starać się o dyspensę *de defectu aetatis*. W niektórych kapitułach wprowadzono jednak jako granicę wieku nawet 25 rok życia⁷⁵. O przestrzeganiu wymogu odpowiedniego wieku w kapitule Św. Mikołaja pewne informacje zachowały się jedynie z czasów nowożytnych. W początku XVII w. kapituła wyraziła sprzeciw wobec przyjęcia Melchiora Taubera, który nie osiągnął przepisanej liczby lat⁷⁶.

Poważną przeszkodę w osiągnięciu godności kościelnych stanowił *defectus natalium*, który usunąć mogła jedynie papieska dyspensa⁷⁷. Nawet jednak duchowni zaopatrzeni w taki dokument mieli niejednokrotnie trudności z dostaniem się do grona kanoników. W kapitule Św. Mikołaja w czasach nowożytnych poświadczony jest przypadek odmowy przyjęcia Joachima Rudolfa, mimo posiadania przez niego dyspensy oraz listów polecających od cesarza i papieża Piusa V. W tym wypadku zaważyć mógł fakt, że starający się był synem dawnego kanonika kapituły⁷⁸.

Nadanie kanonikowi wszystkich praw i wprowadzenie go w posiadanie prebendy przebiegało podobnie jak w innych korporacjach. Kolator danej kanonii prezentował kandydata biskupowi, a ten jeśli go zaakceptował, wystawiał akt instytucji kanonicznej⁷⁹. Dla kapituły Św. Mikołaja do czasu translacji do Nysy zachował się jeden taki dokument. W 1475 r. biskup Rudolf z Rudesheim nadał kanonię zwolnioną po śmierci Mikołaja Tschanstewicza Michałowi Blorokowi i polecił przekazać

⁷¹ *Volumus insuper ordinantes, quod post cessum vel decessum canonicorum instituendorum, canonicis, qui post eos instituentur stalla in choro et voces in capitulo habeant secundum locationem ipsorum videlicet quod quiprior vocatione fuerit, et in sacris fuerit, prius stallum et vocem priorem habeat, si autem prior vocatione in sacris non fuerit et vocatus post ipsum fuerit in sacris eum, qui in sacris in stallo disponimus preferendum, eum etiam qui in sacris non est, vocem in capitulo non habebit, nec ad capitulum admittetur donec ordinem sacrum assumet et tunc vocem in capitulo et stallum in choro secundum ordinem sue vocationis habebit*, APWr, Rep., sygn. 72; Stat. Niss., k. 6r.

⁷² VOLKEL, *art. cyt.*, s. 35.

⁷³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 50; DOLA, *dz. cyt.* s. 40.

⁷⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 50.

⁷⁵ RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 85.

⁷⁶ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 32-33.

⁷⁷ DOLA, *dz. cyt.*, s. 40.

⁷⁸ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 33.

⁷⁹ Por. m.in. ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 113; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 122-123.

mu *stallum in choro, locum et vocem in capitulo*⁸⁰. Na podstawie aktu instytucji kanonicznej w kapitule dokonywano recepcji i uroczystej instalacji duchownego⁸¹. O przebiegu tej ceremonii w kapitule św. Mikołaja informują nas dopiero przekazy z czasów nowożytnych. W protokołach posiedzeń z końca XVI w. zachował się zapis o tym, że instalowany kanonik zobowiązany był złożyć przysięgę posłuszeństwa biskupowi i kapitule oraz zaprzysiąc statuty kapitulne⁸². W XV w. informację o przyjęciu kanonika w poczet członków korporacji umieszczano często na odwrocie aktu inwestycji wraz z podaniem daty recepcji i liczby obecnej przy niej prałatów i kanoników⁸³. W XVI w. w związku z narastającym problemem zaniedbywania obowiązku rezydencji podjęto decyzję, aby przy recepcji nowego kanonika obecnych było przynajmniej trzech prebendaruszy⁸⁴.

Już w najstarszych statutach uporządkowano kwestię przepisowych opłat nowych kanoników na rzecz korporacji i jej członków. Byli oni zobowiązani do wniesienia opłaty na szaty (tzw. kapalia) i wino w wysokości odpowiednio 4 grzywien i 1/2 grzywny w ciągu miesiąca od przyjęcia do kapituły⁸⁵. Obowiązywały ich także zwyczajowe świadczenia na rzecz prałatów, wicedziekana, subkustosza, rektora szkoły, notariusza kapituły i dwóch zakrystianów, a później również organisty i kantora⁸⁶. Podczas instalacji kanonikowi przyznawano stallę w prawym lub lewym chórze, zależnie od tego gdzie posiadał miejsce jego poprzednik. Od około 1475 r. zachowały się dokładne plany porządku zasiadania kanoników, włączone do księgi statutów kapituły⁸⁷. Przy instalacji nowi członkowie kapituły otrzymywali dom przy kolegiacie, za który powinni wnieść w ciągu trzech miesięcy takse prokuratorom kapituły⁸⁸.

⁸⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 792. Z wcześniejszych lat zachowały się jeszcze akty instytucji na dziekanię (1443 r.; *tamże*, sygn. 690), na godność kuratusa (1451 r.; *lamie*, sygn. 714) oraz na subkustodię (1465 r.; *tamże*, sygn. 755) i jedną z mansjonarii (1469 r.; *lamie*, sygn. 764).

⁸¹ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 113.

⁸² VOLKEL, *art. cyt.*, s. 30.

⁸³ APWr, Rep. 102, sygn.: 690, 764.

⁸⁴ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 30.

⁸⁵ *Statuimus quoque quod prelati quilibet deinceps in receptione sua quatuor marcas grossorum pro cappa canonicus vero duas infra mensem a sue receptionis tempore computando procuratoribus capituli dare lenentur. (...) Pro vino atque prelati unam marcam grossorum canonicus vero mediam marcam grossorum ad allare mox post receptionem huiusmodi sub pena per iurii dare et offerre sit astrictus* (APWr, Rep. 102, sygn. 98). W 1460 r. wysokość kapaliów zmieniono na 8 grzywien srebra (por. przyp. 9).

⁸⁶ *Sed et quilibet diclorum prelatorum et canonicorum recipendorum prelati cuilibet sex grossos boemicales. canonicus vero singulis tres grossos vicedecano, tres subcustodi, tres rectori scolarum, duos notario capituli. totidem atque duobus sacristanis cuilibet unum grossum* (APWr, Rep. 102, sygn. 98). W latach 1423 i 1460 dokonano zmian w wysokości opłat. Podwyższeniu uległy stawki opłat dla prałatów do 10, a dla kanoników do 5 groszy, Nowa taksa znana jest ze statutów z 1570 r. Wprowadzono w niej należność za szaty w wysokości 12 dukatów węgierskich, inne wyplaty ustalono łącznie na ok. 310 groszy (Statuta, s. 223-224).

⁸⁷ Stat.Niss., k. 10r. W chwili śmierci lub rezygnacji z prebendy kanonik był wykreślany, natomiast Przyjętego na jego miejsce wpisywano u dołu kolumny. Po około 10-15 latach sporządzano nowy wykaz.

⁸⁸ *Statuimus quod de domibus sive curiis ad dictam nostram ecclesiam pertinentibus alicui de prelati canonicis vicariis aut aliis personis ecclesie collatis capitulum domum ipsam cuicumque persone*

W źródłach poświadczony jest tylko jeden przypadek zamiany kanonii otmuchowskiej - do którego doszło, jak wspomniano wyżej między dziekanem Ulrykiem ze Spiry, a kanonikiem Janem z Oleśnicy. Przynajmniej pięć osób zrezygnowało z kanonii, z których dwie prawdopodobnie wystąpiły ze stanu duchownego (Augustyn Selin, Henryk Clodobok).

4. DUCHOWIEŃSTWO NIŻSZE

4.1. Wikariusze

Instytucja wikariuszy zastępujących kanoników i prałatów podczas obowiązków chórowych upowszechniła się w Europie od XI-XII w. W tym czasie prebendarisze kapitulni coraz więcej czasu poświęcali sprawom administracji swojego majątku i opuszczali godziny liturgiczne, do uczestnictwa w których byli zobowiązani. Częstym zjawiskiem stała się wówczas także kumulacja beneficjów, która spowodowała spadek rezydencji przy kapitułach⁸⁹. Na ziemiach polskich pierwsi wikariusze pojawili się niewiele później niż w katedrach zachodnioeuropejskich. Wzmianki o wikariuszu ustanowionym przy katedrze poznańskiej już w 1201 r. odnalazł A. Radziwiński, natomiast z 1206 r. pochodzi dokument, w którym wystąpiło 6 wikariuszy, zastępujących prałatów i kanoników wrocławskich⁹⁰. W XIV w. istnienie kolegium wikariuszy przy korporacjach kapitulnych było regułą i w nowych kolegiach niejednokrotnie już w akcie fundacyjnym regulowano kwestie uposażenia i liczby wikariatów. Także w dokumencie fundacyjnym kolegiaty Św. Mikołaja pojawiło się sformułowanie o wydzieleniu dochodów *vicariis et servientibus ecclesie*, jednak bez dokładniejszego określenia liczby prebend⁹¹. Ponieważ ilość wikariuszy zwyczajowo odpowiadała liczbie kanoników i prałatów⁹², zatem w Otmuchowie powinno rezydować 15 osób: 12 wikariuszy kanoników, wicedziekan, subkustosz i *curatus*. W akcie translacji kapituły z 1477 r. spotykamy jednak zapis, że w kolegiacie jest *duodecim vicarii*⁹³ i taka też liczba potwierdzona jest w materiałach szesnastowiecznej wizytacji⁹⁴. Pozostaje pytanie, czy w obu tych aktach pominięto subkustosza i wicediekana wymieniając tylko wikariuszy kanoników, czy też cała ta grupa liczyła tylko 12 duchownych. Ta druga możliwość jest także prawdopodobna, gdyż

collatam taxare debet quam laxam persona eadem pro fabrica ecclesie predictae infra ires menses continuos procuratoribus capituli sub excommunicationis pena solvere teneatur, Stat.Niss., k. 8r-8v.

⁸⁹A.RADZIWIŃSKI, *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry plockiej w XIII - poł. XV w.*, cz. II: *Zagadnienia wybrane*, NP 77 (1992), s. 8-9.

⁹⁰*Tamże*, s. 11.

⁹¹APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 2r.

⁹²S. CHODYŃSKI, *Wikariusze katedry wrocławskiej*, Włocławek 1912, s. 5; S. KUMOR, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, 1.1, Kraków 1998, s. 357; KRYSZAK, *art. cyt.*, s. 132.

⁹³Translatio, s. 931.

⁹⁴Visitatio I, s. 98.

w wielu korporacjach liczba wikariatów była niższa niż wynikałoby to z zsumowania Prebend prałackich i kanoniczych⁹⁵. Prawo prezenty na poszczególne beneficja przysługiwało kanonikom, dziekanowi i kustoszowi⁹⁶. Wikariaty zastępców prałatów powołano już zapewne w chwili fundacji. Pierwszy imiennie poświadczony subkustosz otmuchowski Piotr Pyka został wymieniony w testacji dokumentu z 4 marca 1387 r.⁹⁷ Pięć miesięcy później biskup Waław zatwierdził uposażenie subkustodii w wysokości 10 grzywien rocznie, przekazane przez wykonawców testamentu Bertolda Fulschussila⁹⁸. Znacznie później pojawili się w źródłach wicedziekanowie, z których pierwszego znamy dopiero w 1397 r.⁹⁹ Już jednak w statutach z 1391 r. zapisano obowiązek wypłaty przez nowych członków kapituły po trzy grosze subkustoszowi i wicedziekanowi¹⁰⁰. W nieznanym bliżej czasie w tekście tego statutu naniesiono dopisek *cantori octo*¹⁰¹. W tym wypadku nie chodziło jednak o prałata, ani jego wikariusza, ale pomocnika rektora szkoły kolegiackiej¹⁰². Obowiązki subkustosza szczegółowo określone zostały w akcie z 16 sierpnia 1387 r. Nie odbiegały one od zadań, jakie wykonywali wikariusze kustoszy w innych korporacjach i koncentrowały się przede wszystkim na trosce o szaty, księgi i sprzęty liturgiczne oraz zapewnieniu należytego oświetlenia w kościele kolegiackim. Wśród obowiązków wymieniono także dbałość o relikwie przechowywane w świątyni¹⁰³.

Do określenia zakresu obowiązków wicedziekanów nie dysponujemy tak dobrymi źródłami jak w przypadku subkustoszy. Z pojedynczych wzmianek wiadomo, że do ich zadań należało instytuowanie kolegiackich altarystów¹⁰⁴. Podobnie jak w innych kapitułach powinni oni zastępować we wszystkich obowiązkach nieobec-

⁹⁵ RADZIMIŃSKI, *Niższe duchowieństwo*, s. 19-20.

⁹⁶ Prezenta na wikariat zwyczajowo przysługiwała kanonikowi, którego wikariusz był zastępcą (SILNICKI, *dz. cyt.*, s. 342). Przykładowo 28 lipca 1465 r. kustosz Jan Korbicz prezentował na miejsce zmarłego subkustosza Jana Steynera Bartłomieja Smolicza (APWr, Rep. 102, sygn. 755); por. też Onera, S- 233.

⁹⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 78.

⁹⁸ *Tamże*, sygn. 81.

⁹⁹ Pierwszym poświadczonym wicedziekanem był Jan Seraphin z Osobłogi, który wystąpił wśród świadków dokumentu biskupa Waława z 19 lutego 1397 r.; *tamże*, sygn. 133.

¹⁰⁰ *Tamże*, sygn. 98.

¹⁰¹ Stat.Niss., k. 6r.

¹⁰² Por. K. STOPKA, *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej w średniowieczu. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*, Kraków 1994, s. 108-109.

¹⁰³ APWr, Rep. 102, sygn. 81. Statuty z 1391 r. charakteryzowały obowiązki subkustosza bardziej ogólnikowo: *Statuimus quoque, quod subcustos qui nunc est et qui fuerit pro tempore, ornatos, libros, calices cum ceteris rebus nostre ecclesie respicere debeat et cum debita diligencia custodire ac se consueitudinibus aliorum subcustodum conformare* (APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8v). Bardzo szczegółowy wykaz zadań subkustosza znalazł się w statutach nowożytnych. Wymieniono tam dodatkowo m.in. obowiązki czytania mszy raz w tygodniu, opieki nad zakrystią w razie nieobecności dzwonnika, nadzoru nad pracą dzwonnika oraz corocznego sporządzania inwentarza szat i paramentów (Por. Stat.Niss., k. 23v-24r).

¹⁰⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 140.

nych dziekanów¹⁰⁵. Szczegółowy wykaz *onerorum vicedecani* znamy dopiero z siedemnastowiecznej kodyfikacji. Wedle niego wicedziekan powinien nadzorować duchownych podczas odprawiania nabożeństw oraz napominać sprzeczących się w chórze wikariuszy¹⁰⁶. Duszpasterstwo w parafii otmuchowskiej sprawował *vicarius perpetuus (curatus)*, którego wyznaczał prepozyt¹⁰⁷. Jego obowiązki szczegółowo regulował akt fundacyjny kapituły, w którym wymieniono konieczność udziału we wszystkich nabożeństwach odprawianych w kolegiacie, wygłaszanie do parafian kazań w języku polskim oraz udzielanie sakramentów. Ze względu na to ostatnie powinien on posiadać konia, aby móc w razie konieczności udać się do chorego parafianina z ostatnim namaszczeniem¹⁰⁸. Z czterech duszpasterzy otmuchowskich dwóch miało przynajmniej cztero- lub pięcioletni staż w kolegium wikariuszy kolegiackich, natomiast jeden służył jako wikariusz więcej niż 18 lat¹⁰⁹. Można zasadnie podejrzewać, że podobną drogę przeszedł i ostatni *curatus*, a jedynie fragmentaryczna dokumentacja dziejów kapituły dla II poł. XV w. nie pozwala nam tego potwierdzić. Podobny system rekrutacji stosowano też, choć w mniejszym stopniu, w przypadku godności subkustoszy i wicedziekanów.

W kolegiacie otmuchowskiej statuty nie zabraniały wikariuszom posiadania innych prebend i poświadczono jest, że część z nich była altarystami bądź też plebanami w okolicznych parafiach. W takim wypadku wikariusz zobowiązany był do wyszukania swojego zastępcy, uczestniczącego w godzinach liturgicznych¹¹⁰. Kilku takich zastępców (*substitutus*) znanych jest z zachowanych akt kapituły¹¹¹.

Przy przyjęciu wikariusza w poczet członków kapituły składał on zazwyczaj przysięgę. Znamy ją dopiero w brzmieniu z 1497 r., jednak nie wyklucza to, że w takiej samej bądź podobnej formie funkcjonowała ona i wcześniej. Jej tekst zawierał zobowiązanie do rezydencji, udziału w przepisanych nabożeństwach, podporządkowania się kapitule i wicedziekanowi oraz unikania towarzystwa osób podejrzanych i cieszących się złą sławą: *Ego N. iuro omnipotenti deo, beate Marie virginis, sanctis Johanni Baptiste, Johanni Evangeliste, Nicolao, Stanislao huius collegiate ecclesie patronis omnibusque sanctis dei et promitto sub fide bona et fortunata capitulo huius ecclesie sanctorum Johannis etc. quadriennalem residentiam per me ipsum personaliter complere, horas canonicas diurnas et nocturnas psallendo, cantando, legendo*

¹⁰⁵ Por. w. GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 79.

¹⁰⁶ Stat.Niss., k. 23v.

¹⁰⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 714.

¹⁰⁸ Stat.Niss., s. 2v.

¹⁰⁹ Marcin Crispus jest potwierdzony jako wikariusz kapituły Św. Mikołaja w latach 1405-1406; natomiast Zygmunt Rewsse z tytułem wikariusza występował w latach 1414-1418 r., więc mógł nawet ponad 8 lat czekać na awans. Natomiast dowodnie przynajmniej 18 lat był wikariuszem Marcin Bogusz, poświadczony w kolegiacie po raz pierwszy w 1422 r. i wybrany duszpasterzem po 1440 r.

¹¹⁰ CHODYŃSKI, *dz. cyt.*, s. 17.

¹¹¹ Jan Nowak (1417 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 510); Andrzej Raschkonis (1420 r.; AAW, sygn. A 18).

choro ut moris est ecclesie fideliter persolvere, honeste sacerdotaliter vicariis commorando, aliisque personis suspectis et diffamibus me non sociando, sed capitulo et vicedecano obediendo, obedire volo. Nee meme directe vel indirecte per mei ipsum, alium aut alios mediatores, promotiones vel supplicationes aut quovis solore, modis, mediis sive sinistrationibus medio temporis a dicta quadriennali residentia alienare et absolvere querendo tentabo, neque temere aliquo modo sinistratione Previa me sine speciali licentia capituli a choro et residentia absentabo sub poenis Per iurii suspensionis et irregularitatis. Et si contra ero debet et poterit capitulum contra me per iurum suspensum et irregularem processibus procedere. Sicut me deus, sancti eius, hec et sancta adjuvant evangelia dei. In cuius rei testimonium et fidem nomine et manu propriis meme subscribendo inscripsi¹¹².

4.2. Mansjonarze

Geneza instytucji mansjonarzy wiąże się z inicjatywą przyszłego króla czeskiego i cesarza Karola IV, który w 1339 r. powołał takie kolegium przy królewskiej kaplicy Wszystkich Świętych w katedrze praskiej. Wedle przekazu czeskiego kronikarza Benesza Krabicy z Weitmila, kolegium mansjonarzy we Wrocławiu ustanowić miał biskup Przeclaw z Pogorzeli z wykorzystaniem wzorów czeskich³. Do obowiązków mansjonarzy miała należeć przede wszystkim dbałość o kult maryjny⁴.

Z tego względu takie kolegia mansjonarskie były zazwyczaj skupione wokół kaplic Pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Ponadto zobowiązani byli oni do udziału w nabożeństwach i procesjach. W Otmuchowie poświadczono jest odprawianie przez nich wspólnie z wikariuszami anniwersarzy za zmarłych kanoników i donatorów⁵.

Pierwsze mansjonarie w Otmuchowie zostały utworzone z inicjatywy Bertolda Fulschussila, który przed śmiercią wyraził wolę, aby altaryści ufundowanych przez niego czterech ministeriów w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu zostali przeniesieni do mającej powstać kolegiaty i stworzyli tam kolegium mansjonarskie¹¹⁶. 26 września 1386 r. biskup Wacław zatwierdził to przeniesienie ustanawiając cztery mansjonarie przy kaplicy NMP w kościele Św. Mikołaja¹¹⁷. Przed 3 marca 1387 r. utworzono w Otmuchowie prebendę przewodniczącego temu kolegium precentora, na rzecz której kustosz legnicki Marcin przekazał 12 grzywien rocznego czynszu¹¹⁸.

¹¹² APOp. ZK 40, s. 171.

¹¹³ J. RYBA, *Mansjonari v pražském kostele*, „Pražský sborník historický” 30 (1998), s. 18-19, 52.

¹¹⁴ Tamże, s. 19; A. OTREBA, *Dzieje niższych kolegiów duchownych przy kolegiacie w Łasku 1525-1819*, (Studia z historii Kościoła 2), Warszawa 1973, s. 286. Obok mansjonarii NMP spotykane są także mansjonarie świętokrzyskie, których prebendariusze odprawiali codziennie oficjum o Męce Pańskiej;

H. GERLIC, *Duchowieństwo kolegiaty głogowskiej W 1491 roku*, RTSO 16 (1996), s. 269.

¹¹⁵ Registrum II, s. 93-94.

¹¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

¹¹⁷ Tamże, HEYNE, *dz cyt.*, t. II, s. 859-860.

¹¹⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 78; HEYNE, *dz cyt.*, t. II, s. 860. Wspomniany Marcin zapisał ponadto na rzecz precentora i mansjonarzy otmuchowskich czynsz w wysokości 3 grzywien przeznaczony na odprawianie dwóch anniwersarzy; APWr, Rep. 102, sygn. 78.

W 1399 r. potwierdzona jest fundacja nowej mansjonarii, uposażonej przez dawnego prepozyta otmuchowskiego Mikołaja z Szonowa, który zapisał na jej rzecz 7,5 grzywny czynszu ze swojego majątku¹¹⁹. W cztery lata później dziekan Jan z Oleśnicy, jako wykonawca testamentu Jakuba plebana w Kluczniku, przekazał 10 grzywien czynszu na utworzenie nowego beneficjum¹²⁰. Jako fundator mansjonarii zapisał się także kanonik Mikołaj z Oławy, który w testamencie zostawił na ten cel uposażenie w wysokości ośmiu grzywien rocznie¹²¹. W następnych latach brak jest świadectw o kolejnych fundacjach i ukształtowana w 1414 r. liczba 8 mansjonarii przetrwała do chwili translacji w 1477 r.¹²² Taka liczba potwierdzona jest także w materiałach wizytacyjnych w końcu XVI w.¹²³ Prawo prezenty na zwolnione mansjonarie przysługiwało biskupowi¹²⁴ i kapitule¹²⁵. Jak wspomniano wyżej na czele kolegium od 1387 r. stał precentor, okresowo zastępowany przez wiceprecentora¹²⁶. Do jego zadań należało zapewne, podobnie jak w innych korporacjach mansjonarskich, staranie o przygotowanie naczyń liturgicznych, świec i ksiąg niezbędnych do odprawianych nabożeństw¹²⁷.

4.3. Inni duchowni kościoła kolegiackiego

Obok kolegiów wikariuszy i mansjonarzy liczną grupę tworzyli altaryści kościoła Św. Mikołaja. Wprawdzie w okresie niemal stu lat istnienia kapituły otmuchowskiej znane są tylko dwadzieścia dwa nazwiska, ale wobec istnienia w kościele kolegiackim przynajmniej 8 ołtarzy¹²⁸ liczba altarystów mogła nawet przewyższać liczebnie grupę mansjonarzy. Brak tu jednak informacji o istnieniu bractwa altarystów, które

APWr, Rep. 102, sygn. 161.

¹²⁰ Środki na tę fundację pochodziły z uposażenia 2 ministerium ołtarza św. Bernarda w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu, które za zgodą patronów zostały przeniesione do kościoła Św. Mikołaja, HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 865.

¹²¹ APWr, Rep. 102, sygn.: 426,431: J. Heyne mylnie określił wysokość uposażenia na 10 grzywien (HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 868-869). W rzeczywistości fundator z zapisanych kapitule dziesięciu grzywien czynszu, dwie przeznaczył na codzienne refekcje wśród wszystkich mansjonarzy.

¹²² APWr, Rep. 102, sygn. 800; Translatio, s. 932.

¹²³ Visitatio I, s. 98. W tym czasie dokonano przynajmniej jednej nowej fundacji — 15 września 1518 r. biskup Jan V Turzo zatwierdził utworzenie mansjonarii z dochodów przekazanych przez kanonika Mikołaja Hanka (HEYNE, *dz. cyt.*, t. II, s. 1204). Stała liczba mansjonarii wynikała zapewne z łączenia dochodów pozostałych.

¹²⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 764.

¹²⁵ *Hic mansjonariae tres sunt de collatione Capituli et tanquam manuales conferentur pro arbitrio venerabilis vicariis bene ac diligenter senientibus* (Visitatio I, s. 99). Wśród trzech wspomnianych mansjonarii mogła znajdować się prebenda fundacji Mikołaja z Oławy, który prawo patronatu przekazał Janowi Lichtenbergowi, a po jego śmierci prokuratorowi kapituły (APWr, Rep. 102, sygn. 161).

¹²⁶ 7 grudnia 1416 r. (APOP, ZK 44, s. 279); 8 stycznia 1417 r. (*tamże*, s. 280); 28 marca 1417 r. (*tamże*, s. 282).

¹²⁷ RYBA, *art. cyt.*, s. 21.

¹²⁸ Por. rozdz. II.

zazwyczaj tworzone przy większych kościołach parafialnych¹²⁹. Ponadto wśród duchowieństwa niższego poświadczeni są kaznodzieje. Prawo do ich wyznaczania w razie potrzeby zastrzeżono już w akcie fundacyjnym prałatom i kanonikom kapituły Sw. Mikołaja¹³⁰. Często rekrutowali się on spośród wikariuszy, jak Tomasz kaznodzieja niemiecki z 1420 r.¹³¹, czy Andrzej¹³², bądź spośród zakrystianów, jak Piotr Kyndeler¹³³; znane są jednak i osoby spoza tej grupy np. Jan de Fredintal¹³⁴.

Wykaz altarystów otmuchowskich:

Ołtarz św. Trójcy, NMP, Bożego Ciała, Michała Archanioła, świętych: Tomasza, Macieja, Barbary i Doroty w kaplicy Mikołaja Seckila

- Franciszek Seckil 1397¹³⁵
- Herbord Reibnitz 1412¹³⁶
- Mikołaj Megerlini 1414-1416¹³⁷
- Jan Bawde 1420¹³⁸
- Jan Gans 1422¹³⁹
- Mikołaj Preczel 1461-przed 1476¹⁴⁰
- Antoni Buckling 1476¹⁴¹

Ołtarz Boga Wszechmogącego, śś. Andrzeja, Grzegorza, Jerzego i Katarzyny

- Jan Westfali 1387¹⁴²

Ołtarz Boga Wszechmogącego, NMP, świętych: Andrzeja, Bartłomieja, Tomasza, Katarzyny, Małgorzaty i Jadwigi

- Grzegorz Augustini 1411¹⁴³

Ołtarz NMP

- Mikołaj Bemhardi 1415¹⁴⁴

¹²⁹ K. DOLA, *Konfraternie kapłańskie w diecezji wrocławskiej u schyłku średniowiecza*, RTSO 9 (1982), s. 207-212.

¹³⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4v.

¹³¹ APWr, Rep. 102, sygn. 542.

¹³² *Tamże*, sygn. 619.

¹³³ *Tamże*, sygn. 629.

¹³⁴ 8 maja 1415 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 143); 19 marca 1427 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 630).

¹³⁵ *Tamże*, sygn. 140.

¹³⁶ 14 listopada 1412 r.; APOp, ZK 44, s. 266.

¹³⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 434; 30 marca 1416 r. (APOp, ZK 44, s. 273); 6 czerwca 1416 r. (*tamie*, s. 276).

¹³⁸ 23 kwietnia 1420 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 540.

¹³⁹ 7 marca 1422 r.; *tamie*, sygn. 553.

¹⁴⁰ RG 8, nr 4568; K.J. GANSE, P.J. GRUNDEL, *Geschichte der Pfarrei Ottmachau*, w: P.J. GRONDEL FRED.), *Aus Stadt und Land Ottmachau*, Ottmachau 1927, s. 55.

¹⁴¹ *Tamże*, s. 56.

¹⁴² APWr, Rep. 102, sygn. 79.

¹⁴³ 25 października 1411 r.; *tamie*, sygn. 355.

¹⁴⁴ 17 stycznia 1415 r. (APOp, ZK 44, s. 259); 29 września 1415 r. (*tamie*, s. 266).

- Kacper przed 1461¹⁴⁵
- Piotr Hoppener 1461¹⁴⁶

Ołtarz św. Krzyża

- Augustyn Awer 1410-1418¹⁴⁷

Ołtarz św. Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa

- Bartłomiej de Wirbin 1413-1420¹⁴⁸
- Jan Muschczin 1417-1418¹⁴⁹
- Piotr Podusch przed ok. 1435-1440¹⁵⁰
- Piotr Bartsch 1451¹⁵¹
- Mikołaj Heide po 1459¹⁵²

Ołtarz Mikołaja z Oławy

- Franciszek Czansticz 1413¹⁵³

Altaryści nieustalonych ołtarzy

- Mikołaj Seckil 1396¹⁵⁴
- Otto Bees 1423
- * Mikołaj Dolleatoris 1423¹⁵⁵

5. URZĘDNICY KAPITULNI

Do prawidłowego funkcjonowania korporacji niezbędne było wyznaczenie urzędników, reprezentujących kapitułę i zajmujących się administracją majątku. W początkowym okresie działania kapituł część obowiązków związana była z poszczególnymi prałaturami, jednak z chwilą, gdy godności stawały się przede wszystkim honorowe, rola stałych urzędników wzrosła¹⁵⁶. W przypadku kapituły otmichowskiej, w której utworzono tylko dwie prałatury, znaczenie urzędów było szczególnie istotne, gdyż zadania scholastyka, kanclerza i kantora musieli przejąć inni duchowni. Urzędników wybierano albo z grona kanoników (prokurator), niższego

¹⁴⁵ RG 8, nr 4889.

¹⁴⁶ *Tamże*.

¹⁴⁷ 4 września 1410 r. (RG 3, szp. 58); 11 stycznia 1418 r. (MBV 7/1, nr 150).

¹⁴⁸ 9 grudnia 1413 r. (AAW, Dok.POtm.); 26 listopada 1414 r. (APOP, ZK 44, s. 256); 12 października 1420 r. (AAW, Dok.POtm.).

¹⁴⁹ 13 czerwca 1417 r. (APOP, ZK 44, s. 282); 21 kwietnia 1418 r. (*tamże*, s. 289).

¹⁵⁰ AAW, sygn. IV 16, s. 14.

¹⁵¹ Registrum III.

¹⁵² 29 września 1459 r.; APOP, ZK 45, s. 69.

¹⁵³ 12 grudnia 1413 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 410.

¹⁵⁴ 10 marca 1396 r. (MBV 5, nr 979); 31 lipca 1396 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 122).

¹⁵⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 576.

¹⁵⁶ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 192; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 224.

duchowieństwa (rektor szkoły, notariusz) lub nawet spośród osób świeckich (wójt kapituły).

5.1. Prokuratorzy

Urząd prokuratura kapitulnego powstał na przełomie XIII i XIV w. w związku z narastającymi interesami majątkowymi kapituł¹⁵⁷. Zadaniem prokuratorów było odciążenie prepozytów od spraw zarządu majątkiem, takich jak pobór czynszów, taks i innych wierzytelności kapituły, wypłaty dystrybucji oraz wizytacje wsi kapitulnych¹⁵⁸, a także regulowanie płatności na rzecz Stolicy Apostolskiej¹⁵⁹. Prokuratorzy ponadto zobowiązani byli do przejęcia majątku kanonika, który zmarł bez testamentu. W ich gestii pozostawały również niektóre czynności nie związane *stricto* ze sprawami finansowymi: ogłoszenie wigilii po śmierci członka kapituły, wybór zastępcy hebdomadariusza oraz prawo zwoływania nadzwyczajnych posiedzeń¹⁶⁰.

W kapitułach katedralnych powoływano zazwyczaj dwóch prokuratorów¹⁶¹, którzy mieli do pomocy kilku kolektorów. W XV w. we wrocławskiej kapitule Św. Jana dokonano rozdziału funkcji między prokuratorów *generales percipiendorum* i *generales distribuendorum*, czyli w sumie cztery osoby¹⁶². W przypadku kapituły otmuchowskiej pierwsza wzmianka o powoływaniu prokuratora kapitulnego znalazła się już w akcie fundacyjnym. Podjęto wówczas decyzję, że pod zarządem prokuratora znajdują się wszystkie czynsze zapisane jako uposażenie prebend, a ten corocznie wypłacał będzie kanonikom należną im sumę¹⁶³. Z kolei w statutach z 1391 r. wprowadzono uchwałę, że akt wyboru prokuratorów będzie dokonywany podczas wrześ-

¹⁵⁷ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 195; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 225; M. KOWALSKI, *Uposażenie krakowskiej kapituły katedralnej w średniowieczu*, Kraków 2000, s. 171-172; A. GAŚSIOROWSKI, *Prokuratorzy gnieźnieńskiej kapituły katedralnej w XV wieku*, w: P. DYMMEŁ (red.), *Drogą historii. Studia ofiarowane profesorowi Józefowi Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Lublin 2001, s. 451.

¹⁵⁸ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 198; S. LIBROWSKI, *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*, Warszawa 1949, s. 76.

Np. APWr, Rep. 102, sygn. 556.

¹⁶⁰ ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 199.

¹⁶¹ *Tamże*, s. 196; GAŚSIOROWSKI, *art. cyt.*, s. 452. W kapitule wrocławskiej zarządem majątku zajmował się początkowo jeden prokurator, jednak już od początku XV w. urząd sprawowali dwaj członkowie kapituły; LIBROWSKI, *Kapituła katedralna*, s. 75.

¹⁶² DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 89.

vimus ne os bonis trituantis claudatur et electus ad onus sua frustretur mercede quod tunc, quia multi de memoratis censibus sunt reempcionis titulo comparati, facile eveniret, si census cui piam assignatus reemeretur ante solucionis terminum, quare disponimus ordinantes quatenus omnes census prescriptarum prebendarum per procuratorem ad hoc ydoneum constitutum a capitulo dicti collegii fideliter colligantur et inter supra scriptos canonicos in aliquibus terminis per capitulum dicti collegii deputandis annis singulis per decem marcas vel alias ut supra scriptum est porcione simili dividantur, APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat. Niss., k. 6r.

niowej kapituły generalnej¹⁶⁴. Funkcję tę miały pełnić dwie osoby, co potwierdza wizytacja z 1580 r., w której odnotowano przekazanie zarządu majątkiem *a duobus dominis capitularibus, quos vocant majorem et minorem procuratorem*¹⁶⁵. Z pierwszych dziesięcioleci istnienia kolegiaty znane są nazwiska tylko jednego prokuratora dla danego roku, jednak zapisy wypłat w księgach rachunkowych potwierdzają, że już wtedy było ich zgodnie z literą statutu dwóch¹⁶⁶. Dopiero w latach czterdziestych wspólnie jako prokuratorzy wystąpili Jan Muthowicz i Jan Pistoris. Wyboru dokonywano corocznie¹⁶⁷, jednak nierzadkie są przypadki wieloletniego sprawowania tego urzędu (Mikołaj Sweydnicz, Stefan z Frystatu, Mikołaj Czelder). Najdłużej pełnili tę funkcję Jan Pistoris i Jan Muthowicz, z których każdy był prokuratorem przynajmniej przez 7 kadencji oraz Mikołaj Czelder poświadczony ośmiokrotnie jako prokurator. Prawdopodobnie okres sprawowania przez nich urzędu był jeszcze dłuższy, ale luki w wykazach z lat trzydziestych XV w. nie pozwalają na pełniejsze ustalenia. Nie byłoby to wyjątkiem na tle innych kapituł prowincji gnieźnieńskiej, gdzie znane są przypadki dzierżenia prokuratorstwa przez kilkanaście kadencji¹⁶⁸.

Prokuratorów otmuchowskich spotykamy zarówno przy zakupie czynszów na rzecz kolegiaty¹⁶⁹ jak i przy sprawowaniu sądownictwa patymonialnego w kapitulnej wsi Jędrzychowie¹⁷⁰. Wykroczenia w Jędrzychowie prokuratorzy rozsądzałi wraz

¹⁶⁴ (...) statuimus quod procuratorum dicti capituli electio annis singulis de cetero fieri debeat in nostro generali capitulo quod circa festum dedicationis ecclesie predictae celebrabitur nec alii eligi debeant nisi prelati vel canonici dicte ecclesie vel in eorum defectum vicarii manseonarii altariste aut alii qui de gremio dicte ecclesie existentes. quique de receptis et distributis universis anno revoluto capitulo congruam faciant radonem (APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8v). W statutach z 1543 r. dodano uściślenie, że prokuratorzy będą wybierani trzeciego dnia wrześniowej kapituły generalnej (Statuta, s. 225). Podobnie we wrześniu powoływano prokuratorów w kapitułach katedralnych w Płocku i Wrocławiu (GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 225; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 90). W Gnieźnie początkowo nominacje odbywały się podczas kapituły generalnej w kwietniu, jednak już od 1426 r. zostały przeniesione na czas kapituły październikowej (GAŚSIOROWSKI, *art. cyt.*, s. 452).

¹⁶⁵ Visitatio I, s. 100.

¹⁶⁶ Registrum II, s. 21.

¹⁶⁷ Jednoroczna kadencja była regułą we wszystkich kapitułach (ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 196; GAŚSIOROWSKI, *art. cyt.*, s. 451). Wyjątkiem pod tym względem byłaby tylko kapituła fromborska, gdzie prokuratorów miano wybierać co 3 lata (H. ZTNS, *Kapituła fromborska w czasach Mikołaja Kopernika*, KMW [1959], s. 419).

¹⁶⁸ GAŚSIOROWSKI, *Prokuratorzy gnieźnieńskiej kapituły*, s. 455; TENŻE, *Kanonicy wrocławscy w najstarszej metryce kapitulnej (1435-1500)*, w: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej*, Toruń 2000, s. 18-19.

¹⁶⁹ 11 maja 1398 r. (CDS 36. nr 80); 19 lutego 1397 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 133); 27 września 1408 r. (*tamże*, sygn. 297); 3 maja 1413 r. (*tamże*, sygn. 391); 6 maja 1413 r. (*tamże*, sygn. 392); 20 lutego 1414 r. (*tamże*, sygn. 420); 10 lutego 1415 r. (*tamże*, sygn. 443); 8 września 1416 r. (*tamże*, sygn. 491); 26 kwietnia 1417 r. (*tamże*, sygn. 503).

¹⁷⁰ Prokuratorzy reprezentowali kapitułę w odniesieniu do podległych jej wsi i występowali jako panowie gruntowi; ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 197.

z sołtysiem i 2-3 ławnikami, a sądy odbywały się najczęściej w samej wsi¹⁷¹. W ich obecności zawierane były też akty transakcji majątkowych chłopów jędrzychowskich¹⁷². Do obowiązków prokuratorów należało także prowadzenie księgi dochodów i dystrybucji, stąd właśnie z zachowanych zapisów z lat 1416-1449 najlepiej poznajemy codzienną pracę tych urzędników. Działalność rozpoczynali oni w końcu września od przejęcia od swojego poprzednika kwoty pozostałej po rozliczeniu¹⁷³. Następnie księgowano wpływy do kasy od dłużników i poddanych kapitulnych w układzie zgodnym z terminami płatności (św. Michała, św. Marcina, Boże Narodzenie, św. Walburgi, Zielone Świątki, św. Jana Chrzciciela)¹⁷⁴. Osobno prowadzony był wykaz wypłat: dla wikariuszy za odprawianie anniwersarzy¹⁷⁵, zwroty kosztów podróży dla kanoników¹⁷⁶ oraz wynagrodzenia dla urzędników kapitulnych¹⁷⁷. W każdy piątek prokurator dokonywał wypłat refekcji dla kanoników i prałatów¹⁷⁸, a kilka razy do roku rozdzielał między kanoników dochody z zarządu majątkiem¹⁷⁹. W księdze rachunkowej odnotowywał też wszystkie specjalne wydatki kapituły Św. Mikołaja — na remonty, ogrzewanie, oświetlenie oraz zakup sprzętów liturgicznych i ksiąg¹⁸⁰. Ponadto pilnował on płatności zobowiązań kapituły i wykupu czynszów¹⁸¹, po jego zadań należała również realizacja zapisów ostatniej woli na rzecz kolegiaty Św. Mikołaja¹⁸², a także wykonanie inwentarza paramentów, ksiąg i szat liturgicznych¹⁸³. Z racji wymienionych obowiązków prokurator musiał przebywać stale przy kapitule¹⁸⁴; z tego względu, jak wskazuje zestawienie, wybierano zazwyczaj kanoników nie posiadających innych prebend kanonickich. Z wymienionych siedemnastu Prokuratorów jedynie Jan Jenkewicz posiadał kanonię opolską, a Mikołaj Nebelschutz kustodię w Opolu i kanonię brzeską, które jednak objął po okresie sprawowania urzędu. Trzej prokuratorzy (Henryk Munstirberg, Stefan z Frystatu, Jakub Dytwini) nie objęli żadnej prebendy poza otmuchowską. Prokuratorom wypłacano stałe wy-

¹⁷¹ Przynajmniej od 1439 r. prowadzono księgę protokołów wydanych wyroków, która jednak w czasie drugiej wojny światowej zaginęła; Kopietz I, s. 142.

¹⁷² Np. APWr, Rep. 102, sygn.: 574, 585, 619, 623, 631.

¹⁷³ Registrum II, s. 1. 102.

¹⁷⁴ Np. *tamże*, s. 8-16

¹⁷⁵ *Tamże*, s. 93-95.

¹⁷⁶ *Tamże*, s. 111.

¹⁷⁷ *Tamże*, s. 19, 20, 26, 81-83.

¹⁷⁸ Por. przyp. 280.

¹⁷⁹ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 9.

¹⁸⁰ Np. Registrum II, s. 133-138.

¹⁸¹ APWr, Rep. 102, sygn. 646; Registrum U, s. 81; APWr, Rep. 135, sygn. 398, k. 16r.

¹⁸² APWr, Rep. 102, sygn. 650; Registrum I, k. 6r.

¹⁸³ Registrum II, s. 254-261. Sporządzanie wykazów paramentów wchodziło w zakres obowiązków Prokuratorów (GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 226), dlatego można założyć, że anonimowy inwentarz z 1447 r. został spisany przez ówczesnego prokuratora.

¹⁸⁴ Por. ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 200.

nagrodzenie w wysokości 6 grzywien do podziału między obu¹⁸⁵. Pomimo iż odnotowane są zapisy dodatkowych wypłat 1 grzywny czy 8 skojców¹⁸⁶, gratyfikacje dla prokuratorów były w Otmuchowie znacznie niższe niż w innych kapitułach¹⁸⁷. Dopiero w 1481 r. zdecydowano o podwyższeniu honorarium do 10 grzywien oraz przyznaniu prokuratorom wszystkich dochodów z sądownictwa w dobrach kapitulnych¹⁸⁸. W całym badanym okresie znany jest tylko jeden przypadek skarg na działanie prokuratora. W księdze wikariuszy zapisano, że Mikołaj Sweydnicz nie rozliczył się z pobranych z wykupu czynszu 7,5 grzywny¹⁸⁹. Ponieważ później ponownie przekazano mu urząd, sprawa musiała zostać polubownie rozwiązana. Własnych prokuratorów wybierali wikariusze i mansjonarze, którzy również prowadzili odrębne finanse¹⁹⁰.

Prokuratorzy kapituły otmuchowskiej:

- Henryk Munstirberg 1396-1398
- Stefan z Frystatu 1408, 1413-1415
- Mikołaj Glaubus 1414-1417
- Mikołaj Czelder 1415-1418, 1421-1425, 1426/1427, 1428/1429
- Andrzej Heyncze 1425/1426
- Jerzy Dytwini 1420/1421, 1423-1426
- Jakub Dytwini 1427/1428
- Mikołaj Sweydnicz 1432-1439
- Jan Pistoris 1440-1447
- Jerzy Muthowicz 1440-1447
- Jan Jenkewicz 1448/1449
- Jan Amindanap 1448/1449
- Jan Slewicz 1449/1450
- Mikołaj Tschanstewicz 1452/1453, 1459/1460, 1462/1463
- Mikołaj Nebelschutz 1456-1459, 1467/1468, 1479
- Konrad Krumpholz 1463/1464
- Stanisław Gneffko 1467/1468

¹⁸⁵ *Il. procuratoribus VI mr* (Registrum II, s. 21); *procurat. capituli pro sallario d. VI mr* (*tamże*, s. 84); *procur. pro sal. VI mr* (*tamże*, s. 151, 197). Wyjątkowo w 1428r. wypłata wynosiła 5 grzywien (*tamże*, s. 217).

¹⁸⁶ *Tamże*, s. 81.

¹⁸⁷ W kapitule wrocławskiej prokuratorom wypłacano 10 grzywien, 10 małdratów owsa i diety (DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 91), w Płocku prokurator otrzymywał 6 kóp groszy (GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 227), w kapitule katedralnej krakowskiej 10 grzywien (PRZYBYSZEWSKI, *art. cyt.*, s. 49), w Gnieźnie, Poznaniu i Włocławku 4-8 grzywien (GAŚSIOROWSKI, *Prokuratorzy gnieźnieńskiej kapituły*, s. 451).

¹⁸⁸ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 181.

¹⁸⁹ AAW, sygn. IV" 16, k. 3v.

¹⁹⁰ Por. rozdz. VII.

5.2. Notariusze

Nawet w kapitułach katedralnych, gdzie istniała prałatura kanclerza, prace kancelaryjne powierzano opłacanemu notariuszowi¹⁹¹. Do jego obowiązków należało prowadzenie protokołów posiedzeń kapituły, sporządzanie dokumentów, wciąganie akt do kopiarza oraz pomoc przy przygotowaniu dorocznych kapituł¹⁹². Ponieważ notariusz uczestniczył przy omawianiu wewnętrznych spraw korporacji wymagano od niego przysięgi zachowania tajemnicy, a przy wyborze kandydatów kierowano opinią o ich uczciwości¹⁹³. Był to zapewne jeden ze względów, dla którego notariuszy mianowano często z grona niższego duchowieństwa danej korporacji¹⁹⁴. Podobnie było w kapitule otmuchowskiej, w której dwóch notariuszy, Mikołaj Zeydenberg¹⁹⁵ i Sylwester Bartkonis¹⁹⁶, należało do kolegium mansjonarzy. Skromna liczba znanych notariuszy kapituły otmuchowskiej mogła być następstwem wieloletniego prowadzenia kancelarii przez Sylwestra Bartkonis z Nysy. Wprawdzie jako notariusz poświadczony jest tylko w latach 1423-1427, ale mógł pełnić tę funkcję do czasu przejścia do konsystorza wrocławskiego ok. 1445 r.¹⁹⁷ Brak informacji o notariuszach kapituły z lat 1386-1411 zdaje się wskazywać, że kolegiata nie opłacała w tym czasie stałego urzędnika. Za tezę tą przemawia też sporządzanie dokumentów kapituły przez notariuszy publicznych¹⁹⁸. W kapitule wrocławskiej warunkiem objęcia omawianej funkcji było posiadanie uprawnień notariusza publicznego¹⁹⁹. Przypuszczalnie podobne wymagania stawiano kandydatom w Otmuchowie, skoro zarówno Mikołaj Seydenberg, jak i Sylwester Bartkonis legitymowali się tym tytułem²⁰⁰. Wynagrodzenie notariuszy było niewielkie — wypłacano im po pół kopy groszy dwa razy do roku²⁰¹. Oprócz tego mieli jednak dodatkowe źródło dochodów, którym były honoraria za sporządzenie odpisów²⁰². Wykonanie jednego odpisu przynosiło jeden lub dwa grosze²⁰³.

¹⁹¹DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 46; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 229.

¹⁹²ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 201; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 46.

¹⁹³GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 228; LIBROWSKI, *Kapituła katedralna*, s. 77.

¹⁹⁴KRYSZAK, *art. cyt.*, s. 132.

¹⁹⁵M.in. 21 kwietnia 1406 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 270); 12 lipca 1413 r. (*tamże*, sygn. 398); 4 listopada 1414 r. (AOP, ZK 44, s. 259); 26 czerwca 1416 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 485); 17 maja 1418 r. (AOP, ZK 44, s. 290).

¹⁹⁶M.in. 5 października 1400 r., APWr, Rep. 102, sygn. 180; 4 czerwca 1419 r., CDS 36, nr 129; 6 lipca 1419 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 534); 12 maja 1434 r. (*tamże*, sygn. 655).

¹⁹⁷F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 231. Mansjonarię otmuchowską zatrzymał do śmierci w końcu 1468 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 764.

¹⁹⁸APWr, Rep. 102, sygn. 98, 99, 164. Także statuty kapituły z 1391 r. zostały podyktowane notariuszowi publicznemu; Stat.Niss., s. 4v-7r.

¹⁹⁹DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 46.

²⁰⁰LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 218, 231.

²⁰¹Registrum II, s. 19, 20, 43, 82, 154, 197.

²⁰²GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 229.

²⁰³*Item pro una copia II g* (Registrum II, s. 42); *pro una copia I g* (*tamże*, s. 170).

Notariusze kapituły otmuchowskiej:

- Mikołaj Zeydenberg (1411), 1413
- 'Zygmunt 1415²⁰⁴
- Mikołaj Zeydenberg 1417-1423²⁰⁵
- Sylwester Bartkonis 1423-1427²⁰⁶

5.3. Wójt

Na służbie kapituły pozostawały także osoby świeckie, których pomoc była niezbędna przy administracji majątkiem. Należał do nich wójt kolegiaty (*advocatus*) zajmujący się egzekucją wyroków wydanych przez prokuratora kapitulnego²⁰¹. Ponadto przekazywano mu często niższe sądownictwo we wsiach kapitulnych oraz zlecano pobór danin należnych kanonikom²⁰⁸. W Otmuchowie do uprawnień wójta należał patronat na pierwszą kanonią, połączoną z obowiązkami kaznodziei niemieckiego²⁰⁹. Wiadomo też, że urzędnik ten pomagał podczas odbudowy kościoła w Otmuchowie w końcu lat czterdziestych XV w., m.in. nadzorując prace cieśli²¹⁰. Ze znanych sześciu wójtów kolegiackich czterech było dowodnie mieszkańcami Otmuchowa i posiadało tam własne domy²¹¹. Trzech z nich pochodziło z rodzin dzierżawiących od kapituły łany pod miastem, co wskazuje, że korporacja wybierała do sprawowania tej funkcji osoby już wcześniej znane, a do tego od niej zależne²¹². Ponieważ wójtowie przebywali stale przy kapitule, często powoływano ich na świadków transakcji przeprowadzanych przez korporację lub jej poddanych²¹³. Piotr Schonpetir występował również jako łucznik i nie jest wykluczone, że podobnie jak wójtowie kapituły wrocławskiej otrzymywał dodatek na broń²¹⁴. Z porównania wynika, że kapituła otmuchowska płaciła wójtom znacznie niższe wynagrodzenie niż

²⁰⁴ AAW, Dok.chron. 911415.

²⁰⁵ Registrum II, s. 19.

²⁰⁶ APWr, Rep. 102, sygn.: 574; 588; Registrum I, k. 5v; APWr, Rep. 102, sygn.: 623; 625; 629; 631.

²⁰⁷ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 47.

²⁰⁸ *Tamże*.

²⁰⁹ 21 października 1475 r. (APWr, Rep. 102, sygn.: 792, 793). W 1503 r. potwierdzone są także prawa wójtów do wyznaczania plebana w inkorporowanej do kapituły plebanii w Wiązowie (Statuta, s. 231).

²¹⁰ Registrum II, s. 229.

²¹¹ Mikołaj Smet posiadał dom i ogród w Otmuchowie, a ponadto dzierżawił jeden dziedzicznych łanów kolegiaty pod miastem (Registrum II, s. 105). Piotr Schonpetir był właścicielem zabudowań na ulicy Ziębickiej koło fosy, 20 listopada 1423 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 578), a Mikołaj Clonicz, który był tożsamy z wójtem kapituły, bądź był jego bliskim krewnym, miał dom przy łaźni i naprzeciw browaru biskupiego (AAW IV" 16, s. 6; APWr, Rep. 102, sygn.: 621, 624).

²¹³ Byli to: Clonicz, Mikołaj Smed i Piotr Schonpetir; Registrum II, s. 2, 25, 105.

²¹³ Np. 17 stycznia 1421 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 544); 2 stycznia 1423 r. (*tamże*, sygn. 565); 29 stycznia 1423 r. (*tamże*, sygn. 567); 13 czerwca 1423 r. (*tamże*, sygn. 574); 12 maja 1426 r. (*tamże*, sygn. 617); 1 kwietnia 1427 r. (*tamże*, sygn. 631; także *tamże*, sygn. 750).

²¹⁴ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 48.

wroclawska — w latach 1417 i 1426 odnotowano przekazanie wójtowi 3 grzywien²¹⁵, Podczas gdy we Wrocławiu honorarium tych urzędników było sześciokrotnie wyższe²¹⁶. Związane to było przede wszystkim z posiadaniem mniejszego majątku przez kapitułę Św. Mikołaja, a co za tym idzie i z skromniejszymi obowiązkami wójtów. Oprócz wspomnianych 3 grzywien poświadczono są także wypłaty dla nich 4-6 groszy na Nowy Rok i 3 kóp groszy na św. Michała²¹⁷. Okazjonalnie wójt mógł też otrzymać dodatkowe fundusze na zakup butów²¹⁸.

Wójtowie kapituły:

- Mikołaj Wittel 1417/1418²¹⁹
- Mikołaj Smet 1421-1423²²⁰
- Piotr zwany Schonpetir 1423-1426²²¹
- Clonicz 1426-1427²²²
- Wawrzyniec ze Wschowy 1463²²³
- Wetczke Grotcze 1475²²⁴

5.4. Komornik

Z wójtem ściśle współpracował opłacany przez kapitułę komornik (*impignorator*). Do jego zadań należała egzekucja przysądzonych kapitule opłat i odszkodowań. Znane są tylko dwa imiona komorników: Mikołaja Smeta, poświadczonego w latach 1413-1416²²⁵ i niejakiego Kenczela z 1449/50²²⁶, ale w wykazach dystrybucji regularnie pojawiał się zapis wypłat *impignoratoribus*. Wynagrodzenie komornika (czy też komorników) nie było stałe i wiązało się w dużej mierze z dokonaniem konkretnych interwencji²²⁷. Wypłacane kwoty najczęściej wynosiły 1 czy 2 grosze, a tylko zupełnie wyjątkowo pięć²²⁸. Dodatkowo z okazji Nowego Roku otrzymywał on 3-4 grosze²²⁹. Prawdopodobnie byli komornicy mogli przejść następnie na urząd wójta,

²¹⁵ Registrum II, s.21,198.

²¹⁶ DOLA, *Wroclawska kapituła katedralna*, s. 48.

²¹⁷ Registrum II, s. 82-83, 196, 234.

²¹⁸ W 1421/22 r. odnotowano wypłacenie wójtowi 10 groszy na zakup butów z cholewami; *lamie*, s. 99.

²¹⁹ *Tamże*, s. 20.

²²⁰ 17 stycznia 1421 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 544); 2 stycznia 1423 r. (*tamie*, sygn. 565).

²²¹ 29 stycznia 1423 r. (*tamie*, sygn. 567); 13 czerwca 1423 r. (*lamie*, sygn. 574); 21 października 1423 r. (*tamie*, sygn. 577); 20 listopada 1423 r. (*tamże*, sygn. 578); 10 marca 1424 r. (*tamże*, sygn. 588); 12maja 1426 r. (*tamże*, sygn. 617).

²²² 30 listopada 1426 r. (*lamie*, sygn. 623); 7 marca 1427 r., sygn. 629; 1 kwietnia 1427 r. (*tamże*, sygn.631).

²²³ *Tamże*, sygn. 750.

²²⁴ 21 października 1475 r. *tamże*, sygn. 792.

²²⁵ *Tamże*, sygn.: 394, 443; 465; 486.

²²⁶ Registrum II, s. 112.

²²⁷ *Tamże*, s. 98, 169, 170.

²²⁸ *Tamże*, s. 98.

²²⁹ *Tamże*, s. 20, 83, 112, 196, 234.

czym świadczyłby przypadek wspomnianego komornika Mikołaja Smeta, którego w 1421 r. spotykamy w źródłach jako wójta kapituły²³⁰.

5.5. *Rector scholarum* i nauczyciele pomocniczy

Wczesne powstanie szkół katedralnych poświadcza istnienie scholasterii, które posiadała większość kapituł trzynastowiecznych²³¹. Wprawdzie od końca XIV w. fundowanie prałatury scholastyka przy kolegiatach należało do rzadkości, jednak zazwyczaj kapitule podporządkowywano istniejącą przy kościele szkołę parafialną²³². W tym czasie prowadzenie zajęć nie znajdowało się już w gestii scholastyków, ale wyznaczanych przez nich rektorów i nauczycieli pomocniczych²³³. Utrzymywanie szkoły było konieczne ze względu na udział uczniów w liturgii. Śpiewali oni w chórze i uczestniczyli w procesjach nie tylko podczas mszy konwentalnych, ale i w czasie odprawianych anniwersarzy²³⁴. Wśród obowiązków rektora kapituły Św. Mikołaja zapisano udział w sumie i nieszporach podczas głównych świąt i nadzór nad ich właściwym przebiegiem²³⁵. W chwili fundacji kolegiaty otmuchowskiej korporacja przejęła zarząd nad tamtejszą szkołą parafialną. W 1396 r. wspomniany jest *domus scholarum*, położony na obszarze cmentarza kolegiackiego²³⁶. Do czasu najazdu husyckiego szkoła funkcjonowała bez większych problemów. Jej wychowankami byli bez wątpienia trzej studenci z Otmuchowa: Szymon Sartoris wpisany do metryki lipskiej (1422 r.) oraz Herman syn Eberharda i Albert Ade studiujący w Krakowie (1424 r.)²³⁷. W 1425 r. z funduszy przekazanych przez Jerzego Lichtenberga opłacono cotygodniową kąpiel dla dwudziestu ubogich scholarów w łaźni przy Bramie Nyskiej, co pośrednio wskazuje na liczebność grupy uczniów²³⁸. Z chwilą zniszczenia koś-

²³⁰Por. przyp. 218.

²³¹J. RYŚ, *Szkoły kolegiackie nauczaniu kościelnym w Małopolsce w okresie średniowiecza*, W: W. IWANCZAK, K. BRACHA (red.), *Nauczanie w dawnych wiekach. Edukacja »V średniowieczu i u progu ery nowożytnej. Polska na tle Europy*, Kielce 1997, s. 31.

²³²*Tamże*, s. 32. Wyjątkowa w tym względzie była sytuacja w powstałej w 1379 r. kolegiacie Św. Bartłomieja w Głogówku. Scholastyk głogówecki oprócz nadzoru nad szkołą kolegiacką miał prawo prezenty we wszystkich szkołach księstwa niemodlińskiego z wyłączeniem szkół w Gliwicach, Prudniku i w Strzelcach Opolskich; A. BURDA, *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte im Bistum Breslau*, Breslau 1916, s. 42-43.

²³³DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 253; STOPKA, *dz. cyt.*, s. 68.

²³⁴Za udział w mszach za zmarłych otrzymywali podobnie jak mansjonarze i wikariusze osobne wynagrodzenie; Registrum II, s. 93-94; o roli scholarów w liturgii por. też K. LUTYŃSKI, *Powstanie kapituły kolegiackiej w Szamoułach*, PzST 2 (1976), s. 300.

²³⁵BURDA, *dz. cyt.*, s. 296. Niemal w niezmienionej formie powtórzono ten zapis w siedemnastowiecznej kodyfikacji: *Rector scholae tenetur regere circuitum et alios omnes solemnes circuitus similiter et chorum quando praelatus aut canonicus celebrat summam missam necnon et uesperas in festiuitatibus solemnioribus. El diligenter curare, ut in psalmis et horas consuetae obseruentur pausae in festis triplicibus*; Stat.Niss., k. 24v.

²³⁶APWr. Rep. 102, sygn. 127.

²³⁷F. GOTTSCHALK, *Oberschlesier aufden Universitäten des Mittelalter*, „Beitrage zur Heimatkunde Oberschlesiens" 2 (1934), nr 292, 311, 312.

²³⁸Registrum I, k. 4v.

ciała kolegiackiego i przenosin kanoników do Nysy upadła także szkoła kolegiacka. Wprawdzie w latach czterdziestych poświadczony jest jako rektor Mikołaj Tschanszewicz, ale nie wiadomo czy nie prowadził on zajęć w Nysie, gdzie przewieziono bibliotekę kapituły. Odbudowę szkoły podjęto w 1448 r. równocześnie z pracami przy budowie nowego kościoła kolegiackiego. Otwarcia dokonano zapewne jeszcze przed 1465 r., gdy na Akademię Krakowską zapisał się Konrad, syn Mikołaja z Otmuchowa²³⁹. Szkoła funkcjonowała na pewno w latach siedemdziesiątych i w akcie translacyjnym biskup wskazał ją jako wzór dla nowej szkoły kolegiackiej przy kościele Św. Jana²⁴⁰.

W kapitułach, w których istniała prałatura scholastyka rektor szkoły był zazwyczaj jego wikariuszem²⁴¹. W Otmuchowie takie relacje nie istniały i brak świadectw, aby rektorzy należeli do kolegium wikariuszy. Podobnie jak w innych szkołach tego typu nauczycielami byli w większości młodzi duchowni rozpoczynający karierę²⁴². Posada przy kapitule była punktem wyjścia i zdarzały się przypadki, że w późniejszym czasie rektorzy obejmowali kanonie. W niektórych kapitułach mieli nawet zapewnione pierwszeństwo przy ubieganiu się o zwolnione prebendy²⁴³, niemniej awans z rektoratu na kanonie nie był regułą. Z pięciu znanych rektorów otmuchowskich kanonikami zostało dwóch: Jerzy Muthowicz i Mikołaj Tschanstewicz. Ten ostatni wyjątkowo kierował szkołą także po instalacji na kanonii. Wejście do korporacji nie następowało jednak bezpośrednio po złożeniu funkcji i przykład Muthowicza (kanonika w latach 1439-1453) wskazuje, że oczekiwanie na prebendę mogło trwać do 20 lat. Warto zwrócić uwagę, że Muthowicz wywodził się z rodziny chłopskiej. W latach 1431-1477 był jednym z nielicznych kanoników pochodzenia chłopskiego i można założyć, że właśnie funkcja rektora szkoły zadecydowała o jego awansie. W przeciwieństwie do szkół katedralnych, gdzie od rektorów wymagano stopnia magistra sztuk wyzwolonych²⁴⁴, w szkołach kolegiackich kryteria nominacji były znacznie łagodniejsze. Wymagania zaostrzono dopiero w II poł. XV w. i na przykład w Głogowie wszyscy rektorzy z lat 1468-1502 legitymowali się tytułami magistra bądź bakałarza sztuk²⁴⁵. Podobną prawidłowość można wskazać w przypadku rektorów otmuchowskich, z których tylko ostatni — Mikołaj Tschanstewicz posiadał stopień akademicki. Warto wspomnieć, że przynajmniej jeden z rektorów — Jan Hermanni wybrał drogę świeckiej kariery i został notariuszem miejskim w Otmuchowie. Założył on też własną rodzinę, o czym świadczy wzmiankowanie jego

²³⁹ GOTTSCHALK, *art. cyt.*, nr 553.

²⁴⁰ BURDA, *dz. cyt.*, s. 44, 296.

²⁴¹ CHODYŃSKI, *dz. cyt.*, s. 18; STOPKA, *dz. cyt.*, s. 88; GERUC, *Kapituła głogowska*, s. 144.

²⁴² STOPKA, *dz. cyt.*, s. 87.

²⁴³ *Tamże*, s. 86, przyp. 59.

²⁴⁴ *Tamże*, s. 82.

²⁴⁵ GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 145. Także dla prepozytury w Szamotułach w 1445 r. wydano rozporządzenie, że rektor szkoły powinien legitymować się tytułem uniwersyteckim; LUTYŃSKI, *Powstanie kapituły*, s. 302.

syna Kacpra²⁴⁶. Z zestawienia wynika, że czas pozostawania na posadzie nie przekraczał 4-5 lat. Zgodne jest to ze średnią utrzymującą się na obszarze metropolii gnieźnieńskiej²⁴⁷. Rektora prezentował dziekan lub prepozyt. Pobory wypłacał mu prokurator korporacji, a z rachunków kapitulnych wynika, że otrzymywał około 6-8 grzywien rocznie²⁴⁸.

Oprócz rektora w szkole zatrudnieni byli jeszcze dwaj nauczyciele pomocniczy: kantor i *locatus*. O obu tych funkcjach mamy jednak tylko znikome dane i nie udało się ustalić ani jednego nazwiska pełniących je osób. Pierwsza wzmianka zarówno o *locatusie*, jak i kantorze (*cantor*, *succentor*) pochodzi z księgi rachunkowej kapituły z przełomu 1448/1449 r.²⁴⁹ Nic nie wiadomo o ich ówczesnych zarobkach poza wzmianką, że z okazji Nowego Roku otrzymywali wraz z uczniami do podziału 4 grosze²⁵⁰. W nieokreślonym bliżej czasie do statutów kapitulnych naniesiono dopisek, że każdy nowy prałat i kanonik powinien kantorowi zwyczajowo wypłacać 8 groszy²⁵¹. Wedle wykazu z 1479 r. miano przekazywać mu 2 grosze za udział w mszach wotywnych²⁵².

Rektorzy szkoły kolegiackiej:

- Mikołaj Rynnewanni 1388-1395²⁵³
- Franciszek Slawser z Wrocławia 1403-1408²⁵⁴
- JanHermann 1411-1416²⁵⁵

²⁴⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 547.

²⁴⁷ STOPKA, *dz. cyt.*, s. 90-91.

²⁴⁸ Registrum II, s. 19, 43, 82, 194, 196, 198. Poza wypłatami otrzymywanymi z rąk prokuratora kapituły w wysokości 4-6 grzywien rocznie rektorzy otrzymywali jeszcze pewne sumy z kasy wikariuszy. W rachunkach wikariuszy odnotowano m.in. przekazanie rektorowi 2 grzywien (AAW, sygn. IV^d 16, s. 15). Mogli również otrzymać dodatkowe wypłaty, jak np. pół grzywny *pro panno* (Registrum II, s. 136). Szczegółowy wykaz dochodów rektora zachował się już dla szkoły kolegiackiej w Nysie z 1479 r. Odnotowano w nim, że jak w latach poprzednich będzie otrzymywał na każde Suche Dni 6 wiardunków oraz 18 denarów, a ponadto 3 bądź 6 groszy *de vigillis*, 1 grosz *de conductu*, 1 grosz za wykonanie antyfony *Sake Regina*, 4 grosze do podziału z kantorem za udział w mszach wotywnych (BURDA, *dz. cyt.*, s. 296). Podobne uposażenie otrzymywali rektorzy szkół kolegiackich z terenu Małopolski, którym zazwyczaj wypłacano od 2 do 8 grzywien (STOPKA, *dz. cyt.*, s. 98). Nieco wyższe dochody rektorów szkół kolegiackich odnotował B. Clemenz, według którego rektor w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu miał otrzymywać 16 grzywien rocznie, a rektor w Brzegu 10 grzywien (B. CLEMENZ, *Geschichte des schlesischen Bildungswesens im Mittelalter*, Liegnitz 1927, s. 73).

²⁴⁹ Registrum II, s. 234.

²⁵⁰ Rok później odnotowano wypłatę 2 groszy tylko dla kantora; *tamie*, s. 112, 234.

²⁵¹ Por. przyp. 101.

²⁵² BURDA, *dz. cyt.*, s. 296.

²⁵³ 6 czerwca 1388 r. (*tamie*, s. 44); 8 maja 1391 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 98); 2 września 1395 r. (*tamie*, sygn. 116).

²⁵⁴ 17 listopada 1403 r. (APWr, Rep. 84, sygn. 145); 14 marca 1408 r. (AAW, II b 1, k. 39v); 30 sierpnia 1408 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 296).

²⁵⁵ 29 maja 1411 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 351); 29 listopada 1415 r. (AAW Dok.PGlog.); 3 czerwca 1416 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 147); 26 czerwca 1416 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 485). W kilka lat później spotykamy gojako prokuratora otmuchowskiego konsystorza, 8 lipca 1422 r. (CDS 10, nr CCCXXII).

- Jan Smolko 1417²⁵⁶
- Jerzy Muthowicz 1418-1420²⁵⁷
- Mikołaj Tschanstewicz ok. 1445-1450²⁵⁸
- Mikołaj Sag 1483²⁵⁹

5.6. Organista i dzwonnik

Pierwsze informacje o zatrudnianiu przez kapitułę organisty zawierają rachunki z lat dwudziestych XV w. Wśród zapisów należności kapituły odnotowane zostały wypłaty organiście 1 kopy groszy bądź 3 wiardunków w okresie Suchych dni²⁶⁰. Jedynym znanym z imienia organistą był *Mathias organista*, wymieniony w rachunkach prokuratora Jakuba Dytwini z lat 1427/28²⁶¹. Najprawdopodobniej wspomniany Maciej był osobą świecką, podobnie jak organiści w katedrze wrocławskiej. Dopiero w 1477 r. biskup Rudolf zdecydował się zrezygnować z usług osób świeckich i połączyć z urzędem organisty jedną z mansjonarii w katedrze²⁶². W wyniku zniszczenia budynku kolegiaty przez oddział husycki w 1428 r., bez wątpienia musiały ucierpieć także organy. Na jakiś czas kapituła zrezygnowała zatem z zatrudniania organistów i zapisy o wypłatach dla nich znikły z rachunków kapitulnych²⁶³. Kolejna wzmianka o organiście pojawiła się dopiero po przeniesieniu kapituły na Stare Miasto w Nysie²⁶⁴, niemniej nie jest wykluczone, że zatrudniano jakieś osoby już w latach sześćdziesiątych po odbudowie kościoła otmuchowskiego. Znane są też tylko znikome wzmianki o dzwonnikach kolegiackich. We wspomnianym wyżej spisie Jakuba Dytwini został wymieniony dzwonnik Maciej²⁶⁵, natomiast w 1448 r. dzwonnik Jan otrzymał 1 grosz za przyniesienie i złożenie w kolegiacie szat liturgicznych²⁶⁶.

5.7. Zakrystian

Niewiele więcej danych niż o organistach i dzwonnikach kolegiackich zachowało się odnośnie zakrystianów kapituły. Pierwsza wzmianka o nich pojawiła się w statutach kapitulnych z 1391 r., gdzie odnotowano obowiązek wypłat przez nowych prałatów i kanoników po jednym groszu dwóm zakrystianom²⁶⁷. W rachunkach z I poł. XV w. powtarzają się potwierdzenia wypłat kopy groszy cztery razy

²⁵⁶ 6 sierpnia 1417 r.; CDS 33, nr 26, s. 148.

²⁵⁷ AAW, sygn. A 18.

²⁵⁸ Registrum II, s. 265.

²⁵⁹ A P O p, ZK 45, s. 129; BURDA, *dz cyt.*, nr 8, s. 298.

²⁶⁰ Registrum II, s. 19-21.

²⁶¹ *Tamże*, s. 103.

²⁶² AAW, sygn. A. 38; KDAAW, nr 1670.

²⁶³ Por. wykaz rozchodów z 1448 r; Registrum II, s. 228-237.

²⁶⁴ BURDA, *dz cyt.*, s. 297.

²⁶⁵ Registrum II, s. 103.

²⁶⁶ *Tamże*, s. 229.

²⁶⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 98.

do roku²⁶⁸, ale znane są tylko dwie osoby pełniące funkcję zakrystiana. W latach 1412-1427 zakrystianem był Piotr Kyndeler, później kapelan biskupa Konrada i kanonik otmuchowski²⁶⁹, a ponadto w księdze dochodów kapituły został wzmiankowany występujący w bliżej nieokreślonym czasie Sylwester²⁷⁰.

6. SŁUŻBA

W rachunkach kapitulnych jedyną stałą wydatką dla czeladzi są zapisy 6-8 groszy dla kucharza w Jędrzychowie i dla dziewczek kuchennych²⁷¹. Już sporadycznie pojawiają się w rachunkach pobory leśnika (*forestarius*), który najprawdopodobniej tylko czasowo pozostawał w służbie kapituły²⁷². Tylko doraźnie korporacja zatrudniała natomiast woźniców (*vector*), posłańców (*cursor*, *nuntius*), czy poborców dziesięciny, którzy nie pobierali stałej pensji, a jedynie byli wynagradzani zależnie od posług²⁷³.

W statutach kapitulnych brak ograniczenia liczby służących w kuriach jak było to w przypadku kolegiaty Św. Floriana w Krakowie²⁷⁴. W praktyce jednak liczba domowników rzadko była większa niż jedna-dwie osoby²⁷⁵. W przypadku łuczników towarzyszących prokuratorom otmuchowskim można być pewnym, że stanowili obstawę przydzielaną w chwili objęcia urzędu. Łucznicy stanowili orszak prokuratora przy jego wyjazdach na sesje do Nysy i wielokrotnie występowali jako świadkowie wystawianych przez niego dokumentów. Przy Andrzeju Fulschussilu poświadczonych jest aż 5 łuczników, a ponadto kusznicy Petirko i Henryk. Stałe kontakty z prokuratorem mogły być okazją do uzyskania protekcji dla krewnych. W ten sposób uzyskał zapewne mansjonarię Henryk z Bernatic, brat łuczników Bertolda i Jakusza²⁷⁶. Oprócz strzelców prokuratorzy mieli własnych woźniców — przy Mikołaju z Szonowa poświadczony jest Seydlin²⁷⁷, jego następcą na urzędzie Andrzej Fulschussil miał woźnicę Bartka²⁷⁸. Fulschussil miał bardzo liczną służbę i oprócz

²⁶⁸ Registrum II, s. 19-21, 43, 194, 196, 198. Oprócz uposażenia z kasy kapitulnej otrzymywali oni pewne środki z dochodów wikariuszy — m.in. odnotowano lam wypłacenie zakrystianowi 4 grzywien z czynszu, jaki kolegium posiadało w Osoblodze; AAW, sygn. IV^d 16, s. 15.

²⁶⁹ 20 października 1412 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 377); 7 marca 1413 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 386); 7 marca 1427 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 629).

²⁷⁰ Registrum I, k. 20v.

²⁷¹ Registrum II, s. 20, 83.

²⁷² *Tamże*, s. 98, 138.

²⁷³ Np. *tamże*, s. 119.

²⁷⁴ SiDOROWICZ, *art. cyt.*, s. 414.

²⁷⁵ Tylko w przypadku oficjała Leonarda z Ząbkowic oraz prokuratorów Mikołaja z Szonowa i Andrzeja Fulschussila poświadczono są liczne grupy domowników.

²⁷⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 341.

²⁷⁷ *Tamże*, sygn. 192.

²⁷⁸ 30 sierpnia 1408 r.; *tamże*, sygn. 296.

wspomnianych utrzymywał służącego Bartosza i pokojowca Wenusza. We Wrocławiu zgorszenie budził zwyczaj zatrudniania przez kanoników gospodyń, który biskupi starali się zwalczyć kolejnymi zarządzeniami²⁷⁹. Brak jest jednak jakichkolwiek wzmianek, aby praktyka ta była powszechna także wśród kanoników otmuchowskich, a jedynie w przypadku dziekana Jana z Oleśnicy poświadczono jest posiadanie służącej (*famula*) o imieniu Elżbieta²⁸⁰.

7. POSIEDZENIA

7.1. Zwyczajne

Wedle powszechnego zwyczaju obowiązującego w kapitułach prałaci i kanonicy zbierali się raz w tygodniu, aby omówić bieżące sprawy²⁸¹. W przypadku kapituły Św. Mikołaja jedynym potwierdzeniem regularnych spotkań członków kapituły są zachowane w aktach rachunkowych zapisy wypłat refekcji dla obecnych²⁸². Z tych materiałów wiadomo też, że posiedzenia te odbywały się w piątki²⁸³.

7.2. Generalne

Ze względu na zaniedbywanie obowiązku rezydencji przez posiadaczy prebend kapitulnych od XII/XIH w. posiedzenia cotygodniowe zaczęły tracić na znaczeniu. Stąd w kapitułach postanowiono zwoływać kilka razy do roku posiedzenia generalne, na których podejmowane miały być najważniejsze dla korporacji decyzje²⁸⁴. W statutach kapituły Św. Mikołaja z 1391 r. obowiązek zwoływania kapituł generalnych został wymieniony na pierwszym miejscu. Kapituły te miały odbywać się dwa razy do roku: po dniu św. Stanisława (8 maja) i po niedzieli po Suchych dniach po święcie Podwyższenia św. Krzyża (14 wrzesień): *Primo namque statuimus et ordinavimus quod in duabus festivitibus videlicet sancti Stanislai episcopi et martyris Predicti ac dedicacionis eiusdem ecclesie que annis singulis celebratur proxima dofninica post quatuor tempora post festum exaltacionis vivifice crucis venientis ut ex pluralitate deservencium uno domino in una eademque ecclesia magis placabilis*

²⁷⁹DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 155-158.

²⁸⁰Registrum II, s. 217.

²⁸¹ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 161-164; GÓRALSKI, *Kapituła katedralna*, s. 195-197; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 49; K. LUTYŃSKI, *Kapituła katedralna w Poznaniu W XVI wieku. Organizacja i majątek*, Poznań 2000, s. 113.

²⁸²Registrum II, s. 96-97.

²⁸³*Tamże*. Zwyczaj zwoływania posiedzeń zwyczajnych w każdy piątek skodyfikowano w 1498 r., wprowadzając do statutow zapis: *Refectiones debent per procuratore domnis prelati et canonicis in capituli singulis sextis feriis offeri et dari* (Statuta, s. 232). W 1516 r. uściślono, że zgromadzenia te będą odbywać się w zimie o godzinie ósmej, a w lecie o siódmej: *ad singula capitula hebdomadalia hyeme hora octava, in aestate hora septima ad pulsum campanae domini conveniere debent* (*tamże*, s. 230).

²⁸⁴ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 167-168; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 51-52.

*fiat deus, apud eandem nostram ecclesiam singulis annis in antea duo capitula generalia debeant celebrari*²⁸⁵ Posiedzenia powinny rozpocząć się nazajutrz po wymienionych świętach i trwać jeszcze przez dwa następujące dni²⁸⁶. Taki przebieg obu kapituł potwierdzają zapisy w księgach rachunkowych, gdzie odnotowano wypłaty dystrybucji przez kolejne trzy dni²⁸⁷. Czasami obrady mogły przeciągnąć się i dłużej, jak w 1419 r., gdy kapituła zebrała się jeszcze 12 maja²⁸⁸. Nieuzasadniona nieobecność na nich duchownych była karana opłatami pieniężnymi — prałaci byli zobowiązani wpłacić na rzecz korporacji jedną grzywnę, a kanonicy połowę tej sumy²⁸⁹. Posiedzenia odbywały się początkowo w dużej izbie (*in stuba maiori*) w domu prepozyta²⁹⁰, a w czasie pobytu kanoników w Nysie w domach członków kapituły²⁹¹ oraz w należącym do kapituły domu na ulicy Brackiej²⁹². Od 1455 r. poświadczono jest ponowne odbywanie zgromadzeń generalnych w Otmuchowie, w niedawno wzniesionym domu kapitulnym²⁹³. Podobnie jak w innych korporacjach kanonicy zwoływani byli biciem dzwonu²⁹⁴. Sami kanonicy niejednokrotnie zjeżdżali już dzień przed rozpoczęciem obrad²⁹⁵. Najwięcej duchownych gromadziło się podczas pierwszego dnia kapituły generalnej. W 1426 r. odnotowana jest wówczas obecność trzynastu osób, gdy drugiego i trzeciego dnia dziesięciu, a na celebrowanej mszy za zmarłych tylko dziewięciu²⁹⁶. Wyrywkowe dane zachowały się natomiast dla kapituł

²⁸⁵ Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 7v.

²⁸⁶ *Sed et Udem prelati et canonici dictum capitulum quod in crastino dictarum festivitatum incipi debent et duobus diebus sese sequentibus continuari, in religione congrua, quemadmodum in ecclesia Wratislaviensi fieri consuevit ingredi debent decentur nec ab ipsa ecclesia et capitulis predictis prius recedere quam fuerint integre completa nisi per dictum capitulum fuerint licenciati et absoluti*, APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 7v.

²⁸⁷ Registrum II, s. 20, 82, 113, 196. Potwierdzają to dokumenty wydawane w czasie kapituł generalnych, np. z lat 1398, 1402, 1426 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 114; CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn. 616.

²⁸⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 529.

²⁸⁹ (...) *statuimus et ordinavimus quod (...) duo capitula debeant celebrari, quibus singulos prelatos et canonicos dicte ecclesie. qui sunt et fuerint successuris temporibus, nisi causis legitimis iure et ratione fulcitis impediti et extra diocesim constituti fuerint. volumus personaliter interesse. Quod si dictis capitulis (...) vel canonicum abesse contigerit, quilibet prelatus unam marcam, canonicus vero mediam infra mensem immediate post capitulum liuiusmodi generale computandum, ipsi capitulo aut eius procuratoribus sub excommunicationis pena et sub subtractione reddituum beneficii sui solvere teneatur*, APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 7v.

²⁹⁰ Registrum I, k. 5v; także APWr, Rep. 102, sygn. 99: *In prepositura sive domo prepositi ecclesie sancti Nicolai Otmuchoviensis (...) ad sonum campane in generali capitulo quod apud eandem ecclesiam circa festum sancti Slanislai episcopi et martyri celebrare consuevit*.

²⁹¹ W 1429 r. kapituła odbyła się w domu kanonika Zygfyryda Fulschussila; Stat.Niss., k. 9r; APOp, ZK 40, s. 221.

²⁹³ Registrum II, s. 113.

²⁹³ Por. rozdz. II.

²⁹⁴ Por. APWr, Rep. 102, sygn. 99.

²⁹⁵ Registrum II, s. 113.

²⁹⁶ Tamże, s. 196.

wrześniowych. Również one trwały trzy dni²⁹⁷. Ze znanych list obecnych i rachunków można jednak wnioskować, że niejednokrotnie gromadziły taką samą liczbę członków korporacji jak główne kapituły po św. Stanisława. Przykładowo: w 1423 r. było obecnych dwunastu duchownych²⁹⁸, a w 1418 r. — nawet trzynastu²⁹⁹.

Przewodnictwo podczas kapituł należało do prepozyta, co podkreślały postanowienia statutów z 1391 r.³⁰⁰ Jedynie w przypadku jego nieobecności kapitule przewodniczył dziekan bądź najstarszy stażem kanonik³⁰¹. Z uwagi na fragmentaryczność zachowanych protokołów można tylko ogólnie określić tematykę poruszaną podczas dorocznych zgromadzeń. Nie odbiegała ona od spraw rozpatrywanych w innych kapitułach³⁰². Stałym punktem było odczytanie statutów kapitułnych³⁰³. Następnie zajmowano się przede wszystkim kwestiami majątkowymi kapituły: w 1398 r. zdecydowano o sprzedaży stawów i karczmy z Głębinowa³⁰⁴, a w 1401 r. zatwierdzono przekazanie prepozytowi Mikołajowi z Szonowa spichlerza i 3 mórg ziemi ze wspólnego majątku³⁰⁵. Ponadto omawiano sprawy związane z fundacjami na rzecz kapituły³⁰⁶ i potwierdzano darowizny dla korporacji³⁰⁷. Podczas kapituły majowej w 1391 r. uchwalono statuty korporacji, a decyzje o wprowadzeniu do nich uzupełnień zapadły na kapitułach w 1421, 1423, 1427 i 1460 r.³⁰⁸ W 1455 r. zgromadzeni członkowie kapituły postanowili zwrócić się do biskupa Piotra i kapituły katedralnej o pomoc w odbudowie kościoła w Otmuchowie³⁰⁹. Ponadto na każdej kapitule wrześniowej dokonywano wyboru prokuratorów kapituły, a urzędnicy z minionego roku składali rachunki z zarządu majątkiem kapituły³¹⁰.

²⁹⁷ *Tamże*, s. 19, 217.

²⁹⁸ APOp, ZK 40, s. 219.

²⁹⁹ *Tamże*, s. 33; Registrum II, s. 19. Podobnie brak zasadniczych różnic w frekwencji między dwoma kapitułami generalnymi wykazał dla kapituły katedralnej we Włocławku; GAŚSIOROWSKI, *Kanonicy włocławscy*, s. 17.

³⁰⁰ *Deindevero ad alia perficienda incumbencia negocia descendatur ac in eisdem capitulis audita Prinuim voce prepositi, demum successive voces singulorum prelatorum et canonicorum iuxta vocacionem personarum super incidentibus materiis absque confusione et turbacione vocum aliarum distinctius audiantur*, APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 7v.

³⁰¹ Np. podczas kapituł majowych w latach 1421 i 1423 obradom przewodnił dziekan Jan z Oleśnicy; APOp, ZK 40, s. 26-27.

³⁰² Por. MARCHAL, *art. cyt.*, s. 56; P. PALKA, *Posiedzenia katedralnej kapituły chełmskiej obrządku łacińskiego w świetle materiałów archiwalnych*, RTK 19 (1972), z. 5, s. 31-32.

³⁰³ *Statuimus etiam quod in dictis capitulis per noiarium aut alium in dieto capitulo tenor presencium constitutionum perlegatur* (APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 7v). Podobne postanowienie Przyjęto m.in. w kapitule Św. Jana we Wrocławiu (DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 53).

³⁰⁴ CDS 36, nr 80.

³⁰⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 201.

³⁰⁶ *Tamże*, sygn.: 99, 616.

³⁰⁷ APOp, ZK 40, s. 221.

³⁰⁸ Por. podrozdz. 1.

³⁰⁹ APOp, ZK 40, s. 222.

³¹⁰ Por. przyp. 164.

Za udział w obu kapitułach kanonicy otrzymywali codzienne refekcje³¹¹. Ponadto z kasy kapitulnej opłacane były posiłki podczas wszystkich trzech dni zgromadzenia. Z rachunków z 1448 r. wynika, że na zakup produktów żywnościowych wydano wówczas niemal 2,5 grzywny, a na stole kanoników znalazły się m.in. pieczeń cielęca, sztokfisz, biały chleb, sery i raki³¹².

8. PIECZĘĆ

O własną pieczęć kapituła postarała się zapewne już wkrótce po fundacji w 1386 r. W statutach z 1391 r. wyraźnie zakazano posługiwania się nią samowolnie i bez związku z interesami korporacji. Określone zostało, że przywieszenie pieczęci musi odbywać się w obecności przynajmniej dwóch bądź trzech członków kapituły, którzy będą odpowiedzialni za jej przechowywanie³¹³. We wspomnianych postanowieniach statutów została wymieniona pieczęć większa (*sigillum maior*), którą zwyczajowo przywieszano do dokumentów wydawanych przez kanoników podczas kapituł generalnych³¹⁴. Najstarsza znana pieczęć kolegiaty została przywieszona do aktu wydanego przez kapitułę 8 maja 1391 r.³¹⁵ Jej kształt był ostroowalny, a w polu została umieszczona przedstawiona frontalnie postać biskupa z pastorałem i kielichem nad tarczą herbową. W polu herbu dwudzielnym w pas w polu od czoła umieszczono połuorła śląskiego, a w polu od podstawy trzy lilie. Legenda w otoku brzmiała: *S. CAPITULI ECCLESIE SANCTI NICOLAI IN OTHMUCHOW*³¹⁶. Pieczęć ta była w użyciu przynajmniej do końca XIV w.³¹⁷ Trudno dokładnie ustalić, kiedy zdecydowano się na zamówienie nowego tłoka ze zmienionych wyobrażeniem. Pierwszy raz jego odcisk poświadczony jest przy dokumencie z 17 stycznia 1421 r. Nowa pieczęć miała kształt okrągły, a w jej polu umieszczony był tylko herb, identyczny jak na pierwszej pieczęci. W otoku biegł napis: *+5. CAPITULI SANCTI NICOLAI IN OTHMUCHOV*³¹⁸. W następnych latach nie nastąpiły dalsze zmiany wizerunku napieczętnego i wspom-

³¹¹ Registrum II, s. 19,20, 196.

³¹² *Tamże*, s. 113.

³¹³ *Preterea ne ex nimia communitacione nostri sigilli maioris nobis aut nostre ecclesie aliquod preiudicium vel incommodum valeat exoriri, volumus et statuimus quod mdli hominum omnino dictum nostrum sigillum participari apponi litteris vel communicari debeat nisi in dictis nostris generalibus capitulis vel nisi evidentissima nostre ecclesie utilitas vel necessitas aliud persuaderet quodquo tunc fieri debeat in presentia duorum aut trium prelatorum vel canonicorum, qui dictum sigillum in commissa eis custodia liabebunr*, Stat.Niss., k. 8v. W niezmienionym brzmieniu włączono to rozporządzenie do statutów nowożytnych (por. Statuta, s. 225).

³¹⁴ APWГ, Rep. 102, sygn. 616; także *tamże*, sygn. 676.

³¹⁵ *Tamże*, sygn. 98.

³¹⁶ *Tamże*.

³¹⁷ Przywieszono ją do dokumentu z 11 maja 1395 r.; *tamże*, sygn. 114.

³¹⁸ *Tamże*, sygn. 544; także *tamże*, sygn.; 567; 625; 180 (dokument ten jest nie datowany, jednak z analizy listy świadków wynika, że został wydany między 1425-1426 r.).

niana pieczęć była przywieszana do dokumentów kapitulnych jeszcze w 1463 r., a zapewne i dłużej³¹⁹. Dopiero po translacji kolegium do Nysy w 1477 r. kapituła zdecydowała się na sporządzenie nowego tłoka. Zachowano jednak zarówno dawne wyobrażenie jak i kształt i rozmiary pieczęci, a aktualizacji uległ jedynie napis w otoku, który brzmiał teraz: + S. CAPITULI SANCTI JOHANNIS IN NISSA³²⁰. Nie znane jest żadne przedstawienie pieczęci mniejszej. W przeciwieństwie do wyobrażeń napieczętych innych kapituł diecezji wrocławskiej: Św. Jana we Wrocławiu³²¹ i NMP w Głogowie³²² czy Św. Bartłomieja w Głogówku³²¹ w Otmuchowie ostatecznie nie wybrano wzoru związanego z wezwaniem kolegiaty. Postać patrona — św. Mikołaja wyobrażała jedynie najstarsza pieczęć kapitulna. W żadnym elemencie pieczęć nie nawiązywała do herbu miasta, w którym kolegiata miała swoją siedzibę³²⁴, natomiast Wykorzystywała symbole biskupstwa wrocławskiego i księstwa otmuchowsko-nyskiego³²⁵. Zarówno pod względem kształtu, wielkości, jak i przedstawienia napieczętego była uderzająco podobna do jednego z typów pieczęci biskupa Waclawa i można założyć, że wykonano ją w tym samym warsztacie, co pieczęć biskupią³²⁶. Natomiast decyzja obioru wymienionych motywów miała niewątpliwie podkreślać rolę biskupa przy fundacji i być świadectwem jego patronatu.

Osobnymi pieczęciami posługiwali się prepozyci. Z 1398 r. znana jest okrągła pieczęć Mikołaja z Szonowa, wykonana zapewne przez autora tłoka pierwszej pieczęci kapitulnej. Wskazuje na to identyczne tło obu przedstawień. W polu pieczęci prepozyta Mikołaja umieszczone zostało wyobrażenie NMP z dzieciątkiem. Częściowo zatarty napis można odczytać jako: S. NICOLAI [PREJPOSITI IN OTUMUCHAW³¹¹]. Z 1409 r. zachowała się natomiast pieczęć jego następcy Andrzeja Fulschussila, przedstawiająca postać św. Jana Chrzciciela. Legenda w tym wypadku nie zawiera odwołania do godności sprawowanej w kapitule i określa tylko imię i nazwisko właściciela: S. ANDREE FULSCHUSSIL³²⁸.

³¹⁹ Tamże, sygn. 750.

³²⁰ Tamże, sygn. 821.

³²¹ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 54-55.

³²² GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 63.

³²³ WÓLKIEWICZ, *dz. cyt.* Również przeważająca większość kapituł w innych diecezjach posługiwała się pieczęciami z wyobrażeniami patrona kościoła kapitulnego; por.: J. PAKULSKI, *Średniowieczne pieczęcie pralatów i kanoników kapituł katedralnych metropolii gnieźnieńskiej*, w: *Duchowieństwo kapitulne*, s. 178-179; K. LUTYŃSKI, *Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek*, Poznań 2000, s. 150-152; P. MORAW, *Das Stift St. Philip zu Zell in der Pfalz, Ein Beitrag zur mittelalterlichen Kirchengeschichte*, Heidelberg 1964, s. 115.

³²⁴ Takie związki widoczne są w przypadku kolegiaty głogowskiej, GERLIC, *Kapituła głogowska*, s. 64.

³²⁵ O herbie biskupstwa por. L. SCHULTE, *Die Siegel der Stadt Neisse und das Breslauer Bistumswappen*, w: TENZE, *Kleine Schriftarten*, DQ 23, Breslau 1918, s. 1-53.

³²⁶ Między innymi: APWr, Rep. 58, sygn. 95; APWr, Rep. 102, sygn. 497.

³²⁷ CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn.: 185; 201.

³²⁸ AAW, sygn. II. 3.

Własne pieczęcie posiadali również niektórzy prałaci i kanonicy, w tym przede wszystkim duchowni sprawujący urzędy diecezjalne: audytora czy oficjała³²⁹. Ci ostatni posługiwali się jednak pieczęciami o silnie zestandaryzowanych wyobrażeniach. Zarówno Jerzy Fulschussil, jak i Leonard z Ząbkowic Śląskich pieczętowali dokumenty dwoma identycznymi typami sigillum. Pierwszy z nich powtarzał przedstawienie znane już z pieczęci oficjała Apeczki z Ząbkowic Śląskich z 1335 r. i wyobrażał półpostać biskupa z pastorałem umieszczoną nad siedzącym przy pulpicie duchownym³³⁰. Na drugim znajdowała się półpostać św. Jana Chrzciciela z barankiem ponad murem z klęczącą postacią oranta w bramie³³¹. Od drugiego dziesięciolecia XV w. utrwalił się kolejny typ pieczęci oficjalatu — o kształcie ostroowalnym i przedstawieniu stojącej postaci św. Jana Chrzciciela z tarczą herbową z sześcioma liliami pod stopami³³². Także prokuratorzy biskupi przywieszali do dokumentów osobiste pieczęcie³³³, choć najczęściej dokonane przed nimi transakcje uwierzytelniał swoją pieczęcią sam biskup³³⁴.

Warto jeszcze dodać, że wspomniany Jerzy Fulschussil oprócz wymienionych pieczęci urzędowych posługiwał się okrągłą pieczęcią ze stojącą postacią świętego i klęczącym u jego lewego boku orantem³³⁵. Sigillum posiadał ponadto Zygfryd Fulschussil, który wybrał częste dla pieczęci duchownych wyobrazenie jednego ze świętych. Najego pieczęci znalazł się wizerunek św. Krzysztofa³³⁶. Stosunkowo rzadkie były natomiast pieczęcie herbowe, którymi często posługiwali się duchowni państwa polskiego w XV w.³³⁷ Wynikało to jednak przede wszystkim z przewagi mieszczan w kapitułach diecezji wrocławskiej, a w tym i otmuchowskiej. Z jej kanoników tylko dla jednego udało się potwierdzić posiadanie pieczęci z własnym herbem³³⁸.

³²⁹ Poświadczona jest pieczęć biskupiego audytora Mikołaja Wenke; APWr, Rep. 102, sygn. 552; CDS 1, nr XCV.

³³⁰ Jerzy Fulschussil (AAW, sygn.: P. 71, Q. 4, P. 23, F. 32), Leonard z Ząbkowic Śląskich (APWr, Rep. 102, sygn. 199; por. SCHULTE, *art. cyt.*, s. 40-41; M. GUMOWSKI, *Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, 1.111, Kraków 1936, s. 316.

³³¹ Jerzy Fulschussil (AAW, sygn. P79a; CDS 2, nr XLVII, s. 47), Leonard z Ząbkowic Śląskich (APWr, Rep. 84, sygn. 117; APWr. Rep. 66, sygn. 381) i in.; GUMOWSKI, *art. cyt.*, s. 316-317.

³³² SCHULTE, *art. cyt.*, s. 41.

³³³ Pieczęci prokuratorów wrocławskich: Jana Seckila (APWr, Rep. 58, sygn. 97), Piotra z Kluczborka (APWr, Rep. 102, sygn. 213), prokuratorów otmuchowskich: Andrzej Fulschussil (AAW, sygn. II. 3), Witek z Markowie (AAW, sygn. II. 4).

³³⁴ Np. APWr, Rep. 102, sygn. 669.

³³⁵ Np. *tamże*, sygn.: 84, 120.

³³⁶ *Tamże*, sygn. 668.

³³⁷ PAKULSKI, *dz. cyt.*, s. 191-192.

³³⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 712.

GRUPA PRAŁATÓW I KANONIKÓW (1386-1477)

1. DROGA DO KAPITUŁY

1.1. Obsadzanie prałatur i kanonii

W akcie fundacyjnym kolegiaty określono, że prawo patronatu nad trzecią, szóstą, ósmą, dziewiątą i jedenastą kanonią będzie należało Jerzego Fulschussila. Po jego śmierci patronat nad trzecią kanonią miał przypaść wójtom dziedzicznym Opola Henrykowi i Mikołajowi, nad szóstą braciom Reynoldi, a pozostałe miały znaleźć się w gestii prokuratora bądź burgrabiego otmuchowskiego, którzy wcześniej otrzymali prawo prezentowania na dalsze osiem kanonii¹. Rodzinie Koch przyznano patronat nad dziekaniją jako rekompensatę za prawa do inkorporowanej do kolegiaty parafii w Pakosławicach². Po nadaniu dodatkowego uposażenia pierwszej kanonii, co biskup zatwierdził 26 listopada 1387 r., prawo patronatu nad nią przeszło również na Jerzego Fulschussila i jego siostrę Agnieszkę, a po ich śmierci miało przypaść wspomnianym wójtom opolskim Henrykowi i Mikołajowi oraz Dytwinowi, Piotrowi i Janowi Reynoldi³.

W II poł. XV w. sytuacja uległa tylko nieznacznym zmianom. Z dwóch prebend obsadzanych przez braci Reynoldi pierwsza została połączona z obowiązkiem wygłaszania kazań w języku niemieckim, a jej obsada została oddana w gestię wójtowi kapituły⁴. Patronat nad drugą z nich Zygfryd Fulschussil-Reynoldi scedował w 1427 r.

¹ *lus vero patronatus sive presentandi dictorum canonicalium et prebendarum, quociens illos per cessum, vel decessum vacare deinceps contigerit apud personas subscriptas, videlicet canonicatus et prebende tercii, sexti, octavi, noni et undecimi ad honorabilem magistrum Georgium Fulschussil curie nostre causarum auditorem quam diu moram trucerit in liumanis eo vero defuncto collacio prebende tercie adprovidos viros Heynricum et Nycolaum advocalos in Opol heredes quoque et successores eorum perpetuo pertinebit, collacio vero sexte prebende ad fratres dominum Ditwinum Johannem et Petrum dictos Reynoldi et ipsorum heredes pertinebit, de collacione vero octave, none et undecime prebendarum dictus magister Georgius in vita pro beneplacito sue voluntalis disponendi concedimus facultatem, sed et collacionem ac presentacionem prime, secunde, quarte, quinte, septime, decime, duodecime et tredecime ad procuratorem seu gubernatorem bonorum nostrorum ac burgravium nostros Othmuclioviensi pro tempore decernimus perpetuo pertinere taliter tamen, quod quociens ipsos vacare conligerit, tenebuntur ad canonicatus et prebendas huiusmodi nobis, et successoribus nostris personas ydoneas presentare;* APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5v.

² Stat.Niss., k. 4v.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 83.

⁴ *Tamże*, sygn.: 792, 793; Kopietz I, s. 140-141.

na Henryka Clodoboka i jego potomków⁵. Prawa patronatu nad bliżej nieokreśloną kanonią znalazły się natomiast w posiadaniu mieszczańskiej otmuchowskiej Małgorzaty Nunckil, która wraz z mężem Ulrykiem przekazała je w 1419 r. staroście biskupiemu Mikołajowi z Pogorzeli⁶. Swoje prawa patronackie zachowali wójtowie opolscy, którym potwierdził je biskup Piotr w dyplomie z 1450 r.⁷ Jeszcze w 1477 r. wzmiankowano, że jedną z kanonii posiada prezentowany przez tę rodzinę Mikołaj Nebelschutz⁸. Do lat trzydziestych mogła zachować swoje prawa do dziekanii rodzina Koch, za czym przemawiałoby inwestowanie Mikołaja Cochirdorffa, należącego podobnie jak Kochowie od patrycjatu Nysy. Już jednak po jego śmierci w 1443 r. kolejnego dziekana prezentował urzędnik biskupi⁹. Prokuratorom i burgrabiom otmuchowskich zostały też przekazane prawa obsady ufundowanej w końcu XIV w. prebendy kustosza¹⁰. W ich zastępstwie duchownych mógł prezentować inny urzędnik biskupi — np. w 1443 r. mamy świadectwo o wystąpieniu w tej roli landwójta Jana Balke". Po 1460 r. wraz z likwidacją urzędu prokuratora pełnię praw patronackich zyskali burgrabiowie zamku otmuchowskiego. Także wspomniany wyżej starosta Mikołaj z Pogorzeli musiał przekazać swoje uprawnienia na ich rzecz. W akcie translacji z 1477 r. wyraźnie zaznaczono, że *burggravius castri Othmuchow ad omnes prelaturas, canonicatus et prebendas atque custodiam personas habiles et ydoneas presentare habeat exceptis duobus canonicatibus et prebendis*¹². Przyznanie świeckiemu urzędnikowi praw patronatu nad prebendami kolegiackimi nie było wyjątkiem i przykładowo w akcie fundacyjnym kolegiaty w Pułtusk (1449 r.) przekazano je staroście pułtuskemu¹³. Ponieważ nie znamy kompletnej listy burgrabiów

⁵ *Syfridus Fulschussil rectorparrochialis ecclesie in Weydnaw Wratislaviensis diocesis ius patronatus el presentandi personas ydoneas ad certos canonicatus el prebendas necnon mansionarias in collegiata s. Nicolai in Othmuchow (...) cum vacaverint pro lempore in cuius ipse lunc pacifica possessione vel quasi ex successione hereditaria extitit, dev. eiusdem S" V" Henrico Clodebog, laico dicte diocesis, necnon Johanni, Henrico et Nicolao, eius filiis, ac etiam ipsius Henrici et filiorum suorum legitimis successoribus libere et sponte coram notario publico el teslibus irrevocabiliter donavit, legavit atque in ipsum Henricum, eius filios et eorum legitimos successores transluleraf, MBV 7/2, nr 1800.*

⁶ AAW, sygn. MM. 12.

⁷ Pretensje do praw patronackich do trzeciej kanonii zgłosili w tym czasie bracia Henryk senior i junior Clodobog, jednak po rozpatrzeniu sprawy biskup oddalił ich żądania, przyznając wszystkie prawa wójtowi Mikołajowi Nebelschutzowi i jego potomkom; APWr, Rep. 102 sygn. 71 la.

⁸ *Tamże*, sygn. 800; *Translatio*, s. 933.

⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 690.

¹⁰ Por. rozdz. 4, przyp. 20.

¹¹ (...) *adpresentationem manuaem validi Johannis Balke advocali noslri provincialis in Nissa nomine procuratoris et burgravii castri noslri Othmuclioviensis*; APWr, Rep. 102, sygn. 690.

¹² W akcie tym wspomniano również, że w przypadku wymarcia potomków kolatorów jednej z dwóch pozostałych prebend, prawo patronatu nad nią uzyskuje także burgrabia: (...) *nam ad illos, quos dominus Nicolaus Nibilschicz possidet. illi de progenie Fullschussil presentare habent, quandoquidem aliquis de vera progenie ipsorum Fullschussil in liumanis fuerit. El si dicta progenies deficeret, presentatio sive ius palronatus ad eosdem canonicatus et prebendam ad dictum burgraviu in Othmuchow devolvetur, tamże*, sygn. 800; *Translatio*, s. 933.

¹³ W. GÓRALSKI, *Skład osobowy oraz obsadzanie godności i kanonii w kapitule kolegiackiej w Pułtusk*, „Prawo Kanoniczne” 19 (1976), s. 262-264.

otmuchowskich trudno określić ich rzeczywisty wpływ na obsadę kanonii¹⁴. Zgromadzone dane nie przemawiają jednak za szczególnym promowaniem krewnych Przez tych urzędników. Tylko w przypadku burgrabiego Guntera Muschen można Podejrzewać protegowanie bliskiego krewnego Mikołaja Mochberga, syna Małgorzaty Muschen. Wobec częstej zmiany na tym urzędzie, najprawdopodobniej decydujący był wybór biskupa, który w ten sposób nagradzał osoby związane ze swoim dworem.

1.2. Dzięki prowizji papieskiej

Do czasu soboru bazylejskiego niemal nieograniczoną władzę nadawania kanonii i prałatur posiadali papieże. System dysponowania prebendami przez Stolicę Apostolską kształtował się od pontyfikatu Klemensa IV (1265-1268), a najpełniejszy Wyraz znalazł w konstytucjach Jana XXII z 1316 i 1317 r. Wedle zawartych w nich rozporządzeń, papież miał prawo nie tylko jak wcześniej, do obsadzania beneficjów zwolnionych przez śmierć osób przebywających na dworze papieskim, bądź należących do kurialistów, ale także prebend, wakujących przez pozbawienie ich właścicieli godności bądź nadanych drogą nieważnego kanonicznie wyboru. W gestii Papieża miały się też znaleźć beneficja, których posiadacze zrezygnowali z nich na ręce papieża bądź musieli je zwolnić ze względu na objęcie innej prebendy *cum cura animarum*¹⁵. W następnych dziesięcioleciach do tego wykazu dodano jeszcze Przypadek zwolnienia godności przez zawarcie przez duchownego małżeństwa¹⁶. Dodatkowo uprawnienia papieskie rozszerzał zwyczaj wydawania ekspektatyw na wszystkie prebendy, które mogły zawakować w przyszłości¹⁷.

Dla kolegiaty otmuchowskiej zachowało się jednak tylko jedno świadectwo wydania prowizji papieskiej: w 1461 r. Pius II przyznał kustodię, zwolnioną po rezygnacji Henryka Rorawa, Janowi Teycherowi¹⁸. Nie jest wprawdzie wykluczone, że o nadanie papieskie wystarali się przebywający w Stolicy Apostolskiej Piotr Salfelt¹⁹

¹⁴ Z lat 1386-1477 zachowały się dane o 13 burgrabiach zamku otmuchowskiego. Chronologicznie urzędowali: Pakosz z Chocieborza (1377-1389; NLgb, EE nr 722; APWr, Rep. 102, sygn. 77), Wolfram (1396 r.; *tamże*, sygn. 128), Piotr Slewicz (1402-1408; *tamże*, sygn. 202, APWr, Rep. 103, sygn. 117), Gunter Muschen (1413-1422; NUrK, nr 74; CDS 10, nr CCCXXII), Otto Pokeler (1418-1425; AAW Dok.chron. 12 VI 1418; AAW, Dok.PPacz. 20 II 1425), Mikołaj Kewschburg (1439 r.; APOp, ZK 45, s. 38), Bernard Keseling (1444-1464; APOp, ZK 45, s. 47, 87), Marcin Reichmann (1461-1463; *tamże*, s. 78; AAW, sygn. Q. 7), Henryk Krepnicz (1465-1468, 1473; APOp, ZK 45, s. 91, 99), Jan Muschen (1470-1472; APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 71; APOp, ZK 45, s. 106), Henczil z Kwiatkowa (1473 r.; APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 73), Michał Runge (1473 r.; APOp, ZK 45, s. 107; Krzysztof Eckbrichtsheide (1477-1481; *tamże*, s. 116; AAW, Dok.POtm, 25 V 1481).

¹⁵ S. SZCZUR, *Annaty papieskie w Polsce w XIV wieku*. Kraków 1998, s. 15-18.

¹⁶ *Tamże*, s. 19.

¹⁷ S. ZACHOROWSKI, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, s. 100, 104-105; A. MEYER, *Derdeutsche PfrUndenmarkt im Spdmittelalter*, QFIAB 71 (1991), s. 270.

¹⁸ RG 8, nr 1966.

¹⁹ W Rzymie zatrudnił się w kancelarii papieskiej, gdzie pełnił urząd sekretarza.

oraz Mikołaj Longi²⁰, jednak nie zmienia to zasadniczo nakreślonego obrazu. Obsada kapituły św. Mikołaja zdecydowanie różniła się pod tym względem od kapituły katedralnej we Wrocławiu, gdzie w latach 1341-1417 przeważali kanonicy zatwierdzeni na mocy prowizji papieskich²¹. W przypadku kolegiat rezerwacje papieskie wydawane były nieporównanie rzadziej, co powszechnie tłumaczy się niższą rangą tych korporacji i skromniejszym uposażeniem ich prebend²². W diecezji wrocławskiej najczęściej poświadczone są one dla starszych fundacji jak kolegiata głogowska, Św. Krzyża we Wrocławiu czy Św. Krzyża w Opolu²³. W tych korporacjach nominacji papiescy stanowili przynajmniej kilkusobowe grono i brak takich prowizji na kanonie otmuchowskie jest dość symptomatyczny. Niewątpliwie największy wpływ na to musiał mieć fakt, że prawo patronatu znajdowało się w rękach świeckich: rodziny Fulschussilów, wójtów Opola czy burgrabiów biskupich. Prawa kolatorów świeckich były w znacznie większym stopniu respektowane przez Stolicę Apostolską niż prawa biskupów, co znalazło wyraz w jednej z reguł kancelarii papieskiej²⁴. Przykłady innych kapituł, w których patronat należał do osób świeckich potwierdzają, że papieże udzielali na nie prowizji sporadycznie²⁵. Można więc nawet podejrzewać, że decyzja biskupa Waclawa o przekazaniu praw patronackich w kolegiacie Św. Mikołaja swoim urzędnikom wynikała z chęci zachowania nieuszczerplonego wpływu na obsadę tego kolegium.

1.3. Poprzez służbę na dworze biskupim

Badania nad hierarchią urzędów na dworach biskupich należą do jednych najbardziej zaniedbanych we współczesnej mediewistyce. Jediną pracą próbującą uporządkować chaos terminologiczny jest artykuł Izabeli Skierskiej²⁶. Przyjmując jej definicję dworu biskupiego należy stwierdzić, że tworzą go: „wszystkie osobistości duchowne i świeckie stanowiące prywatne otoczenie biskupa, troszczące się o jego osobiste potrzeby”²⁷. Ze składu tak rozumianego „dworu właściwego” zostali wyłączeni urzędnicy diecezjalni: oficjałowie, wikariusze generalni, audytorzy i prokura-

²⁰Por. biogram nr 44.

²¹G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, s. 41.

²²Por. J. DRABINA, *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 68.

²³H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 92; C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner personlichen Zusammensetzung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, s. 37-38.

²⁴KBORCHARDT, *Die römische Kurie und die Pfrundenbesetzung in den Diözesen Würzburg, Bamberg und Eichstätt im späteren Mittelalter*, Jahrbuch für frankische Landesforschung 57 (1997), s. 84.

²⁵Przykładowo w przypadku ufundowanej przez ks. Henryka niemodlińskiego kolegiaty Św. Bartłomieja w Głogówku, w której patronat nad wszystkimi beneficjami przysługiwał linii książęcej, znane są tylko papieskie zatwierdzenia zamian prebend; RG 2, szp. 812.

²⁶I. SKIERSKA, *Dwór i urząd biskupi*, RHs 60 (1994), s. 185-200.

²⁷*Tamże*, s. 188.

torzy biskupi. Przedstawione rozróżnienie nie rozwiązuje jednak problemu kancelarii biskupiej, której pracownicy często byli zaufanymi biskupów. Z tego względu do zestawienia zostali włączeni notariusze i kanclerze, często towarzyszący biskupowi w objazdach diecezji²⁸. Ponieważ nie przeprowadzono dotąd badań nad otoczeniem biskupów wrocławskich w XIV i XV w. wszystkie poniższe uwagi są w dużej mierze orientacyjne.

Przyszli duchowni kolegiacy najczęściej rozpoczynali swoją karierę od pracy w charakterze notariusza. Na 97 członków kapituły przynajmniej 17 (17,5 %), posiadało uprawnienia notariusza publicznego, dalszych dziesięciu było wymienianych wśród personelu kancelarii biskupiej, a Jan Aminadap przez wiele lat był pisarzem prokuratorów otmuchowskich. Doświadczenie w sporządzaniu dokumentów posiadał zatem co trzeci z prałatów i kanoników otmuchowskich. Można zaobserwować, że samodzielna działalność w roli notariusza publicznego stanowiła zazwyczaj tylko krótki epizod i podejmowana była u początków kariery duchownej wspomnianych osób. Niemal wszyscy z nich wkrótce szukali zatrudnienia w kancelarii biskupiej bądź przy urzędach diecezjalnych, których personel od II poł. XIV w. rekrutował się w większości spośród osób z uprawnieniami notarialnymi²⁹. Przyczyny tego zjawiska należy dopatrywać się przede wszystkim w kwestiach finansowych. Praca w kancelarii gwarantowała stałe dochody, a co ważniejsze, poprzez bliski kontakt z ordynariuszem pozwalała liczyć na uzyskanie dochodowej prebendy, włącznie z beneficjum w kapitule katedralnej. Badania prozopograficzne potwierdziły znaczny udział dawnych notariuszy m.in. w kapitule krakowskiej i wrocławskiej³⁰. Ze wspomnianych wyżej 17 notariuszy publicznych w kolegiacie Św. Mikołaja dziewięciu uzyskało tytuł notariusza lub protonotariusza biskupiego³¹, a jeden został pisarzem oficjała Jerzego Fulschussila. W sumie w kancelarii biskupiej znalazło zatrudnienie 20 duchownych. Ich działalność jako notariuszy mogła być krótkim i przypadkowym epizodem (Aleksy Fey, Ulryk ze Spiry, Jan Augustini) bądź długoletnią pracą u boku biskupa (Mikołaj Pflugger, Mikołaj Glaubus, Michał Blorok). Szczególnie Płynna była obsada kancelarii za czasów biskupa Waclawa, dla którego pracowało 13 przyszłych kanoników otmuchowskich. Od lat dwudziestych i trzydziestych XV w. model kariery ze stażem w notariacie przestał być obowiązujący. Wprawdzie w la-

²⁸ A. WEISS, *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, w: *Studia kościelnohistoryczne*, t. 1, Lublin 1977, s. 89.

²⁹O zatrudnieniu notariuszy publicznych w kancelariach kościelnych por. M. KOCZERSKA, *De manu, signo et nomine, czyli o krakowskich notariuszach publicznych w późnym średniowieczu*, w: *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, Warszawa 1991, s. 193; K. SKUPIEŃSKI, *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1997, s. 29, 33-34, 133-134.

³⁰KOCZERSKA, *art. cyt.*, s. 195; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 112.

³¹ Brak poświadczenia o pracy w charakterze notariusza biskupiego dla Mikołaja Czeldera, Jana Lichtinberga i Jakuba Steynera.

tach 1440-1475 weszło do kapituły czterech notariuszy biskupich, ale jedynie w przypadku Mikołaja Mokewicza i Michała Bloroka można mówić o decyzji związania się na stałe z kancelarią biskupią³². Po osiągnięciu kanonii bądź prałatury czasami zarzucano działalność w charakterze notariusza³³, jednak bardziej powszechne było zachowanie uprawnień i dalsza praca u boku biskupa. Tylko trzech kanoników pozostawało w służbie świeckiej: Gelfrid Luckaw był notariuszem księcia cieszyńskiego Przemysła, Mikołaj Reichenstein Bolka ziębickiego, Teodoryk Kreuzburg sekretarzem landgrafa Turynii i Miśni. Nie ulega jednak wątpliwości, że objęcie przez nich kanonii otmuchowskiej wiązało się z przejściem na dwór biskupi. Brak duchownych z otoczenia książąt śląskich w kapitule otmuchowskiej było oczywiście następstwem wyjątkowego statusu księstwa biskupiego.

Liczną grupę na dworze biskupim stanowili kapelani. Ich zadania nie były ściśle określone. Oprócz udziału w liturgii, w niektórych wypadkach zastępowali notariuszy lub byli zatrudniani w urzędach diecezjalnych³⁴. W świetle ostatnich badań nad instytucją kapelanów wydaje się wręcz, że był to bardziej tytuł honorowy niż funkcja związana z konkretnymi obowiązkami. Z grona kanoników otmuchowskich jako pisarz biskupi poświadczony jest incydentalnie Jan Augustini, natomiast liczna jest grupa notariuszy, którzy byli również kapelanami (Gelfrid Luckaw, Ludwik Czeicz, Jan z Oleśnicy). Z kolei Ulryk ze Spiry sprawował także urząd skarbnika biskupiego, co dokumentuje trudności przy badaniu hierarchii dworskiej. Kapelanami biskupimi było 14 z 97 kanoników otmuchowskich (14,4%), jednak dla większości był to jedynie krótki epizod w życiu. Spośród wymienionych przez wiele lat sprawowali tę funkcję Jan Augustini, Jan Seraphin, Jakub Eychholz i Piotr Kyndeler; w ich przypadku można wiązać wejście do kapituły ze wspomnianą służbą. Pozostali zawdzięczali uzyskanie kanonii raczej sprawowanym urządowi diecezjalnym (Wawrzyniec z Nasławic, Witek z Markowie), czy służbie przy biskupie nie związanej z funkcją kapelana (Ulryk ze Spiry, Jakub Steyner). Prześledzenie karier innych kapelanów biskupów Waclawa i Konrada wskazuje, że rzadko obejmowali ważne urzędy w diecezji i nie zawsze uzyskiwali kanonię w kapitule katedralnej³⁵. Członkami kapituły Św. Jana byli natomiast wszyscy należący do tej grupy biskupi kanclerze oraz skarbnicy. Warto też zwrócić uwagę na stanowisko lekarza biskupiego. O możliwościach, jakie otwierała ta funkcja świadczy już sam przykład fundatora kolegiaty Bertolda Fulschussila. Z kanoników otmuchowskich, lekarzem biskupa Waclawa był na pewno Stanisław Hamme i może Michał Beyer. Obecność przy biskupie pozwoliła temu pierwszemu na zgromadzenie szeregu prebend: oprócz

³² Obaj po okresie pracy w kancelarii osiągnęli urząd kanclerza biskupiego; DOLA, *dz cyt.*, s. 112.

³³ Przykładem może być dziekan Jan z Oleśnicy, który całkowicie zerwał kontakty z dworem biskupim i rezydował stale w Otmuchowie oraz dziekan Jan Paschkowicz, który od czasu uzyskania prebendy nie jest poświadczony jako członek biskupiej kancelarii.

³⁴ DOLA, *dz cyt.*, s. 93.

³⁵ Z wymienionych kapelanów do kapituły katedralnej nie weszli: Jan z Oleśnicy, Wawrzyniec z Nasławic, Jan Seraphin, Piotr Kyndeler, Jakub Steyner.

kanonii wrocławskiej i otmuchowskiej otrzymał także prałaturę w kapitule głogowskiej. Mniejsze znaczenie w awansach kanonickich miała natomiast służba krewnych na dworze biskupim. Zapewne nie jest przypadkiem uzyskanie kustodii ot-niuchowskiej przez Henryka Rorawa, którego krewny Wawrzyniec był w tym czasie marszałkiem biskupa Konrada, jednak skali tego zjawiska nie można porównać z promocją jaką stosowali władcy świeccy, sprawujący patronat nad prebendami winnych korporacjach³⁶.

Kapelani biskupa Waclawa:

- Jan Augustini (1388-1417)
- Jan z Oleśnicy (1386)
- Ludwik Czeicz (1389)
- Wawrzyniec z Nasławic (1392)
- Leonard z Ząbkowic (1393)
- Ulryk ze Spiry (1398)
- Gelfrid Luckaw (1402)
- Witek z Markowie (1405)
- Jan Seraphin (1408-1418)
- Jakub Eychholz (1417)

Kapelani biskupa Konrada:

- Jakub Eychholz (1418-1433)
- Piotr Kyndeler (1431-1441)

Kapelan biskupa Piotra

- Jakub Steyner (1451)

Kapelan biskupa Rudolfa

- Mikołaj Hermanni (1471-1472)

Kuchmistrzowie:

- Wawrzyniec z Nasławic (1388-1396)
- Witek z Markowie (1405)

Skarbnicy:

- Ulryk ze Spiry (1383-1396, 1399-1405)
- Witek z Markowie (1424)
- Mikołaj Mokewicz (1466-1468)
- Jan de Monte (1468-1469)

Lekarze:

- Stanisław Hamme
- Michał Beyer

³⁶ Por. E. WÓLKIEWICZ, *Władysław Opolczyk a duchowieństwo świeckie*, w: A. POBÓG-LENARTOWICZ (red.), *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, Opole 2001, s- 106-109.

Kancelerze:

- Tomasz Mas (1419-1420, 1424)
- Grzegorz Nebeldaw (1425-1428)
- Mikołaj Mokewicz (1469-1471)
- Michał Blorok (1471-1477)

Notariusze publiczni:

- Mikołaj z Oławy (1369-1373)
- Leonard z Ząbkowic Śląskich (1373-1396)
- Jan Augustini (1375)
- Jan Lichtinberg (1382-1383)
- Konrad Czips (1383-1401)
- Jan z Oleśnicy (1384)
- Ulryk ze Spiry (1386)
- Mikołaj Glaubus (1389-1412)
- Stefan z Fryštatu (1399)
- Mikołaj Czelder (1403)
- Jerzy Ottewicz (1410)
- Aleksy Fey (1417)
- Mikołaj z Vidnavy (1418)
- Jakub Steyner (1418)
- Jakub Ketscher (1430-1433)
- Michał Blorok (1466-1469)
- Wawrzyniec Mokewicz (1478)

Notariusze biskupi:

- Mikołaj z Oławy (1372-1390)
- Jerzy Fulschussil (1375-1388)
- Jan z Oleśnicy (1380-1390)
- Leonard z Ząbkowic Śląskich (1382)
- Ludwik Czeicz (1388-1400)
- Ulryk ze Spiry (1377, 1391)
- Mikołaj Pfluger (1393-1407)
- Mikołaj Glaubus (1396-1416)
- Gelfrid Luckaw (1399-1405)
- Jan Augustini (1402, 1417)
- Mikołaj Wenke (1412-1419)
- Jerzy Ottewicz (1413-1435)
- Aleksy Fey (1417)
- Mikołaj z Vidnavy (1418-1427)
- Tomasz Mas (1419, 1422)
- Grzegorz Nebeldaw (1425-1426)
- Jan Paschkowicz (1440-1442)
- Mikołaj Sculteti (1452-1460)

— Mikołaj Mokewicz (1458-1468)

— Michał Blorok (1462-1477)

Notariusze prokuratora biskupiego:

— Mikołaj Glaubus (1403-1406)

— Jan Aminadap (1423-28)

Notariusze władzy świeckiej:

— Gelfrid Luckaw (1388-1395)

— Mikołaj Reichenstein (1402)

— Teodoryk Kreuzburg (1407)

1.4. Poprzez konsystorz i urząd audytora

Dla duchownych z tytułem notariusza publicznego lub z wykształceniem prawniczym otwierała się droga awansu poprzez służbę w sądownictwie diecezjalnym³⁷. Na jego strukturę składały się konsystorz wrocławski przy oficjale oraz sądy konsystorskie w kluczach majątków biskupich³⁸. O przyjęciu do kancelarii konsystorskiej decydowało często przedstawienie dyplomu notariusza publicznego³⁹. W przypadku konsystorza wrocławskiego F. Luscek wykazał, że w okresie od ok. połowy XIV w. wszyscy zatrudnieni tam notariusze musieli posiadać takie uprawnienia⁴⁰. W konsystorzu wrocławskim działało przynajmniej sześciu duchownych kolegiaty Św. Mikołaja legitymujących się tytułem notariusza publicznego: Mikołaj z Oławy, Leonard z Ząbkowic, Konrad Czips, Jan Lichtinberg, Stefan z Fryštatu i Jakub Steyner. Większość z nich zatrudniona była przy sporządzaniu aktów konsystorskich, niemniej Jan Lichtenberg i Konrad Czips czasowo łączyli wspomnianą funkcję z obowiązkami prawnika. Tylko w funkcji adwokata poświadczony jest natomiast Jakub Steyner oraz dwaj duchowni kapituły Św. Mikołaja, którzy nie mieli wspomnianych uprawnień — Jan Reynoldi i Mikołaj Wenke. Podobnie jak w przypadku samodzielnej praktyki w charakterze notariusza publicznego, także praca w konsystorzu najczęściej podejmowana była u progu działalności i przed otrzymaniem stosownego beneficjum⁴¹. Przykłady Jana Lichtinberga, Mikołaja Wenke, Stefana z Fryštatu i Leonarda z Ząbkowic wyraźnie wskazują, że uzyskanie parafii bądź dobrze uposażonej kanonii zbiegało się z odejściem z konsystorza. Poza Mikołajem z Oławy, Mikołajem Wenke i Leonardem z Ząbkowic żaden z nich nie osiągnął wyższego stanowiska na terenie diecezji. Dla dalszej kariery istotne mogły być jednak

³⁷I.SKIERKA, *Konsystorz gnieźnieński w XV wieku*, w: J. STRZELCZYK, J. GÓRNY (red.), *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 2000, s. 207.

³⁸DOLA, *dz. cyt.*, s. 112.

³⁹SKUPIEŃSKI, *dz. cyt.*, s. 132; SKIERKA, *Konsystorz*, s. 201-202.

⁴⁰F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anjungen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 135.

⁴¹Por. przykłady z konsystorza gnieźnieńskiego, SKIERKA, *Konsystorz*, s. 211.

przede wszystkim kontakty nawiązane z urzędującym oficjałem. Wejście do kapituły Św. Mikołaja tak licznej grupy pracowników konsystorza z lat 80-tych i 90-tych XIV w. można wiązać z protekcją ówczesnego audytora, a później oficjała Jerzego Fulschussila, który — jak wspomniano — posiadał w niej prawo patronatu nad sześcioma kanoniami. Prawdopodobnie prezentował on też na kanonię swego pisarza Konrada Czipsa, który oprócz tej prebendy nie posiadał żadnego innego kościelnego beneficjum oraz Jana Lichtinberga i Stefana z Fryštatu. Z kolei kanonik otmuchowski Jakub Steyner, poświadczony w konsystorzu za czasów oficjalu Piotra Nowaka, po awansie tegoż na biskupstwo, przeszedł na dwór biskupi, gdzie uzyskał funkcję kapelana. W następnych latach biskup wynagrodził go kilkoma prebendami, w tym kanonią otmuchowską i głogowską.

Inną rangę miał urząd audytora, wprowadzony w diecezji wrocławskiej w końcu XIII w.⁴² Do kompetencji audytora, wyznaczanego przy lokalnym konsystorzu prawdopodobnie należało sądownictwo w sprawach spornych, m.in. małżeńskich i dziecięcych⁴³. Po odebraniu wszelkich uprawnień sądowniczych archidiaconom cała jurysdykcja kościelna musiała przejść w gestię audytorów. Na podstawie analizy obsady urzędu audytora w XIV i XV w. można wywnioskować, że był on często sprawowany przez wykształconych duchownych u początku ich działalności. Droga taka jest potwierdzona w przypadku Mikołaja Pflugera, Ludwika Czeicza i Mikołaja Wenke. Kanonię otmuchowską otrzymali oni w trakcie sprawowania urzędu i z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że była rodzajem gratyfikacji za wykonywane obowiązki. Warto też zauważyć, że z ośmiu audytorów-kanoników otmuchowskich, czterech weszło później do kapituły katedralnej⁴⁴.

W ciągu XV w. w diecezji wrocławskiej wykształcił się urząd komisarza biskupiego (*commissarius*) przejmujący większość uprawnień sądowniczych audytora okręgowego oraz obowiązki prokuratorów⁴⁵. Wprowadzanie tego urzędu przebiegało jednak odmiennie w poszczególnych okręgach sądowych. O ile w Głogowie już w 1411 r. potwierdzony jest sędzia i komisarz biskupi⁴⁶, to w Nysie pierwsza osoba

⁴² T. SILNICKI, *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do końca w XIV*, Warszawa 1953, s. 330.

⁴³ B. PANZRAM, *Die schlesischen Archidiaconate und Archipresbyterate bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts*, Breslau 1937, s. 189. T. Silnicki przeciwstawiał się tezom B. Panzrama przypisując audytorom sądownictwo świeckie nad poddanymi z dóbr biskupich (SILNICKI, *dz. cyt.*, s. 331). Badacz błędnie utożsamiał jednak urząd sędziego nadwornego (*iudex curiae*) z funkcją audytora (*auditor causarum*), gdy w rzeczywistości były to dwie odrębne godności. Wprawdzie w niektórych okresach mogły one się znaleźć w ręku jednej osoby, jednak najczęściej urząd sędziego nadwornego był kumulowany z prokuracją (por. niżej przyp. 50).

⁴⁴ Oprócz wymienionych wyżej Mikołaja Pflugera, Ludwika Czeicza i Mikołaja Wenke członkiem kapituły katedralnej został także Jakub Eychholz. Z nich Mikołaj Pfluger posiadał dwie prałatury w katedrze — kanclerstwo i kantorę.

⁴⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 196.

⁴⁶ GERUC, *dz. cyt.*, s. 138, przyp. 208.

o tym tytule znana jest dopiero z końca lat 60-tych XV w.⁴⁷ Podobnie jak w przypadku urzędu audytora funkcja ta była najczęściej powierzana osobom u progu kariery kościelnej bądź związanym z lokalnym środowiskiem⁴⁸. Stąd jednym z komisarzy biskupich w Nysie został wyznaczony Marcin Lessner, wówczas rektor nyskiej szkoły parafialnej, który sprawował ten urząd w latach 1474-1492.

Pracownicy konsystorza wrocławskiego:

- Leonard z Ząbkowic Śląskich (1374-1377)
- Jan Lichtinberg (1376, 1382-1383)
- Konrad Czips (1381-1403)
- Mikołaj z Oławy (1383)
- Jan Reynoldi (1392-1396)
- Stefan z Fryštatu (1399)
- Mikołaj Wenke (1410)
- Jakub Steyner (1444)

Audytorzy okręgu wrocławskiego:

- Jerzy Fulschussil (1376-1388)
- Mikołaj Pflugger (1395-1404)

Audytorzy okręgu otmuchowsko-nyskiego:

- Mikołaj z Oławy (1385-1390)
- Ludwik Czeicz (1390-1402)
- Mikołaj Wenke (1410/12-1420)
- Konrad Cron (1424-1427/34)
- Jakub Newnicz (1434)
- Jakub Eychholz (1435)

Komisarz biskupi okręgu głogowskiego:

- sędzia i komisarz: Mikołaj Sculteti (1453-1454)

Komisarz okręgu nyskiego:

- Marcin Lessner (1474-1492)

Komisarz okręgu opolskiego:

- Mikołaj Nebelschutz

1.5. Poprzez urzędy zarządu lokalnego dóbr biskupich

Urząd prokuratora klucza biskupiego powstał w wyniku rozwoju posiadłości biskupich. Podstawowym zadaniem prokuratorów była administracja dobrami stołu

⁴⁷Trudno określić, w którym roku wprowadzono urząd komisarza w księstwie biskupim. Najprawdopodobniej doszło do tego już w I poł. lat sześćdziesiątych XV w. wraz z reformą urzędu sędziego. *Tenninus post quem* jest 1460 r., gdy po raz ostatni wystąpił urzędnik o tytule *procurator sive iudex curie* (MGF, nr 476). Pierwszy raz z tytułem komisarza nyskiego poświadczony jest Kacper Fewerer w grudniu 1469 r. (APOP, ZK 45, s. 101).

⁴⁸ Por. DOLA, *dz. cyt.*, s. 196; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 137.

biskupiego⁴⁹. Ponieważ w diecezji wrocławskiej nie powstał oficjalat okręgowy, przypisane mu uprawnienia sędziowskie, przypadły częściowo również prokuratorom. Jak wykazała to już J. Pfizner prokuratorzy otmuchowsko-nyscy występowali równocześnie z tytułem sędziów dworskich (*judex curiae, Hofrichter*) i obok obowiązków gospodarczych sprawowali sądownictwo wobec poddanych biskupów w księstwie otmuchowsko-nyskim⁵⁰. Sytuacja taka potwierdzona jest jeszcze w 1460 r., gdy kanonik Mikołaj Nebelschutz został określony jako *procurator sive iudex curie*⁵¹. Po reformie biskupa Jodoka z Rožmberku ok. 1460-1461 r. zostały utworzone dwa osobne urzędy sędziowskie — w Nysie i Otmuchowie⁵², a funkcja prokuratora została wkrótce połączona z urzędem audytora nyskiego⁵³. Z tego względu należałoby oczekiwać, że przynajmniej część osób sprawujących urząd będzie legitymowała się studiami prawniczymi. Z przeprowadzonych badań wynika, że oprócz Pawła z Gliwic, licencjata dekretów⁵⁴, żaden z XV-wiecznych urzędników nie miał wykształcenia prawniczego. Co więcej, dla 11 prokuratorów-kanoników otmuchowskich nie jest potwierdzone podjęcie jakichkolwiek studiów. Wskazuje to, że wykształcenie akademickie nie należało do wymaganych kwalifikacji. Przy nominacji na urząd najważniejszą rolę odgrywały niewątpliwie osobiste kontakty z biskupem. Bliskim współpracownikiem Waclawa był Mikołaj Seckil, wcześniej wikariusz generalny w Lubuszu. Biskup Konrad desygnował swojego kapelana Witka z Markowie, a Jodok z Rožmberka zaufanego Stanisława Gneffko. Brak natomiast świadectw o powierzeniu zarządu dóbr krewnym biskupa, co było częste w sąsiednich diecezjach".

Oficjalaty okręgowe na terenach Królestwa Polskiego, które statusem odpowiadały urzędowi prokuratora, w przeważającej mierze obsadzali kanonicy z kapituł kolegiackich⁵⁶. Na podobną prawidłowość można by wskazywać w przypadku prokuratury otmuchowskiej, która od 1386 r. niemal nieprzerwanie była w rękach kanoników lub prałatów otmuchowskich. Na 14 znanych prokuratorów 11 posiadało prebendy w kolegiacie⁵⁷. Jeśli jednak przyjrzeć się bliżej mechanizmom obsadzania

⁴⁹ J. PFITZNER, *Besiedlungs- Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Breslauer Bistumslandes*, Reichenberg 1926, s. 219; SLLNLCKL, *dz. cyt.*, s. 333.

⁵⁰ PFITZNER, *dz. cyt.*, s. 224; por. też m.in. APWr, Rep. 102, sygn. 229.

⁵¹ MGF, nr 476.

⁵² Pierwszym sędzią występującym wyłącznie w Nysie był Stanisław Gneffko, nominowany przed 14 czerwca 1461 r., APOp, ZK 45, s. 78.

⁵³ Por. przyp. 47.

⁵⁴ 12 maja 1449 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 706. Biogram Pawła z Gliwic: DOLA, *dz. cyt.*, nr 52, s. 350.

⁵⁵ A. GAŚSIOROWSKI, I. SKIERSKA, *Średniowieczni oficjale gnieźnieńscy*, RHs 61 (1995), s. 64.

⁵⁶ *Tamże*, s. 54.

⁵⁷ Jedynie w latach 1448-1451 prokuratorem był kanonik wrocławski Paweł z Gliwic (24 września 1448 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 705; 31 lipca 1451 r.; APOp, ZK 45, s. 57), w latach 1455-1458 Henryk Reibnitz (1455 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 734; 21 grudnia 1455 r.; LBUS 2, s. 275; 11 grudnia 1456 r.; CDS 36, nr 207; 2 maja 1458 r.; APWr, Rep. 103, sygn. 209) i Waclaw Reinsberg (APOp, ZK 45, s. 71).

urzędu można zauważyć, że to nie kanoników wyznaczano na urząd, ale prokuratorzy otrzymywali wkrótce prebendę kanoniczną. Podobnie jak w przypadku plebanów otmuchowskich Kosmiana i Mikołaja z Lwówka objęcie urzędu poprzedzało zazwyczaj uzyskanie beneficjum. Jedynie dla Witka z Markowie, Mikołaja Czeldera i Mikołaja Nebelschutza potwierdzone jest posiadanie kanonii przed nominacją. Ponieważ nie zawsze udaje się precyzyjnie określić czas wejścia do kapituły, można tylko ostrożnie zakładać, że kanonia była rodzajem wynagrodzenia dla protegowanych urzędników biskupich. W kontekście braku świadectw o osobnym uposażeniu tego urzędu jest to w pełni zrozumiałe⁵⁸. Z tego zapewne względu większość prokuratorów otmuchowskich znanych z lat 1386-1477 należała do kapituły Św. Mikołaja. Ponieważ przewodniczenie sądom i zarząd majątku wymagało stałej obecności w księstwie, urząd rzadko obejmowali „łowcy beneficjów”. Nie można też wskazać, aby prokuratura stanowiła szczebel do dalszej kariery. W dużym stopniu tłumaczy to fakt, dlaczego nie była atrakcyjna dla duchownych z wyższym wykształceniem.

Urząd nie był sprawowany dożywotnio, ale wieloletni prokuratorzy Andrzej Fulschussil i Stanisław Gneffko pełnili go niemal do śmierci. Wobec konieczności wyjazdów na sesje do Nysy, utrata sprawności fizycznej musiała jednak pociągać za sobą rezygnację z funkcji. Dobrze wskazuje na to przykład Andrzeja Fulschussila, który w ostatnich miesiącach życia wystawiał jeszcze dokumenty jako prepozyt otmuchowski, ale prokuratorem tytułował się już Matema Nympe. Brak jest świadectw pozwalających łączyć zmiany na stanowisku prokuratora z objęciem diecezji przez nowego biskupa. Jedynie w początkach rządów biskupa Konrada widoczne jest odsunięcie Materny Nympe i zamianowanie Witka z Markowie.

Pomocnikiem prokuratora był jego zastępca zwany wiceprokuratorem (*vice-procurator*). Znanych jest dwóch wiceprokuratorów otmuchowskich z przełomu XIV/XV w.: Wawrzyniec z Nasławic (1383-1399) i Witek z Markowie (1403-1405). Niewykluczone, że następnie urząd ten przestał funkcjonować. Nie istniał tryb przechodzenia z urzędu wiceprokuratora na prokuratorowski, natomiast obaj wymienieni duchowni zostali wynagrodzeni kanonią otmuchowską.

Oprócz prokuratury otmuchowsko-nyskiej w diecezji wrocławskiej istniało 5 okręgów prokuratorów: wrocławski, legnicki, głogowski, opolski (ujazdowski) i grodkowski. Kanonicy otmuchowscy sporadycznie znani są jako urzędnicy również w tych okręgach — Piotr z Kluczborka był prokuratorem grodkowskim i wrocławskim, a Mikołaj Sculteti sędzią i komisarzem głogowskim. I w wypadku tych nominacji obowiązywały podobne reguły jak przy obsadzie urzędu otmuchowsko-nyskiego. Obaj wymienieni duchowni otrzymali wkrótce prebendę w miejscu urzędowania — Piotr z Kluczborka został instalowany na subkustodii w katedrze, a Mikołaj Sculteti

⁵⁸Na funkcjonowanie podobnego systemu w przypadku lubuskiego oficjalatu wskazuje WEISS, *art. cyt.*, s. 98.

został precentorem w kolegiacie głogowskiej. Została też zachowana zasada powierzenia prokuracji mniej znaczącym osobom — Piotr z Kluczborka nigdy nie wszedł do grona kanoników katedralnych, a Sculteti awansował tam dopiero w kilka lat po złożeniu urzędu.

Okręg wrocławski — prokuratorzy i sędziowie:

- Jan Seckil (1386-1394)
- Piotr z Kluczborka (1400-1413)
- Witek z Markowie (1429-1431)
- Aleksy Fey (1421-1422)
- Jakub Eychholz (1441)
- Jan Rorwese (1470-1471)

Okręg otmuchowsko-nyski — prokuratorzy i sędziowie otmuchowsko-nyscy:

- Mikołaj Seckil (1382-1394)
- Mikołaj z Szonowa (1396-1403)
- Andrzej Fulschussil (1403-1416)
- Materna Nympke (1416-1418)
- Witek z Markowie (1418)
- Mikołaj Czelder (1419, 1428-1429)
- Jan ze Smardzowa (1420-1428)
- Gabriel Speil (1433-1438, 1439-1447)
- Jan Rorwese (1452-1453)
- Mikołaj Nebelschutz (1458-1460)

sędziowie nyscy:

- Stanisław Gneffko (1461-1479)

sędziowie otmuchowscy:

- Jan Rorwese (1461-1463)
- Konrad Krumpholcz (1468)

wiceprokuratorzy otmuchowsko-nyscy:

- Wawrzyniec z Nastawie (1383-1399)
- Witek z Markowie (1403-1405)

Okręg grodkowski — prokuratorzy:

- Piotr z Kluczborka (1399)

1.6. Dzięki prawu patronatu

Zgodnie z aktem fundacyjnym kolegiaty otmuchowskiej i postanowieniem dyplomu z 26 listopada 1387 r., bratu stryjecznemu fundatora, Jerzemu Fulschussilowi przysługiwało prawo prezenty na sześć kanonii⁵⁹. Kilka z nich obsadził on niewątpliwie swoimi współpracownikami z konsystorza wrocławskiego, których liczna grupa

⁵⁹ Por. przyp. 1 i 3.

znalazła się wówczas w kapitule, co zostało omówione już wcześniej⁶⁰. Jerzy wprowadził też do kapituły prawdopodobnie Dominika Teschnera, którego mógł poznać we Wrocławiu⁶¹. Część beneficjów zajęli jednak krewniacy fundatora — kanonie objęli sam Jerzy, jego krewny Dytwin oraz prawdopodobnie skoligacony z nimi Jan Reynoldi⁶². W przypadku kolejnych dwóch Fulschussilów — prepozyta Andrzeja i kanonika Zygryda trzeba raczej wykluczyć rolę Jerzego przy nadaniu prebend, gdyż poświadczeni są w korporacji dopiero w kilka lat po jego śmierci. Zgon Jerzego Fulschussila nie oznaczał jednak bynajmniej wygaśnięcia uprawnień patronackich rodziny. Prawa patronatu nad dwoma kanoniami przeszły na spokrewnionych z nim braci Reynoldi i wiadomo, że właśnie Zygryd zajmował jedną z kanonii tej puli⁶³. Bracia Reynoldi prezentowali też na pewno jeszcze jedną osobę — altarystę nyskiego Jerzego Dytwini⁶⁴. W tym wypadku nie zadecydowały jednak względy pokrewieństwa, ale zapewne pełnienie służby ołtarzowej w kaplicy Bożego Ciała wspólnie z Zygrydem Fulschussilem-Reynoldi oraz częste kontakty z jego bratem Andrzejem⁶⁵. Oprócz rodziny Reynoldi *ius collationis* w kapitule posiadała rodzina wójtów opolskich. Z ich nadania wszedł do kapituły członek rodziny wójtowskiej Mikołaj Nebelschutz. Z kolei nyscy Kochowie, którym przypadł patronat nad dziekanią mogli prezentować na nią Mikołaja Cochirdorffa, być może ich powinowatego⁶⁶. Warto zauważyć, że spośród osób, które weszły do kapituły z racji pokrewieństwa z patronami tylko dla Jana Reynoldi i Jerzego Fulschussila jest potwierdzony wyjazd na studia. Także poza nimi dwoma, żaden z wymienionych duchownych nie podjął wcześniej pracy w urzędach diecezjalnych lub u boku biskupa. Mimo małej reprezentatywności grupy zdaje się to wskazywać na szersze zjawisko. Prawdopodobnie w znacznej liczbie przypadków o wyborze kariery duchownej decydowała możliwość objęcia prebendy z rodzinnej fundacji⁶⁷.

⁶⁰ Por. podrozdz. 1.4.

⁶¹ Posiadanie przez Teschnera kanonii obsadzanej przez krewnych Bertolda Fulschussila poświadczone jest w 1423 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 618). Ponieważ do kapituły wszedł on dowodnie przed 1406 r., możliwe jest, że biskupowi prezentował go jeszcze Jerzy zmarły ok. 1403 r.

⁶² Jerzy otrzymał pierwszą kanonię, która zgodnie z aktem fundacyjnym powinna być obsadzona przez kandydata przedstawionego przez urzędnika biskupiego. Niewątpliwie w tym wypadku rolę odegrała chęć uhonorowania krewnego Bertolda Fulschussila oraz jednego z wykonawców jego testamentu. W dyplomie z 26 listopada 1387 r. biskup Waclaw zaznaczył, że *dominus Georgius tamquam canonicus Primus et principalis in choro et capitulo inter alios canonicis dicte ecclesie post prelatos locum et vocem Primam liabere debet* (APWr, Rep. 102, sygn. 83). Warto dodać, że także dwaj pozostali wykonawcy ostatniej woli Bertolda — Mikołaj Seckil i Mikołaj z Oławy otrzymali nadanie kanonii w Otmuchowie.

⁶³ APWr, Rep. 102, sygn. 618.

⁶⁴ *Tamże*.

⁶⁵ Por. biogram nr 16.

⁶⁶ O ścisłych związkach między tymi dwoma, należącymi do nyskiego patrycjatu rodzinami, świadczy m.in. przekazanie przez Barbarę Kachstorffynne praw patronackich nad ołtarzami w kościele Św. Jakuba i w kaplicy Św. Mikołaja za murami Nysy Henrykowi Koch, APWr, Rep. 102, sygn. 765.

⁶⁷ Por. rozdz. I, podrozdz. 5.

1.7. Awans z grona niższego duchowieństwa

Większość duchownych kapituły rozpoczynała karierę od objęcia wikariatu, mansjonarii bądź altarii. Posiadanie takich prebend można wykazać dla znacznej części osób wymienionych w poprzednich punktach, ale jest to problem należący raczej do zagadnień kumulacji beneficjów i zostanie omówiony w podrozdziale 6. Interesujące jest natomiast wskazanie w jakim stopniu możliwe było przejście z grona niższego duchowieństwa kolegiaty Św. Mikołaja do grupy kanoników. Do kolegiów mansjonarzy i wikariuszy należało łącznie jedenastu późniejszych kanoników i prałatów. Porównanie tej liczby z zestawieniami duchownych wskazuje, że awansowało odpowiednio 4 z 42 wikariuszy (9,5%) oraz 5 z 42 mansjonarzy (11,9%). Inaczej rozkładają się natomiast te proporcje dla grupy precentorów. W badanym okresie z ośmiu znanych osób, kanonikami zostało trzech a kolejny (Jan Reyntschke) został instalowany w 1478 r.⁶⁸ Trudno mówić o istnieniu systemu awansu i dla większości niższego duchowieństwa można wskazać indywidualną drogę do kapituły. W przypadku późniejszych prałatów Mikołaja Wenke i Witka z Markowie widoczny jest dość szybki awans. Witek po niespełna sześciu latach objął kanonię, Wenke pozostawał mansjonarzem najwyżej przez dwa lub trzy lata⁶⁹. Żaden z nich nie zawdzięczał kanonii służbie przy kolegiacie. Uzyskanie prebend było następstwem pełnienia urzędów w księstwie biskupim: Witek był wiceprokuratorem, a Mikołaj Wenke audytorem otmuchowskim⁷⁰. Dla pozostałych wikariuszy i mansjonarzy widoczne jest natomiast wieloletnie oczekiwanie na wejście do grona kanoników. Jan Seraphin był wikariuszem przynajmniej trzynaście lat, Jan Newisch dziewiętnaście, a Piotr Kyndeler jako kanonik wystąpił 27 lat (!) po objęciu funkcji zakrystiana kolegiackiego. Ponadto ostateczne przyznanie mu beneficjum było wynikiem pojawienia się wśród kapelanów biskupa Konrada, a nie wysługi lat. Podobnie Jan Seraphin jest poświadczony przed instalacją jako kapelan na dworze Wacława. Powiązań z dworem biskupim nie udało się odnaleźć tylko dla Andrzeja Heyncze i Mikołaja Sweydnicza. Wskazuje to dobitnie, że awans z grupy wikariuszy i mansjonarzy należał do incydentalnych przypadków⁷¹.

⁶⁸R.VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels wahrend seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ew und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomaihie in Neisse” 42 (1938), s. 180-181.

⁶⁹Jego instalacja na kanonii dokonała się przed 9 maja 1413 r., natomiast mansjonarię objął przypuszczalnie po studiach, z których powrócił około 1410 r.

⁷⁰Por. wyżej.

⁷¹Jeszcze mniej przypadków awansu z grona niższego duchowieństwa poświadczony jest dla kolegiaty Św. Krzyża w Opolu. Spośród tamtejszych wikariuszy, tylko dla jednego można podejrzewać przejście do grona kanoników (por. D. VELDTRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, s. 173-174). Podobnie w przypadku kapituły katedralnej w Krakowie potwierdzony jest tylko jeden przypadek objęcia przez wikariusza kanonii (J. WIECZOREK, *Wikariusze katedry krakowskiej W XIII i XIV stuleciu*, NP 78 [1992], s. 77-78).

Wyższy status miała natomiast prebenda precentora. Mikołaj Czelder zatrzymał ją także po otrzymaniu kanonii, a Michał Beyer został precentorem już jako kanonik otmuchowski. Już z 1478 r. znany jest nawet przypadek zamiany kanonii na precentorię, na który zdecydował się Konrad Krumpholcz.

Wikariusze i mansonarze otmuchowscy:

- Piotr Kyndeler (1415-1431)
- Jan Seraphin (1397-1410)
- Mikołaj Sweydnicz (1417-1418)
- Witek z Markowie (1399)
- Mikołaj Wenke (1412)
- Andrzej Heyncze (1414-1415)
- Jan Newisch (1435-1449)
- Mikołaj Tschanstewicz (przed ok. 1448)

Precentorzy otmuchowscy:

- Mikołaj Czelder (1411-1415)
- Michał Beyer (1416)
- Jakub Eycholtz (1416-1417) — viceprecentor

Zakrystian:

- Piotr Kyndeler (1412-1427)

1.8. Wpływ powiązań rodzinnych

Zjawisko nepotyzmu wśród duchowieństwa najjaskrawiej zauważalne jest przy obsadzie prałatur i kanonii w kapitułach katedralnych. W niektórych korporacjach dochodziło do „dziedziczenia prebend” oraz jednoczesnego wchodzenia do kapituły kilku rodowców⁷². Przykładowo w kapitule płockiej do 1450 r. zasiadało 12 Prawdźców, 10 przedstawicieli rodu Bolesta-Jastrzębiec-Łazęka oraz 9 Pomianów⁷³. W kapitule poznańskiej trzech prałatów pochodziło z rodu Górków⁷⁴, natomiast do krakowskiej w połowie XV w. weszło kilku krewnych Zbigniewa Oleśnickiego⁷⁵. Rola Powiązań rodzinnych najlepiej uchwytna jest w przypadku rodzin szlacheckich, natomiast znacznie rzadziej udaje się ją wskazać dla kanoników z rodzin mieszczańskich czy chłopskich⁷⁶. Także dla kapituły otmuchowskiej najbardziej widoczne są

⁷² A. RADZIMIŃSKI, *Duchowieństwo kapituł katedralnych na tle porównawczym*, Toruń 1995, s. 112-113.

⁷³ TENŽE, *Model awansu i kariery kościelnej w Polsce średniowiecznej na podstawie badań duchowieństwa katedralnego w Płocku*, KH 96 (1989), z. 3/4, s. 55.

⁷⁴ T. JASKULSKI, *Kapituła poznańska w I poł. XV w. Skład osobowy i problematyka badawcza*, (Sprawozdania PTPN. Wydział Nauk o Sztuce, nr 98), 1980, s. 56.

⁷⁵ M. KOCZERSKA, *Rola związków rodzinnych i rodowych w działalności publicznej Zbigniewa Oleśnickiego*, w: A. RADZIMIŃSKI, J. WRONISZEWSKI (red.), *Genealogia — rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, Toruń 1996, s. 86.

⁷⁶ Badania tego zjawiska możliwe są przede wszystkim dla kapituł o przewadze duchownych pochodzenia mieszczańskiego, jak kapituły warmińska czy chełmińska. H. Zins wykazał, że w I poł. XVI w. do kapituły warmińskiej weszło czterech przedstawicieli rodziny Ferberów, a ponadto trzy osoby blisko

związki między trzema przedstawicielami rodu von Reichenbach. Nie ulega wątpliwości, że dzięki protekcji dziekana Jana i jego brata kanonika Mikołaja prebendę w kolegiacie uzyskał ich siostrzeniec Franciszek. Za przypadek nepotyzmu uznać trzeba przyznanie kanonii Jerzemu Nowakowi, krewnemu ówczesnego biskupa Piotra Nowaka. Wzajemne popieranie się jest doskonale widoczne w stosunkach między duchownymi z rodziny Fulschussilów. Przykładem może być sprawa trzeciego ministerium przy ołtarzu św. Ignacego w katedrze, ufundowanego przez Mikołaja plebana z Wierzbic. Wykonawstwo swojego testamentu powierzył on Piotrowi Fulschussilowi i ten wykorzystał przyznane mu prawo prezenty, aby przekazać prebendę krewnemu Jerzemu⁷⁷. Z kolei wobec następstwa Zygryda Fulschussila na będącej wcześniej w posiadaniu jego brata parafii w Vidnavie można zakładać przeprowadzenie rezygnacji *in favorem tertii*. Jeszcze wyrazistszym jej przykładem jest zamiana dokonana między braćmi Wenke i Materną Nympeke. Awansowany na prepozyturę otmuchowską Mikołaj Wenke zrezygnował z posiadanej parafii ząbkowickiej na rzecz Nympekego. Ten z kolei przekazał swoją kantorę legnicką bratu Mikołaja — Achacemu. Przypuszczalnie młodemu Leonardowi z Ząbkowic start ułatwił wysoko ustosunkowany krewny Jan syn Berwika z Ząbkowic Śląskich. Był on jednocześnie kanonikiem katedralnym, kanonikiem wrocławskiej kolegiaty Św. Krzyża oraz dziekanem głogowskim. Kariera Leonarda przewyższyła znacznie osiągnięcia Jana i można założyć, że była przede wszystkim wynikiem posiadanego wykształcenia. Jednak pozycja krewnego mogła mieć decydujące znaczenie przy samym wyborze stanu duchownego oraz przy przyjęciu Leonarda do kancelarii biskupiej.

2. POCHODZENIE TERYTORIALNE

2.1. Rola czynnika terytorialnego

Zasada rekrutacji większości członków korporacji z najbliższego regionu znalazła potwierdzenie w pracach zarówno polskich, jak i niemieckich historyków⁷⁸. Przeprowadzone badania w przeważającej mierze dotyczą jednak szlachty, dla której powiązania terytorialne nakładają się na związki krewniacze, sąsiedzkie i przyja-

z nimi spokrewnione; H. ZINS, *Kapituła fromborska w czasach Mikołaja Kopernika*. „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” (1959), s. 403-404; por też: K. MIKULSKI, *Watzenrodowie i kapituła warmińska. Rola związków rodzinnych w duchownych karierach mieszczan toruńskich w XIV i XV wieku*, w: T. JASIŃSKI (red.), *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 359-371; K. MIKULSKI, *Mieszczanie toruńscy w kapitule warmińskiej i chełmińskiej*, w: A. RADZIWIŃSKI (red.) *Duchowieństwo kapitulne*, s. 101-116; T. BORAWSKA, *Gdańszczanie w kapitule warmińskiej w XIII-XVI wieku*, w: *lamie*, s. 117-132.

⁷⁷ AAW, sygn. GG. 24. Podobnie Jan Augustini, który był jednym z wykonawców testamentu Ottona Reisewitza wykorzystał to do prezentowania na ufundowane przez testatora ministerium ołtarzowe Grzegorza Augustini, najprawdopodobniej swojego brata; APWr, Rep. 102, sygn. 355.

⁷⁸ RADZIWIŃSKI, *dz cyt.*, s. 142.

cielskie⁷⁹. W przypadku mieszczaństwa wyniki nie są równie jednoznaczne. W Królestwie Polskim grupa mieszczan w gronie kanoników była nieliczna i w większości zawdzięczająca swój awans służbie na dworze królewskim. Z tego względu byli wynagradzani kanoniami na terenie całego państwa, a pochodzenie z danego regionu nie odgrywało większej roli⁸⁰. Inaczej przedstawiała się sytuacja na Śląsku, gdzie na obsadę prebend kanonickich największy wpływ wywierali lokalni książęta i biskup. W dotychczasowych badaniach koncentrowano się jednak przede wszystkim na określeniu stosunku kanoników pochodzących ze Śląska do cudzoziemców, stąd brak analiz rekrutacji z „małego regionu”, czyli najbliższego terenu wokół kolegiaty. Jedynie Henryk Gerlic zauważył ogólnikowo promowanie przez książąt głogowskich miejscowego duchowieństwa⁸¹. Wydaje się jednak, że w przypadku kolegiat, które miały być centrami dla lokalnych społeczności konieczne jest dokładniejsze przesledzenie powiązań terytorialnych.

2.2. Kanonicy z księstwa biskupiego

Z 82 kanoników, których pochodzenie terytorialne udało się pewnie bądź prawdopodobnie ustalić, 40 (49%) wywodziło się z obszaru otmuchowsko-nyskiego księstwa biskupów wrocławskich. Współczynnik ten miał tendencje wzrostu i w o ile w latach 1386-1431 wynosił 40%, to od lat trzydziestych do 1477 r. osiągnął niemal 66%. Dość zaskakująca jest znikoma rekrutacja z miasta, w którym znajdował się kościół kolegiacki. Wprawdzie z Otmuchowem związana była rodzina Mikołaja Mochberga i przeniósł się tam brat Mikołaja Czeldera, ale żaden z nich nie był rodowitym mieszkańcem miasta. Dowodnie tylko jeden z kanoników — Jan Newisch był synem mieszczanina z Otmuchowa. W dużej mierze wynikało to jednak z charakteru samego ośrodka — na wespół rolniczej osady, wyrosłej wokół zamku biskupiego. Gospodarczo i cywilizacyjnie Otmuchów nie był w stanie konkurować z pobliską Nysą, która zdobyła pozycję stolicy regionu. Z Nysy pochodziło pewnie dwudziestu kanoników czyli 24,4% wszystkich o znanym rodowodzie. Dla dalszych trzech osób pochodzenie z tego miasta jest bardzo prawdopodobne. W grupie Nysan znaleźli się m.in. czterej członkowie rodziny fundatora, co wskazuje na rolę prawa patronatu przy obsadzie kanonii. Zapewne o zdominowaniu kapituły przez mieszczan nyskich w pierwszym okresie istnienia kolegiaty zadecydowały powiązania krewniacze i sąsiedzkie, dobrze uchwytnie w kapitułach z przewagą duchownych pochodzenia szlacheckiego. Nie był to jednak jedyny czynnik, gdyż znaczna grupa Nysan znalazła się w kapitule także po ograniczeniu praw patronackich Fulschussilów. Z tym, że w II poł. XV w. Pochodzący z Nysy w większości legitymowali się wyższym wykształceniem i na-

⁷⁹ Tamże, s. 128; J. WRONISZEWSKI, *Pralaci kolegiaty wiślickiej w XIV wieku. Pochodzenie i drogi owansu*, w: A. RADZIMIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitulne*, Toruń 2000, s. 95-99.

⁸⁰ RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 136.

⁸¹ GERUC, *dz. cyt.*, s. 98.

leżeli do otoczenia biskupów (Mikołaj Merboth, Marcin Lessner, Andrzej Ruperti, Mikołaj Mokewicz).

Można zauważyć natomiast mniejszy udział miejscowego rycerstwa, z którego wywodziło się pięć osób, czyli 35,7% wszystkich kanoników pochodzenia szlacheckiego. Z uwagi na brak badań o rodach rycerskich z tych terenów, trudno określić czy zadecydowała o tym ich niska liczebność, słaba pozycja na dworze biskupim czy też brak zainteresowania przeznaczaniem synów do kariery kościelnej.

Rola najbliższego regionu była o tyle istotna, że umożliwiała wejście do kapituły duchownym nie związanym z dworem biskupim. Nie ma świadectw takich powiązań dla Piotra Friedewalde, Mikołaja Gobila, Jana Pistorisa, Konrada Krumpholcza, Jana Czobczicza, Augustyna Selina, Filipa Kocha czy Dytwina i Zygryda Fulschussilów. Szczególnie widoczne jest to w przypadku synów chłopskich i sołtych: Mikołaja Longi, Jerzego Muthowicza i Mikołaja ze Świętowa. Niemal wszyscy kanonicy o pewnym chłopskim pochodzeniu wywodzili się z regionu i na jego obszarze rozpoczęli karierę.

Kanonicy otmuchowscy pochodzący z księstwa otmuchowsko-nyskiego:

- Grodków: Michał Blorok
 Kałków: Gabriel Speil
 Kępnica: Mikołaj Longi
 Kozielno: Jerzy Muthowicz
 Markowice: Witek z Markowie
 Nysa: Ludwik Czeicz, Mikołaj Cochirdorff, Jan Czobczicz, Jakub Dytwini, Jerzy Dytwini, Piotr Friedewalde, Andrzej Fulschussil, Dytwin Fulschussil, Jerzy Fulschussil, Zygryd Fulschussil, Mikołaj Gobil, Filip Koch, Konrad Krumpholcz, Marcin Lessner, Mikołaj Merboth, Mikołaj Mokewicz, Wawrzyniec Mokewicz, Matemus Nympke, Jan Pistoris, Jan Reynoldi, Andrzej Ruperti, Augustyn Selin, Mikołaj Wenke
 Otmuchów: Jan Newisch
 Świętów Polski/Nowy Świętów: Mikołaj ze Świętowa
 Vidnava: Piotr Kyndeler, Mikołaj z Vidnavy, Mikołaj Sweydnicz
 Szlachta: Henryk Clodobok, Mikołaj Mochberg, Jerzy Nowak, Jan Slewicz, Mikołaj Tschanstewicz.

2.3. Kanonicy-Ślązacy

Z 17 miejscowości śląskich (poza księstwem otmuchowsko-nyskim) wywodziło się 25 kanoników, a 9 dalszych pochodziło ze śląskich rodów rycerskich. Łącznie grupa ta stanowiła 43% wszystkich kanoników o ustalonym pochodzeniu i w połączeniu z duchownymi z księstwa biskupiego sięgała niemal 92%. Z wyróżnionych ośrodków — dwa miasta: Ziębice i Ząbkowice Śląskie, położone w najbliższym są-

siedztwie Otmuchowa powinny właściwie zostać włączone do poprzedniego paragrafu, gdyż na pojawienie się w korporacji pochodzących stamtąd osób wpłynęły niewątpliwie te same względy co w przypadku mieszkańców ziemi otmuchowsko-nyskiej. O wejściu do kapituły Henryka Munstirberga i Mikołaja Reichensteina zdecydowała zapewne bliskość terytorialna obszaru ich pochodzenia, a nie jakiegokolwiek inne względy, a w przypadku Andrzeja Heyncze jest to potwierdzone rozpoczęciem kariery od mansjonarii otmuchowskiej. Dwie osoby, mimo iż urodziły się poza księstwem biskupim, później przeniosły się na jego teren. Wspomniany w poprzednim Paragrafie Mikołaj Czelder zamieszkał wraz z bratem w Otmuchowie, natomiast Mikołaj Aschirhaus został altarystą nyskim i zasłużył się miastu pobożnymi fundacjami. Pozostali w większości zawdzięczali otrzymanie kanonii służbie w administracji diecezjalnej lub pobytowi w otoczeniu biskupa. Związki takie można wykazać dla 22 osób, czyli niemal 63% całej grupy⁸². Do tego dwaj dalsi kanonicy — Jan Aminadap z Trzebnicy i Franciszek Seckil byli z kolei protegowanymi współpracowników biskupich.

W większości duchowni spoza księstwa otmuchowsko-nyskiego wywodzili się z miejscowości Dolnego Śląska, a tylko dla czterech osób prawdopodobne jest pochodzenie z terenów Śląska Górnego⁸³. Prałaci i kanonicy wywodzący się z obszarów dawnego księstwa opolsko-raciborskiego stanowili zatem jedynie ok. 5% wszystkich kanoników z diecezji wrocławskiej, co wskazuje wyraźnie na zarysowującą się w tym czasie odrębność obu ziem. Potwierdzeniem tej tendencji są bardzo słabe związki personalne z górnośląskimi kolegiatami w Raciborzu i Głogówku. Pewien wpływ na to zjawisko mogła mieć też kwestia pochodzenia samych ordynariuszy, którzy mogli preferować osoby wywodzące się z rodzimego księstwa. Wprawdzie nie był to decydujący czynnik, ale możemy wskazać obecność przy biskupie Wacławie legnickim lekarza Stanisława Hamme z Legnicy i Jakuba Eychholza ze szlacheckiej rodziny z Warmatówic, a przy biskupie Konradzie Jana Jenkewicza z Posadowic. Zestawienie to wskazuje, że promocja biskupa w większym stopniu dotyczyła synów szlacheckich z własnego księstwa, co jest zrozumiałe w kontekście tego, że głównie² nimi przyszli biskupi stykali się na rodzimym dworze książęcym. Szansę mogli

Do tego grona należeli biskupi kapelani (Jan Augustini, Jakub Eychholz, Gelfrid Luckaw, Wawrzyniec z Nastawie, Jan z Oleśnicy, Jakub Steyner, Leonard z Ząbkowic), notariusze (Jan Augustini, Aleksy Fey, Gelfrid Luckaw, Mikołaj Glaubus, Mikołaj z Oławy, Jan Paschkowicz, Mikołaj Sculteti, Leonard z Ząbkowic) i lekarz (Stanisław Hamme). Poza osobami poświadczonymi na dworach biskupów liczyć tu można duchownych zatrudnionych w diecezjalnej administracji (Mikołaj Czelder, Piotr z Kluczborka, Jan Seckil, Jan ze Smardzowa, Mikołaj z Szonowa) oraz administratora diecezji Andrzeja Waynera, oficjała Henryka Rorawa i wikariuszy generalnych Henryka Czewchnera i Mikołaja Seckila.

⁸²Byli to mieszczanie: Piotr Salfelt piszący się z Gliwic i Piotr z Kluczborka, pochodzący z rodziny wójtów opolskich Mikołaj Nebelschutz oraz prawdopodobnie wywodzący się z rodziny chłopskiej Mikołaj z Szonowa.

mieć również i zasłużeńi mieszczanie, jak wspomniany lekarz Hamme. Politykę popierania osób z miejsca swego pochodzenia stosowali także kolejni biskupi wrocławscy — Jodok z Rožmberka i Rudolf z Rudesheim. Ze względu jednak na ich rodowód spoza diecezji ich nominaci w kapitule zostaną omówieni w podrozdziale dotyczącym cudzoziemców.

Duchowni kapituły Św. Mikołaja pochodzący z diecezji wrocławskiej (oprócz księstwa otmuchowsko-nyskiego):

Dzierżoniów: Mikołaj Glaubus
 Gliwice: Piotr Salfelt
 Kluczbork: Piotr z Kluczborka
 Legnica: Stanisław Hamme
 Milicz: Jan Augustini
 Namysłów: Aleksy Fey, Andrzej Wayner
 Nasławice k. Wrocławia: Wawrzyniec z Nasławic
 Oleśnica: Jan z Oleśnicy, Mikołaj Sculteti
 Oława: Mikołaj z Oławy
 Smardzów: Jan ze Smardzowa
 Szonów: Mikołaj z Szonowa
 Świdnica: Henryk Czetsch
 Trzebnica: Jan Aminadap, Mikołaj Czelder
 Węglów k. Wołowa: Henryk Czewchner
 Wrocław: Mikołaj Aschirhaus, Jerzy Freiberg, Jakub Steyner, 'Dominik Teschner, Leonard z Ząbkowic Śląskich
 Ząbkowice Śląskie: Andrzej Heyncze
 Ziębice: Henryk Munstirberg, Mikołaj Reichenstein
 Szlachta: Jakub Eychholz, Jan Jenkewicz, Gelfrid Luckaw, Mikołaj Nebelschutz, Jan Paschkowicz, Henryk Roraw, Jan Seckil, Mikołaj Seckil, Franciszek Seckil

2.4. Cudzoziemcy

W kapitułach kolegiackich — co zaznaczyłam wcześniej — znacznie rzadziej niż w kolegiach katedralnych, obsadzano kanonie mocą prowizji papieskich. Z tego względu mniejsza była grupa kurialistów rzymskich i osób spoza diecezji. W przypadku kapituły otmuchowskiej dodatkowo ograniczało to zapewne wzmiankowane wcześniej pozostawanie praw patronackich w rękach osób świeckich⁸⁴. Nie oznacza to, że do kolegiat nie wchodziłi cudzoziemcy. Przede wszystkim byli to jednak ludzie, którzy przenieśli się na dłuższy czas na dwór biskupów wrocławskich. Ponieważ w większości należeli oni do kapituły katedralnej, istotne jest przypomnienie

rozporządzeń kapituły Św. Jana odnośnie przyjmowania cudzoziemców. Początkowo nie istniały w tym względzie żadne ograniczenia, a dopiero statut biskupa Konrada z 1435 r.: *De alienigenis nisi qualificatis non admittendis*, zamknął drogę cudzoziemcom nie posiadającym stopnia naukowego. Pomimo wyłączenia z tych restrykcji grupy hrabiów i książąt oraz jednostkowym zwolnieniom, w znaczącym stopniu przyczynił się on do uzyskania przewagi w kapitule katedralnej przez Ślązaków. Decydujące było jednak przyjęcie konkordatu wiedeńskiego, który odebrał papieżom prawo nieograniczonego nadawania prowizji⁸⁵. Oba te wydarzenia znalazły odbicie w składzie kapituły otmuchowskiej, do której w latach 1432-1477 przyjęto tylko jednego (!) cudzoziemca — Jana de Monte⁸⁶. Wcześniej w kapitule zasiadało dziewięciu alienigenów i stanowili oni 16,1% wszystkich kanoników. Ponieważ nic nie wskazuje, aby w grupie osób o niezidentyfikowanym pochodzeniu byli cudzoziemcy, można przyjąć, że w ciągu całego okresu nie było ich więcej niż 10/11, czyli około 10-11%⁸⁷. Jest to odsetek znacznie niższy w porównaniu z kapitułą katedralną, gdzie w XV w. 40% kanoników pochodziło spoza diecezji⁸⁸, ale porównywalny z kolegiatą Św. Jadwigi w Brzegu (3,2 %) ⁸⁹ czy kolegiatą NMP w Głogowie (ok. 16% do 1526 r.)⁹⁰. W zestawieniu z Głogowem zwraca uwagę brak duchownych z ziem polskich, niewątpliwie wynikający w tamtym przypadku z położenia blisko granicy Królestwa Polskiego. Z tego samego względu należałoby jednak spodziewać się w Otmuchowie większej grupy kanoników z pogranicznych terenów czeskich. Znanych jest tylko dwóch — Stefan z Fryštatu i Jan Seraphin z Osobłogi. Nie zrobili większej kariery i można nawet zastanawiać się nawet czy celowe jest włączenie ich do grupy cudzoziemców, skoro politycznie Śląsk należał do Królestwa Czeskiego⁹¹. Niemal wszyscy pozostali kanonicy spoza Śląska w zawdzięczali wejście do kapituły biskupom⁹². Michał Beyer ze Zgorzelca był prawdopodobnie lekarzem Wacława legnickiego, Ulryk ze Spiry jego skarbnikiem, Mikołaj Pfluger kanclerzem, a Tomasz Mas, Grzegorz Nebeldaw, i Teodoryk Kreuzburg zajmowali wysokie stanowiska w zarządzie diecezji. Z kolei Jan de Monte był zaufanym biskupa Rudolfa z Rudesheim, z którym przyjechał na Śląsk. Oprócz wspomnianych przybyłych z diecezji ołomunieckiej Czechów, tylko Michał Beyer rezydował stale przy kolegiacie; jedynie

⁸⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 125.

⁸⁶ W 1461 r. prowizję na kustodię otrzymał kleryk diecezji praskiej Jan Teycher, jednak nie jest pewne czy został przyjęty do kapituły.

⁸⁷ Podobne proporcje zostały utrzymane w okresie 1477-1650, gdy kanonicy spoza Śląska stanowili 12,5%, na podstawie wykazów: VOLKEL, *art. cyt.*, s. 38-39.

⁸⁸ DOLA, *dz. cyt.*, s. 127.

⁸⁹ G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner personlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Sdkularisation (1534)*, Berlin 1939, s. 21.

⁹⁰ Obliczenia na podstawie zestawień: GERLIC, *dz. cyt.*, s. 100-101.

⁹¹ Najprawdopodobniej początkowo statut z 1435 r. wykluczał wszystkich poza mieszkańcami Śląska i Czech: *nisi incolis regni Bohemie vel Silesie aut graduatis*: DOLA, *dz. cyt.*, s. 119.

⁹² Wyjątkiem był jedynie Konrad Czips ze Sławkendorff w diecezji ostrzyhomskiej, którego prezentował najpewniej oficjal Jerzy Fulschussil; por. biogram nr 13.

okresowo pojawiali się tu Ulryk ze Spiry i Mikołaj Pfluger. Wszyscy cudzoziemscy protegowani biskupów byli kanonikami katedralnymi. W porównaniu z kapitułami polskimi, gdzie przebywało najwyżej 13% cudzoziemców i to w większości z diecezji wrocławskiej (Kraków)⁹³, Śląsk wydaje się być bardziej kosmopolityczny i otwarty na kontakty z sąsiadami. Zapewne właśnie te możliwości karier dla przybyszów i względna łatwość uzyskania kanonii w katedrze doprowadziły do uchwalenia statutu *de alienigenis*, który nie miał odpowiednika w prawach kapituł polskich.

Cudzoziemcy w kolegiacie Św. Mikołaja:

Czechy:	Frystat — Stefan z Frystatu; Osobłoga — Jan Seraphin; Praga (diecezja) — Jan Teycher
Prusy:	"Kreuzburg — Mikołaj Pfluger, Elbląg — Tomasz Mas
Rzesza Niemiecka:	Miśnia (diecezja) — Grzegorz Nebeldaw, Spira — Ulryk ze Spiry, Weimar — Teodoryk Kreuzburg, Wormacja (diecezja) — Jan de Monte, Zgorzelec: "Michał Beyer
Węgry:	Ostrzyhom (diecezja) — Konrad Czips

3. POCHODZENIE SPOŁECZNE

3.1. Możliwości badań

Już Gerhard Schindler zauważył, że dla kapituł śląskich nie jest możliwe ukanie równie dokładnych rozróżnień pochodzenia stanowego jak przeprowadzili badacze korporacji na terenie Rzeszy Niemieckiej⁹⁴. Powodem tego jest zarówno brak podziałów w obrębie stanu szlacheckiego na Śląsku, jak i znacznie mniejszy odsetek herbowych wśród kanoników. W średniowieczu w żadnej z kapituł diecezji wrocławskiej nie wprowadzono ograniczeń w przyjmowaniu plebejuszy, co było powszechne w kapitułach katedralnych niemieckich⁹⁵ i polskich⁹⁶. Nawet w części kapituł niemieckich, które przyjmowały mieszczan, ich udział nie przekraczał 20%, a przewagę zdobyli jedynie w miastach portowych (Schwerin, Lubeka)⁹⁷. Bulle papieskie wystawione na prośbę Jagiełły w 1414 i 1421 r. zamykały dostęp do polskich kapituł katedralnych osobom nieszlacheckiego pochodzenia, które nie miały tytułu akademickiego i siedmioletnich studiów⁹⁸. W mniejszym stopniu rygory te

⁹³ M.D. KOWALSKI, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320-1382)*, Kraków 1996, s. 74-75.

⁹⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 61.

⁹⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 129; M. ZEMEK, *Das Olmützer Domkapitel Seine Entstehung und Entwicklung bis 1600*, „Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien” 12 (1993), s. 49; przykładowo — do kapituły w Spirze nie przyjęto żadnego mieszczanina w latach 1350-1540; RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 109.

⁹⁶ Brak natomiast takich rozporządzeń dla korporacji z terenu czeskiej prowincji kościelnej; por. ZEMEK, *art. cyt.*, s. 49.

⁹⁷ RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 100.

⁹⁸ DOLA, *dz. cyt.*, s. 128. W latach 1484-1506 przepisy te zaostrzono zezwalając na przyjęcie do jednej kapituły najwyżej pięciu plebejuszy z tytułami naukowymi; ZACHOROWSKI, *dz. cyt.*, s. 126.

dotyczyły składu kolegiat, na który jednak miały wpływ, z racji obejmowania w nich prebend przez kanoników katedralnych". Na Śląsku pierwsze próby statutowego uprzywilejowania synów szlacheckich datują się na początek XVI w., a ich przyjęcie przypada dopiero na I poł. XVIII w.¹⁰⁰ W połączeniu z silną pozycją mieszczaństwa doprowadziło to do uzyskania przewagi liczebnej przez duchownych wywodzących się z tego stanu. W XV w. w kapitule Św. Jana stanowili oni przynajmniej 41,8%¹⁰¹, natomiast w kapitułach kolegiackich wskaźnik ten był jeszcze wyższy — 50% w Brzegu¹⁰², ponad 50% w Głogowie¹⁰³ i aż 80,3% w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu¹⁰⁴. Mieszczański charakter kapituł znacznie utrudnia analizę stratyfikacji stanowej, gdyż można jedynie generalnie wyróżnić synów patrycjuszy, a wszelkie powiązania krewniacze są słabo czytelne. Same trudności podziału najlepiej obrazuje przykład syna sołtysa Kałkowa, który jednocześnie był wójtem Vidnavy i może być zaliczony zarówno do grupy synów mieszczańskich jak i chłopskich.

3.2. Synowie szlacheccy

Pochodzenie szlacheckie jest pewne w przypadku 9 kanoników i 4 prałatów, a dla jednego kanonika prawdopodobne, co stanowi łącznie 14,4% wszystkich członków kapituły. Ponieważ spośród osób o niepewnym pochodzeniu najwyżej jeden — Jan Korbicz mógł wywodzić się ze szlachty, wskaźnik ten nie będzie wyższy niż 15,5%. Tabela z wynikami w poszczególnych okresach wskazuje na wzrost liczebności grupy w połowie XV w., co jednak nie było stałą tendencją i w latach 1477-1650 w kapitule najwyżej 9% kanoników o szlacheckim rodowodzie¹⁰⁵. Przyjrzenie się wybranym składom osobowym dowodzi, że faktyczny udział szlachty był raczej stały i z reguły z jej grona rekrutowało się ok. dwóch-trzech członków kapituły. Poza trzema przedstawicielami rodu von Reichenbach (Jan, Mikołaj i Franciszek Seckil) nie ma danych o przynależności do jednej rodziny. Mimo iż na Śląsku nie było rozróżnień honorowych między szlachetnie urodzonymi, można ogólnie wskazać na dysproporcje stanu majątkowego czy zajmowanych pozycji. Ze zubożałego rycerstwa wywodził się bez wątpienia Mikołaj Mochberg, którego brat przeniósł się do miasta, a czasowo występował jako łucznik biskupa. Podobnie z drob-

⁹⁹Por. G.P. MARCHAL, *Die Dom- und Kollegiatstifte der Schweiz*, w: TENŽE (red.), *Die weltlichen Kollegiatstifte der deutsch- und französischspracliigen Schweiz*, Bern 1977, s. 53. W Królestwie Polskim Prawne ograniczenie przyjmowania do kolegiat osób plebejskiego pochodzenia stanowiła dopiero uchwała sejmowa z 1505 r., gdzie zaznaczono, że ich prałatury mają być obsadzone przez szlachciców. W 1607 r. uchwalono także zakaz obejmowania przez plebejuszy kanonii, jednak jak wykazały badania J. Szymańskiego nie był on powszechnie respektowany; por. J. SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka w Wojniczu 1465-1786*, Lublin 1962, s. 80-82.

¹⁰⁰DOLA, *dz cyt.*, s. 129; J. PATER, *Wrocławska Kapituła Katedralna iv XVIII wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Wrocław 1998, s. 79-80.

¹⁰¹DOLA, *dz cyt.*, s. 130.

¹⁰²BERNHOFEN, *dz cyt.*, s. 19.

¹⁰³GERLIC, *dz cyt.*, s. 104.

¹⁰⁴KUCHENDORF, *dz cyt.*, s. 26.

¹⁰⁵Obliczenia na podstawie danych: VOLKEL, *art. cyt.*, s. 41.

norycerskiego rodu pochodzili Jan Slewicz i Jerzy Nowak, który zresztą zaczął się pisać „z Wrocławia”. Wspomniani Seckilowie wywodzili się z rodu wójtów dziedzicznych Dzierżoniowa, który szybko awansował. Z kolei z rodziną wójtowską z Opola związany był Mikołaj Nebelschutz, a Mikołaj Tschanstewicz był prawdopodobnie krewnym wójtów Paczkowa. Zamożne rodziny ziemiańskie reprezentowali Henryk Roraw (Polska Cerekiew) i Henryk Clodobok (Fryvaldov). Można zauważyć, że w zestawieniu brak przedstawicieli najmożniejszych rodów: Pannwitzów, Pogorzeli, Haugwitzów czy górnośląskich Korniczów i Prószkowskich¹⁰⁶. Niemniej ponieważ ich udział był niewielki także a kapitule katedralnej, bez szerszych badań nie sposób wyjaśnić tego braku zainteresowania kierowaniem synów do kariery duchownej.

3.3. Mieszczanie

Z mieszczaństwa wywodziło się 51 osób pewnie, a 5 prawdopodobnie, co stanowi 52,6-57,7% wszystkich kanoników i prałatów, a niemal 72% duchownych o ustalonym pochodzeniu. Ukazany w tabeli spadek liczby mieszczan w II poł. XV w. jest w dużej mierze pozorny, gdyż najpewniej stanowili większość spośród osób o nieustalonym pochodzeniu¹⁰⁷. Przegląd składowo osobowych dowodzi, że w kapitule mieszczenie zawsze byli najliczniejszą grupą i zazwyczaj było ich nie mniej niż siedmiu¹⁰⁸. Przedstawione wyniki są w znacznej mierze zbieżne ze składem kapituły głogowskiej z 1491 r., gdy obok 9 mieszczan zasiadało w stallach 2 szlachetnie urodzonych¹⁰⁹. W latach 1477-1650 dominacja mieszczan w kapitule Św. Mikołaja była już niekwestionowana i przewyższała 68%¹¹⁰. Śląsk zdecydowanie odróżniał się tutaj od sąsiedniej diecezji krakowskiej, gdzie mimo braku formalnych ograniczeń udział mieszczaństwa w kolegiatach oscylował wokół 7-15%¹¹¹. Grupa mieszczan nie była jednakże jednolita i w pierwszym okresie zdecydowanie wyróżniali się kanonicy z rodów patrycjuszowskich, których było przynajmniej dwunastu (27,7%). Należało do nich przede wszystkim pięciu krewnych fundatora, a także zapewne powiązani z nimi patrycjusze z Nysy (Czeicz, Selin, Nympke, Friedewalde, Koch). Jednakże również mieszczanin popierany przez biskupa — Stanisław Hamme wywodził się z moźnej rodziny z Legnicy. W II poł. XV w. kanonicy o rodowodzie patrycjuszowskim poświęceni się nieporównanie rzadziej (5-6 osób), a do kapituły weszli przedstawiciele *lower class*. Swój awans zawdzięczali przede wszystkim

¹⁰⁶ Jedynie w przypadku Henryka Clodoboka pewne są powiązania rodzinne z Borschnitzami.

¹⁰⁷ Przy szacunkach tylko dla grupy ze znanym pochodzeniem odsetek mieszczan wynosi ok. 67%.

¹⁰⁸ Mieszczańskie pochodzenie miało prawdopodobnie także część duchownych umieszczonych w kolumnie osób o nieokreślonym pochodzeniu.

¹⁰⁹ GERUC, *dz. cyt.*, s. 104.

¹¹⁰ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 41.

¹¹¹ L. PONIEWOZIK, *Mieszczanie w średniowiecznych kapitulach kolegiackich na przykładzie Sandomierza i Wiślicy*, w: H. MANIKOWSKA, H. ZAREMSKA (wyd.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, Warszawa 2002, s. 185.

wykształceniu i służbie przy biskupie (Mikołaj Mokewicz, Andrzej Ruperti, Mikołaj Merboth). Warto jednak zauważyć, że te same czynniki były decydujące także w przypadku kariery syna burmistrza Michała Bloroka.

3.4. Chłopi

Grupa osób pochodzenia chłopskiego była najmniej liczna (12,4%) i od połowy XV w. stale malejąca. W 1470 r. na 13 znanych członków kapituły najwyżej jeden wywodził się z rodziny chłopskiej, przy czym jego przynależność do tej grupy nie jest pewna. Wcześniej synowie chłopscy obejmowali nawet prałatury — przykładem mogą być dwaj pierwsi prepozyci: Mikołaj z Szonowa i Mikołaj ze Świątowa, a także dziekan Witek z Markowie. Trzecim prepozytem był włączony do grupy syn sołtysa Kałkowa i wójta Vidnavy — Gabriel Speil, a niewykluczone, że takie pochodzenie miał i jego następca Jan Rorwese.

Tab. 1. Skład stanowy korporacji w wybranych latach

	szlachta	mieszczanie	chłopi	brak danych
1390	2	7	2(3)	1(2)
1430	1	8(9)	3	1(2)
1470	3(4)	8(9)	(1)	1(2)

1 ab. 2. Pochodzenie stanowe kanoników i prałatów otmuchowskich

	szlachta	mieszczanie	chłopi	brak danych
1386-1431	6 (10,7%)	33 (36) (58,9-64,3%)	6(8) (10,7-14,3%)	6 (10,7%)
1432-1477	7(8) (17,1-19,5%)	18(20) (43,9 -48,7%)	1(4) (2,4-9,7%)	9 (21,9%)
1386-1477	13(14) (13,4-14,4%)	51 (56) (52,6-57,7%)	7(12) (7,2-12,4%)	15 (15,5%)

Tab. 3. Pochodzenie stanowe prałatów otmuchowskich

	prepozyt	dziekan	kustosz
szlachta	–	2	2
mieszczanie	3	2(3)	2
chłopi	3(4)	1	–
Brak danych	–		2

4. NARODOWOŚĆ

Badanie identyfikacji narodowej w późnym średniowieczu wymaga wiele ostrożności¹¹². Na Śląsku w XV w. przenikały się grupy ludności niemiecko- i polskojęzycznej, przy czym używany język nie decydował o procesie utożsamienia z Królestwem Polskim czy Rzeszą¹¹³. Na słabszy rozwój poczucia narodowego miało też wpływ pozostawanie w ramach Korony Czeskiej i krótko Węgierskiej, z którą miejscowa ludność się nie identyfikowała. Od końca XIV stulecia coraz silniejsza była świadomość regionalna mieszkańców ziem śląskich¹¹⁴, a w źródłach pojawiły się określenia mieszkańców w formie *Slesita* - Ślązak¹¹⁵. Znaczną przeszkodą w analizie postaw narodowych sprawia niedostatek źródeł obejmujących osobiste wypowiedzi czy deklaracje. Z konieczności trzeba opierać się na źródłach pośrednich, patronimikach, nazwiskach i przezwiskach czy informacji o miejscu urodzenia danej osoby, które nie zawsze odzwierciedlają jej faktyczne pochodzenie¹¹⁶. Niemieccy badacze kapituł diecezji wrocławskiej pomijali milczeniem kwestię narodowości, którą podjęli natomiast w swoich rozprawach Kazimierz Dola i Henryk Gerlic¹¹⁷. Także w niniejszej pracy włączenie tego zagadnienia do kwestionariusza badawczego wydaje się celowe. Głównym przesłanką do tego jest konieczność ustosunkowania się do często opisywanego w literaturze incydentu z 1466 r., gdy *curatus* kolegiaty Św. Mikołaja Jan Stalny nie wpuścił na ambonę kaznodziei niemieckiego i wygłosił przemowę do wiernych: *Vos, Poloni, nolite vos mittere vel expellere de vestra ecclesia. Si teutoni volunt habere ecclesiam, edificant eis eam*¹¹⁸. Stalny mógł tutaj odwoływać się do czasów fundacji parafii dla mieszkańców polskiej kasztelanii. W akcie fundacyjnym kolegiaty z 1386 r. zostało wyraźnie zaznaczone, że duszpasterze otmuchiowscy są zobowiązani do odprawiania mszy i kazań *Polonis dicte ecclesie*¹¹⁹.

¹¹²Por.: S. GAWLAS, *Stan badań nad polską świadomością narodową W średniowieczu*, w: A. GIEYSZTOR, S. GAWLAS (red.), *Państwo, naród, stany w świadomości wieków średnich*. Warszawa 1990, s. 193; DOLA, *dz. cyt.*, s. 131.

¹¹³K. DOLA, *Śląsk miejscem spotkania kultury polskiej i niemieckiej W dobie humanizmu*. RTSO 8(1981), s. 222-223.

¹¹⁴MANIKOWSKA, *Świadomość regionalna na Śląsku W późnym średniowieczu*, w: A. GIEYSZTOR, S. GAWLAS (red.), *Państwo, naród, stany w świadomości wieków średnich*. Warszawa 1990, s. 255-266; DOLA, *dz. cyt.*, s. 134-135; T. JUREK, *Die Entwicklung eines schlesischen Regionalbewußtseins im Mittelalter*, „Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung” 47 (1998), s. 35-45.

¹¹⁵MBV 7/1, nr 728; por. też określenie kantora poznańskiego Jana *nacionis de Slesia* T. JUREK, „*Nacionis de Slesia*”. *Ze studiów nad świadomością historyczną na późnośredniowiecznym Śląsku*, w: J. STRZELCZYK, J. DOBOSZ (red.), *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, Poznań 2000, s. 442.

¹¹⁶DOLA, *dz. cyt.*, s. 136; M. CETWIŃSKI, *Polak Albert i Niemiec Mroczo. Zarys przemian etnicznych i kulturalnych rycerstwa śląskiego do połowy XIV wieku*, w: *Niemcy - Polska w średniowieczu*, Poznań 1986, s. 157-169.

¹¹⁷DOLA, *dz. cyt.*, s. 131-138; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 104-108.

¹¹⁸APOp. Akta miasta Otmuchowa, sygn. 59, s. 9-10; APOp, ZK 79, s. 22-23.

¹¹⁹VOLKEL, *dz. cyt.*, s. 9.

Skądinąd wiadomo, że jeszcze w 1495 r. mieszkańcy pobliskich Wójcic nie znali języka niemieckiego¹²⁰. Wydaje się jednak, że od czasów przejścia Otmuchowa na prawo niemieckie (1347 r.), a na pewno od początków XV w. przewagę w mieście zdobyli mieszczenie pochodzenia niemieckiego. Świadczą o tym nazwiska jak Sawermilch, Knobloch, Bechererczy Wittel¹²¹. Wprawdzie pojawiały się także nazwiska czeskie (Mikosch Posklazil)¹²², a do patrycjatu należał Jan Smolko¹²³, jednak Przykładowo skład ławy z 1415 r.: Piotr Schuwert, Stefan Sneyd, Marcin Goczke, Niclas Mosancz, Jakub Sawyer, Jenke Sneyd, Marek Swarcze¹²⁴ wskazuje na zanikanie grupy polskojęzycznej. Zmiany te były zapewne bezpośrednią powodem wyznaczenia wikariusza, który wygłaszał kazania w języku niemieckim¹²⁵, a w 1423 r. Przeznaczenia jednej z prebend kanonickich *pro tali viro (...) predicatore verbi dei in vulgari theotonico in prefata ecclesia personaliter ibi residente*¹²⁶. Jak wskazano wcześniej, z Otmuchowa wywodził się tylko jeden kanonik i stosunki etniczne w mieście nie miały wpływu na postawy narodowe w korporacji. Duże znaczenie miało natomiast niemieckie pochodzenie rodziny fundatora Bertolda. O zachowaniu tradycji przez Fulschussilów świadczą imiona kanoników Zygryda i Dytwina oraz inicjatywa powołania kaznodziei niemieckiego. Również mieszczenie nyscy, którzy weszli do kapituły w przeważającej mierze wywodzili się z rodzin dawnych kolonistów niemieckich. Wskazują na to patronimiczne nazwiska: Ruperti, Dytwini, a także takie jak Czeicz (z Zeitz k. Halle) czy Krumpholcz. Również część rycerstwa księstwa biskupiego była niemieckojęzyczna, o czym świadczą wystawiane przez nich dyplomy. Nie ulega wątpliwości niemieckie pochodzenie kanoników z miast Dolnego Śląska¹²⁷, a z kolei Jan ze Smardzowa nosił przydomek *Weishanns*. Posługiwanie się językiem polskim można się domyślać tylko w stosunku do dwóch kanoników z rodów rycerskich — Jana Paschkowicza i Jana Jenkewicza, a zapewne także i dla nieznanego z pochodzenia Stanisława Gneffko. Na taki kształt proporcji etnicznych miała niewątpliwą wpływ także wspomniana znikoma liczba duchownych z Górnego Śląska, gdzie przewagę zachowała ludność polskojęzyczna. Warto także zauważyć, że od II poł. XV w. dokumenty wydawane przez kapitułę sporządzane są obok łaciny także w języku niemieckim¹²⁸. Inaczej mogły przedstawić się stosunki narodowościowe wśród niższego duchowieństwa, do którego należał Jan

¹²⁰ DOLA, *dz. cyt.*, s. 122.

¹²¹ 30 kwietnia 1400 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 176; 14 listopada 1404 r.; *tamże*, sygn. 236.

¹²² 13 września 1415 r.; *tamże*, sygn. 460.

¹²³ 23 lipca 1404 r.; *tamże*, sygn. 230.

¹²⁴ *Tamże*, sygn. 460. Ławnicy wystawiali dokumenty przeważnie w języku niemieckim (*tamże*, sygn.: 64, 107, 112, 124, 150, 150, 542). Jedynie potwierdzenie sprzedaży 4,5 grzywny czynszu mieszczaninowi otmuchowskiemu Janowi Smolnemu zostało sporządzone po łacinie (*tamże*, sygn. 96).

¹²⁵ *Tamże*, sygn. 542.

¹²⁶ *Tamże*, sygn. 577.

¹²⁷ DOLA, *dz. cyt.*, s. 136.

¹²⁸ Np. APWr, Rep. 102, sygn. 737.

Stalny, niemniej przykłady nazwisk wikariuszy — Gutkint, Nennehannos, Juncfrawenani czy patronimików Mikołaj Bemhardi, Tomasz Siffridi nie przemawiają za ich polską tożsamością.

5. WYKSZTAŁCENIE AKADEMICKIE

5.1. Wymagania statutowe

W kapitułach katedralnych, które miały być gremium doradczym biskupów, wcześniej dostrzeżono konieczność posiadania przez prałatów i kanoników wykształcenia akademickiego. W niektórych kapitułach zachodnioeuropejskich odbycie studiów było *conditio sine qua non* objęcia prebendy¹²⁹. W kapitułach polskich nie istniał wprawdzie generalny wymóg promocji uniwersyteckiej, jednak wcześniej zachęcano do dalszej nauki. We Wrocławiu wprowadzono system pomocy stypendialnej dla wikariuszy katedralnych (1391 r.), a dla studiujących kanoników przeznaczono dodatkowe fundusze¹³⁰. Statut biskupa Waclawa z 1411 r. wykluczał z refekcji kanoników nie posiadających minimum trzyletnich studiów (*triennium*) bądź stopnia akademickiego¹³¹. W 1481 r. biskup Rudolf wprowadził obowiązek trzech lat nieprzerwanych studiów już po uzyskaniu kanonii¹³². Wskazuje to dobrze, że choć wykształcenie zawsze było jednym z czynników, mogących decydować o przyjęciu do kapituły, to jednak nie należało do najważniejszych kryteriów. Dopiero około połowy XV w. wprowadzono bezwzględny wymóg wykształcenia dla ubiegających się o kanonię plebejuszy (Kraków)¹³³ czy cudzoziemców (Wrocław)¹³⁴. Związane było to jednak w mniejszym stopniu z troską o poziom intelektualny, a bardziej było formalnym pretekstem umożliwiającym zamknięcie wejścia do kapituły dla wybranych grup. Z uwagi na fakt mniejszej atrakcyjności beneficjów w kolegiatach, z reguły nie wprowadzano w nich obowiązku posiadania wyższego wykształcenia. Nie zawierają go statuty żadnej z kolegiat w diecezji wrocławskiej¹³⁵. Także w kapitule Św. Mikołaja brak jest świadectw o takich wymaganiach. Dopiero po Soborze Try-

¹²⁹ RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 143-144.

¹³⁰ DOLA, *dz. cyt.*, s. 138. Z takiej pomocy korzystał m.in. Dominik Teschner (SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 339, s. 363). Podobnie zachęcano do podjęcia studiów także w innych korporacjach — m.in. w kapitule wrocławskiej studiującym kanonikom wypłacano dochody z prebendy w podwójnej wysokości wraz z codziennymi dystrybucjami należnymi rezydującym kanonikom (S. LIBROWSKI, *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*, Warszawa 1949, s. 34).

¹³¹ G. BAUCH, *Schlesien und die Universität Krakau im XV und XVI Jahrhundert*, ZfGS 41 (1907), s. 102.

¹³² DOLA, *dz. cyt.*, s. 139. Podobny w brzmieniu statut wprowadzono w kapitule warmińskiej; RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 98.

¹³³ KOWALSKI, *dz. cyt.*, s. 72.

¹³⁴ DOLA, *dz. cyt.*, s. 138.

¹³⁵ KUCHENDORF, *dz. cyt.*, s. 43; BERNHOFEN, *dz. cyt.*, s. 24; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 108; E. WÓLKIEWICZ, *Prałaci i kanonicy kapituły św. Bartłomieja W Głogówku (1379-1500)*, w druku.

denckim wprowadzono do statutów kapitulnych zapis o obowiązku przedstawienia przez prezentowanych duchownych świadectwa o przynajmniej rocznych studiach¹³⁶.

5.2. Liczba studiujących

Spośród 97 prałatów i kanoników otmuchowskich studia ukończyło 30 duchownych występujących z tytułami akademickimi¹³⁷, a przynajmniej jedenastu: Jerzy Fulschussil, Mikołaj z Oławy, Mikołaj Reichenstein, Mikołaj ze Świętowa, Henryk Clodobok, Jan Augustini, Jan Lichtenberg, Jakub Newnicz, Augustyn Selin i Jan Jenkewicz dokonało immatrykulacji. Być może, także znani z metryk: Jan Schutze i Jakub Ketscher byli identyczni z kanonikami kapituły św. Mikołaja o tych samych nazwiskach. Z uwagi na niekompletność metryk oraz trudności identyfikacji kilku kanoników (Herman, Mikołaj Hermanni) można podejrzewać, że liczba studiujących była wyższa. Wykształcenie akademickie mieli prawdopodobnie notariusze publiczni: Jan z Oleśnicy, Ulryk ze Spiry, Konrad Czips, Stefan z Frystatu, Mikołaj Glaubus, Aleksy Fey, Mikołaj Czelder, Jerzy Ottewicz i Mikołaj z Vidnavy oraz pracownik wrocławskiego konsystorza Jakub Steyner. Łącznie studia akademickie rozpoczęło 40 (+ 12 prawdopodobnych) prałatów i kanoników. W stosunku do liczby wszystkich członków kapituły stanowi to 41,2% (53,6%). Dla okresu 1386-1431 r. liczba studiujących zawiera się między 22-32 osobami (39,3-57,1%), dla lat 1432-1477 wynosi 19 (21) czyli 46,3-51,2%. Szacunkowe wyliczenia dla prałatów wypadają raczej na ich niekorzyść — pięciu prałatów z tytułami, dwóch immatrykulowanych i możliwe podjęcie studiów przez Ulryka ze Spiry i Jana z Oleśnicy pozwala uznać, że akademickie wykształcenie miało najwyżej 36,8⁴⁷47,4% grupy. Szczególnie niski jest ten odsetek wśród dziekanów z których tylko Jan Paschkowicz na pewno dokonał immatrykulacji (16,6%), ale i wyliczenie dla prepozytów — 42,8% odbiega od sytuacji w kapitułach katedralnych, gdzie ponad połowa prałatów miała ukończone studia¹³⁸. Liczbę akademików w kapitule najbardziej plastycznie pokazuje analiza składów osobowych z kontrolnych lat 1390, 1430, 1470.

Tab. 4. Wykształcenie prałatów i kanoników otmuchowskich

	Prałaci	Kanonicy	Razem
1390	1 (50%)	4 (7) (31-54%)	5 (8) (33-53%)
1430	1 (33%)	5 (8) (42-67%)	6 (9) (40-60%)
1470	1 (33%)	9 (75%)	.0 (67%)

¹³⁶ R. Volkel błędnie datował to rozporządzenie na 1425 r.: por. rozdz. IV, przyp. 11.

¹³⁷ Zestawienie w podrozdz. 5.6.

¹³⁸ W kapitule plockiej w I poł. XV w. 68% prałatów miało wykształcenie akademickie, RADZIMIŃSKI, *dz.*, cyt., s. 146.

Przedstawione wyliczenia wskazują, że o ile nie było zasadniczej różnicy między 1390 a 1430 r., i w obu okresach poświadczono jest podjęcie studiów przez mniej więcej co trzeciego członka kapituły, to w II poł. XV w. nastąpił raptowny wzrost liczby osób wykształconych. W 1470 r. spośród prałatów i kanoników zasiadających w stallach kolegiaty Św. Mikołaja ponad dwie trzecie zdecydowało się na wyjazd na uniwersytet. W tym roku to osoby bez wykształcenia były w mniejszości i stanowiły najwyżej 33% grupy. W porównaniu z innymi kolegiatami śląskimi stopień wykształcenia kanoników otmuchowskich wydaje się być na zbliżonym poziomie. Bliski jest zwłaszcza wyliczeniom dla wrocławskiej kapituły Św. Krzyża, w której w okresie 1400-1456 r. 47% kanoników posiadało wyższe wykształcenie¹³⁹. Także w zestawieniu z kapitułami katedralnymi, sytuacja w Otmuchowie przedstawia się korzystnie. Wobec danych o 30% wykształconych kanoników w kapitule krakowskiej, ok. 33% w poznańskiej czy nawet 40% w płockiej¹⁴⁰ kolegiata Św. Mikołaja zdaje się być poważnym ośrodkiem intelektualnym. Nie ulega jednak wątpliwości, że jest to w znacznym stopniu wynik obejmowania prebend przez kanoników katedralnych z Wrocławia. Kapituła wrocławska miała najwyższy wskaźnik osób z tytułami akademickimi — sięgający 64,2 %¹⁴¹, i przewyższający znacząco także wyliczenia dla kapituł zachodnioeuropejskich (np. w Spirze wynosił on 30%)¹⁴².

5.3. Czas studiów

Zasadniczo studia poprzedzały wstąpienie do kapituły. Jedynie Dominik Teschner i Augustyn Selin immatrykulowali się jako kanonicy, a Andrzej Wayner otrzymał kanonię podczas pobytu w Lipsku. Częstsze były przypadki obejmowania przed studiami wikariatów (Jan Augustini, Tomasz Mas, Jan Lichtinberg), plebanii (Jan Schutze, Jan Lichtinberg) bądź altarii (Mikołaj Longi, Jerzy Nowak i Jakub Newnicz). Zapewne dochody z prebend umożliwiały wielu niezamożnym duchownym wyjazd na uczelnię¹⁴³. Trzeba jednak zauważyć, że połowa z tej grupy osób, nie osiągnęła żadnego stopnia naukowego¹⁴⁴. Jest możliwe, że wpływ na to miało rozpoczęcie działalności w diecezji, której dłuższy wyjazd mógł stać na przeszkodzie, jednak za bardziej prawdopodobne można uznać niedostateczne uposażenie beneficjów,

¹³⁹ KUCHENDORF, *dz. cyt.*, s. 46.

¹⁴⁰ Dane dotyczą porównywalnego okresu I poł. XV w.; RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 147.

¹⁴¹ DOLA, *dz. cyt.*, s. 141.

¹⁴² G. FOUQUET, *Das Speyerer Domkapitel im späten Mittelalter (ca. 1350-1540). Adlige Freundschaft, fürstliche Patronage und päpstliche Klientel*, t. I-II, Mainz 1987, tu t. I, s. 183.

¹⁴³ Por. A. RADZIWIŃSKI, *Spoleczne funkcje prebend kanonickich w Polsce późniejszego średniowiecza. Uwagi do problemu*, w: T. JASIŃSKI (red.), *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 313-317; P. MORAW, *Stiftsfründen als Elemente des Bildungswesen im spätmittelalterlichen Reich*, w: I. CRUSIUS (red.), *Studien zum weltlichen Kollegiatstift*, s. 281.

¹⁴⁴ Widoczne jest to w kontekście ustalenia, że z grupy 13 osób immatrykulowanych, które nie uzyskały stopnia, tylko Henryk Clodobok, Jan Jenkewicz i może Mikołaj Reichenstein nie korzystali z dochodów z prebend kościelnych.

które nie pozwalało na utrzymanie się w ośrodku uniwersyteckim. Można podejrzewać, że właśnie brak środków powodował wcześniejsze zakończenie edukacji. Prawdopodobnie właśnie z tego względu syn niezbyt zamożnych mieszczan nyskich Mikołaj Mokewicz początkowo ograniczył się tylko do zdobycia bakalaureatu. Naukę podjął ponownie po ponad dziesięciu latach pracy w kancelarii biskupiej, wieńcząc studia tytułem magistra sztuk oraz dodatkowo wpisując się na wydział prawa w Bolonii. Na późniejsze rozpoczęcie studiów mogły też wpłynąć plany dalszej kariery kościelnej. Jan de Monte zdecydował się na wyjazd na studia dopiero w chwili rozpoczęcia starań o kanonię katedralną we Wrocławiu, której jako cudzoziemiec nie mógł objąć bez wylegitymowania się wyższym wykształceniem.

5.4. Miejsce studiów

Kanonicy otmuchowscy studiowali w dziesięciu ośrodkach uniwersyteckich. Były wśród nich uczelnie różnej rangi, z niechlubnym przykładem uniwersytetu w Arezzo, określonego przez wrocławskich kanoników jako *universitas obscura*¹⁴⁵. Wybrał go wspomniany Jan de Monte, który pilnie potrzebował tytułu akademickiego, aby móc objąć prebendę w kapitule Św. Jana. Najwięcej kanoników i prałatów — aż szesnastu, studiowało w Pradze. Było to spowodowane zarówno wysokim poziomem tamtejszych uczelni, jak i głównie bliskością stolicy Królestwa Czeskiego¹⁴⁶. Szczególną rolę odegrał uniwersytet prawniczy założony w 1372 r. w oparciu o wzór uczelni bolońskiej¹⁴⁷. Do 1409 r. immatrykułowało się na nim dziesięciu z wspomnianych szesnastu duchownych otmuchowskich studiujących w Pradze. W pewnej mierze może jednak wpływać na takie proporcje kwestia zachowania metryki wydziału jurystycznego¹⁴⁸, podczas gdy z wydziału artium i teologii dotrwała do naszych czasów tylko księga promocji¹⁴⁹. Na jej podstawie F. Śmahel oszacował, że do metryk nacji polskiej wpisało się ponad 5000 studentów¹⁵⁰. Zapewne gdyby

¹⁴⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 139.

¹⁴⁴ O studentach ze Śląska w Pradze por. W. WOSTRY, *Die Schlesier an der Universitdt Prag vor 1409*, ZfGS 66 (1932), s. 1-33; F. MACHLEK, *Die Schlesier an der Universitdt Prag vor 1409. Ein Forschungsbericht*, ASKG 32 (1974), s. 81-102; P. MORAW, *Schlesien und die mittelalterlichen Universitäten in Prag*, „Jahrbuch der Schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau” 34 (1993), s. 55-82; i ogólne uwagi: H. BARYCZ, *Dziejowe związki Polski z Uniwersytetem Karola w Pradze*, Poznań 1948.

¹⁴⁷ P. MORAW, *Die Juristenuniversitdt in Prag (1372-1419), verfassungs- und sozialgeschichtlich betrachtet*, w: J. FRIED (red.) *Schulen und Studium im sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalters*, Sigmaringen 1986, s. 439-486; J. KEJŃ, *Dejiny pražskepravnice univerzity*, Praha 1995, s. 19-32; K. OŽÓG, *Praskie studia prałatów i kanoników katedralnych metropolii gnieźnieńskiej w drugiej połowie XIV i na początku XV wieku*, w: *Duchowieństwo kapitulne w Polsce*, s. 139 (tam dalsza literatura).

¹⁴⁸ *Album seu matricula facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 85-118.

¹⁴⁹ *Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585, pars I (1367-1419)*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. I, cz. I, Pragae 1934.

¹⁵⁰ MORAW, *Schlesien und die mittelalterlichen Universitäten*, s. 64; OŽÓG, *Praskie studia*, s. 140.

nie upadek uczelni podczas wojen husyckich równie liczny byłby napływ studentów do końca XV w. Po 1409 r. jednak żaden z przyszłych kanoników nie studiował w Pradze, a najczęściej na miejsce studiów wybierano Lipsk (7 osób = ok. 17% studiujących), Wiedeń (8 osób i jedna prawdopodobnie, ok. 21%), Erfurt (5 osób) i Kraków (4 osoby). Studia na uczelni bolońskiej podejmowano często po ukończeniu zasadniczego studium, a ich przedmiotem było prawo. Akademia Bolońska cieszyła się zasłużoną renomą wysokiego poziomu studiów prawniczych, podobnie zresztą jak i na inne uniwersytety włoskie (Perugia, Siena, Rzym)¹⁵¹. Także pozostałe ośrodki miały swoją specyfikę — w Lipsku i Erfurcie studiowano sztuki wyzwolone, w Krakowie i Pradze zapisywano się wydział prawa albo sztuk.

Tab. 5. Wykaz uniwersytetów wybranych przez kanoników i prałatów otmuchowskich

duchowny	rok rozpoczęcia studiów	uzyskany tytuł akademicki	przedmiot studiów
Arezzo			
Jan de Monte	ok. 1473	mgr art.	sztuki wyzw.
Bologna			
Mikołaj Pfluger	1374	dr decr.	prawo
Tomasz Mas	1413		prawo
Mikołaj Sculteti	1461	dr decr.	prawo
Mikołaj Mokewicz	1472		prawo
Michał Blorok	1478		sztuki wyzw.
Erfurt			
Teodoryk Kreuzburg	1392		
Andrzej Ruperti	1439	bac. art. (1442) mgr art. (1447)	sztuki wyzw.
Jan Czobczicz	1440		sztuki wyzw.
Jerzy Nowak	1447	bac. art. (1449) mgr art. (1455)	sztuki wyzw.
Jan de Monte	ok. 1469	bac. art.	sztuki wyzw.
Kraków			
Mikołaj Sculteti	1443	bac. art. (1447)	sztuki wyzw.
Andrzej Ruperti	1454	dr decr. (1456)	prawo
Michał Blorok	1460	bac. art. (1462)	sztuki wyzw.
Wawrzyniec Mokewicz	1469	lic. decr.	prawo

¹⁵¹ T. BORAWSKA, *Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika*, Toruń 1996, s. 82.

duchowny	rok rozpoczęcia studiów	uzyskany tytuł akademicki	przedmiot studiów
Lipsk			
Mikołaj Longi	1411;1433		
Grzegorz Nebeldaw	przed 1410	bac. art. (1410)	sztuki wyzw.
Teodoryk Kreuzburg	1420		
Andrzej Wayner	przed 1440	bac. th.; mgr art.; dr?	teologia; sztuki wyzw.
Jan Czobezicz	1441	mgr art. (1444)	sztuki wyzw.
Jerzy Freiberg	1444	mgr art.	sztuki wyzw.
Marcin Lessner	1455	bac. art. (1457)	sztuki wyzw.
Padwa			
Henryk Roraw		dr prawa kanon. (1463)	prawo
Perugia			
Henryk Czewchner	1433	mgr art.	sztuki wyzw.
Praga			
Mikołaj ze Świętowa	1375		prawo
Mikołaj Reichenstein	1376		prawo
Jerzy Lichtenberg	1377		prawo
Jan Reynoldi	1378	bac. art.	prawo
Jerzy Dytwini	1379	bac. art.	
Mikołaj z Oławy	1382		prawo
Jan Augustini	1385	mgr (1390)	prawo
Teodoryk Kreuzburg	1385	bac. art. (1389) mgr art. (1390)	sztuki wyzw.
Augustyn Selin	1391		prawo
Michał Beyer	przed 1394	bac. art. (1394) mgr med. (1398)	sztuki wyzw. medycyna
Tomasz Mas	1396	mgr art.	sztuki wyzw.
Jakub Newnicz	1402		prawo
Mikołaj Longi	przed 1404	bac. art. (1404)	sztuki wyzw.
Jan Schutze	1404		prawo
Mikołaj Wenke	1407	mgr	prawo
Stanisław Hamme		mgr	medycyna?
Rzym			
Henryk Roraw	ok. 1430		prawo
Michał Blorok	1478	mgr art.	sztuki wyzw.

duchowny	rok rozpoczęcia studiów	uzyskany tytuł akademicki	przedmiot studiów
Siena			
Mikołaj Merboth	'1461; 1463	dr	prawo
Wiedeń			
Ludwik Czeicz	1383	bac. iur. (przed 1389)	prawo, teologia
Stanisław Hamme			medycyna?
Mikołaj Wenke	1422		
'Jakub Ketscher	1422		
Jan Jenkewicz	1422		
'Mikołaj Gobil	1423		
Henryk Clodobok	1427		
Henryk Roraw	1427		prawo?
Mikołaj Merboth	1446		

5.5. Przedmiot studiów

Pierwszą obserwacją, narzucającą się przy analizie przedmiotów studiów kanoników, jest znikoma liczba osób wybierających wydział teologiczny. Jedyne Ludwik Czeicz i Andrzej Wayner studiowali teologię i to raczej jako dodatkowy fakultet¹⁵². Nie odbiega to jednak od tendencji w polskich kapitułach — w Płocku żaden z kanoników katedralnych nie miał wykształcenia teologicznego¹⁵³, w Krakowie w latach 1320-1382 na 257 duchownych —jeden¹⁵⁴. Podobnie zresztą jak w przypadku kanoników otmuchowskich łączył on kurs teologii ze studiami na wydziale sztuk i medycyny¹⁵⁵. Także na zachodzie Europy studia teologiczne podejmowały stosunkowo nieliczne osoby, które w przyszłości chciały rozpocząć działalność w liczących się ośrodkach miejskich¹⁵⁶. Najczęściej wybierano wydział prawa, gdzie pisało się przynajmniej 23 kanoników. Niewiele rzadziej zdecydowano się na studia

¹⁵² Andrzej Wayner studiował także na wydziale sztuk, a Ludwik Czeicz na wydziale prawa. Żaden z nich nie osiągnął nawet bakałareatu z teologii.

¹⁵³ RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 18-20.

¹⁵⁴ KOWALSKI, *dz. cyt.*, s. 68-69.

¹⁵⁵ *Tamże*.

¹⁵⁶ Por. MORAW, *Stiftsprüfanden als Elemente*, s. 280; E. BONZ, *Stift Haug in Wurzburg. Untersuchungen zur Geschichte eines frankischen Kollegiatstiftes im Mittelalter*, 1.1—II, Gottingen 1998, s. 337; E. WÓLKIEWICZ, *Wykształcenie akademickie prałatów i kanoników śląskich kapituł kolegiackich (Opole - Głogówek - Otmuchów/Nysa)*, w; A. BARCIĄK (red.), *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, Zabrze 2002, s. 270-271.

sztuk wyzwolonych (17 osób), które często poprzedzały immatrykulację na wydziale jurystycznym¹⁵⁷. Taki wybór wiązał się przede wszystkim z najmniejszymi kosztami studiów na wydziale sztuk¹⁵⁸. Trzech kanoników ukończyło wydziały medyczne, jednak popularność tego kierunku zanikła od lat dwudziestych XV w.

Tab. 6. Przedmioty studiów wybierane przez duchownych kapituły Św. Mikołaja

	sztuki wyzwolone	prawo	medycyna	teologia
1386-1431	6	14	3	1
1432-1477	11	9	-	1
1386-1477	17	23	3	2

5.6. Graduaci w kolegiacie

Stopnie akademickie zdobyło 30 osób, czyli 31 % wszystkich duchownych kolegiaty. Dla prałatów odpowiednie szacunki są niższe: 2 prepozytów, 1 dziekan i 2 kustosze z tytułem to jedynie 26% całej grupy. Najczęściej osiągnano stopień magistra sztuk wyzwolonych, co związane było z wzmiankowaną wyżej dostępnością studiów na wydziale sztuk również dla osób uboższych. Podobnie jak było to w przypadku liczby osób wykształconych wśród wszystkich członków kapituły, także liczba graduatów w kapitule wydatnie zwiększyła się w II poł. XV w. Bardzo wyraziście obrazuje to tabela z wyliczeniami dla składów osobowych z poszczególnych lat. O ile w 1390 r. ani jeden członek kapituły (!) nie posiadał stopnia akademickiego, w 1430 r. takich osób było już pięć (33% składu), a w 1470 r. dziesięciu (66%). W ciągu czterdziestu lat od 1430 do 1470 r. liczba duchownych legitymujących się tytułem uniwersyteckich uległa podwojeniu. Zmiana ta była zresztą nie tylko ilościowa, ale przede wszystkim jakościowa. W połowie XV w. ambicje duchownych nie ograniczały się do zdobycia niższego stopnia i żaden z nich nie zakończył edukacji z tytułem bakałarza. W grupie duchownych przyjętych do kapituły Św. Mikołaja w latach 1432-1477 siedem osób posiadało stopień magistra sztuk wyzwolonych, i aż sześć tytuł doktora. W zestawieniu ze składem kapituły z Królestwa Polskiego są to zadowalające proporcje (ok. 11% graduatów w Płocku), natomiast porównanie z kolegiami wrocławskimi wypada na niekorzyść kolegiaty otmuchowskiej (64,2% w katedrze, ok. 41% w kolegiacie Św. Krzyża)¹⁵⁹. Szczegółowe wyniki przedstawiają zestawienia:

¹⁵⁷ Tomasz Mas, Mikołaj Mokewicz, Andrzej Ruperti.

¹⁵⁸ Por. MORAW, *Stiftsfrüinden als Elemente*, s. 281.

¹⁵⁹ DOLA, *dz. cyt.*, s. 141.

Tab. 7. Tytuły akademickie zdobyte przez kanoników i prałatów otmuchowskich¹⁶⁰

tytuł akademicki	duchowny
bac. art.	Jan Reynoldi
bac. decr.	Mikołaj Longi
lic. decr.	Konrad Cron, Wawrzyniec Mokewicz
mgr art.	Teodoryk Kreuzburg, Tomasz Mas, Jan Czobezicz, Mikołaj Mokewicz, Jerzy Freiberg, Jerzy Nowak, Marcin Lessner, Jan <i>de Monte</i> , Michał Blorok
mgr med.	Stanisław Hamme, Michał Beyer, Jerzy Dytwini
mgr	Leonard z Ząbkowic, Ludwik Czeicz, Dominik Teschner, Mikołaj Wenke, Mikołaj Tschanstewicz
dr	Andrzej Wayner
dr decr.	Mikołaj Pflugger, Grzegorz Nebeldaw, Henryk Czewchner, Jan Paschkowicz, Mikołaj Scutteti, Andrzej Ruperti, Mikołaj Merboth, Henryk Roraw

Tab. 8. Liczba absolwentów w kapitule otmuchowskiej

	bac. art.	bac. decr.	lic. decr.	mgr art.	mgr med.	mgr (bez okreśł.)	dr	dr decr.
1386-1431	1	1	1	2	3	4	–	2
1432-1477	–	–	1	7	–	1	1	6
1386-1477	1	1	2	9	3	5	1	8

Tab. 9. Liczba absolwentów w kolegiacie Św. Mikołaja w latach kontrolnych

	prałaci	kanonicy	razem
1390	— (0%)	— (0%)	— (0%)
1430	1 (33%)	4 (33%)	5 (33%)
1470	1 (33%)	9 (75%)	10(66%)

5.7. Wykształcenie a pochodzenie

W większości kapituł katedralnych na terenie ziem polskich od lat 1414—1421 obowiązywał zakaz przyjmowania plebejuszy, którzy nie mieli tytułu naukowego. Jednakże jak wykazał M. Kowalski już w XIV w. niemal wszyscy kanonicy krakowscy wywodzący się z mieszczaństwa mieli wyższe wykształcenie. W ich przy-

¹⁶⁰ W zestawieniu uwzględniono najwyższy stopień jaki kanonik osiągnął.

padku wejście do kapituły było możliwe tylko poprzez wyróżnienie się w służbie państwa lub administracji diecezjalnej¹⁶¹. Zasadne wydaje się postawienie pytania jak przedstawiały się odnośne relacje w diecezji wrocławskiej, gdzie uzyskanie beneficjum nie było uwarunkowane szlacheckim pochodzeniem. Z 52 osób, które najprawdopodobniej odbyły studia, pięć pochodziło ze szlachty, trzydzieści trzy z mieszczaństwa, a trzy z rodziny chłopskiej. Bardziej miarodajne wydaje się prześledzenie takich relacji dla grupy osób z tytułami akademickimi. Wśród wyróżnionych 30 duchownych ze szlachty pochodziło trzech, z rodziny chłopskiej jeden, natomiast 21 miało pochodzenie mieszczańskie. Poza Janem Paschkowiczem i Henrykiem Rorawem, mieszczanami byli wszyscy duchowni legitymujący się tytułem doktora. Szczególnie symptomatyczny jest niski odsetek osób wykształconych wśród kanoników pochodzenia chłopskiego. Z jednej strony potwierdza on, że ze względu na wysokie koszty, edukacja uniwersytecka była w niewielkim stopniu dostępna dla synów chłopskich, z drugiej wskazuje, że nawet bez wyższego wykształcenia mieli oni otwartą drogę do prebend kanonickich w diecezji.

6. KUMULACJA BENEFICJÓW

6.1. Możliwości kumulacji

Statuty diecezji wrocławskiej od XIII w. zawierały zakazy łączenia kilku beneficjów¹⁶², jednak mimo ich ponawiania, zwyczaj kumulacji był szeroko rozpowszechniony. Było to zjawisko ogólnoeuropejskie i do czasów soboru trydenckiego nie udało się zwierzchnikom kościelnym doprowadzić do jego ograniczenia¹⁶³. Sami papieże przyczyniali się do jego utrzymania, przyznając liczne beneficja urzędnikom kurii rzymskiej oraz starającym się, którzy wnieśli stosowną opłatę. W ekspektatywach i prowizjach papieskich stałym punktem jest dyspensa od łączenia nowego beneficjum z dotychczas posiadanymi. Mimo zgorzenia jaki budził, system kumulacji prebend miał poważne znaczenie społeczne. Jak wskazano w poprzednim podrozdziale mógł umożliwić podjęcie studiów, uzyskanie środków finansowych do czasu odziedziczenia majątku rodzinnego oraz stanowił zaopatrzenie dla pracowników kancelarii książęcych bądź biskupich¹⁶⁴. W statutach wydanych przez biskupa

¹⁶¹ KOWALSKI, *dz. cyt.*, s. 72. Podobne zjawisko częstszego posiadania wyższego wykształcenia przez duchownych pochodzenia mieszczańskiego wykazał L. Poniewozik dla prałatów i kanoników kolegiat w Wiślicy i Sandomierzu; PONIEWOZIK, *art. cyt.*, s. 179.

¹⁶² W 1256 r. Tomasz I zakazał duchownym obejmowania więcej niż *unam vicariam perpetuam*; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 114.

¹⁶³ L. SANTIFALLER, *Das Brixener Domkapitel in seiner personlichen Zusammensetzung in Mittelalter*, 1.1, Innsbruck 1924, s. 164.

¹⁶⁴ RADZIMIŃSKI, *Spoleczne funkcje*, s. 322.

Konrada i Rudolfa zaznaczono wręcz, że kanonicy posiadający parafie są zwolnieni od obowiązku rezydencji, jeśli przebywają na dworze biskupim¹⁶⁵.

6.2. Stan faktyczny

Z 97 kanoników otmuchowskich tylko jedenastu (11,3%) nie posiadało żadnej dodatkowej prebendy. Ponieważ dla większości tych duchownych dokumentacja źródłowa jest niedostateczna, można założyć, że grupa osób kumulujących beneficja była znacznie większa. Tendencja ta nasiliła się zwłaszcza w II poł. XV w., gdy poświadczono jest objęcie dodatkowej prebendy przez więcej niż 92% członków kapituły¹⁶⁶. Wskaźniki są też znacznie wyższe dla grupy prałatów, z których tylko dla jednej osoby — Jana Rorwese nie udało się wykazać posiadania innego beneficjum (5,3%).

Czterdziestu kanoników i prałatów łączyło kanonię z parafią, altaną lub wikariatem, natomiast 46 (47,4%) uzyskało prebendy w innych kapitułach. Porównanie sytuacji między pierwszym okresem 1386-1431 (46,4%) a latami 1432-1477 (48,8%) wskazuje na wzrastającą kumulację prałatur i kanonii. Najbardziej symptomatyczne jest jednak zestawienie pierwszego składu osobowego kolegiaty (1390 r.), z którego tylko trzech duchownych posiadało inne prebendy kanonickie z ostatnim z 1477 r. Wówczas 8 kanoników otmuchowskich było równocześnie kanonikami katedralnymi, a ponadto do kapituły Sw. Jana należeli obaj znani prałaci¹⁶⁷.

6.3. Kumulacja prałatur

Przy cichym przyzwoleniu na obejmowanie dodatkowych prebend *sine cura animarum*, istniały reguły zabraniające kumulacji niektórych beneficjów. Całkowity zakaz dotyczył posiadania prebend przez biskupów, którzy powinni je złożyć przed intronizacją. Przykład Henryka Rorawa, który po objęciu na biskupa Lutomyśla przez siedem lat zachował kanonię w katedrze wskazuje, że i tę zasadę czasami obchodzono. Niedozwolone było również łączenie dwóch prałatur oraz prałatury i parafii. W tym przypadku analiza karier kanoników otmuchowskich dowodzi, że generalnie przestrzegano tej reguły. Wprawdzie z tabeli nr 10 wynika, że ośmiu duchownych objęło po dwie prałatury¹⁶⁸, dwóch po trzy (Grzegorz Nebeldaw, Mikołaj Merboth),

¹⁶⁵ GERLIC, *dz. cyt.*, s. 114; K. DOLA, *XV-wieczne synody diecezji wrocławskiej o życiu i posłudze kleru*, RTSO 4 (1974), s. 104.

¹⁶⁶ W latach 1386-1431 kanonia otmuchowska była jedynym beneficjum dla 8 duchownych (14,3%), w okresie 1432-1477 r. — dla 3 prałatów i kanoników (7,3%).

¹⁶⁷ Kanonię katedralną posiadali: Mikołaj Nebelschutz, Andrzej Wayner, Andrzej Ruperti, Mikołaj Sculteti, Jerzy Freiberg, Mikołaj Merboth, Michał Blorok, Jan de Monte i prałaci: Wawrzyniec Mokewicz i Jan Paschkowicz. Marcin Lessner był plebanem w Nysie, a Stanisław Gneffko i Konrad Krumpholz altarystami w nyskim kościele Św. Jakuba. Tylko dla Mikołaja Hermanni brak poświadczenia o objęciu innej prebendy.

¹⁶⁸ Jan Augustini, Henryk Czewchner, Jakub Eychholz, Mikołaj Pflugger, Henryk Roraw, Mikołaj Sculteti, Gabriel Speil, Mikołaj z Szonowa, Mikołaj ze Świętowa.

a Teodoryk Kreuzburg i Tomasz Mas nawet po sześć (!), ale w praktyce posiadane prałatury były składane przed objęciem następnej¹⁶⁹. Jedynie Teodoryk Kreuzburg kumulował jednocześnie dziekanię w Miśni, prepozyturę w Budziszynie i dziekanię w Brzegu, Grzegorz Nebeldaw dwa archidiaconaty, Tomasz Mas dwie dziekanię, a Henryk Roraw dwie kustodie (Otmuchów, Wrocław). Prawdopodobnie łagodniej traktowano łączenie prałatur z różnych diecezji, bo Kreuzburg musiał zrezygnować z dziekani brzeskiej przed objęciem archidiaconatu w Legnicy. Ciekawym przykładem omijania przepisów prawa kanonicznego była zamiana parafii w Ząbkowicach Śląskich na kantorię legnicką przez Mikołaja Wenke. Po uzyskaniu godności prepozyta otmuchiowskiego nie powinien zatrzymać ani parafii, ani obejmować kantorii. Kantorem w Legnicy został zatem jego brat Achacy, z którym Mikołaja łączyły bardzo bliskie związki. W praktyce niektórzy „łowcy prebend” potrafili wystarać się o dyspensę od łączenia prałatury z parafią— przykładem tego są: Jan Augustini, Jakub Eychholz, Henryk Roraw, Mikołaj Sculteti czy Teodoryk Kreuzburg. Prałatury w innych kapitułach posiadało w sumie 24 członków kapituły Św. Mikołaja, w tym trzech prałatów. Z nielicznymi wyjątkami były to beneficja z terenu diecezji wrocławskiej — w kapitule katedralnej i wszystkich kolegiatach oprócz niemodlińskiej¹⁷⁰. Tylko pięć osób uzyskało nadania w innych diecezjach, w kapitule w Budziszynie, Miśni, Eichstatt, Lubuszu, Dorpacie i węgierskim Csongrad, a ponadto Tomasz Mas otrzymał prowizję na kustodię warmińską. Najwięcej, bo aż dziesięciu duchownych posiadało prałatury w kapitule Św. Jana we Wrocławiu. W zasadzie brak prawidłowości w preferencjach konkretnych prebend. Można tylko wskazać na stosunkowo rzadkie obejmowanie scholasterii, a z drugiej strony na częste wynagradzanie współpracowników biskupa dziekanią brzeską i kanclerstwem w katedrze.

Tab. 10. Duchowni kolegiaty Św. Mikołaja jako prałaci innych kapituł

	prepozyt	dziekan	archidiacon	kustosz	scholastyk	kantor	kanclerz
Wrocław Św. Jan	Leonard z Ząbkowic	T. Mas	G. Nebeldaw T. Mas	J. Eychholz H. Roraw	T. Kreuzburg	M. Pfluger M. Sculteti	M. Pfluger T. Kreuzburg H. Czewchner A. Wayner
Wrocław Św. Krzyż		J. Freiberg	—	Jan de Monte	—		
Wrocław Św. Idzi	H. Czewchner		—	—	—		
Głogów	—	T. Mas	—	—	S. Hamme	G. Luckaw	
Opole	J. Eychholz	J. Schutze	G. Nebeldaw	Mikołaj Nebelschutz	—	—	

¹⁶⁹ Przykładowo: Jan Augustini zrezygnował z kantorii legnickiej zanim objął dziekanię w Brzegu, Mikołaj z Szonowa złożył kustodię w Głogówku przed objęciem prepozytury w Otmuchowie.

¹⁷⁰ W kolegiacie tej była tylko jedna prałatura — prepozyta, który stał na czele 8 wikariuszy.

	prepozyt	dziekan	archidiakon	kustosz	scholastyk	kantor	kanclerz
Legnica	-	-	T. Kreuzburg M. Merboth		-	J. Augustini M. Nympke	
Brzeg	-	J. Augustini T. Mas Mikołaj z Vidnavy	-	T. Kreuzburg			-
Racibórz	M. Merboth	-	-	M. Merboth	-	-	-
Głogówek	-	J. Newnicz	-	Mikołaj z Szonowa	M. Sculteti	-	-
Budziszyn	T. Kreuzburg	-	-	-	-	-	-
Dorpat	-	-	-	T. Mas	-	-	-
Eichstatt	G. Nebeldaw	-	-	-	-	-	-
Frombork	-	-	-	T. Mas	-	-	-
Lubusz	-	-	-	-	-	M. Seckil	-
Miśnia	-	T. Kreuzburg	-	-	-	-	
Csongrad			G. Speil	-			

6.4. Kumulacja kanonii

Z 45 kanoników otmuchowskich posiadających prebendy kanonickie w innych kapitułach tylko 8 ograniczyło się do objęcia jednej dodatkowej kanonii¹⁷¹. Dalszych ośmiu łączyło kanonię z prałaturą, natomiast pozostali skupili w swoim ręku przynajmniej dwie kanonie poza prebendą w kapitule Św. Mikołaja. Do „rekordzistów” należał Jakub Eychholz, kanonik legnicki, głogowski, brzeski, katedralny i otmuchowski, oraz Michał Blorok, który w ciągu dwóch lat uzyskał cztery kanonie. Wyłączywszy z rozważań nie pochodzących z diecezji Masa, Kreuzburga i Nebeldawa, można zauważyć, że kanonicy w przeważającej mierze obejmowali prebendy w kapitułach śląskich. Jedynie Jan Augustini (Skarbimierz) i Piotr Salfelt (Gniezno) uzyskali prowizje na beneficja na terenie Królestwa Polskiego, a od trzeciego dziesięciolecia XV w. brak nawet śladów starań o takie nadania. Podobnie do rzadkości należało zasiadanie w stallach kapituł ziem czeskich. Uzyskanie przez Henryka Rorawa kanonii w Ołomuńcu i Pradze było wynikiem jego pracy w kancelarii króla czeskiego i nawiązanych tam kontaktów, a oprócz niego prebendę kanonicką na ziemiach Królestwa Czeskiego objął tylko zaufany biskupa Rudolfa Michał Blorok oraz Aleksy Fey. Żaden z duchownych z diecezji wrocławskiej nie otrzymał nadania

¹⁷¹ Andrzej Fulschussil posiadał kanonię opolską, Jan Seckil i Mikołaj Seckil lubuską, Ludwik Czeicz i Mikołaj Longi byli kanonikami katedralnymi.

na obszarze ziem niemieckich¹⁷². Warto dodać, że wszyscy kanonicy z wymienionej grupy należeli do kapituły katedralnej. Zapewne rezydencja w prowincjonalnym Otmuchowie nie dawała możliwości podjęcia starań o taki typ beneficjum. Podobnie jak w przypadku kumulacji prałatur największa liczba kanoników otmuchowskich należała jednocześnie do kapituły katedralnej. Kanonikami katedralnymi było aż 34 z 45 duchownych kumulujących prebendy kanonickie. Pięć osób objęło łącznie po 5 kanonii, a Teodoryk Kreuzburg nawet sześć (!). Wszystkie te osoby należały do kapituły Św. Jana, zatem wynik ten można interpretować jako potwierdzenie powszechnego procesu kumulowania kanonii w okolicznych kolegiatach przez kanoników katedralnych. Ponieważ nie prowadzono jednak analiz pod tym kątem trudno o konkretne dane porównawcze dla sąsiadujących korporacji katedralnych. Z drugiej strony zestawienie wskazuje na sporadyczność łączenia samych kanonii kolegiackich. Podobnie jak w przypadku prałatur znacznie rzadziej starano się o prebendy w najbardziej oddalonych od Wrocławia Głogówku i Raciborzu. Zdecydowały tutaj nie tylko kwestie wzmiankowanego wcześniej kształtowania się odrębności Śląska Dolnego i Górnego, ale przede wszystkim posiadanie praw patronatu w tych kapitułach przez miejscowych książąt. Szczegółowe wyniki przedstawiają wykazy i tabela. Warto jeszcze na zakończenie zaznaczyć, że w obrębie kapituły Św. Mikołaja nie istniał zwyczaj łączenia prałatury z kanonią, który funkcjonował w kapitułach katedralnych¹⁷³. Przykładem może być casus Ulryka ze Spiry, który był kanonikiem otmuchowskim przed awansem na dziekanię. Bez wątplenia musiał wówczas złożyć kanonię, gdyż po rezygnacji z prałatury pojawił się jako kanonik na najniższym miejscu w precedencji.

Kanonicy i prałaci śląskich kapituł kolegiackich:

Prałaci kapituły katedralnej we Wrocławiu

- Prepozyci: Leonard z Ząbkowic Śląskich (przed 1402-1411)
- Dziekani: Tomasz Mas (1427-1432)
- Archidiakoni: Tomasz Mas (1427), Grzegorz Nebeldaw (1427-1431)
- Scholastycy: Teodoryk Kreuzburg (1428/29-1432)
- Kantorzy: Mikołaj Pflugger (1403-1431), Mikołaj Sculteti (1475-1484)
- Kustosze: Jakub Eychholz (1442-1446), Henryk Roraw (1446-1460)
- Kanclerze: Mikołaj Pflugger (1394, 1402-1403), Teodoryk Kreuzburg (1415-1417); Henryk Czewchner (1449-1451), Andrzej Wayner (1459-1490)

¹⁷² Jedynym odstępstwem od tej reguły jest obecność Jana i Mikołaja Seckila w kapitule lubuskiej, która była jednak wynikiem szczególnych związków między diecezją wrocławską a lubuską.

¹⁷³ KOWALSKI, *dz. cyt.*, s. 45-46; P. DEMBIŃSKI, *Udział prałatów i kanoników w posiedzeniach poznańskiej kapituły katedralnej za pontyfikatu biskupa Uriela z Górk (1479-1498)*, RHis 66 (2000), s. 176; Z. HLEDIKOVÁ, *Pražská metropolitní kapitula, její samospráva a postavení do doby husitské*, „Sborník historický” 19(1972), s. 13.

Kanonicy kapituły katedralnej we Wrocławiu

- Jan Augustini (1390-1419)
- Leonard z Ząbkowic Śląskich (1399-1411)
- Ludwik Czeicz (1401-1412)
- Stanisław Hamme (do 1402)
- Ulryk ze Spiry (1402-1416/17)
- Gelfrid Luckaw (1403-1408)
- Mikołaj Pfluger (1403-1431)
- Aleksy Fey (1404/14-1419, 1421-1423)
- Dominik Teschner (przed 1408-1430)
- Teodoryk Kreuzburg (1413-1430)
- Witek z Markowie (1414-1433)
- Michał Beyer (1416-1423)
- Maternus Nypke (1417- przed 1437)
- Mikołaj Wenke (1418-1434/35)
- Jerzy Ottewicz (1424/28-1459)
- Grzegorz Nebeldaw (1425-1427)
- Tomasz Mas (1411-1432)
- Mikołaj z Vidnavy (1429-1440)
- Mikołaj Longi (od 1432)
- Jakub Eychholz (1433-1446)
- Gabriel Speil (1443-1452)
- Henryk Czewchner (1445-1452)
- Jan Paschkowicz (1446-1484)
- Henryk Roraw (1446-1465)
- Jerzy Nowak (1450-1492)
- Andrzej Wayner (1451-1490)
- Andrzej Ruperti (1454-1479)
- Jerzy Freiberg (1459-1496)
- Mikołaj Sculteti (1460-1490)
- Mikołaj Merboth (1461/62-1491, 1493-1501)
- Mikołaj Mokewicz (1469-1483)
- Wawrzyniec Mokewicz (1471-1483)
- Michał Blorok (przed 1477-1486)
- Jan de Monte (1476/77-1488)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Krzyża we Wrocławiu

- Dziekani: Jerzy Freiberg (1454-1496)
- Kustosze: Jan de Monte (1468-1488)

Kanonicy kapituły kolegiackiej Św. Krzyża we Wrocławiu

- Dominik Teschner (1396-1427)
- Gelfried Luckaw

- Teodoryk Kreuzburg (1420)
- Jerzy Freiberg (1448-1496)
- Jan Paschkowicz (1452-1484)
- Mikołaj Scułteti (1455-1490)
- Mikołaj Mokewicz (1464-1480)
- Mikołaj Merboth (przed 1470-1501)
- Jerzy Nowak (1488-1492)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Idziego we Wrocławiu

- Prepozyci: Henryk Czewchner (1448-1449)

Kanonicy kapituły kolegiackiej Św. Idziego we Wrocławiu

- Jakub Steyner (1441-1452)
- Jerzy Ottewicz (1448-1459)
- Michał Blorok (ok. 1476)

Prałaci kapituły kolegiackiej NMP w Głogowie

- Dziekani: Tomasz Mas (1417-1426)
- Kantorzy: Gelfrid Luckaw (1402-1410)
- Scholastycy: Stanisław Hamme (1390-1402)

Kanonicy kapituły kolegiackiej NMP w Głogowie

- Leonard z Ząbkowic (1388-1398)
- Jan Augustini (1388-1410/14)
- Jakub Eychholz (1418-1422)
- Dominik Teschner (przed 1424-1425)
- Mikołaj Pflugger (1426-1431)
- Herman (1436)
- Paweł Snorke (1445- przed 1465)
- Henryk Roraw (ok. 1447-1465)
- Jakub Steyner (przed 1452)
- Mikołaj Merboth (1466-1482)
- Jan de Monte (1476-1488)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Krzyża w Opolu

- Prepozyci: Jakub Eychholz (1428-1438)
- Dziekani: Jan Schutze (1405, 1410-1414)
- Archidiakoni: Grzegorz Nebeldaw (1427-1430)
- Kustosze: Mikołaj Nebelschutz (1475-1485)

Kanonicy kapituły kolegiackiej Św. Krzyża w Opolu

- Andrzej Fulschussil (1413-1417)
- Mikołaj Wenke (1414-1418)
- Witek z Markowie (1419-1428)
- Jakub Newnicz (1423-1428)
- Jan Jenkewicz (1440-1450)

- Henryk Roraw (ok. 1447-1462)
- Mikołaj Mokewicz (1459-1465)
- Andrzej Ruperti (1463)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Jadwigi w Brzegu

- Dziekani: Jan Augustini (1415-1419), Tomasz Mas (1420-1432), Mikołaj z Vidnavy (1436-1440)
- Kustosze: Teodoryk Kreuzburg przed 1417

Kanonicy kapituły kolegiackiej Św. Jadwigi w Brzegu

- Ulryk ze Spiry (1392-1400)
- Dominik Teschner (1412-1418)
- Jan Augustini (1414)
- Teodoryk Kreuzburg (przed 1415)
- Jakub Eychholz (1439)
- Mikołaj Nebelschutz (1478-1485)

Prałaci kapituły kolegiackiej Bożego Grobu w Legnicy

- Archidiakoni: Teodoryk Kreuzburg (od 1417), Mikołaj Merboth
- Kantorzy: Jan Augustini (1400-1414/15), Maternus Nympe (1416-1417)

Kanonicy kapituły kolegiackiej Bożego Grobu w Legnicy

- Ulryk ze Spiry (1400)
- Teodoryk Kreuzburg (przed 1415)
- Mikołaj Wenke (1418)
- Jakub Eycholtz (1418-1423)
- Andrzej Wayner (1445-1490)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Bartłomieja w Głogówku

- Dziekani: Jakub Newnicz (1419)
- Kustosze: Mikołaj z Szonowa (1388-1390)
- Scholastycy: Mikołaj Sculteti (1466)

Prałaci kapituły kolegiackiej Św. Tomasza w Raciborzu

- Prepozyci: Mikołaj Merboth (1493)
- Kustosze: Mikołaj Merboth (1479)

Kapituły poza diecezją wrocławską

- Budziszyn - Prepozyci: Teodoryk Kreuzburg (1421-1437)
- Csongrad - Archidiakoni: Gabriel Speil (1419)
- Dorpat - Kustosze: Tomasz Mas (przed 1410)
- Eichstatt - Prepozyci: Grzegorz Nebeldaw
- Frombork - Kustosze: Tomasz Mas (1405-1424)
- Gniezno - Kanonicy: Piotr Salfelt
- Hildesheim: Grzegorz Nebeldaw (1423)
- Kromenz: Aleksy Fey (przed 1421)

- Lubasz - Kantorzy: Mikołaj Seckil (1370-1386); Kanonicy: Mikołaj Seckil (1368-1400), Jan Seckil (przed 1384-1394)
- Miśnia - Dziekani: Teodoryk Kreuzburg (1415); Kanonicy: Teodoryk Kreuzburg (1410), Grzegorz Nebeldaw (od 1431)
- Naumburg: Grzegorz Nebeldaw (od 1431)
- Ołomuniec: Henryk Roraw
- Praga: Henryk Roraw, Michał Blorok (1477)
- Skarbimierz: Jan Augustini
- Vac: Gabriel Speil

Tab. 11. Duchowni otmuchiowscy kumulujący ponad trzy prebendy kanonickie w kapitułach diecezji wrocławskiej (K - kanonia; P - pralatura)

	Wrocław Św. Jan	Wrocław Św. Krzyż	Głogów	Opole	Legnica	Brzeg	Głogówek	Racibórz	Otmuchów
Ulryk ze Spiry	K				K	K			P/K
Jan Augustini	K		K		P	P/K			K
Dominik Teschner	K	K				K	K		K
Teodoryk Kreuzburg	P/P/K	K			P/K	P/K			K
Mikołaj Wenke	K			K	K				P/K
Jakub Eychowitz	P/K		K	P	K	K			K
Mikołaj Mokewicz	K	K		K					K
Mikołaj Merboth	K	K	K		P			P/P	K

6.5. Kanonicy jako plebani

Przynajmniej jedną parafię objęło 44 kanoników otmuchiowskich (45,4%). Podobna liczba duchownych kumulowała kilka kanonii (44 osoby), jednak obie grupy nie są tożsame, gdyż tylko 26 osób łączyło prebendy kanonickie z parafią. Pozostali byli w większości kanonikami rezydującymi w Otmuchowie/Nysie. Geografia parafii wskazuje, że starali się przede wszystkim o beneficja w obrębie księstwa biskupiego lub w niedalekich Ząbkowicach czy Ziębicach. W przypadku kanoników katedralnych nie widać podobnych zależności, gdyż posiadali parafie na obszarze całego Dolnego Śląska od Jeleniej Góry po Środę Śląską i Grodziszczko koło Świdnicy. Generalnie nie obejmowano parafii poza własną diecezją i tylko dla trzech kanoników

udało się potwierdzić takie nadania: Tomasz Mas uzyskał parafię w Pelhřimovie, Gabriel Speil — w Trenczynie, a Aleksy Fey — w miejscowości Ujezd w diecezji ołomunieckiej. Kilku słów wyjaśnienia wymaga szczególnie częste przejmowanie zarządu parafii w Nysie, Wiązowie i Vidnavie. Nie dziwi w tym zestawieniu wysoka pozycja dobrze uposażonej Nysy, największego ośrodka w sąsiedztwie Otmuchowa. Oprócz wymienionych w wykazie trzech kanoników którzy zostali tam plebanami (Jakub Eychholz, Jan Paschkowicz, Marcin Lessner), o parafię nyską starał się także Jan ze Smardzowa, a po przeniesieniu kolegiaty na Stare Miasto w Nysie, obsadzanie plebanii przez kanoników stało się regułą¹⁷⁴. Z kolei parafia w Wiązowie została w 1421 r. inkorporowana do kapituły Św. Mikołaja i prawo patronatu nad nią przypadło samej korporacji. Prawo to wykorzystywano przekazując ją bez wyjątku kanonikom bądź wikariuszom otmuchowskim (Mikołaj Folland). Uzyskanie aż przez trzech kanoników parafii w Vidnavie wiązało się z jednej strony z położeniem miasta w nieznacznej odległości od Otmuchowa (ok. 10 km), co mogło ułatwiać wypełnianie obowiązków duszpasterskich; natomiast z drugiej strony mogło wynikać z przechodzenia tego beneficjum na kolejnych posiadaczy poprzez rezygnację *in favorem tertii*. Andrzej Fulschussil przekazał ją zapewne w ten sposób swojemu bratu Zygrydowi, a ten z kolei Mikołajowi Sweydniczowi, z którym stykał się w kapitule Św. Mikołaja.

Trudno ocenić, w jakim stopniu kanonicy kumulujący prebendy wywiązywali się ze swoich obowiązków duszpasterskich. Niewątpliwie w znacznej części nie sprawowali ich osobiście, a jedynie za pośrednictwem opłacanego wikariusza. Zachowane świadectwa potwierdzają jednak ściślejsze związki niektórych kanoników z ich parafiami. Przykładem może być fundacja ołtarza w kościele parafialnym przez Maternę Nympeke czy przewiezienie części księgozbioru do Środy Śląskiej przez Mikołaja Mokewicza. Stosunkowo rzadkie było obejmowanie parafii w rodzinnej miejscowości. Taka praktyka potwierdzona jest tylko w przypadku Mikołaja Reichensteina, Marcina Lessnera, Mikołaja z Szonowa, Mikołaja Sweydnicza i Gabriela Speila. Ten ostami musiał już jednak toczyć o wieloletni spór o parafię w rodzinnym Kałkowie. Procesy o parafie nie były zresztą wyjątkiem — warto wspomnieć spór Jakuba Eychholza z zaufanym papieskim Eberhardem z Osterburga, w wyniku którego parafia w Nysie wakowała przez ponad 10 lat, a także zatarg o bogato uposażony kościół paczkowski między Piotrem Salfeltem a Franciszkiem Flosserem¹⁷⁵.

Prawo kanoniczne zabraniało łączenia dwóch parafii i brak dowodów na przypadki łamania tej reguły. Wprawdzie 8 kanoników było poświadczonych jako plebani w dwóch miejscowościach, a Jakub Newnicz, Jerzy Fulschussil i Tomasz Mas

¹⁷⁴VOLKEL, *art. cyt.*, s. 63.

¹⁷⁵Zachowały się świadectwa o dalszych sporach: Mikołaja Longi z Mikołajem Fredelantem o parafię w Czamolesie, Mikołaja Glaubusa z Franciszkiem Czegebeynem o parafię w Głuchołazach oraz apelacja Jakuba Steynera przeciwko Janowi Tilmanowi, który bezprawnie zajął kościół z Rapocinie.

nawet trzech, ale tylko wyjątkowo dochodziło do posiadania tych parafii jednocześnie¹⁷⁶. Powszechność przestrzegania przepisów prawa kanonicznego jest widoczna w przypadku wspomnianego wyżej Newnicza, który otrzymaną jako drugą parafię w Ziębicach zamienił wkrótce na altanę w Paczkowie.

Wykaz parafii obejmowanych przez kanoników otmuchowskich¹⁷⁷:

Diecezja wrocławska

- Bematice: Mikołaj Longi
- Biskupów: Jerzy Fulschussil, Henryk Roraw
- Buków: Jan Aminadap
- Byczeń: Jerzy Fulschussil
- Czarnolas: Piotr Kyndeler
- Głuchołazy: ' Mikołaj Glaubus, Jakub Newnicz
- Gościejowice: Mikołaj ze Świętowa
- Góra: Jan Augustini
- Grodziszczce: Mikołaj Sweydnicz
- Jelenia Góra: Mikołaj Sculteti
- Kałków: Gabriel Speil
- Karłowice Wielkie: Jerzy Fulschussil, Piotr Kyndeler
- Kępnica: Mikołaj Glaubus
- Koperniki: Ludwik Czeicz
- Lipniki: Jan Lichtinberg, Witek z Markowie
- Niwnica: Jerzy Dytwini, Jakub Newnicz
- Nowaki: Jan Slewicz
- Nysa: Jakub Eychholz, Marcin Lessner, Jan Paschkowicz; viceplebani:
Maternus Nympke, Jan Paschkowicz
- Ołtaszyn: Jerzy Freiberg
- Otmuchów: Mikołaj ze Świętowa
- Paczków: Mikołaj z Oławy, Piotr Salfelt, Piotr z Kluczborka (konwentor)
- Rapocin: Jakub Steyner
- Ratnowice: Piotr Sweider
- Ręków: Witek z Markowie

¹⁷⁶Jako plebani w dwóch parafiach wystąpili: Jan Lichtinberg (Lipniki, kościół Św. Michała we Wrocławiu), Witek z Markowie (Lipniki, Ręków), Mikołaj Longi (Bematice, Wierzbicice), Piotr Kyndeler (Czarnolas, Karłowice), Mikołaj Sculteti (kościół Św. Maurycego we Wrocławiu, Jelenia Góra), Mikołaj ze Świętowa (Gościejowice, Otmuchów), Gabriel Speil (Trenczyn, Kałków), Henryk Roraw (Biskupów, kościół Św. Marii Magdaleny we Wrocławiu). Jakub Newnicz jest poświadczony jako pleban w Niwnicy, Ziębicach i Głuchołazach, Jerzy Fulschussil w Biskupowie, Karłowicach Wielkich i Byczeniu, natomiast Tomasz Mas otrzymał prowizje na parafie św. Mikołaja i św. Doroty we Wrocławiu oraz parafię w Pelhrimovie.

W wykazie nie uwzględniono parafii, o które kanonicy toczyli procesy, jeśli brak świadectw, aby później weszli w posiadanie parafii.

- Sidzina: Jerzy Muthowicz
- Szonów: Mikołaj z Szonowa
- Środa Śląska: Mikołaj Mokewicz
- Vidnava: Andrzej Fulschussil, Zygfryd Fulschussil, Mikołaj Sweydnicz
- Wiązów: Jakub Ketscher, Mikołaj Nebelschutz, Jan ze Smardzowa
- Wierzbicice: Konrad Krumpholcz, Mikołaj Longi
- Wrocław - św. Dorota: Tomasz Mas
- Wrocław - św. Elżbieta: Mikołaj Pfluger
- Wrocław - św. Maria Magdalena: Henryk Roraw
- Wrocław - św. Maurycy: Mikołaj Sculteti
- Wrocław - św. Michał: Jan Lichtinberg
- Wrocław - św. Mikołaj: Tomasz Mas
- Wysoka Cerkiew: Jan Czobczicz
- Zakrzów: Jan Schutze
- Ząbkowice Śląskie: Maternus Nypke, Mikołaj Wenke
- Ziębice: Jakub Newnicz, Mikołaj Reichenstein
- Zwrócona: Jerzy Ottewicz

Parafie poza diecezją wrocławską

- Grossmonra: Teodoryk Kreuzburg
- Pelhrimov: Tomasz Mas
- Rudesheim: Jan de Monte
- Trenchyn: Gabriel Speil
- Ujezd: Aleksy Fey

6.6. Kanonicy-altaryści

Stypendium oltarzowe było najbardziej powszechnie pozyskiwanym beneficjum. Objęcie przynajmniej jednej altarii jest poświadczone dla 64 kanoników, a nie ulega wątpliwości, że dla części pozostałych, brak takich danych wynika z luk w materiale źródłowym. Nie należało do rzadkości posiadanie dwóch czy trzech altarii¹⁷⁸, Zygfryd

¹⁷⁸ Dwie altarie posiadało łącznie 16 prałatów i kanoników: Jan Czobczicz (Grodków, Nysa), Jerzy Freiberg (Wrocław, Nysa), Jerzy Fulschussil (Wrocław, Nysa), Mikołaj Glaubus (Wrocław, Świdnica), Andrzej Heyncze (Nysa), Jan Jenkewicz (Wrocław, Borów), Teodoryk Kreuzburg (Freiburg, Mtihlhausen), Jan Newisch (Nysa, Paczków), Jerzy Nowak (Wrocław, Nysa), Jan z Oleśnicy (Wrocław, Nysa), Jan Paschkowicz (Mirsk, Wrocław), Mikołaj Pfluger (Wrocław, Namysłów), Jan Slewicz (Nysa), Jan ze Smardzowa (Nysa), Mikołaj Wenke (Ząbkowice, Wrocław) oraz prawdopodobnie Mikołaj Gobil (Osobłoga i Nysa). Trzy stypendia oltarzowe uzyskało w swoim życiu 9 duchownych: Michał Blorok (Wrocław, Nysa, Oława), Jerzy Dytwini (Nysa: kościół Św. Jakuba i kaplica Bożego Ciała, Otmuchów), Jakub Eychholz (Nysa, Wrocław: katedra i kolegiata Św. Idziego), Aleksy Fey (Namysłów, Nysa, Brzeg) Marcin Lessner (Nysa: kościół Św. Jakuba i Św. Jana), Tomasz Mas (Elbląg, Wrocław: katedra i kolegiata Św. Krzyża), Jakub Newnicz (Nysa: kościół Św. Jakuba i Św. Jana, Paczków), Ulryk ze Spiry (Wrocław, Brzeg), Jakub Steyner (Wrocław).

Fulschussil i Henryk Roraw uzyskali ich po cztery, a Ludwik Czeicz nawet pięć¹⁷⁹. Stosunkowo często potwierdzone jest posiadanie altarii w miejscu pochodzenia duchownego, co związane było z pozostawianiem praw patronatu tego typu beneficjów w rękach miejscowych kolatorów, z którymi duchownego mogły łączyć liczne więzy krewne i sąsiedzkie¹⁸⁰. Natomiast podobnie jak w przypadku parafii, zasadniczo nie obejmowano altarii poza obszarem własnej diecezji. Do wyjątków można zaliczyć wystąpienie o beneficja w Wiedniu i Klosterneuburgu przez przebywającego na studiach Ludwika Czeicza oraz prawdopodobne objęcie przez Mikołaja Gobila altarii w Osoblodze. Dwóch kanoników uzyskało też takie prebendy w wyniku zamian: Piotr Salfelt przy ołtarzu św. Stanisława w katedrze gnieźnieńskiej, a Jan Schutze w katedrze praskiej (ołtarz świętych: Bernarda i Apolinarego). Ponadto prebendy poza diecezją posiadali duchowni nie wywodzący się ze Śląska (T. Mas, T. Kreuzburg). Najwięcej osób — 38 (39) czyli ok. 60% objęło altarie w Nysie. Wpływ na to miały trzy główne czynniki: pochodzenie większości kanoników z Nysy i jej najbliższej okolicy (15 osób)¹⁸¹; rezydencja kanoników w Nysie po zniszczeniu kolegiaty w latach trzydziestych XV w. oraz prawo patronatu rodziny Fulschussilów nad ołtarzem Bożego Ciała w nyskim kościele Św. Jakuba. Warto zatrzymać się na chwilę przy ostatnim punkcie. Ufundowany w 1326 r. przez Bertolda Fulschussila ołtarz Bożego Ciała posiadał w początkach XV w. 6 ministeriów. Opierając się na prawie patronatu, przeznaczano je przede wszystkim dla członków rodziny — ministeria przy ołtarzu objęli wszyscy czterej kanonicy z rodziny Fulschussilów: Jerzy, Andrzej, Dytwin i Zygryd. Ponadto altarystami zostali Andrzej Heyncze, Mikołaj z Szonowa, Henryk Roraw, Jerzy Nowak i Jerzy Freiberg czyli łącznie dziewięć osób (14% wszystkich prałatów i kanoników otmuchowskich posiadających altarie). Ponieważ w niektórych przypadkach duchowni przez kilkanaście lat służyli przy kościele parafialnym zanim otrzymali kanonię, ich związki ze środowiskiem altarystów były trwałe. M.in. Jan Pistoris wielokrotnie wspólnie z innymi altarystami był wykonawcą testamentów mieszczan nyskich, a Mikołaj Gobil częściej tytułował się altarystą nyskim niż kustoszem otmuchowskim. Z kolei Andrzej Ruperti, kanonik opolski i katedralny swój anniwersarz ufundował właśnie w kościele Św. Jakuba, a jednym z prowizorów testamentu wyznaczył nyskiego altarystę.

¹⁷⁹ Dwie pierwsze (w Wiedniu i Klosterneuburgu) objął podczas pobytu na studiach i wkrótce po powrocie na Śląsk zrezygnował z nich. Ponadto posiadał jeszcze dwie altarie w Nysie (kościół Św. Jakuba i kaplica Św. Katarzyny) oraz altanę w katedrze wrocławskiej.

¹⁸⁰ Altarie w rodzimym mieście posiadali m.in.: Henryk Czetsch (Świdnica), Aleksy Fey (Namyśłów), Tomasz Mas (Elbląg) Mikołaj Sweydnicz (Vidnava), Piotr Kyndeler (Vidnava) oraz liczna grupa kanoników wywodzących się z Nysy.

¹⁸¹ Ludwik Czeicz, Jan Czobezicz, Jerzy Dytwini, Andrzej Fulschussil, Dytwin Fulschussil, Jerzy Fulschussil, Zygryd Fulschussil, Mikołaj Gobil, Filip Koch, Konrad Krumpholz, Marcin Lessner, Mikołaj Mokewicz, Jan Pistoris, Jan Reynoldi, Andrzej Ruperti.

Wykaz altarii uzyskanych przez kanoników otmuchowskich:

W diecezji wrocławskiej

- Borów: Jan Jenkewicz
- Brzeg - kolegiata Św. Jadwigi: Ulryk ze Spiry; kaplica Św. Jerzego: Aleksy Fey
- Głogów - kolegiata NMP: Andrzej Wayner
- Głogówek - kolegiata Św. Bartłomieja: Wawrzyniec z Nasławic
- Grodków: Zygfryd Fulschussil, Jan Czobczicz
- Lwówek Śląski: Henryk Roraw
- Mirsk: Jan Paschkowicz
- Namysłów: Aleksy Fey, Mikołaj Pflugger
- Nysa - kościół parafialny Św. Jakuba: Jan Aminadap, Mikołaj Aschirhaus, Michał Beyer, Michał Blorok, Ludwik Czeicz, Mikołaj Czelder, Jan Czobczicz, Jerzy Dytwini, Jakub Eychholz, Aleksy Fey, Jerzy Freiberg, Andrzej Fulschussil, Dytwin Fulschussil, Jerzy Fulschussil, Zygfryd Fulschussil, Stanisław Gneffko, Mikołaj Gobil, Andrzej Heyncze, Filip Koch, Jan Korbicz, Konrad Krumpholz, Marcin Lessner, Mikołaj Longi, Mikołaj Mokewicz, Jerzy Muthowicz, Jan Newisch, Jakub Newnicz, Jerzy Nowak, Jan Pistoris, Jan Reynoldi, Henryk Roraw, Andrzej Rupert, Jan Seraphin, Jan Slewicz, Jan ze Smardzowa, 'Mikołaj Sweydnicz, Mikołaj z Szonowa, 'Jan Teycher; kościół parafialny Św. Jana: Marcin Lessner, Jakub Newnicz, Jan z Oleśnicy; kaplica Św. Katarzyny: Ludwik Czeicz; kaplica Bożego Ciała: Jerzy Dytwini, Zygfryd Fulschussil
- Oława: Michał Blorok
- Otmuchów - kolegiata Św. Mikołaja: Franciszek Seckil, Mikołaj Seckil; kaplica NMP (później Św. Anny) przed miastem: Jerzy Dytwini, Mikołaj Scułteti
- Paczków: Jan Newisch, Jakub Newnicz, Mikołaj Tschanstewicz
- Sędziszów: Henryk Roraw
- Świdnica: Henryk Czetsch, Mikołaj Glaubus
- Wrocław: Jan Jenkewicz; katedra: Michał Blorok, Ludwik Czeicz, Jakub Eychholz, Mikołaj Glaubus, Jerzy Fulschussil, Tomasz Mas, Mikołaj z Oławy, Jan Paschkowicz, Ulryk ze Spiry, Jakub Steyner, Dominik Teschner, Leonard z Ząbkowic; kolegiata Św. Idziego: Jakub Eychholz, Jerzy Freiberg, Jan z Oleśnicy; kolegiata Św. Krzyża: Tomasz Mas, Grzegorz Nebeldaw; kościół parafialny Św. Elżbiety: Gelfrid Luckaw, Mikołaj Nebelschutz, Jerzy Nowak; kościół parafialny Św. Marii Magdaleny: Mikołaj Wenke; kaplica Marii Egipcjanki (za murami): Maternus Nympe; kaplica NMP: Mikołaj Pflugger

- Vidnava: Zygfryd Fulschussil, Mikołaj Sweydnicz
- Ząbkowice Śląskie: Mikołaj Wenke

Poza diecezją wrocławską

- Elbląg - kaplica Bożego Ciała: Tomasz Mas
- Freiburg: Teodoryk Kreuzburg
- Gniezno - katedra: Piotr Salfelt
- Klosterneuburg - kaplica Św. Barbary: Ludwik Czeicz
- Muhlhausen: Teodoryk Kreuzburg
- Osobłoga: "Mikołaj Gobil
- Praga - katedra: * Jan Schutze
- Wiedeń - klasztor Św. Jakuba: Ludwik Czeicz

6.7. Kanonicy jako wikariusze i mansjonarze

Wikariaty i mansjonarie były zasadniczo zarezerwowane dla niższego duchowieństwa przy katedrze i kolegiatach. Przyszli kanonicy często obejmowali je u początków kariery i po wstąpieniu do kapituły najczęściej rezygnowali z nich i wiążących się z nimi obowiązków. Istniało jednak wiele odstępstw od tej reguły. Bardzo rzadko rezygnowano z prebend w katedrze wrocławskiej. Jan Lichtinberg i prepozyt Mikołaj Cochirdorff zatrzymali wikariaty katedralne niemal do śmierci. Także Jan Augustini, mimo objęcia czterech prebend kanonickich i parafii, postarał się o dispensę od łączenia ich z posiadanym wikariatem. W wykazach wikariuszy do początków lat czterdziestych XV w. figurował Henryk Roraw, który do tego czasu został kanonikiem w trzech kapitułach. Z kolei Piotr z Kluczborka starał się o subkustodię sprawując urząd prokuratora wrocławskiego i posiadając kanonię w kolegiacie Św. Mikołaja, natomiast Ulryk ze Spiry został precentorem po złożeniu dziekanii w Otmuchowie. Inaczej traktowano wikariaty i mansjonarie w kolegiatach — Mikołaj Sculteti występował jako precentor w Głogowie tylko do czasu uzyskania kanonii, podobnie wikariusze i mansjonarze otmuchowscy w większości zrezygnowali z tych beneficjów po wejściu do grona kanoników.

Pralacy i kanonicy otmuchowscy jako wikariusze

- Frombork: "Mikołaj Pfluger
- Otmuchów: Piotr Kyndeler, Jan Seraphin (wicedziekan), Mikołaj Sweydnicz
- Wormacja: Jan de Monte
- Wrocław - katedra: Jan Augustini (wicedziekan, subkantor), Mikołaj Cochirdorff, Jakub Ketscher, Piotr z Kluczborka (subkantor), Jan Lichtinberg, Mikołaj Merboth, Mikołaj Nebelschutz, Henryk Roraw (subkustosz), Dominik Teschner; Św. Krzyż: Jan Lichtinberg (subkustosz), Jan Seckil

Prałaci i kanonicy otmuchowscy jako mansjonarze

- Otmuchów - kolegiata Św. Mikołaja - precentorzy: Michał Beyer, Mikołaj Czelder, Jakub Eychholz; mansjonarze: Andrzej Heyncze, Witek z Markowie, Jan Newisch, Mikołaj Wenke, Mikołaj Tschanstewicz
- Głogów - kolegiata NMP - precentorzy: Mikołaj Scułteti
- Wrocław - katedra - precentorzy: Michał Blorok, Jan Seraphin, Ulryk ze Spiry; mansjonarze: Jan Aminadap, Mikołaj Mochberg, Mikołaj z Oławy, Mikołaj Seckil, Leonard z Ząbkowic

6.8. System obejmowania beneficjów

W posumowaniu można się zastanowić czy istniały reguły kumulacji beneficjów, swoisty *cursus prebendae*. W miarę kompletne dane zachowały się dla 83 osób i ta grupa posłużyła do dalszych szacunkowych obliczeń. Z tej liczby dla 21 duchownych pierwszą prebendą była mansjonaria bądź wikariat (25,3%), 27 rozpoczynało od objęcia altarii (32,5%), 8 parafii (w tym jeden jako wicepleban — 9,6%), natomiast 24 zostało inwestowanych na kanonie (28,9%). Incydentalne były przypadki uzyskiwania na początku kariery prałatury (3 osoby)¹⁸². Z pewnością dla części duchownych, dla których jako pierwsze beneficjum poświadczona jest kanonia, zaginęły świadectwa o wcześniejszych prebendach, jednak wyraźna jest prawidłowość, że w II poł. XV w. osoby z tytułami naukowymi wchodziły zaraz po studiach do grona kanoników¹⁸³. Stosunkowo często uzyskanie kanonii katedralnej poprzedzone było stażem w kolegiatach¹⁸⁴. W ten sposób do kapituły Św. Jana weszło 25 osób (73,5%), a z pozostałych większość to wspomniani graduaci uniwersyteccy. Z kapituły Św. Mikołaja do stalli w katedrze awansowało łącznie 20 osób (59%), natomiast dla 14 duchownych kanonia otmuchowską była kolejnym uzyskanym beneficjum.

6.9. Łowcy prebend

Wykaz prebend Jana Paschkowicza nieznanemu pisarzowi opatrzył własną uwagą: *Beneficia Joannis Pascowitz, qui et decanus et plebanus Nissae tamen resedit Wratislariae et liinc apparet ubi canonicus item in utraque et pluribi altarista. O tempora, o mores*¹⁸⁵. Lista beneficjów Paschkowicza nie stanowi jednak najbardziej jasnego przykładu kumulacji. Tabela poniżej wskazuje, że czternastu duchownych

¹⁸² Stanisław Hamme, Gabriel Speil, Jan Paschkowicz.

¹⁸³ Taka droga potwierdzona jest dla Andrzeja Waynera, Mikołaja Mokewicza, Jerzego Freiberga, Mikołaja Merbotha, Henryka Czewehnera, Jana Czobczicza. Podczas studiów kanonie otrzymali Wawrzyniec Mokewicz, Andrzej Ruperti i Jerzy Nowak.

¹⁸⁴ Na podobne zjawisko w przypadku kapituły katedralnej w Trewirze wskazywał R. HOLBACH, *Stiftsgeistlichkeit im Spannungsfeld von Kirche und Welt. Studien zur Geschichte des Trierer Domkapitels und Domklerus im Spätmittelalter*, t. I-II, Trier 1982, tu 1.1, s. 297.

¹⁸⁵ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 154.

objęło przynajmniej osiem prebend, a "rekordzista" Teodoryk Kreuzburg nawet piętnaście (!)¹⁸⁶. Nawet przy przyjęciu poprawki, że nie zawsze posiadano je jednocześnie¹⁸⁷, uzyskanie tylu nadań jest wyrazem wyjątkowych zabiegów o własne dochody. Można spróbować przyjrzeć się jakie reguły decydowały o wejściu do grupy „łowców prebend”. Ważnym czynnikiem było pochodzenie spoza Śląska, gdyż umożliwiała to staranie się o beneficja w dwóch diecezjach. Tak było w przypadku zajmujących najwyższe miejsca w tabeli: Teodoryka Kreuzburga, Tomasza Masa i Grzegorza Nebeldawa. Podobną prawidłowość można obserwować w przypadku Henryka Rorawa, który przeniósł się z kolei ze Śląska na dwór cesarza Fryderyka i postarał o kanonie w Pradze i Ołomuńcu. Wprawdzie można by wskazywać, że na wyjazd poza diecezję decydowały się osoby najbardziej aktywne i osiąganie beneficjów związane było z ich wysoką pozycją w administracji diecezji, ale te związki nie zawsze są czytelne. Faktycznie Nebeldaw i Mas byli wikariuszami *in spiritualibus*, a Kreuzburg i Roraw sprawowali urząd oficjała, ale już z innych oficjałów tylko Leonard z Ząbkowic i Mikołaj Merboth zostali włączeni do omawianej grupy. Wyjątkiem na pewno jest Jerzy Fulschussil, który nie objął żadnej kanonii poza otmuchowską, natomiast przeciętnie oficjałowie kumulowali trzy-cztery prebendy kanoniczne (Andrzej Ruperti)¹⁸⁸. Nie ulega wątpliwości, że praca w administracji diecezjalnej umożliwiała pomnażanie majątku, ale nie była to jedyna droga. Znacznie ważniejsze wydają się osobiste kontakty z biskupem i tu można przykładowo wskazać kapelana Wacława — Jana Augustini, jego skarbnika — Ulryka ze Spiry i zaufanego biskupa Jodoka — Mikołaja Mokewicza. Właściwie z wymienionych w tabeli 21 osób tylko dla jednej — Jerzego Freiberga nie udało się stwierdzić związków z dworem żadnego z biskupów wrocławskich. Czynnikiem sprzyjającym było też niewątpliwie wyższe wykształcenie. Spośród wymienionych w tabeli 21 osób siedemnaście na pewno rozpoczęło studia, a szesnaście legitymowało się stopniem akademickim. Wykształcenia akademickie posiadało zatem 81% grupy, co stanowi niemal dwukrotnie wyższy wskaźnik niż dla grona wszystkich prałatów i kanoników. Większej roli nie odgrywało natomiast pochodzenie społeczne duchownych. Według tego kryterium w grupie znalazły się dwie osoby z warstwy szlacheckiej (9,5%), trzynastu mieszczan

¹⁸⁶ Uzyskanie nadań ośmiu różnego typu prebend jest potwierdzone dla 3 duchownych (Mikołaj Merboth, Dominik Teschner, Michał Blorok), dziewięciu dla 6 prałatów i kanoników (Grzegorz Nebeldaw, Mikołaj Sculteti, Mikołaj Pfluger, Ulryk ze Spiry, Mikołaj Wenke, Leonard z Ząbkowic), natomiast pięć osób objęło dziesięć bądź więcej beneficjów (Tomasz Mas, Jan Augustini, Henryk Roraw, Jakub Eyehholz i wspomniany Teodory Kreuzburg).

¹⁸⁷ Kwestie zakazów łączenia określonych typów beneficjów zostały omówione w poprzednich paragrafach (por. podrozdz. 6.3).

¹⁸⁸ Prawidłowość ta potwierdzona jest także dla większości pozostałych oficjałów z XV w.: Jana Jenkewicza, Mikołaja Goltberga, Piotra Nowaka czy Mikołaja Tauchana; por. DOLA, *Wrocławska katedra katedralna*, s. 358; nr 53, s. 350-351; nr 116, s. 376-377; s. 406; GERLIC, *dz. cyt.*, nr 259, s. 271; nr 233, s. 288; nr 291, s. 280-281.

(62 %) i dwie bądź trzy osoby wywodzące się z rodzin chłopskich (9-14%), co nie odbiega od proporcji znanych dla całej kapituły.

Tab. 12. Beneficja „łowców prebend”¹⁸⁹

Duchowny	Prałatury	Kanonie	Parafie	Altarie	Wikariaty	Mansjonarie
Teodoryk Kreuzburg	6	6	1	2	–	–
Tomasz Mas	5(6)	3	3	3	–	–
Grzegorz Nebeldaw	3	5	–	1	–	–
Mikołaj Merboth	3	4	–	–	1	–
Jan Augustini	2	5	1	–	2	–
Henryk Roraw	2	5	2	4	1	–
Jakub Eychholz	2	5	1	3	(1)	1
Mikołaj Sculteti	2	3	2	1	–	1
Mikołaj Pfluger	2	3	1	2	1	–
Gabriel Speil	2	2	2	–	–	–
Henryk Czewchner	2	2	–	–	–	–
Dominik Teschner	1	5	–	1	1	–
Mikołaj Wenke	1	4	1	2	–	1
Ulryk ze Spiry	1	4	–	3	–	1
Witek z Markowie	1	3	2	–	–	1
Jerzy Freiberg	1	3	1	2	–	–
Andrzej Wayner	1	3	1	1	–	–
Leonard z Ząbkowic	1	3	–	1	–	1
Jan de Monte	1	3	–	–	1	–
Mikołaj Mokewicz	–	4	1	1	–	–
Michał Blorok	–	4	–	3	–	1

7. KWESTIA REZYDENCJI

Ze względu na obowiązki chórowe prałaci i kanonicy nie powinni opuszczać miasta, gdzie posiadali beneficjum¹⁹⁰. W statutach kapituły Św. Mikołaja określono,

¹⁸⁹ W tabeli zostały umieszczone wszystkie osoby, które objęły przynajmniej 4 prebendy kanonickie.

¹⁹⁰ Por. W. GÓRALSKI, *Prawa i obowiązki członków kapituły pultuskiej w latach 1448-1840*, „Studia Płockie” 2 (1974), s. 130.

że codzienne dystrybucje będą wydawane kanonikom i prałatom uczestniczącym w przepisanych mszach, sumach i anniwersarzach: *et ante tertium Kyrieleyson ecclesiam intrantibus atque usque ad Agnus Dei inclusive continue permanentibus*¹⁹¹. W 1531 r. uzupełniono to o przepis, o konieczności przynajmniej sześciomiesięcznego pobytu przy kolegiacie, aby duchowny mógł brać udział w zwyczajowych dystrybucjach¹⁹². Tylko prałatów i kanoników spełniających powyższe obowiązki można uznać za rezydujących przy kolegiacie, ale ponieważ nie prowadzono imiennych wykazów dystrybucji wyznaczenie tej grupy musi opierać się na drugorzędnych przesłankach. Badania utrudnia fakt lokalizacji kapituły w mieście biskupim, przez co poświadczony pobyt kanoników w Otmuchowie czy Nysie nie zawsze można wiązać z uczestnictwem w mszach kolegiackich. W przypadku obecności tych kanoników podczas kapituł generalnych, można ich jednak uznać za rezydujących okresowo. Pełną rezydencję można zakładać tylko w wypadku poświadczenia na większości dorocznych kapituł oraz braku świadectw o posiadaniu innych prebend kanonickich. Za każdym razem konieczne jest jednak indywidualne kwalifikowanie, gdyż na przykład w Otmuchowie przebywał stale Mikołaj Nebelschutz, kanonik brzeski i kustosz opolski, a we Wrocławiu prepozyt Mikołaj Cochirdorff, który posiadał tam jedynie wikariat w katedrze. Bezsprzecznym dowodem pobytu przy kolegiacie jest także objęcie funkcji prokuratora kapituły oraz reprezentowanie korporacji w transakcjach majątkowych poza okresem dorocznych spotkań¹⁹³. Częściową rezydencję można ustalić na podstawie zachowanych wykazów obecnych na kapitule generalnej po dniu św. Stanisława. Poza wyjątkową sesją z 1391 r., na której uchwalenie statutów poświadczyło 14 członków kapituły¹⁹⁴, do 1430 r. przeciętnie zbierało się 11-13 duchownych¹⁹⁵. Fragmentaryczna dokumentacja z lat trzydziestych i czterdziestych nie daje możliwości prześledzenia frekwencji, jednak zapis z 1450 r. o obecności czterech osób potwierdza kryzys, jaki wówczas przeżywała korporacja¹⁹⁶. W latach 1455-1460 liczba przybyłych na majową kapitułę wahała się od 6-8 osób¹⁹⁷, natomiast od 1467 r. ponownie w obradach uczestniczyło średnio 9-11 prałatów i kanoników¹⁹⁸. Część

¹⁹¹ APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8v. Podobne brzmienie miały statuty innych kolegiat, np. głogowskiej; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 93.

¹⁹² VOLKEL, *art. cyt.*, s. 68.

¹⁹³ W kapitułach dla których zachowały się materiały z posiedzeń zwyczajnych, w przeważającej większości odnotowują na nich obecność prokuratorów kapitułnych; por. A. GAŚSIOROWSKI, *Kanonicy wrocławscy w najstarszej metryce kapitułnej (1435-1500)*, W: A. RADZIWIŃSKI (red.), *Duchowieństwo kapitułne*, s. 18.

¹⁹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 6v-7r.

¹⁹⁵ CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn. 616; Registnim II, s. 20, 83, 196; APOp, ZK 40, s. 31-32, 221. Wyjątkowo w 1395 r. dokument wydany w trakcie trwania kapituły generalnej poświadczyło tylko 6 duchownych. Być może jednak nie wszyscy obecni zostali wymienieni w testacji (APWr, Rep. 102, sygn. 114). Dwa razy wzmiankowana jest obecność 9 osób (AAW, Dok.chron. 9 maja 1413 r.; APOp, ZK 40, s. 33).

¹⁹⁶ *Tamże*, s. 221.

¹⁹⁷ *Tamże*, s. 40-43.

¹⁹⁸ *Tamże*, s. 44, 51, 54, 63, 66-77.

ze zgromadzonych pojawiała się jednak w domu kapitulnym tylko w tych dniach, a na stałe przebywała w stolicy diecezji lub przy biskupie. Analiza składów osobowych z kontrolnych lat wskazuje, że przy kolegiacie rezydowało najczęściej czterech kanoników (27%), a pięciu-siedmiu zjawiało się okresowo. W okresie bezpośrednio po fundacji grupa stała i okresowo rezydujących była najliczniejsza, a tylko dwaj kanonicy: biskupi protonotariusz Mikołaj z Oławy i notariusz oficjała Konrad Czips z racji swoich obowiązków nie pojawiali się w Otmuchowie. W 1430 r. liczba osób nie rezydujących wzrosła i poza siedzibą kolegiaty przebywał administrator biskupstwa Tomasz Mas, a także notariusze biskupa Konrada — Jerzy Ottewicz i Mikołaj z Vidnavy. Jak można było się spodziewać, niemal wszyscy duchowni posiadający kanonię katedralną wybierali na miejsce stałego pobytu Wrocław. Prawdopodobnie ta obowiązowała zarówno w przypadku kanoników wrocławskich, którzy otrzymali prebendę w kolegiacie, jak i kanoników otmuchowskich, którzy awansowali do kapituły Św. Jana. Także prepozyt Mikołaj Wenke po otrzymaniu kanonii wrocławskiej opuścił Otmuchów, a jedynie przypadek Materny Nympe stanowił odstępstwo od tej reguły. Podobnych tendencji nie można wskazać dla duchownych kumulujących prebendy tylko w kolegiatach. Kanonicy opolscy — Andrzej Fulschussil i Jakub Newnicz oraz kustosz Mikołaj Nebelschutz rezydowali w Otmuchowie, a dziekan opolski Jan Schutze dzielił czas pomiędzy obie kolegiaty. Z kolei kanonik kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu i NMP w Głogowie Jakub Steyner rzadko wyjeżdżał z Wrocławia. Nie ulega wątpliwości, że Otmuchów nie mógł konkurować pod względem atrakcyjności ze stolicą diecezji, natomiast wobec Opola zajmował równorzędną pozycję. Na podstawie poniższych wykazów można stwierdzić, że liczba osób w najmniejszym stopniu nie związanych z kapitułą obejmowała około jednej czwartej wszystkich członków, choć w pewnych okresach mogła być niższa. Z pozostałych zasadniczą korporację tworzyło około 5 (30%) rezydujących kanoników, co jest nieco gorszym wynikiem niż w przypadku kolegiacie głogowskiej przy której przebywało przeciętnie 6-9 osób (do 45%). Sytuacja uległa jednak poprawie po przeniesieniu kanoników na Stare Miasto w Nysie, gdzie jak ustalił R. Volkel rezydowało ok. 5-8 członków kapituły (36-57%)²⁰⁰.

Tab. 13. Rezydencja kanoników i prałatów w wybranych latach

	Rezydencja stała	Rezydencja okresowa	Brak rezydencji	Brak danych
1390	4	7	2	-
1430	6	6	1	1
1470	5	5	4	-

¹⁹⁹ GERUC, *dz. cyt.*, s. 96.²⁰⁰ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 66.

Tab. 14. Rezydencja kanoników i prałatów 1386-1477 r.

Rok	Rezydencja stała	Rezydencja okresowa	Brak rezydencji	Brak danych
1386-1431	15(27%)	22 (39%)	13(23%)	6(11%)
1432-1477	12(29%)	11 (27%)	12(29%)	6(15%)
1386-1477	27 (28%)	33 (34%)	25 (26%)	12(12%)

8. W SŁUŻBIE DIECEZJI I PAPIESTWA

8.1. Administratorzy biskupstwa

Podczas wakansu na stolicy biskupiej władza w diecezji i dobrach kościelnych przypadała kapitule katedralnej. Prałaci i kanonicy wybierali ze swego grona 4 administratorów — dwóch *in spiritualibus*, a dwóch *in temporalibus*, a okazynie również piątego, który zarządzał biskupim księstwem otmuchowsko-nyskim²⁰¹. Administratorzy tacy mogli być również powołani podczas wyjazdu biskupa poza granice diecezji. Sytuacja taka szczególnie często miała miejsce podczas pontyfikatu pochodzącego z możnego czeskiego rodu Jodoka z Rožmberka, który miał rozliczne interesy w rodzinnych dobrach w południowych Czechach, a ponadto przez kilka miesięcy przebywał w Rzymie²⁰². Również jego następcą Rudolf z Rudesheim kilkakrotnie powierzał diecezję opiece administratorów wyjeżdżając w sprawach rokowań politycznych, w które był mocno zaangażowany²⁰³. Do zadań administratorów należała instalacja plebanów, altarystów, przenoszenie fundacji ołtarzowych, zatwierdzanie postanowień testamentów oraz zarząd majątkami biskupimi. Mieli również uprawnienia nakładania kar kościelnych za grabieże w powierzonych im dobrach²⁰⁴. Nominacji na administratora dostąpiło 8 kanoników katedralnych, którzy posiadali bądź objęli w przyszłości prebendę w kolegiacie Św. Mikołaja.

Administratorzy biskupstwa:

- Leonard z Ząbkowic Śląskich 1391
- Mikołaj Wenke 1419
- Teodoryk Kreuzburg 1423, 1430
- Tomasz Mas 1422, 1430-31

²⁰¹ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 181.

²⁰³ Por. F.X. SEPPELT, *Des Bischofs Jodocus von Breslau (1456-1467) Romfalirt*, w: *Kirchensichtliche Festgabe Anton de Waal zum goldenen Priesterjubiläum dargebracht*, Freiburg im Breisgau 1913, s. 270-285.

²⁰³ W. URBAN, *Szkie z dziejów diecezji wrocławskiej. Bp Rudolf z Rudesheim (1468-1482)*, STV 4(1966), s. 151-152.

²⁰⁴ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 182.

- Jerzy Ottewicz 1447
- Andrzej Wayner 1461
- Andrzej Ruperti 1465
- Mikołaj Merboth 1481

8.2. Oficjałowie i wikariusze generalni

Jednym z najznacznějších urzędów diecezjalnych była funkcja oficjała. Początki tego urzędu w metropolii gnieźnieńskiej przypadają na 1248 r., gdy podczas synodu wrocławskiego przyjęto polecenie papieskie o ustanowieniu jednego oficjała dla każdej diecezji²⁰⁵, pierwsi urzędnicy poświadczeni są jednak dopiero od lat 60-tych XIII w.²⁰⁶ Do obowiązków oficjała należało rozsądzanie spraw podległych sądownictwu kościelnemu, a jego jurysdykcja rozciągała się na teren całej diecezji²⁰⁷. Wzmocnienie pozycji oficjałów wrocławskich przyniósł akt biskupa Wacława z 1395 r., w którym odebrał on wszystkie uprawnienia sądownicze archidiaconom²⁰⁸. Rozporządzenie to potwierdziły także uchwały synodu z 1448 r.²⁰⁹ Oficjałom podlegał rozbudowany aparat sądownictwa diecezjalnego obejmujący konsystorz wrocławski oraz konsystorze w kluczach dóbr biskupich wraz z należącym do nich personelem²¹⁰. Według akt synodalnych z 1248 r. urząd oficjała miał być powierzany osobie uczonej i godnej²¹¹. Najpewniej warunkiem uzyskania nominacji było posiadanie wykształcenia akademickiego. Studia odbyli wszyscy oficjałowie z wyróżnionej grupy. Leonard z Ząbkowic Śląskich i Teodoryk Kreuzburg mieli tytuł magistra, Mikołaj Merboth i Andrzej Ruperti doktora, a studia Henryka Rorawa potwierdza wpis do metryki wiedeńskiej i rzymskiej. Trzej ostami dowodnie mieli za sobą studia prawnicze najbardziej przydatne w praktyce oficjała²¹².

²⁰⁵ GAŚSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 38; SKIERSKA, *Konsystorz*, s. 193. W diecezji wrocławskiej pierwszym poświadczonym oficjałem był Stefan, znany z dokumentu z 1276 r.; GAŚSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 39.

²⁰⁶ SILNICKI, *dz. cyt.*, s. 329.

²⁰⁷ J. NOWACKI, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. II: *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustroj*, Poznań 1964, s. 225; SKIERSKA, *Konsystorz*, s. 193-194; SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 115.

²⁰⁸ B. PANZRAM, *Die Gerichtsbarkeit der schlesischen Archidiacone im Mittelalter*, ZfGS 72 (1938), s. 184; DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 193.

²⁰⁹ (...) *intolerabilium vexacionum absus permulti, dum nimium frequenter erpresertim a remotis finibus nostre diocesis inlerdum in causis proplianis et mere secularibus, interdum in causis feudalibus, inlerdum propter cessiones imaginarias et simulatas, inlerdum in causis non solum alibi in iudicium deductis, verum eciam calculo diffinitive senencie extinctis quamplurimum ad nostrum Wratislaviense consistorium et iudices commissarios nostre diocesis citari et evocari consueverunt, atque ila expensis el laboribus faligari*; *Concilia Poloniae*, s. 469-470.

²¹⁰ Por. przyp. 38.

²¹¹ GAŚSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 38.

²¹² Podobna praktyka jest poświadczona dla grupy oficjałów lubuskich; por. WEISS, *art. cyt.*, s. 98 i gnieźnieńskich; SKIERSKA, *Konsystorz*, s. 205.

Pośród postulatów kapituły wrocławskiej od 1456 r. istniał zapis o powierzaniu oficjalatu kanonikom katedralnym²¹³. W praktyce także przed 1456 r. większość oficjałów posiadała w chwili obejmowania urzędu prebendę w kapitule Św. Jana²¹⁴. Wyjątkiem był jedynie Jerzy Fulschussil, który do końca życia pozostał kanonikiem kolegiaty otmuchowskiej. Urząd oficjała powierzano z reguły osobom dojrzałym²¹⁵ i charakterystyka grupy w pełni to potwierdza. Leonard z Ząbkowic Śląskich, Mikołaj Merboth i Teodoryk Kreuzburg mieli w chwili nominacji około pięćdziesięciu lat, Ruperti ponad czterdzieści pięć, a Jerzy Fulschussil nie mniej niż trzydzieści pięć. Ponad pięćdziesiąt lat miał natomiast Henryk Roraw, późniejszy biskup Lito-myśla, stąd trudno wskazać podobieństwo z sytuacją w archidiecezji gnieźnieńskiej, gdzie najmłodszymi oficjałami byli przyszli biskupi i kanclerze królewscy²¹⁶.

Statuty diecezjalne nie wyznaczały długości kadencji oficjała²¹⁷, ale w przypadku niektórych osób można zakładać niemal dożywotnie sprawowanie urzędu. Rok-dwa lata przed śmiercią z urzędu został złożony Jerzy Fulschussil, a Leonard z Ząbkowic jest poświadczony jako zmarły w czasie pierwszych wystąpień jego następcy. Ostatnie wystąpienie Andrzeja Rupertiego jako oficjała jest zarazem ostatnią wzmianką o nim jako żyjącym. Oficjała mianował biskup i w przypadku śmierci ordynariusza ustawała również władza jego urzędnika²¹⁸. W diecezji wrocławskiej nowy biskup pozostawiał jednak na urzędzie dotychczasowego oficjała.

Urząd wikariusza generalnego *in spiritualibus et temporalibus* utrwalił się na terenie metropolii gnieźnieńskiej końcu XIV w.²¹⁹ W diecezji wrocławskiej istniał krótko za czasów Henryka z Wierzbnej (1302-1319)²²⁰, ale do końca XIV w. nie ma wzmianek o jego funkcjonowaniu. Przywrócono go ponownie w początkach XV w. I od 1415 r. jako wikariusz generalny poświadczony jest Teodoryk Kreuzburg²²¹. Urząd wikariusza generalnego i oficjała najczęściej łączono w jednym ręku mimo

^{2,3} DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 194.

²¹⁴ *Tamże*. Takie same zależności występowały także w sąsiednich diecezjach; por. B. PRZYBYSZEW-SKI, *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436-1480)*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, ZNUJ, DLXI, Prace Historyczne 65, Warszawa 1980, s. 59; K. OŻÓG, *Kościół krakowski w późnym średniowieczu*, w: *Kościół krakowski w tysiącleciu*, Kraków 2000, s. 108.

²¹⁵ Średnia wieku w chwili obejmowania urzędu przez oficjałów gnieźnieńskich wynosiła 43-45 lat, wyliczenia łączne dla diecezji gnieźnieńskiej, poznańskiej i krakowskiej wynoszą 38,5 roku; GĄSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 67.

²¹⁶ *Tamże*, s. 67.

²¹⁷ *Tamże*, s. 42.

²¹⁸ G. BLASZCZYK, *Diecezja żmudzka od XV wieku do początku XVIII wieku. Ustrój*, Poznań 1993, s. 93; GĄSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 43.

²¹⁹ *Tamże*, s. 50. Wcześniej doszło do trwałego wprowadzenia tej instytucji w sąsiedniej archidiecezji praskiej; por. Z. HLEDIKOVA, *Uradgeneralnich Vikani prazskeho arcibiskupa v dobepredhusitske*, (AUC, Philosophica et Historica, Monographia 41), Praha 1971.

²²⁰ Pierwszą osobą występującą z tytułem wikariusza generalnego był scholastyk kapituły Św. Krzyża Jakub, poświadczony na urzędzie od 23 grudnia 1304 r.; SILNICKI, *dz. cyt.*, s. 328.

²²¹ PANZRAM, *dz. cyt.*, s. 187; SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 114-115.

iż zakres obowiązków był odmienny²²². W gestii wikariuszy znajdowały się m.in. sprawy personalne (obsadzanie parafii) i wizytacji parafii²²³. W diecezji lubuskiej urząd wikariusza generalnego potwierdzony jest od 1336 r. Podstawowym zadaniem wikariuszy było tam zastępstwo biskupów podczas ich nieobecności²²⁴. W takiej funkcji potwierdzony jest w 1382 r. Mikołaj Seckil, zaufany ówczesnego biskupa lubuskiego Wacława. Podobnie jak w przypadku urzędu oficjała, obsada wrocławskiego wikariatu generalnego była praktycznie zmonopolizowana przez kanoników kapituły katedralnej²²⁵. Również wśród postulatów kapitulacji wyborczych przedstawionych biskupom Piotrowi Nowakowi i Jodokowi z Rožmberka znalazło się żądanie nominowania *officiale suum seu vicarium in spiritualibus generalem* tylko spośród członków kapituły Św. Jana²²⁶.

Oficjałowie

- Jerzy Fulschussil (1388-1401)
- Leonard z Ząbkowic Śląskich (1402-1410)
- Teodoryk Kreuzburg (1421-1429)
- Henryk Roraw (1446)
- Andrzej Ruperti (1465-1478/79)
- Mikołaj Merboth (1479)

Wikariusze generalni w diecezji wrocławskiej

- Teodoryk Kreuzburg (1415-1417)
- Tomasz Mas (1419-1424)
- Grzegorz Nebeldaw (1426)
- Henryk Roraw (1446)
- Henryk Czewchner (1449-1451)
- Andrzej Ruperti (1467)

Wikariusze generalni w diecezji lubuskiej

- Mikołaj Seckil (1382)

8.3. Kolektorzy biskupi, papiescy i soborowi

Zadanie poboru dochodów przynależnych Stolicy Apostolskiej przydzielano często kanonikom katedralnym. Z tego względu w wykazie kolektorów papieskich znaleźli się czterej kanonicy, którzy oprócz kanonii otmuchowskiej posiadali beneficjum w kapitule Św. Jana. Z nich Henryk Czewchner i Mikołaj Merboth byli kolek-

— WEISS, *art. cyt.*, s. 96. GAŚSIOROWSKI, SKIERSKA, *art. cyt.*, s. 50, BLASZCZYK, *dz cyt.*, s. 92; OŽÓG, *Kościół krakowski*, s. 109.

²²³ Por. PRZYBYSZEWSKI, *art. cyt.*, s. 54-55.

²²⁴ WEISS, *art. cyt.*, s. 96.

²²⁵ Podobna sytuacja potwierdzona jest również w sąsiednich diecezjach, m.in. krakowskiej, PRZYBYSZEWSKI, *art. cyt.*, s. 55.

²²⁶ DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 194.

torami jałmużn odpustowych²²⁷, natomiast Andrzej Wayner kolektorem dziesięcin papieskich²²⁸. Z kolei Heniuk Roraw, przebywający przez wiele lat poza granicami Śląska, został wyznaczony kolektorem apostolskim w archidiecezji praskiej²²⁹. Do rzadkości należało natomiast wyznaczanie generalnymi kolektorami duchownych posiadających tylko prebendę w kolegiacie. Powierzano im natomiast nadzór nad kolektą już w poszczególnych parafiach. Z tego względu przy otwarciu skrzynki w kościele Św. Jakuba w 1436 r. plebanowi Jakubowi Eychholzowi towarzyszył subkolektor Mikołaja Gramis kanonik otmuchowski Mikołaj Sweydnicz²³⁰.

Własnych kolektorów powoływali także biskupi, jeśli zachodziła potrzeba poboru nadzwyczajnych świadczeń od duchowieństwa. Zbieranie tego typu podatku odbywało się w ramach poszczególnych archidiaconatów i urzędnicy biskupi wyznaczani byli najczęściej spośród kleru lokalnych kolegiat. Z tego względu jednym z kolektorów w archidiaconacie głogowskim w 1451 r. został kanonik otmuchowski i głogowski Paweł Snorke²³¹. Z 1418 r. znany jest jednak i przypadek zlecenia przez biskupa Konrada ściągania danin kanonikowi wrocławskiemu Dominikowi Teschnerowi.

Kolektorzy papiescy

- Henryk Czewchner 1448
- Henryk Roraw 1458 (w archidiecezji praskiej)
- Andrzej Wayner 1468
- Mikołaj Merboth 1461, 1490 (subkolektor)

Subkolektorzy soboru bazylejskiego:

- Jakub Eychholz 1436-1437
- Mikołaj Sweydnicz 1436-1437

Kolektorzy biskupi

- Dominik Teschner 1418
- Paweł Snorke 1451

²²⁷ DRABINA, *dz cyt.*, s. 27, 139.

²²⁸ *Tamie*, s. 28.

²²⁹ *Tamie*, s. 27.

²³⁰ CDS 15, s. 29, 88, 115, 121.

²³¹ GERLIC, *dz cyt.*, s. 139.

VII

GRUPA WIKARIUSZY I MANSJONARZY 1386-1477

1. POCHODZENIE

Pełne wykazy przyjmowanych do kapituły wikariuszy wraz z odnotowaniem miejsca ich pochodzenia zaczęto prowadzić dopiero od 1497 r. Dla okresu wcześniejszego skazani jesteśmy na zestawienia osób występujących w rozproszonych aktach. W ten sposób udało się odnaleźć 42 imiona wikariuszy otmuchowskich poświadczonych w latach 1386-1477. Spośród nich można określić pochodzenie tylko dla 24 duchownych, czyli nie więcej niż ok. 57%. W świetle tych danych nie ulega jednak wątpliwości, że skład społeczny grupy wikariuszy otmuchowskich różnił się znacząco od stosunków społecznych potwierdzonych w kapitułach Królestwa Polskiego. Podobnie jak w przypadku grupy prałatów i wikariuszy dostrzegalna jest nieporównanie niższa reprezentacja szlachty. O ile w kapitule płockiej przynajmniej 31% wikariuszy miało szlacheckie pochodzenie², w Otmuchowie nie było ani jednego przedstawiciela szlachty. Znacznie wyższy był natomiast udział synów mieszczańskich — 14 osób (33%) wobec 18 % poświadczonych w Płocku³. Odmienność stanowił także wysoki odsetek osób pochodzenia chłopskiego w kolegiacie Św. Mikołaja. Wynosił on przynajmniej 24%, gdy w Płocku brak jest świadectw obejmowania wikariatów przez osoby wywodzące się z tej warstwy.

Niewiele bardziej wyczerpujące dane odnośnie pochodzenia społecznego posiadamy dla kolegium mansjonarzy. Z grupy 51 osób występujących z tytułem mansjonarza otmuchowskiego, znany jest rodowód 25 czyli ok. 49%. Nawet jednak na podstawie tak niepełnych danych widoczne są różnice między oboma kolegiami niższego duchowieństwa. Miejskie korzenie miało aż 38% mansjonarzy, natomiast pochodzenie chłopskie udało się ustalić tylko dla pięciu osób (w tym dwóch prawdopodobnie), co stanowi niemal o połowę mniejszą zbiorowość niż w przypadku wikariuszy. Kolejną różnicą jest poświadczenie trzech mansjonarzy wywodzących się ze szlachty, gdy jak wspomniano wyżej, ani jeden szlachcic nie objął w kolegiacie wikariatu.

¹ APOp, ZK 40, s. 171-173.

² A. RADZIWIŃSKI, *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry płockiej w XIII -poł. XV w.*, cz. I: *Skład osobowy*, NP 76 (1991), s. 5-43; cz. II: *Zagadnienia wybrane*, NP 77 (1992), s. 5-31, tu cz. I, s. 9.

³ *Tamże*, s. 9.

Geograficznie największa liczba duchownych wywodziła się z księstwa otmuchowsko-nyskiego. W przeciwieństwie do grupy kanoników i prałatów bardzo ważnym miejscem rekrutacji wikariuszy i mansjonarzy był Otmuchów, z którego wywodziło się aż sześć osób. Niewielu mniej duchownych pochodziło z rodzin mieszczańskich z Nysy (5 osób), a z innych miejscowości w księstwie pisało się łącznie dalszych jedenastu⁴. Poddanymi biskupów wrocławskich były zatem 22 osoby, czyli 45% wikariuszy i mansjonarzy o znanych pochodzeniu. Z sąsiadujących z księstwem terenów wywodziło się dalszych dziewięciu duchownych (Oława, Ziębice, Ząbkowice, Kluczbork, Namysłów, Opole, Biała, Osobłoga, Ucieszków), natomiast tylko dla około 10 osób został potwierdzony rodowód z bardziej oddalonych miejscowości. Spoza diecezji wrocławskiej rekrutowało się 3 (4) mansjonarzy i 1 wikariusz. Ten ostatni — Jan Seraphin pochodził z położonej tuż przy granicy księstwa Osobłogi i niewątpliwie ten czynnik zadecydował o jego pojawieniu w Otmuchowie. Pozostali cudzoziemcy to Mikołaj Zeydenberg z diecezji poznańskiej, Henryk Wolfilstejner z naumburskiej, Henryk Roli z miśnieńskiej oraz Michał Beyer najprawdopodobniej pochodzący ze Zgorzelca. Trzej ostatni otrzymali prebendy w kapitule ze względu na powiązania z biskupem Waclawem, którego Wolfilstejner był notariuszem, Beyer prawdopodobnie lekarzem, a Roli prawnikiem. Obserwacje te potwierdzają wyniki badań nad rekrutacją wikariuszy głogowskich, krakowskich i plockich. Także w tamtejszych kapitułach katedralnych niższe duchowieństwo w przeważającej większości wywodziło się z rodzimej diecezji⁵.

Tab. 1. Pochodzenie wikariuszy otmuchowskich

	Mieszczanie	Chłopi	Nieznane
Liczba osób	14	10	18
Procent grupy	33%	24%	43%

Tab. 2. Pochodzenie mansjonarzy otmuchowskich

	Mieszczanie	Chłopi	Szlachta	Nieznane
Liczba osób	17	3(5)	3	20 (22)
Procent grupy	38%	7-11%	7%	44%—48%

⁴ Z dwóch innych miast księstwa biskupiego pisały się trzy osoby: Mikołaj Paczkovia (Paczków), Piotr Kyndeler i Mikołaj Sweydnicz (Vidnava), natomiast ze wsi pochodzili: Piotr de Waldow, Stefan z Nowego Świętowa, Mikołaj Bemhardi, Jakub z Lipników, Witek z Markowie, Mikołaj Hartungi i Mikołaj Carolowitz. Ponadto z miejscowej rodziny szlacheckiej wywodził się Jan Mochberg.

⁵ H. GERLIC, *Duchowieństwo kolegiaty głogowskiej w 1491 roku*, RTSO 16 (1996), s. 286; J. WIECZOREK, *Wikariusze katedry krakowskiej w XIII i XIV stuleciu*, NP 78 (1992), s. 75; RADZIWIŃSKI, *dz cyt.*, cz. I, s. 10-11.

Tab. 3. Miejsce pochodzenia wikariuszy i mansjonarzy z rodzin mieszczańskich

Miejscowość	Liczba wikariuszy	Liczba mansjonarzy
Biała	–	1
Bierutów	–	1
Gliwice	–	
Głogów	1	2
Jawor	1*	–
Kluczbork	1	–
Namysłów	1	–
Nysa	1	4
Oleśnica	–	1
Oława	–	1
Opole	1	–
Osobłoga	1	–
Otmuchów	3	3
Paczków	–	1
Syców	1	–
Trzebnica	–	1
Vidnava	2	–
Ząbkowice Śląskie	–	1
Zgorzelec	–	1
Ziębice	1	–

informacja hipotetyczna

2. WYKSZTAŁCENIE

Od niższego duchowieństwa nie wymagano posiadania wykształcenia uniwersyteckiego i taki postulat nigdy nie pojawił się w statutach kapitulnych. Beneficja te ze względu na niskie uposażenie nie były też atrakcyjne dla duchownych z tytułami akademickimi, którzy mogli znaleźć zatrudnienie w administracji kościelnej i w konsekwencji uzyskać prebendę kanoniczną. Przykładowo w kapitule katedralnej w Krakowie na 126 wikariuszy znanych z XIII i XIV w. tytułami akademickimi legitymo-

wało się dwóch⁶. Wspomnianymi względami należy też tłumaczyć, że w grupie 85 wikariuszy i mansjonarzy kapituły Św. Mikołaja studia posiadały jedynie 4 osoby (4,4%). Do tego wszyscy oni jedynie okazjonalnie byli poświadczeni w gronie niższego duchowieństwa. Dla Mikołaja Wenke mansjonaria otmuchowską była pierwszą prebendą, którą objął, i z której też zapewne zrezygnował po awansie na kanonię opolską. Michał Beyer tylko raz wystąpił jako precentor kolegiacki i na pewno nie posiadał tego beneficjum dłużej niż kilkanaście miesięcy. Również Henryk Roli, późniejszy audytor w Legnicy i komisarz biskupi w Głogowie jedynie raz poświadczony jest jako mansjonarz w Otmuchowie. Warto podkreślić, że żadna z wymienionych osób nie była zainteresowana wikariatem w kolegiacie, z którym związany był znacznie ściślejszy nakaz rezydencji niż w przypadku mansjonarzy.

3. KUMULACJA BENEFICJÓW

W niektórych kapitułach wydawano rozporządzenia ograniczające obejmowanie przez wikariuszy dodatkowych prebend. Przykładowo prałaci i kanonicy kapituły Św. Bartłomieja w Głogówku wydali w 1390 r. akt, zakazujący wikariuszom obejmowania parafii bez ich zgody⁷. W osiem lat później przepisy te jeszcze zaostrzono nakazując wikariuszom pełną rezydencję przy kolegiacie i zabraniając ustanawiania przez nich zastępców⁸. Takie działania były podyktowane przede wszystkim dążeniem, aby wikariusze nie zaniedbywali swoich obowiązków chórowych. W części korporacji ułatwiano im jednak obejmowanie beneficjów przyznając prawo do wyznaczania osoby ich zastępującej⁹. W przypadku kapituły Św. Mikołaja nie zachowały się żadne świadectwa restrykcyjnego ustawodawstwa wobec wikariuszy. Niewątpliwie mieli możliwość obejmowania innych prebend, choć w przypadku braku rezydencji, obwarowane koniecznością opłacenia swojego substytutu w kolegiacie¹⁰. Poświadczenie objęcia dodatkowego beneficjum mamy jednak tylko dla dwunastu wikariuszy otmuchowskich, czyli ok. 30% grupy. W przeważającej większości uzyskiwali oni parafie i altarie położone na obszarze księstwa biskupiego, bądź inkorporowane do kolegiaty (Mikołaj Folland, Bartłomiej Smolicz). Wyjątkami byli jedynie Andrzej z Otmuchowa, który w 1429 r. otrzymał papieską prowizję na parafię w Bytomiu oraz Piotr z Sycowa nominowany na parafię w miejscowości Domaśław oraz

⁶ WIECZOREK, *art. cyt.*, s. 78. Znaczny wzrost stopnia wykształcenia niższego duchowieństwa obserwujemy od odnowienia Akademii Krakowskiej w 1400 r. Stąd wśród 74 wikariuszy płockich poświadczonych do poł. XV w. studia podjęto już ok. 15%; por. RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, cz. I, s. II.

⁷ E. WÓLKIEWICZ, *Prałaci i kanonicy kapituły św. Bartłomieja w Głogówku (1379-1500)*, w druku.

⁸ *Tamże*.

⁹ RADZIWIŃSKI, *dz. cyt.*, cz. U, s. 25.

¹⁰ Por. rozdz. 4.

altarie we Wrocławiu i Ołomuńcu. Zjawisko obejmowania prebend w najbliższym sąsiedztwie siedziby kapituły jest poświadczony także m.in. w przypadku kapituły plockiej¹¹ i wynikało z starań o łączenie obowiązków w obu miejscach. Dwóch wikariuszy Jan Seraphin i Piotr Kyndeler awansowało na kanonię otmuchowską, natomiast tylko jedna osoba otrzymała prowizję na prebendę kanoniczną poza obszarem ziemi otmuchowsko-nyskiej.

W znacznie większym stopniu zjawisko kumulacji prebend obserwujemy w przypadku mansjonarzy. Przede wszystkim — przynajmniej jedno dodatkowe beneficjum posiadało 24 duchownych, czyli niemal połowa grupy. Pięć osób otrzymało najwyżej cenione prebendy prałackie: Piotr Unruhe został dziekanem poznańskim, Mikołaj Wenke prepozytem otmuchowskim, Jakub Eychholz kustoszem w katedrze wrocławskiej, Henryk Roli uzyskał archidiaconat w Głogowie, a Jan Reyntschke scholasterię w Raciborzu. Jedenastu mansjonarzy objęło kanonie w śląskich kolegiatach i wrocławskiej kapitule katedralnej¹². Również dziesięciu duchownych było plebanami, a niemal każdy z kumulujących beneficja posiadał przynajmniej jedną altarię (15 osób).

W czasach nowożytnych powszechny był zwyczaj nadawania mansjonarii w kolegiacie wikariuszom¹¹. Nie obserwujemy jednak takiej praktyki zwyczajowej w XIV i XV w. i jedynie 2 wikariuszy otmuchowskich było jednocześnie członkami kolegium mansjonarzy. W obu przypadkach objęcie wikariatu poprzedzało uzyskanie prebendy mansjonarza.

Tab. 4. Wikariusze otmuchowscy jako plebani i altaryści

Wikariusz	Okres poświadczenia na wikarii	Parafia	Altaria	Okres poświadczenia na prebendzie
Piotr z Sycowa	1391	<i>Bogenow</i> Domasław	Biskupów Nysa Wrocław Ołomuniec	1383 1388 1403 1406 1406
Piotr de Waldow	1391-1436	Ręków Pakosławice	Nysa	1402-1443 1420 1435
Jan Seraphin	1397-1405		Nysa	1407-1409
Jan Briger	1403	Stary Las		1388-1392

¹¹RADZIMIŃSKI, *dz. cyt.*, s. 9.

¹² W tym jeden — Piotr Fossoris prawdopodobnie.

¹³ Visitatio I, s. 98.

Wikariusz	Okres poświadczenia na wikarii	Parafia	Altaria	Okres poświadczenia na prebendzie
Mikołaj Bernhardi	1413-1416		Otmuchów	1415
Zygmunt Rewsse	1414-1440		Nysa	1406-1416
Piotr Kyndeler	1415-1431	Czarnolas Karłowice Wielkie	Vidnava	1390-1399 1431-1433 1434-1447
Mikołaj Folland	1423-1424	Wiązów		przed 1444
Andrzej z Otmuchowa	1429	Bytom	Vidnava	1427 1429
Jakub Fedeler	1437		Nysa	1437
Jan Stalny	1451-1474		Nysa	1447
Bartłomiej Smolicz	1465-1483	Wiązów		1483

Tab. 5. Mansjonarze otmuchowscy jako plebani i altaryści

Mansjonarz	Okres poświadczenia na mansjonarii	Plebania	Altaria	Okres poświadczenia na prebendzie
Jerzy Nail	1386-1397	Lipniki	Wrocław	1387 1402
Bartłomiej de Wyrbin	1397-1420		Otmuchów Vidnava	1413-1420 1418
Witek z Markowie	1399-1402	Lipniki Ręków		ok. 1413-1416 1419-1420
Mikołaj Zeydenberg	1406-1418	Ilawa Bernatice	Vidnava	1402 1402 1414-1418
Jan Briger	1407	Stary Las		1391
Piotr Henczil	1409		Nysa	1406
Mikołaj Czelder	1411-1415		Nysa	1415
Mikołaj Wenke	1411-1412	Ząbkowice Śl.	Ząbkowice Śl. Wrocław (Św. Jan)	1414-1417 1418 1418
Henryk Wolfilsteyner	1411-1415	Koperniki	Wrocław	1407-1417 1414-1415
Andrzej Heyncze	1414-1416		Nysa Nysa	1414-1416 1418
Mikołaj	1415-1428	Kobiela		1415-1428

Kumulacja beneficjów

231

Mansjonarz	Okres poświadczenia na mansjonarii	Plebania	Altaria	Okres poświadczenia na prebendzie
Michał Beyer	1416		Nysa	
Henryk z Mikulovic	1416		Otmuchów	1423
Jakub Eycholz	1416-1417	Nysa	Wrocław (Św. Idzi) Nysa Wrocław (Św. Jan)	1424-26, 1433-37 1428 1444
Henryk Roli	1417	Nysa Karłowice Wielkie		1412 1414
Sylwester Bartkonis	1419-1469		Nysa	1434
Jan Newisch	1435-1449		Paczków Nysa	1440
Piotr Gleywicz	1442-1462	Ratnowice Radzikowice	Nysa	1434 1434 1444-1449
Mikołaj Tschanstewicz	przed 1448		Paczków	1463
Konrad Loss	1447-1455	Trzeboszowice		1446-1447
Jan Reyntschke	1462-1478		Nysa (Św. Jakub) Nysa (Św. Jan)	1470-1492 1477
Bartłomiej Smolicz	1469-1483	Wiązów		1483

VII

STOSUNKI KAPITUŁY ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM

I. STOLICA APOSTOLSKA WOBEC KAPITUŁY ŚW. MIKOŁAJA

Wkrótce po wydaniu aktu erekcyjnego kapituły biskup Wacław zwrócił się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o konfirmację nowej fundacji. W odpowiedzi Urban VI w bulli z 4 października 1388 r. zlecił arcybiskupowi praskiemu Janowi z Jenštejna sprawdzenie, czy proces fundacyjny przebiegał prawidłowo¹. Przedstawiciel papieski nie został wyznaczony przypadkowo — ówczesny arcybiskup praski był blisko związany z kurią rzymską². Jan z Jenštejna potrzebował na swoją misję niemal rok, niemniej 27 września 1389 r. na mocy papieskiego mandatu zatwierdził *ecclesiam collegiatam S. Nicolai et Collegium duodecim canonicorum secularium et prebendarum cum eorum dignitatibus, vicariis, ministris*³. Następca Urbana VI na Stolicy Apostolskiej Bonifacy IX przyznał z kolei kapitule otmuchowskiej istotny przywilej odpustowy. W bulli z 8 marca 1401 r. zostało udzielone 100 dni odpustu wiernym odwiedzającym kościół kolegiacki w dzień Bożego Narodzenia, Obrzezania Pańskiego, Epifanii, Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia, Bożego Ciała, Zielonych Świątek, oraz w święta maryjne: Narodzin, Zwiastowania, Oczyszczenia, Niepokalanego Poczęcia, Nawiedzenia, Wniebowzięcia NMP, jak również święta: narodzin Jana Chrzciciela, śś. Piotra i Pawła, św. Mikołaja, św. Stanisława oraz w dzień konsekracji świątyni. Ponadto 40 dni odpustu zostało zagwarantowane wszystkim, którzy odwiedziliby świątynię w oktawy Bożego Narodzenia, Epifanii, Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia, Bożego Ciała, Narodzin i Wniebowzięcia NMP, jak i narodzin św. Jana Chrzciciela, dzień śś. Piotra i Pawła, oraz sześć dni następujących po Zielonych Świątkach⁴. Przywilej odpustowy został udzielony kolegiacie na okres siedmiu lat, a zyski z ofiar wiernych miał zostać przekazane na rzecz funduszu budowlanego świątyni⁵. Kolejne kontakty ze Stolicą Apostolską duchowni otmuchowscy nawiązali w latach dwudziestych XV w. w związku ze staraniami o papieskie potwierdzenie inkorporacji do kolegiaty parafii w Wiązowie. 23 maja 1420 r. Marcin V

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 85.

² J. CECHURA, *Ceske zeme v lelech 1378-1437. Lucemburkove na ceskem trune*, t. 11, Praha 2000, s. 23.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 90.

⁴ *Tamże*, sygn. 187; MBV 5/2, nr 1738.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 187.

wydał bullę, w której udzielił zgodę na przyłączenie tej parafii wraz z zachowaniem jednak praw poprzedniego plebana Jana Windincka, który miał dożywotnio korzystać z jej dochodów⁶. Z chwilą uzyskania papieskiej confirmacji kapituła zobowiązana była do zapłaty annat ze wspomnianej parafii. Z tego względu w 1422 r. przekazano na ręce nuncjusza papieskiego Piotra Wolframiego 37 węgierskich florenów⁷. Wkrótce do Rzymu przekazano też dalsze 75 grzywien srebra, co zostało odnotowane w księdze rachunkowej z przełomu 1423 i 1424 r.⁸ Przez następnych trzydzieści lat brak jest jakichkolwiek świadectw o korespondencji kapituły Św. Mikołaja ze Stolicą Apostolską. Do ponownego zwrócenia się do kurii w latach sześćdziesiątych XV w. skłoniło kanoników rozpoczęcie procesu o należne jej dochody z samorządami Osobłogi i Prudnika. W wyniku ich interwencji 1 grudnia 1455 r. Mikołaj V wydał bullę nakazującą prepozytowi klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku rozstrzygnięcie wspomnianego sporu⁹. Ponownie w tej sprawie zwrócił się do prepozyta kłodzkiego w 1463 r. Pius II¹⁰. Wiadomo też, że jednym z sędziów w tym procesie, który ciągnął się jeszcze w latach 90-tych XV w., był legat papieski Hieronim Lando, arcybiskup Krety". Z kolei w 1473 r. kapituła otrzymała przywilej odpustowy od innego legata apostolskiego — kardynała Marka Barbo, patriarchy akwilejskiego. Wedle jego litery wszyscy, którzy uczestniczyliby w nabożeństwach odprawianych w kolegiacie w dzień Bożego Narodzenia, Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia, Zielonych Świątek oraz Wniebowzięcia mieli uzyskać 100 dni odpustu. Przywilej ten miał obowiązywać na wieczne czasy, a środki zebrane z ofiar wierznych miały wspomóc fundusz remontowy świątyni oraz posłużyć do zakupu ksiąg i sprzętów liturgicznych¹².

Jak już wspomniano w rozdziale V, w przeciwieństwie do wielu innych kapituł, papież niemal nie ingerowali w obsadę prałatur i kanonii w kapitule Św. Mikołaja, co związane było posiadaniem praw patronatu nad jej prebendami przez osoby świeckie. Jedynym znanym świadectwem prowizji na prebendę otmuchowską pozostaje akt nadania kustodii Janowi Teycherowi w 1461 r. przez Piusa II¹³.

Warty zbadania jest stosunek członków kapituły Św. Mikołaja do silnego w XV w. ruchu koncyliarystycznego. Z grona duchownych kapituły otmuchowskiej niewątpliwie najaktywniej w ten ruch zaangażował się kanonik, a później prepozyt Mikołaj Wenke. W 1432 r. jako wysłannik biskupa Konrada oraz biskupa lubuskiego

⁶ *Tamże*, sygn. 541: K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wanssen und des Wansener Halles*, cz. I, Ohlau 1927, s. 40.

⁷ *Tamże*, s. 41.

⁸ *Registrum II*, s. 40.

APWr, Rep. 102, sygn. 728.

¹⁰ *Tamże*, sygn. 749.

¹¹ *Tamże*, sygn.: 747, 748, 751.

¹² AAW, Dok.POTm. 8 III 1473.

¹³ RG 8, nr 1966.

udał się on na sobór bazylejski¹⁴. W Bazylei brał udział w obradach *deputationis pro reformatorio*¹⁵. We wrześniu tego samego roku został wybrany do delegacji mającej przedstawić postanowienia soboru Władysławowi Jagielle¹⁶, natomiast w listopadzie 1433 r. wyznaczono go na posła soboru do Saksonii i Magdeburga¹⁷. Brak jest jednak świadectw, aby stanowisko Mikołaja Wenke odzwierciedlało postawy ogółu kanoników kapituły Św. Mikołaja. Wenke w czasie swojego pobytu w Bazylei obok prebendy otmuchowskiej posiadał także kanonię katedralną i wszystko wskazuje, że podzielał wówczas poglądy tego środowiska. Jak wykazał Jan Drabina kapituła katedralna stanowiła na Śląsku najsilniejszy ośrodek zwolenników idei soborowych¹⁸. Wśród duchownych kapituły Św. Mikołaja znaleźli się jednak i przedstawiciele nurtu antykoncylarystycznego, jak kustosz Henryk Roraw¹⁹. Najlepszym źródłem do określenia stanowiska kapituł diecezji wrocławskiej są akta synodu w 1446 r., gdy każda korporacja musiała zadeklarować czy poprze biskupa w sprawie złożenia przysięgi wierności Eugeniuszowi IV. Kapituła katedralna wraz z kapitułami Św. Krzyża we Wrocławiu, Św. Jadwigi w Brzegu, NMP w Raciborzu była wówczas przeciwna tej decyzji, z kolei kanonicy z Legnicy i Opola wyrazili swoje poparcie dla biskupa. W materiałach synodu brak jest jednak świadectwa, czy pytano o stanowisko w tej sprawie obecnych na synodzie przedstawicieli kapituły Św. Mikołaja. J. Drabina wiąże to z lojalną postawą korporacji wobec biskupa Konrada, za czym dodatkowo przemawia fakt reprezentowania kapituły przez wieloletniego kapelana biskupiego Piotra Kyndelera²⁰.

2. BISKUPI WROCŁAWSKY A PRAŁACI I KANONICY OTMUCHOWSCY

Szczególną opieką, co zrozumiałe, cieszyła się kapituła Św. Mikołaja w czasie pontyfikatu jej fundatora — biskupa Waclawa. Bardzo istotne jest, że oprócz samego biskupa, hojnymi benefaktorami fundacji zostały także osoby z jego najbliższego otoczenia. W gronie tym oprócz duchownych posiadających prebendy otmuchow-

¹⁴ W. MARSCHALL, *Schlesier auf dem Konzil von Basel*, AHC 8 (1976), s. 307; J. DRABLNA, *Idee koncyliaryzmu na Śląsku. Wkład miejscowych środowisk intelektualnych w ich upowszechnianie*, Kraków 1984, s. 65; TENŻE, *Duchowieństwo diecezji wrocławskiej wobec schizmy zachodniej i koncyliaryzmu*, SKHS 41 (1986), s. 512; TENŻE, *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, Euh 30 (1986), s. 41; TENŻE, *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 32; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 209, s. 414.

¹⁵ MARSCHALL, *art. cyt.*, s. 307.

¹⁶ 22 września 1432 r.; BP 5, nr 1354.

¹⁷ MARSCHALL, *art. cyt.*, s. 307.

¹⁸ DRABLNA, *Śląskie środowiska*, s. 41.

¹⁹ *Tamże*, s. 42.

²⁰ *Tamże*, s. 43-44.

skie, a więc z tego względu zainteresowanych rozwojem kapituły, znaleźli się także dwaj członkowie kolegiaty Bożego Ciała z Legnicy — rodzimego miasta biskupa Waclawa. Kustosze legnicki Marcin ufundował w kolegiacie otmuchowskiej prebendę precentora z uposażeniem 12 grzywien oraz przekazał dalsze trzy grzywny na swój anniwersarz, natomiast imieniem kanonika Ottona Reisewitza była określana jedna z kaplic w kościele kolegiackim²¹. Związkami z biskupem można także tłumaczyć donację kanonika lubuskiego Mikołaja z Freiburga, który ufundował mszę w kolegiacie otmuchowskiej²². Wśród dobroczyńców kapituły znaleźli się wówczas nie tylko duchowni związani z biskupem, ale i poświadczone na jego dworze osoby świeckie — biskupi wójt w Legnicy Jan de Falkinhain²³ oraz rycerze z jego otoczenia: Piotr Gawske²⁴, Albert Schaff i Jakusz Sak²⁵. Był to wyjątkowy przypadek, gdyż żaden ze świeckich, występujących na dworze następców Waclawa, nie wykazywał zainteresowania fundacją otmuchowską. Jak wspomniano wcześniej, w swoim testamencie biskup Waclaw pozostawił legaty tylko dla dwóch instytucji kościelnych w swojej diecezji — ufundowanej przez jego ojca i stryja kapituły Bożego Grobu w Legnicy i dla własnej fundacji — kapituły Św. Mikołaja. Znacząca jest jednak różnica w zapisach — duchowni legniccy otrzymali tylko jeden duży złoty pierścień z szafirem, co miało raczej jedynie znaczenie symboliczne, natomiast otmuchowscy — dwa krzyże, w tym jeden ozdobiony szlachetnymi kamieniami, czterdzieści cztery złote pierścienie *cum ipsorum lapidibus*, 12 pierścieni srebrnych pozłacanych, pięć manualów srebrnych, złotą łyżkę, srebrną monstrancję, a ponadto wszystkie należące do testatora pieniądze oraz naczynia²⁶. Za czasów rządów biskupa Waclawa większość prebend w kapitule została obsadzona osobami z jego najbliższego otoczenia. Łącznie do kapituły weszło wówczas 20 osób w różnym stopniu związanych z dworem biskupim. Wśród nich byli dwaj kanclerze (Mikołaj Pfluger, Teodoryk Kreuzburg), dwie osoby sprawujące urząd oficjała (Jerzy Fulschussil, Leonard z Ząbkowic Śląskich) oraz najczęściej towarzyszący biskupowi jego skarbnik Ulryk ze Spiry oraz kapelan Jan Augustini²⁷. Po rezygnacji Waclawa z sakry biskupiej w 1417 r. kapituła straciła swoje uprzywilejowane stanowisko u boku biskupa. Z okresu niemal trzydziestoletniego pontyfikatu Konrada brak jest jakichkolwiek świadectw nadań biskupa na rzecz korporacji. W księdze protokołów kapitulnych zachował się też mało pochlebny zapis o pijaństwie Konrada — *quod episcopus (...), qui hoc tempore vixit, fuit bibulus, qui nemini contulit beneficium, nisi ei prius vas vini italici aut*

²¹ APWr, Rep. 102, sygn. 355.

²² *Tamże*, sygn. 101.

²³ AAW, sygn. X. 42.

²⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 529.

²⁵ Por. Registrum II, s. 93-94.

²⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 520.

²⁷ Por. G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, s. 158-159.

*ad minus vas cerevisie praestantissime obtulisser*²⁸. Nie oznacza to jednak, że istniały wówczas rozdziewięki między kapitułą a biskupem. Wspomniany w poprzednim paragrafie przykład zachowania przedstawicieli kapituły podczas synodu z 1446 r. wskazuje, że kapituła pozostała wierna swojemu ordynariuszowi. W tym czasie jednak wyraźnie mniejsza była już w kapitule liczba osób mogących być uznanych za współpracowników biskupa. W całym okresie swoich rządów Konrad promował do kapituły tylko dziewięć osób ze swego najbliższego otoczenia. Niewiele informacji o relacjach kapituły z ordynariuszami zachowało się z czasów pontyfikatów Piotra Nowaka i Jodoka z Rožmberka. Wiemy jedynie, że Jodok przesłał do Rzymu suplikę w sprawie przeniesienia korporacji do kościoła Św. Jakuba w Nysie, niewątpliwie zredagowaną na prośbę prałatów i kanoników otmuchowskich²⁹. Spośród duchownych poświadczonych na dworze Piotra Nowaka do kapituły Św. Mikołaja weszły najwyżej cztery, jakkolwiek dość wpływowe osoby: jego krewny Jerzy Nowak, kapelan Jakub Steyner, kanclerz Henryk Czewehner i notariusz Mikołaj Sculteti. Również cztery osoby wypromował biskup Jodok, w tym swego kanclerza Mikołaja Mokewicza i zaufanego Stanisława Gneffko. Dobre kontakty utrzymywali kanonicy z następcą Jodoka — Rudolfem z Riidesheim. Na prośbę duchownych otmuchowskich dokonał on translacji kolegium na Stare Miasto w Nysie, przekazując im tamtejszy kościół parafialny Św. Jana³⁰. Wiadomo również, że biskup nadał korporacji prawa własności do domu na ulicy Brackiej, należącego wcześniej do fundacji Acha-cego i Mikołaja Wenke³¹. Z bliskich współpracowników biskupa przynajmniej cztery osoby otrzymały beneficjum w kapitule Św. Mikołaja: Jan de Monte, które przyjechał wraz z nim z Nadrenii; Michał Blorok, kanclerz Rudolfa i notariusz synodu w 1475 r.; jego oficjał Mikołaj Merboth; oraz kapelan Mikołaj Hermanni.

3. MIESZCZANIE OTMUCHOWSCY WOBEC DUCHOWNYCH KAPITUŁY

Relacje mieszczaństwa z duchowieństwem kapituł nie zawsze układały się harmonijnie. Erich Meuthen cytuje przykłady wystąpień mieszczan Freiburga i Getyngi, którzy nie zgodzili się na powstanie kapituł w obrębie murów ich miast³². W przypadku Otmuchowa nie mamy świadectw tak ostrych konfliktów, warto jednak prześledzić kontakty jakie łączyły duchowieństwo kapituły Św. Mikołaja z ich sąsiadami z miasta. Koncentrowały się one wokół trzech najważniejszych zagadnień: związ-

²⁸ APOp, ZK 40, s. 220.

²⁹ Por. rozdz. II.

³⁰ Por. rozdz. II, przyp. 210.

³¹ APWr, Rep. 102, sygn. 821.

³² E. MEUTHEN, *Stift und Stadt als Forschungsproblem der deutschen Geschichte*, w: TENZE (red.), *Stift und Stadt*, s. 22-23.

ków gospodarczych i kwestii własności kapituły w mieście, duszpasterstwa dla ludności miasta i pobożnych fundacji mieszczan oraz rekrutacji duchownych spośród synów mieszczańskich³³. Jak wspomniano wyżej w chwili fundacji kanonicy otrzymali prawa własności do budynku kościelnego oraz wszystkich posiadłości należących wcześniej do plebanów otmuchowskich. W kilka lat później biskup Wacław zatwierdził im także prawo do domów i parcel położonych wokół kolegiaty i cmentarza³⁴. Spowodowało to utworzenie odrębnej, wydzielonej części miasta, zamieszkałej wyłącznie przez duchownych. Utrzymaniu tego charakteru sprzyjało wprowadzenie do statutów z 1391 r. zakazu wynajmowania kurii kanonickich osobom świeckim³⁵. O dodatkowym i naturalnym oddzieleniu tego obszaru od reszty miasta decydowało także jego położenie na wzniesieniu powyżej rynku miejskiego. Własnością kapituły było także osiem łąnów usytuowanych przed miastem oraz sąsiadujące z nimi ogrody. Wkrótce drogę łączącą zabudowania kapituły Św. Mikołaja z tymi terenami zaczęto nazywać Kapitulną³⁶. Wspomniane tereny uprawne i ogrody były w większości dzierżawione przez mieszkańców Otmuchowa i już z racji tego prałaci i kanonicy utrzymywali z mieszczanami częste kontakty gospodarcze. Ponadto kapituła posiadała też czynsze z jatek na rynku oraz dwa domy w mieście, które wynajmowała lokatorom³⁷. Stosunkowo rzadko natomiast korporacja dokonywała zakupów czynszów z nieruchomości miejskich. Znanych jest tylko kilka takich transakcji o wartości od 1/4 do 1 grzywny czynszu³⁸. Przeważająca większość z nich opiewała na kwotę połowy grzywny, co pośrednio wskazuje, że mieszczanie stosunkowo niewielkiego miasta nie stanowili dla kapituły atrakcyjnych kredytobiorców. Zdecydowanie korzystniejsze dla niej było lokowanie kapitału w renty ziemskie, z których w tym samym okresie uzyskała ona 109,5 grzywny czynszów³⁹. W tym przypadku obok możliwości pozyskania wyższej jednostkowej kwoty, która tylko wyjątkowo spadała poniżej 1 grzywny, a mogła sięgać i trzydziestu, istotne było też wspomniane w rozdziale o uposażeniu preferowanie przez instytucje kościelne lokowania pieniędzy w renty ziemskie⁴⁰. Kapituła stanowiła dla miasta ważnego odbiorcę towarów. Oprócz zakupów na potrzeby osobiste dokonywanych przez samych kanoników, korporacja nabywała ze wspólnej kasy drewno, węgiel, materiały

³³ Por. M. KOCZERSKA, *Związki kanoników katedry krakowskiej z mieszczaństwem Krakowa w XV wieku*, w: H. MANIKOWSKA, H. ŻAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne W mieście średniowiecznym*. Warszawa 2002, s. 161; G. ROTTHOFF, *Beziehungen zwischen Stift und Stadt Xanten im 14./15. Jahrhundert*, w: E. MEUTHEN (red.), *Stift und Stadt am Niederrhein*, Kleve 1984, s. 47-52.

³⁴ Por. rozdz. II.

³⁵ APWr. Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 8v.

³⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 801.

³⁷ Por. rozdz. III.

³⁸ APWr, Rep. 102, sygn.: 192, 359, 381, 429, 443, 503, 532, 624.

³⁹ Por. rozdz. III.

⁴⁰ Por. rozdz. III, podrozdz. 4.3.

budowlane, świece i kadzidła⁴¹. W rachunkach kapitulnych pojawiają się wydatki na zakup mąki oraz innych towarów spożywczych. Tylko w ciągu trzech dni majowej kapituły generalnej prokurator zakupił żywności dla zgromadzonych prałatów i kanoników za niemal 2,5 grzywny⁴². Do prac przy remontach świątyni i kurii kanonicznych byli zatrudniani miejscy cieśle i murarze⁴³; kapituła potrzebowała też innych pracowników budowlanych oraz osób do transportu drewna na opał. Nawet osoby niewykwalifikowane mogły znaleźć zatrudnienie przy sprzątanii kościoła⁴⁴, czy jako posłańcy kapituły⁴⁵. Z drugiej strony poświadczono jest wynajęcie przez kapitułę fachowca, jakim niewątpliwie był miejski zegarmistrz⁴⁶. Jak wspomniano wcześniej spośród mieszczan i przedmieszczan Otmuchowa rekrutowali się wójtowie korporacji⁴⁷.

Najważniejszą funkcją kapituł kolegiackich było uroczyste odprawianie *officium divinum*, niemniej jeśli kościół połączony był z parafią, zobowiązane były one także do zapewnienia posług duszpasterskich dla ludności⁴⁸. Już w akcie fundacyjnym podkreślono rolę korporacji otmuchowskiej w tej materii ustanawiając wikariusza, który miał w niedziele i święta głosić kazania w zrozumiałym dla wiernych języku polskim. Wikariusz ten miał przejąć wszystkie zadania duszpasterskie dawnego plebana otmuchowskiego i z tego względu do jego obowiązków należało udzielanie sakramentów. W związku z tym fundator zobowiązał go do utrzymywania konia, aby duchowny zawsze mógł dotrzeć do chorego z ostatnim namaszczeniem⁴⁹. Przed 1420 r. doszło także do powołania dla parafian kaznodziei niemieckiego, którą to funkcję pełnił wówczas jeden z wikariuszy. W 1423 r. zgodnie z wolą Zygfrйда Fulschussila, z obowiązkami wygłaszania kazań w języku niemieckim połączono jedną z kanonii. Rozwiązanie to niewątpliwie podniosło poziom kazań, zwłaszcza, że kanonię tę powierzano osobom z wykształceniem akademickim⁵⁰. Miało ono jednak i niekorzystne skutki, gdyż z powodu nieprzestrzegania rezydencji przez kanoników, gmina przez dłuższy czas mogła być pozbawiona kaznodziei. Potwierdza to przykład posiadającego tę kanonię Michała Bloroka, którego kanonicy czasowo wykluczyli z kapituły za zaniedbywanie obowiązków kaznodziejskich⁵¹. Parafianie niewątpliwie najsilniej

⁴¹ Np. Registrum II, s. 138.

⁴² *Tamże*, s. 112-113.

⁴³ *Tamże*, s. 134.

⁴⁴ *Tamże*, s. 138.

⁴⁵ Np. *tamże*, s. 99.

⁴⁶ *Tamże*, s. 138.

⁴⁷ Por. rozdz. IV.

⁴⁸ Por. J. SZYMAŃSKI, *Kapituła kolegiacka w Wojniczu 1465-1786*, Lublin 1962, s. 96.

⁴⁹ Por. rozdz. IV.

⁵⁰ Obaj znani posiadacze tej kanonii do 1477 r. — Mikołaj Tschanstewicz i Michał Blorok — tytułowali się stopniem magistra.

⁵¹ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 (1938), s. 98.

związani byli ze swoimi duszpasterzami. Przemawia za tym przykład darowizny mieszczanina Marcina Smolana z 1420 r., który przekazał swój dom ówczesnemu kaznodziei polskiemu Zygmuntowi oraz kaznodziei niemieckiemu Andrzejowi" oraz nadanie dla kanonii kaznodziejskiej czynszu w wysokości połowy grzywny przez Wawrzyńca Beckera z żoną⁵³.

Bardzo ciekawym źródłem do poznania postaw i oczekiwań wiernych wobec duchownych kapituły są akta procesu wytoczonego przez prałatów i kanoników kurasowskiemu Janowi Stalnemu. Oskarżony sam wywodził się z rodziny mieszczańskiej z Otmuchowa, więc z dużym stopniem mógł reprezentować poglądy swojej gminy. Wedle zapisu w aktach miał w swoich kazaniach podburzać parafian głosząc, że prałaci i kanonicy korzystają z dochodów kościoła, a zaniedbują modły za wiernych⁵⁴. Stałny krytykował też publicznie wikariuszy kolegiackich przyrównując ich do bachantów i łuczników⁵⁵. Największe oburzenie miejscowej ludności wywołały jednak jego słowa, że przez zaniedbanie przez wikariuszy celebracji przepisanych godzin kanonicznych w dniu św. Klemensa gminę nawiedziła powódź: *in maiorem incitationem et instigationem populi dicit, inundationes aquarum hoc anno non alias venisse nisi ex eo quod spirituales hic per hoc denotans vicarios non celebrasset festum sancti Clementi pape, cum hoc festum in tota dyocesi predicatur celebre*⁵⁶. Wymienione przykłady potwierdzają, że wierni oczekiwali od duchowieństwa przede wszystkim modlitw, za pomyślność ich i miasta i wszelka niesumienność była powodem narastającej krytyki⁵⁷.

Bardzo skromnie przedstawiają się donacje mieszczan otmuchowskich na rzecz kolegiaty. O pierwszym nadaniu mamy świadectwo dopiero z 1409 r., czyli w ponad 20 lat po akcie fundacji. Nie obejmowało ono zresztą darowizny w gotówce, tylko zwolnienie wszystkich posiadłości kapituły z jakichkolwiek czynszów należnych wójtom otmuchowskim⁵⁸. Oprócz rodziny wójtowskiej wśród pierwszych benefaktorów pojawili się i przedstawiciele patrycjatu miasta. W 1411 r. posiadająca dom na rynku Małgorzata Smalczynne przekazała korporacji roczny czynsz w wysokości jednej grzywny⁵⁹. W następnych latach zapisy były liczniejsze, ale ich wysokość najczęściej nie przekraczała 1 grzywny czynszu⁶⁰. Nieco więcej warty był dom, który

⁵³ APWr, Rep. 102, sygn. 542.

⁵⁴ W. URBAN, *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej. Bp Rudolfz Rudesheim (1468-1482)*, STV 4(1966), s. 150.

⁵⁴ (...) *aliasque iniurias ipsu irrogando atque animo stolido exclamando, ubi sunt prelati et canonici, qui proventus et redditus ecclesie recipiunt, sed orare pro animabus nesciunt, verbis salis confusis populum communem incitando et instigando* APOp, Akia miasta Otmuchowa, sygn. 59, s. 6.

⁵⁵ *Tamże*, s. 6.

⁵⁶ *Tamże*, s. 6-7.

⁵¹ Por. H. MANIKOWSKA, *Religijność miejska*, w: TAŻ, H. ZAREMSKA (red.), *Ecclesia et civitas*, s. 28.

⁵⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 306.

⁵⁹ *Tamże*, sygn. 345.

⁶⁰ Registrum U, s. 103; APWr. Rep. 102, sygn.: 746, 605. Łącznie w latach 1417-1477 poświadczonych jest 7 zapisów mieszczan otmuchowskich na rzecz kolegiaty bądź jej duchownych; por. rozdz. III, podrozdz. 3.

przeszedł na rzecz kapituły w wyniku darowizny Jana Zemelera (1455 r.)⁶¹. Natomiast już trudna do oszacowania jest wartość wszystkich ruchomych i nieruchomych rzeczy zostawionych prałatom i kanonikom przez mieszczańkę Annę Smolkynne⁶². Brak jest jakichkolwiek świadectw, aby mieszczenie wspomogli odbudowę świątyni prowadzoną przez kapitułę w na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XV w. Także żaden z mieszczan nie ufundował w kolegiacie kaplicy czy ministerium ołtarzowego, co było powszechnym zwyczajem w większych ośrodkach. Nawet w niewielkim Głogówku jedna z rodzin mieszczańskich odznaczyła się fundacją altarii w miejscowej kolegiacie, dodatkowo przekazując na jej rzecz 2 ornaty, kielich i baldachim⁶³. Analiza wykazu osób, w intencji których odprawiane były msze rocznicowe w kolegiacie wskazuje, że przeważającą większość z nich stanowili duchowni. Na 83 osoby, świeckich było tylko 31 nazwisk, w tym 17, które można zidentyfikować jako należące do mieszczan otmuchowskich⁶⁴. W kolegiacie Sw. Mikołaja do 1477 r. nie mamy też żadnych świadectw o funkcjonowaniu bractwa religijnego.

W świetle tych danych trudno oprzeć się wrażeniu, że kapituła stanowiła w mieście w pewnym stopniu ekskluzywne gremium. Kanonicy, zajęci obowiązkami u boku biskupa zaniechali rezydencję i obowiązki liturgiczne, co stało się jednym z powodów konfliktów w gminie, do jakich doszło w latach 60-tych XV w. Ekskluzywność grupy prałatów i kanoników powiększał jeszcze fakt bardzo nikłej rekrutacji duchownych spośród mieszczan Otmuchowa. Tylko jeden syn mieszkańca miasta — Jan Newisch krótko posiadał kanonię w kapitule, a większy udział Otmuchowian odnotowano jedynie w grupie wikariuszy.

⁶¹ APOp, ZK 40, s. 221.

⁶² APWr, Rep. 102, sygn. 650.

⁶³ AAW, Dok. PGłog. 25 VI 1422; CDS 33, nr 4, s. 153.

⁶⁴ Registum II, s. 93-95; Registum III, k. 4r-6r.

ZAKOŃCZENIE

Ufundowana w 1386 r. kolegiata Św. Mikołaja w Otmuchowie była instytucją pod kilkoma względami wyjątkową. Wyróżniały ją osoby fundatorów — lekarza biskupiego Bertolda Fulschussila i biskupa wrocławskiego Waclawa. Pamięć o pierwszym z nich szybko zaginęła i w dokumentach kapitulnych już wiek później jako jej założyciel wymieniany jest tylko biskup. W pracy wykazano, że rzeczywistym inicjatorem fundacji był Bertold, pochodzący z rodziny zamożnych mieszczan nyskich. Na tle karier wybieranych przez innych przedstawicieli rodziny, losy Bertolda wydają się w dużej mierze typowe. Podobnie jak brat, brat stryjeczny i przynajmniej pięciu innych krewnych ze swojego pokolenia wybrał karierę duchowną. Także plan założenia kolegiaty można odnieść do ogólnej praktyki donacyjnej rodziny, która przekazała znaczne sumy na uposażenie ołtarza Bożego Ciała w rodowej kaplicy w kościele Św. Jakuba w Nysie. Zarówno altaria, jak i kanonie w kolegiacie były jednocześnie uposażeniem dla członków rodziny; do 1410 r. w kapitule zasiadało czterech lub nawet pięciu Fulschussilów. Wybór Otmuchowa na miejsce fundacji był zapewne decyzją biskupa, który chciał w ten sposób podnieść znaczenie kościoła parafialnego w swoim mieście rezydencjonalnym. Nie można wykluczyć, że biskup zamierzył utworzenie gremium doradczego, przydatnego podczas dłuższych pobytów na zamku otmuchowskim. Po śmierci protektora kolegiaty biskupa Waclawa fundacje na jej rzecz stały się coraz rzadsze. Załamanie fundacji przyniosły najazdy wojsk husyckich w 1428 i 1430 r., które spustoszyły kościół kolegiacki i pobliskie zabudowania. Okupacja zamku i miasta przez husytów spowodowała przenosiny kanoników do Nysy. Do Otmuchowa wrócili dopiero w latach sześćdziesiątych po odbudowie kościoła. Upadek znaczenia miasta i ustalenie się rezydencji biskupów w Nysie zdecydowały o stałym przeniesieniu kapituły do Nysy, co nastąpiło 1 września 1477 r.

Pierwotne uposażenie kapituły stanowiło zapisane jej przez Bertolda Fulschussila 133 grzywny czynszów, przekazana przez biskupa Waclawa wieś Jędrzychów oraz dochody parafii w Otmuchowie i Pakosławicach. Łącznie dochody wynosiły ponad 400 grzywien rocznie, a w 1421 r. zostały powiększone o bogato uposażoną parafię w Wiązowie, której dochody szacowano na ok. 130 grzywien. Ciężkie straty przyniósł kapitule okres wojen z husytami i w latach 40-tych korporacja pobierała tylko ok. 50% sum uzyskiwanych z należnych jej dziesięcin. Większość zysków prałaci i kanonicy inwestowali w zakup rent ziemskich i wsi, a tendencja ta nasiliła się zwłaszcza w II poł. XV w.

Wedle pierwotnego założenia w skład korporacji miał wchodzić prepozyt, dziekan i 13 kanoników. Wkrótce liczba prałatur uległa powiększeniu — w wyniku fundacji subkustosza katedralnego Jana Westfali powiększyła się o kustodię (przed 1398 r.).

Po śmierci pierwszego kustosza status tej prałatury znacznie się obniżył i w 1477 r. kustosz nietypowo zajmował w hierarchii miejsce po kanonikach. Niedługo po fundacji zmniejszyła się natomiast do 12 liczba kanonii, która w późniejszym czasie nie uległa już zmianie, prawdopodobnie ze względu na biblijną symbolikę.

Przy kapitule funkcjonowały także kolegia kleru niższego: wikariuszy (12-15 osób) i mansjonarzy (8), a przy ośmiu ołtarzach kolegiackich istniały prebendy altaryjne.

Liczną grupę stanowili urzędnicy kapitulni. Z grona kanoników wybierano co roku dwóch prokuratorów odpowiedzialnych za sprawy majątkowe korporacji. Na stanowisko to wyznaczani byli najczęściej duchowni nie posiadający prebend poza Otmuchowem, którym za pracę przyznawano dodatkowe wynagrodzenie. Pomocnikami prokuratorów byli wójt i komornik, przeważnie wywodzący się spośród mieszczan otmuchowskich. Prowadzeniem kancelarii kapitulnej zajmowali się notariusze rekrutujący się z grona niższego duchowieństwa. Przy kolegiacie funkcjonowała szkoła kapitulna, której rektorów opłacano z kasy korporacji. Kanonicy zatrudniali własnych służących (m.in. pokojowego), a przy duchownych pełniących urząd prokuratora biskupiego poświadczeni są łucznicy, kusznicy i woźnice.

Akt fundacyjny przyznawał prawo patronatu nad pięcioma kanoniami krewnemu fundatora, natomiast pozostałe przyznano prokuratorom i burgrabiom zamku w Otmuchowie. Od lat 40-tych XV w. mieli oni prawo prezenty na dziesięć kanonii, a na dwie pozostałe kandydatów przedstawiał wójt kapituły i rodzina wójtów dziedzicznych z Opola. Faktycznie decydującą rolę przy obsadzie kanonii odgrywali biskupi wrocławscy. Prebendy w kolegiacie stanowiły w większości zaopatrzenie dla personelu biskupiego dworu, biskupiej kancelarii oraz urzędników zarządu lokalnego i sądownictwa diecezjalnego. Ponieważ część duchownych pełniła kilka funkcji na dworze biskupim trudno jednoznacznie wskazać jakie stanowiska otwierały drogę do dalszej kariery. Na pewno był nim jednak urząd prokuratora w księstwie otmuchowsko-nyskim, który niemal bez wyjątku sprawowali duchowni kapituły Św. Mikołaja. Wbrew dotychczasowej literaturze wykazano, że to nie spośród kanoników kolegiaty rekrutowano urzędników, ale w większości pracownikom urzędów diecezjalnych przyznawano kanonie. Niemal żadnego wpływu nie mieli na obsadę kanonii papieże, co wiązało się z formalnym pozostawianiem praw patronatu w rękach osób świeckich.

W korporacji nie obowiązywał system przechodzenia z grona niższego duchowieństwa na kanonię i tylko w dwóch przypadkach udało się wykazać taki awans. Wyjątkowo następowało też przyjęcie do kapituły dawnych rektorów prowadzących szkołę kolegiacką. Kanonicy w przeważającej liczbie wywodzili się z terenów księstwa otmuchowsko-nyskiego (49% osób o znanym pochodzeniu), a ponad połowa pochodziła dowodnie z rodzin mieszczańskich (ok. 53-58%). Podobnie jak w innych kapitułach najmniej liczną grupę stanowili chłopcy (12%), z których jednak aż trzech zostało prepozytami kolegiaty.

Wskaźnik osób z wyższym wykształceniem był w kapitule bardzo wysoki (ponad 41%) i przewyższał analogiczne szacunki dla kapituł z ziem Królestwa Polskiego. Na studia wyjeżdżano początkowo do Pragi, natomiast po 1409 r. przeważnie wybierano uniwersytety w Wiedniu, Lipsku, Erfurcie i Krakowie. Niektórzy duchowni uzupełniali studia we Włoszech (Perugia, Bolonia, Rzym). Najczęściej wybieranym przedmiotem studiów było prawo (23 osoby), ale niewielu mniej prałatów i kanoników studiowało sztuki wyzwolone (17 osób). O wejściu do kapituły otmuchowskiej tak licznej grupy osób wykształconych zdecydowały silne związki personalne z wrocławską kapitułą katedralną. W jej stallach zasiadało 34 z 97 kanoników i prałatów kolegiaty Św. Mikołaja. Duchowni ci w większości nie rezydowali w Otmuchowie, podobnie jak część osób kumulujących z prebendą parafię (Mikołaj Reichenstein), altanę (Mikołaj Gobil) czy wikariat (Mikołaj Cochirdorff). Rzeczywista liczba kanoników odpowiadających godziny kanoniczne nie była wyższa niż 4-6 osób. Większa grupa członków korporacji zjeżdżała do Otmuchowa na doroczne kapituły generalne, przypadające po święcie św. Stanisława i po wrześniowych Suchych dniach.

Wikariusze kolegiaty w znacznie większym stopniu niż kanonicy rekrutowali się spośród synów chłopskich, którzy stanowili przynajmniej jedną tej piątą grupy. W przeciwieństwie do prałatów i kanoników znaczny odsetek stanowili także wikariusze wywodzący się z mieszczaństwa otmuchowskiego. Ze względu na obowiązki liturgiczne wikariusze zobowiązani byli do rezydencji i tylko nieliczni z nich kumulowali z wikariatem inną prebendę (ok. 30% grupy).

Zastanawiając się nad rolą, jaką spełniała kapituła Św. Mikołaja trzeba przede wszystkim podkreślić znaczenie jej prebend jako zaopatrzenia materialnego dla urzędników biskupich. Niewątpliwie był to typ fundacji wynikający przede wszystkim z potrzeb administracji diecezjalnej. Niezbyt silnie była ona natomiast związana z miastem, w którym miała swoją siedzibę. Stanowiła w nim wprawdzie ważny czynnik życia gospodarczego (jako posiadacz łąnów i ogrodów przedmiejskich dzierżawionych przez mieszkańców, odbiorca towarów miejskich oraz kredytodawca), ale jej interesy majątkowe w niewielkim stopniu koncentrowały się w Otmuchowie. Z tamtejszym mieszczaństwem łączyły ją bardzo słabe związki personalne i tylko dla jednego kanonika zostało potwierdzone pochodzenie z Otmuchowa. Biorąc pod uwagę charakter tego zgromadzenia duchownych nie dziwi fakt jego translacji do Nysy, w chwili przeniesienia się tam dworu biskupiego i centrum zarządu księstwem otmuchowsko-nyskim.

CZEŚĆ PROZOPOGRAFICZNA

Na część prozopograficzną składają się trzy wykazy kanoników i prałatów kapituły Św. Mikołaja w latach 1386-1477 oraz dwa zestawienia niższego duchowieństwa. Obejmują one wszystkich duchownych, którzy przynajmniej raz wystąpili z tytułem prałata, kanonika, wikariusza bądź mansjonarza otmuchowskiego do 1477 r.

Pierwszy z wykazów jest zestawieniem chronologicznym i jego głównym celem jest wskazanie okresu, w jakim prałaci i kanonicy posiadali prebendę w Otmuchowie. Data objęcia kanonii została ustalona na podstawie pierwszego wystąpienia z źródeł bądź w oparciu o miejsce w precedencji w kapitule. Szczegółowe uzasadnienie przyjętej daty znajduje się w biogramach. Druga z dat odnosi się do ostatniej wzmianki o posiadaniu prebendy bądź do roku śmierci, jeśli nie ma dowodów, że osoba ta zrezygnowała z prebendy otmuchowskiej. Przy szeregowaniu wykorzystalam datyienne, które jednak dla przejrzystości zapisu zostały pominięte. Na podobnych zasadach opiera się chronologiczny spis prałatów — wskazane lata wyznaczają czas rzeczywistego sprawowania prałatury.

Przy zestawieniach alfabetycznych stosowane są dwa rozwiązania — szeregowanie wedle imion albo zgodnie z brzmieniem nazwisk. Żadna z nich nie jest wolna od niedogodności. Ostatnio zdaje się przeważać system grupowania według imion, który zastosowali m.in. A. Radziwiński, M. Kowalski, H. Gerlic i który przyjęto również przy redakcji *Repertorium Germanicum*. Układ taki mimo udogodnień przy poszukiwaniu osoby o znanym imieniu, może być utrudnieniem przy badaniach genealogicznych. Ponadto w przypadku wystąpienia kilku krewnych narzuca konieczność powtórzenia istotnych danych o rodzinie. Uniknął tego Gerhard Foquet, który w swojej modelowej pracy o kapitule katedralnej w Spirze zastosował właśnie alfabetyczny układ nazwisk rodowych. Dane o rodzinie, jako najważniejsze przy rozpoznaniu środowiska kanoników, przedstawione zostały w jego pracy przed grupą osób o wspólnym pochodzeniu. W badaniach nad kapitułami śląskimi układ według nazwisk jest dodatkowo nawiązaniem do prac o kapitułach wrocławskich, brzeskiej i nyskiej.

Trzeba jednak zaznaczyć, że niejednokrotnie wyniki badań spowodowały zmianę nazwisk przyjętych we wcześniejszych pracach (np. Piotr Salfelt zamiast jak u Schindlera Piotr Gliwicz). Wielokrotnie kanonicy występują też pod dwoma (np. Andrzej Heyncze vel Muczgleich) bądź nawet trzema (Konrad Sator vel Krump-holcz vel Notarius) nazwiskami lub przydomkami i nawet system odnośników może powodować trudności w odszukaniu konkretnej osoby. Z tych względów przygotowany został imienny wykaz kanoników, w którym przyporządkowano im numery biogramów, ułatwiające odnalezienie danych osobowych. Jednocześnie w drugiej

kolumnie zestawiono informacje o katalogu sporządzonym przez J.A. Kopietza, który wskazuje skalę wprowadzonych zmian.

Trzecią część stanowi 97 biogramów prałatów i kanoników ułożonych w porządku alfabetycznym. W ostatnio opublikowanych pracach badaczy niemieckich dane zestawione są komputerowo i szeregowane według cech (stan, miejsce pochodzenia, studia, liczba krewnych w kapitule, przebieg kariery, prebendy w kapitule, prebendy poza kapitułą, *etc.*). Przygotowanie takiego kwestionariusza niezwykle ułatwia późniejsze przetwarzanie danych i wszelkie porównania, jednak wydaje się być znacznie uboższe od tradycyjnego biogramu. Sygnalizował ten problem już A. Radziwiński wskazując, że „Kolektywna biografistyka» oparta na zastosowaniu komputera (...) «gubi» to, co dla historyka w tych badaniach niezwykle ważne, czyli człowieka”¹. Z tego względu zdecydowałam się zachować w biogramach układ chronologiczny, który wskazuje na związki przyczynowo-skutkowe w obrębie konkretnej biografii. Nie oznacza to, że w biogramach brak stałych punktów. Każdy z nich rozpoczynają dane o pochodzeniu duchownego z możliwie najszerszym przedstawieniem statusu rodziny. Następny akapit poświęcony jest wykształceniu i znalazły się tam wszystkie dane o studiach prałata czy kanonika, nawet jeśli oznaczało to naruszenie porządku chronologicznego. W przypadku, gdy wyjazd na studia stanowił istotny przełom w działalności, informacja o nim została powtórzona w części dotyczącej przebiegu kariery. Po wzmiance o śmierci, jeśli było to możliwe umieszczono dane o służbie duchownego i jego pieczęci. A. Gąsiorowski postulował wprowadzanie do biogramów członków kapituł także danych o odbytych przez nich pielgrzymkach oraz ich konkubinach², ale dla żadnego z prałatów i kanoników otmuchowskich nie udało się odnaleźć tego typu informacji. W oparciu o takie same założenia zostały przygotowane dwa wykazy wikariuszy i mansonarzy otmuchowskich.

1. CHRONOLOGICZNY SPIS PRAŁATÓW I KANONIKÓW KOLEGIATY OTMUCHOWSKIEJ 1386-1477

1.1. Prepozyci

Mikołaj ze Świętowa 1386-1397/98+

Mikołaj z Szonowa 1398-1403/04+

Andrzej Fulschussil 1404-1417+

¹A. RADZIWIŃSKI, *Od katalogu duchownych do komputerowej „kolektywnej biografii”. Uwagi o dawnych i współczesnych kierunkach i tendencjach w badaniach średniowiecznych i nowożytnych kapituł katedralnych w historiografii niemieckiej*, RH 60 (1994), s. 184.

²A. GAŚSIOROWSKI, *Katalogi członków średniowiecznych kapituł Wielkopolski*, w: F. LENORT, K. LUTYŃSKI (red.), *Ecclesia Posnanensis. Opuscula Mariano Banaszak septuagenario dedicata*, Poznań 1998, s. 63.

Mikołaj Wenke 1417-1434/35+
Gabriel Speil 1435-1452+
Jan Rorwese 1454-1470
Wawrzyniec Mokewicz 1477-1483+

1.2. Dziekani

Jan Seckil 1386-1394+
Ulryk ze Spiry 1395/6-1399
Jan z Oleśnicy 1400-1427+
Witek z Markowie 1427-1433+
Mikołaj Cochirdorff 1436-1442/43+
Jan Paschkowicz 1443-1484+

1.3. Kustosze

Franciszek Seckil 1398-1413/1414+
Jerzy Dytwini 1414-1416
Mikołaj Gobil 1417-1428
Henryk Roraw 1432- przed 1461
Jan Teycher 1461 prow.
Jan Korbicz 1465-1482

1.4. Kanonicy

Jerzy Fulschussil 1386-1403
Mikołaj Seckil 1386-1400
Jan Lichtinberg 1386-1392
Jan z Oleśnicy 1386 -1400
Ulryk ze Spiry 1386-1395/96, 1400-1417
Mikołaj z Oławy 1386-1390
Henryk Munstirberg 1386-1399
Piotr Fullope 1386-1402
Dytwin Fulschussil 1386-przed 1415
Augustyn Selin 1389-1399
Henryk Czetsch 1391-1394
Jan Reynoldi 1391-1411
Piotr Friedewalde 1391
Stanisław Hamme 1394-1402+
Leonard z Ząbkowic Śląskich 1397-1411+
Mikołaj Pfluger 1397-1431+
Ludwik Czeicz 1397-1412
Jan Augustini 1400-1415

Stefan z Frystatu 1400-1416
Wawrzyniec z Nasławic 1400-1402
Piotr z Kluczborka 1401-1413f
Konrad Czips przed 1403
Gelfrid Luckaw 1403-1410
Witek z Markowie 1405-1427
Jan Schutze 1407-1414/15
Dominik Teschner 1406-1430+
Zygryd Fulschussil 1406-1445
Mikołaj Glaubus 1407-1424
Mikołaj Reichenstein 1408
Aleksy Fey 1408
Jan Seraphin 1411-1418
Piotr Salfelt 1412
Mikołaj Wenke 1413-1417
Mikołaj Czelder 1414-1429
Mikołaj Mochberg 1414-1429
Michał Beyer 1414-1421
Teodoryk Kreuzburg 1415
Andrzej Heyncze 1416-1429
Maternus Nympe 1416-1429
Jerzy Dytwini 1417-1432
Jakub Dytwini 1419-1429
Filip Koch 1421-1424 (31)
Mikołaj Longi 1423-po 1440
Jan ze Smardzowa 1423-1429
Mikołaj z Vidnavy 1424-1438
Jerzy Ottewicz 1426-1450
Tomasz Mas 1426
Grzegorz Nebeldaw 1427
Konrad Cron 1428-1429
Jakub Eychholz 1429-1446
Jakub Newnicz 1432-1434
Mikołaj Sweydnicz 1432-1439
Henryk Clodobok 1436
Jerzy Muthowicz 1439-1453
Jan Pistoris 1439-1447
Piotr Kyndeler 1439-1447
Herman 1440
Jakub Ketscher 1442-1468
Jan Jenkewicz 1442-1460

Jan Aminadap 1442-1457
 Mikołaj Tschanstewicz 1447-1475
 Jan Czobczicz 1447-1473
 Jakub Steyner 1447-1452
 Jan Slewicz 1448-1457
 Henryk Czewchner 1448-1450
 Jerzy Nowak 1449- przed 1475
 Paweł Snorke 1449-1461/62+
 Jan Newisch 1450
 Piotr Sweider 1455-1457
 Mikołaj Nebelschutz 1455-1485
 Konrad Krumpholz 1460-1478
 Mikołaj Aschirhaus 1463
 Stanisław Gneffko 1464-1479
 Mikołaj Mokewicz 1466- przed 1475
 Mikołaj Sculteti 1467-przed 1479
 Andrzej Wayner 1467-1490
 Andrzej Ruperti 1467-1479
 Marcin Lessner 1472-1494
 Mikołaj Merboth 1472-1501+
 Jerzy Freiberg 1475-1496+
 Jan *de Monte* 1475-1488
 Mikołaj Hermanni 1475-1479
 Michał Blorok 1475-1486/87+

2. ALFABETYCZNY SPIS PRAŁATÓW I KANONIKÓW OTMUCHOWSKICH 1386-1477

Nowa lista prałatów i kanoników		Lista kanoników i prałatów wg J.A.Kopietza	
Aleksy Fey 1408	nr 18	Brak	
Andrzej Fulschussil 1404-1417	nr 23	Andreas Fulschussil 1404-1417	nr 3/p
Andrzej Heyncze 1416-1429	nr 33	Andreas Heincze 1417-1427 Andreas Muczgleich 1423	nr 27 nr 33
Andrzej Ruperti 1467-1479	nr 72	Andreas Ruperti 1467-1478/79	nr 58
Andrzej Wayner 1467-1490	nr 95	Andreas Wayner 1467-1481	nr 57
Augustyn Selin 1389-1399	nr 79	Brak	
Dominik Teschner 1406-1430	nr 91	D. Thesner/Teschner 1423-26 D.Seydenberg 1426	nr 31 nr 35
Dytwin Fulschussil 1386-przed 1415	nr 24	D. Fulschussil 1388-1415 D. Reynoldi 1391-1404	nr 13 nr 10

Nowa lista prałatów i kanoników		Lista kanoników i prałatów wg J.A.Kopietza	
Filip Koch 1421-1424	nr 37	Philippus Coci (Koch) 1421-1423	nr 30
Franciszek Seckil 1398-1413/14	nr 76	Franz Seckil 1392-1409	nr 2
Gabriel Speil 1435-1452	nr 84	Gabriel Speil 1435-1452/54	nr 5/p
Gelfrid Luckaw 1403-1410	nr 45	Brak	
Grzegorz Nebeldaw 1427	nr 56	Brak	
Henryk Clodobok 1436	nr 6	Brak	
Henryk Czetsch 1391-1394	nr 11	Henricus Czetsch 1391-1394	nr 5
Henryk Czewchner 1448-1450	nr 12	Brak	
Henryk Munstirberg 1386-1399	nr 53	Henricus Munstirberg 1395-1398	nr 7
Henryk Roraw 1432- przed 1461	nr 70	Brak	
Herman 1440	nr 31	Brak	
Jakub Dytwini 1419-1429	nr 15	Jacobus Dytwini 1421-1429	nr 28
Jakub Eycholz 1429-1446	nr 17	Brak	
Jakub Ketscher 1442-1468	nr 35	J. Ketscher/Keczer 1455-1468	nr 45
Jakub Newnicz 1432-1434	nr 59	Jacobus Newnicz 1432-1434	nr 37
Jakub Steyner 1447-1452	nr 86	Jacobus Steyner 1449-1451	nr 42
Jan Aminadap 1442-1457	nr 1	Jan Aminadap 1442-1457	nr 40
Jan Augustini 1400-1415	nr 3	Brak	
Jan Czobczicz 1447-1473	nr 14	J. Czobczicz 1448-1467	nr 50
Jan Jenkewicz 1442-1460	nr 33	J.Jenkewicz/Jankewicz 1454-1456 J. Passelwitz 1460	nr 46 nr 52
Jan Korbicz 1465-1482	nr 38	Brak	
Jan Lichtinberg 1386-1392	nr 43	Johannes Lichtinberg 1391-1425	nr 4
Jan de Monte 1475-1488	nr 52	Johannes de Monte 1477-1485	nr 62
Jan Newisch 1450	nr 50	Brak	
Jan z Oleśnicy 1386-1427	nr 62	Johannes de Olsna 1400-1426	nr 3/d
Jan Paschkowicz 1443-1484	nr 65	J. Paschkowicz 1443-1503	nr 6/d
Jan Pistoris 1439-1447	nr 67	J.Pistoris/Becke 1440-1447	nr 43
Jan Reynoldi 1391-1411	nr 69	J.Reynoldi 1391-1402	nr 11
Jan Rorwese 1454-1470	nr 71	J. Porwese/Borwese 1454-1463	nr 6/p
Jan Schutze 1407-1414/15	nr 74	Brak	
Jan Seckil 1386-1394	nr 77	Johannes Seckil 1386-1397	nr 1/d
Jan Seraphin 1411-1418	nr 80	J. Seraphin/Zeraphin 1414-1418	nr 21
Jan Slewicz 1448-1457	nr 81	Johannes Slewicz 1455-1457	nr 47

Nowa lista prałatów i kanoników		Lista kanoników i prałatów wg J.A.Kopietza	
Jan ze Smardzowa 1423-1429	nr 82	Johannes Smarsaw 1426-1429	nr 34
Jan Teycher 1461 prov.	nr 92	Brak	
Jerzy Dytwini 1414-1432	nr 16	Georgius Dittwini 1414-1427	nr 26
Jerzy Freiberg 1475-1496	nr 19	Brak	
Jerzy Fulschussil 1386-1403	nr 25	Georgius Fulschussil 1388-1398	nr 3
Jerzy Muthowicz 1439-1453	nr 54	Georgius Muthowicz 1447	nr 44
Jerzy Nowak 1449- 1467	nr 60	Jerzy Nowag 1457-1467	nr 51
Jerzy Ottewicz 1426-1450	nr 64	Brak	
Konrad Cron 1428-1429	nr 8	Brak	
Konrad Czips przed 1403	nr 13	Brak	
Konrad Krumpholcz 1460-1479	nr 40	C. Krompholcz/Crumpholcz 1462-1479 C. Notarius 1460-1468	nr 55 nr 53
Leonard z Ząbkowic Śląskich 1397-1411	nr 97	Leonardus de Franckinsteyn 1398	nr 15
Ludwik Czeicz 1397-1412	nr 9	Ludovicus Czeicz 1398	nr 6
Marcin Lessner 1472-1494	nr 42	Martinus Leszner 1476-1492	nr 63
Maternus Nympke 1416-1429	nr 61	Maternus Nympke 1416-przed 1437	nr 29
Michał Beyer 1414-1421	nr 4	Michael Beyer 1414-1423	nr 25
Michał Blorok 1475-1486/87	nr 5	Michael Blorok/Blorog 1475-1486	nr 61
Mikołaj Aschirhaus 1463	nr 2	Nicolaus Aschirhaus 1463	nr 54
Mikołaj Cochirdorff 1436-1443	nr 7	Nicolaus Cochendorff przed 1443	nr 5/d
Mikołaj Czelder 1414-1429	nr 10	Nicolaus Czelder 1421-1429	nr 23
Mikołaj Glaubus 1407-1424	nr 26	Nicolaus Glaubus/Glubus 1408-1424	nr 17
Mikołaj Gobil 1417-1428	nr 29	Brak	
Mikołaj Hermann 1475-1479	nr 32	Brak	
Mikołaj Longi 1423-po 1440	nr 44	Nicolaus Longi 1427-1432	nr 32
Mikołaj Merboth 1472-1501	nr 48	Brak	
Mikołaj Mochberg 1414-1429	nr 49	Nicolaus Mochberg 1418-1429	nr 24
Mikołaj Mokewicz 1466- przed 1475	nr 50	Nicolaus Mokewicz 1461-1475	nr 60
Mikołaj Nebelschutz 1455-1485	nr 57	Nicolaus Nebilschicz 1455-1485	nr 49
Mikołaj z Olawy 1386-1390	nr 63	Nicolaus de Olavia 1387-1413	nr 19
Mikołaj Pfluger 1397-1431	nr 66	Nicolaus Pfluger 1397-1431	nr 16
Mikołaj Reichenstein 1408	nr 68	Brak	
Mikołaj Sculteti 1467-przed 1479	nr 75	Nicolaus Sculteti 1467-1479	nr 59

Nowa lista prałatów i kanoników		Lista kanoników i prałatów wg J.A.Kopietza	
Mikołaj Seckil 1386-1400	nr 78	Nicolaus Seckil 1391-1413/14	nr 1
Mikołaj Sweydnicz 1432-1439	nr 88	Nicolaus Sweydnicz 1432-1439	nr 38
Mikołaj z Szonowa 1398-1403/04	nr 89	Nicolaus de Schonaw 1398-1404	nr 2/p
Mikołaj ze Świętowa 1386-1398/97	nr 90	Nicolaus de Swetaw 1386-1398	nr 1/p
Mikołaj Tschanstewicz 1447-1475	nr 93	Nicolaus Tschawszwitz 1447-1475	nr41
Mikołaj z Vidnavy 1424-1438	nr 94	Nicolaus Weidenaw 1424-1438	nr 38
Mikołaj Wenke 1413-1434/35	nr 96	Nicolaus Wenke 1417-35	nr4/p
Paweł Snorke 1449-1461/62	nr 83	Brak	
Piotr Friedewalde 1391	nr 20	Petrus Friedewalde 1391	nr 12
Piotr Fullope 1386-1402	nr 22	Petrus Fullope 1391-1402	nr 8
Piotr z Kluczborka 1401-1413	nr 36	Brak	
Piotr Kyndeler 1439-1447	nr41	Petrus Kindeler 1439-1444	nr 39
Piotr Salfelt 1412	nr 73	Brak	
Piotr Sweider 1455-1457	nr 87	Petrus Sweider/Swider 1454-1457	nr 48
Stanisław Gneffko 1464-1479	nr 28	Stanislaus Gneffko 1464-1479	nr 56
Stanisław Hamme 1394-1402	nr 30	Stanislaus Hamme 1398	nr 14
Stefan z FryStdu 1400-1416	nr 21	Stephanus de Freyenstadt 1408-1416	nr 18
Teodoryk Kreuzburg 1415	nr 39	Brak	
Tomasz Mas 1426	nr 47	Brak	
Ulryk ze Spiry 1386-1417	nr 85	Ulricus de Spira 1388-1400	nr 2/d
Wawrzyniec Mokewicz 1477-1483	nr 51	Laurentius Mockewicz 1477-1484	nr 7/p
Wawrzyniec z Nasławic 1400-1402	nr 55	Laurentius de Nassilwicz 1402	nr 20
Witek z Markowie 1405-1433	nr 46	Vitus de Marquartsdorff 1414-1427	nr 5/d
Zygrydy Fulschussil 1406-1445	nr 26	Siffridus Fulschussil 1407-1442	nr 22

d — dziekani; p — prepozyci

3. BIOGRAMY KANONIKÓW I PRAŁATÓW W UKŁADZIE ALFABETYCZNYM

1. Aminadap Jan

Pochodził z Trzebnicy¹, najpewniej z rodziny mieszczańskiej. Jego pierwszą znaną prebendą była mansjonaria we Wrocławiu, gdzie potwierdzony jest w 1425 r.² W Otmuchowie pojawił się w początkach 1423 r. jako notariusz prokuratora biskupiego

Jana ze Smardzowa³ i w tej funkcji występował do 9 listopada 1427 r.⁴ W 1428 r. sporządzał dokumenty następcy Jana — Mikołaja Czeldera⁵. Ponadto 18 stycznia 1433 r. wystąpił w otoczeniu starosty nyskiego Henryka Schenke⁶. W latach 1438 i 1439 poświadczony jest jako pleban w Bukowie⁷, jednak przebywał w tym czasie nadal na terenie księstwa biskupiego⁸. W nieokreślonym bliżej czasie został altarystą w kościele św. Jakuba w Nysie⁹. Przed majem 1442 r. otrzymał kanonię otmuchowską i odtąd uczestniczył we wszystkich odnotowanych kapitułach generalnych do 1457 r.¹⁰ Był odpowiedzialny za sprawy gospodarcze — w latach 1448-1449 występował jako szafarz i prokurator należącej do kolegiaty wsi Jędrzychowa". Ostatni raz pojawił się 13 czerwca 1457 r.¹² Zmarł przed 29 maja 1461 r., gdy papież przyznał prowizję na zwolnioną przez niego altarię nyską¹³.

¹ Kopietz I, nr 40, s. 158.

² 11 grudnia 1425 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 608.

³ 18 lutego 1423 r.; APWr, Rep. 103, sygn. 166.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 632.

⁵ 7 sierpnia 1428 r.; *tamże*, sygn. 635.

⁶ APOp, ZK 45, s. 12. Prawdopodobnie sporządził wystawiony wówczas dokument starosty, ale wobec zachowania aktu wyłącznie w skróconym regeście nie można tego dostatecznie potwierdzić.

⁷ APOp, ZK 41, s. 39; 45, s. 34, 36.

⁸ 21 czerwca 1439 r. poświadczal dokument wystawiony w Nysie przez starostę biskupiego Jana Banke; NUrK, nr 121.

⁹RG 8, nr 4568.

¹⁰ Kopietz I, nr 40, s. 158.

¹¹Registrum II, s. 116.

¹² APOp, ZK 41, s. 39.

¹³ RG 8, nr 4568.

2. Aschirhaus Mikołaj

Pochodził z Wrocławia, gdzie mieszkał razem z matką Elżbietą i siostrą Dorotą¹. Jego bliskim krewnym był niewątpliwie Jan Aschirhaus, altarysta w kościele Św. Jakuba w Nysie². Mikołaj początkowo obrał karierę świecką i występował jako kupiec³. Świecenia przyjął przed 2 kwietnia 1454 r., gdy jako *presbyter* poświadczony jest w otoczeniu biskupa Piotra Nowaka we Wrocławiu⁴. Następnie przeniósł się do Nysy, gdzie posiadał altarię w kościele parafialnym Św. Jakuba⁵. W 1462 r. wraz z innym nyskim altarystą — Mikołajem Grotilem jest poświadczony jako opiekun przytułka dla kobiet ufundowanego przez Achacego i Mikołaja Wenke⁶. Zasłużył się miastu fundując 12 grzywien czynszu na rozdawnictwo chleba, ryb i butów wśród ubogich⁷ oraz przekazując 60 grzywien na wyprawy dla dziewcząt lekkiego prowadzenia⁸. Jako kanonik otmuchowski wystąpił tylko na dokumencie z 5 kwietnia 1463 r. z zaginionej nyskiej księgi ziemskiej⁹. Wspomniany jest wówczas jako zmarły. Wobec bardzo nikłej podstawy źródłowej dla lat sześćdziesiątych można ostrożnie założyć,

że Asehirhaus posiadał krótko kanonię między 1462 a 1463 r. W testamencie zapisał pewną kwotę dla kościoła Bożego Ciała we Wrocławiu. Świadcami zatwierdzenia fundacji byli altaryści nyscy: Mikołaj Grotil i Jan Asehirhaus¹⁰.

¹ Wspólnie przekazali czynsz na rzecz kościoła Bożego Ciała we Wrocławiu; Kopietz I, nr 54, s. 161.

² 17 czerwca 1471 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 778. Krewną mogła być także Anna Ascherhaussyn wpisana do księgi zmarłych we wrocławskim kościele Św. Marii Magdaleny, F. GOTTSCHALK, *Das Tolenbuch der Altarisienbnderschaft von Maria Magdalena zu Breslau, ca. 1454-1524*, AfSK 6 (1941), s. 144.

³ Kopietz I, nr 54, s. 161.

⁴ AAW. Dok.chron.

⁵ Kopietz I, nr 54, s. 161.

⁶ APOp, ZK 45, s. 81.

⁷ 18 marca 1458 r.; AAW, Dok.CechRz.; AAW Dok.chron.; APOp, Akta m. Nysy, sygn. 584, k. 294r.

⁸ AAW Dok.chron. 14 XI 1460; NURk, nr 138; 22 marca 1461 r.; *tamże*, nr 139.

⁹ APOp, ZK 41, s. 81; APOp, ZK 45, s. 84; Kopietz I, nr 54, s. 161.

¹⁰ APOp, ZK 45, s. 84.

3. Augustini Jan

Był synem Macieja Podkomorze z Milicza i przypuszczalnie wywodził się z mieszczaństwa¹. Jego bratem był zapewne Grzegorz Augustini alias Podkomorze, którego prezentował na ołtarz ufundowany przez Ottona Reisewitza w kolegiacie nyskiej². Nie można rozstrzygnąć czy był krewnym Jakuba Augustini kanonika wrocławskiego i wikariusza *in spiritualibus* w latach 1376-80³. W 1379 r. podjął studia prawnicze w Pradze. Ukończył je przed listopadem 1385 r., gdy poświadczony jest na Śląsku⁴. Karierę rozpoczął jako notariusz publiczny w 1375 r., ale wydaje się, że szybko zarzucił samodzielną praktykę⁵. Jeszcze przed studiami został wicedziekanem w katedrze (1377 r.)⁶ i zatrzymał ten wikariat przez dwadzieścia lat, do przełomu 1396/97. W 1388 r. wystąpił raz jako subkantor⁷. Jako wikariusz otrzymał dom we Wrocławiu, zwolniony po śmierci Jana z Głogowa⁸. Po powrocie ze studiów związał się z dworem biskupa Waclawa, któremu towarzyszył do czasu złożenia przez niego mitry biskupiej w 1417 r. Do 1407 r. nieprzerwanie występował wśród kapelanów biskupa, a wyjątkowo obejmował i funkcję notariusza⁹. Przed 16 lutego 1388 r. otrzymał kanonię w kolegiacie NMP w Głogowie, z której zrezygnował między 1410 a 1414 r.¹⁰ Od 1390 r. do śmierci był kanonikiem wrocławskim, w latach 1400-1414/15 kantorem w Legnicy, a od 1400 r. występował jako kanonik w Otmuchowie¹². Imponującą listę jego prebend uzupełnia parafia Św. Katarzyny w Górze¹³ i kanonia w kolegiacie Św. Jana Chrzciciela w Skarbimierzu¹⁴. Karierę uwieńczył objęciem dziekanii w Brzegu przed 3 kwietnia 1415 r.¹⁵ i od tego czasu do śmierci najczęściej występował jako dziekan brzeski. Objęcie tej prebendy zdecydowało

przypuszczalnie o rezygnacji z kanonii w Głogowie i kantorii legnickiej. Nie jest pewne czy zatrzymał kanonię w Otmuchowie, na której po raz ostatni poświadczony jest 9 stycznia 1415 r.¹⁶ Jego związki z kolegiatą Św. Mikołaja wydają się stosunkowo silne. Mimo iż nie można mówić o pełnej rezydencji, towarzysząc biskupowi wielokrotnie przebywał w Otmuchowie¹⁷. Ponadto wraz z kanonikiem legnickim Ottonem Reisewitzem ufundował kaplicę przy kościele kolegiackim¹⁸. W ostatnich latach życia pojawiał się w otoczeniu biskupa Konrada¹⁹. Zachował jednak dobre kontakty z Wacławem, który wyznaczył go jednym z wykonawców swojego testamentu²⁰. Zmarł w końcu 1419 r.²¹

¹ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 15, s. 157.

² APWr, Rep. 102, sygn. 355.

³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 14, s. 155-157. Jakub nie wyznaczył go wykonawcą swojego testamentu, co było częstą praktyką w przypadku osób spokrewnionych; AAW, Dok.WikKat., 9 IX 1392.

⁴ *Album seu matricula facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, L II, cz. I, Pragae 1834, s. 91; 10 listopada 1385 r.; AAW, sygn. III d 1*, k. 201v.

⁵ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 189.

⁶ Po raz pierwszy wystąpił 2 września 1377 r.; AAW, sygn. BB 31*.

⁷ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 15, s. 158.

⁸ AAW, sygn. III d 1", k. 201v.

⁹ G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Sdkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 3, s. 46; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 15, s. 158.

¹⁰ H. GERLIC, *Kapituła głogowska »R dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 115, s. 230-231.

¹¹ Po raz ostatni poświadczony jest 30 grudnia 1414 r.; APOp, ZK 44, s. 258.

¹² LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 189.

¹³ Parafię tę objął drogą zamiany z Janem Grodis w 1393 r. Mógł ją zatrzymać nawet do początku 1419 r., gdyż jego następcą Piotr Seyffirsdorff znany jest dopiero z dyplomu z 14 marca 1419 r.; J. JUNGNITZ, *Die Pfarrei Guhrau im Mittelalter*, ZfGS 36 (1901), s. 371.

¹⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 15, s. 158. Łącznie prebendy przynosiły mu ok. 58 grzywien rocznie; BP 3, nr 882.

¹⁵ AAW, Dok.PGoś. Już w 1414 r. wymieniany jest wśród brzeskich kanoników; BERNHOFEN, *dz. cyt.*, nr 3, s. 46.

¹⁶ AAW, Dok.chron.

¹⁷ M.in. AAW, Dok.PZąb. 30 IX 1400; 8 X 1404; 7 X 1407; AAW, Dok.chron. 21 VIII 1401; 16 X 1405; 17 IX 1408; 3 V 1411; APWr, Rep. 103, sygn.: 107, 113; APWr, Rep. 102, sygn.: 223; 336; 352; 367; AAW, Dok.PPacz. 17 VIII 1405; AAW, sygn. QQ. 13; APWr, Rep. 132a: Strzelin, sygn. 42; AAW, Dok.PGłog. 1 XII 1409; 3 IX 1414; CDS 24, nr 42, s. 170; UBLieg, nr 449"; w latach 1414-18 wielokrotnie jest też odnotowany w nyskiej księdze ziemskiej, APOp, ZK 44, s. 252-293.

¹⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 355.

¹⁹ M.in. 8 grudnia 1418 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 528; 29 sierpnia 1419 r.; AAW, Dok.chron.

²⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 520.

²¹ Ostatni raz wystąpił 6 września 1419 r.; BERNHOFEN, *dz. cyt.*, nr 3, s. 46.

Becke Jan -> zob. Pistoris J.

4. Beyer Michał

Pisał się także *de Garlicz, Gorlicz*, co świadczyłoby o pochodzeniu ze Zgorzelca. Nie jest jednak wykluczone, że wywodził się z rodziny wrocławskich patrycjuszów¹. Studiował na Uniwersytecie Praskim, gdzie w 1394 r. osiągnął bakalaureat na wydziale sztuk, a w 1398 r. otrzymał tytuł magistra². W Otmuchowie występował jako medyk³, nie jest więc wykluczone, że kanonim w kolegiacie Św. Mikołaja zawdzięczał funkcji lekarza biskupiego. Pierwszy raz jako kanonik otmuchowski wystąpił 30 sierpnia 1414 r.⁴ i prebendę tę posiadał przynajmniej do 1421 r.⁵ Czasowo w 1416 r. przejął funkcję precentora mansjonarzy kolegiackich⁶. Był równocześnie altarystą ołtarza św. Michała w kościele Św. Jakuba w Nysie i starał się o kanonim katedralną, wakującą po śmierci Wawrzyńca Sachse⁷. Kanonikiem wrocławskim zaczął się tytułować bezpośrednio po śmierci Sachse — już od 15 października 1416 r.⁸, jednak z uwagi na to, że papież przyznał wcześniej ekspektatywę Mikołajowi Czeiselmeisterowi spór o kanonim ciągnął się jeszcze przez kilka lat⁹. Z 26 sierpnia 1420 r. zachowała się wzmianka, że Beyer podjął również starania o kanonim po zmarłym Henryku Borschnitzu, o którą zabiegał Mikołaj Gramis¹⁰. Nawet jeśli jedną z kanonim udało mu się ostatecznie uzyskać, cieszył się nią krótko, gdyż już 27 listopada 1423 r. wymieniany jest jako zmarły".

¹ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 30, s. 169.

² *Tamże*, w dokumencie papieskim jest nazwany *magister in medicinis*, RG 4, szp. 2780; MBV 7/1 nr 133.

³ 30 sierpnia 1414 r.; APWr, Rep. 102. sygn. 436; 14 czerwca 1418 r.; APOp, ZK 44, s. 291 i in.

⁴ Kopietz 1, nr 25, s. 157.

⁵ J.A. Kopietz omyłkowo przypisał mu udział w kapitule generalnej w 1423 r., jednak ostatni raz wymieniono go na posiedzeniu w 1421 r.; APOp, ZK 40, s. 26-27.

⁶ 3 czerwca 1416 r.; APOp, ZK 44, s. 275. Precentorem był najwyżej kilkanaście miesięcy, gdyż jeszcze 4 czerwca 1415 r. (*tamże*, s. 263), wystąpił w tej funkcji Mikołaj Czelder, a od 17 marca 1417 r. poświadczony jest precentor Jan Tymonis; *tamże*, s. 281.

⁷ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 30, s. 169.

⁸ APOp, ZK 44, s. 278; Sachse po raz ostatni został wymieniony 9 października 1416 r.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 285, s. 335.

⁹ RG 4/3, szp.: 3035,3036; MBV 7/1, nr 490. Beyer przez cały ten okres tytułował się kanonikiem wrocławskim (SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 30, s. 169); 3 listopada 1418 r.; APOp, ZK 44, s. 292; 29 sierpnia 1419 r.; AAW, Dok.chron.

¹⁰ MBV 7/1, nr 658.

¹¹ *Tamże*, nr 1143.

5. Blorok Michał

Był synem burmistrza grodkowskiego Bartłomieja Bloroka i jego żony Anny¹. Jego ciotką była Barbara Scheydelwitzynne, mieszcanka z Grodkowa, wyznaczona przez

niego wykonawczynią testamentu, a wujem kuśnierz Jan syn Wawrzyńca². W latach 1460-1462 studiował na Akademii Krakowskiej, którą ukończył z tytułem bakałarza sztuk. Ponownie podjął studia w 1478 r. w Bolonii, jednak z powodu zarazy przeniósł się jeszcze w tym samym roku do Rzymu, gdzie uzyskał stopień magistra *in artibus* (1479 r.)³. Po powrocie z Krakowa występował w latach 1466-1469 w charakterze notariusza publicznego⁴. Jednocześnie od 1462 r. był czynny jako pisarz w kancelarii biskupiej⁵. Wielokrotnie sporządzał dokumenty biskupa Rudolfa z Rudesheim, który mianował go również kanclerzem⁶ oraz notariuszem synodu diecezjalnego w 1475 r.⁷ Jego pierwszą prebendą była altaria w kościele katedralnym, którą uzyskał przed 12 lipca 1472 r.⁸ W rok później został również inwestowany na altarię w farze nyskiej⁹. W ciągu niespełna trzech lat objął cztery kanonie: w Otmuchowie (21 października 1475 r.), w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu (około 1476 r.), w katedrze w Pradze (przed 18 września 1477 r.) i w katedrze wrocławskiej (przed 24 października 1477 r.). Po powrocie z Rzymu przebywał stale przy katedrze, której był czasowo prokuratorem (1482 r.)¹⁰. Występował również jako precentor kaplicy NMP w katedrze oraz altarysta w kościele parafialnym w Oławie". W kolegiacie otmuchowskiej objął kanonię po Mikołaju Tschanstewiczu, która była połączona z obowiązkiem wygłaszania kazań w języku niemieckim. Przypuszczalnie opłacał zastępcę, ponieważ nie rezydował przy kolegiacie i nie brał udziału w kapitułach generalnych. W 1483 r. kapituła podjęła decyzję o czasowym wykluczeniu go z grona kanoników z uwagi na zaniebywanie obowiązków¹². Zmarł zapewne w końcu 1486 r. bądź na początku 1487 r., gdyż 6 lutego 1487 r. odnotowane jest wykonanie postanowień jego testamentu¹³. Jego ostatnią wolą było ufundowanie altarii w kaplicy Św. Marka zwanej także kaplicą Bloroga w kościele parafialnym w Grodkowie. Może sam wyznaczył również pierwszego altarystę — Henryka Altmana z Grodkowa, wikariusza wrocławskiego¹⁴. Pozostały majątek przekazał swojej ciotce Barbarze Scheydelwitzynne z Grodkowa¹⁵.

¹ Kopietz I, nr 61, s. 163. Bartusch Blorok z Grodkowa jest poświadczony także w 1468 r. (APOP, ZK 45, s. 99) i 23 lipca 1469 r. (APOP, Gut Herzogswalde, sygn. 1, s. 136). Wzmianka o matce znajduje się wjedynie w ekscerptach z zaginionej księdze ziemskiej nyskiej (APOP, ZK 45, s. 115).

² AAW, sygn.: Q 28, X. 25.

³ Ks.Prom., s. 51; G. BAUCH, *Schlesien und die Universitat Krakau im XV. und XVI. Jahrhundert*, ZfGS 41 (1907), nr 77, s. 125; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien aufden Universitaten des Mittelalters*, „Beitrage zur Heimatkunde Oberschlesiens" 2 (1934), nr 517; P. PFOTENHAUER, *Schlesien aufder Universitdt Bologna*, ZfGS 28 (1894), s. 272.

⁴F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 205; K. DOLA, *Wroclawska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 12, s. 336.

⁵ Kopietz I, nr61, s. 163; DOLA, *dz. cyt.*, nr 12, s. 336.

⁶ 23 września 1471 r.; APWr, Rep. 116, sygn. 366. Jako kanclerz poświadczony jest również w latach 1475-1477; DOLA, *dz. cyt.*, s. 112.

⁷ Concilia Poloniae 10, s. 96.

⁸DOLA, *dz. cyt.*, nr 12, s. 336.

⁹Jegoaltaria znajdowała się przy ołtarzu Świętej Trójcy; NUrK, nr 156 i zrezygnował z niej przed lutym 1476 r.; *tamże*, nr 162.

¹⁰ DOLA, dz. cyt., nr 12, s. 336.

¹¹ M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Sw. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), s. 109.

¹² R. VÖLKEL, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 98.

¹³ AAW, Dok.chron.; DOLA, dz. cyt., nr 12, s. 336.

¹⁴ AAW, sygn. X. 25.

¹⁵ APOp, ZK 45, s. 141.

6. Clodobok Henryk

Pisał się Eichilborn i pochodził z rodu rycerskiego przybyłego na Śląsk z Eichelborn w okolicach Weimaru. Pierwszym przedstawicielem rodziny na Śląsku był Herman (1279 r.), poświadczony w otoczeniu książąt wrocławskich¹. Figurą herbową Clodoboków była ostrzew dębowa wkorzeniona z pięcioma liśćmi dębowymi². W następnych dziesięcioleciach rodzina nabyła dobra m.in. w Kłodoboku k. Grodkowa, w okolicach Paczkowa i w księstwie kamiowskim³. Od XIV w. jedna z linii zaczęła się pisać z Kłodoboku (Clodobog). Natomiast ojciec Henryka również Henryk pisał się ze Starego Paczkowa⁴. W 1411 r. kupił wieś Pomorcovice od braci Stosch⁵, a ponadto posiadał wieś Kattirsdorff⁶ i wójtostwo Głubczyc⁷. Jego żona została Anna, córka wójta nyskiego Szymka z rodziny szlacheckiej⁸. Henryk ze Starego Paczkowa wielokrotnie pojawiał się w otoczeniu Andrzeja Fulschussila⁹ i przypuszczalnie on bądź Anna byli z nim spokrewnieni. Przemawia za tym przekazanie Henrykowi praw patronatu nad prebendami w kolegiacie ufundowanymi przez Fulschussilów¹⁰, a także przejęcie przez jego synów części dóbr w Głębinowie¹¹. Synami Henryka byli Mikołaj i Jan Clodobok poświadczeni w latach 1427-1433¹². Ponadto Henryk i Anna mieli dwóch synów o tym samym imieniu Heniyk, co bardzo utrudnia rozgraniczenie karier obu braci. Za K. Dolą można powtórzyć, że kanonikiem otmuchowskim został młodszy z braci, nazwany juniorem¹³. Henryk starszy, licencjat dekretów był altarystą nyskim i kanonikiem katedralnym i występował jako biskupi audytor w Nysie¹⁴. Ze związku Henryka i Anny pochodziła też córka, która poślubiła jednego z Borschnitzów¹⁵. Heniyk junior zapisał się w 1427 r. na Uniwersytet Wiedeński, gdzie wcześniej studiował jego brat¹⁶. 16 października 1436 r. wystąpił jedyny raz jako kanonik otmuchowski. Reprezentował wówczas brata w sporze o dziesięćiny z mieszczaninem nyskim Janem Bleifusem¹⁷. W 1444 r. został nazwany burgrabią (*castellanus*) Fryvaldova¹⁸ i podobnie jak w 1443 r. pojawił się bez tytułu kanonika Najprawdopodobniej wystąpił ze stanu duchownego, co potwierdzałoby wzmiankowanie jego córki Małgorzaty²⁰. Razem z bratem powiększył posiadłości w Fryvaldovie o przyległe wsie kupione od Małgorzaty Sitcze²¹. Wspólnie kupili także 54 grzywny czynszu od rady miasta Nysy²². Henryk zasłużył się biskupowi Jodokowi pożyczając mu 540 florenów węg. na zaciąg żołnierzy oraz jego następcy Rudolfovi, któremu pożyczył 400 florenów. Na rzecz biskupów przekazał także pięć wsi:

Wilamową, Śiroky Brod, Česka Ves, Nove Vilemovice i Makowice²³. Zmarł między 1468 r. a 14 września 1469 r.²⁴ W 1469 r. biskup Rudolf ufundował w kaplicy zamkowej w Otmuchowie mszę za zbawienie obu braci i ich przodków²⁵.

- ¹ T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 217-218.
- ² APWr, Rep. 102, sygn. 668; P. BRETSCHNEIDER, *Die Grabsteine der Bartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, AfSK 6 (1941), s. 117.
- ³ J. PILNAČEK, *Rody stareho Slezska*, t. III, Brno 1991, s. 709.
- ⁴ BRETSCHNEIDER, *art. cyt.*, s. 117.
- ⁵ PILNAČEK, *dz. cyt.*, t. ni, s. 709.
- ⁶ AAW, Dok.PPacz. 2 VI 1423.
- ⁷ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 25.
- ⁸ BRETSCHNEIDER, *art. cyt.*, s. 117. Małżeństwo to zostało zawarte zapewne w wyniku związków sąsiedzkich, gdyż prawa do sołectwa w Starym Paczkowie posiadał brat Anny Jakusz; NLgb, nr: 317, 319, 632, 696, 720, 732, 1077.
- ⁹ 29 września 1409 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 313; później: *tamie*, sygn.: 314,315,328,389, 394, 406, 457,461,469; APWr, Rep. 103, sygn. 127; AAW, Dok.PPacz. 26 XI 1413; 21 stycznia 1416 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 474.
- ¹⁰ *Tamie*, sygn. 711.
- ¹¹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 25; APWr, Rep. 102, sygn. 668; APOp, ZK 45, s. 9.
- ¹² MBV 7/2, nr 1800; 7 czerwca 1433 r.; APOp, ZK 45, s. 9. W latach 1410-1411 w otoczeniu Andrzeja Fulschussila występował Mikołaj Clodobok, nie jest jednak do końca pewne czy był on synem Henryka, czyjego krewnym (21 października 1410 r.; AAW, Dok.chron.; 16 maja 1411 r.; APWr, Rep. 102, sygn.: 348, 349).
- ¹³ DOLA, *dz. cyt.*, nr 25, s. 340.
- ¹⁴ NUrK, nr 152; RG 4/3, szp. 3010. Ministerium w Nysie posiadał przy ołtarzu Bożego Ciała fundacji Fulschussilów: 3 grudnia 1418 r.; APOp, ZK 44, s. 292; 18 września 1425 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 601; 8 czerwca 1436 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 665.
- ¹⁵ AAW, Dok.PNys. 15X11 1470.
- ¹⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 25, s. 340.
- ¹⁷ APOp, ZK 45, s. 26; APWr, Rep. 102, sygn. 667.
- ¹⁸ 11 sierpnia 1444 r.; AAW, sygn. S. 25.
- ¹⁹ Lib.fund., s. 13.
- ²⁰ AAW, sygn. II b 3, k. 76v.
- ²¹ Lib.fund., s. 13; APOp, ZK 45, s. 46.
- ²² 28 marca 1443 r.; Kat. 9, nr 368.
- ²³ AAW, sygn. V. 33.
- ²⁴ P. BRETSCHNEIDER, *art. cyt.*, s. 118-119.
- ²⁵ *Tamie*, s. 119.

Cłosił Mikołaj -* zob. Gobil M.

7. Cochirdorff Mikołaj

Pisał się Cochirdorff — z Goszowa, ale najprawdopodobniej wywodził się z rodziny patrycjusza nyskich Kochirdorff/Kachirdorff. W połowie XV w. wysoką pozycję w Nysie osiągnął Jan Kochirdorff, od 1422 r. wielokrotnie wybierany do władz miejskich¹. Z dwóch małżeństw pozostawił on czterech synów — dwóch o imieniu Jan,

Andrzeja i Wawrzyńca². Z nich Andrzej był kilkakrotnie rajcą i ławnikiem nyskim (1477-1491)³. Do rodziny należała też zapewne Barbara Kachstorffynne, poświadczona w 1469 r.⁴ Mikołaj po raz pierwszy wystąpił jako dziekan otmuchowski 11 stycznia 1436 r.⁵, jednak na dziekanię został zapewne inwestowany około 1433/34 r., po śmierci Witka z Markowie. Nie rezydował w Otmuchowie, przebywając stale we Wrocławiu, gdzie przynajmniej od 1430 r. był wikariuszem przy katedrze⁶. W 1432 r. wraz z duchownymi z Wrocławia (m.in. kanonik Szymon Wartenberg) został wybrany prokuratorem kanonika katedralnego Andrzeja Schonawa⁷. W następnych latach także był związany ze środowiskiem wrocławskim i w 1441 r. ufundował dwa ministeria ołtarzowe w kolegiacie Św. Idziego przeznaczone dla rektora szkoły katedralnej⁸. Ostatni raz poświadczony jest 2 grudnia 1441 r.⁹ Zmarł przed 14 października 1443 r., kiedy na dziekanię otmuchowską został prezentowany Jan Paschkowicz¹⁰.

¹ APOp, ZK 31, s. 60-61, 63, 75; APWr. Rep. 102, sygn.: 721, 731; APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 90r, 161 v, 232r, 241r, 262r, 275v.

² *Tamże*, k. 283r.

³ Ławnik 1477-1479 (*tamże*, k. 313r, 316r; rajca: 1484, 1491; APWr, Rep. 102, sygn. 843; APOp, ZK 45, s. 151.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 765.

⁵ BUWr, M1063, k. 46r-47v.

⁶ AAW, sygn. III d I", k. 15v.

⁷ 22 listopada 1432 r.; AAW, Dok.chron.

⁸ G. B AUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25. Breslau 1904, s. 74.

⁹ AAW, sygn. II b 1, k. 90r-90v.

¹⁰ Kopietz I, nr 5, s. 152.

8. Cron Konrad

Nieznanego pochodzenia. Tytułował się stopniem licenc. decr.¹, nie udało się jednak ustalić w jakim ośrodku zdobył ten tytuł. Od 1424 r. jest poświadczony jako audytor biskupa Konrada w Nysie². Urząd sprawował przynajmniej do 17 listopada 1427 r.³, a i zapewne znacznie dłużej, bo jego następcą Jakub Newnicz wystąpił dopiero w 1434 r.⁴ Jako kanonik otmuchowski znany jest z supliki wniesionej do papieża oraz prowizji na prepozyturę lubuską z 7 grudnia 1428 r.⁵ Poświadczony jest także na wykazie dystrybucji kapituły z 1429 r.⁶ Jego pisarzem podczas sprawowania urzędu audytora był Piotr z Opola⁷.

¹ MBV 7/2, nr 2008.

² 4 maja 1424 r.; NUrK, nr 99; A. BURDA, *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte im Bistum Breslau*, Breslau 1916, s. 314.

³ AAW, Dok.PPacz.

⁴ APOp, ZK 45, s. 13.

⁵ MBV 7/2, nr 2008, 2009; RG 4/1, szp. 410.

⁶ Registrum II, s. 219.

⁷ NUrK, nr 99.

9. Czeicz Ludwik

Pochodził z rodziny patycjuszy nyskich¹. Jego ojcem mógł być Heinco Czeicz, ławnik w 1374 r. i burmistrz w latach 1382/1383 i 1388², właściciel krajalni sukna³. Inny przedstawiciel rodziny — Peczek — kupił wieś w pobliżu Nysy — Konradową — za 149 grzywien⁴. Przypuszczalnie bratem Ludwika był Mikołaj Czeicz, graduate uniwersytetu praskiego w 1386 r. i wikariusz katedralny⁵. Równie prawdopodobne są jego związki krewniacze z Henrykiem Czeiczem, altaiystą w Nysie w latach 1391-1399⁶. Studiował na Uniwersytecie Wiedeńskim, gdzie zapisał się w semestrze zimowym 1383 r.⁷ Przed 1389 r. uzyskał bakalaureat prawa kanonicznego, ale studiował również teologię. Z tytułem magistra wystąpił dopiero w 1398 r.⁸ Finansowanie studiów umożliwiły mu w dużej mierze przyznane w tym czasie prebendy - altaria w kościele klasztoru Św. Jakuba w Wiedniu oraz w kaplicy Św. Barbary w Klosterneuburgu. Utrzymał je także po powrocie na Śląsk⁹. Jego kariera związana była z dworem biskupa Waclawa, na którym pojawił się w 1388 r. jako notariusz, a w 1389 r. znalazł się w gronie biskupich kapelanów¹⁰. Od 1390 r. występował nieprzerwanie jako notariusz dworu, przede wszystkim podczas pobytu biskupa w Otmuchowie, a zatem tam zapewne rezydował. Niewątpliwie związane to było z funkcją audytora, którą sprawował od 1390 do 1402 r." W tym czasie posiadał parafię w pobliskich Kopernikach, na której został zatwierdzony między 14 listopada 1389 r. a 28 czerwca 1391 r.¹² Był również altarystą ołtarza św. Jakuba w nyskim kościele parafialnym¹³ oraz altarystą w kaplicy Św. Katarzyny przed Bramą Ziębicką Nysy¹⁴. Listę jego prebend uzupełnia przyznany przed 5 kwietnia 1401 r. ołtarz świętych: Marii Magdaleny, Elżbiety i Jadwigi w katedrze wrocławskiej¹⁵. Jako kanonik otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 13 maja 1397 r.¹⁶, brał udział w kapitułach generalnych w latach 1398 i 1402¹⁷ i zapewne w tym czasie rezydował w Otmuchowie¹⁸. 5 kwietnia 1401 r. otrzymał papieską prowizję na kanonik w kapitule katedralnej i w 1402 r. wielokrotnie występował jako kanonik wrocławski. Od maja 1403 r. przez siedem lat nie pojawiał się w źródłach¹⁹. Dopiero od 1410 r. potwierdzony jest jego pobyt we Wrocławiu²⁰. 20 sierpnia 1412 r. we własnym domu we Wrocławiu wyznaczył wykonawcami swojego testamentu Mikołaja Pflugera, wikariusza kolegiaty Św. Krzyża Mikołaja Goltberga z Głogowa i wikariusza katedralnego Mikołaja Slewsera²¹. Zmarł niewątpliwie niewiele później²². Do śmierci pozostał kanonikiem kapituły otmuchowskiej, której w testamencie zapisał fundusze na anniwersarz²³.

¹ Czeiczowie należeli do najstarszych rodzin w mieście — już w 1310 r. wśród rajców nyskich pojawił się Henryk Czycz/Zeit, wybrany rozjemcą w sporze bożogrobców o młyn (SR 3132). Mikołaj Czicz, rajca w 1334 r., był zapewne jego synem (SR 5350).

² NUrK, nr 13; NLgb, nr 1225, 1275; APWr, Rep. 102, sygn. 86.

³ NLgb, nr 843.

⁴ *Tamże*, nr 808.

⁵ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 71, s. 200.

⁶ NUrK, nr 43; CDS 36, nr 74.

- ⁷ *Die Matrikel der Universitdt Wien*, 1.1, Graz 1954, s. 12.
- ⁸ CDS 36, nr 80.
- ⁹ Obie prebendy utrzymał przynajmniej do 5 kwietnia 1401 r.; RG 2, szp. 835; MBV 5, nr 1747; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 71, s. 200.
- ¹⁰ *Tamże*. Po 1389 r. nie występuje jako kapelan.
- ¹¹ Pierwszy raz jako audytor: 26 czerwca 1390 r. (NLgb, nr 1355) — ostatni: 11 lipca 1402 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 206).
- ¹² RG 2, szp. 830; AAW, Dok.PGlog. 28 VI 1391. Plebanem był przynajmniej do 5 kwietnia 1401 r.; RG 2, szp. 835; MBV 5/II, nr 1747.
- ¹³ 14 listopada 1389 r.; RG 2, szp. 830; z altarii zrezygnował zapewne przed 5 kwietnia 1401 r.; RG 2, szp. 835; MBV 5/II, nr 1747.
- ¹⁴ SCHINDLER (*dz. cyt.*, s. 201) pisze mylnie o ołtarzu św. Katarzyny w kościele parafialnym, bo wymieniona *eccl. S. Catherine in Nysa*, to niewątpliwie kaplica Św. Katarzyny za murami Nysy. Istnienie tej kaplicy potwierdza dokument odpustowy z 11 grudnia 1400 r.; NURk, nr 46.
- ¹⁵ 5 kwietnia 1401 r.; RG 2, szp. 835, MBV 5/II, nr 1747.
- ¹⁶ SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 201; APWr, Rep. 107, sygn. 45.
- ¹⁷ CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn. 201. Jako kanonik otmuchowski wystąpił również 16 czerwca 1397 r. (AAW, Dok.PGlog.) i 24 lutego 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 154).
- ¹⁸ Jako notariusz biskupa m.in.: 28 czerwca 1397 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 140), 27 września 1398 r. (AAW, Dok.chron.), 25 lutego 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 155), 21 marca 1400 r. (APOP, ZK 44, s. 50), 30 września 1400 r. (AAW, Dok.PZąb.), 24 maja 1401 r. (AAW, sygn. QQ. 12) i 21 sierpnia 1401 r. (AAW, Dok.chron.).
- ¹⁹ RG 2, szp. 835. U G. Schindlera omyłkowa data 9 kwietnia 1401 r. i błędne powołanie się na RG 2, szp. 830 (SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 71, s. 201). Posiadanie papieskiej ekspektatywy na kanonię wrocławską poświadczane jest już 14 listopada 1389 r. (RG 2, szp. 830).
- ²⁰ *Tamże*, 31 maja 1412 r.; AAW, Dok.chron.
- ²¹ AAW, Dok.chron.
- ²² Jego śmierć jest potwierdzona przed 7 stycznia 1414 r.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 71, s. 201.
- ²³ *Registrum II*, s. 94; AAW, sygn. TT. 12.

10. Czelder Mikołaj

Był synem Mikołaja, mieszczanina z Trzebnicy¹. Rodzina należała do wpływowych i m.in. w 1372 r. burmistrzem miasta był Jakub Czelder². Brat Mikołaja Sapiens Czelder był początkowo klerykiem i altarystą ołtarza świętych: Piotra, Pawła i Leonarda w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu³, a następnie notariuszem publicznym w Otmuchowie⁴. Niebawem wystąpił ze stanu duchownego i założył rodzinę. Wraz z żoną Ewą i synami Sapiensem i Łukaszem mieszkał w domu w narożu rynku⁵. Jednym jego sąsiadem był ławnik Stefan Newisch⁶, a drugim zamożny mieszczanin Jan Smolko, adwokat konsystorza otmuchowskiego⁷. Sam Sapiens był wcześniej prokuratorem generalnym w tym konsystorzu⁸. Posiadał warte 60 grzywien dobra w Nadziejowie⁹ i należał do grupy najmożniejszych w mieście. Mikołaj rozpoczął karierę podobnie jak jego brat jako notariusz publiczny¹⁰. Ponieważ znany jest tylko jeden dokument sporządzony przez niego w 1403 r. w Trzebnicy, można założyć, że za namową brata przeniósł się do Otmuchowa, gdzie już w 1404 r. wystawiał instrumenty notarialne¹¹. Przed otrzymaniem kanonii był w latach 1411-1415 precentorem kaplicy NMP w kolegiacie Św. Mikołaja¹². Raz wystąpił również jako altarysta ołtarza Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba w Nysie¹³. Pierwszy raz jako kanonik

otmuchowski poświadczony jest 24 października 1415 r.¹⁴, ale kanonię posiadał już prawdopodobnie przed październikiem 1414 r.¹⁵ Rezydował w Otmuchowie i uczestniczył we wszystkich odnotowanych w źródłach kapitułach generalnych do 1429 r.¹⁶ Zajmował się sprawami gospodarczymi kapituły i w latach: 1415-1418, 1421-1424, 1425-1427 i 1428/29 występował jako prokurator generalny kolegiaty¹⁷. Najwyższą godnością jaką osiągnął był urząd prokuratora biskupiego w Otmuchowie w 1419 r.¹⁸ i ponownie w latach 1428-1429". Kontakty utrzymywał przede wszystkim z rodziną brata — Sapiens pojawił się jako świadek jego dokumentu, a jego syn Łukasz został mansjonarzem w kolegiacie²⁰. Ostatni raz wystąpił 20 września 1429 r.²¹ i przypuszczalnie zmarł wkrótce po tej dacie. Jako zmarły wspominany jest 22 stycznia 1432 r.²² Znany jest jeden jego domownik — Jakub z Jaszowa (1428 r.)²³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 162.

² APWr, Rep. 125, sygn.: 99, 100.

³ 12 października 1396 r.; AAW, sygn. A. 18.

⁴ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Weimar 1940, s. 230; APWr, Rep. 102, sygn.: 162, 164; 13 maja 1400 r.; AAW, Dok.WikKat.; 11 grudnia 1404 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 239.

⁵ *Tamże*, sygn. 633; APWr, Rep. 103, sygn. 191; CDS 36, nr 161.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn.: 532; 542.

⁷ *Tamże*, sygn. 483.

⁸ 24 października 1415 r.; APWr, Rep. 107, sygn. 97.

⁹ APWr, Rep. 103, sygn. 191.

¹⁰ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 220.

¹¹ J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I—III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 865.

¹² M.in. 29 maja 1411 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 351; 10 maja 1414 r.; APOp, ZK 44, s. 249; 26 stycznia 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 259; 4 czerwca 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 263. Nie można ustalić czy był precentorem także przed 1411 r., gdyż jego poprzednik Piotr Henczil wystąpił tylko raz 29 września 1409 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 313.

¹³ 26 stycznia 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 259.

¹⁴ APWr, Rep. 107, sygn. 97.

¹⁵ 30 sierpnia 1414 r. poświadczony jest jako kanonik Michał Beyer, który w precedencji kapitułnej zajmował miejsce po nim.

¹⁶ W latach: 1421, 1423, 1426, 1429 (Kopietz I, nr 23, s. 156); ponadto w 1427 r. (APOp, ZK 40, s. 42).

¹⁷ Sporządził wykaz dochodów i dystrybucji w latach: 1415/16, 1417/18, 1421/22, 1423/24, 1426/27, 1428/29 (Registrum II, s. 1, 23, 43, 149, 177, 198). Jako prokurator przekazał 37 fl. węg. z kościoła w Wiązowie nuncjuszowi Piotrowi Wolframowi 26 kwietnia 1422 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 556), później: 13 czerwca 1423 r. (*tamże*, sygn. 574); 3 października 1424 r. (*tamże*, sygn. 593); 27 września 1426 r. (*tamże*, sygn. 619); 30 listopada 1426 r. (*tamże*, sygn. 623); 15 grudnia 1426 r. (*tamże*, sygn. 625) i 1 kwietnia 1427 r. (*tamże*, sygn. 631).

¹⁸ 14 maja 1419 r.; *tamże*, sygn. 530, 531; 6 lipca 1419 r.; APWr, *tamże*, sygn. 534.

¹⁹ 24 stycznia 1428 r. (APWr, Rep. 132a: Głucholazy, sygn. 2); 20 września 1429 r. (APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 51). Urząd objął bezpośrednio po Janie ze Smardzowa, który ostatni dokument wystawił 9 stycznia 1428 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 633).

²⁰ *Tamże*, sygn.: 180, 605, 635.

²¹ APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 51.

²² APWr, Rep. 102, sygn. 646.

²³ *Tamże*, sygn. 633.

11. Czetsch Henryk

Mimo podobieństwa nazwiska nie był spokrewniony z kanonikiem Ludwikiem Czeizem, ani tożsamy z występującym w latach 1391-1399 altarystą kościoła Św. Jakuba Henrykiem Czeicz¹. Pochodził ze Świdnicy², niewątpliwie z rodziny mieszczańskiej. Przypisany mu przez J.A. Kopietza tytuł magistra jest pomyłką, nie ma więc żadnych przesłanek pozwalających na założenie o odbyciu przez niego studiów³. Kanonię otmuchowską otrzymał przed 8 maja 1391 r.⁴, a po raz ostatni jako kanonik wystąpił 17 maja 1394 r.⁵ W testamencie przekazał kapitule Św. Mikołaja 8 grzywien czynszu na fundację wikarii przy jedenastej kanonii oraz 2 grzywny czynszu na swój anniwersarz⁶. Był równocześnie altarystą świdnickim. Rezydował przypuszczalnie w Świdnicy, gdzie posiadał dom⁷.

¹ NUrK, nr 43; CDS 36, nr 74.

² APWr, Rep. 102, sygn. 99.

³ Kopietz I, nr 5, s. 153. W żadnym dokumencie nie pojawia się z tytułem akademickim, a rozstrzygający jest zapis z wypłat na anniwersarze w formie: *domini Henrici Czecz*, podczas gdy odnotowano tytuł magistra Konrada. Bertolda Fulschussila i Ludwika Czeicza (Registrum II, s. 93-94). J.A. Kopietz przypuszczalnie pomylił Henryka z tym ostatnim.

⁴ APWr Rep. 102, sygn. 98; też 11 maja 1391 r.; Stat.Niss., k. 6v.

⁵ Kopietz I, nr 5, s. 153.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 99.

⁷ Kopietz I, nr 5, s. 153.

12. Czewchner Henryk

Miejscem jego urodzenia była miejscowość Węglów k. Wołowa. Był zapewne spokrewniony z Janem Strelin alias Czewchner de Wolavia, kanonikiem w kolegiacie Św. Idziego w 1446 r.¹ W 1433 r. rozpoczął studia na uniwersytecie w Perugii, które ukończył ze stopniem magistra sztuk wyzwolonych. W późniejszym czasie uzyskał tytuł dr. decr. Po powrocie ze studiów objął przed 4 października 1445 r. kanonię w kapitule katedralnej i przyłączył się do grupy kanoników protestujących przeciw ponownemu objęciu biskupstwa przez Konrada oleśnickiego². W imieniu kapituły ogłosił apelację do papieża i soboru bazylejskiego, a gdy Konrad objął rządy, zapewne wraz z innymi opozycyjnie nastawionymi członkami kapituły przeniósł się do Nysy³. Ze wspomnianych względów jego kariera rozwinęła się dopiero po wyborze biskupem Piotra Nowaka, którego poparł podczas elekcji⁴. Za rządów Piotra został w 1448 r. kolektorem, a w latach 1449-1451 sprawował urząd wikariusza generalnego *in spiritualibus*. W tym czasie pełnił również godność kanclerza katedralnego⁵. W 1448 r. występował jako prepozyt we wrocławskiej kolegiacie Św. Idziego⁶, co M. Skrzypczyk wiąże z nominacją z pro wizji Piotra Nowaka⁷. Przypuszczalnie jeszcze w tym samym roku albo w następnym zrezygnował z prepozytury na rzecz kandydata papieskiego Henryka Grtinenberga potwierdzonego od 28 kwietnia 1450 r. Jak przypuszcza M. Skrzypczyk rezygnacja Czewchnera mogła być związana z dzia-

laniami Piotra Nowaka na rzecz zażegnania sporu ze Stolicą Apostolską. Być może objęte w 1449 r. urzędy w diecezji były formą odszkodowania za zrzeczenie się prałatury⁸. Niewątpliwie również z nadania biskupiego Czewchner otrzymał kanonię w Otmuchowie. Jako kanonik otmuchowski wymieniony jest jedynie na wykazie dystyubcji z lat 1448/49 i 1449/50⁹. Nie rezydował przy kolegiacie. Musiał posiadać znaczny majątek, o czym świadczą pożyczki udzielane kapitule katedralnej¹⁰. Zmarł po 31 sierpnia 1452 r."

¹ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna W XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 32, s. 343.

² W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji W pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 180-182.

³ M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), nr 16, s. 64.

⁴ URBAN, *dz. cyt.*, s. 210.

⁵ DOLA, *dz. cyt.*, nr 32, s. 343.

⁶ AAW, Dok.chron. 14 VII 1448; DOLA, *dz. cyt.*, nr 32, s. 343; URBAN, *dz. cyt.*, s. 289.

⁷ SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, nr 16, s. 64.

⁸ *Tamże*, s. 65.

⁹ Registrum II, s. 116, 228.

¹⁰ W 1447 r. wraz z innym kanonikiem Janem Snehwiczem pożyczył kapitule 200 florenów węgierskich, natomiast niemal dwa lata później przekazali oni pożyczką w wysokości 20 grzywien przeznaczoną na renowację organów; AAW, Dok.chron. 31 I 1447; 20 XII 1448.

¹¹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 32, s. 343.

13. Czips Konrad

Był synem Mikołaja ze Slawkindorff w diecezji ostrzyhomskiej¹. Jego nazwisko wywodzi się zapewne od niemieckiej nazwy Spisz (Zips). Miał uprawnienia notariusza publicznego i od 1381 r. pracował w konsystorzu wrocławskim². W latach 1388-1399 występował jako notariusz oficjała Jerzego Fulschussila³. Był także notariuszem jego następcy — Leonarda z Ząbkowic (1402-1403)⁴. W 1387 r. okazyjnie wzmiankowany jest jako adwokat konsystorza wrocławskiego⁵. Jako kanonik otmuchowski znany jest tylko z noty obituarnej w nekrologu cystersów lubiąskich⁶. Kanonię tę otrzymał niewątpliwie z prezenty wspomnianego Jerzego Fulschussila, który miał prawo patronatu nad pięcioma kanoniami w kolegiacie Św. Mikołaja. Z tego względu czas jej objęcia można tylko w przybliżeniu szacować na okres przed 1403 r., gdy Fulschussil zmarł⁷. Czips ostatni raz poświadczony jest we wrześniu 1403 r.⁸ Według noty w nekrologu lubiąskim dzienną datą jego śmierci był 18 grudnia⁹. W akcie ostatniej woli przekazał cystersom lubiąskim 3 grzywny na swój anniwersarz¹⁰. Nie rezydował w Otmuchowie i brak świadectw, aby uczestniczył choć w jednej kapitule generalnej.

¹ APWr, Rep. 91, sygn.: 373, 376. Pewna identyfikacja tej miejscowości jest niemożliwa.

² CDS2, nr 72.

³ 10 czerwca 1388 r.; Rep.Hel., s. 94-96; 17 września 1399 r.; AAW, Dok.WikKat.; por. też LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 167.

⁴ AAW, Dok.WikKat. 3 VII 1402; 2 IX 1403.

⁵ AAW, sygn. SS. 7; LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 167.

⁶ *It. ob. d. Conradus Cips can. Otmechacensis, qui assignavit conventui III marcas pro servitio in die Prisca virginis pro anniversario suo de bursa-*, NeklLubense, s. 59.

⁷ F. LUSCHEK przypisał mu posiadanie kanonii już w listopadzie 1388 r. (*Notariatsurkunde*, s. 167), jednak w dokumencie, na który się powołał (AAW, sygn. P79a), Czips wystąpił tylko jako notariusz publiczny.

⁸ AAW, Dok.WikKat. 12 IX 1403.

⁹ NeklLubense, s. 59.

¹⁰ Por. przyp. 6.

14. Czobczicz Jan

Był synem Marcina i Elżbiety, patrycjusza nyskich. Jego ojciec, ławnik w 1436 r. i czterokrotnie rajca w latach 1433-1445¹, został ponadto wybrany wityrykiem kościoła bożogrobców w Nysie². Najpewniej bratem Jana był Mikołaj Zeobitz, student w Lipsku w 1442 r.³ Razem z siostrą Jadwigą posiadał dom i ogród poza murami Nysy i dom na rynku między ławami rzeźniczymi a apteką⁴. Brak świadectw czy łączyło go pokrewieństwo z magistrem Mikołajem Czobcziczem subkustoszem wrocławskim zmarłym w latach 20-tych XV w.⁵ Studia rozpoczął w 1440 r. w Erfurcie, rok później przeniósł się na Uniwersytet Lipski, który ukończył w 1444 r. z tytułem magistra sztuk wyzwolonych⁶. W 1447 r. spotykamy go już wśród kanoników otmuchowskich — w inwentarzu paramentów i szat liturgicznych wspomniano, że przechowuje liliowy ornat⁷. Rok później był świadkiem przy wydaniu wyroku w kapitulnej wsi⁸ oraz otrzymał doroczne dystrybucje⁹. Uczestniczył w kapitule generalnej w 1457r.¹⁰ i niewątpliwie wraz z innymi kanonikami przebywał wówczas w Nysie. Nie jest tylko pewne czy mieszkał w domu kapitulnym, skoro posiadał własną nieruchomości przy rynku. Jego związki z patrycjatem potwierdza przekazanie mu przez Annę Rudil, wdowę po rajcy Jodoku patronatu nad ołtarzem NMP w kościele Św. Jakuba. Obok niego patronami zostali należący do elity miasta — wójt Jan Mergenaw i rajca Wawrzyniec Kretschmer". Natomiast z 15 grudnia 1459 r. zachował się dokument o posiadaniu przez niego domu w Legnicy, gdzie był kaznodzieją¹². W 1461 r. wystąpił również jako altarysta ołtarza Apostołów w kościele parafialnym w Grodkowie¹³, a w 1472 r. spotykamy go jako altarystę wspomnianego ołtarza fundacji Anny Rudil. Jako jego prokurator występował wówczas Marcin Lessner¹⁴. Jan najprawdopodobniej przebywał w tym czasie w Legnicy, gdzie poświadczony jest ponownie 15 września 1473 r.¹⁵ Na wybór Legnicy mogło wpłynąć posiadanie parafii w pobliskiej Wysokiej Cerkwi oraz kontakty z benedyktynkami legnickimi. 15 września 1473 r. wystąpił po raz ostami jako kanonik otmuchowski¹⁶ i zmarł zapewne przed 1475, gdy brak jego imienia w wykazie kanoników¹⁷. Kapitulę Św. Mikołaja zapisał w testamencie dwa kodeksy¹⁸. Jego sługą był Maciej Bobist¹⁹.

- ¹ APOp, ZK 31, s. 39, 49, 51, 52; CDS 36, nr 189, 190.
- ² 9 sierpnia 1440 r.; APOp, ZK 35, s. 79.
- ³ F. GOTTSCHALK, *Oberschlesier aufden Universitaten des Mittelalters*, „Beitrage zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 422.
- ⁴ Kopietz I, nr 50, s. 160. Jego siostrzeńcem był kanonik otmuchowski i pleban nyski Marcin Lessner; APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 270v i in. Drugą siostrą była Elżbieta, żona Piotra Cawtinwalda z Nysy.
- ⁵ AAW, III d 2, s. 59.
- ⁶ P. PFOTENHAUER, *Schlesier aufder Universitdt Erfurt im Mittelalter*, ZfGS 30 (1896), s. 313; A. MULLER, *Hochschuiler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universital im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 17; GOTTSCHALK, *art. cyt.*, nr 405, 412.
- ⁷ Registrum II, s. 225.
- ⁸ Kopietz I, nr 50, s. 160.
- ⁹ Registrum II, s. 228.
- ¹⁰ APOp, ZK 40, s. 43.
- ¹¹ 26 kwietnia 1455 r.; AAW, sygn. II b 2, k. 92v-93v.
- ¹² APLg, Akta miasta Legnicy, sygn. 489.
- ¹³ APOp, ZK 45, s. 79; Kopietz I, nr 50, s. 160.
- ¹⁴ APOp, ZK 45, s. 105.
- ¹⁵ APLg, Akta miasta Legnicy, sygn. 541.
- ¹⁶ *Tamże*. J.A. Kopietz uznał za ostatnią wzmianką o nim zapis w wykazie dystrybucji z 1467/68 r.; Kopietz I, nr 50, s. 160.
- ¹⁷ Stat.Niss., k. 10r.
- ¹⁸ BUWr, II F 36; *Hunc codicem delegavit venerabilis magister Johannes Czoptycz venerabili capitulo in Nissa* BUWr, IF 55; *Liber magistri Johannis Czobczicz pro Vlfior. ipsum assignavit idem venerabili capitulo ecclesie collegiatae s. Johannis in Nissa* por. K. PAWLIK, *Biblioteka otmuchowsko-nyskiej kapituły kolegialnej tv średniowieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 568. Przy najmniej jeden tom przekazał też swojemu siostrzeńcowi M. Lessnerowi.
- ¹⁹ APLg, Akta miasta Legnicy, sygn. 541.

15. Dytwini Jakub

Mógł być bratem kanonika otmuchowskiego Jerzego Dytwini. Kanonię otmuchowską otrzymał przed 11 lipca 1419 r.¹ Uczestniczył w kapitułach generalnych w latach 1421—1429². Po Jerzym Dytwini przejął obowiązki prokuratora kapituły Św. Mikołaja, które pełnił w latach 1427/28³.

¹ Registrum I, k. 5v.

² Kopietz I, nr 28, s. 157.

³ Registrum II, s. 103.

16. Dytwini Jerzy

Pochodził z Nysy¹, gdzie objął swoją pierwszą prebendę. Ponieważ imię jego ojca jest dość pospolite, trudno orzec czy występujący w 1397 r. mieszczanin nyski Wincenty Dytwini był jego bratem². Niewykluczone jest jego pokrewieństwo z kano-

nikiem Jakubem Dytwini. Studiował na Uniwersytecie Praskim, który ukończył w 1379 r. bakalaureatem sztuk wyzwolonych³. Ponieważ później występował jako magister i medyk mógł kontynuować studia w Pradze lub w innym ośrodku. W 1385 r. złożył suplikę do papieża w sprawie przyznania jakiegokolwiek prebendy w diecezji wrocławskiej, co wskazuje, że prawdopodobnie nie miał wówczas jeszcze żadnego beneficjum⁴. Na Śląsku poświadczony jest od 20 września 1404 r. i odąd do 1417 r. występował jako altarysta w kościele Św. Jakuba w Nysie⁵. Razem z Zygfydem Fulschussilem sprawował także służbę ołtarzową w kaplicy Bożego Ciała za murami Nysy⁶. Kolejnymi prebendami była parafia w pobliskiej Niwnicy, którą objął przed 3 lutego 1413 r.⁷ oraz altaria przy ołtarzu św. Krzyża w kaplicy NMP pod Otmuchowem (1415 r.)⁸. W latach 1404-1418 wielokrotnie występował jako medyk⁹. Wejście do kolegiaty otmuchowskiej zawdzięczał Fulschussilom — Zygfydowi i przede wszystkim Andrzejowi, ówczesnemu prepozytowi w Otmuchowie¹⁰. Staż w kapitule rozpoczął od objęcia kustodii i jako kustosz występował od lutego 1414 r. do 23 sierpnia 1416 r.¹¹ Od 8 stycznia 1417 r. poświadczony jest jako kanonik otmuchowski¹², a na kustodii został inwestowany Mikołaj Gobil¹³. Zajmował się sprawami gospodarczymi i w latach: 1421/22, 1423- 1426 występował w funkcji prokuratora kolegiaty¹⁴. Uczestniczył w kapitułach generalnych w: 1419, 1421, 1423, 1426 i 1427, 1429 i 1432 r.¹⁵ Jeszcze za jego życia (9 stycznia 1428 r.) kapituła kupiła 1,5 grzywny czynszu na jego anniuersarz¹⁶.

¹ RG 1, szp. 32.

² APWr, Rep. 102, sygn. 134.

³A. MOLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 2; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 34.

⁴ RG 1, szp. 18, 32; MBV 6, nr 1207. A. Müller błędnie przypisał mu posiadanie w 1378 r. altarii przy ołtarzu św. Michała w kościele Św. Jakuba w Nysie (MOLLER, *art. cyt.*, s. 2). Prebenda ta w rzeczywistości należała wówczas do Dytwina Fulschussila.

⁵ CDS 36, nr 92; 13 marca 1417 r.; APWr, Rep. 103, sygn. 151.

⁶ 28 kwietnia 1414 r.; APOp, ZK 44, s. 249; 2 marca 1415 r.; *tamże*, s. 261; ZPOp, ZK 39, s. 20.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 384.

⁸ APOp, ZK 44, s. 201.

⁹ M.in. 6 grudnia 1404 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 238; 28 kwietnia 1414 r.; APOp, ZK 44, s. 249; 11 sierpnia 1414 r.; *tamże*, s. 253; 18 lipca 1417 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 507; 8 grudnia 1418 r.; *tamże*, sygn. 528.

¹⁰ Wystąpił ponad dwudziestokrotnie na dokumentach wystawionych przez Andrzeja (m.in. APWr, Rep. 102, sygn.: 231, 273, 274, 300, 303, 318, 329, 330, 348, 349, 370, 378, 395, 416, 428; APWr, Rep. 103, sygn.: 118, 119, 122, 124; NURk, nr 63, 65, 70).

¹¹Kopietz I, nr 26, s. 157; APOp, ZK 44, s. 277.

¹² APOp, ZK 44, s. 280.

¹³ 26 listopada 1417 r.; APOp, ZK 44, s. 285.

¹⁴ Registrum II, s. 43, 61, 102, 194; APWr, Rep. 102, sygn. 585.

¹⁵ Registrum I, k. 4v; APOp, ZK 40, s. 26-27, 31-35.

¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 633.

Eichilborn Henryk -> zob. Clodobok H.

17. Eychholz Jakub

Wywodził się ze szlacheckiego rodu piszącego się z Eycholtz - Warmątowie w pobliżu Legnicy. Przypuszczalnie był bliskim krewnym Mikołaja Eychholza, poświadczanego w 1412 r. na dworze książęcej Ofki¹. Jego krewnym mógł być także Mikołaj Eychholz, kleryk występujący w Nysie w otoczeniu biskupa Konrada². Jakub rozpoczął karierę jako kapelan przy biskupie Waclawie, a później na dworze jego następcy Konrada³. Przed 8 stycznia 1416 r. został wiceprecentorem w kolegiacie otmuchowskiej⁴, a półtora roku później poświadczony jest jako altarysta ołtarza NMP w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu⁵. Od 17 lutego 1418 r. występował jako kanonik legnicki⁶, a prowizja papieska na kanonię głogowską (3 kwietnia 1418 r.) pozwalała mu zatrzymać dotychczasowe prebendy we Wrocławiu i Legnicy⁷. Kanonię w kolegiacie NMP w Głogowie objął ostatecznie po sporze z Janem Bresin i Pawłem de Capranica i zatrzymał ją przynajmniej do 4 lipca 1422 r.⁸ W 1424 r. otrzymał prowizję na parafię nyską zwolnioną po śmierci Jakuba Pudeweka i rezygnacji Jana ze Smardzowa⁹. Jako pleban występował do listopada 1426 r.¹⁰, mimo iż pretensje do parafii zgłosili także inni duchowni". Najpoważniejszym rywalem był Eberhard z Osterburga, kanonik w Stendal i *familiaris* Marcina V. Dzięki poparciu w kurii rzymskiej do 19 kwietnia 1431 r. otrzymywał on ponowienia papieskiej prowizji¹². Objęciu parafii przez Eberharda sprzeciwił się jednak biskup Konrad i ostatecznie to Eychholz został zatwierdzony plebanem nyskim około 1433 r.¹³ Wielokrotnie poświadczony w Nysie do 1437 r., niewiele później musiał zrezygnować z parafii, która przed 25 sierpnia 1439 r. znalazła się w posiadaniu Ottona Beesa¹⁴. W 1435 r. wystąpił jako audytor biskupi w Otmuchowie¹⁵, natomiast w latach 1440-1441 r. poświadczony jest z tytułem sędziego dworu we Wrocławiu¹⁶. W tym czasie kumulował kilka prebend: 27 lipca 1428 r. został inwestowany na ołtarz św. Mikołaja w kaplicy Katarzyny Opler w kościele parafialnym w Nysie¹⁷, około 1428 r. objął prepozyturę w kolegiacie opolskiej¹⁸, a od 19 lutego 1429 r. jest poświadczony jako kanonik otmuchowski¹⁹. Kanonię otmuchowską posiadał przynajmniej do końca 1436 r.²⁰ Z powodu fragmentarycznej dokumentacji posiedzeń kapituły, trudno określić czy brał w nich udział. Wobec jednak przeniesienia korporacji do Nysy, gdzie Eychholz był plebanem, byłoby to prawdopodobne. 4 maja 1433 r. wystąpił po raz pierwszy jako kanonik katedralny²¹, a w 1442 r. poświadczony jest jako kustosz w kapitule Św. Jana²². W 1439 r. objął na krótko kanonię w kolegiacie Św. Jadwigi w Brzegu²³. Mógł posiadać również wikariat w katedrze²⁴, natomiast na pewno objął tam altarię przy ołtarzu św. Michała (1444 r.)²⁵. Ostatni raz wystąpił jako uczestnik synodu diecezjalnego 28 maja 1446 r.²⁶ Miał sługę Michała²⁷.

¹ D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 8, s. 31.

- ² 13 marca 1433 r.: APOp, ZK 45, s. 8.
- ³ Jako kapelan poświadczony jest od 1417 do 1433 r., K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 42, s. 347.
- ⁴ APOp, ZK 44, s. 279; 8 stycznia 1417 r.; *tamże*, s. 280; 28 marca 1417 r.; *tamże*, s. 282.
- ⁵ 9 września 1417 r.; AAW, sygn. V 6^b.
- ⁶ APOp, ZK 44, s. 288. Kanonię legnicką zachował przynajmniej do 8 kwietnia 1423 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 571.
- ⁷ RG 4/2, szp. 1510.
- ⁸ *Tamże*, szp. 1663; MBV 7/1, nr 246, 366,448; H. GERLIC, *Kapituła glogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 99; 11 marca 1424 r. suplikę o objęcie wspomnianej kanonii złożył Dominik de Capranica; RG 4/1, szp. 582; MBV 7/2, nr 1176.
- ⁹ 8 lutego 1424 r.; RG 4/2, szp. 1510; MBV 7/2, nr 1163.
- ¹⁰ 12 czerwca 1424 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 590; 15 czerwca 1424 r.; Kopietz IV, s. 51; 20 listopada 1426 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 622.
- ¹¹ O parafii starali się także: Piotr z Sycowa (RG 4/3, szp. 3200; MBV 7/2, nr 1120), Tomasz Warendorp (RG 4/3, szp. 3583; MBV 7/2, nr 1210), Jan Schutte (RG 4/2, szp. 2357; MBV 7/2, nr 1220), Gerwin (RG 4/1, szp. 867; MBV 7/2, nr 1535) i Michał Glogowicz (RG 4/2, szp. 2787).
- ¹² RG 4/1, szp. 595-596, 1278; MBV 7/2, nr 1320, 1409, 1427, 1835, 1952, 2180.
- ¹³ A. MÖLLER, *Die Pfarrer von Neifze, ein Beitrag zur schlesischen Presbyterologie*, AfSK 14 (1956), nr 19, s. 74.
- ¹⁴ *Tamże*, nr 20, s. 74-75.
- ¹⁵ 6 maja 1435 r.; NUrK, nr 114.
- ¹⁶ 28 lutego 1440 r.; AAW, III d I/k. 219r.; 16-22 maja 1441 r.; CDS 15, nr 118, s. 159; 25 września 1441 r.; *tamże*, nr 124, s. 179.
- ¹⁷ CDS 36, nr 152.
- ¹⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 42, s. 347.
- ¹⁹ UBLieg, nr 586.
- ²⁰ DOLA, *dz. cyt.*, nr 42, s. 347.
- ²¹ APOp, ZK 45, s. 8. Później m.in. 22 lipca 1433 r.; *tamże*, s. 9.
- ²² DOLA, *dz. cyt.*, nr 42, s. 347.
- ²³ *Tamże*.
- ²⁴ 25 czerwca 1441 r.; AAW, sygn. II b 1, k. 83r-83v.
- ²⁵ AAW, Dok.chron. 22 IX 1444.
- ²⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 42, s. 347.
- ²⁷ 28 lutego 1440 r.; AAW, III d I", k. 219r.

18. Fey Aleksy

Był synem Jana z Namysłowa¹ i najpewniej krewnym Jana Feya, kanonika wrocławskiego poświadczonego w latach 1422-1427². Miał uprawnienia notariusza publicznego, jednak nie zachowały się ślady aby prowadził prywatną praktykę³. Pierwszą prebendą Aleksego była altaria przy ołtarzu Trzech Króli w kościele parafialnym w Namysłowie, którą objął przed 11 listopada 1404 r.⁴ Raz wystąpił również jako altarysta ołtarza świętych: Piotra i Pawła w nyskim kościele Św. Jakuba⁵. Już w 1404 r. otrzymał papieską prowizję na kanonię w katedrze wrocławskiej, jednak kanonikiem wrocławskim tytułował się dopiero od 1414 r.⁶ Rezydował we Wrocławiu, gdzie wraz z Dominikiem Teschnerem był prokuratorem kapituły⁷. W tym czasie ufundował szpital dla uczniów szkoły katedralnej wraz z kaplicą Św. Aleksego oraz przeznaczoną dla scholarów łaźnią⁸. W 1419 r. czasowo odebrano mu kanonię jednak od

1421 r. ponownie poświadczony jest w kapitule Św. Jana⁹. W 1420 r. Herman Dwerg zrezygnował na jego rzecz z archidiakonatu w katedrze, brak jednak świadectw, że objął tę prałaturę¹⁰. W tym czasie był w posiadaniu altarii w kaplicy Św. Jerzego k. Brzegu, parafii w miejscowości Ujezd oraz kanonii w Kromenzu¹¹. Ze wspomnianej kanonii zrezygnował i mocą papieskiej prowizji objął ją Jan Fey¹². W 1417 r. należał przejściowo do kancelarii biskupiej, a w latach 1421-1422 z nadania biskupa Konrada był sędzią nadwornym we Wrocławiu. Jako kanonik otmuchowski wystąpił tylko raz 4 kwietnia 1408 r.¹³ Nie pojawił się na kapitule generalnej w 1413 r., ani na następnych w 1419 i 1421 r., nie wymienia też tej prebendy suplika z 16 kwietnia 1420 r.¹⁴ Zmarł 15 czerwca 1423 r.¹⁵

¹ AAW, sygn. W. 7; G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 94, s. 214.

²K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 44, s. 347.

³ AAW, sygn. W. 7; F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 161.

⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 94, s. 214.

⁵ 22 grudnia 1414 r.; APOp, ZK 44, s. 257.

⁶ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 94, s. 214.

⁷ 18 stycznia 1414 r.; AAW, Dok.WikKat.; 12 marca 1414 r.; AAW, sygn. TT. 38.

⁸G. BAUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25, Breslau 1904, s. 120-121; DOLA, *dz. cyt.*, s. 299; M. SŁOŃ, *Szpitałe wrocławskie w średniowieczu*. Warszawa 2001, s. 248-249.

⁹RG4/2, szp. 2539, MBV 7/1, nr 493; DOLA, *dz. cyt.*, s. 347.

¹⁰ RG 4/1, szp. 69; MBV 7/1, nr 582, 583.

¹¹*Tamże*. W 1421 r. o prebendę Aleksego w Kromenzu wniósł suplikę Jan Owgil z Namysłowa; RG 4/2, szp. 2217; MBV 7/1, nr 804.

¹² RG 4/2, szp. 1884; MBV 7/1, nr 891, 892, 923.

¹³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 94, s. 214.

¹⁴ RG 4/1, szp. 69; MBV 7/1, nr 582.

¹⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 347.

19. Freiberg Jerzy

Był zapewne synem patrycjusza wrocławskiego Prokopa¹. W 1444 r. podjął studia w Lipsku, które ukończył z tytułem magistra sztuk². W regestach *Repertorium Germanicum* odnotowano go jako doktora sztuk³ co jednak jest zapewne pomyłką, wobec potwierdzonych później wystąpień Freiberga wyłącznie jako mgr art.⁴ Przed 3 lutego 1448 r. objął kanonię we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża, a od 1459 r. występował jako kanonik katedralny. Około 1454 r. otrzymał dziekanię w kolegiacie świętokrzyskiej⁵, a od 1466 r. został zastępcą nieobecnego dziekana katedralnego Jana Rotha⁶. Posiadał również altarie przy ołtarzu Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba w Nysie⁷ oraz w kolegiacie Św. Idziego (wzm. 1496 r.). Mieszkał na Ostrowie Tumskim i przez wiele lat był odpowiedzialny za zarząd majątkiem obu ka-

pitul wrocławskich⁸. W 1475 r. wyznaczono go kolektorem daniny na rzecz Macieja Korwina. Nie ma świadectw, aby angażował się w rozgrywki polityczne. Przebywał stale we Wrocławiu i raczej rzadko odwiedzał posiadaną parafię w Ołtaszynie⁹ oraz kolegiatę Św. Mikołaja. Tylko raz w 1479 r. uczestniczył w posiedzeniu generalnym i dlatego badacze przyjmowali na ten rok objęcie przez niego kanonikatu¹⁰. Jednakże zarówno precedencja na kapitule, jak i miejsce jego stali¹² świadczy, że do kolegiaty został przyjęty przed Janem de Monte i Michałem Blorokiem czyli przynajmniej wczesną jesienią 1475 r.¹³ Kanonię zatrzymał do śmierci 27 września 1496 r. Jego grób znajdował się w katedrze¹⁴.

¹K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy' - działalność*, Lublin 1983, nr 47, s. 348. M.in. 2 czerwca 1458 r. Prokop Freiberg występował jako jeden z przedstawicieli rajców wrocławskich; AAW, Dok.chron.

²DOLA, *dz. cyt.*, nr 47, s. 348.

³ 1 października 1459 r.; RG 8, nr 1381.

⁴ Np. APOp, ZK 45, s. 142 (1487 r.).

⁵ C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Grundung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 36, s. 84-85.

⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 47, s. 348.

⁷ NUrK.nr 181.

⁸ W latach 1457-1466 był prokuratorem kolegiaty świętokrzyskiej, w 1467-1469 i 1482-1484 r. kapituły katedralnej, (AAW Dok.chron. 18 czerwca 1469 r.; DOLA, *dz. cyt.*, nr 47, s. 91). Na Ostrowie Tumskim posiadał dom koło katedry kupiony od Małgorzaty Filczynne (AAW, sygn. LL. 12).

⁹ Prowizję papieską na parafię zwolnioną po śmierci Mikołaja Lobina uzyskał już 22 października 1461 r. (RG 8, nr 1381; BU 6, nr 1681). Toczył o nią spór z Jerzym Kottewiczem, ale ostatecznie otrzymał instytucję 24 października 1463 r. (AAW, sygn. Y. 11; DOLA, *dz. cyt.*, nr 47, s. 348). Prebenda ta miała przynosić mu ok. 6-10 grzywien rocznego dochodu (RG 8, nr 1381; BP 6, nr 1681).

¹⁰ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 100.

¹¹ Został wymieniony na piątym miejscu po Marcynie Lessnerze, a przed Janem de Monte i Michałem Blorokiem; APOp, ZK 40, s. 51.

¹² Zajmował stallę w prawym chórze między Mikołajem Merbothem a Janem de Monte; Stat.Niss., k. 10r.

¹³ Michał Blorok został inwestowany 21 października 1475 r.; Kopietz I, nr 4, s. 162.

¹⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 47, s. 348.

20. Friedewalde Piotr

Najprawdopodobniej pochodził z mieszczańskiej rodziny z Nysy, gdzie poświadczony jest m.in. Zachariasz Friedewalde, fundator ołtarza kościele parafialnym Św. Jakuba¹. Wykonawcą jego testamentu i zapewne bratem był Herman Friedewalde, rajca w 1400 r.² Był on skoligacony z najświetniejszymi rodami w Nysie — jego córka Barbara poślubiła Jeremiasza Eppensteina, wielokrotnie wybieranego burmistrzem³. Rodzina była bardzo dobrze sytuowana, o czym świadczy zakup przez Hermana alodium w Bykowicach za 350 grzywien⁴, a także liczne pobożne funda-

cje⁵. Jeden z nyskich Friedewaldów zapisał się w 1415 r. na uniwersytet w Wiedniu⁶. Piotr wymieniony jest wśród kanoników otmuchowskich tylko podczas kapituły generalnej w 1391 r.⁷ Przypuszczalnie wkrótce zmarł.

¹ 2 września 1395 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 116.

² CDS 36, nr 89. O jego pozycji świadczy wybór wykonawców testamentu, którymi zostali pochodzący z rodzin rajeckich: Mikołaj Kelner, Jan Panewicz i Mikołaj Proger; NUrK, nr 75.

³ *Tamże*, nr 85, 109; CDS 36, nr 162; APWr, Rep. 102, sygn. 705.

⁴ APWr, Rep. 103, sygn. 107.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 513; NUrK, nr 75.

⁶ *Die Matrikel der Universitat Wien*, 1.1, Graz 1954, s. 110.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 98; Kopietz 1, nr 12, s. 154.

21. z Frystatu Stefan (de Freyenstad)

Pochodził z miasta na Śląsku Cieszyńskim i jeszcze po objęciu kanonii utrzymywał związki z tamtejszym mieszczaństwem¹. Miał uprawnienia notariusza publicznego i w początkowo podjął pracę w konsystorzu wrocławskim (ok. 1399 r.)². Jako kanonik otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 10 czerwca 1401 r. poświadczając wydany we Wrocławiu dokument oficjała Jerzego Fulschussila³. Ponieważ na dokumentach kapitulnych wymieniany jest przed Ulrykiem ze Spiry prebendę otmuchowską musiał otrzymać najpóźniej przed 12 maja 1400 r., gdy tamten wzmiankowany jest jako kanonik⁴. Później jako kanonik kapituły Św. Mikołaja pojawiał się nieprzerwanie do 30 marca 1416 r.⁵ Rezydował w Otmuchowie i uczestniczył w kapitule generalnej w 1413 r.⁶ W latach: 1408 i 1413-1415 jako prokurator korporacji przeprowadził liczne transakcje gospodarcze⁷. Bliższe kontakty utrzymywał z Mikołajem Glaubusem, swoim następcą na urzędzie prokuratury kapitulnego. Razem z nim był wykonawcą testamentu Teodoryka Crumpacha, zakrystiana w kaplicy zamkowej w Otmuchowie⁸.

¹ 7 grudnia 1406 r. Maciej Lipman, sołtys ze Starego Miasta Frystatu wyznaczył go swoim prokuratorem, K. WUTKE, *Eine Urkunde v. J. 1406 belr. Altstadt bei Freistadt, Oesterr.-Schlesien*, ZfGS 46(1912), s. 170-171.

² Rep.Hel., s. 92-93.

³ AAW, Dok.WikKat.

⁴ MBV 5/2, nr 1607.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 261; APOp. ZK 44, s. 273.

⁶ 9 maja 1413 r.; AAW, Dok.chron.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn.: 297, 298, 391, 392, 420, 443; APOp, ZK 44, s. 259.

⁸ *Tamże*, s. 270.

22. Fullope Piotr

Pisał się także jako Fawliope¹. Kanonię otmuchowską otrzymał w chwili fundacji kolegiaty lub niedługo później. Uczestniczył w kapitułach generalnych w latach:

1391, 1395, 1398 i 1402². Zmarł na pewno przed 1421/22 r., gdy potwierdzone jest odprawianie w kolegiacie rocznicy jego śmierci³.

¹ CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn.: 162, 201; Registrum II, s. 94.

² Kopietz I, nr 8, s. 154.

³ Registrum II, s. 94.

23. Fulschussil Andrzej

Syn Jana i wnuk Zygfyryda, mieszczan nyskich. Jego bratem był Zygfyrd, kanonik otmuchowski¹. Pierwszy raz wystąpił w źródłach 4 kwietnia 1383 r.: wraz z bratem, stryjami Dytwinem i Piotrem i braćmi Sak zobowiązał się do wypłaty rocznego czynszu 15 grzywien Bertoldowi Fulschussilowi¹. Kolejna wzmianka źródłowa pochodzi z 14 maja 1396 r., gdy potwierdzony jest jako altarysta rodowego ołtarza Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba w Nysie². Na zatrzymanie tej altarii otrzymał zgodę w prowizji papieskiej z 1413 r. i z tytułem altarysty występował jeszcze 18 stycznia 1414 r.³ Przed 14 grudnia 1403 r. został plebanem w Vidnavie⁴. Z parafii zrezygnował na rzecz swego brata Zygfyryda, zapewne w związku z objęciem prepozytury w kolegiacie Św. Mikołaja⁵. Pierwszy raz jako prepozyt wystąpił 24 czerwca 1404 r.⁶ i prałaturę zatrzymał do śmierci w 1417 r.⁷ Podobnie jak jego poprzednik Mikołaj z Szonowa był równocześnie biskupim prokuratorem w Otmuchowie. Nominację otrzymał prawdopodobnie jeszcze przed instalacją w kolegiacie — jako prokurator znany jest z dokumentu z 14 grudnia 1403 r.⁸ Do czasu złożenia urzędu w marcu 1416 r. przewodniczył regularnie sesjom w Nysie i Otmuchowie⁹. W 1413 r. otrzymał papieską prowizję na kanonię w kolegiacie opolskiej zwolnioną po śmierci Teofila Armknechta z Opola¹⁰. Razem z braćmi został wykonawcą testamentu stryja Dytwina Fulschussila". Zmarł między 26 czerwca a 15 sierpnia 1417 r.¹² Poświadczona jest liczna grupa jego domowników. Z racji urzędu towarzyszyli mu łucznicy: bracia Marcin i Jan z Mikulovic, Henryk ze Świdnicy, Bernhard i Jakusz¹³ oraz kuszownicy Petirko i Henryk¹⁴. Ponadto występował sługa Bartosz¹⁵, pokojowiec (*camerarius*) Wenusz¹⁶ i woźnica Bartko, może identyczny ze wspomnianym wcześniej Bartoszem¹⁷. W 1415 r. poświadczony jest *famulus* Mikołaj Deysla¹⁸. Jako *familiaris* prokuratora określani byli służący przy nim pisarze: Jerzy Zuchorz i Mikołaj z Ząbkowic Śląskich¹⁹. Posługiwał się pieczęcią z wyobrażeniem św. Jana Chrzciciela i legendą 5. *ANDREE FULSCHUSSIL*TM.

¹ 4 kwietnia 1383 r.; NLgb, nr 1302.

² APWr, Rep. 102, sygn. 120.

³ RG3, szp. 50.

⁴ AAW, Dok. chron.; SOA Jesenf, Archiv fary Vidnava, sygn. 4.

⁵ Dokładny czas przekazania parafii jest trudny do określenia, gdyż Zygfyrd jako pleban w Vidnavie pojawia się dopiero 12 września 1413 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 402.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 229; Kopietz I, nr 3, s. 150; podaje mylnie 20 września 1404 r.

- ⁷ Ostatni raz wystąpił jako świadek przy sprzedaży czynszu Marcinowi, plebanowi Ratnowic, 26 czerwca 1417 r.; APOp, ZK 44, s. 283.
- ⁸ AAW, Dok.chron.; SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 4.
- ⁹ Ostatni raz z tytułem prokuratora pojawił się 4 marca 1416 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 479. Od 12 marca 1416 r. na urządzie poświadczony jest Materna Nympke.
- ¹⁰ MBV 6, nr 766; D. VELDTRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 6, s. 115.
- ¹¹ 4 maja 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 262.
- ¹² Ostatnie wystąpienie — 26 czerwca 1417 r. (APOp, ZK 44, s. 283). 15 sierpnia 1417 r. pierwszy raz jako prepozyt poświadczony jest Mikołaj Wenke.
- ¹³ M.in. 18 grudnia 1412 r. (NLgb, nr 1377); 18 stycznia 1412 r. (APWr, Rep. 102, sygn.; 363, 364; CDS 36, nr 123).
- ¹⁴ 18 kwietnia 1406 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 269; 15 listopada 1408 r.; CDS 36, nr 102.
- ¹⁵ 11 grudnia 1404 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 240; 19 grudnia 1405 r.; NUrK, nr 60.
- ¹⁶ 11 grudnia 1404 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 240.
- ¹⁷ 30 sierpnia 1408 r.; *tamże*, sygn. 296.
- ¹⁸ 17 czerwca 1415 r.; *tamże*, sygn. 458.
- ¹⁹ M.in. 20 października 1409 r.; *tamże*, sygn. 316; 18 grudnia 1412 r.; NLgb, nr 1377.
- ²⁰ AAW, sygn. D. 3.

24. Fulschussil Dytwin

Występował także jako Reynoldi, wskutek czego J.A. Kopietz umieścił go dwukrotnie w wykazie kanoników¹. Był synem Zygryda, bratem Jana, Piotra i Klary². Jego bratankami byli Andrzej prepozyt i Zygryd kanonik w Otmuchowie³. Pierwszy raz jako kanonik otmuchowski wystąpił 11 czerwca 1388 r.⁴, ale przypuszczalnie na kanonię został prezentowany przez rodzinę zaraz po fundacji kolegiaty. Potwierdza to dokument z 3 listopada 1388 r., w którym Jerzy Fulschussil przekazał mu 12 grzywien czynszu na dotację 5 kanonii⁵. W tym samym dokumencie określono go jako altarystę nyskiego i z tym tytułem pojawiał się do śmierci⁶. Służył przy drugim ministerium ufundowanego przez Fulschussilów ołtarza Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba⁷. Uczestniczył w trzech kapitułach generalnych w: 1391, 1398 i 1402 r.⁸, jednak najpewniej przebywał stale w Nysie. W 1398 r. na polecenie biskupa Wacława przeprowadził wizytację nyskiej parafii Św. Jakuba⁹. Bliskie kontakty utrzymywał ze środowiskiem altarystów — w 1403 r. był jednym ze świadków testamentu altarysty Jana Kryncza¹⁰. Ostatni raz wystąpił 1 maja 1406 r., kupując 1 grzywnę czynszu na dotację nyskiego ołtarza Bożego Ciała". Zmarł przed 4 maja 1415 r., gdy egzekutorzy jego testamentu — bratankowie Andrzej i Zygryd Fulschussil kupili 3 grzywny czynszu na ubrania dla biednych¹².

¹Kopietz I, nr 10, 22, s. 154.

²NUrK, nr 22; NLgb, nr 708.

³NLgb, nr 1302.

⁴Kopietz I, nr 22, s. 154.

⁵APWr, Rep. 102, sygn. 87. Sam Dytwin kupił w 1399 r., dodatkowe 3 grzywny czynszu dołączone do uposażenia posiadanej kanonii; *tamże*, sygn. 156.

⁶1 maja 1406 r.; *tamże*, sygn. 815.

⁷ 24 czerwca 1404 r.; *lamie*, sygn. 229.

⁸ *Tamże*, sygn.: 98, 99; CDS 36. nr 80; APWr, Rep. 102, sygn. 201.

⁹ NUrK, nr 37.

¹⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 218.

¹¹ *Tamże*, sygn. 815. Inną jego pobożną fundacją był zakup 1 grzywny czynszu dla drugiego ministerium przy ołtarzu 10 tys. rycerzy, 11 tys. dziewic i jego altarysty Baltazara, 15 października 1400 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 181; J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 495-496.

¹² APOp, ZK 44, s. 262.

25. Fulschussil Jerzy

Był synem Mikołaja i Katarzyny Fulschussilów mieszczan nyskich¹. Jego siostrą była Agnieszka². Nie był natomiast bratem fundatora kolegiaty Bertolda, jak zakładali J.A. Kopietz i R. Vólkel\ a jedynie jego bratem stryjecznym. W 1376 r. wystąpił z tytułem *meister*\ który jednak mógł odnosić się do jego stanowiska w konsystorzu, a nie stanowić tytułu akademickiego. Jego wyjazd na studia poświadczony jest dopiero w listopadzie 1387 r., nie znamy jednak ich miejsca, ani dokładnego czasu ich trwania⁵. Pierwsza wzmianka o Jerzym Fulschussilu informuje o rezygnacji przez niego z parafii w Biskupowie k. Głucholaz przed 16 czerwca 1371 r.⁶ W 1372 r. wystąpił jako pleban w Karłowicach Wielkich, gdzie siedem lat później ufundował wieczną lampę⁷. Parafię tę posiadał do 1387 r.⁸ i zapewne zrezygnował z niej przed objęciem parafii w Byczeniu, gdzie poświadczony jest od 24 stycznia 1388 r.⁹ Jego kariera była związana z pobytem w otoczeniu biskupa Przeclawa z Pogorzeli, który około 1375 r. przyjął go do swojej kancelarii¹⁰. W kancelarii biskupiej pozostał także w czasie wakansu na biskupstwie oraz za rządów biskupa Wacława. W 1377 r. otrzymał nominację na urząd kanclerza i pozostał na nim do początków 1388 r.¹¹ W latach 1378-1380 prowadził zapisy w nyskiej księdze ziemskiej¹². Jednocześnie od 1373 r. należał do konsystorza wrocławskiego — w 1373 r. był wiceoficjałem¹³, w latach 1376-1388 występował jako audytor *causarum*¹³, w 1384 r. okazjonalnie jako prokurator¹⁴, a od 1388 do 1401 r. sprawował urząd oficjała biskupiego¹⁵. Dzięki powiązaniom rodzinnym zapewnił sobie kilka prebend. 15 listopada 1383 r. uzyskał prezentę na 3 ministerium ołtarza św. Ignacego w kaplicy NMP przy chórze katedry. Zostało ono ufundowane przez Mikołaja plebana w Wierzbnie, który wykonawstwo testamentu powierzył Piotrowi Fulschussilowi¹⁶. Od 10 kwietnia 1388 r. występował jako altarysta ołtarza Bożego Ciała w Nysie, rodowej fundacji Fulschussilów¹⁷, a w 1386 r. został kanonikiem ufunowanej przez kuzyna Bertolda i biskupa Wacława kapituły Św. Mikołaja¹⁸. Zgodnie z wolą Bertolda otrzymał prawo patronatu nad 3, 6, 8, 9 i 11 kanonią¹⁹. Najbliższe kontakty utrzymywał z rodziną stryja — reprezentował Bertolda w sporze z Piotrem Preticzem²⁰ i razem z nim był wykonawcą testamentu jego brata Macieja Fulschussila²¹. Z racji obowiązków przebywał najczęściej we Wrocławiu, jednak zjeżdżał na doroczne zgromadzenia korporacji otmichowskiej po święcie św. Stanisława²². Kapituła zapisał w testamencie 1/2 grzywny

czynszu z rybołówstwa w Głębinowie²³. W ostatnich latach życia najczęściej poświadczony jest w Nysie, gdzie posiadał dom za chórem kościoła Św. Jakuba obok domu magistra Henryka Grunta²⁴. W tym domu ciężko chory 11 maja 1403 r. odwołał przekazanie praw patronatu nad ołtarzem Narodzenia NMP w kościele Św. Jakuba Janowi Loefenowi²⁵. Ponieważ nie mógł mówić, jego postanowienia przekazał krewny Zygfryd, późniejszy kanonik otmuchowski. Jest to zarazem ostatnie świadectwo wzmiankujące Jerzego jako żyjącego, więc można wnioskować, że wkrótce zmarł. Jako jego domownicy są poświadczeni Michał z Otmuchowa i Jan z Ziębic²⁶. Miał także sługę o imieniu Dobusz²⁷. Jego notariuszem był Konrad Czips, którego zapewne prezentował na kanonię otmuchowską. Posługiwał się trzema typami pieczęci. Pierwszy z nich miał okrągły kształt i wyobrażenie stojącej postaci świętego z klęczącym u jego lewego boku orantem. W otoku biegł napis *S. GEORGI FULSCHUSSIL DE NISA PRESBITER*²⁸. Po awansie na oficjała nakazał sporządzić tłok pieczęci o kształcie ostrowalnym i przedstawieniem półpostaci św. Jana Chrzciciela nad murem z klęczącym w jego bramie orantem. Legenda tej pieczęci brzmiała: *S. GEORGI FULSCHUSSIL CANONICI OTHMUCHOVIENSIS OFFICIALIS WRATISLAVIENSIS*²⁹. Trzeci typ pieczęci powtarzał wzorzec jego poprzedników na urzędzie oficjałskim i przedstawiał półpostać biskupa z pastorałem umieszczoną nad siedzącym przy pulpicie duchownym³⁰.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 83. Razem z maiką Katarzyną kupił 1 grzywnę czynszu z dóbr w Ligocie Wielkiej od braci Jana, Dytwina i Piotra Fulschussilów; NLgb, nr 437.

² NLgb, nr 756, 986, 1057, 1181; APWr, Rep. 102, sygn. 83.

³ Kopietz I, nr 3, s. 153; R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 28. J.A. Kopietz dokonał tej identyfikacji w oparciu o dokument z księgi ziemskiej C z 5 listopada 1379 r. Jednakże występujący w nim Bertold i Jerzy Fulschussil nie zostali tam nazwani braćmi i z innych źródeł wiadomo, że Bertold był synem Piotra, brata ojca Jerzego — Mikołaja.

⁴ 8 marca 1376 r.; NLgb, nr 639.

⁵ W dokumencie z 26 listopada 1387 r. zostało wspomniane ustanowienie pełnomocników *propter absenciam predicti domini Georgii extra diocesim nosram studiorum causa degentis*, APWr, Rep. 102, sygn. 83. Wyjazd ten musiał być bardzo krótki, gdyż Jerzy jeszcze w końcu października 1387 r. poświadczal dokument wydany w Otmuchowie, a już 24 stycznia 1388 r. ponownie przebywał na Śląsku; NLgb, nr 1349, 1350.

⁶ MBV 4, nr 206; MPV 9, s. 75.

⁷ Kopietz I.s. 153.

⁸ 26 listopada 1387 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 83); wcześniej m.in.: 4 czerwca 1373 r. (AAW, Dok.chron.) i 23 października 1377 r. (AAW, Dok.chron.).

⁹ NLgb, nr 1350. Z parafii zrezygnował przed 24 czerwca 1403 r.; RG 2, szp. 931.

¹⁰ 31 sierpnia 1375r. (NLgb, nr 544); 10 października 1375r. (AAW, Dok.chron.); 29 października 1375 r. (NLgb, nr 607, 609); 15 stycznia 1376 r. (*tamże*, nr 633); 14 lutego 1376 r. (AAW, sygn. CC 20").

¹¹ 22 maja 1377 r. (NURk, nr 705); 9 lutego 1383 r. (*lamie*, nr 1275); 4 stycznia 1388 r. (CDS 24, nr 11, s. 163-164); 24 stycznia 1388 r. (NLgb, nr 1350).

¹² *Registrum contractuum signatorum per me Georgium Fulschussil prothonoiarium sub anno domini 1378 indictione prima* (NLgb, nr 748); *Contractus superscripti signali sunt per me Georgium Fulschussil, plebanus in Karłowicz et protonoiarium curie episcopalis Wratisl. sub anno*

- domini 1379 indictione secunda (*tanie*, nr 885); *Signature signate de anno Domini 1380 indictione tertia per me Georgium Fullschussil coram duce Henrico domino Legnicensi (tanie*, nr 1010).
- ¹² AAW, sygn. AA. 68.
- ¹³ 21 kwietnia 1376 r. (AAW, Dok.PZąb.); 17 czerwca 1376 r. (Kopietz IV, s. 34); 22 września 1379 r. (NLgb, nr 955); 6 października 1387 r. (*tamże*, nr 1348); 24 marca 1388 r. (*tamże*, nr 1353).
- ¹⁴ 2 grudnia 1384 r.; AAW, Dok.PNam.
- ¹⁵ 10 czerwca 1388 r. (Rep.Hel., s. 94-96); 10 czerwca 1401 r. (AAW, Dok.WikKat.). Jego poprzednik Mikołaj Freiberg ostatni raz wystąpił 22 kwietnia 1388 r. (AAW, Dok.chron.), natomiast kolejny oficjał Leonard z Ząbkowic Śląskich na urządzie pojawił się od 26 lutego 1402 r. (APWr, Rep. 67, sygn. 736).
- ¹⁶ AAW, sygn. GG. 24.
- ¹⁷ 10 kwietnia 1388 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 84); 14 maja 1396 r. (*tamże*, sygn. 120); 12 lutego 1401 r. (*tanie*, sygn. 185).
- ¹⁸ Pierwszy raz wystąpił 24 lutego 1388 r. (NLgb, nr 1351), jednak ponieważ na kapitułach wymieniany jest bezpośrednio po prałatach niewątpliwie kanonię otrzymał wkrótce po zatwierdzeniu fundacji Bertolda.
- ¹⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5v; Kopietz I, s. 136.
- ²⁰ 21 czerwca 1376 r.; AAW, Dok.chron.
- ²¹ 11 listopada 1379 r.; NLgb, nr 987.
- ²² Uczestniczył we wszystkich poświadczonych kapitułach do 1398 r. (APWr, Rep. 102, sygn.: 98, 114; CDS 36, nr 80). Natomiast nie został odnotowany na kapitule w 1402 r., gdy zapewne z powodu choroby nie opuszczał Nysy.
- ²³ 26 września 1399 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 164.
- ²⁴ 14 maja 1396 r.; *tamże*, sygn. 120; NUrK, nr 50.
- ²⁵ *Tamże*.
- ²⁶ 10 kwietnia 1388 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 84.
- ²⁷ AAW, III d 1, k. 93r; AAW, III d 2, s. 365.
- ²⁸ APWr, Rep. 102, sygn.: 84, 120.
- ²⁹ CDS 2, nr XLVII, s. 47; M. GUMOWSKI, *Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. III, Kraków 1936, s. 316-317.
- ³⁰ AAW, sygn.: P. 71, Q. 4, P. 23, F. 32; L. SCHULTE, *Die Siegel der Stadt Neisse und das Breslauer Bistumswappen*, w: TENŽE, *Kleine Schriften*, DQ 23, Breslau 1918, s. 40.

26. Fulschussil Zygfyrd

Syn Jana Fulschussila, brat Andrzeja prepozyta w Otmuchowie. 4 kwietnia 1383 r. został wymieniony jako drugi z synów zmarłego Jana, więc zapewne był młodszy od brata¹. Świecenia kapłańskie przyjął przed 11 maja 1403 r., gdy poświadczony jest przy przekazaniu ostatniej woli Jerzego Fulschussila². Kanonikiem otmuchowskim został przed 23 października 1406 r.³ i kanonię zatrzymał do śmierci. Od 12 września 1413 r. występował jako pleban w Vidnavie\ przejmując parafię po bracie Andrzeju. Jako pleban poświadczony jest wielokrotnie do 1427 r.⁵, następnie musiał jednak zrezygnować z parafii, którą objął Jerzy Schmidt⁶. Do początków lat dwudziestych najczęściej przebywał w Nysie, gdzie przed 28 kwietnia 1414 r. został instalowany na altarii w kaplicy Bożego Ciała za murami⁷, a przed 4 maja 1414 r. na 1 ministerium przy ołtarzu Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba⁸. Wraz z bratem był wyko-

nawcą testamentu stryja Dytwina Fulschussila w 1415 r.⁹ Od 1421 r. uczestniczył we wszystkich kapitułach generalnych w Otmuchowie¹⁰ i najpewniej rezydował przy kolegiacie. W 1423 r. doprowadził do ustanowienia prebendy dla kaznodziei niemieckiego, połączonej z jedną z kanonii". 22 stycznia 1432 r. reprezentował kapitułę przy sprzedaży czynszu kolegium wikariuszy i mansjonarzy¹². Przed 11 lutego 1435 r. został altarystą przy ołtarzu świętych: Pawła, Piotra i Bartłomieja w kościele parafialnym w Grodkowie. Dla tego ołtarza kupił roczny czynsz w wysokości 3 wiardunków¹³. Z kolei 7 maja 1438 r. poświadczono jest posiadanie przez niego uposażenia przy ołtarzu św. Jana Chrzciciela, Elżbiety, Marii Magdaleny i Agnieszki w Vidnavie¹⁴. Swoje prawa patronackie nad najprawdopodobniej 3 kanoniami oraz ołtarzem Bożego Ciała w kościele św. Jakuba przekazał rodzinie Clodobok, co zatwierdził papież Marcin V aktem z 14 maja 1427 r.¹⁵ 17 lipca 1437 r. jako pan Głębinowa zatwierdził sprzedaż młyna we wsi Maciejowi i Annie Neisser z Nysy¹⁶. Po zniszczeniu kolegiaty przeniósł się do Nysy, gdzie posiadał własny dom. Jego sąsiadem był altarysta Jan Raschko, któremu zezwolił na doprowadzenie rynny do biegnącego między domami kamiennego kanału¹⁷. W tymże domu podyktował 29 stycznia 1442 r. testament, w którym przekazał prokuratorom altarystów barcie w Głębinowie na potrzeby ubogich księży¹⁸. Żył jednak jeszcze 7 lutego 1445 r., gdy dokonał zakupu 3 grzywien czynszu jako altarysta vidnavski¹⁹.

¹ NLgb, nr 1302.

² NURk, nr 50.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 275.

⁴ *Tamże*, sygn. 402.

⁵ 10 maja 1414 r. (APOP, ZK 44, s. 249), 14 maja 1427 r. (MBV 7/2, nr 1800).

⁶ Jako plebana vidnavskiego już w 1423 r. wymieniają go F. SCHAUER (*Geschichte der Pfarre Weidenau. Separat-Abdruck aus dem Programme des K.K. Staatsgymnasiums in Weidenau für das Schuljahr 1883/4*, Weidenau 1884, s. 14) i F. THEN (*Beiträge zur Geschichte der Stadt und Vogtei Weidenau in Schlesien, Freiwaldau* 1933, s. 233).

⁷ APOP, ZK 44, s. 249. Jako altarysta tam jest poświadczony jeszcze 23 maja 1437 r., gdy w imieniu duchownych zgodził się na zamianę 1 grzywny czynszu z dóbr w Naczkowie na 1 grzywnę czynszu z domu Michała Tauchana w Nysie (APOP, ZK 45, s. 30) i 22 października 1437 r., gdy dokonał zakupu 1 grzywny czynszu (*tamże*, s. 32).

⁸ Kopietz I, nr 22, s. 156.

⁹ 4 maja 1415 r.; APOP, ZK 44, s. 262.

¹⁰ Kopietz I, nr 22, s. 156.

¹¹ APWr, Rep. 102, sygn. 577.

¹² *Tamże*, sygn. 646.

¹³ APOP, ZK 45, s. 18. Jako altarysta w Grodkowie też: 9 kwietnia 1435 r. (APOP, ZK 45, s. 19) i 5 września 1435 r. (APOP, ZK 45, s. 22).

¹⁴ *Tamże*, s. 34. W 1444 r. wezwanie ołtarza określono jako św. Katarzyny; *tamże*, s. 47.

¹⁵ MBV 7/2, nr 1800.

¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 668.

¹⁷ 23 lutego 1435 r.; NURk, nr 112.

¹⁸ Kopietz I, nr 24, s. 156.

¹⁹ SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 9.

27. Glaubus Mikołaj

Pisał się także jako Glubus i mógł wywodzić się z rycerskiego rodu Glaubitzów¹. Bardziej prawdopodobne jest jednak, że jego ojciec Jan, pochodził z rodziny podobnie piszących się mieszczan z Dzierżoniowa². Nie istnieją żadne dokumenty o rozliczeniach majątkowych z rodem Glaubitzów, a jego siostra Małgorzata poślubiła mieszczanina Maternę z Przemkowa³. Krewnym Glaubusa mógł być Jan Glaubitz, aptekarz w Świdnicy (1398-1417)⁴, gdzie Mikołaj posiadał pierwszą prebendę i gdzie rozpoczął karierę w notariacie publicznym. Po raz pierwszy wystąpił jako notariusz publiczny 6 września 1386 r.⁵ i nie zaniechał praktyki w zawodzie do 1412 r.⁶ Około 1391 r. przeszedł już jednak do kancelarii biskupiej w Otmuchowie i jako notariusz dworu lub notariusz *causarum* poświadczony jest do 1416 r.⁷ W tym czasie sporządzał również dokumenty prokuratora otmuchowskiego i prepozyta Andrzeja Fulschussila⁸. Przed 1399 r. objął altarie w Świdnicy i we Wrocławiu⁹, a w latach 1402-1403 dowodnie był plebanem w Kępnicy¹⁰. Ponieważ 31 lipca 1405 r. wystąpił tylko jako altarysta wrocławski, przypuszczalnie zrezygnował z dwóch pozostałych prebend¹¹. W 1411 r. otrzymał papieską prowizję na parafię w Głuchołazach, zwolnioną po śmierci plebana Jana¹². Miał jednak trudności z jej objęciem ze względu na pretensje Franciszka Czegenbeyna, późniejszego plebana w Paczkowie i Świdnicy¹³. Ponieważ żaden z nich nie wystąpił później na parafii w Głuchołazach, nie znany jest ostateczny wyrok sporu. Jako kanonik otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 24 stycznia 1407 r.¹⁴ i pojawiał się nieprzerwanie do 1424 r.¹⁵ Rezydował w Otmuchowie i w latach 1414-1417 sprawował urząd prokuratora kapituły¹⁶. Współpracował z Mikołajem Czelderem, który w latach 1415-1418 sporządzał spisy przychodów i dystrybucji korporacji. Razem zostali wyznaczeni do przejęcia kościoła w Wiązowie, inkorporowanego do kolegiaty w 1421 r.¹⁷ Wspólnie z innym kanonikiem — Stefanem z Frystatu był wykonawcą testamentu Teodoryka Crumpacha, zakrystiana w Otmuchowie¹⁸. Bliskie związki utrzymywał z rodziną swojej siostry — wraz z jej synem Tomaszem kupił czynsz od Fryderyka z Widnej, plebana w Lubiatowie¹⁹. Po śmierci Mikołaja Małgorzata i Tomasz przekazali 6 grzywien czynszu na jego anniwersarz odprawiany przy ołtarzu świętych: Piotra, Pawła, Erazma i Agnieszki w kaplicy NMP przed Otmuchowem²⁰. Oprócz dochodów z prebendy posiadał czynsze w okolicznych wsiach i ogród za murami Otmuchowa²¹. Zmarł przed 12 czerwca 1424 r.²²

¹ T. JUREK, *Obce rycersko na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 228-230.

²F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 217; JUREK, *dz. cyt.*, s. 229-230.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 590.

⁴ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 217.

⁵ AAW, Dok.PŚwid.,; później m.in. 15 października 1389 r.; AAW, Dok.chron.

⁶ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 217; M.in. 28 lipca 1391 r. (CDS 33, nr 10); 8 maja 1391 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 98); 2 września 1395 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 116); 11 marca 1397 r. (CDS 36, nr 78); 2 października 1402 r. (AAW, sygn. T. 26); 8 października 1404 r. (AAW, Dok.PZąb).

- ⁷ 31 lipca 1391 r. (APWr, Dokumenty miasta Wrocławia, sygn. 849); później m.in. 7 lutego 1396 r. (AAW, Dok.PŚwid.) i 4 kwietnia 1416 r. (APWr, Rep. 72, sygn. 5).
- ⁸ M.in.: 8 lipca 1403 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 218), 15 listopada 1405 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 260), 18 kwietnia 1406 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 268) i 12 listopada 1406 r. (AAW, sygn. T. 16).
- ⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 155.
- ¹⁰ 16 stycznia 1402 r. (*tamie*, sygn. 195); 17 listopada 1403 r. (APWr, Rep. 84, sygn. 145).
- ¹¹ AAW, Dok.PNam. Z altarii wrocławskiej zrezygnował przed 21 maja 1412 r., gdyż w prowizji papieskiej wymieniono tylko kanonię otmuchowską: MBV 6, nr 708.
- ¹² RG3, szp. 284.
- ¹³ *Tamże*, szp. 113; MBV 6, nr 991; o Czegenbeynie: Kopietz III, s. 101-110; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 31, s. 342.
- ¹⁴ AAW, Dok.PNam.
- ¹⁵ Kopietz I, s. 154.
- ¹⁶ APOp, ZK 44, s. 277, 278, 282; APWr, Rep. 102, sygn. 503; Registrum II, s. 1.
- ¹⁷ APWr, Rep. 102, sygn.: 548, 549.
- ¹⁸ 29 grudnia 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 270.
- ¹⁹ *Tamże*, s. 287.
- ²⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 590.
- ²¹ Kupił 2,5 grzywny czynszu w Lipnikach (*tamże*, sygn.: 296, 335) oraz 1 grzywnę czynszu w Kozielnie (*tamie*, sygn. 419). Jego ogród graniczył z ogrodem Andrzeja Stalnego (*tamie*, sygn. 567).
- ²² APWr, Rep. 102, sygn. 590.

z Gliwic Piotr zob. Salfelt P.

28. Gneffko Stanisław

Był zapewne krewnym Mikołaja Gneffko, wikariusza prawego chóru w katedrze wrocławskiej (1442-68). Stanisław należał do najbliższego otoczenia biskupa Jodoka z Rožmberka, który w testamencie zapisał mu czarny płaszcz z futrem². Z nadania biskupa został sędzią biskupim w Nysie — pierwszy raz wystąpił 12 czerwca 1461 r. i sprawował ten urząd nieprzerwanie do 1479 r.³, również za następcy Jodoka Rudolfa z Rudesheim. Kanonię otmuchowską objął przed 25 marca 1464 r.⁴ i zatrzymał do 1479 r.⁵ Jego stalla znajdowała się w prawym chórze obok stalli Konrada Krumpolcza i Mikołaja Merbotha⁶. W latach 1467/68 pełnił prawdopodobnie funkcję prokuratora kapituły, za czym przemawiałoby uczestniczenie w transakcji zakupu dla korporacji 23 grzywien czynszu z Wierzbęcic wraz z drugim prokuratorem Mikołajem Nebelschutzem⁷. Oprócz kanonii posiadał beneficjum altaryjne w kaplicy Św. Wawrzyńca w kościele parafialnym w Nysie⁸, dla którego wystarał się u legata papieskiego Marka Barbo o przywilej odpustowy⁹. Zmarł przed 11 maja 1479 r., gdy jego prebendę w kapitule objął Andrzej Berolt¹⁰.

¹ AAW, sygn. III d 1, k. 15v, 49r. R. Völkel mylnie przypisał tę prebendę Stanisławowi; R. VÖL-KEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz*

in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 114.

³ AAW. sygn. V. 9.

³ APOp, ZK 41, s. 53. Ostatni raz jako sędzia wystąpił 19 marca 1479 r. (APOp, ZK 45, s. 118), natomiast od 30 września tego roku akty sygnował jego następca Paweł Richtensteyg (*tamże*, s. 118).

⁴ LBUS2, s. 278.

³ Kopietz I, nr 56, s. 161. M.in. został wymieniony przy rozdziale dystrybucji w 1467/68 r.; APOp, ZK 40, s. 44.

⁶ Stat.Niss., k. 10r.

⁷ APOp, ZK 40, s. 221.

⁸ Pierwsza wzmianka o posiadaniu przez niego altarii nyskiej pochodzi z 1463 r.; APOp, ZK 45, s. 87.

⁹ 30 kwietnia 1473 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 785; odpis: APOp, ZK 14, s. 175). Dodatkowo biskup Rudolf z Riidesheim przyznał dla wiernych odwiedzających kaplicę 40 dni odpustu (APWr, Rep. 102, sygn. 785; odpis: APOp, ZK 14, s. 176).

¹⁰ APOp, ZK 40, s. 222; VOLKEL, *art. cyt.*, s. 114.

29. Gobil Mikołaj

Występował również jako Mikołaj Closil¹ bądź Pistoris². Ponieważ posiadał dom w Nysie³, nie ulega wątpliwości, że był synem piekarza nyskiego Closo⁴. Do rodziny należał zapewne Jan Gobil mieszkający na Schadegasse na terenie Starego Miasta Nysy⁵. Wdowa po nim Katarzyna ufundowała ołtarz NMP i Jana Chrzciciela w staromiejskim kościele parafialnym Św. Jana⁶. Nie jest wykluczone, że Mikołaj studiował na Uniwersytecie Wiedeńskim, gdzie w 1423 r. wpisał się *Nicolaus Pekch de Nyssa*¹. Jednak nawet przyjęcie lekcji Pekch=Beck (piekarz) nie pozwala na pewną identyfikację, gdyż w XIV i XV w. w Nysie występuje wielu przedstawicieli zamożnej rodziny Becków. Mikołaj jest zapewne tożsamy z Mikołajem Gobel, altarystą w Osobłodze z 1410 r.⁸ W 1415 r. poświadczony jest jako altarysta w Nysie⁹, może przy ołtarzu Katarzyny Gobil. Przed 26 listopada 1417 r.¹⁰ objął kustodię w kolegiacie otmuchowskiej, z której zrezygnował Jerzy Dytwini. Ostatni raz wystąpił jako kustosz 24 stycznia 1428 r.¹¹ Przebywał stale w Nysie i z tego powodu nie rezydował przy kolegiacie. Nie uczestniczył także w dorocznych posiedzeniach.

¹ *Closil sive Gobil*: APOp, ZK 44, s. 289.

³ APOp, ZK 44, s. 285; APWr, Rep. 102, sygn. 568.

³ 9 kwietnia 1418 r.; APOp, ZK 44, s. 289.

⁴ 6 grudnia 1404 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 238); 3 października 1410 r. (*tamże*, sygn. 332).

³ Zm. przed 19 grudnia 1407 r.; *tamże*, sygn. 289.

⁶ *Tamże*; 9 stycznia 1409 r. (*tamże*, sygn. 304); 13 lipca 1436 r. (*tamże*, sygn. 666).

⁷ *Die Matrikel der Universitat Wien*, 1.1, Graz 1954, s. 144.

⁸ 30 października 1410 r.; CDS 33, s. 30.

⁹ 22 kwietnia 1415 r.; APOp, ZK 44, s. 262.

¹⁰ *Tamże*, s. 285.

¹¹ APWr, Rep. 132a: Głuchołazy, sygn. 2.

Gorlicz Michał--> zob. Beyer M.

30. Hamme Stanisław

Pochodził z rodziny patrycjusza legnickich. Już w 1333 r. w radzie Legnicy zasiadał Krystian Hamme, właściciel terenów podmiejskich¹. Jego krewny Piotr Hamme był wielokrotnie wybierany ławnikiem i przynajmniej przez dwie kadencje sprawował urząd burmistrza². O jego zamożności świadczy zakup wraz z kuzynami Ungeraten 24 grzywien rocznego czynszu od księcia Henryka³. Stanisław mógł być synem Piotra. Studia na Uniwersytecie Praskim ukończył z tytułem magistra, później przeniósł się na uczelnię wiedeńską⁴. Wybrał najpewniej wydział medyczny, gdyż po powrocie został lekarzem biskupa Waclawa⁵. Należał do ścisłego otoczenia Waclawa i podróżował wraz z biskupem⁶. Służbie na dworze biskupim zawdzięczał zapewne objęcie scholasterii w kolegiacie NMP w Głogowie w 1390 r. Scholastykiem pozostał do śmierci w 1402 r., a jego następcą został kapelan biskupi Leuther Wersing⁷. W bliżej nie ustalonym roku wszedł w posiadanie kanonii katedralnej⁸. Z tytułem kanonika otmuchowskiego wzmiankowany jest po raz pierwszy w dokumencie biskupa Waclawa z 31 lipca 1394 r.⁹ Uczestniczył też w jednej kapitule generalnej w 1398 r.¹⁰ Zmarł przed 9 listopada 1402 r., gdy jako kanonik wrocławski wystąpił Ulryk ze Spiry, który dowodnie objął jego kanonię w katedrze". Według nekrologu lubiąskiego jego śmierć nastąpiła 10 lipca¹². Mnisi odnotowali, że był wielkim dobroczyńcą klasztoru¹³.

¹ UBLieg, nr 102. Rajcą był również w 1339 r. (*tamże*, nr 118). 11 lipca 1350r., wraz z klerikiem Tyczkiem, sprzedał czynsz z lana przed miastem za 27 grzywien (*tamże*, nr 170). Jego synem był Jan zwany Koler (*tamże*, nr 169).

² Pierwszy raz poświadczony jest 13 grudnia 1352 r. (*tamże*, nr 188). Jako ławnik: 1364 r. (*tamże*, nr 242, 243), 1369 r. (*tamże*, nr 259), 1377 r. (*tamże*, nr 305), burmistrz: 1361 r. (*tamże*, nr 226), 1371 r. (*tamże*, nr 272).

³ 27 lutego 1388 r.; *tamże*, nr 340.

⁴ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 59, s. 353.

⁵ H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 341, s. 293.

⁶ Np. 16 czerwca 1397 r. (AAW, Dok.PmGłog.) towarzyszył biskupowi w Otmuchowie, 27 października 1399 r. (AAW, Dok.PGłog.) — w Żaganiu.

⁷ GERLIC, *dz. cyt.*, nr 341, s. 293.

⁸ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen uber seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 121.

⁹ SOAJesenik, Archiv fary Vidnava, sygn. 11.

¹⁰ Kopietz I, nr 14, s. 154.

¹¹ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 121.

¹² NeklLubense, s. 47.

¹³ (...) *magnus fautor et amicus syncerus huius monasterii; tamże*, s. 47.

31. Herman

Jako kanonik kapituły otmuchowskiej znany jest tylko z rejestrow wpisów do nyskiej księgi ziemskiej sporządzonych przez Augusta Kastnera. Pierwszy raz wystąpił 25 września 1440 r.¹, a później 29 września 1440 r.² Być może jest tożsamy z kanonikiem głogowskim Hermanem, poświadczonym w Głogowie w 1436 r.³

¹ APOp, ZK 45, s. 40.

² *Tamże*, s. 39.

³ H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 91, s. 225. Za ich identyfikacją przemawia zbieżność czasowa wystąpień oraz stosunkowo rzadkie w XV w. posługiwanie się wyłącznie imieniem.

32. Hermanni Mikołaj

Najprawdopodobniej jest identyczny z duchownym Mikołajem Hermanni, trzykrotnie posługującym z ramienia władz Wrocławia do Rzymu w latach 1459-1462. W Stolicy Apostolskiej w imieniu miasta starał się o uzyskanie odpustu na czas jarmarku świętojańskiego¹. Jego zasługi dla rady były cenione i pisarz miejski Piotr Eschenloer określił go słowami *vir maturus et discretus*². Po powrocie na Śląsk mógł czasowo przebywać na dworze biskupa Rudolfa, który określił go mianem swojego kapelana (1471-1472 r.)³. R. Volkel ustalił czas jego wejścia do kapituły nyskiej na ogólnie przed 1479 r.⁴ O objęciu przez niego kanonii w jeszcze przed przeniesieniem kapituły Św. Mikołaja do Nysy, świadczy miejsce w stallach w lewym chórze między Marcinem Lessnerem i Michałem Blorokiem⁵. Z tego względu czas jego instalacji można szacować przed 21 października 1475 r., gdy na kanonię prezentowano Bloroka⁶. W 1479 r. przez swoich prokuratorów: Jana de Monte i Fabiana Hanko zrezygnował z kanonii, którą następnie objął Ernest Rudiger⁷.

¹ J. DRABINA, *Prokuratorzy miasta Wrocławia na papieskim dworze w drugiej połowie XV w.*, SKHS 32 (1977), s. 298-299; TENŽE, *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 144.

² P. ESCHENLOER, *Historia Wratislaviensis*, SRS 7, Breslau 1872, s. 46; DRABINA, *Kontakty Wrocławia*, s. 144.

³ CDS 10, nr CCCLXI; APOp, ZK 35, s. 92.

⁴ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 220. Stat.Niss.. k. IOr.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 792.

⁷ APOp, ZK 41, s. 51; VOLKEL, *art. cyt.*, s. 220.

33. Heyncze Andrzej

Na kapitule w 1423 r. wystąpił jako Muczgleich, wskutek czego J.A. Kopietz mylnie odnotował go jako dwóch różnych kanoników¹. Miejsce w precedencji

i nieobecność A. Heyncze w 1423 r., nie pozwala mieć wątpliwości, że jest to jedna i ta sama osoba. Pochodził zapewne z rodziny mieszczańskiej z Ząbkowic Śląskich². Karierę kościelną rozpoczął od wejścia do grupy niższego duchowieństwa. W latach 1414—1415 występował jako mansjonarz w kolegiacie otmuchowskiej³, a jednocześnie był altarystą w kościele Św. Jakuba w Nysie. Posiadał tam dwie altarie — przy ołtarzu świętych: Stefana i Krzysztofa⁴ i przy ołtarzu Bożego Ciała fundacji Fulschussilów⁵. Kanonię otmuchowską otrzymał przed 11 września 1416 r.⁶ Rezydował w Otmuchowie i uczestniczył w kapitułach generalnych w latach 1421-1427⁷. Jesienią 1425 r. został wraz z Jerzym Dytwini wybrany prokuratorem kapituły⁸. Ostatni raz został wymieniony na wykazie dystrybucji z 1429 r.⁹

¹Kopietz I, nr 27, nr 33, s. 157.

²Przypuszczenie to opiera się na identyfikacji Andrzeja Heyncze, mansjonarza w 1414 r. z odnotowanym raz w 1415 r. mansjonarzem Andrzejem z Ząbkowic Śląskich. Za tożsamością ich obu przemawia zakup czynszu wspólnie z Henrykiem z Bematic zarówno przez Andrzeja Heyncze jak i Andrzeja z Ząbkowic, 14 lipca 1415 r. (APOP, ZK44, s. 265); 21 stycznia 1414 r., (APWr, Rep. 102, nr 417); 16 września 1414 r. (APOP, ZK44, s. 254).

³ 21 stycznia 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 417); 14 lipca 1415 r. (APOP, ZK 44, s. 265).

⁴ 14 czerwca 1414 r. (Kopietz I, nr 27, s. 157); 29 lutego 1416 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 478).

⁵ 13 sierpnia 1418 r.; APOP, ZK 44, s. 292.

⁶ Kopietz I, nr 27, s. 157.

⁷ *Tamże*.

⁸ Registrum II, s. 194; APWr, Rep. 102, sygn. 180.

⁹ Registrum II, s. 219.

34. Jenkewicz Jan

Pisał się także Passelwitz, wskutek czego J.A. Kopietz umieścił go dwukrotnie w spisie kanoników¹. Pochodził z rodziny szlacheckiej z Posadowic koło Oleśnicy. Jego bliskimi krewnymi byli bracia Mikołaj, kanonik wrocławski (1443-1465), Kacper dziedzic Posadowic i Sątoka oraz Michał, pleban w Bierutowie². Z dużym prawdopodobieństwem jest tożsamy z Janem Jenkewicz de Posselbicz, który w 1422 r. zapisał się na Uniwersytet Wiedeński³. Nie można określić jak długo trwały jego studia, nie uzyskał także żadnego stopnia akademickiego. Na Śląsku poświadczony jest od 5 marca 1440 r. wśród kanoników kolegiaty Św. Krzyża w Opolu⁴. W 1450 r. posiadał oprócz kanonii opolskiej, altarię we Wrocławiu, a po śmierci Jerzego Kottewicza objął ołtarz NMP we wsi Borów⁵. Jako kanonik kolegiaty otmuchowskiej został wymieniony po raz pierwszy na liście dystrybucji z 1448/49 r.⁶ W tym roku wraz z Janem Aminadapem pełnił też rolę prokuratora kapituły⁷. Ponieważ w precedencji kapitułnej był wymieniany przed Janem Aminadapem, kanonię objął zapewne już przed 1442 r. Uczestniczył w kapitułach generalnych w: 1455, 1456 i 1460 r.⁸

¹ Kopietz I, nr 46, s. 159; nr 52, s. 160.

²K.DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 358-159.

³ *Die Matrikel der Universittit Wien*, 1.1, Graz 1954, s. 136.

⁴ 5 marca 1440 r.; AAW, sygn. II b 1, k. 72v-73v; brak jego biogramu u D. Veldtrupa.

⁵ 6 maja 1450 r.; UBLieg, nr 755. Na ołtarz prezentowały go opatka i przeorysza z legnickiego konwentu benedyktynek.

⁶ Registrum II, s. 228.

⁷ *Tamże*, s. 232.

⁸ Kopietz I, nr 46, s. 159; nr 52, s. 160.

35. Ketscher Jakub

Forma nazwiska wskazuje na pochodzenie jego przodków z Kietrza; później jednak rodzina mogła osiąść w każdym innym mieście Śląska. Udało się jedynie ustalić, że miał siostry o imieniu Anna i Małgorzata, a jego szwagrem był Mikołaj Wolff Sporer¹. Rekonstrukcję biogramu Jakuba utrudnia występowanie w tym samym czasie Jakuba Ketschera z Nysy, altarysty w nyskim kościele Św. Jakuba². Obie postacie nie były tożsame, gdyż Jakub kanonik zmarł najwcześniej w końcu lat 60-tych XV w., natomiast Jakub altarysta jako zmarły wzmiankowany jest już w 1460 r.³ Nie tytułował się żadnym stopniem akademickim, ale nie można całkowicie wykluczyć, że to jego dotyczy zapis w metryce Uniwersytetu Wiedeńskiego z 1422 r. (*Jacobus Cezzerde Nisaf*. Podobnie nie sposób ostatecznie rozstrzygnąć, której postaci dotyczy świadectwa o prowadzeniu we Wrocławiu praktyki notariusza publicznego (1430—1433)⁵. Ponieważ notariusz ten występował jako syn Piotra Ketschera z Nysy bardziej prawdopodobne jest, że był tożsamy z Jakubem altarystą, o którym wiemy, że urodził się w Nysie⁶. Nie wiadomo jednak nic o rodowodzie Jakuba kanonika, który też mógł pochodzić z tego miasta. Pierwszą pewną informacją o kanoniku kapituły Św. Mikołaja Jakubie jest wiadomość o objęciu przez niego wikarii w katedrze wrocławskiej (1439—1468)⁷. Kanonię otmuchowską uzyskał przed majem 1442 r., gdy wzmiankowany jest Jan Aminadap, wymieniany po nim w wykazach kanoników. Ketscher jako posiadacz kanonii potwierdzony jest bezsprzecznie 8 października 1444 r., gdy kapituła prezentowała go na parafię w Wiązowie⁸. W 1446 r. razem z Piotrem Kyndelerem został wybrany delegatem kapituły otmuchowskiej na synod diecezjalny⁹. Uczestniczył w poświęconych kapitułach generalnych w latach 1455—1460¹⁰, ale nie jest pewne czy rezydował w Nysie. Przed majem 1463 r. zrezygnował z parafii w Wiązowie, którą kapituła przekazała Mikołajowi Nebelschutzowi¹¹. W 1465 r. ufundował połączony relikwiarz na ramię św. Stanisława w katedrze wrocławskiej¹². Po 1468 r. nie występuje w źródłach¹³.

¹ APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 228v.

² Jego altaria znajdowała się przy ołtarzu świętych: Jana Chrzciciela, Jana Ewangelisty, Erazma i Katarzyny (APOp, ZK 44, s. 283); 19maja 1436r. (APOp, ZK 41, s. 44; ZK 45, s. 25); 10 stycznia 1452 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 719). W 1440 r. sprawował funkcję prokuratora altarystów kościoła Św. Jakuba (APOp, ZK 41, s. 41).

³ NURk, nr 137.

⁴ *Die Matrikel der Universitat Wien*, t. I-II (1377-1518), Graz 1954-1967, tu 1.1, s. 136.

⁵ F. LUSCHEK, *Nolariatsurkunde und Notariat in Schlesien (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 180.

- ⁶ Por. NURk, nr 137.
- ⁷ 16 lutego 1439 r. (AAW, Dok.WikKat.). Wikariusz prawego chóru Jakub Ketscher poświadczony jest do 1468 r. (AAW, sygn. III d 1, k. 49r).
- ⁸ 8 listopada 1444 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 694); 10 listopada 1444 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 695); K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt und des Wansener Haltes*.cz. I, Ohlau 1927, s. 95.
- ⁹ J.DRABINA, *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, Euh 30 (1986), s. 44.
- ¹⁰ APOp, ZK 40, s. 40-43.
- ¹¹ K. ENGELBERT, *dz. cyt.*, s. 95.
- ¹² K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna W XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 293, przyp. 19.
- ¹³ Ostatni raz został wymieniony w wykazie dystrybucji sporządzonym przez Mikołaja Nebelschutza w 1467/68 r. (APOp, ZK 40, s. 44).

36. z Kluczborka Piotr (de Cruczburg)

Syn Marcina z Kluczborka, niewątpliwie mieszczańskiego pochodzenia. Miał siostrę Katarzyną Gottirsdorfyne i brata Mikołaja zamieszkałych w Kluczborku¹. Jego związki z kolegiatą można prześledzić od lutego 1399 r., gdy przekazał 19 grzywien czynszu na 2 ministerium w kaplicy Mikołaja Seckila². Jako Piotr syn Marcina, kanonik w Otmuchowie poświadczony jest od 19 września 1401 r.³ Wcześniej czasowo opiekował się parafią w Paczkowie, nie obsadzoną po śmierci plebana Henryka, która nastąpiła przed 5 marca 1394 r.⁴ Konwentorem w Paczkowie był najwyżej do 1399 r., gdy po raz pierwszy jako pleban wystąpił Piotr Salfelt, później również kanonik otmuchowski. Związany był z dworem biskupa Waclawa, który przekazał mu urząd prokuratora grodkowskiego (ok. 1399 r.)⁵. Przed 14 czerwca 1400 r.⁶ został prokuratorem wrocławskim i w tej funkcji występował do 1413 r.⁷ Ze względu na obowiązki nie rezydował w Otmuchowie, ale do 17 lutego 1405 r. nieprzerwanie tytułował się kanonikiem otmuchowskim⁸. Dla duchowieństwa kolegiaty zapisał roczny czynsz w wysokości jednej grzywny⁹. Nie jest wykluczone, że zrezygnował z kanonii na rzecz subkustodii w katedrze¹⁰. Jako jego pisarz poświadczony jest Jan Tworsian¹¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 154.

² Po jego śmierci 10 grzywien czynszu miało być przeznaczone na fundację nowej wikarii, natomiast pozostałe 9 miało stanowić uposażenie dwóch zakrystianów. Prawo patronatu przekazał swojemu rodzeństwu oraz dzieciom brata Mikołaja, a po ich śmierci kapitule; APWr, Rep. 102, sygn. 154.

³ AAW, Dok.chron.

⁴ AAW, Dok.PPacz.; Kopietz III, s. 99.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 154.

⁶ AAW, III d P, k. 233r. Poprzednim prokuratorem był kanonik raciborski Jan Mensura, który występował jeszcze 5 lutego 1399 r. (AAW, sygn. II. 54), zatem nominacja Piotra musiała nastąpić po tej dacie.

⁷ Ostatni raz wystawił dokument; 5 czerwca 1413 r. (AAW, sygn. III d I", k. 60r). Jego następca — Henryk Borschnitz poświadczony jest już od 26 maja 1413 r., G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen uber seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 39, s. 174.

⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 243. Wcześniej m.in. 6 marca 1403 r. (AAW, Dok.chron.); 20 maja 1403 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 215); 11 lutego 1404 r. (AAW, Dok.chron.).

⁹APWr, Rep. 102, sygn. 243.

¹⁰ Subkustodię objął przed 12 czerwca 1406 r. (APWr, Rep. 76, sygn. 135). Później, jako subkustosz: 15 grudnia 1406 r. (AAW, sygn. GG. 73); 11 października 1409 r. (AAW, sygn. GG. 22); 20 listopada 1412 r. (AAW, Dok. WikKat. i in.).

¹¹AAW, III d 1, k. 59r, 120v; 233v i in.

37. Koch Filip

Wywodził się najpewniej z rodziny nyskich patrycjuszy. Jej pierwszym znanym przedstawicielem był Piotr Koch, ławnik w 1339 i rajca w 1354 r.¹ Od tego czasu przez ponad wiek Kochowie zasiadali we władzach miejskich Nysy². Byli skoligaceni z najświetniejszymi rodami — wójt Opola Henryk poślubił Annę Koch³, marszałek biskupi Mikołaj Streit Katarzynę⁴. Oprócz nieruchomości w Nysie posiadali wójtostwo Głuchołazów⁵ oraz Prusinowice wraz z sołectwem. W 1394 r. Franciszek Koch kupił wieś Kolnicę za 1594 grzywny⁷. Jako właściciele praw patronatu do kościoła w Pakosławicach, po inkorporacji go do kolegiaty otmuchowskiej otrzymali prawo prezenty na dziekanie⁸. Krewnym Filipa był zapewne Jakub syn Mikołaja Kocho, który w 1414 r. immatrykułował się na Uniwersytecie Wiedeńskim⁹. Związki Filipa z patrycjatem nyskim potwierdza m. in. regulowanie należności wobec kapituły w imieniu mieszczanina Jakuba Eckharta¹⁰. Filip uczestniczył w dwóch kapitułach generalnych w 1421 i 1423 r.¹¹ Ponieważ wymieniany jest na ostatnim miejscu po Jakubie Dytwini¹², kanonię otmuchowską zapewne uzyskał między majem/czerwcem 1419 r., a majem 1421 r. Ostatni raz jako kanonik wystąpił jako świadek na dokumencie prokuratora Jana ze Smardzowa 25 grudnia 1424 r.¹³ Nie uczestniczył w kapitule generalnej w 1426 r.¹⁴, co mogło wiązać się ze stałym pobytem w Nysie, gdzie był altarystą¹⁵. Wiadomo również, że posiadał altanę w Grodkowie (1422 r.)¹⁶. Ostatni raz jest poświadczony 7 grudnia 1431 r.¹⁷

¹ SR 6265; RegŚl 2, nr 988.

² Np. Jan Koch, rajca w 1375 r. (NLgb, nr 622) i 1381 r. (CDS 36, nr 610); Franciszek Koch, ławnik w 1380 r. (AAW, sygn. QQ. 10); rajca w latach 1382-1383 (NLgb, nr 1225, 1293); Mikołaj, rajca w 1412 r. (CDS 36, nr 108); 1422 r. (NURk, nr 622); ławnik w 1415 r. (CDS 36, nr 122) i burmistrz w 1425 r. (AAW, sygn. QQ. 21); Mikołaj jun., rajca w 1438 r. (AAW, Dok. chron. 12 XII 1438); 1441 r. (APOp, ZK 31, s. 48); 1454 r. (*tamże*, s. 51) i burmistrz 1442/43 r. (CDS 36, nr 189) i in.

³ NLgb, nr 761.

⁴ AAW, sygn. X. 32.

⁵ Wójtem Głuchołazów tytułował się od 1372 r. Mikołaj Koch, 3 lutego 1372 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 40.

⁶ Sołectwo nabył Franciszek Koch od Jana Liedłau i Konrada Schenewicza za 500 grzywien, 11 kwietnia 1381 r. (NLgb, nr 1151, 1152). Prawa do wsi odkupił od biskupa Wacława za 700 grzywien 1 czerwca 1414 r. (AAW, sygn. AA. 65).

⁷ AAW, sygn. BB. 53.

⁸ Stat. Niss., k. 4v.

⁹ *Die Matrikel der Universitai Wien*, t.I, Graz 1954, s. 105.

¹⁰ Registrum II, s. 50.

¹¹ Kopietz I, nr 30, s. 157.

¹² APOp, ZK 40, s. 26-27.

¹³ APWr, Rep. 102, sygn. 595.

¹⁴ APOp, ZK 40, s. 31.

¹⁵ APOp, ZK 45, s. 2.

¹⁶ APWr, Rep 132a: Grodków, sygn. 59.

¹⁷ APOp, ZK 45, s. 2.

38. Korbicz Jan

Mógł wywodzić się z rycerskiego rodu Komiczów, choć jest to bardzo mało prawdopodobne¹. Na pewno nie był jednak tożsamy z Janem Korniczem, prepozytem głogowskim i kanonikiem katedralnym², który zmarł przed 20 maja 1450 r.³ Od 11 sierpnia 1460 r. znany jest jako altarysta nyski⁴. W 1464 r. kupił 2 grzywny rocznego czynszu dla ołtarza św. Mikołaja w kaplicy Oplerynne w kościele Św. Jakuba, przy którym pełnił służbę⁵. 22 marca 1461 r. wystąpił jako notariusz w Nysie⁶. Jako kustosz otmuchowski pojawił się na dworze biskupa Jodoka⁷, a 28 lipca 1465 r. prezentował subkustosza Bartłomieja Smolicza⁸. W 1466 r. wystąpił jako świadek dokumentu wystawionego przez Konrada Pritzilwicz⁹. Kustodię objął na pewno po rezygnacji Henryka Rorawa około 1460 r. Nie jest pewne czy poprzednikiem Korbicza nie był Jan Teycher, który 13 stycznia 1461 r. otrzymał papieską prowizję na tę prebendę¹⁰. Ostatni raz wzmiankowany jest w końcu 1484 r."

¹J. PiLNÁČEK, *Rody stareho Slezska*, 1.1, Brno 1991, s. 307-308.

²Tożsamość obu postaci założył K. DOLA (*Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 84, s. 364), a za nim H. GERLIC (*Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej [1120-1526]*, Gliwice 1993, nr 145, s. 239-240).

³ RG 6, nr 637.

⁴ APOp, ZK 45, s. 75; też *tamże*, s. 88, 92, 127.

⁵ *Tamże*, s. 88.

⁶ NUrK, nr 139.

⁷ Dokument nie jest datowany i mógł być wystawiony między 1465 (czas objęcia kanonii wrocławskiej przez świadka Mikołaja Mokewicza) a 1467 r.; CDS 36, nr 206.

⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 755.

⁹ APOp, ZK 45, s. 92.

¹⁰ RG 8, nr 1966.

¹¹ APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 1111, s. 118.

39. Kreuzburg Teodoryk

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Weimaru. W 1385 r. zapisał się na Uniwersytet Praski, gdzie w 1389 r. uzyskał bakalaureat, a w 1390 r. tytuł mgr art. Później przeniósł się do Erfurtu (1392 r.) i jeszcze w 1420 r. uzupełniał studia w Lipsku¹. Karierę rozpoczął w 1407 r. jako sekretarz na dworze margrabiego i landgrafa Tyryngii Fryderyka². W 1413 r. przeniósł się na Śląsk, gdzie został protonotariuszem biskupa Waclawa³ oraz jego wysłannikiem na sobór w Konstancji⁴. W latach 1415—1417 r. był również wikariuszem generalnym *in spiritualibus*. Za czasów biskupa

Konrada występował z Tomaszem Masem jako administrator biskupstwa, w latach 1421-1429 sprawował urząd oficjała, a w 1430 r. poświadczony jest ponownie jako administrator *in spiritualibus*⁵. Już podczas pobytu w otoczeniu margrabiego Fryderyka zaczął gromadzić prebendy: starał się o kanonie w Nordhausen i Neuchatel, w 1410 r. objął kanonie w Miśni⁶, a przed 7 marca 1415 r. uzyskał dziekanię miśnieńską, parafię w GroBmonra, altanę w kościele parafialnym we Freiburgu oraz kanonie w Legnicy i Brzegu⁷. Do 23 listopada 1417 r. objął wikariat w klasztorze Św. Marii Magdaleny w Muhlhausen oraz służbę w kilku kaplicach i kustodię w Brzegu, z której zrezygnował po uzyskaniu archidiakonatu w Legnicy po zmarłym Wawrzyńcu Sachse. Od 1413 r. do 20 września 1430 r. tytułował się kanonikiem katedralnym we Wrocławiu⁸, a w latach 1428/29-1432 objął tam scholasterię⁹. Po śmierci Wacława Knobeloucha starał się o prepozyturę w Budziszynie, o którą ubiegał się również Jan von Schleinitz¹⁰. Prebendę ostatecznie otrzymał i w 1421 r. został zobowiązany do zapłacenia z niej annatów". W 1420 r. wystąpił jako kanonik kolegiaty Św. Krzyża we Wrocławiu¹². Od łączenia wspomnianych beneficjów otrzymał dyspensy papieskie w 1421 i 1423 r.¹³ W latach 1432-1437 przebywał zapewne przy kapitule Św. Piotra w Budziszynie, której przewodniczył¹⁴. Kanonie w kolegiacie Św. Mikołaja objął przed 7 marca 1415 r.¹⁵ Nie pojawił się na żadnej kapitule generalnej i na pewno nie rezydował w Otmuchowie. Kanonii otmuchowskiej nie wymieniają wśród jego prebend prowizje papieskie z 1417 r.¹⁶

¹ G. BAUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25, Breslau 1904, s. 171.

² C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Grundung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 76, s. 101-102.

³ M.in. 15 stycznia 1414 r. (APWr, Rep. 72, sygn. 2), 1 sierpnia 1414 r. (APOp. ZK 44, s. 253).

⁴ RG 4/3, szp. 3471; MBV 7/1, nr 16; por.: G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen uber seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 169, s. 263; W. MARSCHALL, *Schlesier auf dem Konzil von Konstanz (1414-1418)*, w : G. ADRIANYI, J. GOTTSCHALK (red.), *Festschrift fur Bernhard Stasiewski. Beitrage zur ostdeutschen und osteuropaischen Kirchengeschichte*, Koln 1975, s. 45-46. W Konstancji uczestniczył m.in. w generalnej sesji 4 lutego 1416 r.; *tamże*, s. 56.

⁵ K. DOLA, *Wroclawska kapitula katedralna W XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 364.

⁶ KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 76, s. 101-102.

⁷SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 169, s. 263.

⁸ *Tamże*.

MBV 7/2, nr 2004; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 76, s. 101-102; DOLA, *dz. cyt.*, s. 364.

¹⁰ MBV 7/1, nr 3, nr 362, 603.

¹¹ *Tamże*, nr 789. Już jednak w 1423 r. z supliką o przyznanie mu prepozytury wystąpił krewny Jana von Schleinitz, Piotr; MBV 7/2, nr 1069.

¹² KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 76, s. 101-102.

¹³ MBV 7/1, nr 775; MBV 7/2, nr 1096.

¹⁴ DOLA, *dz. cyt.*, s. 364.

¹⁵ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 169, s. 262-263.

¹⁶ 23 listopada 1417 r.; MBV 7/1, nr 16, 135.

40. Krumpholcz Konrad

Występował także jako Sator/Zator czy von Sator i był niewątpliwie synem notariusza miejskiego w Nysie Mikołaja z Zatora¹. Zawód ojca tłumaczy jego przydomek *Notarius*, który J.A. Kopietz przypisał mylnie kolejnemu kanonikowi². Mikołaj, syn Jana z Zatora, dawny kleryk diecezji krakowskiej zmarł przed 10 sierpnia 1439 r.³ Musiał wystąpić ze stanu duchownego, skoro pozostawił żonę Urszulę i pięciu synów: Jana, Wawrzyńca, Wita, Aleksego i Konrada⁴. Wdowa po Mikołaju poślubiła następnie Jana Krumpholcza wielokrotnie wybieranego nyskim rajcą (1452-1453, 1456-1457, 1461, 1464, 1467) i burmistrzem (1459 r.)⁵, po którym jej synowie z pierwszego małżeństwa przyjęli nazwisko. Konrad jako kanonik otmuchowski jest wzmiankowany po raz pierwszy na liście duchownych przybyłych na kapitułę generalną w 1460 r.⁶ Ponieważ odnotowano go na ostatnim miejscu, kanonię objął zapewne już po 1457 r., gdy brak jego imienia wśród kanoników zebranych na dorocznej kapitule⁷. Od 1462 r. wielokrotnie pojawiał się w nyskich księgach ziemskich jako kanonik⁸, a w latach 1463/64 powierzono mu funkcję prokuratora kapituły⁹. W 1472 r. wzmiankowany jest jako pleban w Wierzbicicach. W 1479 r. poświadczony jest również jako altarysta ołtarza NMP bractwa garbarzy w kolegiacie oraz precentor¹⁰. Tę ostatnią prebendę uzyskał prawdopodobnie drogą zamiany z precentorem Janem Reyntschke, który objął jego kanonię w kapitule Św. Mikołaja". W 1468 r. czasowo sprawował urząd sędziego dworu biskupiego w Otmuchowie¹². Ostatni raz wspomniany jest w 1483 r., gdy przekazał kolegiacie mszał darowany przez kupca krakowskiego¹³. Według R. Vólkela miał wystąpić jeszcze w 1484 r.¹⁴, ale cytowany dokument odnosi się do rozporządzeń testamentu realizowanych przez jego egzekutorów kanonika nyskiego Marcina Lessnera i altarystę w kościele Św. Jakuba w Nysie Jana Paskarta¹⁵. Wiadomo, że posiadany przez siebie zbiór kazań łacińskich zapisał farze nyskiej¹⁶.

¹ Kopietz I, nr 53, s. 160.

² *Tamże*, nr 55, s. 161.

³ NUrK, nr 122. Wydawca błędnie zidentyfikował Mikołaja Sator jako 5«r»or-Krawca, gdy nie ma wątpliwości, że chodzi o Mikołaja z Zatora, który wcześniej był opiekunem testatorki Małgorzaty Warmbir.

⁴ *Tamże*, nr 107, 108, 122, 123. Z nich do stanu duchownego oprócz Konrada wstąpił jeszcze przynajmniej jeden z braci — Jan; *tamże*, nr 107, nr 108.

⁵ APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 202v, 205r; APOp, ZK 31, s. 59, 60, 63, 64, 68, 71; CDS 36, nr 209, 220, 232; APWr, Rep. 102, nr 732; NUrK, nr 146. Jan Krumpholcz poświadczony jest również jako prokurator żeńskiego konwentu Dreysigmarckynne (4 kwietnia 1447 r.); APOp, ZK 45, s. 51.

⁶ APOp, ZK 40, s. 43; Kopietz I, nr 55, s. 161.

⁷ APOp, ZK 40, s. 42.

⁸ APOp, ZK 41, s. 52.

⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 749.

¹⁰ 4 listopada 1479 r.; APOp, ZK 45, s. 118.

¹¹Od 1479 r. dotychczasowy precentor Reyntschke obecny jest wykazach kanoników obecnych na kapitułach generalnych, znika z nich natomiast nazwisko Krumpholcza; por. APOp, ZK 40, s. 51-67.

¹² 22 czerwca 1468 r.; 21 października 1468 r.; 30 października 1468 r. (APOp, ZK 41, s. 52; ZK 45, s. 100).

¹³ *Liber ecclesie Collegiate sancti Johannis Nissenis testatus per civem Cracoviensem. Anno etc. 83 per dominum Cunradum precentorem presentatus* K. PAWLIK, *Biblioteka otmucliowsko-nyskiej kapituły kolegialnej w średniowieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 569.

¹⁴ R. VOLKEL, *Die zpersonliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 103.

¹⁵ APOp, ZK 45, s. 132.

¹⁶ W. URBAN, *Rękopisy kaznodziejskie biblioteki kapitułnej we Wrocławiu*, RTSO 3 (1973), s. 270.

41. Kyndeler Piotr

Pochodził z Vidnavy¹ i był być może synem tamtejszego rajcy Mikołaja zwanego Kyndeler (1375 r.)². Swoją pierwszą prebendę objął w rodzinnym mieście i w latach 1390-1399 występował jako altarysta ołtarza Świętej Trójcy w Vidnavie³. Z następnych lat znane jest przepisanie przez niego zbioru kazań (1411 r.), który później znalazł się w posiadaniu wikariusza otmuchowskiego Jana Sculteti⁴. Trudno określić, czy zajmował się zarobkowym wykonywaniem rękopisów, czy raczej sporządzał je na własne potrzeby. Służbę przy kolegiacie otmuchowskiej rozpoczął w gronie niższego duchowieństwa — w latach 1412-1427⁵ poświadczony jest jako zakrystian, a od 1415 r. jednocześnie jako wikariusz⁶. 7 marca 1427 r. wystąpił z tytułem kaznodziei⁷. Wkrótce opuścił Otmuchów, przenosząc na dwór biskupa Konrada, przy którym w latach 1426-1441 pełnił obowiązki kapelana⁸. Biskupowi zawdzięczał zapewne kolejne beneficja: najpierw parafię w Czarnolesie (1431-1433)⁹, a później w Karłowicach Wielkich (1434-1447)¹⁰. 7 grudnia 1439 r. wystąpił po raz pierwszy z tytułem kanonika otmuchowskiego¹¹ i zatrzymał kanonię przynajmniej do 1446 r. W tym roku razem z Jakubem Ketscherem reprezentował kapitułę na synodzie diecezjalnym¹². Przebywał stale w otoczeniu biskupa i najczęściej poświadczony jest we Wrocławiu. Ostatni raz wystąpił jako świadek na dokumencie biskupa z 17 lutego 1447 r.¹³ Zmarł zapewne przed 1448 r., gdy nie pojawia się jego nazwisko przy rozdziale dystrybucji w kolegiacie. W chwili śmierci miał zapewne ponad siedemdziesiąt lat.

¹ W kolofonie przepisane rękopisu wpisał: *per manus Petri Kindeleri de Veydenaw*, K. PAWLIK, *Biblioteka otmuchowsko-nyskiej kapituły kolegialnej w średniowieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 571.

² NLgb, nr 564.

³ 8 lutego 1390 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 93); 3 października 1392 r. (*tamie*, sygn. 104); 25 lutego 1399 r. (*tamże*, sygn. 155).

- ⁴ PAWLIK, *art. cyt.*, s. 571.
- ⁵ 20 października 1412 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 377); 7 marca 1427 r. (*tamże*, sygn. 629).
- ⁶ 29 lipca 1415 r. (APOP, ZK 44, s. 265); 28 stycznia 1418 r. (APOP, ZK 44, s. 287).
- ⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 629.
- ⁸ M.in. 30 kwietnia 1426 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 615); 14 lutego 1435 r. (APOP, ZK 45, s. 19); 25 lipca 1436 r. (AAW, II b 1, k. 50v-51r).
- ⁹ 13 grudnia 1431 r. (APOP, ZK 45, s. 3); 22 czerwca 1433 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 652).
- ¹⁰ 17 listopada 1434 r. (APOP, ZK 40, s. 38a); 17 lutego 1447 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 11 lr-11 lv).
- ¹¹ Kopietz U nr 39, s. 158; APOP, ZK 45, s. 37.
- ¹² J.DRABINA, *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, *Euh* 30 (1986), s. 44.
- ¹³ AAW, sygn. II b 1, k. 1 i lr-11 lv.

42. Lessner Marcin

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Nysy¹. Rodzina nie należała do ścisłej elity miejskiej, ale poświadczone jest sprawowanie funkcji ławnika przez Piotra Lessnera w 1439/40². Nie ulega wątpliwości, że zamożną osobą była jego matka Jadwiga, siostra kanonika --> Jana Czobczicza. Jego ojcem był Piotr z Cieszyna, natomiast prawdopodobnie bratem stryjecznym Grzegorz Lessner, altarysta w nyskim kościele Św. Jakuba³. W 1455 r. zapisał się na Uniwersytet Lipski, który ukończył w 1457 r. ze stopniem bakałarza⁴. Ponieważ później występował z tytułem magistra sztuk wyzwolonych⁵ mógł kontynuować studia w innym ośrodku. Po studiach powrócił do rodzinnej Nysy, gdzie w 1464 r. poświadczony jest jako kaznodzieja i altarysta przy kościele Św. Jakuba⁶. W końcu lat sześćdziesiątych został rektorem szkoły parafialnej⁷, a w 1474 r. komisarzem biskupim w Nysie⁸. Ponieważ w tym samym czasie działali Marcin Lehener, notariusz biskupi i Marcin Lindener, kanclerz rozdzielanie ich funkcji sprawia nieraz trudności⁹. Należy jednak odrzucić przypuszczenie R. Vólkela, że Lessner był w latach 1475-1484 kanclerzem biskupim w Nysie, gdyż w kancelarii biskupiej poświadczony jest w tych latach Marcin Lehener¹⁰. W 1472 r. wystąpił jako prokurator kanonika otmuchowskiego Jana Czobczicza, który jednocześnie był altarystą ołtarza fundacji Anny Rudil w kościele Św. Jakuba". Rok później spotykamy Lessnera jako posiadacza beneficjum przy wspomnianym ołtarzu¹². Posiadał również drugą altarię w kościele Św. Jakuba, znajdującą się w kaplicy Łukasza Kocha (1473 r.)¹³. Przed 25 sierpnia 1472 r. został kanonikiem w kolegiacie otmuchowskiej¹⁴, a przyznana mu stalla znajdowała się w lewym chórze¹⁵. Trzy lata później inwestowano go na ołtarz NMP, świętych: Jana Chrzciciela, Jana Ewangelisty, Pawła i wszystkich Apostołów w kolegiacie nyskiej zwolniony przez Mikołaja Reisingera¹⁶. W 1480 r. został zarządcą domu ubogich ufundowanego przez Marcina Scheybana i znajdującego się w budynku położonym za szkołą nyską¹⁷. Na przełomie 1484/85 r. objął parafię w Nysie, która po śmierci Jana Paschkowicza, na krótko przypadła kanonikowi głogowskiemu Grzegorzowi Hildebrandowi¹⁸. Tego okresu dotyczy przekaz o sporze z franciszkanami-obszernymi i kolegiatą przeniesioną na Stare Mias-

to¹⁹. W 1482 r. wstąpił do bractwa przy klasztorze w Kamieńcu Ząbkowickim, do którego należała, m.in. rodzina księżęca z Kłodzka, przedstawiciele rodzin szlacheckich (Barbara Reibnitz, Baltazar Pannwitz), wójtowie, ale i członkowie cechów²⁰. Do końca życia pozostał związany z Nysą. W 1480 r. kupił należący do kapituły dom na ulicy Brackiej, z którego miał prawo korzystać dożywotnio²¹. Na wykonawców testamentu wyznaczył krewnego Grzegorza Lessnera i Jana Kunczendorffa z rodziny zamożnych rajców nyskich. Zapisał 2 grzywny czynszu na odprawianie w kościele Św. Jakuba mszy za niego i jego rodzinę²². Na rzecz fary przekazał też 6 rękopisów dzieł Tomasza z Akwinu oraz 3 inne kodeksy²³. Przypuszczalnie uczynił także zapis dla mnichów w Kamieńcu. Zmarł 25 stycznia 1494 r.²⁴ Znana jest pieczęć Lessnera, którą posługiwał się jako pleban nyski²⁵.

¹ Do metryki uniwersyteckiej wpisał się: *Marcin Lessner de Nysa*; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 475.

² APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 70v.

³ *Gregorius Lesznervon Teschen*; APOp, ZK 45, s. 132. Później poświadczony m.in 1 stycznia 1494 r.; A. MULLER, *Die Pfarrer von Neisse, ein Beitrag zur schlesischen Presbyterologie*, AFSK 14(1956), nr 24, s. 78.

⁴ GOTTSCHALK, *art. cyt.*, nr 475; A. MOLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 17.

⁵ NUrK, nr 186.

⁶ MOLLER, *Die Pfarrer von Neiffe*, nr 24, s. 78.

⁷ Pierwszy raz poświadczony jest w 1464 r. (APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 260v), ale jego poprzednik Jan Gunther nie pojawił się od 15 kwietnia 1463 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 213). Natomiast urząd rektora szkoły złożył już przed 1479 r., gdy jako *rector* poświadczony jest Erasm Grotl (B. CLEMENZ, *Geschichte des schlesischen Bildungswesens im Mittelalter*, Liegnitz 1927, s. 103; R. VÖLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42(1938), s. 47, 117).

⁸ VÖLKEL, *art. cyt.*, s. 152. Funkcję tę objął po zmarłym Kacprze Fewererze (APOp, ZK 45, s. 124). Komisarzem pozostał do 1493 r. (m.in. 18 sierpnia 1474 r.; APOp, ZK 35, s. 95; 15 maja 1493 r.; APOp, ZK 45, s. 157).

⁹ Np. D. Veldtrup przypisał Marcinowi Lehenerowi kanonię otmuchowską posiadaną przez Lessnera; D. VELDTRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*. Berlin 1995, nr 101, s. 147.

¹⁰ VÖLKEL, *art. cyt.*, s. 152. Biogram Lehenera: K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 89, s. 366.

¹¹ APOp, ZK 45, s. 105.

¹² *Tamże*, s. 107. Ołtarz ten zwany potocznie „ołtarzem Rudelynne” nosił pełne wezwanie NMP, Świętych: Bartłomieja, wszystkich Apostołów, Trzech Króli, Wawrzyńca, Wincentego, Bernarda, Ambrożego, Augustyna, Hieronima, Grzegorza, Urszuli, Małgorzaty, Katarzyny, Łucji, Apolonii, Anny, Jadwigi, Elżbiety i Brygidy. Znajdował się przy kolumnie naprzeciw kaplicy wójtowskiej pw. Św: Wawrzyńca; AAW, sygn. II b 2, k. 92v-93v.

¹³ APOp, ZK 45, s. 108, 110.

¹⁴ APOp, ZK 57.

¹⁵ Stat.Niss., k. 10r.

¹⁶VOLKEL, *an. cyt.*, s. 152. Jako altarysta tego ołtarza poświadczony jest m.in 27 maja 1483 r. (APOP, ZK 45, s. 130) i 1 czerwca 1484 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 840). Z prebendy zrezygnował przed 1 maja 1487 r. (*tamże*, sygn. 856).

¹⁷APOP, ZK 45, s. 119.

¹⁸Paschkowicz zmarł 16 marca 1484 r. (DOLA, *dz. cyt.*, nr 121, s. 378), w czerwcu 1484 r. na parafii nyskiej poświadczony jest Hildebrand (APOP, ZK 45, s. 134), natomiast Lessner pierwszy raz jako pleban wystąpił 11 maja 1485r. (APOP, ZK 45, s. 137) — nie jak podaje to A. Muller: 30 września 1485 r. (MOLLER, *Die Pfarrer von Neiße*, nr 24, s. 78).

¹⁹*Tamże*.

²⁰NekrKamenz, s. 337. Z racji przynależności do bractwa w nekrologu mnisi określili go: *confrater noster*, *tamże*, s. 314.

²¹APWr, Rep. 102, sygn. 821.

²²NUrk, nr 199.

²³J. MANDZIUK, *Biblioteka przy kościele Św. Jakuba w Nysie*, RBi 20 (1976), s. 33.

²⁴A. MULLER, *Die Pfarrer von Neiße*, nr 24, s. 78.

²⁵AAW, Dok.PNys. 30 IX 1485; 19 XII 1491.

43. Lichtinberg Jan

Jako miejsce jego pochodzenia można wskazać Kolnicę w pobliżu Grodkowa¹, albo Lichtinberg, zanikłą wieś w okolicach Głuchołaz, która w XIII w. należała do rodziny Fulschussilów². Był synem Alberta (bądź Adalberta)³, a jego bratem był Jerzy, kanonik wrocławski, głogowski i ołmuniecki⁴. Stryjem obu braci był prawdopodobnie Jan Lichtinberg, altarysta wrocławskiego kościoła Św. Marii Magdaleny⁵. Rekonstrukcję biogramu Jana utrudnia poświadczenie w tym samym czasie notariusza publicznego Jana syna Konrada z Lichtenberg (1381 r.)⁶. Jan syn Alberta po raz pierwszy jest poświadczony 10 sierpnia 1372 r.⁷ jako kleryk biskupiej kaplicy w Otmuchowie i w tej funkcji występował do 1375 r.⁸ W 1374 r. wspomniany jest jako posiadacz wikariatu we Wrocławiu⁹. W tym czasie pojawiał się często w otoczeniu biskupa Przecława, który wkrótce nadał mu parafię w Lipnikach (1376 r.)¹⁰. Jego też należy utożsamiać z notariuszem oficjała Mikołaja Freiberga (20 października 1376 r.)¹¹. Uzyskanie parafii mogło umożliwić mu podjęcie studiów i z dużym prawdopodobieństwem to Jan syn Alberta zapisał się w 1377 r. na uniwersytet prawniczy w Pradze¹². Po studiach powrócił do pracy w konsystorzu wrocławskim, gdzie występował już jednak jako prawnik i notariusz publiczny (1382-1383)¹³. W 1388 r. został także nazwany domownikiem oficjała Jerzego Fulschussila¹⁴ i nie ma wątpliwości, że to tym związkom zawdzięczał nadanie kanonii w kapitule Św. Mikołaja. Kanonię tę objął zaraz po fundacji kolegiaty w 1386 r., jednakże jako kanonik otmuchowski wystąpił tylko czterokrotnie¹⁵. Po 8 maja 1392 r. nie pojawił się w Otmuchowie i nie jest wykluczone, że zrezygnował z prebendy. Nie zerwał jednak związków z kolegiatą Św. Mikołaja — był wykonawcą testamentu kanonika otmuchowskiego Mikołaja z Oławy i patronem ufundowanej przez niego mansjonarii¹⁶. Jego brat w testamencie zapisał prokuratorowi kapituły 15 grzywien na opłacenie cotygodniowej kąpieli w dla ubogich uczniów¹⁷. Od końca lat osiemdziesiątych posiadał

też dalsze beneficja we Wrocławiu — przed 1388 r. został plebanem kościoła Św. Michała¹⁸, a od 1389 r. tytułował się subkustoszem w kolegiacie Św. Krzyża¹⁹. W obliczu śmierci starał się o odpust zupełny w Stolicy Apostolskiej, który uzyskał 20 października 1423 r.²⁰ Jak głosi napis na jego płycie nagrobnej z krypty św. Bartłomieja kolegiaty Św. Krzyża zmarł 14 kwietnia 1428 r.²¹

¹ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna W XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 366.

² Lib.fund..s. 13; SUB, III. nr 449.

³ Jako Jan Alberti z Lichtenberg (CDS 9, nr 338, 350). Jego brat Jerzy wystąpił jako Georgius Adalberti de Lichtinberg (F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 172).

⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 92, s. 366-367; H. GERLIC, *Kapituła głogowska W dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 188, s. 252-253.

⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 367, przyp. 7. Jan został wykonawcą jego testamentu i patronem ufundowanego przez niego 2 ministerium przy ołtarzu św. Katarzyny w kościele Św. Marii Magdaleny (AAW, Dok.WikKat. 18 IX 1403). Po jego śmierci patronat miał przejść na jego brata Jerzego (*tamże* 26 X 1426).

⁶ Por. P. BRETSCHNEIDER, *Die Grabsteine der Bartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, AfSK 6 (1941), s. 113. F. Luscek przypisał wszelkie wzmianki o Janie Lichtinbergu, Janowi synowi Konrada (F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen [1282 bis zum Ende des 16. Jahrhunderts]*, Weimar 1940, s. 187). Jedynym potwierdzonym świadectwem działalności Jana syna Konrada jest wystawiony przez niego w 1381 r. instrument notarialny.

⁷ NLgb, nr 315.

⁸ *Tamże*, nr 609.

⁹ Z wikariatu zrezygnował na pewno przed 18 września 1426 r., kiedy prowinję na niego otrzymał Jakub Jamsdorff; RG 4/2, szp. 1522.

¹⁰ *Tamże*, nr 647.

¹¹ AAW, sygn. BB. 60; F. LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 187.

¹² *Album seu matricula facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 90; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 28.

¹³ APWr, Rep. 66, sygn. 292; AAW, Dok.chron. 7 XII 1383; LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 187. Zapewne powrócił na Śląsk już przed 13 lipca 1381 r. gdy wśród świadków wydanego w Nysie dokumentu Jana, syna Berwika z Ząbkowic Śląskich, został wymieniony notariusz Jan de Lichtinberg (13 lipca 1381 r.; AAW, sygn. V. 24*-b). Jego obecność uprawdopodobnia fakt, że w akcie tym została dokonana darowizna na rzecz Leonarda z Ząbkowic, który podobnie jak Jan, syn Alberta był pracownikiem wrocławskiego konsystorza. Nie można jednak całkowicie wykluczyć, że wspomnianym notariuszem był Jan syn Konrada.

¹⁴ AAW, Dok.chron. 30 VII 1388; LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 187.

¹⁵ 6 grudnia 1388 r. (AAW, sygn. GG. 78^{l,b}); 27 kwietnia 1389 r. (APWr, Rep. 107, sygn. 36); 8 maja 1391 r. (APWr Rep. 102, sygn.: 98, 99); 1392 r. (NLgb. nr 1371). J. Kopietz błędnie przypisał mu wystąpienie 11 maja 1391 r.

¹⁶ 10 maja 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 426), 9 czerwca 1414 r. (*tamże*, sygn. 431); por. J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 868).

¹⁷ Kopietz I, nr 4, s. 153 — podaje błędnie 11 grzywien; Registrum I, k. 6r.

¹⁸ Parafię objął przed 30 lipca 1388 r.; AAW, Dok.chron.

¹⁹F. LUSCHEK *Idz cyt.*, s. 187) pisze mylnie, że subkustoszem był do 1410 r. W rzeczywistości jako subkustosz występuje jeszcze 25 kwietnia 1420 r. (AAW, Dok.chron.), a rozliczenia Jerzego Lichtenberga z następcą na subkustodii — Wawrzyńcem Grologiem wskazują, że Jan mógł posiadać beneficjum do śmierci (AAW, Dok.chron. 6 III 1429). Za tożsamością Jana, pracownika konsystorza wrocławskiego z Janem, kanonikiem otmuchowskim, Janem, plebanem wrocławskim i subkustoszem kolegiaty Św. Krzyża przemawia występowanie go z wszystkimi tymi tytułami w otoczeniu oficjała Jerzego Fulschussila (AAW, sygn. GG. 78^{nb}; AAW, Dok.chron. 30 X 1388; AAW, Dok.PZąb. 10 III 1390). W 1392 r. tytułowany jest też subkustoszem i kanonikiem otmuchowskim (NLgb, nr 1371). Ponieważ nie ma wątpliwości, że Jan subkustosz był bratem Jerzego syna A(da)lberta, można utożsamić go z Janem, synem Alberta, klerikiem biskupim i plebanem w Lipnikach.

²⁰ RG 4/2, szp. 2090; MBV 7/2, nr 1130.

²¹ ANNO: D(omi)NI: M^o//CCCC XXIII: DIE: Xliii: ME(n)SIS: APRIL(is): OBI(it): //D(omi)N(u)S: !OH(ann)ES: LICHTINBERG: SVBCVSTOS: H(uius): E(cclesi)E: //O(rate): D(eu)M: P(ro): EO, BRETSCHNEIDER, *art. cyt.*, S. 112.

44. Longi Mikołaj

Pochodził z biskupiej wsi Kępnicy, położonej 7 kilometrów na południowy wschód od Nysy. Studia rozpoczął na wydziale sztuk wyzwolonych w Pradze, gdzie w 1404 r. uzyskał bakalaureat. W 1411 r. przeniósł się do Lipska i jeszcze raz zapisał się na Uniwersytet Lipski w 1433 r.¹ Jeszcze przed studiami objął altanę przy ołtarzu Świętej Trójcy w kościele Św. Jakuba w Nysie². Przed 8 stycznia 1417 r. został plebanem w Wierzbęcicach³, a 28 sierpnia 1425 r. otrzymał prowizję na parafię w Bernaticach, zwolnioną po śmierci Mikołaja Schirmera⁴. Nie wiadomo czy objął parafię w Starym Lesie, o którą w 1428 r. toczył spór z Mikołajem Fredelantem⁵. Kanonikiem otmuchowskim został przed 5 października 1423 r., gdy na kanonii poświadczony jest Jan ze Smardzowa, który według precedencji zajmował miejsce po nim⁶. Do 1427 r. nie uczestniczył jednak w kapitułach generalnych i dopiero w latach 1427-1432 poświadczona jest jego obecność na dorocznych zgromadzeniach⁷. W 1432 r. w związku z objęciem kanonii w katedrze przeniósł się do Wrocławia, a w 1433 r. ponownie zapisał się na uniwersytet w Lipsku. Od 20 września 1436 r. poświadczony jest we Wrocławiu, gdzie m.in. sprawował urząd prokuratora kapituły katedralnej (1439 r.). Zmarł w latach czterdziestych⁸.

¹A. MOLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universitäten im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 6; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 97, s. 368-369.

² 15 grudnia 1397 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 105); altarystą był jeszcze 14 lutego 1417 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 499).

³ APOp, ZK 44, s. 280. Z parafii musiał zrezygnować przed 27 sierpnia 1424 r., gdy jako pleban występuje Jan z Przełęku; APWr, Rep. 102, sygn. 591.

⁴ RG 4/3, szp. 2940.

⁵ *Tamże*, szp. 2884.

⁶ RG 4/2, szp. 2375; MBV 7/2, nr 1122.

⁷ Kopietz I, nr 32, s. 157.

⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 97, s. 368-369.

45. Luckaw Gelfrid

Wywodził się z rycerskiego rodu przybyłego na Śląsk z Turynii¹. Do największego znaczenia doszli panowie Luckaw w służbie biskupa Waclawa — Konrad został burgrabią zamku Frydberk², a Piotr od 1411 r. sprawował urząd starosty nyskiego³. Nie udało się ustalić czy do rodziny należał również Mikołaj, mansjonarz we Wrocławiu⁴. Rodzicami Gelfrida byli przypuszczalnie Konrad Luckaw i Katarzyna, córka Gelfrada von Haugwitz⁵. Po raz pierwszy wystąpił w 1388 r. jako notariusz na dworze Przemysława cieszyńskiego⁶, później jednak przeszedł do kancelarii biskupiej i w latach 1399-1405 wielokrotnie sporządzał dokumenty biskupa Waclawa. W 1402 r. wystąpił również jako kapelan biskupi. Przed 22 marca 1403 r. został altarystą ołtarza świętych: Barbary, Andrzeja i Jakuba w kościele Św. Elżbiety we Wrocławiu, a od 7 marca 1402 r. poświadczony jest jako kantor w Głogowie⁷. Przypuszczalnie posiadał także kanonię we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża⁸. 22 marca 1403 r. papież zatwierdził go na kanonii w katedrze Św. Jana wakującej po śmierci Hieronima de Thesmesdorf. Jedynym świadectwem posiadania przez niego kanonii w Otmuchowie jest wspomniany mandat papieski oraz jego potwierdzenie z 11 listopada 1405 r. Po raz ostatni wystąpił we Wrocławiu 5 października 1408 r. Zmarł przed 2 września 1410 r.¹⁰ Wikariusze kolegiaty otmuchowskiej otrzymywali 16 skojców za odprawianie jego anniwersarza".

¹ T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 253.

² 16 października 1408 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 299). W otoczeniu biskupa poświadczony jest już od lat 90-tych XIV w. (por. AAW, III d 1 \ k. 71 v).

³ 4 września 1411 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 354). W otoczeniu Piotra pojawiają się Jan, Mikołaj i Heinczo Luckaw (*tamże*, sygn.: 563, 570, 577, 589). Inna linia rodziny osiadła w księstwie głogowskim (H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej /1120-1526/*, Gliwice 1993, nr 58, s. 217).

⁴ 20 października 1413 r. (CDS 35, nr 4, s. 240); 9 września 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 437). Był on zapewne tożsamy z Mikołajem Lucków z Nysy, który w semestrze zimowym 1414 r. wpisał się do metryki Uniwersytetu Wiedeńskiego (F. GOTTSCHALK, *Oberschlesier auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beitrage zur Heimatkunde Oberschlesiens" 2 [1934], nr 181).

⁵ JUREK, *dz. cyt.*, s. 253.

⁶ 22 maja 1388 r. (LT 1, nr 104); 30 lipca 1392 r. (*tamże*, nr 108). Jako notariusz na dworze cieszyńskim występował przynajmniej do 1395 r. (G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 195, s. 281).

⁷ *Tamże*.

⁸ GERLIC, *dz. cyt.*, nr 58, s. 217.

⁹ MBV 5/2, nr 2069. Pretensje do objęcia tej kanonii zgłosił także Piotr Salfelt i ich spór wzmiankowany jest jeszcze 19 grudnia 1406 r.; RG 2, szp. 1354; MBV 6, nr 248.

¹⁰ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 195, s. 281.

¹¹ Registrum II, s. 93.

s. Marcina Piotr -+ zob. z Kluczborka P.

46. z Markowie Witek (de Marquartsdorff)

Był synem Witka z Markowie¹, wsi położonej 8 kilometrów na południe od Nysy. Zapewne wywodził się z rodziny chłopskiej². Pierwszy raz spotykamy go w gronie niższego duchowieństwa przy kolegiacie Św. Mikołaja. 22 maja 1399 r. był prezentowany na mansjonarię przez prepozyta Mikołaja z Szonowa³. W latach 1403-1405 występował jako wiceprokurator otmuchowski⁴. Przed 17 lutego 1405 r. otrzymał kanonię w Otmuchowie⁵. Rezydował przy kolegiacie, choć czasowo wyjeżdżał z uwagi na obowiązki w parafii w Lipnikach, oddalonych około 10 kilometrów od Otmuchowa⁶. Dalszą karierę zawdzięczał zapewne pobytowi na dworze biskupa Waclawa, którego był kapelanem⁷ i kuchmistrem⁸. Przed 28 czerwca 1414 r. wszedł w posiadanie kanonii katedralnej, przyznanej mu papieską prowizją po śmierci Aleksego Ketterlini⁹. O wierności wobec biskupa Waclawa świadczy obecność przy spisywaniu jego ostatniej woli¹⁰. Jednakże równie dobre kontakty miał z jego następcą Konradem, który wyznaczył go prokuratorem w Otmuchowie w lutym/marcu 1418 r.", a później mianował swoim komornikiem¹². Przed 1419 r. posiadał przez kilka lat parafię w Rękowie, z której zrezygnował w 1420/21 na rzecz wikariusza otmuchowskiego Piotra de Waldow¹³. 15 czerwca 1419 r. otrzymał prowizję na kanonię w kolegiacie opolskiej¹⁴, zwolnioną po śmierci Andrzeja Fulschussila i jako kanonik opolski występował do 1428 r., choć w Opolu nie rezydował¹⁵. Od połowy lat dwudziestych przebywał stale we Wrocławiu gdzie posiadał dom¹⁶. W latach 1427-1433 przekazano mu funkcję prokuratora kapituły katedralnej¹⁷. Nie zerwał w tym czasie całkowicie związków z kolegiatą otmuchowską— w latach 1423-1427 regularnie uczestniczył w dorocznych posiedzeniach¹⁸, a przed majem 1427 r. objął prałaturę dziekana po zmarłym Janie z Oleśnicy¹⁹. W okresie 1429-1431 sprawował też urząd prokuratora biskupiego we Wrocławiu²⁰. Z ostatnich lat życia znany jest jego spór z Andrzejem Schonawem i Stefanem Wolffem o bogato uposażony ołtarz św. Michała w katedrze wrocławskiej²¹. Ostatni raz wystąpił 10 września 1433 r.²² i nie jest pewne czy żył jeszcze w momencie ogłoszenia papieskiego wyroku przyznającego ołtarz Schonawowi²³. Z odcisku jego pieczęci zachował się tylko fragment, nie pozwalający na bliższą identyfikację. W jej polu znajdowała się postać świętego, natomiast legendę można ostrożnie zrekonstruować jako *S. WICI PROCURATORI [IN OTHMUCHOWI]*²⁴.

¹ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 198, s. 283.

- ² G. Schindler, przypisuje mu pochodzenie mieszczańskie, ale bez dostatecznej argumentacji; *tamże*.
- ³ APWr, Rep. 102, sygn. 161; później; 9 lutego 1400 r. (AAW, Dok. chron.); 2 października 1402 r. (AAW, sygn. T. 26).
- ⁴ 7 września 1403 r. (AAW, sygn. Y. 4); 11 czerwca 1405 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 252).
- ⁵ *Tamże*, sygn. 243.
- ⁶ Plebanem został przed 1413 r. (SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 198). Z parafii zrezygnował w końcu 1416 r., gdyż 8 stycznia 1417 r. jego następca Jan Neysser zobowiązał się wypłacić mu 20,5 grzywny za pozostawione bydło i ruchomości (Kopietz I, nr 5, s. 152).
- ⁷ 9 maja 1405 r.; APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 24.
- ⁸ 31 lipca 1405 r.; AAW, Dok. PNam.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 198, s. 283.
- ⁹ MBV 6, nr 724; APOp, ZK 44, s. 251.
- ¹⁰ 1 lutego 1418 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 520.
- ¹¹ Jest wymieniony niemal trzydziestokrotnie w okresie od: 3 marca 1418 r. (AAW, sygn. 1.1) do 14 grudnia 1418 r. (NURk, nr 90). Od maja 1419 r. jako prokurator występował Mikołaj Czelder.
- ¹² Jako biskupi komornik poświadczony jest w 1424 r.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 198, s. 283; K. DOLA, *Wrocławska kapitał katedralna W XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 197.
- ¹³ KDAAW, nr 1121, 1131.
- ¹⁴ MBV 7/1, nr 451; D. VELDTRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 162, s. 167. Zamieszczony w pracy D. Veldtrupa biogram jest mało przydatny, ze względu na szereg błędów, począwszy od daty objęcia kanonii w Otmuchowie (1414 r.), nazwania plebanem w Lipnikach w 1417 r., przypisania parafii w Otmuchowie, a skończywszy na nieuwzględnieniu dokumentu z 6 czerwca 1420 r., w którym Witek występuje jako kanonik opolski.
- ¹⁵ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 198, s. 283.
- ¹⁶ 18 stycznia 1426 r.; AAW, sygn. X. 7.
- ¹⁷ 24 listopada 1427 r. (CDS XXIV, nr 66, s. 175); 28 marca 1431 r. (AAW, sygn. I. 11); 6 kwietnia 1432 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 5r-5v); 13 stycznia 1433 r. (AAW, Dok. chron.); 10 września 1433 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 19r).
- ¹⁸ APOp, ZK 40, s. 26. 31-32.
- ¹⁹ Kopietz I, s. 152.
- ²⁰ AAW, sygn. 1.11; APJG, Akta miasta Jeleniej Góry, sygn. 78.
- ²¹ AAW, sygn.: GG. 76c, GG. 76d.
- ²² AAW, sygn. II b 1, k. 19r-19v.
- ²³ 13 lutego 1434 r.; AAW, sygn. GG. 76d.
- ²³ AAW, sygn. II. 4.

47. Mas Tomasz

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Elbląga (de Elbingo)¹. Studiował w Pradze, gdzie w 1396 r. uzyskał tytuł bakałarza, a następnie magistra sztuk wyzwolonych. W 1413 r. kontynuował studia na wydziale prawa w Bolonii². Karierę rozpoczynał w rodzimej warmińskiej diecezji — przed 29 czerwca 1403 r. otrzymał prebendę w kaplicy Bożego Ciała za murami Elbląga³, 10 marca 1405 r. prowizję na kanonię i kustodię warmińską⁴, a przed 20 października 1411 r. kustodię dorpacką⁵. Wiadomo też, że starał się o kanonię w katedrze dorpackiej⁶. Od 1404 r. przebywał w Rzymie, gdzie był domownikiem Jana XXIII oraz sekretarzem i pisarzem apostolskim⁷.

Na dworze papieskim wypełniał przypuszczalnie także jakąś misję dla zakonu krzyżackiego, gdyż w 1405 r. wypłacono mu 15 grzywien⁸. W tym czasie zgromadził kilka prebend we Wrocławiu — w 1403 r. otrzymał altarię w katedrze, a w październiku 1411 r. parafię Św. Mikołaja pod miastem i parafię Św. Doroty⁹. Przed 20 października 1411 r. został kanonikiem wrocławskim, jednak pierwszy raz w obradach kapituły generalnej uczestniczył dopiero w 1415 r.¹⁰ Od tego roku zdecydował się na stały pobyt w diecezji wrocławskiej, ale przynajmniej do 1424 r. zatrzymał kanonię warmińską". W 1421 r. tytułował się także kapelanem wielkiego mistrza krzyżackiego, któremu przesłał szczegółowe informacje o zaproszeniu biskupa Konrada i książąt śląskich na zjazd do Chebu w sprawie planowanej wyprawy antyhusyckiej¹². W 1416 r. został prokuratorem kapituły Św. Jana, a w latach 1419-1423 występował jako biskupi protonotariusz i kanclerz¹³. W 1419 r. biskup wyznaczył go wikariuszem *in spiritualibus* i z tym tytułem pojawiał się do 1424 r.¹⁴ Ponownie został mianowany zarządcą diecezji w latach 1430-1431¹⁵. W tym czasie uzyskał dalsze prebendy — 21 listopada 1417 r. otrzymał prowizję na dziekanię głogowską, a przed 2 czerwca 1420 r. objął dziekanię w Brzegu¹⁶. Przed 21 listopada 1417 r. otrzymał także parafię Pelhrimov w diecezji praskiej, która przynosiła mu 25 grzywien dochodu¹⁷. Od marca do sierpnia 1427 r. występował jako archidiakon w katedrze wrocławskiej, co uzyskał drogą zamiany z Hermanem Dwergiem¹⁸. Z prebendy archidiatona zrezygnował zapewne w związku objęciem dziekani wrocławskiej, gdzie poświadczony jest od 21 października 1427 r.¹⁹ Zdecydowały w tym przypadku prawdopodobnie względy finansowe — dziekani była dwukrotnie lepiej uposażona od archidiatonatu i przynosiła około 40 grzywien rocznego dochodu²⁰. Kilkakrotnie otrzymał papieskie dyspensy od kumulacji beneficjów²¹. Jako kanonik kolegiaty Św. Mikołaja wystąpił tylko raz 24 stycznia 1426 r. we Wrocławiu²². Nie pojawił się na żadnej kapitule generalnej. Ostatni raz poświadczony jest 14 grudnia 1431 r.²³ i zmarł przed 9 kwietnia 1432 r.²⁴

¹ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen uber seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 200, s. 284.

² T. BORAWSKA, M. BORZYSZOWSKI, A. KOPICZKO, A. WOJTKOWSKI, *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, Olsztyn 1996, s. 163-64.

³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 200, s. 285; s. 163.

⁴ RG 2, nr 1318.

⁵ RG 3, szp. 353; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 200, s. 284.

⁶ RG 3, szp. 353.

⁷ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 371; BORAWSKA, BORZYSZOWSKI, KOPICZKO, WOJTKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 163.

⁸ M. PERLBACH, *Schlesisches aus dem Marienburger Tresslerbuch 1400-1409*, w: *Silesiaca. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens zum siebzigsten Geburtstage seines Prsdes Colmar Grunhagen*, Breslau 1898, s. 366.

⁹SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 200, s. 284-285. Z altarii zrezygnował przed 21 kwietnia 1405 r. (RG 4/1, nr 1274), natomiast z parafii Św. Mikołaja przed 6 września 1419 r. (RG 4/2, szp. 1664; MBV 7/1, nr 487). Także parafię Św. Doroty musiał złożyć przynajmniej przed 21 listopada 1417 r., gdyż w prowizji papieskiej nie została wymieniona wśród jego beneficjów (MBV 7/1, nr 2).

¹⁰ CDS 36, nr 118.

¹¹ RG 4/3, szp. 3569.

¹² DOLA, *dz. cyt.*, s. 205.

¹³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 200, s. 285.

¹⁴ *Tamże.*

¹⁵ *Tamże.* Ostatni raz wystąpił 14 grudnia 1431 r.; CDS 36, nr 159.

¹⁶ MBV 7/1, nr 2; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 354, s. 296. Dziekanem głogowskim był do 13 grudnia 1426 r., gdy zamienił tę prebendę z Janem Schnurke, natomiast dziekanę brzeską zatrzymał przynajmniej do 16 listopada 1427 r. (RG 4/3, szp. 3570). Ponieważ następny dziekan brzeski pojawił się dopiero 27 lipca 1436 r., zapewne pozostał prałatem brzeskim do śmierci.

¹⁷ MBV 7/1, nr 2.

¹⁸ DOLA, *dz. cyt.*, s. 371. Bullę papieską na archidiakoniat, z którego zrezygnował Herman Dwerg, Mas otrzymał już 31 grudnia 1426 r.; RG 4/3, szp. 3570; MBV 7/2, nr 1690.

¹⁹ DOLA, *dz. cyt.*, s. 371. Archidiakoniat zamienił z Grzegorzem Nebeldawem na altanę przy ołtarzu Trzech Króli we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża.

²⁰ MBV 7/2, nr 1898.

²¹ RG 4/3, szp. 3568; MBV 7/1, nr 623; MBV 7/2, nr 1268; por. GERLIC, *dz. cyt.*, nr 354, s. 296.

²² CDS 35, s. 240; DOLA, *dz. cyt.*, s. 371. Dokument ten zaginął, a jego regest wydano w oparciu o zapiski sporządzone na seminarium C. Griinhagena. Z tego względu nie możemy uzyskać pewności, czy Mas rzeczywiście miał beneficjum w kapitule Św. Mikołaja. Kanonia otmuchowską nie została już wymieniona wśród jego prebend na dokumencie papieskim z 16 listopada 1427 r.; MBV 7/2, nr 1898.

²³ CDS 36, nr 159.

²⁴ BORAWSKA, BORZYSZOWSKI, KOPICZKO, WOJTKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 164.

Meisner Jerzy zob. Ottewicz J.

48. Merboth Mikołaj

Pochodził z mieszczańskiej rodziny z Nysy¹. Jego ojcem był zapewne Mikołaj Merboth, mistrz cechu kowalskiego w 1440 r.² Studia rozpoczął w 1446 r. w Wiedniu, a po okresie działalności na Śląsku, podjął ponownie w latach 1463-1464 na wydziale prawniczym w Sienie i może w Rzymie. Studia ukończył z tytułem doktora *decr.*³ Podkreślana jest jego biegłość w łacinie, grece i języku włoskim⁴. Jeszcze przed rozpoczęciem studiów został inwestowany na wikariat w katedrze wrocławskiej. W latach 1458-1462 r. przez wiele miesięcy przebywał we Włoszech reprezentując w Stolicy Apostolskiej interesy rady miejskiej Wrocławia. M.in. interweniował na rzecz przyznania katedrze odpustu dopiero po wygaśnięciu odpustów udzielonych miejskim kościołom Św. Marii Magdaleny i Św. Elżbiety⁵. Jego współpraca z rajcami skończyła się w 1463 r. odebraniem mu mandatu i oskarżeniami o działanie na niekorzyść miasta, jednak nie znane są żadne konkretne zarzuty wobec Merbotha⁶. W tym okresie był też wymieniany jako *familiaris* i kapelan legata papieskiego Hieronima Lando'. W 1458 r. wystarał się o ekspektatywy na dwie kanonie wrocławskie: w katedrze i kolegiacie Św. Krzyża⁸. Do kapituły katedralnej

został przyjęty w 1461/1462 r. zajmując miejsce zmarłego Mikołaja Crewela¹⁰, natomiast kanonię świętokrzyską otrzymał przed 7 maja 1470 r." W 1461 r. pełnił natomiast funkcję papieskiego kolektora jałmużn odpustowych¹². Od powrotu z Włoch w 1465 r. przebywał stale we Wrocławiu¹³. Nie rezydował przy kolegiacie Św. Mikołaja, a jedynym śladem jego pobytu w Nysie jest udział w kapitułach generalnych w latach: 1479, 1480 i 1486¹⁴. Kanonikiem kolegiaty został jednak jeszcze w okresie jej działalności w Otmuchowie, o czym świadczy zarówno precedencja i miejsce w stallach¹⁵, jak i wystąpienie z tytułem kanonika otmuchowskiego 18 grudnia 1472 r.¹⁶ Kanonię zatrzymał do śmierci w 1501 r.¹⁷ Oprócz wspomnianych posiadał również inne prebendy: kanonię w Głogowie (1466-1482)¹⁸, archidiaconat w Legnicy¹⁹ oraz kustodię i prepozyturę w kolegiacie raciborskiej²⁰. W wyniku zaangażowania się w rozgrywki polityczne został czasowo uwięziony przez namiestnika króla Macieja (1475 r.)²¹. W 1479 r. został na krótko mianowany oficjałem, a w 1481 r. zastępował biskupa Jana Rotha podczas jego nieobecności w diecezji²². Rozdźwięki między kapitułą a biskupem w związku z niedotrzymywaniem przez Jana Rotha zaprzysiężonych statutów i jego nadmiernym fiskalizmem doprowadziły do tego, że nawet oddany dotąd Rothowi Merboth musiał okupić się 250 florenami, żeby uniknąć sankcji²³. Trzej kanonicy organizujący protest przeciwko biskupowi zostali wówczas uwięzieni. Wobec zaostrzającego się konfliktu Jan Roth szukał oparcia w królu Władysławie, który interweniował w tej sprawie u rady miejskiej Wrocławia. Pod wpływem wysłanników królewskich duchowni katedralni wykluczyli z kapituły prepozyta, kantora oraz Merbotha i dwóch innych kanoników. Dopiero po kilkuletnim procesie w kurii rzymskiej doszło do ugody, w której kanonicy za przywrócenie praw w kapitule przyrzekli posłuszeństwo wobec biskupa²⁴. W tym czasie Merboth został wyznaczony subkolektorem stolicy apostolskiej (1490 r.) Ponownie jako kanonik katedralny wystąpił 7 stycznia 1493 r.²⁵ W ostatnich latach życia mógł przebywać przynajmniej czasowo w Nysie, gdzie posiadał własny dom²⁶. Zgromadził bibliotekę liczącą 240 tomów, którą przekazał kapitule Św. Jana²⁷. Kolegiacie nyskiej zapisał *Breviarium Vratislaviense*²⁸ oraz 2 grzywny czynszu na odprawianie swojego annwersarza²⁹. Jego mały pierścień przypadł Kacprowi Braunerowi, a cenne ruchomości Janowi Schottenhoferowi, którzy podobnie jak on wywodzili się z Nysy. Ponadto z zostawionych przez niego funduszy wykonawca testamentu Jan Scheuerlein ufundował pozłacaną statuetkę św. Mikołaja dla katedry, a pozostały dobytek przekazano na rzecz ubogich³⁰. Zmarł 19 marca 1501 r.³¹

¹ W metryce Uniwersytetu Wiedeńskiego został zapisany jako *Nicolaus Merbot de Nissa*; *Die Matrikel der Universitat Wien*, 1.1, Graz 1954, s. 251.

² APOp, ZK 31, s. 47.

³ H. BARYCZ, *Śląsk W polskiej kulturze umysłowej*, Katowice 1979, s. 194; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna iv XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 372.

⁴ J. DRABINA, *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 139.

⁶ DOLA, *dz.cyt.*, s. 221.

- ⁷ DRABINA, *dz. cyt.*, s. 139.
- ⁸ RG 8, nr 4524; G. BAUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*, CDS 25, Breslau 1904, s. 203; DRABINA, *dz. cyt.*, s. 139.
- ⁹ BAUCH, *Geschichte*, s. 203.
- ¹⁰ *Tamże*, DOLA, *dz. cyt.*, s. 372.
- ¹¹ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 160.
- ¹² DRABINA, *dz. cyt.*, s. 139.
- ¹³ BAUCH, *Geschichte*, s. 203; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 372.
- ¹⁴ APOp, ZK 40, s. 51, 54, 59, 69.
- ¹⁵ Stalla Merbotha znajdowała się w prawym chórze między stallami Stanisława Gneffko i Jerzego Freiberga; Stat.Niss., k. 10r.
- ¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 828.
- ¹⁷ VOLKEL, *art. cyt.*, s. 160.
- ¹⁸ H. GERLIC, *Kapituła głogowska iv dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 267, s. 274.
- ¹⁹ G. BAUCH, *Beitrage zur Literaturgeschichte des schlesischen Humanismus*, ZfGS 40 (1906), cz. VIII, s. 167; VOLKEL, *art. cyt.*, s. 160; GERLIC, *dz. cyt.*, nr 267, s. 274.
- ²⁰ BAUCH, *Beitrage*, cz. VIII, s. 167; A. WELTZEL, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ratibor 1881², s. 700, 704.
- ²¹ DOLA, *dz. cyt.*, s. 231, 372.
- ²² G. ZLMMERMANN, *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500-1600)*, Weimar 1938, nr 150, s. 386; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna*, s. 372, VOLKEL, *art. cyt.*, s. 160.
- ²³ DOLA, *dz. cyt.*, s. 233.
- ²⁴ *Tamże*, s. 235.
- ²⁵ *Tamże*, przyp. 170.
- ²⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 903.
- ²⁷ DOLA, *dz. cyt.*, s. 372.
- ²⁸ K.PAWLIK, *Biblioteka olmuchowsko-n\skiej kapituły kolegiatnej »v średniowieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 569.
- ²⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 903. Ponadto zapisał 3 grzywny czynszu na mszę rocznicową w nyskim kościele Św. Jakuba.
- ³⁰ BAUCH, *Beitrage*, cz. VIII, s. 168.
- ³¹ A. KONIG, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisiolanus*, ZfGS 7 (1866), s. 316; BAUCH, *Beitrage*, cz. VIII, s. 168; ZLMMERMANN, *dz. cyt.*, nr 150, s. 386-387.

49. Mochberg Mikołaj

Wbrew twierdzeniom J.A. Kopietza nie pochodził z Nysy¹, gdyż nie poświadczona jest tam rodzina o tym nazwisku. Jego rodzicami byli zapewne Gunter Mochberg i Małgorzata z rycerskiego rodu Muschenów². Gunter był zobowiązany do służby konnej na rzecz biskupa, ale nie należał do dworu Przeclawa. Jego syn — również Gunter został łucznikiem prokuratora w Otmuchowie Mikołaja z Szonowa³, a później domownikiem jego następcy Andrzeja Fulschussila. Od 1417 r. występował już jako mieszczanin otmuchowski i posiadacz domu na rynku⁴. Do rodziny należał zapewne altarysta wrocławski Jodok Mochberg, który w 1412 i 1414 r. zakupił czynsze w Otmuchowie⁵ oraz Jan, mansjonarz otmuchowski i wikariusz we Wrocławiu⁶. Mikołaj

wystąpił po raz pierwszy 23 października 1406 r. jako mansjonarz wrocławski w otoczeniu Andrzeja Fulschussila, przy którym stale przebywał jego brat Gunter⁷. W latach 1407-1417 towarzyszył biskupowi Waławowi⁸. Kanonię otmuchowską uzyskał przed 30 sierpnia 1414 r. najpewniej z nadania biskupa⁹. Rezydował w Otmuchowie, gdzie posiadał dom naprzeciw chóru kolegiaty przy cmentarzu¹⁰. Był także właścicielem ogrodu i browaru w mieście¹¹. Uczestniczył we wszystkich poświadczonych kapitułach generalnych do 1429 r.¹²

¹ Kopietz I, nr 24, s. 156.

² NLgb, nr 874; T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 257.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 184.

⁴ 27 września 1417 r. (*tamże*, sygn. 510); 3 października 1424 r. (*tamże*, sygn. 593).

⁵ APWr, Rep. 102, sygn.: 367, 427. Jako altarysta w katedrze wrocławskiej poświadczony jest w 1425 r.; J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 309-310.

⁶ 15 stycznia 1414 r. (APWr, Rep. 72, sygn. 2); 9 czerwca 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 431); 20 czerwca 1414 r. (AAW, Dok.chron.). Jako mansjonarz otmuchowski: 23 sierpnia 1425 r. (APOp, ZK 45, s. 49). Nie jest jednak do końca pewne czy jest to jedna i ta sama osoba.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 275.

⁸ 24 lutego 1407 r. (*tamże*, sygn. 279); 7 listopada 1407 r. (AAW, Dok.PPacz.); 20 listopada 1412 r. (AAW, Dok.WikKat.); 19 listopada 1415 r. (AAW, Dok.WikKat.); 12 grudnia 1417 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 516).

⁹Przedtą datą kanonię uzyskał Michał Beyer, który na kapitułach generalnych jest wymieniany po nim. Mochberg pierwszy raz jako kanonik wystąpił 16 kwietnia 1417 r.; APOp, ZK 44, s. 282.

¹⁰ APWr, Rep. 102, sygn.: 606, 617.

¹¹ *Tamże*, sygn. 558.

¹² W latach: 1421, 1423, 1426, 1429 (Kopietz I, nr 24, s. 156), ponadto w 1427 r. (APOp, ZK 40, s. 42).

50. Mokewicz Mikołaj

Pochodził z nyskiej rodziny przypuszczalnie zajmującej się rzemiosłem. Mokewicze wywodzący się zapewne z położonych 12 km na północ od Nysy Makowie należeli raczej do mniej zamożnych mieszkańców miasta. Posiadali domy na uboższych ulicach — na Psiej obok warsztatu szewca, przy fosie obok tkacza wełny, ale także na prowadzącej do rynku ulicy Wrocławskiej, gdzie obok rzemieślników parcelę posiadał i rajca Klemens Corsner¹. Bratem Mikołaja był Jan², a bratankiem Wawrzyniec, prepozyt otmuchowski. Nie udało się ustalić związków pokrewieństwa z Antonim Mokewiczem, ławnikiem nyskim w latach: 1475, 1477-1479³. Być może z powodów finansowych Mikołaj zakończył studia tylko bakałaratem (przed 1456 r.) i dopiero po ponad dziesięciu latach uzyskał tytuł mgr art. (1469 r.). Studia uzupełniał jeszcze w 1472 r. zapisując się na wydział prawa w Bolonii⁴. Karierę rozpoczął przy biskupie Jodoku w 1456 r., dwa lata później występował jako notariusz w jego kancelarii (poświadczony do 1467 r.), a czasowo również jako kapelan. Z kolei w latach 1466-1467 biskup wyznaczył go skarbnikiem nadwornym⁵. O roli Mikołaja na dworze Jo-

doka świadczy zapis w testamencie biskupa, który przeznaczył dla niego złoty krzyż na czarnym sznurze⁶. Wysoką pozycję utrzymał tylko przejściowo za czasów następcy Jodoka Rudolfa z Riidesheim, przy którym sprawował funkcje notariusza i skarbnika (1468 r.). W latach 1469- 1471 występował jako kanclerz⁷, jak również jako świadek dokumentów wystawianych przez biskupa⁸. Wydaje się, że wyjazd na studia do Bolonii przerwał jego kontakty, gdyż po powrocie nie pojawiał się w otoczeniu Rudolfa. Przez cały okres służby przy biskupach gromadził prebendy: przed 29 września 1459 r. otrzymał kanonię opolską⁹, około 1464 r. kanonię w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu¹⁰, a w 1469 r. kanonię w katedrze wrocławskiej¹¹. Od 1475 r. poświadczony jest jako pleban w Środzie Śląskiej, gdzie zapewne najczęściej przebywał, skoro przewiózł tam swój księgozbiór¹². Według J.A. Kopietza po raz pierwszy z tytułem kanonika otmuchowskiego wystąpił 16 kwietnia 1461 r.¹³ Jednak księga ziemiska na którą powołuje się ten autor zaginęła, a w zachowanych wypisach jako kanonik odnotowany został dopiero w 1466 r.¹⁴ Ostatni raz jako duchowny kapituły Św. Mikołaja wystąpił na wykazie dystrybucji sporządzonym przez Mikołaja Nebelschutza w 1467/68 r.¹⁵ Nie rezydował w Otmuchowie. Z kanonii zrezygnował na pewno przed 1475 r., gdy brak jego nazwiska w opisie stall zajmowanych przez kanoników¹⁶. W nieokreślonym bliżej czasie objął altarię św. Andrzeja w kaplicy wójtowskiej w nyskim kościele Św. Jakuba, z której zrezygnował w 1480 r.¹⁷ W tym czasie podjął decyzję o ustąpieniu do klasztoru i przebywał jakiś czas w konwencie celestynów w Oybinie oraz starał się o przyjęcie do klasztoru augustianów w Kłodzku, do którego już wcześniej należał¹⁸. W ostatnich latach życia najbardziej zaprzyjaźniony musiał być z Marcinem Lehenerem (podobnie jak on kanonikiem w Nysie i Wrocławiu), któremu przekazał wszystkie swoje książki. Zmarł przed 20 października 1483 r.¹⁹

¹ NUrK, nr 82,93, 111; 26 kwietnia 1455 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 92v-93r). W Złotogłowicach położonych przy Nysie poświadczony jest chłop Jan Mokewicz (1435-1446); CDS 36, nr 172, 195.

² APOp, ZK 41, s. 5 lb; APOp, ZK 45, s. 88.

³ APOp, Akta miasta Nysy, sygn. 584, k. 300r, 313r.

⁴ P. PFOTENHAUER, *Schlesier auf der Universität Erfurt im Mittelalter*, ZfGS 30 (1896), nr 64, s. 271; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 107, s. 372-373.

⁵ *Tamże*, s. 197, nr 107; s. 372-373.

⁶ AAW, sygn. V. 9.

⁷ DOLA, *dz. cyt.*, nr 107, s. 372-373; 3 maja 1471 r.; CDS 36, nr 243.

⁸ 26 stycznia 1469 r. (CDS 28, nr 618); 15 lipca 1469 r. (NURK, nr 148); 19 stycznia 1470 r. (CDS 36, nr 239); 25 sierpnia 1470 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 774); 9 września 1471 r. (CDS 36, nr 245, 246).

⁹ APOp, ZK 45, s. 69. Ostatni raz wystąpił 21 czerwca 1466 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 173r-173v). D. Veldtrup podaje jako datę pierwszego wystąpienia 19 października 1462 r.; D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 118, s. 152.

¹⁰ APWr, Rep. 132a: Grodków, sygn. 71; APWr, Rep. 102, sygn. 754; APOp, ZK 45, s. 90.

¹¹ DoLA, *dz. cyt.*, nr 107, s. 372-373. W regeście dokumentu z zespołu Dokumenty parafii nyskiej z 15 lipca 1469 r. (NURK, nr 148), określony został mylnie określony jako kustosz wrocławski.

¹² DOLA, *dz. cyt.*, nr 107, s. 372-373.

¹³ Kopietz I, nr 60, s. 162.

¹⁴ APOp, ZK 41, s. 57.

¹⁵ APOp, ZK 40, s. 44.

¹⁶ Stat.Niss., k. 10r.

¹⁷ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels wahrend seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegialkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 162. Ołtarz był poświęcony również NMP i św. Łucji; NURk, nr 61.

¹⁸ W. MROZOWICZ (wyd.), *Katalog dokumentów i listów cytowanych w Kronice*, w: TENŻE, *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średniowiecznym dziejopisarstwem klasztornym* (AUWr, No 2234, Historia CXLIII), Wrocław 2001, nr 107-114.

¹⁹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 107, s. 372-373.

51. Mokewicz Wawrzyniec

Pochodził z Nysy i był synem Jana Mokewicza, brata Mikołaja, kanonika wrocławskiego i otmuchowskiego. Studia rozpoczął w 1469 r. na Akademii Krakowskiej i tam też uzyskał stopień licencjata dekretów¹. Prawdopodobnie posiadał również uprawnień notariusza publicznego, o czym świadczy akt wystawiony w 1478 r. w Rzymie². Przypuszczalnie jeszcze w czasie studiów otrzymał kanonię katedralną we Wrocławiu, gdyż jako kanonik wystąpił 2 marca 1471 r.³ W tym samym okresie mógł również zostać prepozytem w Otmuchowie, ponieważ jego poprzednik Jan Rorwese ostatni raz wzmiankowany jest w maju 1471 r.⁴ Z uwagi na młody wiek Wawrzyńca wypada raczej przesunąć datę objęcia przez niego prepozytury na połowę lat siedemdziesiątych. Pierwszy raz na czele kapituły Św. Mikołaja wystąpił 9 marca 1477 r.⁵ i sprawował też przewodnictwo w kolegiacie podczas przeniesienia jej siedziby do Nysy 1 września 1477 r.⁶ Nie ma świadectw, aby rezydował w Otmuchowie, czy w Nysie. W 1478 r. wyjechał do Rzymu, a w latach 1481-1483 przebywał stale przy katedrze we Wrocławiu⁷. Poświadczony jest tylko jego dwukrotny udział w kapitułach generalnych w 1482 i 1483 r.⁸ Odznaczał się szerokimi zainteresowaniami intelektualnymi i pozostawił kilka poetyckich i retorycznych tekstów⁹. Zmarł przed 29 grudnia 1483 r.¹⁰ Jego następcą został pisarz kancelarii biskupiej i skarbnik biskupi Marcin Lehener, od 1480 r. także kanonik nyski".

¹ G. BAUCH, *Schlesien und die Universitat Krakau im XV. und XVI. Jahrhundert*, ZfGS 41 (1907), nr 91, s. 129; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna tv XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 108, s. 373.

² F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 199.

³ Kopietz I, nr 6, s. 151.

⁴ AAW, sygn.: N. 29, Q. 18.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 896.

⁶ Kopietz I, nr 6, s. 151.

⁷ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels wahrend seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegialkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 21.

⁸ APOp, ZK 40, s. 66, 67.

⁹BAUCH, *art. cyt.*, nr 91, s. 129; VOLKEL, *art. cyt.*, s. 161.

¹⁰ *Tamże*, s. 21.

¹¹Biogram Lehenera: DOLA, *dz. cyt.*, nr 89, s. 366.

52. de Monte Jan

Urodził się w na obszarze diecezji wormackiej. Przydomek *Molitoris* — syn młynarza wskazuje, że wywodził się z mieszczaństwa albo z bogatej rodziny chłopskiej. Zapewne jego bratem był Konrad de Monte, komornik biskupa Rudolfa¹. Studia rozpoczął po kilku latach pobytu na dworze biskupim — około 1469-1473 studiował w Erfurcie, gdzie uzyskał bakalaureat sztuk, później przeniósł się na uniwersytet w Arezzo, który ukończył z tytułem magistra sztuk². Jego pierwszą prebendą był wikariat w katedrze w Wormacji. Następnie otrzymał parafię w Riidesheim, rodzinnym mieście biskupa Rudolfa i właśnie ze służbą na dworze Rudolfa wiązała się jego kariera. Razem z biskupem przybył na Śląsk, gdzie został mianowany sekretarzem i podskarbis biskupim³. W 1468 r. otrzymał kustodię we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża⁴, a przed 15 maja 1476 r. został kanonikiem w Otmuchowie i Głogowie⁵. Objęcie kanonii w kapitule katedralnej nie przyszło mu tak łatwo, gdyż duchowni powołali się na statut wykluczający cudzoziemców i pod karą ekskomuniki polecieli mu wycofać pretensje. Powołanie się Jana na tytuł magistra, który miał umożliwić przyjęcie, zostało zareplikowane wskazaniem na niską rangę uniwersytetu w Arrezzo (*universitas obscura*). Ostatecznie dopiero dzięki wstawiennictwu króla Macieja został kanonikiem katedralnym (1476/1477). Od 1477 r. przebywał stale we Wrocławiu i uczestniczył w posiedzeniach kapituły⁶. Jako kanonik otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 23 marca 1477 r.⁷, ale kanonię musiał objąć przed 21 października 1475 r., gdy przyjęto Michała Bloroka, zajmującego niższe miejsce w precedencji⁸. Jego stalla znajdowała się w prawym chórze obok stalli Jerzego Freiberga⁹. Nie rezydował w Nysie, jednak poświadczony jest jego pobyt w czasie kapituł generalnych w latach: 1478, 1479, 1480, 1485¹⁰. Zmarł 24 stycznia 1488 r. we Wrocławiu i pochowano go w katedrze". W testamencie przekazał 3 księgi wikariuszom głogowskim, którym zapisał również czynsz na odprawianie jego anniwersarza¹².

¹ 17 czerwca 1471 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 778.

²K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 110, s. 374.

³ *Tamże*, s. 373-374; także: CDS 28, nr 618; Rep.Hel., s. 785-788.

⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 110, s. 374.

⁵ H. GERLIC, *Kapituła głogowska iv dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 150, s. 241.

⁶ List Macieja nosi datę 25 maja 1476 r., a de Monte po raz pierwszy jako kanonik wystąpił 2 maja 1477 r.; DOLA, *dz. cyt.*, nr 110, s. 374.

⁷ AAW, Dok.KŚKrz.

⁸ APOp, ZK 40, s. 51, 54, 59, 69.

⁹Stat.Niss., k. IOr.

¹⁰ APOp, ZK 40, s. 51, 54, 59, 69.

¹²DOLA, *dz. cyt.*, nr 110, s. 374. W kalendarzu kapituły Św. Krzyża datą jego śmierci wpisano pod 23 stycznia; A. KNIG, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisionamus*, ZfGS 7 (1866), s. 313.

¹³GERLIC, *dz. cyt.*, nr 150, s. 241.

Muczgleich Andrzej zob. Heyncze A.

53. Munstirberg Henryk

Pisał się też jako de Munstirberg — z Ziębic¹. Wywodził się niewątpliwie z mieszczaństwa, ale brak bliższych danych o jego rodzinie. Być może był identyczny z Henrykiem synem Piotra z Pępic, który w 1365 r. otrzymał papieską ekspektatywę na prebendę, która zwolni się w przyszłości w diecezji wrocławskiej². Kanonikiem otmuchowskim został zapewne w chwili fundacji kolegiaty, a dowodnie przed 3 listopada 1388 r.³ Zarówno w tym dniu, jak i na kapitule generalnej w 1391 r. jest wymieniony po Ulryku ze Spiry⁴. W latach 1396-1398 był prokuratorem kolegiaty⁵. Po raz ostatni pojawił się wśród kanoników zgromadzonych 18 lipca 1399 r.⁶ Rezydował w Otmuchowie.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 114.

²W 1369 r. poświadczony jest jako posiadacz ekspektatywy na kanonię we wrocławskiej kapitule katedralnej, brak jednak świadectw, aby udało mu się uzyskać tam instalację, G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen uber seine Verfassungsgeschichte und personliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 213, s. 293-294.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 87.

⁴ *Tamże*, sygn. 98; podobnie: 11 maja 1395 r.; *tamże*, sygn.: 114; 509.

⁵ W imieniu prepozyta, dziekana i kanoników z Otmuchowa sprzedał Janowi Broynbachowi dwa stawy, karcznię i dochody z sądownictwa w Głębinowie (CDS 36, nr 80). Jako prokurator kapituły kupił 13 grzywien czynszu od rodziny Stercze, 19 lutego 1397 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 133).

⁶ *Tamże*, sygn. 162.

54. Muthowicz Jerzy

Pochodził najprawdopodobniej z rodziny chłopskiej z Kozielna¹. Pierwszy raz poświadczony jest 17 lutego 1418 r. jako rektor kolegiackiej szkoły w Otmuchowie². Przed 28 kwietnia 1434 r. objął parafię w Sidzinie³. Z parafii zrezygnował około 1436 r., gdy plebanem zaczął tytułować się Jan Blumel⁴. Powodem rezygnacji mogło być objęcie kanonii w Otmuchowie, na której poświadczony jest 1 września 1439 r.⁵ W tym samym czasie znalazł się w grupie altarystów kościoła Św. Jakuba w Nysie — w 1439 r. reprezentował kleryka Dominika Hermanni z Otmuchowa przy wprowadzeniu na 2 ministerium przy ołtarzu Świętej Trójcy i Doroty⁶, 18 marca 1447 r. wystąpił jako altarysta nyski⁷. Łączenie obu służb ułatwiało mu czasowe

przeniesienie się kanoników do Nysy w związku ze zniszczeniem Otmuchowa podczas ataku wojsk husyckich. W latach 1440-1447 razem z kanonikiem Janem Pistoris sprawował urząd prokuratora kapituły⁸. W latach 1448-1449 zaangażował się w odbudowę kościoła w Otmuchowie¹⁰. Uczestniczył w kapitule generalnej w 1450 r.⁹, a po raz ostatni wystąpił w 1453 r." Zmarł na pewno przed 1467/68, gdy potwierdzone jest odprawianie anniwersarza *domini Georgii Muthvicz*¹²-

¹*Georgius Kosel*; APOp, ZK 44, s. 288.

² Jako rektor poświadczony jest także 6 czerwca 1420 r.; A. BURDA, *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte im Bistum Breslau*, Breslau 1916, s. 317.

³ APOp, ZK 41, s. 43; APOp, ZK 45, s. 14,21.

⁴ APOp, ZK 41, s. 43; APOp, ZK 45, s. 27.

³ NUrK.nr 123.

⁶ *Tamże*.

⁷ Kopietz I, nr 49, s. 159. Jego ministerium znajdowało się przy ołtarzu św. Andrzeja; APOp, ZK 45, s. 55.

⁸ Kopietz I, nr 43, s. 159.

⁹ APOp, ZK 40, s. 37.

¹⁰ Potwierdzone są m.in. wypłaty dla niego za zamówienie drewna do budowy; Registrum II, s. 119.

¹¹ Registrum I, k. 16r.

¹² Kopietz I, nr 49, s. 159.

55. z Nasławic Wawrzyniec (Nassilwicz)

Pisał się z Nasławic, wsi w pobliżu Wrocławia. Za jego krewnego można uznać Piotra Nasilwicz, plebana w Bielicach i altarystę w kościele Św. Jakuba w Nysie¹. Kariera Wawrzyńca wiązała się z pobytem na dworze biskupa Waclawa, którego był kapelanem² i kuchmistrem (1388-1396)³. Od 31 lipca 1383 r. występował jako zastępca prokuratora w Otmuchowie⁴. Jego pierwszą prebendą była altana w kolegiacie Św. Bartłomieja w Głogówku⁵. Kanonię w Otmuchowie otrzymał przed 12 maja 1400 r.⁶ i zawdzięczał ją zapewne służbie przy biskupie. Zmarł przypuszczalnie przed 7 września 1403 r., gdy jako wiceprokurator wystąpił Witek z Markowie⁷.

¹CDS 36, nr 94.

² 9 września 1392 r.; NLgb, nr 1364; AAW, Dok.PGłog.; APWr, Rep. 76, sygn. 116.

³ 18 października 1388 r. (APWr, Rep. 76, sygn. 109); 26 października 1396 r. (AAW, Dok.PKož.); CDS 24, nr 19, s. 165.

⁴ APWr, Rep. 111, sygn. 12; 14 stycznia 1399 r.; AAW, sygn. X. 45.

⁵ 2 września 1395 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 116); 22 lipca 1396 r. (APWr, Rep. 132a: Strzelin, sygn. 36).

⁶ Tego dnia poświadczono jest posiadanie kanonii przez Ulryka ze Spiry, który w precedencji kapitulnej zajmował miejsce po Wawrzyńcu (MBV 5/2, nr 1607). Jedynym wystąpieniem Wawrzyńca jako kanonika otmuchowskiego był udział w kapitule generalnej w 1402 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 201; Kopietz I, nr 20, s. 155).

⁷ AAW, sygn. Y. 4.

56. Nebeldaw Grzegorz

Pochodził z diecezji miśnieńskiej. Studiował na uniwersytecie w Lipsku, gdzie w 1410 r. otrzymał bakalaureat sztuk wyzwolonych. W następnych latach osiągnął tytuł dr. decr. O pierwszą prebendę kanoniczną starał się w metropolii magdeburskiej — w 1423 r. otrzymał prowizję na kanonię w Hildesheim'. Na Śląsku pojawił się w 1425 r. w otoczeniu biskupa Konrada, występując jako jego protonotariusz i kanclerz (1425-1428)². W 1426 r. biskup wyznaczył go wikariuszem *in spiritalibus*. Od 1425 r. poświadczony jest jako kanonik katedralny⁴. Posiadał w tym czasie także altarię w kolegiacie Św. Krzyża, którą jesienią 1427 r. zamienił z Tomaszem Masem na archidiaconat katedralny⁵, a ponadto był archidiaconem w Opolu (1427-1430)⁶. Jako kanonik otmuchowski wystąpił dwukrotnie w 1427 r.⁷, nie uczestniczył jednak w dorocznej kapitule generalnej i z pewnością nie rezydował w Otmuchowie. Z supliki Jana Brigera z 1430 r. można wnioskować, że nie przyjął wyższych święceń⁸, co stało się powodem rezygnacji z archidiaconatu. 14 stycznia 1430 r. otrzymał na niego prowizję Herman Dwerg⁹. Szybka kariera na dworze biskupim, którą zawdzięczał zapewne wykształceniu, urwała się w 1430 r. Wszystko wskazuje, że opuścił diecezję wrocławską przenosząc może do Eichstätt, gdzie objął prepozyturę¹⁰ bądź do Miśni lub Naumburga, gdzie w 1431 r. uzyskał kanonie".

¹K.DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 111, s. 374.

²*Tamże*, także: 6 lipca 1425 r. (CDS XXVIII, nr 296); 10 lutego 1426 r. (APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 45); 19 marca 1427 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 630); 25 grudnia 1428 r. (Registrum II, s. 218 i in.).

³ 14 stycznia 1426 r. (AAW, Dok.PNam.); 26 maja 1426 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 618).

⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 111, s. 374.

⁵ MBV 7/2, nr 1898.

⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 111, s. 374. Brak jego biogramu u D. Veldtrupa.

⁷ 27 lutego 1427 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 627); 19 marca 1427 r. (*tamże*, sygn. 630). Ponadto posiadanie kanonii w Otmuchowie potwierdza prowizja papieska z 16 listopada 1427 r.; MBV 7/2, nr 1898.

⁸ *Tamże*, nr 2127.

⁹ *Tamże*, nr 2129. Herman Dwerg był już wcześniej archidiaconem wrocławskim w latach 1414-1427. Jeśli zdołał objąć ponownie prebendę to cieszył się nią bardzo krótko, bo zmarł już 14 grudnia 1430 r.; DOLA, *dz. cyt.*, s. 345.

¹⁰ MBV 7/2, nr 2118.

¹¹DOLA, *dz. cyt.*, nr 111, s. 374.

57. Nebelschutz Mikołaj

Wywodził się z rycerskiego rodu pieczętującego się herbem przedstawiającym dwie splecione szyje łabędzie. Nebelschutzowie posiadali dobra w księstwie głogowskim oraz okolicach Lwówka i Bolesławca. Dwaj członkowie rodziny Kacper i Jan wal-

czyli po stronie zakonu krzyżackiego w bitwie pod Grunwaldem². W obu liniach istniała tradycja przeznaczania synów do kariery duchownej — Piotr Nebelschutz był kantorem w kolegiacie Św. Krzyża (1367-1376)³, Mikołaj kanonikiem (1436-1445)⁴, Jan kantorem w kolegiacie NMP w Głogowie (1439-1445)⁵, a Jerzy wikariuszem w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu (1455)⁶. W 1453 r. poświadczony jest Jan Nebilschitz jako wójt kapituły wrocławskiej⁷. Ojcem Mikołaja był prawdopodobnie Mikołaj Nebelschutz — wójt dziedziczny Opola⁸. Posiadał on prawo patronatu nad prebendą przyznaną w dokumencie fundacyjnym kolegiaty Św. Mikołaja wójtom Henrykowi i Mikołajowi jako syn ich siostry Ofki⁹. Brak danych o wykształceniu Mikołaja, jednak fakt wyznaczenia na kapelana wyprawy przeciw Jerzemu z Podiebradów może świadczyć o jego przygotowaniu teologicznym. Kanonia otmuchowska była jego pierwszą prebendą i jej objęcie wynikało zapewne z przysługującego jego rodzinie prawa patronatu¹⁰. W poczet kanoników przyjęty został około 1455 r., gdy wymieniono go na ostatnim miejscu w protokołach kapituły generalnej¹¹. Jego stalla znajdowała się w prawym chórze za prepozytem¹². Uczestniczył we wszystkich poświadczonych kapitułach generalnych do 1485 r.¹³ I mimo posiadania innych beneficjów, rezydował w Nysie i Otmuchowie. Przez wiele lat pełnił funkcję prokuratora kapituły (1456-1459, 1467/68, 1479)¹⁴. W latach 1458-1460 uzyskał nominację na urząd sędziego otmuchowskiego¹⁵. Do największego znaczenia doszedł w służbie biskupa Rudolfa z Rudesheim, który przekazał mu opiekę duszpasterską wyprawy przeciwko Jerzemu z Podiebradów (1468 r.)¹⁶. W 1470 r. z kolei biskup wysłał go jako swojego kolektora do Brandenburgii, Miśni i Turynii¹⁷. W latach siedemdziesiątych skumulował znaczną liczbę prebend. Na kapitule generalnej w 1463 r. przyznano mu inkorporowaną do kolegiaty Św. Mikołaja parafię w Wiązowie¹⁸, od 1468 r. posiadał wikariat w katedrze, około 1475 r. otrzymał kustodię w Opolu, a przed 20 stycznia 1478 r. kanonię w kolegiacie brzeskiej¹⁹. Oprócz tego wszedł w posiadanie altarii w kościele Św. Elżbiety we Wrocławiu²⁰. Zmarł przed 11 czerwca 1485 r.²¹

¹T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 258-259.

²P. PFOTENHAUER, *Schlesier im Dienste des Deutschen Ordens im Jahre 1410*, ZFGS 15(1880), s. 208.

³JUREK, *dz. cyt.*, s. 258-259.

⁴Ponieważ zmarł przed 1461 r. nie można go utożsamiać z Mikołajem, kanonikiem w Otmuchowie; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 269, s. 275.

⁵LT 1, nr 174; GERLIC, *dz. cyt.*, nr 151, s. 241-242.

⁶AOP, ZK 45, s. 62.

⁷10 lipca 1453 r.; AAW, Dok.chron.

⁸APWr, Rep. 102, sygn. 711.

⁹D.VELDTRUP, (*Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 15, s. 258) zakłada, że jej potomkami byli występujący w I poł. XV w. wójtowie: Niclas i Jakusz. W przypadku Jakusza jest to wątpliwe, natomiast Mikołaj został dowodnie określony jako *Offkæ natus* (APWr, Rep. 102, sygn. 744).

- ¹⁰ Prawo patronatu obejmowało trzecią prebendę; por. rozdz. 5, podrozdz. 1.1.
- ¹¹ APOp, ZK 40, s. 40.
- ¹² Stat.Niss., k. 10r.
- ¹³ APOp, ZK 40, s. 40.
- ¹⁴ APOp, ZK 41, s. 48; ZK 45, s. 65; APWr, Rep. 102, sygn. 737; Registrum I, k. 17r; Kopietz I, nr 49, s. 160, R. VÖLKELE, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse“ 42 (1938), s. 166.
- ¹⁵ Pierwszy raz jako sędzia wystąpił 14 września 1458 r. (AAW, Dok.chron.), później m.in.: 10 lutego 1459 r. (CDS 36, nr 211; APOp, ZK 41, s. 53); 5 stycznia 1460 r. (MGF, nr 479).
- ¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 763; VöLKELE, *art. cyt.*, s. 166.
- ¹⁷ K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wansin und des Wansener Haltes*, cz. I, Ohlau 1927, s. 96; VÖLKELE, *art. cyt.*, s. 166.
- ¹⁸ ENGELBERT, *dz. cyt.*, s. 95; później: APWr, Rep. 102, sygn. 763. Z parafii zrezygnował przed 29 września 1483 r., gdy został na nią prezentowany subkustosz i mansjonarz kapituły Św. Mikołaja Bartłomiej Smolicz; ENGELBERT, *dz. cyt.*, s. 96.
- ¹⁹ G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 65; VELDTRUP, *dz. cyt.*, nr 8, s. 84. Jako kustosz opolski wystąpił tylko 5 września 1475 r., a dokładniejszej daty objęcia tej prałatury nie można ustalić, gdyż poprzedni kustosz jest poświadczony po raz ostatni 8 stycznia 1461 r.; *tamże*, s. 80.
- ²⁰ Kat. 9, nr 725.
- ²¹ W tym dniu rajcy wrocławscy prezentowali Kacpra Tinczmana na altanę w kościele Św. Elzbiety zwolnioną po śmierci Mikołaja Nebelschutza; *tamże*.

58. Newisch Jan

Pochodził z Otmuchowa i był zapewne synem bądź bliskim krewnym mieszczan otmuchowskich Stefana (1417-1422)¹ lub Mikołaja Newischa (1424-1426)². Pierwszy raz w źródłach wzmiankowany jest w wykazie mansjonarzy otmuchowskich z 1431 r.³ Od 1438 r. występował jako jeden z prokuratorów tego kolegium i wraz z Piotrem Gleywiczem przeprowadził kilka transakcji majątkowych⁴. Prebendę tę zatrzymał przynajmniej do 21 listopada 1449 r.⁵, a dodatkowo kumulował z nią altanię w kościele Sw. Jakuba w Nysie (1439-1452)⁶ i altanę przy ołtarzu NMP i świętych Katarzyny i Cecylii w Paczkowie (1440 r.)⁷. Jako kanonik kapituły Św. Mikołaja znany jest tylko ze wzmianki w ekscieptach z zaginionych ksiąg nyskich z 18 października 1450 r.⁸ Najprawdopodobniej też do niego odnosi się zapis o instalacji 9 maja 1450 r. kanonika Jana przez ówczesnego prepozyta Gabriela Speila⁹. Ostatni raz, już bez określenia przynależności do kapituły wystąpił 15 grudnia 1455 r.¹⁰

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 559; Registrum II, s. 2. Stefan należał do grupy zamożniejszych mieszkańców miasta — posiadał dom na rynku (APWr, Rep. 102, sygn. 532), a w 1420 r. został wybrany ławnikiem (*tamże*, sygn. 542). Wiadomo też, że był jednym z dzierżawców należących do kapituły łanów pod Otmuchowem (Registrum II, s. 2).

² APWr, Rep. 102, sygn.: 593, 624.

³ Registrum III, s. 113.

⁴Tamże-, APOp, ZK 45, s. 54; APWr, Rep. 102, sygn.: 687; 704; 709.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 687.

⁶ 5 listopada 1439 r. (NURk, nr 124); 24 lutego 1442 r. (APOp, ZK 45, s. 43); 6 lipca 1447 r. (tamże, s. 51); 1452 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 205).

⁷ APOp, ZK 45, s. 39.

⁸ Tamże, s. 56.

⁹ APOp, ZK 40, s. 221.

¹⁰ APOp, ZK 45, s. 62.

59. Newnicz Jakub

Pisał się także de Brunna, być może ze względu na przyjęcie niższych święceń w Brnie, jak zakłada D. Veldrup¹. Nie można jednak wykluczyć, że wspomniane określenie odnosiło się już do jego ojca Jerzego, który mógł pochodzić z Brna lub wsi Bruny koło Kluczborka². Brak natomiast świadectw o jego pokrewieństwie z nyską rodziną Newniczów (z Niwnicy)³. W 1402 r. rozpoczął studia na uniwersytecie prawniczym w Pradze⁴, ale nie uzyskał tam żadnego stopnia naukowego. Już podczas studiów posiadał pierwszą prebendę, gdyż 11 czerwca 1402 r. został inwestowany na nowy ołtarz NMP, św. Andrzeja, Erazma i Jadwigi w kościele Św. Jakuba w Nysie⁵. Jego uposażenie wynosiło 15 grzywien rocznie i zapewne umożliwiło Jakubowi podjęcie studiów. Po powrocie z Pragi objął parafię w Niwnicy, gdzie poświadczony jest w latach 1415-1416 r.⁶ W tym czasie objął również parafię w Ziębicach⁷, którą w 1417 r. zamienił z Janem Bibersteinem na altanę przy ołtarzu świętych: Michała, Marii Magdaleny i Marty w Paczkowie⁸. W dokumencie z 15 października 1418 r. wystąpił jako dziekan kapituły kolegiackiej w Głogówku⁹. W czteiy lata później jest poświadczony jako altarysta ołtarza św. Krzyża w kościele Św. Jana na Starym Mieście w Nysie¹⁰. W gronie nyskich altarystów pojawiał się do 1434 r., nie udało się jednak stwierdzić czy zachował obie nyskie altarie czy tylko staromiejską". Przed 4 maja 1423 r. został instalowany na kanonii w kolegiacie opolskiej, którą zatrzymał przynajmniej do 16 stycznia 1428 r.¹² Niewykluczone, że zrezygnował z tej prebendy na rzecz parafii w Głuchołazach, gdzie poświadczony jest jako pleban od końca stycznia 1428 r.¹³ Kanonię otmuchowską otrzymał przed majem 1432 r., gdy pojawił się wśród kanoników zgromadzonych na kapitule generalnej¹⁴. Rezydował jak inni kanonicy w Nysie, gdzie posiadał ponadto własny dom¹⁵. Uwieniczeniem jego kariery był urząd biskupiego audytora w Otmuchowie/Nysie, który sprawował w 1434 r.¹⁶ Zmarł przed 20 września 1434 r.¹⁷ Jego domownikiem był Wawrzyniec Kaler, któremu za długoletnią wierną służbę zapisał w testamencie ogród¹⁸.

¹ D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*. Berlin 1995, nr 48, s. 30.

² NURk, nr 48.

³ Zdecydowanie odrzucić "należy hipotezę J. Kopietza o jego tożsamości z Janem Newniczem z Nysy, który w 1398 r. wpisał się do metryki w Pradze a w 1410 r. poświadczony jest jako student w Lipsku; Kopietz I, nr 48, s. 30.

- ⁴ A. MÜLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 10; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesier auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 78.
- ⁵ NURk, nr 48; 30 grudnia 1417 r.; RG 4/2, szp. 1533.
- ⁶ 5 stycznia 1415 r. (APOP, ZK 44, s. 258), 30 maja 1416 r. (APOP, ZK 44, s. 275); A. MÜLLER, *Neimz. Ein Beitrag zur Geschichte des Neißer Landes*, Breslau 1922, s. 127-130. Nie wymienia jej wśród prebend Newnicza dokument papieski z 30 grudnia 1417 r. (RG 4/2, szp. 1533).
- ⁷ 6 listopada 1417 r.; APOP, ZK 44, s. 285.
- ⁸ RG 4/2, szp. 1533. Jako altarysta w Paczkowie kupił czynsz 1/2 grzywny, 14 czerwca 1418 r.; APOP, ZK 44, s. 291.
- ⁹ AAW, sygn. F. 15. Objęcie tej prebendy nastąpiło po 27 listopada 1417 r., gdy z tytułem dziekana głogóweckiego występował jeszcze Franciszek Flosser; RG 4/1, szp. 951.
- ¹⁰ 21 lutego 1422 r.; CDS 36, nr 136.
- ¹¹ 4 marca 1433 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 648); 7 maja 1433 r. (*tamże*, sygn. 651); 12 maja 1434 r. (*tamże*, sygn. 655).
- ¹² VELDTRUP, *dz- cyt.*, nr 48, s. 30.
- ¹³ 24 stycznia 1428 r. (APWr, Rep. 132a: Głucholazy, sygn. 2); 11 grudnia 1431 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 644); por. też P. KUTZER, *Kirchengeschichte von Ziegenhals. Unter Berücksichtigung auf die Verhältnisse Schlesiens und des Neisser Landes. Zur Erinnerung an die 700jährigen Wiederkehr der Ortsgründung*, Ziegenhals 1932, s. 89.
- ¹⁴ Kopielz I, nr 37, s. 158. Jako kanonik: 4 marca 1433 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 648); 13 maja 1434 r. (CDS 36, nr 167).
- ¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 655.
- ¹⁶ 8 kwietnia 1434 r. (APOP, ZK 45, s. 13); 13 maja 1434 r. (CDS 36, nr 167; APOP, ZK 45, s. 14); 25 czerwca 1434 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 184).
- ¹⁷ APOP, ZK 45, s. 13; Dipl.Niss., nr 8.
- ¹⁸ APOP, ZK 45, s. 13.

Notarius Konrad zob. Krumpholcz K.

60. Nowak Jerzy

Pochodził z drobnorycerskiej rodziny z Nowaków w księstwie otmuchowsko-nyskim, mimo iż do metryki erfurckiej wpisał się jako de Fratislavia¹. Protoplastą rodziny był mieszczanin nyski Gerard Werkmeister, który kupił od biskupa wieś Nowaki koło Nysy². Jego potomkowie tytułowani są już rycerzami i pojawiają się na dworze biskupim³. Najbliższym krewnym Jerzego był Piotr, późniejszy biskup oraz zapewne Jan, od 1451 r. kanonik wrocławski⁴ i Wacław, pozostający w służbie biskupa⁵. Podobnie jak Piotr Jerzy pieczętował się herbem w postaci pięciolistnej róży⁶. Studia rozpoczął w 1447 r. w Erfurcie, gdzie po dwóch latach otrzymał bakalaureat, a w 1455 r. tytuł magistra sztuk wyzwolonych⁷. Już podczas studiów zgromadził kilka beneficjów - został altarystą w kościele Św. Elżbiety we Wrocławiu, altarystą przy ołtarzu Bożego Ciała w kościele parafialnym Nysie, a w 1450 r. kanonikiem katedralnym⁸. O związkach z Nysą świadczy jego fundacja 1 grzywny czynszu na zakup butów dla nyskich scholarów⁹. Przed 1449/50 r. otrzymał również kanonię w ko-

legiacie otmuchowskiej¹⁰. Początkowo z uwagi na pobyt w Erfurcie nie uczestniczył w kapitułach generalnych, ale już od 1457 r. wymieniany jest wśród zgromadzonych kanoników". Mimo iż nie rezydował przy kolegiacie, w nyskich księgach ziemskich wielokrotnie odnotowana jest jego obecność na terenie księstwa biskupiego¹². Ostatni raz jako kanonik kapituły Św. Mikołaja wspomniany jest w 1467 r. i musiał zrezygnować z tego beneficjum przed 1475 r., gdy brak jego nazwiska w wykazie duchownych¹¹. Po powrocie ze studiów przebywał stale we Wrocławiu, gdzie posiadał dom na Ostrowie Tumskim, sąsiadujący z budynkiem mansjonarzy katedralnych¹⁴. Był związany ze środowiskiem wrocławskim, w latach osiemdziesiątych został kanonikiem w kolegiacie Św. Krzyża, a swój anniwersarz ufundował w katedrze. W latach: 1461-1462, 1468-69 i 1487-1492 sprawował urząd prokuratora kapituły katedralnej. Do 1491 r. pełnił też funkcję prokuratora kapituły świętokrzyskiej¹⁵. Politycznie popierał Jerzego z Podiebradów, z którego synem Henrykiem miał wspólną fundację mszalną. Zmarł 16 października 1492 r. i został pochowany w katedrze wrocławskiej¹⁶.

¹ Jak przekonywująco zakłada K. Dola, Jerzy mógł mieszkać w domu krewnego Piotra, w tym czasie prepozyta i oficjała wrocławskiego; K. DOLA, *Wroclawska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 115, s. 376.

² T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 174.

³ E. WÓLKIEWICZ, *Ex plebe humili? Uwagi w sprawie rodowodu biskupa wrocławskiego Piotra Nowaka*, (w druku).

⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 114, s. 375.

⁵ W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 222.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 712.

⁷ P. PFOTENHAUER, *Schlesier auf der Universität Erfurt im Mittelalter*, ZfGS 30 (1896), s. 314; G. BAUCH, *In Erfurt als Artiste promovierte Schlesier (1450-1521)*, ZfGS 40 (1906), nr 1, s. 326; DOLA, *dz. cyt.*, nr 115, s. 375-376; URBAN, *dz. cyt.*, s. 290.

⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 115, s. 376. Przy ołtarzu Bożego Ciała posiadał 1 ministerium. Altarystą nyskim pozostał przynajmniej do 1467 r.; APOp, ZK 45, s. 95.

⁷ 13 marca 1448 r.; NURk, nr 104.

¹⁰ Registm II, s. 116.

¹¹ APOp, ZK 40, s. 40-44.

¹² Kopietz I, nr 51, s. 160.

¹³ APOp, ZK 40, s. 44.

¹⁴ AAW, sygn. M. 3; DOLA, *dz. cyt.*, nr 115, s. 376.

¹⁵ R. VÖLKEL, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 (1938), s. 170.

¹⁶ J. KÖNIG, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisiolanus*, ZfGS 7 (1866), s. 325, 375; DOLA, *dz. cyt.*, nr 115, s. 376.

61. Nympke Maternus

Wywodził się z rodziny mieszczańskiej z Nysy. Jedynym świadectwem pozwalającym określić jego pochodzenie jest dokument z 13 lipca 1424 r., w którym przeka-

zał prawa patronatu nad ufundowaną przez siebie altarią przy ołtarzu św. Michała w farze ząbkowickiej swoim braciom Andrzejowi i Marcinowi Kindchen, mieszczanom nyskim¹. Pozwala to założyć, że ich wspólnym ojcem był występujący w latach 1408-1410 w Nysie Henryk Kindechen. Był on właścicielem domu na rynku obok rajcy Piotra Baracza², co świadczy o względnej zamożności rodziny. Być może jego krewnym był wielokrotnie wybierany do władz miejskich Piotr Kindermanne³. Początki kariery Nympe związane były z rodzinnym miastem. 21 kwietnia 1414 r. wystąpił jako zastępca plebana w Nysie⁴, później również jako kaznodzieja⁵. Przed 29 listopada 1416 r. uzyskał kantorię w Legnicy⁶. Między 4 marca 1416 a 12 marca 1416 r. został wybrany prokuratorem biskupim zastępując zapewne chorego prepozyta Andrzeja Fulschussila⁷. Jako prokurator poświadczony jest nieprzerwanie do 20 lutego 1418 r.⁸, także po wyborze nowego prepozyta Mikołaja Wenke. Niewątpliwie miał bardzo dobre kontakty z pochodzącym również z Nysy Wenke, który w związku z objęciem prałatury przekazał na jego rzecz parafię w Ząbkowicach⁹. W zamian za parafię Nympe rzekł się swojej kantorii legnickiej na rzecz Achacego Wenke, brata Mikołaja¹⁰. Przed 1 czerwca 1416 r. został inwestowany na kanonię otmuchowską¹¹. Po sporze z Jakubem z Werony i Ottonem z Milicza objął w grudniu 1417 r. kanonię w katedrze wrocławskiej¹². Oprócz tych prebend posiadał jeszcze altanę przy ołtarzu świętych: Łazarza, Marty i Zofii w kaplicy Marii Egipcjanki przed Wrocławiem¹³. Rezydował w Otmuchowie i uczestniczył we wszystkich poświadczonych kapitułach generalnych do 1429 r.¹⁴ Czasowo przebywał również na parafii w Ząbkowicach, gdzie przeprowadził fundację ołtarzową mieszcżanki Małgorzaty Kurschnerin, a z własnych środków ufundował ołtarz św. Michała¹⁵. Nie zerwał także kontaktów z rodzinną Nysą — 13 sierpnia 1418 r. wraz z Elżbietą Schendelynne przekazał czynsz 2 grzywien na rzecz leprozoriów za murami miasta¹⁶. Zmarł przypuszczalnie przed 5 maja 1437 r. gdy określono go jako dawnego plebana w Ząbkowicach Śląskich¹⁷.

¹ Kopietz IV, s. 52.

² 17 listopada 1408 r.; AAW, Dok.chron.

³ M.in.: CDS 36, nr 124, 130,154, 155; NURk, nr 73, 85; APWr, Rep. 102, sygn.: 318,610-612; APWr, Rep. 103, sygn. 165.

⁴ 21 kwietnia 1414 r. (APOP, ZK 44, s. 249); 22 lipca 1414 r. (*tamże*, s. 252); 11 sierpnia 1414 r. (*tamże*, s. 253).

⁵ Kopietz I, nr 29, s. 157.

⁶ APOP, ZK 44, s. 279.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 479; APOP, ZK 44, s. 273. Andrzej Fulschussil jako prepozyt występował do 26 czerwca 1417 r.; *tamże*, s. 283.

⁸ *Tamże*, s. 288. 3 marca 1418 r. prokuratorem tytułuje się już Witek z Markowie.

⁹ Ponieważ parafii tej nie wymienia prowizja papieska z 5 grudnia 1417 r. (RG 4/3, szp. 2737) przypuszczalnie objął ją późną jesienią, przed 5 grudnia 1417 r. (APOP, ZK 44, s. 285), gdy po raz pierwszy wystąpił jako pleban.

¹⁰ Achacy Wenke jako kantor legnicki występował od 1 stycznia 1418 r.; NURk, nr 88.

¹¹ Kopietz I, nr 29, s. 157.

¹² Prowizję papieską otrzymał 5 grudnia 1417 r. (RG4/3, szp. 2737; MBV 7/1, nr 76; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin

1983, nr 117, s. 377). Pierwszy raz kanonikiem wrocławskim tytułował się 12 grudnia 1417 r. (APOP, ZK 44, s. 286). Ponowne powizje otrzymał: 10 grudnia 1419 r. i 5 marca 1420 r. (MBV 7/1, nr 520; RG 4/3, szp. 2738).

¹³ RG 4/3, szp. 2737; MBV 7/1, nr 76.

¹⁴ APOP, ZK 40, s. 26-27, 31-34.

¹⁵ Kopietz IV, s. 52, 65.

¹⁶ APOP, ZK 44, s. 292.

¹⁷ Kopietz I, nr 29, s. 157.

62, z Oleśnicy Jan (de Olsna)

Pochodził z rodziny mieszczańskiej i był zapewne synem Mikołaja Trebnitz z Oleśnicy¹. Miał uprawnienia notariusza publicznego² i karierę rozpoczął jako notariusz na dworze biskupa Waclawa w 1380 r.³ W biskupiej kancelarii jest poświadczony wielokrotnie do 1389 r.⁴, a jako *ingrossator* wystąpił być może jeszcze w 1400 r.⁵ Już przed 4 stycznia 1380 r. przyjął święcenia⁶ i czasowo sprawował funkcję biskupiego kapelana⁷. Jego pierwszą prebendą była altaria przy ołtarzu świętych: Stanisława, Kośmy, Damiana i Hieronima w kolegiacie Sw. Idziego we Wrocławiu, gdzie poświadczony jest od 4 stycznia 1380 r.⁸ Od 22 grudnia 1383 r. występował jako altarysta przy ołtarzu Św. Krzyża w kościele parafialnym na Starym Mieście w Nysie⁹. Kanonikiem otmuchowskim został zapewne niedługo po fundacji kolegiaty — pierwszy raz poświadczony jest 10 października 1386 r.¹⁰ Po rezygnacji z funkcji biskupiego notariusza od około 1390 r. przebywał stale w Otmuchowie". Nie zabiegał o prebendy w innych ośrodkach, ani nie starał się o eksponowane urzędy w diecezji. Rezydencja ta mogła zdecydować o zamianie kanonii na dziekanie, z której w 1399/1400 r. zrezygnował Ulryk ze Spiry. Od 5 grudnia 1400 r. występował nieprzerwanie jako dziekan otmuchowski¹². Z tych lat znana jest przede wszystkim jego aktywność gospodarza¹³. Zgromadzone 50 grzywien przekazał w 1426 r. kapitule z przeznaczeniem na zakup wsi Krakówkowice¹⁴. W 1403 r. jako wykonawca testamentu Jakuba, plebana w Kluczniku, przekazał 10 grzywien czynszu na uposażenie nowej mansjonarii przy kolegiacie¹⁵. Ostatni raz wystąpił 18 maja 1426 r.¹⁶, a jeszcze w drugiej połowie tego roku w księdze rachunkowej kapituły została odnotowana wypłata na jego rzecz¹⁷. Zmarł zapewne 11 lutego 1427 r., gdyż pod taką datą dzienną wpisano go do nekrologu henrykowskiego¹⁸. Miał do pomocy służącego Jakuba¹⁹ służącą (*famula*) Elżbietę²⁰.

¹F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 191. Jednoznacznie identyfikację utrudnia występowanie w tym czasie na terenie diecezji wrocławskiej kilku notariuszy piszących się jako Jan z Oleśnicy. F. Luscek wymienia oprócz wspomnianego Jana syna Mikołaja Trebnitz — Jana Apeczkonis (1404 r.), Jana syna Mikołaja Blumela (1392-1393) i Jana syna Piotra zwanego Suzielnik (1401 r.; *tamże*, s. 190-191). Za tożsamością Jana kanonika otmuchowskiego z Janem synem Mikołaja Trebnitz przemawia przede wszystkim poświadczony jego transakcji majątkowych na terenie księstwa otmuchowsko-nyskiego (por.: 23 września 1380 r.; NLgb, nr 1080; 3 listopada 1380 r.; *tamże*, nr 1090).

- ² LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 191.
- ³ 16 lutego 1380 r.; NLgb, nr 1021.
- ⁴ 3 października 1389 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 91.
- ⁵ 15 października 1400 r.; AAW, Dok.PZąb.
- ⁶ NLgb, nr 1013.
- ⁷ 22 czerwca 1386 r.; CDS 24, nr 10, s. 163.
- ⁸ NLgb, nr 1013: tego dnia razem z altarystami Jerzym i Marcinem oraz zakrystianem Janem kupił 8 grzywien rocznego czynszu w Piotrowicach Nyskich. Później jako altarysta w kościele Św. Idziego wystąpił m.in. 19 sierpnia 1381 r. (NLgb, nr 1189); 25 lipca 1385 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 66).
- ⁹ APWr, Rep. 76, sygn. 92. Także: 16 lutego 1384 r. (NLgb, nr 1328); 24 maja 1384 r. (CDS 36, nr 66).
- ¹⁰ AAW, sygn. KK. 35.
- ¹¹ M.in. uczestniczył we wszystkich znanych kapitułach generalnych do 1398 r.; APWr, Rep. 102, sygn.: 98, 114; CDS 36, nr 80.
- ¹² Kopietz I, nr 3, s. 152.
- ¹³ APWr, Rep. 102, sygn.: 183, 218, 254, 255, 261, 311, 316, 331, 405, 460, 461, 476, 510; APOp, ZK 44, s. 257, 276, 291.
- ¹⁴ Za swoją darowiznę miał dożywotnio otrzymywać z kasy kapitulnej 4 kopy groszy rocznie, a po śmierci w kolegiacie miały być odprawiane w każdym tygodniu 4 msze czytane za jego duszę; APWr, Rep. 102, sygn. 616; APWr, Registrum I, k. 7r.
- ¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 215.
- ¹⁶ *Tamże*, sygn. 618.
- ¹⁷ Registrum II, s. 194.
- ¹⁸ NekrHeinrichau, s. 284.
- ¹⁹ 13 września 1415 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 460.
- ²⁰ Registrum II, s. 217.

63. z Oławy Mikołaj (de Olavia)

Był synem Jana z Oławy¹ i wywodził się najpewniej z mieszczaństwa, jednak nie można bliżej określić statusu jego rodziny. Nie można też całkowicie wykluczyć pochodzenia z rodziny szlacheckiej poświadczonej przy księżętach legnickich². Prawdopodobnie jest tożsamy z Mikołajem z Oławy wpisanym w księdze immatrykulacji wydziału prawa uniwersytetu w Pradze (*Nicolaus Joannis de Olavia de Polonia*) w 1382 r.³ Studia jednak musiał wkrótce porzucić, gdyż już w 1383 r. poświadczony jest na Śląsku. Nie tytułował się też później żadnym stopniem naukowym. Karierę rozpoczął jako notariusz publiczny we Wrocławiu około 1369 r.⁴, lecz już wkrótce poświadczony jest w otoczeniu biskupa Przeclawa⁵. Był notariuszem dworu biskupiego w latach 1372-1389⁶ oraz protonotariuszem biskupa Waclawa między 1386 a 1390 r.⁷ W 1383 r. należał do zespołu konsystorza wrocławskiego⁸, a w dwa lata później pełnił funkcję audytora causarum w Otmuchowie⁹. Jego pierwszą prebendą była mansjonaria w nowej kaplicy NMP w małym chórze katedry¹⁰. Jako mansjonarz występował w latach 1372-1383¹¹, a od 1377 r. okazjnie poświadczony jest z tytułem altarysty wrocławskiego¹². Przypuszczalnie zrezygnował z tych beneficjów przed objęciem parafii w Paczkowie w 1384 r.¹³ Plebanem paczkowskim pozostał do śmierci w 1390 r. Na pewno nie był tożsamy z Mikołajem z Paczkowa, kanoni-

kiem głogowskim, jak zakładają H. Gerlic i P. Bretschneider⁴. Kanonię otmuchowską zawdzięczał najprawdopodobniej związkom z rodziną Fulschussilów. Był wykonawcą testamentu fundatora Bertolda⁵ i z pewnością kanonikiem został zaraz po fundacji. Występuje z tym tytułem wielokrotnie w latach 1387-1388⁶, choć z uwagi na urząd protonotariusza biskupiego nie rezydował w Otmuchowie. W testamencie pozostawił środki na ufundowanie mansjonarii w kaplicy Ulryka ze Spiry w kościele kolegiackim⁷. Najbliższe kontakty łączyły go zapewne z Janem Lichtinbergiem, z którym pracował razem w konsystorzu i którego wybrał na wykonawcę swojego testamentu⁸. Jego tablica nagrobna została odnaleziona w krypcie św. Bartłomieja w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu⁹. Wedle umieszczonej na niej daty zmarł 24 czerwca 1390 r.¹⁰

¹ Kopietz IV, s. 73.

² P. BRETSCHNEIDER, *Die Grabsteine der Bartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, AfSK 6 (1941), s. 107.

³ *Album seu matricula facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 94.

⁴ Ostatni dokument jako notariusz publiczny wystawił w 1373 r.; F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 215.

⁵ 4 listopada 1372 r.; AAW, Dok.WikKat.

⁶ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 215.

⁷ M.in.: AAW, Dok.PŚwid. 18 III 1386; AAW, Dok.PGłog. 25 IX 1386; 6 VI 1387; AAW, Dok.chron. 23 III 1388; AAW, Dok.PmGłog. 6 VI 1388.

⁸ 7 grudnia 1383 r.; AAW, Dok.chron.

⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 70. Ponownie poświadczony jest w akcie biskupa Waclawa z 26 czerwca 1390 r., gdy obok Jerzego Fulschussila został wymieniony jako sędzia w sporze między Stanisławem plebanem w Kamienniku a Andrzejem Przechodem i chłopami z Wilemowic (NLgb, nr 1355). W chwili wystawiania tego dokumentu Mikołaj jednak już nie żył, a wśród jego świadków pojawił się jego następca — Ludwik Czeicz.

¹⁰ NLgb, nr 334, 335.

¹¹ Ostatni raz: 18 czerwca 1383 r.; AAW, sygn. GG. 96.

¹² AAW, III d 1, k. 75v; LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 215. Nie jest wykluczone, że określenie dotyczyło jednak posiadanej wcześniej mansjonarii.

¹³ Kopietz III, s. 98. Po raz pierwszy jest poświadczony 4 marca 1387 r.; APWr, Rep. 102, nr 78.

¹⁴ BRETSCHNEIDER, *art. cyt.*, s. 106; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 271, s. 275-276. Ojciec Mikołaja z Oławy nie nosił imienia Ludwik tylko Jan, Mikołaj nie występował z tytułem magistra, zmarł w 1390 r., zatem nie mógł dokonywać zapisów w 1403 r., *etc.*

¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 72.

¹⁶ 6 marca 1387 r.; Kopietz I, nr 19, s. 155; APWr, Rep. 102, sygn.: 80, 81; NLgb, nr 1351; AAW, Dok.chron. 23 III 1388.

¹⁷ APWr, Rep. 102, sygn.: 426, 431.

¹⁸ *Tamże*, sygn. 410.

¹⁹ P. BRETSCHNEIDER, *Studien und Bemerkungen über epigraphische und heraldische Denkmäler Schlesiens aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, cz. III, ZfGS 67 (1933), s. 17; TENZE, *Die Grabsteine*, s. 106.

²⁰ *Tamże*.

64. Ottewicz Jerzy

Pisał się także Meisner, co świadczyłoby o pochodzeniu jego przodków z Miśni. Sam Ottewicz występował już jednak tylko jako kleryk diecezji wrocławskiej¹. Jego ojciec nosił imię Wawrzyniec². Karierę rozpoczął w 1410 r. jako notariusz publiczny³, a od 1413 r. jest poświadczony w kancelarii biskupa Waława⁴. Znaczniejszą pozycję zdobył na dworze jego następcy Konrada, którego notariuszem był przynajmniej do 1435 r.⁵ Po jego śmierci w 1447 r. był jednym z administratorów biskupstwa obok Piotra Nowaka i Zygryda Degenberga⁶. Od 13 czerwca 1424 r. tytułował się kanonikiem wrocławskim⁷, choć spór o kanonię w katedrze trwał jeszcze przez kilka lat i w jej posiadanie wszedł ostatecznie przed 29 sierpnia 1428 r.⁸ W 1431 r. z prowizji papieskiej uzyskał parafię w Zwróconej, a przed 30 marca 1448 r. objął kanonię w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu⁹. Trudno określić datę otrzymania kanonii otmuchowskiej, ponieważ nie uczestniczył w żadnej kapitule generalnej. Jedyny raz wystąpił z tytułem kanonika 24 stycznia 1426 r.¹⁰, a ponadto odnotowany jest w wykazie dystrybucji z 1448/49 i 1449/50 r.¹¹ Mimo iż poświadczono są jego pobyty w księstwie biskupim¹², na pewno nie rezydował przy kolegiacie. W 1446 r. uczestniczył w synodzie diecezjalnym¹³. W latach 1448-1459 przebywał stale we Wrocławiu, gdzie był prokuratorem kapituły katedralnej (1446-1448) i gdzie zmarł w połowie 1459 r.¹⁴

¹ M.in. APWr, Rep. 102, sygn. 549.

² K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 120, s. 377.

³ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 172; M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), s. 108.

⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 120, s. 377.

⁵ 15 stycznia 1435 r. (AAW, sygn. 11 b 1, k. 26v-27r); 15 marca 1435 r. (AAW, sygn. AAA. 8); 18 marca 1435 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 31r-31v).

⁶ W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 290.

⁷ 13 czerwca 1424 r. (AAW, Dok.PZąb.); 16 lipca 1425 r. (CDS 28, nr 296); 29 września 1425 r. (UBLieg, nr 561).

⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 120, s. 377; SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 107.

⁹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 120, s. 377.

¹⁰ CDS 35, s. 240.

¹¹ Registrum II, s. 116, 228.

¹² 11 lipca 1450 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 31v-32r); 18 sierpnia 1450 r. (AAW, sygn. Y. 5); 20 sierpnia 1450 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 711).

¹³ *Concilia Poloniae* 10, s. 413-415, 428, 439.

¹⁴ APWr, Rep. 67, sygn. 1220; DOLA, *dz. cyt.*, nr 120, s. 378.

65. Paschkowicz Jan

Występował również jako Swanfeld, co było odniesieniem do rodzowego herbu przedstawiającego białego łabędzia w zielonym polu¹. Jego ród był osiadły w okolicach

Środy Śląskiej i Wołowa, a nazwę przyjął od miejscowości Paszowice (Paschwitz). Jeden z Paschkowiczów brał udział w wojnie polsko-krzyżackiej 1410-1411 po stronie zakonu². Bratem Jana był zapewne rycerz Otto Paschkowicz³, a krewnym Mikołaj, przebywający na dworze biskupim⁴. Nie jest znane miejsce ani czas studiów Jana, ale o wyjeździe na uczelnię świadczy tytułowanie go bakałarzem sztuk wyzwolonych i dekretów (1437 r.), oraz doktorem dekretów (1470 r.)⁵. Karierę rozpoczął przed 16 stycznia 1440 r. jako notariusz na dworze biskupa Konrada⁶. Jego pierwszą prebendą była dziekana w kolegiacie otmuchowskiej, na którą prezentowano go 14 października 1443 r.⁷ Nie rezydował w domu kolegiackim i nie uczestniczył w żadnej kapitule generalnej⁸, niemniej dzięki pobytowi we Wrocławiu mógł doprowadzić do korzystnego rozstrzygnięcia sporu o dochody przypadające dziekanom z Giełczyc⁹. Dopiero po przeniesieniu kolegiaty do Nysy regularnie uczestniczył w posiedzeniach. Z Nysą związany był już od 1466 r. gdy objął funkcję wiceplebana, a od 1468 r. plebana w kościele Św. Jakuba¹⁰. Tę ostatnią prebendę uzyskał drogą zamiany z późniejszym kanonikiem katedralnym Janem Rymbabą, któremu przekazał swoją altarię przy ołtarzu NMP i św. Doroty w Mirsku¹¹. Zamiana była niezwykle korzystna dla Paschkowicza, któremu parafia nyska miała przynosić 18 grzywien rocznego czynszu w zamian za 3 grzywny z altarii. Być może przy jej przeprowadzeniu odegrały rolę jakieś związki rodzinne z rodem Rymbabów, podobnie jak Paschkowicze osiadłym w okolicach Środy Śląskiej¹². Pod kierunkiem Paschkowicza wzniesiono w Nysie przykościelną dzwonnice¹³. Od 1446 r. był kanonikiem katedralnym, a przed 3 lutego 1452 r. został przyjęty do wrocławskiej kolegiaty Św. Krzyża¹⁴ i bardzo aktywnie uczestniczył w działalności obu kolegiów. Jako prokurator odpowiedzialny był za sprawy majątkowe katedry (1452-1455)¹⁵, zajmował się szeregowaniem akt w archiwum kapitulnym i jego zasługą jest zamówienie okazałej skrzyni na dokumenty. Ponadto był fundatorem figury św. Wincentego zdobiącej katedrę, a dla kolegiaty Św. Krzyża wykonał kalendarz¹⁶. Oprócz wspomnianych prebend posiadał także altarię w katedrze Św. Jana (1460 r.)¹⁷. Jego zaangażowanie w życie polityczne poświadcza pobyt w Budzie przy legacie Marku Barbo, którego miał namówić na przyjazd do Wrocławia¹⁸. W 1482 r. wraz z Marcinem Lindenerem był współadministratorem diecezji¹⁹. Zmarł 16 marca 1484 r.²⁰ W kapitule świętokrzyskiej wikariusze byli zobowiązani do odprawiania jego anniwersarza²¹.

¹ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 121, s. 378.

² P. PFOTENHAUER, *Schlesier im Dienste des Deutschen Ordens im Jahre 1410*, ZfGS 15 (1880), s. 208.

³ A. MÜLLER, *Die Pfarrer von Neiße, ein Beitrag zur Schlesienschen Presbyterologie*, AfSK 14 (1956), nr 23.

⁴ 17 maja 1442 r.; AAW, sygn. II b 1, k. 94r-95r; C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammenfassung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 152, s. 136-137.

⁵ DOLA, *dz. cyt.*, nr 121, s. 378.

⁶ AAW, Dok.chron.; później m.in.: 23 stycznia 1442 r. (AAW, Dok.chron.); 5 listopada 1442 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 97r-97v).

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 690; Kopietz I, nr 6, s. 152.

- ⁸ APOp, ZK 40, s. 36-44. W dokumentach kapitulnych jego imię pojawiło się tylko na liście rozdziału dystrybucji w 1467/68 r.
- ⁹ 31 grudnia 1467 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 761.
- ¹⁰ Papieskie potwierdzenie zamiany zostało wydane 13 sierpnia 1468 r. (RG 9, nr 3640). 28 marca 1469 r. poświadczono jest zapłacenie części annatów (*tamie*, nr 3543). A. Müller jego pierwsze wystąpienie datował na 28 sierpnia 1470 r. (MÜLLER, *art. cyt.*, nr 23, s. 77). Z uwagi na pobyt we Wrocławiu w Nysie zastępował go konwentor Kacper Obiracker; m.in.: 26 stycznia 1473 r. (AAW, sygn. II b 3, k. 50r); 1474 r. (AAW, sygn. II b 3, k. 58r).
- ¹¹ RG 9, nr 3640.
- ¹² O bliskich związkach z Janem Rymbabą świadczy również fakt, że Paschkowicz był jego prokuratorem w czasie nieobecności w kapitule katedralnej; DOLA, *dz. cyt.*, s. 385, 378.
- ¹³ MÜLLER, *art. cyt.*, nr 23, s. 77.
- ¹⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 121, s. 378. 12 grudnia 1454 r. otrzymał papieską dyspensę zezwalającą na kumulację beneficjów; RG 6, nr 3349.
- ¹⁵ DOLA, *dz. cyt.*, s. 90-91.
- ¹⁶ *Tamże*, nr 121, s. 378; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 152, s. 136-137.
- ¹⁷ APOp, ZK 45, s. 76. Ołtarz, przy którym znajdowało się jego ministerium nosił wezwanie Wszystkich Świętych i znajdował się w kaplicy Borschnitzów; AAW, sygn. AC. 144; QQ. 58b.
- ¹⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 121, s. 378; J. DRABINA, *Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 148.
- ¹⁹ APOp, ZK 35, s. 102.
- ²⁰ A. KÖNIG, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisioianus*, ZfGS 7 (1866), s. 316; DOLA, *dz. cyt.*, nr 121, s. 378.
- ²¹ KÖNIG, *art. cyt.*, s. 334.

Passelwitz/Possilwicz Jan zob. Jenkewicz J.

66. Pfluger Mikołaj

Występował najczęściej z określeniem de Cruczburg i najprawdopodobniej pochodził z terenów państwa krzyżackiego. Nie można jednak wykluczyć pochodzenia ze śląskiego Kluczborka¹. Studia w Bolonii ukończył z tytułem doktora dekretów². Od 26 lutego 1393 r. pojawiał się nieprzerwanie jako protonotariusz biskupa Waława³, a w latach 1395-1404 sprawował również urząd audytora biskupiego⁴. W 1394 r. i w latach 1402-1403 tytułował się kanclerzem Waława⁵. Kanonia otmuchowska była jego pierwszą prebendą kanoniczną i wszedł w jej posiadanie przed 28 czerwca 1397 r.⁶ Uczestniczył w dwóch kapitułach generalnych w latach 1398 i 1402⁷ i do 1405 r. wielokrotnie odnotowany jest w nyskich księgach ziemskich⁸. Na pewno nie rezydował w Otmuchowie, choć pojawiał się tam czasowo wraz z dworem biskupa⁹. W 1400 r. jest wzmiankowany jako pleban kościoła Św. Elżbiety oraz altarysta w kościele NMP we Wrocławiu¹⁰. Jego starania o prepozyturę kolegiaty Św. Idziego w latach 1401-1403 nie zostały uwieńczone powodzeniem, ale już 9 lutego 1401 r. otrzymał papieską ekspektatywę na kanonię w katedrze wrocławskiej. 26 stycznia 1403 r. papież zatwierdził go na kanonii wolnej po śmierci Waława Wołka. Jednocześnie przed 29 kwietnia 1403 r. objął kantorę katedralną, którą zatrzymał aż do śmierci¹². W 1406 r. potwierdzone jest jeszcze jedno jego beneficjum — altaria

przy ołtarzu Trzech Króli w kościele parafialnym w Namysłowie¹³. Od 1406/07 r. przebywał stale we Wrocławiu i był wykonawcą testamentów dwóch kanoników wrocławskich: Aleksego Ketterlini i Ludwika Czeicza¹⁴. Kontakty z tym ostatnim nawiązał już zapewne podczas wspólnej służby w kancelarii biskupiej albo w czasie, gdy jednocześnie weszli do kapituły otmuchowskiej. W 1416 r. wraz z Homutem występował jako *magister fabricae ecclesiae* i w jego gestii znajdowała się opieka nad budynkiem katedry i innymi zabudowaniami Ostrowa Tumskiego¹⁵. W 1417 r. ufundował ołtarz przenośny dla katedry¹⁶. W latach dwudziestych był nadal aktywny — papież Marcin V wybrał go na rozjemcę w sporze komtura joannitów Mikołaja Birkenera z duchownym Jerzym z Ziębic¹⁷. Około 1426 r. został kanonikiem głogowskim. Zmarł 25 listopada 1431 r.¹⁸ Poświadczeni są jego dwaj domownicy: Jakub de Knegenicz i Jan König¹⁹.

¹ Za pochodzeniem z Warmii przemawia wystąpienie w metrycy bolońskiej w latach 1374 i 1386 Mikołaja de Crutzburg, wikariusza katedry warmińskiej, zapewne tożsamego z Mikołajem Pflugerem; G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 257, s. 314.

² W Bolonii poświadczony jest w latach 1374 i 1386; tamże, H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 276, s. 277.

³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 257, s. 314. W tej funkcji wystąpił jeszcze: 24 stycznia 1407 r.; AAW, Dok.PZąb.

⁴ Po raz pierwszy, jako audytor, 2 września 1395 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 116), ostatni — 23 stycznia 1404 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 108).

⁵ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 257, s. 314.

⁶ SCHINDLER, (*dz. cyt.*, nr 257, s. 314) podaje jako datę jego pierwszego wystąpienia 7 lutego 1396 r., jednak z analizy listy świadków wynika, że Mikołaj Pfluger wystąpił wtedy tylko z tytułem dr decr., natomiast określenie *canonici otmuchovienses* dotyczy wymienionych po nim Mikołaja Seckila i Henryka Munstirberga. Kanonikiem otmuchowskim był bezspornie 28 czerwca 1397 r., gdy poświadczał fundację ołtarza w kaplicy przy kolegiacie Św. Mikołaja (APWr, Rep. 102, sygn. 140).

⁷ CDS 36, nr 80; APWr, Rep. 102, sygn. 201.

⁸ Kopietz I, nr 16, s. 154.

⁹ AAW, Dok.PPacz. 22 V 1399; APWr, Rep. 102, sygn.: 197, 290; AAW, Dok.PZąb. 7 X 1407; AAW, sygn. QQ. 13; APWr, Rep. 132a: Strzelin, sygn. 42 i in.

¹⁰ MB V 5/2, nr 1552; 1576; M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonicznej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), s. 57-58.

¹¹ MB V 5/2, nr 1720, 2043; RG 2, szp. 919; por. SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 57.

¹² Od 29 kwietnia 1403 r.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 257, s. 315.

¹³ RG 2, szp. 1221-1222.

¹⁴ 20 sierpnia 1412 r. (AAW, Dok.chron.); 13 lipca 1413 r. (AAW, sygn. N. 36).

¹⁵ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 291.

¹⁶ H. HOFFMANN, *Der Dom zu Breslau. Eine Führung*, Breslau 1954, s. 57.

¹⁷ CDS 9, nr 854.

¹⁸ GERUC, *dz. cyt.*, nr 276, s. 277.

¹⁹ 7 lutego 1418 r.; APWr, Rep. 98, sygn. 49.

67. Płstoris Jan

Pisał się także Becke. Pospolitość tego nazwiska (=piekarz) nie pozwala na przesądzenie kwestii jego pochodzenia. Najpewniej jednak wywodził się z mieszczańskiej rodziny z Nysy. Można założyć, że był bliskim krewnym, bądź nawet synem Jakuba i Elżbiety Becke. Świadczy o tym zapis w testamencie Elżbiety, która przekazała mu 6 grzywien czynszu na msze i rozdawnictwo wśród biednych¹. Beckowie należeli bezsprzecznie do patrycjatu Nysy — posiadali dom w narożu rynku², a Jakub został przynajmniej dwukrotnie wybrany do rady³. Jego syn Jakub studiował w Wiedniu, a później został plebanem w Paczkowie i kanonikiem w Brzegu⁴. Drugi z jego synów — Mikołaj wielokrotnie zasiadał w ławie i radzie i przynajmniej 5 razy sprawował urząd burmistrza⁵. Pokrewieństwo z innymi Beckami występującymi w Nysie jest nie do uchwycenia⁶. Jan pojawił się po raz pierwszy 3 stycznia 1421 r. jako świadek przy sprzedaży czynszu nyskiemu altaryście Michałowi Scheybanowi⁷. Od 21 lutego 1424 r.⁸ do 3 października 1442 r.⁹ poświadczony jest jako altarysta w kościele Św. Jakuba. Na jego znaczącą pozycję w środowisku altarystów wskazuje pośrednio wielokrotny wybór na wykonawcę testamentu. Razem z Janem Raschko, dziekanem raciborskim realizował postanowienia mieszczan nyskich: Jana Fredelanta i Doroty Strofoytynne¹⁰. Obok altarystów Jana Kunila i Łukasza Nyrnheima był prowizorem ostatniej woli Achacego Wenke, brata byłego prepozyta w Otmuchowie". Z tytułem kanonika otmuchowskiego poświadczony jest pierwszy raz 31 kwietnia 1440 r.¹² 12 czerwca 1440 r. wystąpił obok Jerzego Muthowicza jako prokurator kapituły, a ponieważ wyboru prokuratorów dokonywano na kapitule wrześnieowej musiał uzyskać prebendę najpóźniej przed połową września 1439 r.¹³ Finansami kapituły zarządzał do 1447 r., w którym po raz ostatni poświadczony jest jako żyjący¹⁴. Nie został odnotowany w spisie kanoników z 1448 r. i zapewne zmarł przed datą sporządzenia wykazu. Przebywał stale w Nysie i mieszkał w domu należącym do kapituły". W testamencie zapisał korporacji 3 floreny *pro fabrica*¹⁶.

¹ 10 września 1433 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 654.

² CDS 36, nr 141.

³ *Tamże*, nr 92, 117.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 654; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens" 2 (1934), nr 199; G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 74. Brak jego imienia w opracowaniu J.A. Kopietza dotyczącym dziejów parafii w Paczkowie, jednak luka w obsadzie między ostatnim poświadczeniem plebana Franciszka Czegenbeyna (1422 r.), a pierwszym Franciszka Girlachsheima (1440 r.) wskazuje okres, w którym Jakub mógł posiadać parafię; por. Kopietz III, s. 101-111.

⁵ APOp, ZK 31, s. 50-51, 55-56, 59, 62; APWr, Rep. 103, sygn. 200.

⁶ W 1372 r. rajcą był Peczeko Becke (NLgb, nr 325), w 1375 r. w radzie wystąpił Mikołaj Becke (NLgb, nr 622). W XV w. poświadczeni są: Jan, kowal (APOp, ZK 31, s. 59), Stefan, starszy cechu kuśnierzy (CDS 36, nr 201). Ponadto wśród altarystów nyskich wystąpili: Jakub (1414-1416; APWr, Rep. 102, sygn. 422; APOp, ZK 44, s. 275) — zapewne identyczny z Jakubem kanonikiem brzeskim — i Mikołaj (1414 r.; Rep. 102, sygn. 422).

- ⁷ NUrK, nr 92.
⁸ AAW, sygn. X. 41.
⁹ M.in.: APWr, Rep. 102, sygn.: 649, 659, 679, 682; NUrK, nr 112; 131.
¹¹ 1 kwietnia 1433 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 649); 22 grudnia 1446 r. (AAW, sygn. II b 1, k. 114v-1 16r).
¹² 31 stycznia 1440 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 679.
¹³ APOp, ZK41.S.42.
¹⁴ AAW, Dok.PPacz.
¹⁵ Kopietz I, nr 43, s. 159.
¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 697.
¹⁷ Registrum II, s. 265.

Pistoris Mikołaj -> zob. Gobil M.

68. Reichenstein Mikołaj

Pochodził z patrycjuszowskiej rodziny z Ziębic, o czym świadczy wpis do księgi immatrykulacji: *Nicol. Richenstein de Munsterberg*¹. Rodzina wywodziła się ze Złotego Stoku (Reichenstein) i wcześniej zdobyła wysoką pozycję w mieście. Już w 1321 r. w radzie był Gunter de Richenstein, a w 1335 r. Eberhard de Reichenstein został ławnikiem². Przypuszczalnie krewnym Mikołaja był Jan Reichenstein, notariusz Bolka ziębickiego³, a może także Aleksy, pleban w Krzelkowie⁴. W 1376 r. Mikołaj wpisał się na wydział prawa Uniwersytetu Praskiego⁵, jednak brak świadectw o uzyskaniu tam jakiegokolwiek naukowego tytułu. Już w 1379 r. poświadczony jest na Śląsku, gdzie występował jako pleban w rodzimych Ziębicach⁶. Parafię zatrzymał przynajmniej do 1408 r.⁷, a zapewne i dłużej, bo kolejny pleban Jakub Newnicz pojawił się w źródłach dopiero w 1417 r.⁸ W 1402 r. czasowo sprawował funkcję notariusza Bolka ziębickiego⁹. Jako kanonik otmuchowski wystąpił tylko raz — 14 marca 1408 r.¹⁰, nie uczestniczył w kapitule w 1413 r. i zapewne zmarł w tym czasie.

¹ *Album seu matricula facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandee Pragensis*, t. II, cz. I, Praga 1834, s. 89.

² P. BRETSCHNEIDER (wyd.), *Urkundenbuch der Stadt Münsterberg*, t. I-III, Münsterberg 1932, tu: 1.1, nr XXI, XXXIV.

³ M.in.: 24 czerwca 1376 r. (AAW, Dok.WikKat.); 1 listopada 1390 r. (AAW, sygn. IV a 4"); 10 maja 1398 r. (AAW, III d I', k. 43v); 21 stycznia 1401 r. (*tamże*, k. 45r).

⁴ AAW, sygn. C. 28.

⁵ Por. przyp. 1.

⁶ NLgb, nr 894.

⁷ AAW, sygn. QQ. 13.

⁸ 6 listopada 1417 r.; APOp, ZK 44, s. 285. J.A. Kopietz i F. Hartmann wspominają, że już w 1416 r. zarządcą parafii był Jan Biberstein (Kopietz IV, s. 644; F. HARTMANN, *Geschichte der Stadt Münsterberg in Schlesien*, Münsterberg 1907, s. 60), ten jednak uzyskał ją dopiero w wyniku zamiany z Newniczem.

⁹ APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 23.

¹⁰ AAW, sygn. II b i, k. 38v-39v.

69. Reynoldi Jan

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Nysy¹. Prawdopodobnie był synem Mikołaja Reynoldi, potomka Bertolda Fulschussila². O zamożności Jana świadczy wniesienie przez niego pełnej opłaty za studia. W 1378 r. zapisał się na uniwersytet prawniczy w Pradze³, ale ostatecznie zdobył tytuł bakałarza sztuk⁴. Po powrocie został adwokatem wrocławskiego konsystorza (ok. 1391-1396)⁵. Przed majem 1391 r. otrzymał kanonię w kolegiacie otmuchowskiej⁶, zapewne ze względu na powiązania krewnicze z Fulschussilami. Od 1398 r. przebywał stale w Otmuchowie i uczestniczył w kapitułach generalnych⁷. 26 stycznia 1397 r. jest poświadczony jako altarysta ołtarza św. Andrzeja w kościele parafialnym w Nysie⁸. O należne mu z tego tytułu uposażenie toczył spór z wójtem paczkowskim Lewtkiem i mieszczaninem Henrykiem Kochinmeisterem, który rozstrzygnięto na jego korzyść⁹. Ostatni raz wystąpił 4 września 1411 r.¹⁰

¹ Do metryki uniwersyteckiej wpisał się jako *Johannes Reinoldi de Nysa; Album seu matricula facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandea Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 90; A. MÜLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 7; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 30.

² 29 stycznia 1372 r. (NLgb, nr 259); 8 maja 1377 r. (*tamże*, nr 700); 25 stycznia 1382 r. (*tamże*, nr 1203).

³ *Album seu matricula*, s. 9; GOTTSCHALK, *art. cyt.*, nr 30.

⁴ CDS 36, nr 90.

⁵ 13 kwietnia 1391 r. (AAW, III d I, k. 41v); 16 lutego 1392 r. (CDS 2, nr XLVII); 5 lipca 1395 r. (AAW, sygn. Q. 4); 31 stycznia 1396 r. (APWr, Rep. 91, sygn. 376).

⁶ Kopietz I, nr 11, s. 154.

⁷ M.in.: APWr, Rep. 102, sygn.: 162, 201, 246-249, 254, 266; APWr, Rep. 103, sygn. 108.

⁸ CDS 36, nr 90. Ołtarz ten był fundacją Pęczka z Szonowa i Mikołaja Kelnera (1 maja 1349 r.; NLgb, nr 511) i niewykluczone, że Jan zawdzięczał otrzymanie altarii prepozytowi Mikołajowi z Szonowa.

⁹ CDS 36, nr 90.

¹⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 354.

70. Roraw Henryk

Pochodził z rycerskiego rodu. Jego krewnym był Jan Roraw, kuchmistrz biskupa Waclawa¹, a zapewne bratem Wawrzyniec, marszałek na dworze biskupa Konrada (1419-29) i starosta Kątów². Jego stryj objął parafię w Polskiej Cerekwi, która należała do Wawrzyńca³. Do rodziny należał także Jan Roraw, starosta otmuchowski

w latach 1439-1443⁴, Szymon właściciel Nowolesia⁵ oraz Jerzy i Bartosz, kuzyni Wawrzyńca⁶. Herbem Rorawów było pole szachowane trzechrzędowe w pięć cegieł⁷. Henryk podjął studia w 1427 r. na Uniwersytecie Wiedeńskim, ok. 1430 r. przeniósł się do Rzymu, gdzie zapewne zyskał tytuł doktora prawa rzymskiego, a jeszcze w 1463 r. uzyskał tytuł doktora prawa kanonicznego na uczelni w Padwie⁸. Jeszcze w trakcie studiów objął kilka prebend — altarie przy ołtarzu Bożego Ciała w Nysie⁹ i przy ołtarzu świętych Piotra i Pawła tamże¹⁰, altarie w Lwówku Śląskim i w Sędziszowie, parafię w Biskupowie koło Nysy, a ponadto został wikariuszem lewego chóru w katedrze". W końcu lat dwudziestych został także kustoszem w kolegiacie otmuchowskiej zajmując miejsce Mikołaja Gobila. Kustodię złożył przed 13 stycznia 1461 r.¹² i przez cały okres było to beneficjum czysto tytularne. Niewykluczone, że z kustodią kumulował kanonię w Otmuchowie, na co wskazywałby zapis w ekscerptach z ziemskiej księgi nyskiej¹³. Nie uczestniczył w posiedzeniach kapituły generalnej, przede wszystkim z uwagi na pobyt w kurii i na dworze Fryderyka III¹⁴. W tym czasie objął trzy kanonie: w Pradze, Ołomuńcu i Wrocławiu¹⁵. W związku z pogłoskami o rezygnacji biskupa Konrada, zjawił się w 1445 r. na jego dworze, a następnie podjął się misji przedstawienia sytuacji w biskupstwie w Rzymie. W jej efekcie papież polecił Konradowi ponowne objęcie zarządu diecezji¹⁶. Po powrocie Roraw był najbliższym współpracownikiem biskupa, który mianował go wikariuszem generalnym i oficjałem¹⁷ oraz wyznaczył promotorem synodu z 1446 r.¹⁸ Tak jak biskup Roraw zajmował stanowisko anykoncyliarystyczne¹⁹. Konrad wynagrodził go kolejnymi prebendami: parafią Św. Marii Magdaleny we Wrocławiu i kustodią w katedrze (przed 9 maja 1446 r.)²⁰. Ponadto w 1447 r. otrzymał od Mikołaja V ekspektatywy na kanonie w Głogowie i w Opolu, a z Marcinem Rinkenbergiem rozpoczął spór o kanonię we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża²¹. Mimo sporu z Pawłem Stange ostatecznie objął kanonię głogowską²², podobnie jak beneficjum w kolegiacie Św. Krzyża w Opolu²¹. Po śmierci biskupa Konrada wyjechał ze Śląska. Jego karierę uwieńczył wybór na biskupa Litomyśla w 1458 r.²⁴ W tym samym roku został także wyznaczony papieskim kolektorem w archidiecezji praskiej²⁵. Wkrótce potem zrezygnował z kustodii we Wrocławiu (1460 r.), kanonii w Opolu (przed 8 lipca 1462 r.). Kanonię katedralną zachował prawdopodobnie do śmierci²⁶. Zmarł przed 8 października 1464 r.²⁷

¹ 1 października 1402 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 208); 6 marca 1404 r. (*tamże*, sygn. 223); 23 lipca 1404 r. (*tamże*, sygn. 230).

³ 20 grudnia 1419 r. (CDS 33, nr 1, s. 152); 7 lipca 1429 r. (APWr, Rep. 132a: Góra, sygn. 35). Od 1432 r. jako marszałek pojawia się Franciszek Petirwalde (NURk, nr 108), natomiast Wawrzyniec jest poświadczony ponownie na dworze biskupim w latach 1446-1447 (CDS 36, nr 193; APWr, Rep. 102, sygn. 700). Odnośnie starostwa w Kątach por.: AAW, sygn. I A 1 c; P. PFO-TENHAUER, *Schlesier im Dienste des Deutschen Ordens im Jahre 1410*, ZFGS 15(1880), s. 210.

³ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna IV XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 148, s. 387.

⁴ 6 września 1439 r. (APOP, ZK 45, s. 38); 15 lutego 1443 r. (*tamże*, s. 45). Jan zmarł przed 19 października 1443 r. (AAW, Dok.chron.); gdy wystąpiła Dorota, wdowa po nim. Urząd złożył przed 21 czerwca 1443 r. (APOP, ZK 45, s. 43).

- ⁵ PFOTENHAUER, *art. cyt.*, s. 210.
- ⁶ 27 sierpnia 1440 r.; AAW, sygn. I A 1 c.
- ⁷ C. BLAZEK, *Der abgestorbene Adel der preussischen Provinz Schlesien und der Oberlausitz*, t. I-III, w: *J. Siebmachers Grosses und allgemeines Wappenbuch*, t. VI, Nürnberg 1887-1894, cz. II, s. 88-89, tab. 64.
- ⁸ W chwili rozpoczęcia studiów w Wiedniu miał już ok. 39 lat; A. SOHN, *Deutsche Prokuratoren an der römischen Kurie in der Frührenaissance (1431-1474)*, Köln 1997, s. 217.
- ⁹ Zatrzymał ją przynajmniej do 6 listopada 1450 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 712). Przed 3 stycznia 1461 r. zrezygnował z niej na rzecz Jana Teychera (RG 8, nr 1966).
- ¹⁰ APOp, ZK 45, s. 23.
- ¹¹ AAW, sygn. III d 1*, k. 17r. Na wykazie wikariuszy wzmiankowany jest od 1430 r. (DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387). Wikariat złożył około 1445 r., gdy jego miejsce zajął Mikołaj Merboth.
- ¹² RG 8, nr 1966.
- ¹³ APOp, ZK 45, s. 32. Roraw wystąpił tam również jako scholastyk, choć kapituła otmuchowska nie posiadała scholasterii. Nie jest potwierdzone również posiadanie przez niego tej prałatury w jakiegokolwiek innej kapitule.
- ¹⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387. O działalności Rorawa na dworze Fryderyka III i w kurii rzymskiej szczegółowo: SOHN, *dz. cyt.*, s. 217-228.
- ¹⁵ Tamże\ M. ZEMEK, *Das Olmützer Domkapitel. Seine Entstehung und Entwicklung bis 1600*, „Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien” 12 (1993), s. 54.
- ¹⁶ W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 178-180; DOLA, *dz. cyt.*, s. 213, 387.
- ¹⁷ Pierwszy raz wystąpił 19 października 1445 r. (DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387), a ostatni: 18 sierpnia 1446 r. (APWr, Rep. 67, sygn. 1218; AAW, sygn. II b 1, k. 105r-105v). Od 21 października 1446 r. poświadczony jest jako oficjał Mikołaj Lobin (DOLA, *dz. cyt.*, nr 96, s. 368).
- ¹⁸ Tamże, nr 148, s. 387.
- ¹⁹ J. DRABINA, *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, Euh 30 (1986), s. 42.
- ²⁰ DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387.
- ²¹ RG 6, nr 2011,660, 4182.
- ²² Tamże, nr 2011; RG 9, nr 3543. O kanonię głogowską po śmierci Henryka Rorawa starał się Jan Rymbaba; tamże, nr 3640.
- ²³ BP 6, nr 1774; D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*. Berlin 1995, nr 39, s. 126.
- ²⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387.
- ²⁵ BP 6, nr 1245-1246.
- ²⁶ RG 8, nr 168; VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 39, s. 126; DOLA, *dz. cyt.*, nr 148, s. 387.
- ²⁷ RG 9, nr 4865; SORN, *dz. cyt.*, s. 228.

71. Rorwese Jan

Pisał się również Porwese, Borwese¹, a nawet Borwicz². Pochodził zapewne z rodziny chłopskiej, może z Cieszanowie, w pobliżu których znajdowała się łąka zwana Barweze/Rorweze³. W grupie duchownych kolegiaty otmuchowskiej znalazł się po 1448 r., a najpewniej między majem 1452 a 1454 rokiem objął prepozyturę po zmarłym Gabrielu Speilu⁴. Jeszcze w końcu 1451 r. otrzymał urząd sędziego biskupiego w księstwie otmuchowsko-nyskim⁵, ale od 1455 r. zastąpił go Henryk Reibnitz ze Ściborza⁶, a później Waclaw Reinsberg (1458 r.)⁷ i kanonik Mikołaj Nebelschutz (1458-1460)⁸. Po reformie urzędu i podziale go na dwa odrębne okręgi otmuchowski i nyski został sędzią w tym pierwszym (1460-1461, 1463)⁹. W poło-

wie lat sześćdziesiątych przeniósł się do Wrocławia, gdzie objął tamtejszy urząd sędziego dworskiego (1470 r.)¹⁰. 5 września 1470 r. zobowiązał się przed oficjałem Andrzejem Ruperti do zapłaty czynszu z majątku Cerekwica kanonikowi wrocławskiemu Janowi Steynkelerowi". Niewiele później został uwięziony w Kłodzku w związku ze sporem z tamtejszym duchowieństwem¹². Jako żyjący wzmiankowany jest jeszcze w liście prepozytu Michała Czacheritza z 10 maja 1471 r.¹³ Zmarł na pewno długo przed 9 marca 1477 r., kiedy poświadczony jest jego następca na prepozyturze Wawrzyniec Mokewicz¹⁴.

¹ Kopietz I, nr 5, s. 151.

² CDS 36, nr 244.

³ NUrk, nr 304,

⁴ Kopietz I, nr 6, s. 151. Pierwszy raz poświadczony jest 15 lipca 1454 r.; APOp, ZK 41, s. 6.

⁵ 30 listopada 1451 r. (APOp, ZK 45, s. 57); 31 sierpnia 1452 r. (APOp, ZK 41, s. 6); 14 maja 1453 r. (CDS 36, nr 244).

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 734; 29 listopada 1455 r. (APOp, ZK 35, s. 21); 2 maja 1458 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 209).

⁷ APOp, ZK 45, s. 71.

⁸ 14 września 1458 r. (AAW, Dok.chron.); 5 stycznia 1460 r. (MGF, nr 479).

⁹ M.in. 25 maja 1460 r. (APOp, ZK 45, s. 76); 25 lutego 1463 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 746); 10 marca 1463 r. (AAW, Dok.PPacz.; APOp, ZK 45, s. 84).

¹⁰ AAW, sygn. Q. 17; sygn. Q. 18.

¹¹ AAW, sygn. Q. 18.

¹² GQGG2, s. 305.

¹³ W. MROZOWICZ (wyd.), *Kaiolog dokumentów i listów cytowanych w Kronice*, w: TENŻE, *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średniowiecznym dziejopisarstwem klasztornym* (AUWr, No 2234, Historia CXLIIJ), Wrocław 2001, nr 98.

¹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 896.

72. Ruperti Andrzej

Wywodził się z nyskiego mieszczaństwa, ale brak informacji o statusie jego rodziny. Do 1500 r. jedyną osobą z takim imieniem bądź nazwiskiem w Nysie jest Jan Ruprecht, mieszczanin wymieniony w 1427 r.¹ Studia rozpoczął w 1439 r. na uniwersytecie w Erfurcie, gdzie w 1442 r. uzyskał bakalaureat, a w 1447 r. tytuł magistra sztuk wyzwolonych. W 1454 r. wpisał się do metryki w Krakowie i po 1456 r. zdał tam egzamin na doktora dekretów². Jeszcze przed ukończeniem studiów został kanonikiem wrocławskim (1454 r.)³ i altarystą ołtarza Trzech Króli, 10 tysięcy męczenników i 11 tysięcy dziewic w kościele Św. Jakuba w Nysie (1456 r.)⁴. Po zmarłym Stefanie Preusse objął w 1463 r. kanonię w kolegiacie opolskiej⁵, a około 1467 r. otrzymał kanonię w Otmuchowie⁶. Był zaufanym współpracownikiem biskupa Jodoka z Rožmberka, który w 1463 i 1465 r. wyznaczył go jednym z administratorów diecezji⁷, a przed 4 maja 1465 r. przekazał mu urząd oficjała⁸. Oficjałem pozostał do końca 1478 bądź początków 1479 r., także przy nowym biskupie Rudolffie z Rudesheim⁹. Rezydował we Wrocławiu i oprócz działalności w administracji kościelnej

odznaczył się jako kaznodzieja¹⁰. W 1470 r. objął stanowisko kaznodziei we wrocławskim kościele Św. Elżbiety". Był przeciwnikiem rozgrywającej się w latach sześćdziesiątych kampanii mieszczaństwa Wrocławia przeciw Jerzemu z Podiebradów, w którą zaangażowana była część kanoników katedralnych. W swoim pierwszym kazaniu potępił wszystkich, którzy doprowadzili do wybuchu wojny¹². Jedynym świadectwem jego związków z kolegiatą Św. Mikołaja jest odnotowanie go na liście dystrybucji z 1467/68 r.¹³ Kanonię posiadał jednak do śmierci, a jego stalla znajdowała się w lewym chórze między stallami Andrzeja Waynera i Marcina Lessnera¹⁴. Na wykonawców testamentu wybrał kanonika otmuchowskiego ale i katedralnego i opolskiego Mikołaja Mokewicza oraz swojego następcę na altarii w Nysie — Andrzeja Rzeźnika¹⁵. O utrzymywaniu związków z Nysą świadczy fundacja anniwersarza w kościele parafialnym Św. Jakuba¹⁶. Ponadto przekazał 2 grzywny czynszu z domu w Nysie na mszę w kolegiacie¹⁷. Zmarł przed 24 sierpnia 1479 r., gdy wspomniani są wykonawcy jego testamentu¹⁸.

¹ NUrK, nr 102.

² P. PFOTENHAUER, *Schlesier auf der Universität Erfurt im Mittelalter*, ZfGS 30 (1896), s. 313; G. BAUCH, *In Erfurt als Artiste promovierte Schlesier (1450-1521)*, ZfGS 40 (1906), nr 11, s. 332; TENZE, *Schlesien und die Universität Krakau im XV. und XVI. Jahrhundert*, ZfGS 41 (1907), nr 67, s. 121-122; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój-skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 155, s. 390; D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 8, s. 115. 11 grudnia 1456 r. występował jeszcze jako magister, CDS 36, nr 207.

³ DOLA, *dz cyt.*, nr 155, s. 390.

⁴ R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42 (1938), s. 189; APOp, ZK 45, s. 64.

⁵ VELDRUP, *dz cyt.*, nr 8, s. 115; jako kanonik opolski wystąpił m.in. 1 września 1463 r. (APOp, ZK 45, s. 85); 16 października 1463 r. (AAW, sygn. BB. 57); 22 listopada 1463 r. (AAW, sygn. GG. 79).

⁶ APOp, ZK 40, s. 44; VELDRUP, (*dz cyt.*, nr 8, s. 115) mylnie przypisał mu posiadanie kanonii w latach 1462-1465. Błąd wynika z niedokładnego odczytania biogramu Kopietza, który wskazał jedynie, że w tych latach Ruperti występował z tytułem dr decr. bądź doktora prawa kanonicznego w nyskich księgach ziemskich. Podobnie VOLKEL (*art. cyt.*, s. 85).

⁷ *Tamże*, s. 199; DOLA, *dz cyt.*, nr 155, s. 390.

⁸ Ponieważ jego poprzednik występował jeszcze w 1464 r., przekazania urzędu dokonano w 1464 lub w 1465 r.

⁹ VOLKEL, (*art. cyt.*, s. 77) i DOLA (*dz cyt.*, nr 155, s. 390) zakładają, że sprawował on tę funkcję do śmierci w 1479 r. Trzeba jednak zauważyć, że jego ostatnie wystąpienia przypadają na rok 1478, a już w styczniu 1479 r. potwierdzony jest nowy oficjał Mikołaj Merboth.

¹⁰ DOLA, *dz cyt.*, nr 155, s. 390.

¹¹ J. DRABINA, *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do politycznych wydarzeń lat 1453-1471*, SSHT 2 (1969), s. 202.

¹² *Tamże*.

¹³ APOp, ZK 40, s. 44; Kopietz I, nr 58, s. 162.

¹⁴ Stat.Niss., k. 10r.

¹⁵ DOLA, *dz cyt.*, nr 155, s. 390.

¹⁶ APOp, ZK 45, s. 118; VÖLKEL, *art. cyt.*, s. 189.

¹⁷ APOp, ZK 45, s. 118; APWr, Rep. 102, sygn. 816.

¹⁸ *Tamże.*

73. Salfelt Piotr

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Gliwic i najczęściej występował jako Piotr de Gleywicz czy Gleywicz¹. Forma nazwiska skłoniła H. Gerlica do postawienia hipotezy o jego rodowodzie z rycerskiego rodu Śliwiców osiadłego w okolicach Otmuchowa². Jednak dokument biskupa Waclawa z 20 grudnia 1402 r., w którym nazwany jest Piotrem Salfeltem³, pozwala powrócić do ustaleń G. Schindlera, że był on synem Jana Zalvelt/Salfelta z Gliwic⁴. Założenie o pochodzeniu Piotra lub jego ojca z górnośląskiego miasta uprawdopodobnia opieka nad dziećmi mieszczanina paczkowskiego Mikołaja Kegila z Gliwic⁵. Jeszcze za życia Mikołaja z Oławy podjął starania o objęcie po nim parafii w Paczkowie. 19 września 1390 r. otrzymał prowizję papieską na to beneficjum, jednakże równocześnie pretensje zgłosił późniejszy kanonik głogowski Franciszek Flosser⁶. Spór rozgorzał niewątpliwie na tle bogatego uposażenia prebendy, które sięgało 30 grzywien rocznie⁷. Wyrok z 18 lipca 1393 r. przyznał parafię Flosserowi, ale nie ma świadectw, że ten ją objął. W tym czasie pojawił się bliżej nie znany pleban Henryk, a jeszcze 5 marca 1394 r. była ona pod zarządem konwentora Piotra z Kluczborka⁸. Salfelt został zatwierdzony w Paczkowie przed 11 czerwca 1399 r.⁹ i zatrzymał parafię do śmierci. Nie przebywał jednak stale w Paczkowie — w 1402 r. ufundował wraz z wikariuszem katedralnym Mikołajem Streliczem ołtarz w kolegiacie Św. Idziego¹⁰, w 1403 r. został nazwany sekretarzem kancelarii papieskiej". W Rzymie starał się o dziekanie w katedrze wrocławskiej, kanonie w Pradze oraz kanonie gnieźnieńską i poznańską zwolnione po śmierci Pawła ze Szlachcina¹². Później toczył spór o kanonie w Ołomuńcu, Kromerizu i w Głogowie¹³. Ostatecznie został tylko kanonikiem gnieźnieńskim, a i to beneficjum zamienił z Mirosławem z Brudzewa na bogato uposażony ołtarz św. Stanisława w katedrze w Gnieźnie¹⁴. Na kanonii otmuchowskiej wystąpił tylko raz poświadczając dokument prepozyta 19 maja 1412 r.¹⁵ Zmarł na pewno przed 10 września 1414 r., gdy wzmiankowane są starania o parafię paczkowską Franciszka Czegenbeyna¹⁶. Poświadczeni są jego dwaj domownicy: Marcin i Krzysztof¹⁷.

¹ APWr, Rep. 102, sygn.: 199, 371, także *Glebicz, Gliwicz, Gliwiz, Glewits*; G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 109, s. 226, przyp. 1.

- H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 256, s. 270-271.

³ AAW, sygn. A 18, k. 14v.

⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 109, s. 226.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 199. Potomkowie wspomnianego Kegila mieli też po śmierci Piotra przejąć prawa patronackie do ufundowanego przez niego wraz z Mikołajem Streliczem ołtarza NMP w kolegiacie Św. Idziego; AAW, sygn. A 18, k. 14v-15v.

- ⁶ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 109, s. 226. Biogram Flossera: GERLIC, *dz. cyt.*, nr 42, s. 213 i SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 96, s. 215-216.
- ⁷ BP 3, nr 949. W 1408 r. określono dochody z parafii na 24 grzywny; *tamie*, nr 1168.
- ⁸ Kopietz III, s. 99.
- ⁹ *Tamże*, s. 100.
- ¹⁰ AAW, sygn. A 18, k. 14v-15v.
- ¹¹ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 109, s. 227.
- ¹² BP 3, nr 949. Łączny dochód wymienionych prebend wynosił 228 grzywien.
- ¹³ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 109, s. 227; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 286.
- ¹⁴ BP 3, nr 1167, 1168.
- ¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 371; GERLIC, *dz. cyt.*, s. 286. Kanonię otmuchowską objął zapewne dopiero po 1 lutego 1408 r., gdyż w dokumencie papieskim nie jest wymieniona wśród jego prebend; BP 3, nr 1167.
- ¹⁶ RG 3, szp. 113; MBV 6, nr 991; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 109, s. 227.
- ¹⁷ AAW, Dok.PPacz. 11 VI 1399.

Sator Konrad -> zob. Krumpholcz K.

74. Schutze Jan

Pisał się także Schotcze, a w mandacie papieskim występuje jako Schucz¹. Przypuszczalnie był tożsamy z Janem Scheücze, plebanem w „Sucorkwe”, wpisanym w 1404 r. do księgi imatrykulacji uniwersytetu prawniczego w Pradze². 16 czerwca 1405 r. tytułował się dziekanem opolskim³, mimo iż prowizję papieską na dziekanie opolską zwolnioną po śmierci Piotra z Mazowsza, otrzymał wcześniej kanonik opolski Materna Wasserfurer⁴. Dopiero po jego śmierci otrzymał mandat papieski przyznający mu tę prałaturę z dochodem 20 grzywien rocznie⁵. Od 5 maja 1410 r. do 20 lutego 1414 r.⁶ występował nieprzerwanie jako dziekan opolski i z tego względu można utożsamić wymienionych przez D. Veldtrupa dwóch dziekanów — Jana Schotze i Jana Sacz⁷. W latach 1405-1407 starał się o kanonię katedralną zwolnioną po śmierci Hermana z Nakła, ale ostatecznie przegrał w sporze z kanonikiem ołomuńskim Daliborem z Uncovic⁸. 22 stycznia 1407 r. poświadczono jest natomiast przyznanie mu altarii przy ołtarzu świętych Bernarda i Apolinarego w katedrze praskiej, z której zrezygnował na jego rzecz wspomniany Dalibor z Uncovic⁹. Powyższa altana zapewniała mu dochód ok. 5 grzywien rocznie¹⁰. Kanonię w Otmuchowie objął między 16 czerwca 1405 r. a 22 stycznia 1407 r.¹¹ i zatrzymał przypuszczalnie do śmierci¹². Wielokrotnie przebywał w Otmuchowie w okresie do lutego 1414 r., ale trudno określić czy była to pełna rezydencja. Zmarł najpewniej na przełomie 1414 i 1415 r.

¹ RG 3, szp. 239.

² *Joannes Scheücze, plebanus in Sucorkwe. (?) d. 14 gr; Album seu matricula facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 113. Wspomniana nazwa

miejscowa jest niewątpliwie tożsama z Zakrzowem (Sakrow) w archidiecezji kozielskiej. Jan mógł objąć ją po poświadczonym w 1400 r., plebanie Henryku; J. JUNGNTZ, *Beiträge zur mittelalterlichen Statistik des Bisthums Breslau*, ZfGS 33 (1899), s. 402.

³ D. VELDRUP, *Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*, Berlin 1995, nr 10, s. 46.

⁴ RG 2, szp. 1287; MBV 6, nr 125.

⁵ RG 3, szp. 240; MBV 6, nr 584.

⁶ 5 maja 1410 r.; 25 września 1410 r. (VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 10, s. 46); 25 lutego 1411 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 344); 4 grudnia 1411 r. (*tamże*, sygn. 359); 3 listopada 1412 r. (*tamże*, sygn. 379); 13 października 1413 r. (*tamże*, sygn. 405); 15 grudnia 1413 r. (AAW, Dok.POTm.); 12 lutego 1414 r. (APOP, ZK 44, s. 248); 20 lutego 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 420).

⁷ VELDRUP, *dz. cyt.*, nr 9 i 10, s. 46.

⁸ MBV 6, nr 261.

⁹ RG2, szp. 1206, szp. 1394.

¹⁰ RG 3, szp. 240; MBV 6, nr 584.

¹¹ RG2, szp. 1206, szp. 1394.

¹² Jako kanonik otmuchowski jest potwierdzony 18 października 1411 r. (MBV 6, nr 584); 31 października 1411 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 357); 19 maja 1412 r. (*tamże*, sygn. 371).

75. Sculteti Mikołaj

Występował jako *Nicolaus Petri de Olsna* — z Oleśnicy, więc bez wątplenia pochodził z rodziny mieszczańskiej¹. W 1443 r. zapisał się na uczelnię krakowską, którą ukończył w 1447 r. z tytułem bakałarza sztuk wyzwolonych². Studia podjął ponownie w 1461 r. na wydziale prawa w Bolonii, gdzie otrzymał stopień doktora dekrétów³. W latach 1462 i 1463 został wybrany rektorem studentów nacji niemieckiej w Bolonii⁴. W 1452 r. rozpoczął służbę przy biskupie Piotrze, najpierw jako notariusz w kancelarii⁵, a następnie w latach 1453-1454 jako sędzia i komisarz biskupi w archidiaconacie głogowskim⁶. Wysoką pozycję utrzymał również na dworze biskupów Jodoka i Rudolfa, z których ten ostatni wielokrotnie powierzał mu współzarząd diecezji (1468, 1476, 1478, 1482). Przez cały ten okres gromadził prebendy: przed 23 lutego 1453 r. został precentorem kolegiaty w Głogowie, od 1455 r. posiadał kanonię we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża, a od 1460 r. kanonię w katedrze⁷. Po powrocie z Bolonii przebywał stale we Wrocławiu, gdzie oprócz pełnienia funkcji administracyjnych (prokurator) był również profesorem w szkole przykatedralnej⁸. 6 lutego 1466 r. jest poświadczony jako scholastyk kolegiaty Św. Bartłomieja w Głogówku⁹. Kanonikiem otmuchowskim został przed 1467 r., gdy wymieniono go na wykazie dystrybucji¹⁰. W kolegiacie wyznaczono mu stallę w lewym chórze za dziekanem". Kanonię w Otmuchowie, a później w Nysie zatrzymał do około 1479 r. i mimo iż nie rezydował przy kolegiacie, okazjnie reprezentował jej interesy¹². Oprócz kanonii posiadał altarię przy ołtarzu św. Anny w kaplicy tejże świętej przed Otmuchowem, przy której również nie pełnił służby¹³. Od 1475 r. występował jako kantor w katedrze wrocławskiej, a od 1481 r. jako pleban w parafii Św. Maurycego we Wrocławiu¹⁴. Przed 13 września 1485 r. otrzymał też parafię w Jeleniej Górze¹⁵. Załamanie jego pozycji nastąpiło wskutek konfliktu z nadstarostą Macieją

Korwina Jerzym von Stein w 1487 r. Stein doprowadził do odebrania mu prebendy w kapitule, a następnie do ponad rocznego uwięzienia¹⁶. Ponownie został zaaresztowany w lecie 1489 r. przez Jana Rotha w związku z przewodnictwem grupie opozycyjnej wobec biskupa. Przedmiotem konfliktu było niedotrzymanie przez biskupa postanowień zaprzysiężonych statutów oraz próba zniesienia przywilejów jurysdykcyjnych kapituły¹⁷. Scuľeti zmarł wkrótce po zwolnieniu z więzienia około 1490 r.¹⁸

¹ R. Volkel, przypisuje mu pokrewieństwo z Mikołajem Scuľteti z Brzegu, kanonikiem kolegiaty Św. Jadwigi, które jednak wobec popularności nazwiska jest nie dość uzasadnione; R. VOLKEL, *Die personliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels waħrend seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 199.

² Ks.Prom., s. 38.

³ P. PFOTENHAUER, *Schlesier aufder Universitat Bologna*, ZfGS 29 (1895), nr 56, s. 267-268; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 168, s. 394-395.

⁴ PFOTENHAUER, *art. cyt.*, s. 268; C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner personlichen Zusammensetzung von der Grundung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 137, s. 128-129.

⁵ DOLA, *dz. cyt.*, nr 168, s. 394-395. Jako notariusz występował przynajmniej do 1460 r.; KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 137, s. 128-129.

⁶ H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 138, przyp. 208.

⁷ DOLA, *dz. cyt.*, nr 168, s. 394-395.

⁸ CDS 36, nr 246.

⁹ RG 9, nr 4874.

¹⁰ APOp, ZK 41, s. 44; Kopietz I, nr 59, s. 162.

¹¹ Stat.Niss., k.10r.

¹² 25 maja 1479 r. wezwał burmistrzów i rady miejskie Prudnika i Osobłogi na rozprawę dotyczącą wypłaty dziesięcin i czynszu, z którymi od dawna zalegali kolegiacie otmuchowskiej (Kopietz I, nr 59, s. 162); 31 grudnia 1467 r. był rozjemcą w sporze dziekana Janem Paschkowiczem z Mikołajem Kochem w sprawie dochodów ze wsi Gielczyce (APWr, Rep. 102, sygn. 761).

¹³ 9 września 1471 r. Jan Pathehannes kupił w jego imieniu jako altarysty otmuchowskiego 2 grzywny rocznego czynszu na sądownictwie w Radzikowicach od Jana z Ulanowie; CDS 36, nr 246.

¹⁴ APOp, ZK 45, s. 121.

¹⁵ KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 137, s. 128-129.

¹⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 168, s. 394-395.

¹⁷ *Tamże*, s. 232-233.

¹⁸ *Tamże*, nr 168, s. 394-395.

76. Seckil Franciszek

Pochodził z rodziny rycerskiej von Reichenbach osiadłej w okolicach Dzierżoniowa i Ciepłowodów. Przypuszczalnie jego pradziadem był Janem Seckil, który w 1319 r. ufundował szpital bożogrobców w Żąbkowicach Śląskich¹. Herb rodu przedstawiał w polu niebieskim trzy młoty w rozstrój połączone obręczą². Franciszek był synem Katarzyny Seckil, która mogła poślubić kuzyna tego samego nazwiska³. Jego wujami byli Mikołaj, kanonik otmuchowski (1386-1400) i Jan, dziekan w Otmuchowie

(1386-1395). W 1397 r. został pierwszym altarystą ołtarza Świętej Trójcy, NMP, Bożego Ciała, świętych Barbary i Doroty w kolegiacie otmuchowskiej, zgodnie z wolą jego fundatora Jana Seckila⁴. Zapewne pokrewieństwu z dwoma członkami kapituły Św. Mikołaja zawdzięczał objęcie prebendy kustosza otmuchowskiego. Pierwszy raz jako kustosz wystąpił na posiedzeniu generalnym 11 maja 1398 r.⁵ Na kustodii poświadczony jest nieprzerwanie do 9 maja 1413 r.⁶ i przez cały ten okres rezydował w Otmuchowie⁷. Z własnych funduszy zakupił 5 grzywien na uposażenie swojej prebendy⁸. W 1400 r. wraz z Leonardem z Ząbkowic i Ulrykiem ze Spiry był wykonawcą testamentu wuja Mikołaja⁹. Zmarł przed lutym 1414 r., gdy jako kustosz wystąpił już Jerzy Dytwini¹⁰. Jako jego *famulus* poświadczony jest duchowny Mikołaj Megerlini".

¹ J.A. KOPIETZ, *Geschichte der Propstei des Hospitals von St. Georg und der damit verbundenen Krankenanstalt in Franckenstein*, w: *Festschrift zur Erinnerung an das 25 jährige Jubiläum des Progymnasiums zu Franckenstein in Schlesien am 2. Oktober 1903*, s. 4. O rodzie von Reichenbach por.: H. REICHENBACH, *Urkundliche Geschichte der Grafen Reichenbach in Schlesien*, t. I–II, Breslau 1907; M. CETWIŃSKI, *Rycerstwo śląskie do końca XIII w.*, t. II, *Biogramy i rodowody*, Wrocław 1982, s. 70, 120, 139-40; TENŻE, *Panowie von Reichenbach: problem tożsamości elity śląskiej*, w: J. WRONISZEWSKI (red.), *Genealogia — polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym*, Toruń 1993, s. 163-174; U. SCHMILLEWSKI, *Der Schlesiische Adel bis zum Ende des 13. Jahrhunderts. Herkunft, Zusammensetzung und politisch-gesellschaftliche Rolle*, Würzburg 2001, s. 531-532.

² REICHENBACH, *dz. cyt.*, 1.1, s. 11.

³ *Tamże*, t. II, s. 104.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 140.

⁵ CDS 36, nr 80. Dokument z 10 maja 1392 r., na który powołuje się J.A. Kopietz (Kopietz I, nr 2, s. 153) nie figuruje w księgach ziemskich.

⁶ AAW, Dok.chron.

⁷ Jego obecność w Otmuchowie jest wielokrotnie poświadczona np.: 18 lipca 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 162); 4 grudnia 1411 r. (*tamże*, sygn. 359). Ponadto uczestniczył w kapitułach generalnych w 1402 r. (*tamże*, sygn. 201) i w 1413 r. — 9 maja 1413 r. (AAW, Dok.chron.).

⁸ M.in. 3 kwietnia 1410 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 325); 25 lutego 1411 r. (*tamże*, sygn. 344).

⁹ 13 maja 1400 r.; AAW, Dok.WikKat.

¹⁰ APOp. ZK 44, s. 248.

¹¹ 25 lutego 1411 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 344.

77. Seckil Jan

Pochodził z rycerskiego rodu von Reichenbachów i był synem Jana, syna Jana Seckila, któremu cesarz Karol nadał w lenno dobra w Lutomerzu, Zakrzowie i Baldwinowicach¹. Był bratem Mikołaja, kanonika² i Katarzyny matki Franciszka Seckila, kustosza w Otmuchowie, Pierwszą wzmianką o Janie jest świadectwo posiadania przez niego wikariatu we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża z 2 września 1367 r.³ Karierę kontynuował podobnie jak jego brat Mikołaj w Lubuszu, gdzie przed 1384 r. otrzymał kanonię katedralną⁴. Tam zapewne nawiązał współpracę z biskupem Wacławem, wraz z którym następnie przeniósł się do Wrocławia. W stolicy diecezji

objął przed 17 stycznia 1386 r. urząd prokuratora biskupiego⁵ i pozostał na nim przynajmniej do 1394 r.⁶ Jako zarządca dóbr biskupich m.in. regulował rachunki wobec subkolektora papieskiego⁷. Został pierwszym dziekanem kolegiaty otmuchowskiej i przyznanie mu tej prebendy odnotowano już w akcie fundacyjnym kapituły z 1386 r.⁸ Jako dziekan poświadczony jest wielokrotnie do 1393 r.⁹ Z racji obowiązków w diecezji nie rezydował w Otmuchowie. Według tablicy umieszczonej w katedrze wrocławskiej zmarł 21 grudnia 1394 r.¹⁰ Nekrolog lubiąski zawiera jego notę obituarną pod dniem 20 grudnia". Z kolei w nekrologu henrykowskim jego śmierć odnotowano pod datą 2 lipca z dopiskiem o opłaconym w klasztorze anniewersarzu¹². Wobec potwierdzających się dwóch pierwszych świadectw, należy przyjąć, że zmarł 20/21 grudnia 1394 r. Wykonawcami swojego testamentu wyznaczył Mikołaja Seckila i Leonarda z Ząbkowic¹³. O związkach z kolegiatą świadczy zapis 10 grzywnien czynszu na fundację ołtarza św. Trójcy w kaplicy Mikołaja Seckila¹⁴. Dożywotnio zapisał również 1 grzywnę czynszu Franciszkowi Seckilowi, która po jego śmierci miała przejść na rzecz klasztoru cystersów w Lubiążu". Posługiwał się ostroowalną pieczęcią z wyobrażeniem NMP w gotyckiej arkadzie i legendą *S. JOHANNIS SECKIL SACERDOTIS*¹⁶.

¹ 23 listopada 1359 r.; RegŚl 4, nr 652. Jego stryjami byli wymienieni w tym dokumencie Wojciech i Benesz.

² H. REICHENBACH (wyd.), *Urkundliche Geschichte der Grafen Reichenbach in Schlesien*, 1.1, Breslau 1907, s. 68.

³ *Tamże*, t. II, s. 108.

⁴ S.W. WOHLBROCK, *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens*, t. I-III, Berlin 1829-1832, tu: 1.1, s. 47. Kanonik zachował do śmierci i jako kanonik lubuski poświadczony jest m.in. 16 marca 1386 r. (AAW, Dok.PŚwid.) i 7 czerwca 1386 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 5r).

⁵ AAW, sygn. P. 82. Jego poprzednik Piotr z Brzegu poświadczony jest 7 grudnia 1383 r.; AAW, Dok.chron.

⁶ 13 kwietnia 1394 r.; UBLieg, nr 360.

⁷ 20 kwietnia 1389 r.; AAW, Dok.chron.

⁸ APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 6v.

⁹ 22 lipca 1387 r. (NLgb, nr 1347); 24 marca 1388 r. (*tamże*, nr 1353); 20 kwietnia 1389 r. (AAW, Dok.chron.); 3 stycznia 1393 r. (NLgb, nr 1373).

¹⁰ WOHLBRÜCK, *dz. cyt.*, 1.1, s. 47.

¹¹ BUWr, sygn. IV F 214, k. 90r.

¹² *Ob. d. Joh. Seckelo, qui dedit conventui servitium de duabus marcis in anniversario suo*; NehrHeinrichau, s. 291.

¹³ Kopietz I, nr 1, s. 151.

¹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 140.

¹⁵ BUWr, sygn. IV F 214, k. 90r.

¹⁶ Pieczęć ta została przywieszona do dokumentu z 25 maja 1388 r.; APWr, Rep. 58, sygn. 97; REICHENBACH (wyd.), *dz. cyt.*, 1.1, s. 108.

78. Seckil Mikołaj

Pochodził z rycerskiego rodu von Reichenbach¹. Był bratem Jana Seckila, dziekana otmuchowskiego i wujem Franciszka, kustosa w Otmuchowie. Karierę rozpoczął

w 1368 r. od kanonii lubuskiej², a w latach 1370-1386 poświadczony jest jako kanonik w tamtejszej kapitule³. W 1382 r. był wikariuszem generalnym *in spiritualibus* biskupa lubuskiego Waclawa⁴. Od chwili przejścia biskupa Waclawa na biskupstwo wrocławskie, przebywał na jego dworze i jemu zawdzięczał nominację na urząd prokuratora otmuchowskiego (1382-1395)⁵. Kanonię w Otmuchowie otrzymał przypuszczalnie w chwili fundacji kolegiaty w 1386 r., choć po raz pierwszy jako kanonik wystąpił 6 czerwca 1387 r.⁶ Podczas zatwierdzenia statutów kapitulnych 8 maja 1391 r. wymieniono go po prałatach i kanoniku Jerzym Fulschussilu⁷ i podobną precedencję odnotowano na kapitule generalnej 11 maja 1398 r.⁸ Oprócz kanonii miał również altanę w kolegiacie otmuchowskiej⁹. Przed 28 czerwca 1397 r. ufundował kaplicę pod wezwaniem NMP przy kościele kolegiackim¹⁰, która później nazywana była jego imieniem". Rezydował w Otmuchowie, gdzie posiadał okazały murowany dom naprzeciwko kolegiaty¹². Czasowo mógł przebywać we Wrocławiu, ze względu na prebendę w kaplicy NMP przy katedrze, na której papież zatwierdził go 10 marca 1396 r.¹³ Razem z Leonardem z Ząbkowic i Ulrykiem ze Spiry był wykonawcą testamentu Jana Seckila¹⁴. Zmarł 19 marca 1400 r.¹⁵, ale już 18 lipca 1399 r. wydał rozporządzenia odnośnie swojego domu¹⁶. Wykonawcy jego testamentu Leonard z Ząbkowic, Franciszek Seckil i Ulryk ze Spiry przekazali 40 groszy czynszu ze wsi Borek mansjonarzom katedralnym na jego anniwersarz¹⁷. Ścisłe kontakty utrzymywał z Ulrykiem ze Spiry, któremu przekazał dożywotnio swój dom i który przejął po nim prebendę w kaplicy przy katedrze¹⁸. Jego śmierć została zapisana w nekrologu klasztoru cystersów w Lubiążu, któremu darował 1 grzywnę rocznego czynszu¹⁹. Wspomniani są dwaj domownicy Mikołaja Seckila — Petirko Kiczka²⁰ i Janusz²¹.

¹Kopietz II, s. 152; S.W. WOHLBRÜCK, *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens*, t. I-III, Berlin 1829-1832, tu: I.1, s. 516.

²Tamże, s. 515.

³Tamże, s. 516. W tej funkcji występuje wielokrotnie do lat osiemdziesiątych XIV w., m.in.: 14 września 1383 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 99); 22 czerwca 1386 r. (CDS 24, nr 10, s. 163). Kantorię w Lubuszu zatrzyma! przypuszczalnie do śmierci, ale mógł też zrezygnować z niej po objęciu kanonii w Otmuchowie, gdzie rezydował.

⁴F. FUNCKE, *Regesten der Bischöfe von Lebus bis zum Jahre 1418*, „Brandenburgia. Monatsblatt der Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg" 24 (1916), s. 357; WOHLBRÜCK, *dz. cyt.*, t. II, s. 44; A. WEISS, *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, w: *Studia Kościelnohistoryczne*, t. I, Lublin 1977, s. 95. Kolejny wikariusz *in spiritualibus* Henryk Friberg wystąpił 18 czerwca 1388 r.; tamże, s. 95.

⁵9 listopada 1382 r. (NLgb, nr 1255); 5 marca 1394 r. (AAW, Dok.PPacz.; H. REICHENBACH [wyd.], *Urkundliche Geschichte der Grafen Reichenbach in Schlesien*, t. II, Breslau 1907, s. 104); 2 stycznia 1395 r. (APWr, Rep. 63, sygn. 191). Jego następcą: Mikołaj z Szonowa poświadczony jest od 7 lutego 1396 r. (AAW, Dok.PŚwid.), a 14 grudnia 1396 r. Seckil został określony jako *antiquus procurator* (APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 21).

⁶AAW, Dok.PGlog.

⁷Stat.Niss., k. 6v.

⁸CDS 36, nr 80.

⁹10 marca 1396 r. (MBV 5, nr 979); 31 lipca 1396 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 122).

¹⁰APWr, Rep. 102; sygn. 140. Krewny Mikołaja — Jan Seckil, zapisał w testamencie 10 grzywien rocznego czynszu na fundację ołtarza Świętej Trójcy, NMP, Bożego Ciała, św. Barbary i św. Doroty w tej kaplicy. Drugie ministerium ufundował Piotr syn Marcina z Kluczborka, przekazując na jego uposażenie czynsz 12 grzywien: 24 lutego 1399 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 154.

- ¹¹10 lipca 1414 r. wspomniana jest: *Capella Nicolai Seckilfelicis memorie*; Kopietz I, nr 1, s. 152.
- ¹²(...) *opere lapideo pulchre constructa*; APWr, Rep. 102, sygn. 162.
- ¹³RG 2, szp. 1133; MBV 5. nr 979. Przykładowo nie uczestniczył w kapitule generalnej w 1395 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 114.
- ¹⁴*Tamże*, sygn. 140.
- ¹⁵NekrLubense, s. 41. Zupełnie nietrafne jest przypuszczenie J.A. Kopietza, o śmierci Mikołaja w 1413 lub w początkach 1414 r.; Kopietz I, nr 1, s. 152.
- ¹⁶APWr, Rep. 102, sygn. 162.
- ¹⁷13 maja 1400 r.; AAW, Dok.WikKat.
- ¹⁸APWr, Rep. 102, sygn. 162; RG 2, szp. 1133.
- ¹⁹NekrLubense, s. 41.
- ²⁰8 lutego 1390 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 93); 20 września 1390 r. (*tamże*, sygn. 97); zapewne tożsamy ze służącym Piotrem: 13 maja 1400 r. (AAW, Dok.WikKat.).
- ²¹20 września 1390 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 97.

79. Selin Augustyn

Syn Mikołaja z Nysy może wywodzącego się z rycerskiej rodziny Czellin¹. Jego bratem mógł być Wawrzyniec Selin, mieszczanin nyski, występujący w otoczeniu audytora biskupiego Nankera z Żor i prokuratora otmuchowskiego Andrzeja Fulschussila². Selinowie nie pojawiali się we władzach miejskich Nysy, niemniej należeli do zamożniejszych mieszczan — w II poł. XIV w. dwóch członków rodziny studiowało w Pradze, Wawrzyniec przekazał 12,5 grzywny na anniwersarz³, a wdowa po nim Katarzyna ufundowała mszę w kościele Św. Jakuba⁴. Krewnym Augustyna był prawdopodobnie Mikołaj Selin, kanonik wrocławski i pleban w Nysie⁵. Nie udało się ustalić związków z Henrykiem Selinem, kanonikiem legnickim⁶. W 1391 r. zapisał się na uniwersytet prawniczy w Pradze⁷. Podczas studiów był już kanonikiem otmuchowskim — potwierdza to dokument papieski z 13 listopada 1389 r.⁸ Uczestniczył w kapitule generalnej w 1391 r., podczas której zatwierdzono statuty korporacji⁹. Przez następne lata przebywał z pewnością w Pradze, a na Śląsk wrócił przed 17 czerwca 1397 r., gdy pojawił jako świadek przy kapitule brzeskiej¹⁰. Ostatnią wzmianką źródłową o jego przynależności do kapituły jest jego odnotowany udział w zgromadzeniu prałatów i kanoników 18 lipca 1399 r."

¹Pokrewieństwomieszczan nyskich z rodziną Czellin z Piotrowic Nyskich w pobliżu Nysy zakłada A. MÜLLER (*Die Pfarrer von Neiße, ein Beitrag zur Schlesiischen Presbyterologie*, AfSK 14 (1956), s. 70). Nie jest wykluczone, że Mikołaj pochodził z Zieliny, wsi w obecnym powiecie prudnickim.

²31 lipca 1383 r. (APWr, Rep. 111, sygn. 12); 29 grudnia 1409 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 123); 12 kwietnia 1410 r. (NURk, nr 69); 5 marca 1412 r. (*tamże*, nr 71); 15 maja 1412 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 370). Związki Wawrzyńca z kolegiatą potwierdza odprawianie jego anniwersarza przez wikariuszy otmuchowskich (Registrum II, s. 95).

³APWr, Rep. 102, sygn. 535.

⁴NURk, nr 121.

⁵G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 306, s. 345-346; MÜLLER, *art. cyt.*, nr 70, s. 70-71.

⁶SCHINDLER, *dz. cyt.*, s. 345 przyp. 3.

⁷*Album seu matricula facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I,

Pragae 1834, s. 103; A. MÜLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 8; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 69.

⁸ RG 2, szp. 100; MBV 5/1, nr 254.

⁹Stat.Niss., k. 6v.

¹⁰ CDS 9, nr 576.

¹¹APWr, Rep. 102, sygn. 162.

80. Seraphin Jan

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Osobłogi na północy Moraw¹. Służbę przy kolegiacie Św. Mikołaja rozpoczął od wikariatu i wicedziekanii, które objął przed 19 lutego 1397 r.² Jako wikariusz wystąpił jeszcze 2 czerwca 1410 r.³ i dopiero przed 16 czerwca 1411 r. nastąpiło zatwierdzenie go na kanonii otmuchowskiej⁴. Kanonikiem został zapewne z nadania biskupa Waclawa, przy którym występował w latach 1408-1410 jako kapelan⁵. W tym czasie otrzymał precentorię w katedrze i jako precentor kaplicy NMP poświadczony jest w latach 1407-1417⁶. Oprócz tego posiadał jeszcze altarię przy ołtarzu św. Michała w kościele parafialnym w Nysie, która przynosiła mu roczny dochód ok. 12 grzywien⁷. Mimo uzyskania prebendy we Wrocławiu rezydował w Otmuchowie, o czym świadczy wielokrotne odnotowanie w nyskich księgach ziemskich. Ostatni raz wystąpił jako świadek testamentu biskupa Waclawa 1 lutego 1418 r.⁸ Zmarł zapewne przed 1421 r., gdy nie pojawił się na kapitule generalnej. Na przełomie 1421 i 1422 r. odnotowano, że wikariusze otrzymywali 2 grzywiny za odprawienie mszy rocznicowej za niego⁹.

¹ Kopietz 1, nr 21, s. 155.

² APWr, Rep. 102, sygn. 133. Z tytułem wicedziekana występował do 29 września 1405 r.; *tamże*, sygn. 255.

³ *Tamże*, sygn. 327.

⁴ *Tamże*, sygn. 352.

⁵ 18 czerwca 1408 r. (APWr, Rep. 132a: Góra, sygn. 24); 9 czerwca 1410 r. (UBLieg, nr 447). W tym czasie towarzyszył biskupowi we Wrocławiu i w Legnicy.

⁶ M.in. 24 stycznia 1407 r. (Kopietz IV, s. 46); 12 grudnia 1417 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 516).

⁷ 10 maja 1409 r. (*tamże*, sygn. 306); 17 grudnia 1409 r. (AAW, sygn. X. 29). Ołtarz św. Michała zwany był *Werkemeistir* dla upamiętnienia jego fundatora Gerarda Werkmeistra.

⁸ Kopietz 1, nr 21, s. 155.

⁹Registrum II, s. 95.

Seydenberg Dominik -> zob. Teschner D.

81. Slewicz Jan

Przypuszczalnie tożsamy z Janem synem Tylona, który wymieniony jest jako kanonik w 1448 r.¹ Drobnoszlachecka rodzina de Slewicz, Slewicz jest bardzo dobrze poświadczona na dworze książąt legnickich², i stamtąd wraz z biskupem Waclawem

niektórzy jej członkowie przenieśli się na teren księstwa otmuchowsko-nyskiego. Bratem Jana był Mikołaj, kapelan i altarysta w Nysie (1438-1457)³, natomiast zapewne krewnym — Piotr Slewicz, burgrabia otmuchowski (1402-1408)⁴. Za pochodzeniem z terenów księstwa biskupiego przemawia objęcie przez Jana pierwszych prebend w Nysie. W lipcu 1432 r. poświadczony jest jako altarysta ołtarza św. Andrzeja w kościele Św. Jakuba⁵, a 25 czerwca 1434 r. został inwestowany na ołtarz świętych: Barbary, Katarzyny, Doroty, Marii Magdaleny w kaplicy Św. Barbary tamże⁶. Jako altarysta nyski pojawiał się do 1440 r.⁷, a przed 28 kwietnia 1437 r. objął parafię w Nowakach koło Nysy⁸. Wraz z innym altarystą nyskim Mikołajem Selinem został wykonawcą ostatniej woli mieszcżanki nyskiej Katarzyny Selenynne zasłużonej w opiece nad ubogimi⁹. Przy założeniu jego identyczności z Janem synem Tylona kanonikiem otmuchowskim był przynajmniej od 1448 r. Uczestniczył w kapitułach generalnych w latach: 1455, 1456, 1457¹⁰ i zapewne rezydował w Nysie. W 1449-1450 pełnił prawdopodobnie funkcję prokuratora kapituły, za czym przemawiałoby jego wystąpienie wraz z drugim prokuratorem przy najęciu murarzy do budowy bliżej nieokreślonej izby". 13 kwietnia 1459 r. wśród zespołu konsystorza wrocławskiego został wymieniony duchowny Jan Slewicz, możliwe, że identyczny z Janem kanonikiem otmuchowskim¹².

¹ 20 września 1448 r. (AAW, Dok.WikKat.; także: Registrom II, s. 116: 1449/50). Na identyczność Jana Tylona z Janem Slewiczem, wskazuje wymienienie tego ostatniego w dokumentach kapitulnych przed Jerzym Nowakiem, poświadczonym w korporacji od 1449 r. (APOP, ZK 41, s. 42).

² Np. Jan de Slewicz na dworze Anny legnickiej, 25 kwietnia 1365 r. (APWr, Rep. 93, sygn. 40b), Burgold Slewicz, świadek dokumentu księcia Ruperta, 16 listopada 1406 r. (APWr, Rep. 93, sygn. 78); por. też T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku*, Poznań 1996, s. 327-328.

³ APOP, Akta miasta Nysy, sygn. 584; 15 stycznia 1438 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 670); APOP, ZK 45, s. 33); 29 października 1457 r. (APOP, ZK 45, s. 66). Mikołaj był altarystą zarówno w kaplicy Bożego Ciała poza murami Nysy, jak i ołtarza św. Andrzeja w kościele parafialnym Św. Jakuba. Ponieważ dziewięć lat wcześniej jako posiadacz prebendy przy tym ołtarzu poświadczony jest Jan Slewicz, można przypuszczać, że doszło do *resignatio in favorem tertii*.

⁴ 19 maja 1402 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 202); 24 października 1408 r. (APWr, Rep. 103, sygn. 117).

⁵ APOP, ZK 45, s. 6.

⁶ CDS 36, nr 170.

⁷ 12 sierpnia 1440 r.; APOP, ZK 41, s. 47.

⁸ APOP, ZK 45, s. 29; J. Kopietz zna go jako plebana od 1449 r.; Kopietz I, nr 49, s. 160.

⁹ APOP, ZK 45, s. 38.

¹⁰ Kopietz I, nr 49, s. 160.

¹¹ Registrom II, s. 123.

¹² AAW, sygn. P. 3c.

82. ze Smardzowa Jan (de Smarsaw, Smarschaw)

Często występował z przydomkiem *Weishanns*¹. Pochodził ze Smardzowa, wsi k. Świętej Katarzyny, zapewne z rodziny chłopskiej. Prawdopodobnie był tożsamy z Janem Sculteti ze Smardzowa, który w 1407 r. otrzymał od Grzegorza XII prowi-

zję *in communi forma pauperorum*². Do Otmuchowa przybył niewątpliwie wraz z dworem biskupa Konrada. Jako zaufany Konrada został w 1420 r. wybrany prokuratorem otmuchowskim i sprawował ten urząd nieprzerwanie do stycznia 1428 r.³ Z nadania biskupiego otrzymał zapewne i kanonię w kolegiacie Św. Mikołaja, którą objął przed 5 października 1423 r.⁴ Miał również kilka altarii w kościele Św. Jakuba w Nysie⁵. W 1423 r. podjął starania o parafię w Nysie wakującą po śmierci Jakuba Pudeweka. Uzyskał nawet papieską konfirmację, ale ostatecznie zrezygnował z prebendy na rzecz Jakuba Eychholza⁶. Rezydował w Otmuchowie i uczestniczył w we wszystkich poświadczonych kapitułach do 1429 r. 14 września 1429 r. został plebanem w należącej do kolegiaty parafii w Wiązowie⁷. Jego wieloletnim pisarzem był Jan Aminadap, późniejszy kanonik otmuchowski, a jako jego domownik występował Kacper Thesus⁸.

¹ Np. NURk, nr 91; APWr, Rep. 102, sygn. 545.

² MBV 6, nr 260.

³ 30 września 1420 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 543). Dość dokładnie można określić czas złożenia przez niego urzędu — ostatni raz wystąpił 9 stycznia 1428 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 633), a od 24 stycznia 1428 r. poświadczony jest jego następcą Mikołaj Czelder (APWr, Rep. 132a): Głuchołazy, sygn. 2.

⁴ RG 4/2, szp. 2375; MBV 7/2, nr 1122.

⁵ *Tamże*.

⁶ RG 4/2, szp. 2375, 1510.

⁷ Kopietz I, nr 34, s. 157; K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wansen und des Wansener Haltes*, cz. I. Ohlau 1927, s. 95.

⁸ 15 grudnia 1426 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 625); 9 stycznia 1428 r. (*tamże*, sygn. 633).

83. Snorke Paweł

Występował także jako Snorbe, Snocke i Schnurke¹. H. Gerlic zakłada, że mógł wywodzić się z rodziny szlacheckiej posiadającej dobra w Dałkowie k. Głogowa, bądź z głogowskiego mieszczaństwa². Jego bratem był Jan, dziekan w kapitule NMP w Głogowie w latach 1426-1460 oraz sędzia biskupi w archidiakonacie głogowskim (1441-1443)³. Pierwszy raz poświadczony jest 18 marca 1429 r. we Wrocławiu, gdy jako kleryk wystąpił wśród świadków instrumentu notarialnego spisane go w domu Tomasza Masa⁴. W 1437 r. otrzymał od biskupa Konrada nadanie dziesięcin ze wsi Strobice⁵. Od 1445 do 1461 r. występował jako kanonik głogowski i zapewne zachował tę prebendę aż do śmierci⁶. Najprawdopodobniej rezydował w Głogowie, gdzie był również administratorem miejscowego szpitala⁷. Przemawia za tym też fakt wyznaczenia go w 1451 r. kolektorem biskupim w archidiakonacie głogowskim⁸. Wśród kanoników otmuchowskich wystąpił tylko raz podczas rozdziału dystrybucji w 1449/50 r.⁹ W testamencie przekazał 10 grzywien na drugie ministerium przy altarii w głogowskim kościele kolegiackim. Jego dochody miały być przeznaczone dla locatusa szkoły kolegiackiej¹⁰. Zmarł przed 27 kwietnia 1462 r."

¹ Registrum II, s. 116; H. MARKGRAF (wyd.), *Annales Glogovienses bis zum Jahre 1453*, SRS 10, Breslau 1877, s. 4.

- ² H. GERLIC, *Kapitula głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 164, s. 245.
- ³ *Tamże*.
- ⁴ AAW, III d 1', k. 206r.
- ⁵ AAW, Dok.chron. 24 V 1437.
- ⁶ GERLIC, *dz. cyt.*, nr 309, s. 284.
- ⁷ *Tamże*, s. 285.
- ⁸ *Tamże*, s. 139.
- ⁹ Registrum II, s. 116.
- ¹⁰ GERLIC, *dz. cyt.*, nr 309, s. 284; A. BURDA, *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte im Bistum Breslau*, Breslau 1916, s. 231.
- ¹¹ RG 8, nr 3464.

84. Speil Gabriel

Pochodził z rodziny zamożnych sołtysów Kałkowa, wasali biskupich¹. Od 1373 r. w ich posiadaniu znajdowało się także wójtostwo dziedziczne Vidnavy i odtąd zawsze jeden ze Speilów tytułował się wójtem tego miasta². Pierwszym znanym przedstawicielem rodziny jest zapewne Eiger Spyel, burgrabia zamku otmuchowskiego w okresie 1352-1358 r.³ W następnych latach poświadczeni są: Jan właściciel folwarku Chociebórz wartego 100 grzywien⁴, Szymek⁵ i Piotr pan dziedziczny Zwano-
wic⁶. Synami Piotra zmarłego około 1381 r. byli Stuchso, Jan i Konrad⁷. Konrad Speil przebywał stale w otoczeniu prepozyta Andrzeja Fulschussila oraz jego następcy na urzędzie prokuratora — Materny Nympke, a w latach 1399-1419 zasiadał wśród ławników sądu ziemskiego⁸. Właśnie on był ojcem Gabriela, co potwierdza zapis w suplice papieskiej⁹. Niewątpliwie jest też bliskie pokrewieństwo Gabriela z Janem, poświadczonym w Nysie w 1443 r. oraz wójtem w Vidnavie Augustynem Speilem (1423-1434)¹⁰. Gabriel rozpoczął karierę od nieudanych starań o kanonię poznańską, ale wkrótce uzyskał prebendy na Węgrzech — kanonię w Vac, archidia-
konat w Csongrad w diecezji Vac oraz parafię Trenczyn koło Nitry, które łącznie miały przynosić mu 38 grzywien dochodu (przed 12 czerwca 1419 r.)¹¹. Także kilku-
letni spór o parafię w Kałkowie został rozstrzygnięty na jego korzyść¹². Przed 29 stycznia 1433 r. biskup Konrad przekazał mu urząd prokuratora w Otmuchowie i Nysie¹³, który z przerwą sprawował przynajmniej do 3 sierpnia 1448 r.¹⁴ W latach czterdziestych był zarządcą biskupiego zamku Kaltenštejnu koło Paczkowa¹⁵. Przed 23 lipca 1435 r. został inwestowany na prepozyturę w kolegiacie otmuchowskiej¹⁶, ale wbrew twierdzeniu J. Kopietza nie było to poprzedzone posiadaniem kanonii w tej korporacji. Rezydował jak inni kanonicy w Nysie i posiadał tam własny dom koło kościoła Św. Jakuba w sąsiedztwie altarysty Jakuba Ketschera¹⁷. Uczestniczył w kapitule generalnej w 1447 r.¹⁸, a nieobecność na kolejnej w 1450 r. wynika zapewne z czasowego przeniesienia się do Wrocławia, gdzie od 1443 r. posiadał kanonię w katedrze¹⁹. Ostatni raz poświadczony jest 10 stycznia 1452 r. i zmarł zapewne jeszcze w tym samym roku²⁰.

¹ NLgb, nr 410.

² Henryk wójt Vidnavy, 27 sierpnia 1419 r.; AAW, sygn. MM 12.

- ³ RegŚl 2, nr 756; CDS 29, s. 93; RegŚl 4, nr 37.
- ⁴ NLgb, nr 137, 1067, 1183.
- ⁵ *Tamże*, nr 705, 707, 902, 944, 1270; 16 stycznia 1399 r. (AAW, Dok.PPacz., sygn. 18), jako wójt Vidnavy (NLgb, nr 717, 733, 1184). Jego żoną była Elżbieta (*tamie*, nr 957), a synami — Piotr ożeniony z Barbarą, córką burmistrza nyskiego Jeremiasza Eppensteina (NURk, nr 80) i Henryk, wójt Vidnavy (APWr, Rep. 102, sygn. 502).
- ⁶ NLgb, nr 115.
- ⁷ *Tamże*, nr 1183, 1184; 11 czerwca 1399 r.; AAW, Dok.PPacz.
- ⁸ Dok.chron. 28 I 1399; AAW, Dok.chron. 12 I 1419.
- ⁹ *Gabriel Conradi Speyel* (BP 4, nr 471); *Gabrielis Conradi de Kalkow* (RG 4/3, szp. 2945).
- ¹⁰ 1 września 1443 r. (AAW, Dok.chron. 7 III 1423; APWr, Rep. 102, sygn. 570); 29 stycznia 1434 r. (APOP, ZK 45, s. 12); 30 grudnia 1434 r. (*tamże*, s. 17).
- ¹¹ BP 4, nr 471; S.A. SROKA, *Węgierskie beneficja polskich i śląskich duchownych w XIV i I poł. XV w.*, NP 85 (1996), s. 82; TENŹE, *Polacy na Węgrzech za panowania Zygmunta Luksemburskiego 1387-1437*, Kraków 2001, s. 39
- ¹² K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 175, s. 399. Prowizją na parafię w Kalkowie otrzymał już 5 czerwca 1420 r. (RG 4/3, szp. 2873) i ponownie 22 kwietnia 1422 r. (RG 4/1, szp. 767; MBV 7/1, nr 742), jednak wobec pretensji Mikołaja Sweydnicza i Jakuba ze Strzelec 14 lutego 1422 r. (RG 4/2, szp. 1528; MBV 7/1, nr 903) zwolnił ją przed 20 maja 1423 r. (RG 4/3, szp. 2945; MBV 7/2, nr 1072). Ponownie jako pleban poświadczony jest m in. 9 grudnia 1431 r. (APOP, ZK 45, s. 2) i 23 lutego 1432 r. (*tamie*, s. 4). Z parafii zrezygnował przed końcem 1439 r., gdy jako pleban wystąpił Jan Belicz (Kopietz I, nr 5, s. 150; APOP, ZK 45, s. 37, 38, 44).
- ¹³ F. THEN, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und Vogtei Weidenau in Schlesien, FreiWaldau 1933*, s. 26.
- ¹⁴ APOP, ZK 45, s. 58. Następny prokurator jest poświadczony już 24 września 1448 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 705). Przerwa w czasie urzędowania Speiła jest zanotowana między 28 lutego 1438 r. a 19 sierpnia 1439 r. (APOP, ZK 45, s. 33, 37).
- ¹⁵ DOLA, *dz. cyt.*, nr 175, s. 399. Jako zarządca zamku (*Castellanus*) jest poświadczony min. 1 stycznia 1443 r. (APOP, ZK 45, s. 44), natomiast 1 września 1443 r. biskup potwierdził odebranie zamku z jego rąk (AAW Dok.chron.; LBUS 2, s. 251; AAW, Dok.chron.).
- ¹⁶ Kopietz I, nr 5, s. 150.
- ¹⁷ 10 stycznia 1452 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 719.
- ¹⁸ APOP, ZK 40, s. 36.
- ¹⁹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 175, s. 399.
- ²⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 719. W 1453 r. wikariusze katedralni otrzymali 19 florenów od wykonawców jego testamentu; K. DOLA, *dz. cyt.*, nr 175, s. 399.

85. ze Spiry Ulryk (de Spira)

Był synem Hugelina ze Spiry (Speyer) w Nadrenii¹. Pochodził niewątpliwie z rodziny mieszczańskiej. W początkach działalności był zapewne notariuszem publicznym, choć jedyny zachowany dokument wydany przez niego pochodzi z 1386 r.² Przebieg jego kariery związany był z pobytem na dworze biskupa Waclawa, przy którym występował jako notariusz już w czasie jego rządów w diecezji lubuskiej (11 października 1377 r.)³. W 1383 r. w dokumentach biskupich tytułowany był „zaufanym” (*fidelis, fidedigmsf.*). Czasowo występował jako kleryk lub kapelan na dworze, a od 22 grudnia 1383 r. jako skarbnik biskupi⁵. Urząd ten sprawował przynajmniej do 1405 r. z przerwą w latach 1397-1400⁶. Jego pierwszą prebendą była altaria w katedrze, którą uzyskał przed 22 czerwca 1384 r.⁷ Od 10 października 1386 r. występował jako kanonik kapituły Św. Mikołaja⁸, a przed 7 lutego 1396 r.

został inwestowany na dziekanę zwolnioną po śmierci Jana Seckila⁹. Z funkcji dziekana zrezygnował z nieznanymi względami około 1400 r. zamieniając ją z Janem z Oleśnicy na kanonik w Otmuchowie¹⁰. W 1400 r. objął po zmarłym Mikołaju Seckilu murowany dom koło źródła naprzeciw kościoła Św. Mikołaja". Mimo iż nie można zakładać pełnej rezydencji przy kolegiacie¹², wielokrotnie przebywał w Otmuchowie i uczestniczył także we wszystkich kapitułach generalnych poświadczonych za jego życia¹³. O związkach z kolegiatą świadczy jego fundacja kaplicy świętych: Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa¹⁴. Posiadał w tym czasie również inne prebendy: w 1387 r. toczył spór o mansjonarię przy katedrze, w latach 1392-1400 występował jako kanonik brzeski, w 1403 r. posiadał w tamtejszej kolegiacie altarię, a około 1400 r. był krótko kanonikiem legnickim¹⁵. W 1400 r. został precentorem przy katedrze po śmierci Mikołaja Seckila¹⁶, a po kanoniku Stanisławie Hamme jesienią 1402 r. objął kanonię katedralną¹⁷. W 1406 r. biskup przekazał mu dobrze uposażony ołtarz św. Michała w katedrze¹⁸. Wcześniej otrzymał także jako *gratia personalis* 12 miar zboża i 12 wiardunków z biskupiej wsi Rolantowice¹⁹. W ostatnich latach życia przebywał stale w otoczeniu biskupa, który też przejął jego dom w Otmuchowie i któremu zapisał swój mały krzyż²⁰. Zmarł przed 17 stycznia 1417 r.²¹

¹ *Ulricus q. Hugelini de Spira* F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 235.

² *Tamże*.

³ A. WEISS, *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, w: *Studia Kościelnohistoryczne*, 1.1, Lublin 1977, s. 94.

⁴ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 311, s. 349.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 92. Określany był wymiennie jako *camerarius* (np. CDS 9, nr 5) i *thesaurarius* (NLgb, nr 1372), co wskazuje na identyczność obu urzędów.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 242.

⁷ APWr, Rep. 76, sygn. 93.

⁸ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 311, s. 349.

⁹ AAW, Dok.PŚwid. 7 II 1396.

¹⁰ Ostatni raz jako dziekan wystąpił 3 czerwca 1399 r. (W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 96), a w prowizji papieskiej z 12 maja 1400 r. (MBV 5/2, nr 1607) wzmiankowano już posiadanie przez niego kanonii w Otmuchowie. Dziekan Jan z Oleśnicy poświadczony jest od 15 grudnia 1400 r. Ulryk po raz ostatni wystąpił jako kanonik 9 stycznia 1415 r. (AAW, Dok.chron.), ale najpewniej zachował kanonię do śmierci.

¹¹ Akt zatwierdzający objęcie domu po śmierci Seckila został wydany 18 lipca 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 162). Jako jego właściciel potwierdzony jest: 13 maja 1400 r. (AAW, Dok. WikKat.) i 26 stycznia 1417 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 497).

¹² Towarzyszył biskupowi w objazdach diecezji i poświadczony jest m.in. w Żaganiu 19 maja 1403 r. (AAW, Dok.PGlog.), Paczkowie 7 listopada 1407 r. (AAW, Dok.PPacz.), Legnicy 15 maja 1403 r. (UBLieg, nr 398). Wielokrotnie wystąpił również we Wrocławiu i Nysie.

¹³ 1391 r. — APWr, Rep. 102, sygn. 98; 1395 r. — *tamże*, sygn. 114; 1398 r. — CDS 36, nr 80; 1402 r. — APWr, Rep. 102, sygn. 201; 9 maja 1413 r. — AAW, Dok.chron.

¹⁴ Kopietz I, nr 2, s. 152; 12 grudnia 1413 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 410.

¹⁵ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 311, s. 350.

¹⁶ 10 maja 1400 r.; RG 2, szp. 1133.

¹⁷ Pierwszy raz jako kanonik wystąpił już 9 listopada 1402 r., natomiast papieska prowizja na kanonię została wystawiona 26 stycznia 1403 r.; MBV 5/2, nr 2044; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 311, s. 350.

¹⁸ AAW, sygn. GG. 73; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 311, s. 350.

¹⁹ URBAN, *dz. cyt.*, s. 96.

²⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 520.

²¹ *Tamże.* sygn. 497. Podana przez Schindlera data ostatniego wystąpienia Ulryka — 15 września 1417 r., dotyczy w rzeczywistości transumptu dokumentu z 1395 r., w którym Ulryk był jednym ze świadków; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 311, s. 350.

86. Steyner Jakub

Pochodził przypuszczalnie z rodziny mieszczańskiej. W Nysie potwierdzona jest rodzina rzeźników o tym nazwisku, ale ponieważ było ono dość pospolite, nie stanowi to dowodu rozstrzygającego o jego rodowodzie. Urodził się zapewne we Wrocławiu, gdzie rozpoczynał swoją karierę. Jego ojciec nosił imię Piotr. Pierwszy raz potwierdzony jest 1 października 1418 r., gdy Mikołaj z Wołowa nadał mu uprawnień notariusza publicznego¹. Ponownie wystąpił 2 grudnia 1441 r. jako kanonik kolegiaty Św. Idziego we Wrocławiu². W tym samym roku został wyznaczony sędzią w procesie przeciwko Mikołajowi Gramis, prepozytowi katedralnemu i kolektorowi soboru bazylijskiego, uwięzionemu za defraudację części zebranej sumy³. W 1444 r. należał do grupy adwokatów wrocławskiego konsystorza⁴. Nawiązana tam współpraca z oficjałem Piotrem Nowakiem⁵ zadecydowała niewątpliwie o jego dalszych losach. Po obiorze Piotra biskupem wrocławskim należał do jego najbliższego otoczenia⁶, a czasowo występował również jako kapelan⁷. Z nadania Piotra otrzymał zapewne kanonię otmuchowską, którą objął na przełomie 1447/48 r.⁸ Poza pobytami w otoczeniu biskupa rzadko pojawiał się w Otmuchowie. W tym czasie objął kolejne prebendy: ołtarz św. Łukasza w katedrze i ołtarze św. Marii Magdaleny i św. Katarzyny we Wrocławiu⁹. W 1451 r. toczył spór z Janem Tilmanem, który przejął bez promocji parafię Św. Wawrzyńca w Rapocinie¹⁰. Przed 14 lutego 1452 r. uzyskał kanonię w kolegiacie w Głogowie¹¹. Ostatni raz poświadczony jest 2 października 1452 r.¹² i wszystko wskazuje, że niedługo potem zmarł.

¹F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 20; M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), s. 105.

² 2 grudnia 1441 r.; AAW, sygn. II b 1, k. 90r-90v.

³ SKRZYPCZYK, *dz. cyt.*, s. 105. O procesie Gramisa: J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu; t. III, s. 389; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 54, s. 352.

⁴ 5 lutego 1444 r.; APWr, Rep. 83, sygn. 222.

⁵ 5 maja 1445 r.; AAW, Dok.KŚKrz.

⁶ M.in.; 24 stycznia 1448 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 3v-4v); 30 marca 1448 r. (*tamie*, k. 10r-10v); 13 marca 1450 r. (*Kunie*, k. 33v-34r); 13 marca 1450 r. (APWr, Rep. 107, sygn. 146); 27 marca 1452 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 62v-64r); 5 września 1452 r. (APWr, Rep. 123, sygn. 128).

⁷ 1 marca 1451 r. (APWr, Rep. 111, sygn. 63); 23 lipca 1452 r. (AOp, ZK 45, s. 57).

⁸ AOp, ZK 41, s. 41; później; 20 września 1448 r. (AAW, Dok.WikKat.); 5 grudnia 1449 r. (AAW, sygn. II b 2, k. 28r-28v); 26 stycznia 1450 (*tamie*, k. 29v-30r); 1 marca 1451 r. (APWr, Rep. 111, sygn. 63).

¹⁹21 stycznia 1451 r.; RG 6, nr 2417.

¹⁰Tamże.

¹¹AAW, sygn. II b 2, k. 59r-59v; brak jego biogramu u H. Gerlica.

¹² APOp, ZK 41, s. 41; APOp, ZK 45, s. 58.

Swanfeld Jan -> zob. Paschkowicz J.

87. Sweider Piotr

Występował również jako Świder. Brak jakichkolwiek danych odnośnie jego pochodzenia. Od 29 stycznia 1435 r. poświadczony jest jako pleban w Ratnowicach¹, położonych 5 kilometrów na pd.-zach. od Otmuchowa. Kanonię otmuchowską otrzymał przed majem 1455 r., gdy pojawił się na kapitule generalnej. Uczestniczył ponadto w dorocznych kapitułach w 1456 i 1457 r.²

¹ APOp, ZK 45, s. 17; Kopietz I, nr 48, s. 160. Parafię przejął po Piotrze Gleywiczu poświadczonym do 18 grudnia 1434 r. (APOp, ZK 45, s. 17). Później Sweider jako pleban wystąpił m.in. 2 września 1439 r. (APOp, ZK 45, s. 37) i 23 stycznia 1441 r. (APOp, ZK 45, s. 40).

² Kopietz I, nr 48, s. 160.

88. Sweydnicz Mikołaj

Nazwisko zdaje się wskazywać na pochodzenie ze Świdnicy, jednak w tym samym czasie jest dobrze poświadczona rodzina Sweydniczów w Vidnavie¹. Nasuwa to nawet podejrzenia, że Sweydnicz mógł być identyczny z kanonikiem Mikołajem z Vidnavy. Ich tożsamość wyklucza jednak precedencja na kapitule w 1432 r., zgodnie z którą Sweydnicz nie mógł być kanonikiem w 1424 r., gdy po raz pierwszy wystąpił Mikołaj z Vidnavy. Kolejne trudności identyfikacyjne sprawia występowanie w tym samym czasie duchownego Mikołaja syna Feliksa Swydnicza z Vidnavy². A. Muller utożsamiał Mikołaja z Mikołajem Sweydniczem, który w 1379 r. wpisał się do metryki jurystów w Pradze³, jednak pospolitość nazwiska, jak i znaczna odległość czasowa każą poddać w wątpliwość tę hipotezę. Sweydnicza spotykamy po raz pierwszy jako wikariusza przy kolegiacie otmuchowskiej w latach 1417—1418⁴. 24 kwietnia 1419 r. otrzymał papieską prowizję na parafię Grodziszce koło Świdnicy, a rok później starał się o służbę przy ołtarzu św. Wawrzyńca w kaplicy wójtowskiej kościoła parafialnego w Nysie⁵. 12 listopada 1422 r. wzmiankowany jest jako altarysta w Vidnavie⁶, ale od tego czasu przez niemal dziesięć lat brak informacji o nim. 23 lutego 1432 r. spotykamy go jako plebana w Vidnavie, który toczył wówczas spór o dziesięciny i obszar *Obirschar* z Jaraczem z Pogorzeli, panem na Zwanowicach⁷. Kanonikiem otmuchowskim został przed styczniem 1432 r., gdy wymieniono go na ostatnim miejscu podczas zgromadzenia kapituły⁸. Od 1432 r. występował jako prokurator i szafarz kapituły⁹ i w tej funkcji przewodniczył sądom w kapitulnej wsi Jędrzychowie w latach 1438-1439¹⁰. W latach 1436-1437 został

subkolektorem Mikołaja Gramisa i uczestniczył przy otwarciu skrzynki z kwestami w kościele parafialnym w Nysie". Po 3 lutego 1439 r. nie pojawia się w źródłach¹².

¹ Np. Merklin zwany Swidnicz, mieszczanin vidnavski (NLgb, nr 113, nr 129); Jan Swidnicz, rajca z 1375 r. (*tamże*, nr 564, 688, 1198, 1213).

² RG 4/3, szp. 2873; MBV 7/1, nr 622.

³ A. MÜLLER, *Hochschüler aus dem Fürstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universität im Mittelalter*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 39 (1928), s. 12.

⁴ 26 czerwca 1417 r. (APOP, ZK 44, s. 283); 28 stycznia 1418 r. (*tamże*, s. 287).

⁵ RG 4/3, szp. 3010; MBV 7/1, nr 417, 545.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 563.

⁷ APOP, ZK 45, s. 4. Parafię tę zatrzymał przynajmniej do 1438 r.; Kopietz I, nr 38, s. 158.

⁸ APOP, ZK 40, s. 221; Kopietz I, nr 38, s. 158.

⁹ Prokuratorem został wybrany już w II poł. 1432 r. (Registrum III, k. Ir). 22 kwietnia 1433 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 650) jako prokurator kapituły został wykonawcą testamentu mieszczanki otmuchowskiej Anny Smolkynne. 26 lipca 1437 r. sprzedał otrzymane dobra Dampkowi Schutze z Otmuchowa za 15 grzywien (APOP, ZK 45, s. 31).

¹⁰ Kopietz I, nr 38, s. 158.

¹¹ CDS 15, s. 29, 88, 115, 121.

¹² APWr, Rep. 102, sygn. 676.

89. z Szonowa Mikołaj (de Schonaw)

Wywodził się zapewne z rodziny chłopskiej z Szonowa koło Głogówka¹, choć niewykluczone jest pokrewieństwo z właścicielami wsi Rogów², bądź z rodziną mieszczan z Brzegu³. Jego krewnym mógł być Jan Schonaw, altarysta wrocławski i pleban w Niwnicy⁴, zapewne identyczny z altarystą nyskim przy ołtarzu św. Andrzeja ufundowanym przez Pęczka z Szonowa i Mikołaja Kelnera⁵. Po raz pierwszy spotykamy go jako kanonika kolegiaty Św. Bartłomieja w Głogówku, gdzie potwierdzony jest od chwili fundacji kapituły w lutym 1379 r.⁶ Przed 30 sierpnia 1386 r. przeszedł na kustodię głogówecką, którą zatrzymał przynajmniej do 1390 r.⁷ Z kustodią kumulował parafię w Szonowie, czego potwierdzeniem jest akt z 17 maja 1388 r.⁸ Od 7 lutego 1396 r. mamy świadectwa o jego ścisłych związkach z biskupem Wacławem, który wyznaczył go prokuratorem w Otmuchowie (1396-1403)⁹. Przed 12 listopada 1398 r. został inwestowany na prepozyturę w kolegiacie Św. Mikołaja, zwolnioną po śmierci Mikołaja ze Świątowa, w związku z czym zapewne zrezygnował z kustodii w Głogówku¹⁰. Dzięki decyzji kapituły oprócz dochodów z prepozytury otrzymał w dożywotnie posiadanie spichlerz za Bramą Ziębicką Otmuchowa i przyległe do niego trzy morgi ziemi". Od listopada 1398 r. występował jako altarysta 2 ministerium przy ołtarzu Bożego Ciała w kościele Św. Jakuba w Nysie¹². Ścisłe kontakty utrzymywał z kanonikiem i altarystą 1 ministerium — Jerzym Fulschusilem¹³. W testamencie przekazał 4 grzywny rocznego czynszu na rozdawnictwo butów i ubrań wśród ubogich, a 2 grzywny czynszu zapisał altarystom nyskim na odprawianie swojego anniwersarza¹⁴. Ostatni raz poświadczony jest 8 lipca 1403 r.¹⁵ Zmarł przed czerwcem 1404 r., gdy z tytułem prepozyta otmuchowskiego wystąpił Andrzej Ful-

schussil¹⁶. Jako jego domownicy potwierdzeni są Petirko i Henryk¹⁷, łucznik Gunter Mochberg i woźnica Seydlin¹⁸. Jego dokumenty sporządzali Mikołaj z Ząbkowic Śląskich¹⁹ i Jerzy Zuchorz²⁰.

¹ Przeciwno jego pochodzeniu z rodziny szlacheckiej świadczy brak pieczęci herbowej, Przy dokumentach przywieszał pieczęć kapituły bądź funkcyjną urzędu prokuratora; CDS 36, nr 98.

² AAW, sygn. III d 1', k. 234v.

³ T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 192.

⁴ Altarysta ołtarza Boga Wszechmogącego w kościele Św. Elżbiety we Wrocławiu — 15 lutego 1379 r. (NLgb, nr 901; *tamże*, nr 956,965,985), pleban w Niwnicy — 22 maja 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 160).

⁵ 1 maja 1349 r. (NLgb, nr 511); 8 listopada 1409 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 318).

⁶ AAW, Dok.KGłog. 24II 1379; CDS 33, nr 1, s. 139-140; A. WELTZEL, *Das Kollegialstift zum hl. Bartolomaus in Ober-Glogau*, ZfGS 30 (1896), s. 171.

⁷ APWr, Rep. 127, sygn. 3; L. WOJCIECHOWSKI, *Najstarsze klasztory paulinów w Polsce. Fundacja-uposażenie-rozwoj do około 1430 roku*, StCl 11 (1990), *Aneks*, nr 2; 14 września 1390r. (AAW, Dok.KGłog. 28 VII 1391; CDS 33, nr 9, s. 144-145). Pierwszym znanym kustoszem głogóweckim był Henryk, pleban w Białej znany z 1384 r. (WELTZEL, *art. cyt.*, s. 171).

⁸ AAW Dok.KGłog. 17 V 1388; CDS 33, nr 5, s. 142.

⁹ AAW, Dok.PŚwid. 7II 1396. Ostatni raz wystąpił 8 lipca 1403 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 218).

¹⁰ APWr, Rep. 102, sygn. 151; Kopietz I, nr 1, s. 150. Instalacja nastąpiła zapewne przynajmniej kilka miesięcy wcześniej, gdyż już od 16 września 1398 r. na kustodii w kolegiacie Św. Bartołomieja poświadczony jest Mikołaj Sitko; AAW, Dok.KGłog. 3 XI 1398; CDS 33, nr 12, s. 145; WELTZEL, *art. cyt.*, s. 171.

¹¹ APWr, Rep. 102, sygn. 201.

¹² 12 listopada 1398 r.; *tamże*, sygn. 151.

¹³ M.in. występowali wspólnie jako panowie dziedziczni Głębinowa, 12 lutego 1401 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 185.

¹⁴ 17 grudnia 1402 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 210. Późniejszy dokument wzmiankuje sumę legatu dla biednych w wysokości 8,5 grzywny; por. J. HEYNE (*Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 501).

¹⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 218; J.A. Kopietz (Kopietz I, nr 2, s. 150) mylnie powołuje się na dokument z 24 czerwca 1404 r., w którym jako prepozyt wystąpił już nie Mikołaj, ale Andrzej Fulschussil.

¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 229. Już przed 14 grudnia 1403 r. (AAW, Dok.chron.) przejął on po Mikołaju z Szonowa urząd prokuratora otmuchowskiego, ale nie musiało to być równoznaczne ze śmiercią Mikołaja.

¹⁷ M.in. 4 sierpnia 1401 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 192); 8 lipca 1403 r. (*tamże*, sygn. 216). Także: NUrK, nr 51.

¹⁸ *Tamże*, sygn. 184.

¹⁹ 15 grudnia 1400 r.; *tamże*, sygn. 183.

²⁰ 10 czerwca 1401 r.; *tamże*, sygn. 190.

90. ze Świętowa Mikołaj (de Swetaw)

Ponieważ pisał się *de Swetaw* trudno określić czy pochodził z Nowego Świętowa (*thewtonicali Swetow*) czy sąsiedniego Świętowa Polskiego (*polonicali Swetonia*)! W 1375 r. wpisał się na wydział prawa Uniwersytetu Praskiego², jednak nie ma dowodów, aby ukończył studia ze stopniem naukowym. Przypuszczalnie jest tożsamy z Mikołajem de Swetovia, plebanem w Gościejowicach koło Niemczy w 1368 r.³

Pewne jest objęcie przez niego parafii w Otmuchowie po śmierci Mikołaja z Lwówka — zapewne w drugim półroczu 1371 r.⁴ W przeciwieństwie do swojego poprzednika nie sprawował równocześnie funkcji prokuratora otmuchowskiego⁵. Jego zgoda na utworzenie kolegiaty przy kościele parafialnym w Otmuchowie była zapewne obwarowana warunkiem przekazania mu przewodnictwa kolegium. Jako pierwszy prepozyt otmuchowski jest poświadczony od 6 czerwca 1386 r. do 9 lutego 1397 r.⁶ i niewątpliwie rezydował w tym czasie przy kolegiacie. Zabiegał o podniesienie rangi kościoła — jeszcze w 1383 r. ufundował ołtarz NMP w zakrystii⁷, a w testamencie przekazał subsydium 7,5 grzywny na nową mansjonarię⁸. Jako wykonawca testamentu Jana, plebana niemodlińskiego, razem z prepozytem głogóweckim Mikołajem synem Tyczka i Marcinem Scheybanem podjął starania o utworzenie kolegiaty w Niemodlinie⁹. Zmarł zapewne przed 11 maja 1398 r., gdy nie został wymieniony pośród duchownych zgromadzonych na kapitule generalnej¹⁰. Od 12 listopada 1398 r. prepozytem tytułował się Mikołaj z Szonowa".

¹Lib. fund., A. II. 74, s. U; A. II. 76, s. 12.

²*Album seu matriaila facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 88.

³29 grudnia 1368 r.; NLgb, nr 98.

⁴Mikołaj z Lwówka ostatni raz wystąpił 22 maja 1371 r. (NLgb, nr 223). Mógł umrzeć już przed 30 listopada 1371 r., gdy na urządzie prokuratora otmuchowskiego zastąpił go Jan z Tyńca (NLgb, nr 235). Mikołaj ze Świętowa pierwszy raz jako pleban poświadczony jest 1 grudnia 1374 r (APWr, Rep. 102, sygn. 44).

⁵Prokuratorem był również pleban Kosmian (1292-1312).

⁶AAW, Dok.PmGłog.; APWr, Rep. 102, sygn. 131.

⁷Kopietz II, s. 163.

⁸APWr, Rep. 102, sygn.: 91, 161.

⁹A. WELTZEL, *Das Kollegiatstift zum hl. Bartolomäus in Ober-Glogau*, ZfGS 30 (1896), s. 169. Fundacja została konfirmowana przez biskupa Waclawa 3 maja 1389 r.; APWr, Rep. 72, sygn. 1.

¹⁰CDS 36, nr 80. Jako zmarły wspomniany jest w dyplomie z 22 maja 1399 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 161.

¹¹*Tamże*, sygn. 151; Kopietz I, nr I, s. 150.

91. Teschner Dominik

Występował także jako Seydenberg¹. Pochodził bez wątpienia z rodziny mieszczańskiej, ale nie do rozstrzygnięcia jest czy z Wrocławia, Legnicy czy innego śląskiego miasta². Wątpliwe, aby był krewnym wikariusza otmuchowskiego Mikołaja Zeydenberga, który pisał się klerykiem diecezji poznańskiej. Na studia uniwersyteckie wyjechał około 1410 r., gdy poświadczono mu wypłacenie przez kapitułę katedralną specjalnych funduszy na ten cel. Brak informacji o miejscu i czasie ukończenia edukacji, ale ponieważ dopiero od 1418 r. występował z tytułem magistra³, mógł ją czasowo przerwać. Jeszcze przed studiami został kanonikiem w kapitule Św. Krzyża we Wrocławiu i z tym tytułem poświadczony jest od 18 maja 1396 r. do 4 lutego

1427 r.⁴ Od 25 października 1408 r. występował jako kanonik wrocławskiej kapituły katedralnej⁵, jednak kanonię bez wątpienia objął wcześniej, gdyż jego poprzednik Piotr de Kunzendorf zmarł przed 31 sierpnia 1398 r.⁶ Uczestniczył w dorocznych kapitułach, a w latach: 1414, 1416-1417 był prokuratorem przy katedrze⁷. Z innym kanonikiem Janem z Hradec Kralove toczył kilkuletni proces o katedralny ołtarz św. Michała, który ostatecznie przyznano mu w 1425 r.⁸ Oprócz tych beneficjów posiadał kanonie w Brzegu⁹ i Głogowie (przed 13 kwietnia 1424 r.)¹⁰ oraz wikariat w katedrze". W 1423 r. wzmiankowany jest jako archidiacon kourimski w diecezji praskiej¹². W służbie biskupa Konrada nadzorował pobór nadzwyczajnego podatku (1418 r.) oraz został wyznaczony prokuratorem w procesie arcybiskupa Jana z Rygi i biskupa Jana z Brandenburgii¹³. Kanonię otmuchowską otrzymał przed 23 października 1406 r., gdy po raz pierwszy z tytułem kanonika wystąpił Zygfryd Fulschussil, zajmujący niższe miejsce w precedencji¹⁴. Jedywym poświadczonym faktem udziału w działalności korporacji jest udział w kapitułach generalnych w latach 1423 i 1426⁵. Rezydował we Wrocławiu, gdzie posiadał dom¹⁶. W ostatnich latach życia występował wraz z mansonarzem Janem Preussnerem w roli prokuratora ubogich scholarów szkoły katedralnej. Zmarł 28 stycznia 1430 r.¹⁷ Jego domownikiem był Jakub Czipsch¹⁸.

¹ Zeydenberg alias Tesner (AAW, sygn. SS. 15); Tesschner alias Sydenberg; MBV 7/2, nr 1192. Z tego względu J.A. Kopietz mylnie umieścił go dwukrotnie w spisie kanoników (Kopietz I, nr 31, s. 157; nr 35, s. 157-158).

² C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Gründung (1288) bis 1456*, Breslau 1937, nr 155, s. 138.

³ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 339, s. 363.

⁴ KUCHENDORF, *dz. cyt.*, nr 155, s. 138.

⁵ SCHLNDLER, *dz. cyt.*, nr 339, s. 363.

⁶ AAW, sygn. QQ. 36.

⁷ AAW, sygn.: BB. 54,0. 57; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 339, s. 363.

⁸ AAW, sygn.: SS. 14; SS. 15; RG 4/1, szp. 585; MBV 7/2, nr 1192, 1368, 1411; AAW, sygn. GG. 17.

⁹ Jako kanonik brzeski wystąpił 16 grudnia 1412 r. i 2 lutego 1414 r., a 10 marca 1418 r. był pełnomocnikiem kolegiaty Św. Jadwigi; G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 99.

¹⁰ MBV 7/2, nr 1192; H. GERLIC, *Kapitula głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, s. 212. KUCHENDORF, (*dz. cyt.*, nr 155, s. 138) i BERNHOFEN, (*dz. cyt.*, nr 99, s. 102) błędnie przypisali mu posiadanie prebendy w kolegiacie w Głogówku.

¹¹ Prowizję otrzymał 13 kwietnia 1424 r., MBV 7/2, nr 1192.

¹² RG 4/3, szp. 2988-2989.

¹³ SCHLNDLER, *dz. cyt.*, nr 339, s. 336; 22 października 1418 r.; AAW, Dok.chron.

¹⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 275.

¹⁵ Kopietz I, nr 31, s. 157; nr 35, s. 158.

¹⁶ 28 marca 1416 r.; AAW, sygn. O. 57.

¹⁷ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, s. 407.

¹⁸ 28 marca 1416 r.; AAW, sygn. O. 57.

92. Teycher Jan

Pochodził z diecezji praskiej¹. W 1454 r. jest poświadczony jego spór z Marcinem Puchlerem o parafię Altmühldorf w diecezji salzburskiej². Cztery lata później przed Stolicą Apostolską toczył spór z Marcinem Obempergerem o parafię w Reischach w tejże diecezji, zwolnioną po śmierci Erazma Prunba³. Był bliskim współpracownikiem Henryka Rorawa, który na jego rzecz zrezygnował z altarii przy ołtarzu Bożego Ciała w Nysie i kustodii otmuchowskiej. 13 stycznia 1461 r. otrzymał papieską prowizję zatwierdzającą go na obu prebendach, ale nie wiadomo czy wszedł w ich posiadanie⁴. Już 28 lipca 1465 r. jako kustosz w kolegiacie Św. Mikołaja potwierdzony jest Jan Korbicz Teycher przebywał wówczas w Rzymie, gdzie wzmiankowany jest jeszcze w końcu lat 60-tych XV w.⁶

¹ RG 7, nr 1870; RG 8, nr 1966.

² RG 6, nr 3656.

³ RG 7, nr 1870.

⁴ RG 8, nr 1966.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 755.

⁶ J. ERSIL, J. PRAZAK (opr.), *Archivprazke metropolitnl kapituly*, t. II: *Katalog listin a listu z let 1420-1561*, Praha 1986, nr 247.

93. Tschanstewicz Mikołaj

Najpewniej pochodził z rycerskiego rodu osiadłego w okolicach Paczkowa. W 1449 r. poświadczona jest para małżeńska Anna i Bernard Tschanstewicz, którzy byli właścicielami Gościc¹. Następnie wieś ta przeszła w posiadanie Jana Tschanstewicza². Ponadto w rękach Tschanstewiczów znajdowała się połowa wójtostwa dziedzicznego Paczkowa, którą przed 1449 r. sprzedali Mikołajowi Krelkerowi¹. Nie można jednak całkowicie wykluczyć pochodzenia mieszczańskiego Mikołaja. Jego bliskim krewnym był na pewno Bernard, którego wymienił wśród wykonawców testamentu, a pokrewieństwo mogło go także łączyć z Łukaszem Tschanstewiczem, franciszkaninem w Nysie (1448 r.)⁴. Występował z tytułem magistra⁵, ale brak danych odnośnie miejsca i czasu jego studiów. W początkach działalności był rektorem szkoły kolegiackiej i wyjątkowo zatrzymał tę funkcję nawet po wejściu do korporacji⁶. Jego pierwszą prebendą była mansjonaria otmuchowska, z której zrezygnował zapewne w związku z objęciem kanonii ok. 1447 r. Może dzięki wykształceniu uniwersyteckiemu otrzymał pierwszą kanonię, połączoną z funkcją kaznodziei niemieckiego⁷. Uczestniczył w kapitułach generalnych w: 1447, 1448, 1455, 1456, 1460 r.⁸ i niewątpliwie rezydował wówczas w Nysie. W latach 1452-1473 zarządzał dobrami kapituły i przewodniczył ławie w kolegiackiej wsi Jędrzychowie⁹. Przed 10 marca 1463 r. uzyskał altanę przy ołtarzu św. Trójcy w Paczkowie¹⁰. W testamencie zapisał Dorocie, córce Jakuba Heinczke z Gierałcic dożywotnio 2 grzywny czynszu. Po

jej śmierci czynsz miał zostać przekazany konwentowi bożogrobców w Nysie na jego anniwersarz¹¹. Ponadto przekazał 400 florenów węgierskich na zakup czynszu na dwie fundacje ołtarzowe: w kościele Św. Jakuba w Nysie, gdzie miał być pochowany¹² oraz w Ziębicach, gdzie się urodził¹³. Wykonawcami testamentu wyznaczył kanonika otmuchowskiego Marcina Lessnera, Bernarda Tschanstewicza i Jana z Toszku¹⁴. Zmarł przed 21 października 1475 r., gdy jego kanonię objął Michał Blorok¹⁵.

¹ 28 września 1449 r.; APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 56.

² *Tamże*, sygn. 57.

³ *Tamże*, sygn.: 66, 70; AAW, Dok.PPacz. 28 X 1444; 23 VII 1447.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 704.

⁵ Registrum II, s. 116, 228; APOp, ZK 40, s. 36.

⁶ Registrum II, s. 265.

⁷ Registrum III, s. 38; Kopietz I, nr 41, s. 159.

⁸ APOp, ZK 40, s. 36—43.

⁹ Kopietz I, nr 41, s. 159; APWr, Rep. 103, sygn. 205; APOp, ZK 45, s. 73, 79; APWr, Rep. 102, sygn. 750; Registrum I, k. 17r.

¹⁰ AAW, Dok.PPacz.

¹¹ 15 kwietnia 1463 r.; APWr, Rep. 103, sygn. 213.

¹² Zgodnie z wolą testatora zostało ufundowane 2 ministerium przy ołtarzu NMP, świętych: Bartłomieja, wszystkich Apostołów, Trzech Króli, Wawrzyńca, Wincentego, Ambrożego, Augustyna, Jerzego, Bernarda, Urszuli, Małgorzaty, Katarzyny, Lucji, Apolonii, Jadwigi i Elżbiety, a jego pierwszym altarystą został Bartłomiej Reysigk; AAW, sygn. II b 3, k. 86r.

¹³ G. BAUCH, *Geschichte des Breslauer Schulwesens vorder Reformation*, CDS 25, Breslau 1904, s. 180.

¹⁴ AAW, sygn. II b 3, k. 86r-86v.

¹⁵ Kopietz I, nr 41, s. 159.

s. Tylona Jan -> zob. Slewicz J.

94. z Vidnavy Mikołaj (de Weydenaw)

Pochodził niewątpliwie z rodziny mieszczańskiej z Vidnavy, nie jest jednak tożsamy z kanonikiem Mikołajem Sweydniczem. Występował jako *Molendinatoris de Weydnaw*¹ co wskazuje na pochodzenie z rodziny tamtejszych młynarzy. Mógł być synem Mikołaja Molendinatora i jego żony Elżbiety (pośw. 1380 r.)² albo Jana Molendinatora, który w 1390 r. sprzedał 1/2 grzywny ze swego domu na rynku prepozytowi otmuchowskiemu³. Karierę rozpoczął w 1418 r. jako notariusz publiczny w otoczeniu biskupa Konrada⁴. W kancelarii biskupiej pracował przynajmniej do 1428 r.⁵ i bez wątpienia związkom z biskupem zawdzięczał kolejne prebendy. Przed 13 lutego 1424 r. został kanonikiem otmuchowskim⁶ i do 1427 r. często występował z tym tytułem⁷. Nie rezydował jednak w Otmuchowie i nie uczestniczył nawet w do rocznych kapitułach generalnych. Towarzysząc biskupowi w objazdach zjawiał się tylko okazyjnie wraz z dworem Konrada. 19 lutego 1429 r. wystąpił jako kanonik

katedralny⁸, ale mimo iż posiadał dom we Wrocławiu⁹, także na posiedzeniach kapituły wrocławskiej zjawiał się nieregularnie¹⁰. W ostatnich latach życia najczęściej przebywał w Brzegu, gdzie przed 27 czerwca 1436 r. został dziekanem w kolegiacie Św. Jadwigi". Zmarł przed 26 marca 1440 r.¹²

¹ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940. s. 220; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 210, s. 414.

²NLgb, nr 1088.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 97.

⁴ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 220; np. 12 czerwca 1418 r. (AAW, Dok.chron.); 1 października 1418 r. (AAW, Dok.PZąb.); 22 sierpnia 1419 r. (UBLieg, nr 512); 12 czerwca 1424 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 590); 18 maja 1426 r. (*tamże*, sygn. 618) i in.

⁵ 22 kwietnia 1428 r.; APWr, Rep. 132a: Kluczbork, sygn. 35.

⁶ APWr, Rep. 132a: Chojnów, sygn. 98.

⁷ M.in.: CDS 28, nr 296; CDS 24, nr 66, s. 175; AAW, Dok.PNam. 14 I 1426; APWr, Rep 111, sygn. 45; AAW, Dok.WikKat. 24 X 1426; 29 stycznia 1427 r. (AAW, Dok.chron. 29 I 1427).

⁸ DOLA, *dz. cyt.*, nr 210, s. 414.

⁹29 lipca 1436 r.; CDS 9, nr 883.

¹⁰ DOLA, *dz. cyt.*, nr 210, s. 414.

¹¹G.BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 117, s. 111-112. Jako dziekan brzeski wystąpił także: 26 maja 1437 r. (AAW, sygn. III b 1 a, k. 217r); 7 stycznia 1439 r. (CDS 24, nr 70, s. 176).

¹² DOLA, *dz. cyt.*, nr 210, s. 414.

95. Wayner Andrzej

Występował także jako Wagner lub Weiner i pochodził z mieszczańskiej rodziny z Namysłowa. Do końca życia utrzymywał związki z rodzinnym miastem, w testamencie zapisał czynsz na odprawianie anniwersarza w kościele parafialnym w Namysłowie¹. Jego ojcem bądź krewnym był zapewne Jan Wayner — rajca namysłowski w latach 1417 i 1419². Studiował w Lipsku, gdzie zdobywał kolejne stopnie naukowe: magistra sztuk wyzwolonych i bakałarza teologii³ oraz przypuszczalnie doktora, którym później się tytułował⁴. W latach 1440-1455 wykładał na lipskim uniwersytecie, a w 1448 r. wybrano go tam rektorem. W 1444 r. ufundował stypendium altaryjne przy ołtarzu św. Jadwigi w kolegiacie głogowskiej w wysokości 6 grzywien i sam został jego pierwszym altarystą⁵. Kolejną prebendą była kanonia legnicka, którą uzyskał przed 16 lipca 1445 r. Od 1451 r. był kanonikiem katedralnym we Wrocławiu i tam też rezydował⁶. W latach 1459-1490 miał prałaturę kanclerza w kapitule⁷, a z określenia go *lerer yn der heiligen schrift* można wnosić, że prowadził zajęcia w szkole przykatedralnej. Oprócz tego nadzorował budowę portalu katedry (1465-1467), a od 1479 r. sprawował zarząd szpitala dla scholarów. Odgrywał również istotną rolę w życiu politycznym i kościelnym diecezji wrocławskiej. Wraz z kanonikiem Piotrem Wartenbergiem posłował do króla Jerzego, a w latach 1461 i 1465

był współadministratorem diecezji⁹. Dwukrotnie został wybrany do wygłoszenia kazania rozpoczynającego synod diecezjalny¹⁰. Od 1468 r. przez 14 lat pełnił funkcję kolektora świętopietrza na Śląsku". W 1463 r. został nagrodzony przez biskupa nadaniem wsi Biskupice Oławskie¹². Kanonikiem otmuchowskim został przed 1467 r., gdy wymieniono go w wykazie dystrybucji¹³. Zajmował stallę w lewym chórze między Mikołajem Sculteti a Andrzejem Ruperti¹⁴. Poświadczono jest jego uczestnictwo tylko w jednej kapitule otmuchowskiej — w 1479 r.¹⁵ Nie rezydował w Otmuchowie i na ogół rzadko opuszczał Wrocław. Po 1484 r. nie udzielał się w życiu publicznym ani w działalności kapituły. Zmarł 2 lutego 1490 r.¹⁶

¹ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 204, s. 411-412.

² APOp, Akta miasta Namysłowa, sygn.: 83, 84, 87, 93.

³ DOLA, *dz. cyt.*, nr 204, s. 411-412.

⁴ Kopietz I, nr 57, s. 162.

⁵ AAW, sygn. IV b 7.

⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 204, s. 411-412.

⁷ *Tamże-*, 24 grudnia 1461 r. (Kopietz I, nr 57, s. 162); 27 stycznia 1472 r. (APWr, Rep. 31, sygn. 1; RG 8, nr 196).

⁸ APWr, Rep. 31, sygn. 1.

⁹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 204, s. 412; R. VÖLKEL, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegialkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse" 42(1938), s. 211.

¹⁰ DOLA, *dz. cyt.*, nr 204, s. 412.

¹¹ J. DRABINA, *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do politycznych wydarzeń lat 1453-1471*, SSHT 2 (1969), s. 195.

¹² AAW, sygn. EE. 19.

¹³ APOp, ZK 41, s. 44.

¹⁴ Stat.Niss., k. 10r.

¹⁵ VÖLKEL, art. *cyt.*, s. 211.

¹⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 204, s. 412.

96. Wenke Mikołaj

Był synem Mikołaja Wenke, notariusza miejskiego w Nysie w latach 1360-1399. Jego brat Achacy został altarystą nyskim i kantorem w kolegiacie legnickiej². Najprawdopodobniej stryjem Mikołaja był Jakub Wenke, rajca nyski w 1354 r.³ Rodzina była dobrze sytuowana — Mikołaj posiadał kram w Nysie i folwark w należącym do Fulschussilów Głębinowie⁴. W 1407 r. wpisał się na uniwersytet prawniczy w Pradze⁵, podobnie jak w 1396 r. jego brat Achacy⁶. Studia ukończył w 1409 r. z tytułem magistra. Dodatkowo w 1422 r. zapisał się na uniwersytet w Wiedniu, ale nie zdobył już wyższego stopnia⁷. Jeszcze przed wyjazdem do Pragi pojawił się w otoczeniu prepozyta otmuchowskiego Andrzeja Fulschussila⁸ i może dzięki tym związkom otrzymał około 1412 r. mansjonarię w kolegiacie⁹. Po powrocie ze studiów wystę-

powoł wśród adwokatów wrocławskiego konsystorza¹⁰, a 1412 r. jest wzmiankowany jako notariusz na dworze biskupa Waclawa". Wkrótce otrzymał nominację na urząd audytora sądu biskupiego w Otmuchowie, który sprawował w latach 1410/12-1420¹². W tym czasie zgromadził szereg prebend — przed 9 maja 1413 r. został kanonikiem otmuchowskim¹³, a po śmierci prepozyta Andrzeja w 1417 r. biskup wyznaczył go jego następcą¹⁴. Ponadto przed 1414 r. otrzymał kanonię w kolegiacie opolskiej¹⁵, a od 2 stycznia 1414 r. występował jako pleban w Ząbkowicach Śląskich¹⁶. Z parafii zrezygnował przed 5 grudnia 1417 r. na rzecz Materny Nympe, objął natomiast ołtarz Bożego Ciała w Ząbkowicach, który przekazał mu brat Achacy¹⁷. Przed 15 stycznia 1418 r. został kanonikiem legnickim i altarystą w kościele Marii Magdaleny we Wrocławiu¹⁸. Należał do zaufanych biskupa Waclawa i był świadkiem wydania jego testamentu¹⁹. Równie dobre kontakty nawiązał z jego następcą Konradem, przy którym także występował jako notariusz²⁰ i którego reprezentował na soborze w Bazylei²¹. 15 stycznia 1418 r. uzyskał prowizję na kanonię w kapitule katedralnej²², którą ostatecznie objął poprzez zamianę swojej kanonii opolskiej z Mikołajem Vordis²³. W 1418 r. reprezentował kapitułę otmuchowską na synodzie diecezjalnym zwołanym przez biskupa Konrada²⁴. W 1427 r. wystąpił jako sędzia papieski w sporze Grzegorza z Wołowa i Jana z Gniezna²⁵. Zwieńczeniem jego kariery był udział w soborze bazylejskim. Był on na nim przedstawicielem biskupa Konrada oraz biskupa lubuskiego²⁶. We wrześniu 1432 r. został wybrany do delegacji mającej przedstawić postanowienia soboru Władysławowi Jagielle²⁷, natomiast w listopadzie 1433 r. wyznaczono go posłem soboru do Saksonii i Magdeburga²⁸. Z chwilą objęcia kanonii wrocławskiej okresy jego nieobecności w Otmuchowie były dłuższe, jednak wcześniej można mówić o niemal pełnej rezydencji. Nie uczestniczył w kapitułach generalnych w: 1419, 1421, 1423 r. i ponownie rzadko zjawiał w latach trzydziestych. Za czasów jego prepozytury przyjęto zrównanie uposażenia prałatur do 20 grzywien²⁹. Często odwiedzał rodziną Nysę, gdzie przebywał jego brat Achacy. Wspólnie przekazali 20 grzywien czynszu na fundację ołtarza 10 tysięcy męczenników w kościele Św. Jakuba³⁰, a w 1417 r. utworzyli hospicjum dla ubogich panien i wdów. Na rzecz tej ostatniej fundacji oddali zapewne odziedziczony po ojcu dom na ulicy Brackiej między domami Jana Wilhelma i Wincentego Reychembacha³¹. Mikołaj posiadał również dom w rynku koło rodziny Ruckenstog³². Ostatni raz jest poświadczony jest 3 czerwca 1434 r. Wkrótce zapewne zmarł, gdyż od 23 lipca 1435 r. jako prepozyt otmuchowski występuje Gabriel Speil³³. Wykonawcami testamentu Mikołaja i jego brata Achacego był kanonik otmuchowski Jan Pistoris i altaryści nyscy: Łukasz Nyrnheim i Jan Kunil³⁴. Posługiwał się małą pieczęcią z napisem w otoku: S. Nicolai Wenken³³.

¹ 6 lutego 1360 r. (RegŚl V nr 62); 29 września 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 165). Zmarł przed 12 lutego 1401 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 185).

² Jako altarysta ołtarza NMP, świętych: Jana Chrzciciela, Jana Ewangelisty i Katarzyny w kościele Św. Jakuba występował od 13 lutego 1399 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 153). Przed 1 stycz-

- nia 1418 r. otrzymał kantorę legnicką, a ponadto posiadał wikariat w katedrze (12 lutego 1401 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 185) i altanę w Ząbkowicach Śląskich (7 października 1407 r.; AAW, Dok.PZąb.). A. Weitzel błędnie przypisał mu wikariat w kolegiacie głogóweckiej (19 grudnia 1405 r.; A. WELTZEL, *Das Kollegialslift zum hl. Bartolomaus in Ober-Glogau*, ZfGS 3011896], s. 175). W rzeczywistości wystąpił wówczas w testacji jako altarysta nyski (CDS 33, nr 16, s. 146).
- ³ CDS 36, nr 27; RegŚl 2, nr 988.
- ⁴ 15 września 1378 r. (NLgb, nr 844); 12 lutego 1401 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 185).
- ⁵ *Album seu matriculae facultatis iuridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 ad annum 1418*, w: *Monumenta Historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*, t. II, cz. I, Pragae 1834, s. 115; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 209, s. 413-414.
- ⁶ *Album seu matricula*, s. 107; F. GOTTSCHALK, *Oberschlesier aufden Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 75.
- ⁷ DOLA, *dz. cyt.*, nr 209, s. 413-414.
- ⁸ 10 maja 1406 r.; APWr, Rep. 102, sygn.; 273, 274.
- ⁹ 18 stycznia 1412 r.; *tamże*, sygn. 364.
- ¹⁰ APWr, Rep. 76, sygn. 148.
- ¹¹ 21 marca 1412 r. (AAW, sygn. SS. 3); 24 maja 1412 r. (APWr, Rep. 132a: Strzelin, sygn. 42).
- ¹² Jego poprzednik Jan z Namysłowa wystąpił jeszcze 17 grudnia 1409 r. (AAW sygn. X. 29). Wenke jako audytor pojawia się od 23 maja 1412 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 403) i jest poświęcony do 10 listopada 1420 r. (AAW, IV b 7, k. 13v; DOLA, *dz. cyt.*, nr 209, s. 414). Wzmiankowany przez A. Weltzla już 3 stycznia 1420 r. w tej funkcji Henryk Roli (WELTZEL, *art. cyt.*, s. 176) był audytorem w innym okręgu (por. DOLA, *dz. cyt.*, s. 197).
- ¹³ AAW, Dok.chron.
- ¹⁴ Pierwszy raz jako prepozyt wystąpił 15 sierpnia 1417 r.; Kopietz III, s. 105.
- ¹⁵ DOLA, *dz. cyt.*, nr 209, s. 413-414. Brak biogramu u D. Veldtrupa.
- ¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 414. Prowizję Jana XXIII na parafię zwolnioną po śmierci Jana Fawlbucka otrzymał 9 marca 1414 r.; RG 3, szp. 295; MBV 6, nr 924.
- ¹⁷ RG 4/3, szp. 3023.
- ¹⁸ *Tamże*-, MBV 7/1, nr 179.
- ¹⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 520.
- ²⁰ 31 lipca 1418 r. (CDS 24, nr 61, s. 174); 17 maja 1419 r. (CDS 9, nr 817).
- ²¹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 209, s. 414.
- ²² RG 4/3, szp. 3023.
- ²³ *Tamże*-, MBV 7/1, nr 767, 768, 884, 885, 917; DOLA, *dz. cyt.*, nr 209, s. 414.
- ²⁴ *Nicolaus Wenke prepositus ecclesie sancti Nicolai Othmuchiensis pro se ipso et nomine omnium et singulorum prelatorum, canonicorum et capituli eiusdem ecclesie sancti Nicolai Othmuchiensis*-, *Concilia Poloniae* 10, s. 398. Mikołaj Wenke uczestniczył w synodzie również jako kanonik wrocławski.
- ²⁵ AAW, sygn. PP. 14; W. URBAN, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1959, s. 162.
- ²⁶ W. MARSCHALL, *Schlesier aufdem Konzil von Konstanz (1414-1418)*, w : G. ADRIÁNYI, J. GOTTSCHALK (red.), *Festschrift für Bernhard Stasiewski. Beiträge zur ostdeutschen und osteuropäischen Kirchengeschichte*, Köln 1975, s. 307; J. DRABLNA, *Śląskie środowiska intelektualne wobec idei koncyliaryzmu*, Euh 30 (1986), s. 41.
- ²⁷ 22 września 1432 r.; BP 5, nr 1354.
- ²⁸ MARSCHALL, *an. cyt.*, s. 307; J. DRABINA, *Kontakty Wrocławia z Rzymem W latach 1409-1517*, Wrocław 1981, s. 32.
- ²⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 616.
- ³⁰ 20 listopada 1415 r.; *tamże*, sygn. 467.
- ³¹ 7 stycznia 1417 r.; *tamże*, sygn.: 496, 552, 555.

³² APOp, ZK 45, s. 6, s. 10.

³³ APOp, ZK 39, s. 80: DOLA. *dz. cyt.*, nr 209, s. 414.

³⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 679; APOp, ZK 45, s. 40.

³⁵ 2 marca 1418 r.; CDS 1, nr XCV.

97. z Ząbkowic Śląskich Leonard (de Franckensteyn)

Syn Piotra de Franckensteyn, mieszczanina wrocławskiego, adwokata konsystorza we Wrocławiu w latach 1361-1375¹. Niewątpliwie jego krewnym był kanonik wrocławski Jan syn Berwika z Ząbkowic Śląskich², który zapisał mu wszystkie swoje dobra w wsiach Jędrzejów, Wójtowice, Gułów, Kowalów, Brożec i Jutrzyzna³. W 1383 r. wspólnie ufundowali 2 i 3 ministerium przy ołtarzu świętych: Bartłomieja, Katarzyny i Małgorzaty w katedrze wrocławskiej⁴. Do rodziny mógł należeć także Mikołaj syn Pawła Berwika z Ząbkowic, pisarz starosty w Dzierżoniowie, a także Fryczek Berwici mieszczanin ząbkowicki⁵. Występował z tytułem magistra, ale nie jest znane ani miejsce, ani czas jego studiów. Miał uprawnienia notariusza publicznego i karierę rozpoczął od funkcji notariusza konsystorza (1373 r.) i notariusza kapituły wrocławskiej (1376 r.)⁶. W latach 1374-1377 występował jako adwokat w konsystorzu⁷. Od 1377 r. poświadczony jest jako mansjonarz i altarysta w katedrze Św. Jana⁸. Około 1382 r. przeszedł do kancelarii biskupa Waclawa⁹. Wbrew ustaleniom G. Schindlera nie posiadał kanonii w Opolu, wikariatu w katedrze, ani parafii w Pakosławicach¹⁰. Przed 18 czerwca 1388 r. został natomiast kanonikiem głogowskim". Kanonię głogowską zamienił z kardynałem Franciszkiem Carbonim na kanonię w katedrze, na której po raz pierwszy pojawił się 5 lutego 1399 r.¹² Oprócz dochodów z prebendy kanonickiej otrzymał dom i ogród przy kaplicy Św. Marcina na Ostrowie Tumskim¹³. Przed 7 marca 1402 r. objął prepozyturę w katedrze, którą zatrzymał do śmierci¹⁴. Miał wysoką pozycję na dworze biskupa, który już w 1391 r. wyznaczył go jednym z zarządców biskupstwa na czas swojej nieobecności, a na przełomie 1401/02 r. przekazał mu urząd oficjała¹⁵. Związki Leonarda z duchowieństwem otmuchowskim można prześledzić od 1386 r., gdy wraz z przyszłym kanonikiem Ulrykiem ze Spiry sporządził dokument o zakupie czynszów przez Bertolda Fulschussila¹⁶. Razem z kanonikiem w Otmuchowie Mikołajem Seckilem był wykonawcą testamentu jego krewnego Jana Seckila, dziekana otmuchowskiego¹⁷, a później wraz z Ulrykiem ze Spiry i Franciszkiem Seckilem samego Mikołaja Seckila¹⁸. Jako kanonik otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 28 czerwca 1397 r.¹⁹ i uczestniczył także w kapitule generalnej w 1398 r.²⁰ Po objęciu kanonii katedralnej rezydował we Wrocławiu i nie przyjeżdżał do Otmuchowa nawet na doroczne kapituły generalne²¹. Nie jest wykluczone, że zrezygnował z kanonii. Zmarł przed 13 marca 1411 r.²² Bardzo liczna była grupa jego domowników, z których znani są: Maciej z Domaniowa²³, Paszko zwany Polak, Stanisław z Byczyny²⁴, Franciszek z Krosna i Michał z Tyńca²⁵. Jako oficjał posługiwał się dwoma typami pieczęci. Pierwszy

miał kształt okrągły i przedstawiał w górnej części półpostać biskupa z pastorałem, a w dolnej czytającego kleryka²⁶. Później Leonard posługiwał się przede wszystkim ostroowalną pieczęcią z wyobrażeniem półpostaci św. Jana Chrzciciela z barankiem umieszczonej ponad murem z orantem klęczącym w bramie. Legenda w otoku brzmiała: S. LEONARDI DE FRANKINSTEIN PREPOSITI ET OFFICIALIS WRATISLWIENSIS²⁷.

- ¹ G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 102, s. 220.
- ² *Tamże*, nr 101, s. 219-220. Był on także kanonikiem we wrocławskiej kolegiacie Św. Krzyża (C. KUCHENDORF, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Gründung [1288] bis 1456*, Breslau 1937, s. 68-68) oraz dziekanem głogowskim w latach 1359-1389 (H. GERLIC, *Kapitula głogowska U- dobie piastowskiej i jagiellońskiej 11120-1526*), Gliwice 1993, nr 181, s. 250).
- ³ AAW, sygn. V 24
- ⁴ 2 marca 1383 r.; AAW, Dok.chron.
- ⁵ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 210. Żona Friczka Małgorzata należała później do rodziny klasztoru w Kamieńcu; NehrKamenz, s. 316.
- ⁶ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 200. Jako notariusz kapituły występuje jeszcze 13 listopada 1391 r., SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 220.
- ⁷ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 200.
- ⁸ Jako altarysta jest poświadczony do 17 stycznia 1386 r.; SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 220.
- ⁹ 6 czerwca 1382 r.; APWr, Rep 111, sygn. 13.
- ¹⁰ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 221. Za nim GERLIC, *dz. cyt.*, nr 213, s. 259. G. Schindler błędnie utożsamia z nim Leonarda, kanonika opolskiego, wikariusza katedralnego i plebana w Pakosławicach. Tymczasem tenże w 1386 r. wspomniany jest jako ciężko chory (APWr, Rep. 102, sygn. 72; Stat.Niss., k. 4v) i zmarł zapewne przed 1389 r., gdy potwierdzony jego następca na parafii pakosławickiej — Mikołaj (APWr, Rep. 102, sygn. 88). G. Schindler mylnie też przypisał Leonardowi z Ząbkowic Śląskich posiadanie kanonii w kolegiacie opolskiej w 1400 r., gdyż w dokumencie na który się powołał, Leonard został nazwany kanonikiem wrocławskim i otmuchowskim (AAW, Dok.WikKat. 13 V 1400).
- ¹¹ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 221; GERLIC, *dz. cyt.*, nr 213, s. 259.
- ¹² SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 221. Zamiana jest potwierdzona 12 grudnia 1398 r. (MBV 5, nr 1395), ale jeszcze 28 stycznia 1399 r. (AAW, Dok.PmGłog.) występuje jako kanonik głogowski.
- ¹³ AAW, sygn. A. 15; A. ŻUREK, *Wrocławska kaplica Św. Marcina w średniowieczu*, Wrocław 1996, s. 83.
- ¹⁴ SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 221; ostatni raz jako prepozyt wystąpił 17 października 1410 r.; APWr, Rep. 66, sygn. 386.
- ¹⁵ Po raz pierwszy w tej funkcji wystąpił 26 lutego 1402 r. (APWr, Rep. 67, sygn. 736); poprzedni oficjał, Jerzy Fulschussil wystawił dokument jeszcze 10 czerwca 1401 r. (AAW, Dok.WikKat.) Leonard sprawował urząd do końca 1410 r. (APWr, Rep. 76, sygn. 148).
- ¹⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 72.
- ¹⁷ *Tamże*, sygn. 140.
- ¹⁸ 13 maja 1400 r.; AAW, Dok.WikKat.
- ¹⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 140; później 31 marca 1398 r.; AAW, Dok.chron.
- ²⁰ CDS 36, nr 80.
- ²¹ Np. w 1404 r. był w tym czasie we Wrocławiu; 9 maja 1404 r.; AAW, Dok.chron.
- ²² SCHINDLER, *dz. cyt.*, nr 102, s. 221.
- ²³ 7 marca 1402 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 199); 5 marca 1404 r. (AAW, sygn. T. 30); 12 stycznia 1406 r. (AAW, Dok.chron.).

²⁴ AAW, Dok.WikKat. 16X1 1405.

²⁵ AAW, sygn. SS. 16. Paszko może być identyczny z Pawiem z Niemodlina; APWr, Rep. 63, sygn. 210.

²⁶ APWr. Rep. 102, sygn. 99; por. też L. SCHULTE, *Die Siegel der Stadt Neisse und das Breslauer Bistumwappen*, w: TENZE, *Kleine Schriften*, DQ 23, Breslau 1918, s. 41.

²⁷ APWr, Rep. 66, sygn.; 381, 386; APWr, Rep. 84, sygn. 117.

4, CHRONOLOGICZNY WYKAZ WIKARIUSZY I MANSJONARZY OTMUCHOWSKIM

4.1. *Curati*

Marcin Crispus 1411-1416

Zygmunt Rewsse 1420-1440

Marcin Bogusz przed 26 stycznia 1451 r.

Jan Stalny 1451-1474

4.2. Wicedziekani

Jan Seraphin 1397-1405

Piotr Tonner 1420-1427

4.3. Subkustosze

Piotr Pyka 1387-1417

Stefan 1423

Piotr de Waldow 1434-1446

Jan Steyner przed 1465

Bartłomiej Smolicz 1465-1483

4.4. Wikariusze

Piotr z Sycowa 1391

Piotr de Waldow 1391-1436

Konrad de Jencowicz 1391

Jan Sonnenberg 1398-1403

Mikołaj Reymberg 1400

Jan Briger 1403

Jakub z Ucieszkowa 1403-1408

Jan Sculteti 1404-1420

Tomasz Siffridi 1405-1420

Marcin Crispus 1405

Paweł Fryzę 1406

Bernhard z Ziębic 1410-1419

Michał 1410

Piotr Tonner 1410
Stefan z Nysy 1411
Mikołaj Olberndorff 1412
Mikołaj Bernhardi 1413-1416
Mikołaj Steyner 1413-1422
Stefan z Nowego Świętowa 1413-1418
Jan Jawyr 1413
Piotr z Opola 1414
Zygmunt 1414-1418
Jan Mały 1415
Piotr Kyndeler 1415-1431
Stefan de Carlów 1416
Mikołaj Sweydnicz 1417-1418
Jakub z Lipników 1418-1425
Wawrzyniec Gutkint 1420
Jerzy 1421/1422
Marcin Bogusz 1422
Jan Nennehannos 1423
Mikołaj Folland 1423-1424
Jan Juncfrawenani 1423
Mikołaj Lebneri 1424
Andrzej z Otmuchowa 1425-1429
Jakub Theolog 1426
Jakub Fedeler 1432-1437

4.5. Precentorzy

Piotr Henczil 1409
Mikołaj Czelder 1411-1415
Michał Beyer 1416
Jakub Eychholz 1416-1417 (*viceprecentor*)
Jan Tymonis 1417
Jan Hoff 1423
Henryk z Mikulovic 1431
Wawrzyniec Grunaw 1440-1442
Wincenty Blumenaw 1443-1445
Konrad Loss 1446-1455
Jan Reyntschke 1462-1478

4.6. Mansjonarze

Jan Royn 1386
Piotr Unruhe 1386

Jerzy z Oleśnicy 1386-1399
Jerzy Nail 1386-1405
Bartłomiej de Wyrbin 1397-1420
Witek z Markowie 1399-1402
Mikołaj Czulconis 1399
Marcin Obresek 1400-1413
Mikołaj Pawczman 1404-1405
Mikołaj Monch 1404
Henryk z Bematic 1405-1417
Piotr Ulman 1405-1447
Mikołaj Zeydenberg 1406-1418
Jan Briger 1407
Henryk Wolfilstejner 1411-1417
Mikołaj Wenke 1412
Andrzej Heyncze 1414—(1416)
Mikołaj Hartungi 1414-1416
Piotr Fossoris 1414-1415
Jakub de Hawgsdorff przed 5 stycznia 1415
Mikołaj 1415-1428
Henryk z Mikulovic 1416
Henryk Roli 1417
Paweł Fryzę 1417
Sylwester Bartkonis 1419-1469
Mikołaj Carolowitz 1424-1440
Jan Mochberg 1425
Łukasz Czelder 1425-1428/1432
Mikołaj Paczkovia 1433
Piotr Gleywicz 1442-1449
Piotr Curopas 1431-1447
Mikołaj Gnath 1431-1447
Jan Newisch 1431-1449
Paweł Currificis 1431-1447
Piotr de Waldow 1435
Jan Cliwan 1440
Mikołaj Janisch 1440
Mikołaj Tschanstewicz przed ok. 1448
Wolfram ok. 1448
Blekpauch ok. 1448
Jan Sellatori 1451
Bartłomiej Smolicz 1469-1483

5. BIOGRAMY WIKARIUSZY I MANSJONARZY W UKŁADZIE ALFABETYCZNYM

1. Bartkonis Sylwester

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Nysy¹. Posiadał uprawnienia notariusza publicznego i jako notariusz był czynny od 1419 r.² W latach 1423-1427 był określany mianem notariusza kapituły Św. Mikołaja, a być może, że sprawował tę funkcję do lat 30-tych XV w.³ Następnie przeniósł się do Wrocławia, gdzie podjął pracę w konsystorzu wrocławskim (1445-1452)⁴. Od 1419 r. występował jako mansjonarz otmuchowski⁵. Prebendę tę zachował do końca życia, gdyż w akcie inwestycji mansjonarza Bartłomieja Smolicza z 10 stycznia 1469 r. zostało wspomniane, że ten obejmuje ją po śmierci Sylwestra⁶. Z mansjonarią kumulował jeszcze altarię w nyskim kościele Św. Jakuba (1434 r.)⁷.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 180 i in.

² F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 231.

³ APWr, Rep. 102, sygn.: 574, 588; Registrum 1, s. 5r, 5v; APWr, Rep. 102, sygn.: 623, 625, 629, 631.

⁴ APWr, Rep. 132a: Dzierżoniów, sygn. 72; APJG, Akta miasta Bolesławca, sygn. 2; LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 231.

⁵ 4 lipca 1419 r.; CDS 36, nr 129.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 764.

⁷ *Tamże*, sygn. 655.

2. z Bernatic Henryk (de Bertoldisdorff)

Był synem Macieja z Bernatic, wsi w księstwie otmuchowsko-nyskim. Miał braci o imionach Janusz bądź Jakusz¹ i Bernard². Do nadania mu mansjonarii otmuchowskiej doszło przed 29 września 1405 r.³ W następnych latach jest wielokrotnie poświadczony w Otmuchowie, gdzie wraz z innymi duchownymi przeprowadzał transakcje majątkowe⁴. Ostatni raz wystąpił 4 lutego 1417 r.⁵

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 341; APOp, ZK 44, s. 268.

² APWr, Rep. 102, sygn. 351.

³ *Tamże*, sygn. 256.

⁴ APOp, ZK 44, s. 254, 263, 265, 280; APWr, Rep. 102, sygn.: 256, 364, 415, 417.

⁵ APOp, ZK 44, s. 280.

3. Bernhardi Mikołaj (de Wydna)

Pochodził ze wsi Widna. Mógł być tożsamy z poświadczonym w tym samym okresie wikariuszem Mikołajem Steynerem. Jako wikariusz otmuchowski występował od 3 maja 1413 r.¹ do 28 kwietnia 1416 r.² Z wikariatem kumulował altarię przy ołtarzu

NMP w Otmuchowie, co potwierdzają dyplomy z 17 stycznia 1415 r. i 29 września 1415 r.³

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 391.

² AAW, sygn. 1 A 1 b.

³ APOp. ZK 44, s. 259, 266.

Beyer Michał -> Biogramy prałatów i kanoników

4. Bogusz Marcin

Jako wikariusz otmuchowski kupił 7 maja 1422 r. pół grzywny rocznego czynszu od Mikosza Wilhelmi¹. Po 1440 r. został *curatusem* w Otmuchowie, obejmując tą godność po -> Zygmuncie Rewsse². Zmarł przed 26 stycznia 1451 r., gdy *curatusem* został -> Jan Stalny³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 557.

² AAW. Dok.PPacz. 12 IV 1440.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 714.

5. Blekpauch

Otrzymanie przez niego nadania mansjonarii otmuchowskiej poświadcza tylko nie-datowany zapis w księdze rachunkowej tego kolegium z ok. 1448 r.¹

¹ Registrum III, s. 31.

6. Blumenaw Wincenty

Po Wawrzyńcu Grunawie objął precentorię w kapitule Św. Mikołaja, którą posiadał w latach 1443-1445¹.

¹ Registrum III, s. 97, 101.

7. Briger Jan

Pochodził z Głogowa. W początkach swej działalności występował jako notariusz publiczny (1359 r.). W latach 1376-1384 wchodził w skład konsystorza wrocławskiego, gdzie sprawował funkcję adwokata¹. W księstwie otmuchowsko-nyskim jest

poświadczony w 1390 r. jako notariusz prokuratora Mikołaja Seckila². Od 1388 r. występował też jako pleban w Starym Lesie³, a 1393 r. wzmiankowany jest jako altarysta w kolegiacie Św. Krzyża we Wrocławiu⁴. 3 czerwca 1403 r. wystąpił z tytułem wikariusza w kolegiacie Św. Mikołaja⁵, jednak wkrótce musiał zamienić wikariat na mansjonarię, gdyż 9 kwietnia 1407 r. określono go mianem mansjonarza otmuchowskiego⁶. Zmarł przed 1421/22 r., gdy jego poświadczony jest odprawianie jego anniwersarza⁷.

¹F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 185.

² 8 lutego 1390 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 93), później 14 marca 1390 r. (*tamże*, sygn. 95); 20 września 1390 r. (*tamże*, sygn. 97).

³ 18 października 1388 r. (APWr, Rep. 76, sygn. 109); 8 maja 1391 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 99); 18 października 1392 r. (NLgb, nr 1368).

⁴ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 185.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 214.

⁶ CDS 36, nr 100.

⁷ Registrum II, s. 93.

8. de Carlow Stefan

O posiadaniu przez niego wikariatu w kolegiacie Św. Mikołaja świadczy tylko jedna wzmianka z dokumentu z 29 listopada 1416 r.¹

¹ APOp, ZK 44, s. 279.

9. Carolowitz Mikołaj

Pochodził zapewne z wsi Karłowice Wielkie bądź Karłowice Małe położonych koło Otmuchowa. Jako mansjonarz otmuchowski wystąpił pierwszy raz w dokumencie z 24 sierpnia 1424 r. wystawionym przez biskupa Wacława¹. Prebendę posiadał jeszcze w 1442 r.²

¹ APWr, Rep. 107, sygn. 117.

² Registrum III, s. 93.

10. Cliwan Jan

Jedyny dowód posiadania przez niego mansjonarii w Otmuchowie stanowi jego wystąpienie w testacji dokumentu z 12 czerwca 1440 r.¹

¹ AAW, Dok.PPacz. 12 VI 1440.

11. Crispus Marcin

Nieznanego pochodzenia. W gronie wikariuszy otmuchowskich poświadczony jest od 12 września 1405 r.¹ Przed 12 marca 1411 r. awansował na godność *curcitus* w kapitule Św. Mikołaja², którą sprawował przynajmniej do 18 czerwca 1416 r.³ Mógł ją pełnić jednak nawet do 1420 r., gdyż dopiero 21 czerwca 1420 r. wystąpił jego następca Zygmunt Rewsse.

¹ NUrK, nr 58.

² APWr, Rep. 102, sygn. 345.

³ AAW, Dok.KGlog. 18 VI 1416; CDS 33, nr 23, s. 148.

12. Curopas Piotr

Posiadanie przez niego mansjonarii w kapitule Św. Mikołaja poświadczają jedynie zapisy w księdze rachunkowej z lat 1431-1448¹.

¹ Registrum III, s. 31,88, 93,97, 101, 106, 112, 113.

13. Curificis Paweł

W latach 1431-1447 poświadczony jest jako jeden z mansjonarzy otmuchowskich. Nie rezydował przy kolegiacie¹.

¹ Registrum III, s. 88, 93, 97, 101, 106, 112, 113.

14. Czelder Łukasz

Był synem mieszczanina otmuchowskiego Sapiensa Czeldera i jego żony Ewy, stąd w dokumentach najczęściej poświadczony jest jako Łukasz syn Sapiensa. Jego ojciec wywodził się z Trzebnicy i początkowo występował jako kleryk¹. Po przeniesieniu się do Otmuchowa podjął tam pracę jako notariusz publiczny² oraz zatrudnił się w miejscowym konsystorzu³. Był jednym z najbogatszych mieszczan otmuchowskich i oprócz domu na rynku posiadał dobra w Nadziejowie o wartości 60 grzywien⁴. Jego bratem, a stryjem Łukasza był kanonik i prokurator otmuchowski -> Mikołaj Czelder. Drugim synem Sapiensa i bratem Łukasza był Sapiens, mieszczanin otmuchowski poświadczony w 1437 r.⁵ Łukasz został członkiem kolegium mansjonarzy przed 15 października 1425 r.⁶ Jako mansjonarz otmuchowski został również wymieniony na niedatowanym dokumencie wydanym ok. 1428-1432 r.⁷

¹ AAW, sygn. A. 18; M. SKRZYPCZYK, *Dzieje kościoła kolegiackiego Św. Idziego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem składu osobowego grupy kanonickiej kapituły do roku 1539*, Wrocław 2000 (mps pr. mgr), nr 6, s. 29.

²F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 230; APWr, Rep. 102, sygn.: 162, 164; 13 maja 1400 r. (AAW, Dok.WikKat.); 11 grudnia 1404 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 239).

³ APWr, Rep. 107, sygn. 97.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 633; APWr, Rep. 103, sygn. 191.

⁵ *Tamże*.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 180.

⁷ AAW, Dok.PPacz.

Czelder Mikołaj -> Biogramy prałatów i kanoników

15. Czulconis Mikołaj

Pochodził zapewne z Białej (Zülz) w księstwie opolskim. Jako mansjonarz otmuchowski wystąpił tylko 18 lipca 1399 r., jako świadek dokumentu wystawionego przez kapitułę Św. Mikołaja¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 162.

Eychholz Jakub Biogramy prałatów i kanoników

Fabri Zygmunt Rewsse Zygmunt

16. Fedeler Jakub

Jako wikariusz kolegiaty Św. Mikołaja poświadczony jest pierwszy raz w księdze rachunkowej kapituły z 1432/33 r.¹ Z zapisu wiadomo, że dzierżawił wówczas jeden z ogrodów przed miastem należący do korporacji. W latach trzydziestych sprawował funkcję prokuratora wikariuszy². Z wikariatem kumulował altarię w Nysie, którą objął przed lipcem 1437 r.³ Ostatni raz wystąpił 6 lipca 1437 r.⁴

¹ Registrom III, k. 2r.

² AAW, sygn. IV⁴ 16, s. 6.

³ APOp, ZK 45, s. 31.

⁴ *Tamże*.

17. Folland Mikołaj

Jego nazwisko zapisywano też w formie Phaland czy Voland¹. Wikariat w Otmuchowie objął przed 13 czerwca 1423 r.² W latach 30-tych XV w. został plebanem w in-

korporowanej do kapituły parafii w Wiązowie³. Zmarł zapewne przed 8 listopada 1444 r., gdy na parafię w Wiązowie został prezentowany kanonik Jakub Ketscher⁴.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 694; APWr, Rep. 107, sygn. 117.

² APWr, Rep. 102, sygn. 574.

³ Nie można określić dokładnego czasu objęcia przez Mikołaja tej prebendy. Wiadomo tylko, że uzyskał ją po śmierci Jana ze Smardzowa, plebana od września 1429 r.; Kopietz 1, nr 34, s. 157; K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wansen und des Wansener Haltes*, cz. 1, Ohlau 1927, s. 95.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 694.

18. Fossoris Piotr

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Bierutowa (de Bernstat). Miał uprawnienia notariusza publicznego i od 1410 r. poświadczony jest jako pracownik wrocławskiego konsystorza¹. W 1438 r. został mianowany wiceoficjałem². O jego przynależności do kolegium mansjonarzy w kolegiacie Św. Mikołaja świadczy tylko dwukrotne wystąpienie z tytułem mansjonarza otmuchowskiego w dokumentach z 11 listopada 1414 r. i 17 stycznia 1415 r.³ Być może był tożsamy z Piotrem Bemstad, subkustoszem katedralnym (1439-1440)⁴ i kanonikiem głogowskim (1445 r.)⁵.

¹ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 224.

² *Tamże*, s. 137.

³ APOp, ZK 44, s. 256, 259.

⁴ NUrK, nr 123; CDS 31, nr 87, s. 29; AAW, II b 1, k. 75r.

⁵ H. GERUC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 312, s. 285.

19. Fryzę Paweł

Nieznanego pochodzenia. Jako wikariusz otmuchowski znany jest tylko z dokumentu wydanego 21 kwietnia 1406 r. w Otmuchowie¹. W następnych latach zapewne zamienił wikariat na mansjonarię, gdyż 4 lutego 1417 r. wystąpił jako mansjonarz otmuchowski i wraz z innymi członkami tego kolegium -> Henrykiem z Bernatic,

Henrykiem Roilem i -> Mikołajem, plebanem w Kobieli kupił 2 grzywny rocznego czynszu².

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 270.

² APOp, ZK 44, s. 280.

20. Gleywicz Piotr

Przed 29 stycznia 1434 r. objął altarię przy ołtarzu Świętej Trójcy, NMP i świętych: Marii Magdaleny, Marty, Łazarza, Katarzyny i Agnieszki w nyskim kościele Św. Ja-

kuba¹. W tym samym roku poświadczony jest także jako pleban w Ratnowicach². To ostatnie beneficjum złożył jednak przed 29 stycznia 1435 r., gdy jako pleban ratnowicki wystąpił -> Piotr Sweider³. Przed 1444 r. objął uzyskał parafię w Radzиковicach, natomiast w cztery lata później tytułowany był archiprezbiterem nyskim⁴. Do grona mansjonarzy otmuchowskich wszedł przed 1431 r.⁵ Od 1438 r. poświadczony jest także jako jeden z prokuratorów kolegium mansjonarzy⁶. Ostatni raz wystąpił jako świadek dokumentu z 28 kwietnia 1462 r.⁷

¹ APOp, ZK 45, s. 12. Jako altarysta wzmiankowany jest jeszcze 27 czerwca 1451 r.; *tamże*, s. 57.

² 1 września 1434 r. (*tamże*, s. 15); 18 grudnia 1434 r. (*tamże*, s. 17).

³ *Tamże*, s. 17.

⁴ *Tamże*, s. 53.

⁵ Registrum III, s. 113.

⁶ Jako prokurator wystąpił także 21 listopada 1449 r., dokonując zakupu czynszu z domu rybaka nyskiego Jana Mutersona; AAW IV 18, k. 6v; APOp, ZK 45, s. 54.

⁷ *Tamże*, s. 80.

21. Gnath Mikołaj

Jako mansjonarz otmuchowski znany jest z wykazów dystrybucji z lat 1431-1447".

¹ Registrum III, s. 88, 93, 97, 101, 106, 112, 113.

22. Grunaw Wawrzyniec

Posiadanie przez niego precentorii otmuchowskiej poświadczą po raz pierwszy dokument z 11 kwietnia 1440 r., w którym wystąpił z tytułem precentora jako świadek sprzedaży czynszu altaryście nyskiemu Janowi Libingowi¹. Znany jest także z wykazów dystrybucji z lat 1440-1442². Już 1443 r. poświadczony jest jego następcą Wincenty Blumenaw³.

¹ APOp, ZK 45, s. 39.

² Registrum III, s. 88, 93, 112.

³ *Tamże*, s. 97.

23. Gutkint Wawrzyniec

O posiadaniu przez niego wikariatu w kolegiacie otmuchowskiej świadczy wystąpienie z tytułem wikariusza wśród świadków instrumentu notarialnego z 6 czerwca 1420 r.¹. W następnych latach brak o nim jakichkolwiek świadectw.

¹ AAW, sygn. A. 18.

24. Hartungi Mikołaj

Pochodził z miejscowości Calow, której nie udało się zidentyfikować. Być może był to Kałków w dystrykcie otmuchowskim, który jednak zapisywano jako Calców, Kalcow¹. Jako mansjonarz otmuchowski wystąpił po raz pierwszy 5 listopada 1413 r.² W sierpniu 1414 r. wraz z innym mansjonarzem -> Bartłojem z Wyrbin kupił 1 grzywnę czynszu od sołtysa Kłodoboku Jana Sneguli³. W 1416 r. pełnił prawdopodobnie funkcję prokuratora tego kolegium, gdyż wraz z Mikołajem, plebanem w Kobieli kupił na jego rzecz 1 grzywną czynszu⁴.

¹ Lib.fund. A. II. 166.

² SOA Jesenfk, Archiv fary Vidnava, sygn. 6.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 435. Razem z Bartłojem de Wyrbin dokonał jeszcze dwóch transakcji majątkowych 4 września 1414 r. (APOP, ZK 44, s. 254) i 6 maja 1415 r. (*tamże*, s. 262).

⁴ 7 grudnia 1416 r.; *tamże*, s. 279.

25. de Hawgsdorff Jakub

Pochodził prawdopodobnie z wsi Hukovice na południowym pograniczu księstwa otmuchowsko-nyskiego. Jediną wzmianką o posiadaniu przez niego mansjonarii otmuchowskiej jest zapis wykonania postanowień jego testamentu z 5 stycznia 1415 r. Egzekutor jego ostatniej woli Mikołaj Czelder zakupił zgodnie z jego życzeniem 1,5 grzywny czynszu na odprawianie jego anniwersarza w kolegiacie¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 441.

26. Henczil Piotr

Pochodził prawdopodobnie z rodziny mieszczańskiej z Nysy. Jego pierwszą prebendą była altana przy ołtarzu NMP, świętych Andrzeja i Łucji w nyskim kościele Św. Jakuba (1406 r.)¹. W 1408 r. przekazał 8 grzywien rocznego czynszu na uposażenie drugiego ministerium przy ołtarzu św. Marii Magdaleny w kaplicy Bożego Ciała przed Bramą Celną Nysy. Prawo patronatu nad nim miało po śmierci fundatora należeć do jego brata Pawła i jego potomków, a później do mistrzów nyskiego cechu piekarskiego². Krewnym Piotra był być może także kleryk Jakub Henczil z Pakosławic, który w 1424 r. odstąpił prawa patronatu nad ołtarzem Świętej Trójcy w kościele Św. Jakuba nyskiemu piekarzowi Piotrowi Henczilowi³. Piotr jest pierwszym znanym precentorem w kolegiacie Św. Mikołaja. Prebendę objął przed 29 września 1409 r. a złożył przed 29 maja 1411 r., gdy poświadczony jest jego następcą -> Mikołaj Czelder⁵.

¹ 7 kwietnia 1406 r. (NURk, nr 61); 29 września 1406 r. (CDS 36, nr 98).

² *Tamże*, nr 101.³ NUrK, nr 99.⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 313.⁵ *Tamże*, sygn. 351.

Heyncze Andrzej -> Biogramy prałatów i kanoników

27. Hoff Jan

Wywodził się z Otmuchowa i był wnukiem zamożnego mieszczanina Jana Smolko i jego żony Anny¹. Jego matka nosiła imię Małgorzata, a ojcem był prawdopodobnie mieszczanin Mikołaj Hoff (1404-1426)². Prebendę precentora w kolegiacie Św. Mikołaja objął po Janie Tymonis między 16 marca 1417 r., a 17 grudnia 1422 r.³ Zmarł, bądź zrezygnował z tego beneficjum przed 1431 r., gdy jako precentor poświadczony jest -> Henryk z Mikulovic⁴. Oprócz precentorii posiadał jeszcze mansjonarię we Wrocławiu⁵.

¹ SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 11.² APWr, Rep. 102, sygn.: 230, 595.³ SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 11. Jako precentor wystąpił też 13 czerwca 1423 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 574.⁴ Registrum III, s. 113.⁵ APOp, ZK 44, s. 289.

28. Janisch Mikołaj

Jako mansjonarz kolegiaty Św. Mikołaja wystąpił tylko raz poświadczając wraz z innym członkiem kolegium -> Janem Cliwanem dokument wydany w Otmuchowie 12 czerwca 1440 r.¹

¹ AAW, Dok.PPacz. 12 VI 1440.

29. Jawyr Jan

Nazwisko wskazywałoby na pochodzenie z rodziny mieszczańskiej z Jawora. Jego przynależność do grupy wikariuszy otmuchowskich poświadczą tylko dokument z 6 maja 1413 r., w którym wystąpił jako jeden ze świadków¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 392.

30. de Jencowicz Konrad

Z tytułem wikariusza kolegiaty Św. Mikołaja poświadczony jest jedynie w dokumencie z 8 maja 1391 r.¹ Zmarł przed 1421/22 r., gdy odnotowano odprawianie mszy rocznicowej za niego².

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 99.

² Registrum II, s. 95.

31. Jerzy

Jako wikariusz otmuchowski znany jest tylko z zapisu w księdze rachunkowej kapituły z przełomu 1422/1423¹.

¹ Registrum II, s. 102.

32. Juncfrawenani Jan

Nieznanego pochodzenia. Jako wikariusz kapituły Św. Mikołaja wystąpił tylko raz 1 września 1423 r.¹

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 576.

Kyndeler Piotr -> Biogramy prałatów i kanoników

33. Lebneri Mikołaj

Jako wikariusz otmuchowski wystąpił tylko raz wśród świadków dokumentu wydanego przez kapitułę 2 lutego 1424 r.¹

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 585.

34. z Lipników Jakub (de Lindenaw)

Wywodził się z wsi Lipniki w dystrykcie nyskim. W 1410 r. już jako kleryk pojawił się wśród świadków wydanego w Otmuchowie dokumentu biskupa Wacława¹. Wikariat w kapitule Św. Mikołaja objął przed 14 grudnia 1418 r.² Jako wikariusz jest potwierdzony jeszcze w maju 1425 r.³

¹ 1 stycznia 1410 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 322.

² NUrk, nr 90.

⁵ 1 maja 1425 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 600.

35. Loss Konrad

Z dużym prawdopodobieństwem pochodził z Głogowa, gdzie poświadczona była rodzina Loss¹. Pierwszą znaną prebendą Konrada była parafia w Trzeboszowicach k. Otmuchowa, którą uzyskał przed 4 marca 1446 r.² Od 1446 r. poświadczony jest jako precentor kolegiaty Św. Mikołaja³. Beneficjum to posiadał przynajmniej do końca 1455 r., a zapewne i dłużej, gdyż jego następca -> Jan Reyntschke wystąpił dopiero w 1462 r.⁵

¹ Por. K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 98, s. 369; H. GERLIC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 233, s. 264-265. W Otmuchowie wystąpił też kapelan Jan Loss z Głogowa; APWr, Rep. 102, sygn. 569.

² APOp, ZK 45, s. 49.

³ Registrum III, s. 106.

⁴ APOp, ZK 45, s. 39.

⁵ 6 sierpnia 1462 r.; APOp, ZK 45, s. 79.

36. Mały Jan

Jako wikariusz otmuchowski wystąpił tylko w testacji dokumentu biskupa Wacława z 9 maja 1415 r.¹ i jest zapewne tożsamy z -> Janem Sculteti, poświadczonym w grodzie wikariuszy w latach 1404-1420.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 451.

z Markowie Witek -> Biogramy prałatów i kanoników

37. Michał

Brak danych o jego pochodzeniu. Z jedynej zachowanej wzmianki o nim, wiadomo, że w 1410 r. pełnił obok -> Bernarda z Ziębic funkcję prokuratora wikariuszy otmuchowskich¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 323.

38. Mikołaj

Wiadomo, że jego siostrą była Jadwiga Goschynne, w której imieniu kupił jedną grzywnę czynszu od Jana Smeda z Karłowic Wielkich¹. Być może jego krewnymi

byli także kleryk Jerzy Grabinstein i jego siostra Małgorzata, którzy mieli dziedziczyć po nim pewne dochody². Związki pokrewieństwa mogły go łączyć także w klerykiem Piotrem Bartem, któremu przekazał prawo patronatu nad ufundowanym przez siebie ministerium³. Mikołaj najczęściej występował z tytułem plebana w Kobieli, którą to parafię kumulował z mansjonarią w Otmuchowie⁴. Jako mansjonarz poświadczony jest od 19 czerwca 1415 r.⁵ W 1416 r. najprawdopodobniej sprawował urząd prokuratora kolegium mansjonarzy, gdyż wraz z -> Mikołajem Hartungi kupił czynsz na jego rzecz⁶. W 1415 r. przekazał 7 grzywien rocznego czynszu na uposażenie 2 ministerium przy ołtarzu świętych: Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa w kolegiacie otmuchowskiej⁷. Ostatni raz wystąpił 7 sierpnia 1428 r.⁸

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 492.

² APOp, ZK 44, s. 280.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 455.

⁴ Parafię tę objął przed 14 marca 1414 r. i zatrzymał przynajmniej do 1428 r.; *tamże*, sygn. 635.

⁵ APOp, ZK 44, s. 264.

⁶ *Tamże*, s. 279.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 455.

⁸ *Tamże*, sygn. 655.

39. z Mikulovic Henryk (de Niclosdorff)

Pochodził z wsi Mikulovice na południowym pograniczu księstwa otmuchowsko-nyskiego. Jako mansjonarz otmuchowski znany jest tylko z jednego dokumentu z 7 grudnia 1416 r.¹ W 1423 r. wystąpił natomiast jako altarysta ołtarza Bożego Ciała w kaplicy NMP przed Otmuchowem², natomiast w 9 lat później poświadczony jest jako precentor w kolegiacie św. Mikołaja³.

¹ APOp, ZK 44, s. 279.

² AAW, Dok.POtm. 7 X 1423.

³ Registrum III, s. 113.

40. Mochberg Jan

Pochodził z rodziny drobnoszlacheckiej osiadłej w okolicach Otmuchowa i w samym Otmuchowie¹. Jego krewnymi byli Gunter, łucznik prokuratora Mikołaja z Szonowa i domownik jego następcy Andrzeja Fulschussila², altarysta wrocławski Jodok³ oraz kanonik otmuchowski -> Mikołaj Mochberg. Jako mansjonarz otmuchowski Jan wystąpił tylko 23 sierpnia 1425 r., kupując 2 grzywny rocznego czynszu od rajców w Otmuchowie⁴. Był najprawdopodobniej tożsamy z Janem Mochbergiem, wikariuszem katedralnym, znanym z 1414 r.⁵

¹ NLgb, nr 874.

² APWr, Rep. 102, sygn.: 184, 241, 246; APWr, Rep. 103, sygn. 106.

³ APWr, Rep. 102, sygn.: 367, 427; J. HEYNE, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, t. I-III, Breslau 1860-1868, tu: t. II, s. 309-310.

⁴ APOp, ZK 45, s. 49.

⁵ 15 stycznia 1414 r. (APWr, Rep. 72, sygn. 2); 9 czerwca 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 431); 20 czerwca 1414 r. (AAW, Dok.chron.).

41. Monch Mikołaj

Mansjonarię w kolegiacie Św. Mikołaja objął przed 23 lipca 1404 r.¹ W testamencie sporządzonym 11 grudnia tego roku przekazał mansjonarzom otmuchowskim 4,5 grzywny czynszu na odprawianie jego anniwersarza².

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 230.

² *Tamże*, sygn. 239.

42. Nail Jerzy

Występował także jako Nagi, czy Nagel¹. Od 1385 r. poświęcony jest jako kapelan biskupa Waclawa, którą to funkcję sprawował jeszcze w październiku 1407 r.² Jego pierwszą prebendą była altana w kolegiacie Św. Idziego ufundowana przez Bertolda Fulschussila. 27 czerwca 1386 r. zgodnie z wolą fundatora altana ta została zamieniona na mansjonarię w kolegiacie Św. Mikołaja i Nail wraz z -> Janem Roynem, Piotrem Unruhe i Jerzym z Oleśnicy został przeniesiony do Otmuchowa³. Mansjonarię tę posiadał przynajmniej do 1405 r., gdy wraz z -> Henrykiem z Bernatic kupił czynsz od altarysty nyskiego Jana Kriga⁴. W 1387 r. wystąpił także jako altarysta wrocławski⁵, a od 1402 r. tytułował się plebanem w Lipnikach⁶. Z pewnością jego dotyczy zapis w księdze rachunkowej z 1421/22 r., o wypłacaniu refekcji za udział mszy rocznicowej plebana w Lipnikach⁷.

¹ NLgb, nr 1343, 1345.

² 22 kwietnia 1385 r.; *tamże*, nr 1343; AAW, Dok.PZąb. 7 X 1407.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

⁴ *Tamże*, sygn. 256.

⁵ *Tamże*, sygn. 79.

⁶ AAW, Dok.PGlog. 7 III 1402; AAW, sygn. T. 26. Jako pleban nieokreślonej parafii wystąpił już 24 maja 1391 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 100.

⁷ Registrom II, s. 95.

z Namysłowa Piotr Tonner Piotr

43. Nennehannos Jan

Z tytułem wikariusza otmuchowskiego wystąpił tylko raz 29 stycznia 1423 r., kupując wraz z -> Piotrem Tonnerem ogród przed murami Otmuchowa¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 567.

Newisch Jan -> Biogramy prałatów i kanoników

44. z Nowego Świętowa Stefan (de Dewcz Swetaw)

Wywodził się z wsi Nowy Świętów położonej w okręgu nyskim. Być może był tożsamy ze -> Stefanem z Nysy. Nadanie wikariatu w kolegiacie Św. Mikołaja otrzymał przed 3 maja 1413 r.¹ W 1414 r. obok -> Bernarda z Ziębic sprawował funkcję prokuratora wikariuszy². Był zapewne tożsamy z wikariuszem Stefanem, który uczestniczył w przekazaniu parafii w Rękowie Piotrowi de Waldow 27 grudnia 1421 r.³ On też jest z dużym prawdopodobieństwem identyczny z subkustoszem otmuchowskim Stefanem, znanym z 1423 r.⁴

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 391.

² *Tamże*, sygn. 437.

³ AAW, sygn. A. 18.

⁴ Subkustosz Stefan pierwszy raz poświadczony jako jeden z świadków dokumentu z 10 czerwca 1423 r., (APWr, Rep. 102, sygn. 573), natomiast 20 listopada tego roku kupił jedną grzywną czynszu z domu i ogrodu wójta kapituły Piotra Schonpetira (*tamże*, sygn. 578).

45. z Nysy Stefan

Z tytułem wikariusza otmuchowskiego wystąpił tylko raz, poświadczając dokument z 23 grudnia 1411 r.¹ Być może był tożsamy ze -* Stefanem z Nowego Świętowa, występującym jako wikariusz otmuchowski w latach 1413-1421.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 361.

46. Obresek Marcin

Występował także jako Obrasky, Obrasek i Obreschek¹. Mansjonarię w kolegiacie otmuchowskiej objął przed 15 grudnia 1400 r.² i zatrzymał przynajmniej do 2 maja 1413 r.³ W tym okresie zakupił szereg czynszów od mieszkańców Otmuchowa i okolicznych wsi za sumę równą 70 grzywien⁴. Jego śmierć nastąpiła przed 1421/22 r., gdy w kolegiacie potwierdzone jest odprawianie jego mszy rocznicowej⁵.

¹ APWr, Rep. 102, sygn.: 267, 270, 390.

² *Tamże*, sygn. 183.

³ *Tamże*, sygn. 382.

⁴ AAW, sygn. IV^d 18, k. 47r; APWr, Rep. 102, sygn.: 267, 269, 270, 271, 382, 383, 390.

⁵ Registrum II, s. 93.

47. Olberndorff Mikołaj

Pochodził zapewne z Gnojnej (Olbendorff) koło Grodkowa¹. Niewykluczone, że był identyczny z Mikołajem Steynerem, który w tym samym czasie należał do grupy

wikariuszy kapituły Św. Mikołaja. Sam Olbendorff jako wikariusz wystąpił tylko jako świadek dokumentu wydanego w Otmuchowie 21 listopada 1412 r.² W 1417 r. spotykamy go w otoczeniu biskupa Wacława we Wrocławiu jako wikariusza katedralnego³. Jako wikariusz w kapitule Św. Jana poświadczony jest jeszcze w 1430 r.⁴

¹ Nie można jednak wykluczyć rodowodu z Rososzniczy (Olbersdorf) k. Ziębic.

² APWr, Rep. 102, sygn. 380.

³ UBLieg, nr 500.

⁴ AAW, III d 1^a, k. 15r, 15v.

48. z Oleśnicy Jerzy

Nazwisko wskazuje na pochodzenie z rodziny mieszczańskiej. Przed 27 września 1386 r. otrzymał altanę w kolegiacie Św. Idziego, która tego dnia została zamieniona na mansjonarię w kolegiacie otmuchowskiej¹. Jako mansjonarz wystąpił jeszcze w testacji dokumentu z 26 września 1399 r.² W nekrologu henrykowskim jego śmierć została zapisana pod dniem 25 stycznia z wzmianką *mansyonarius in Othomuchow confrater noster*¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

² *Tamże*, sygn. 164.

³ NehrHeinrichau, s. 314.

49. z Opola Piotr

Jako wikariusz otmuchowski wystąpił tylko dwukrotnie w charakterze świadka dokumentów z 1 lutego i 27 września 1414 r.¹

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 419; APOp, ZK 44, s. 254.

50. z Otmuchowa Andrzej

Od 1 maja 1425 r. znany jest jako wikariusz i kaznodzieja niemiecki w kolegiacie Św. Mikołaja¹, którą to funkcję objął zapewne bezpośrednio po -> Tomaszu Siffridi. Z dokumentu z 19 marca 1427 r. wiadomo, że prebendę tę łączył z altarią przy ołtarzu Bożego Ciała w Vidnavie². 19 grudnia 1429 r. otrzymał także papieską prowizję na parafię w Bytomiu³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 600. Jako kaznodzieja niemiecki jest jeszcze wzmiankowany 9 listopada 1427 r.; *tamże*, sygn. 632.

² *Tamże*, sygn. 630.

³ BP 4, nr 2412.

51. Paczkovia Mikołaj

Nazwisko wskazuje na pochodzenie z rodziny mieszczańskiej. Z tytułem mansjonarza otmuchowskiego wystąpił tylko raz 13 marca 1433 r.¹

¹ APOp, ZK 45, s. 8.

52. Pawczman Mikołaj

Jego nazwisko zapisywano także w formie Puczman¹. Jako mansjonarz kolegiaty Św. Mikołaja znany jest od 22 czerwca 1404 r.² Ostatni raz wystąpił jako świadek dokumentu wydanego w Otmuchowie 10 marca 1405 r.³

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 244.

² *Tamże*, sygn.: 227, 228.

³ *Tamie*, sygn. 244.

53. Pyka Piotr

Był pierwszym znanym subkustoszem otmuchowskim. Jako subkustosz poświadczony jest od 4 marca 1387 r.¹ do 26 czerwca 1417 r.² Zmarł zapewne przed 10 czerwca 1423 r., gdy subkustoszem tytułował się -> Stefan (z Nowego Świętowa)³. W 1438 r. poświadczony jest zakup przez wikariuszy kolegiaty Św. Mikołaja 3 grzywien czynszu na jego anniwersarz⁴.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 78.

² APOp, ZK 44, s. 283.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 573.

⁴ *Tamże*, sygn. 670.

54. Rewsse Zygmunt

Występował też jako Fabri (= syn kowala), co być może związane było z rzemiosłem wykonywanym przez jego ojca. Pochodził z Otmuchowa, gdzie poświadczony jest jego krewny Piotr¹. W początkach działalności był kapelanem (1405 r.), a następnie altarystą w kościele Św. Jakuba w Nysie (1403-1416)². Pierwszy raz jako wikariusz otmuchowski wystąpił 12 lutego 1414 r.³ Wikariat zatrzymał przynajmniej do 21 kwietnia 1418 r.⁴, natomiast już w dwa lata później poświadczony jest jako kuratus kolegiaty Św. Mikołaja⁵. Jako kuratus bądź wręcz pleban otmuchowski wzmiankowany jest do 1440 r.⁶ Wiadomo, że posiadał w Otmuchowie dom⁷. Najprawdopo-

dobniej jest tożsamy z Zygmuntem, który w 1415 r. wystąpił jako notariusz wśród duchownych kapituły Św. Mikołaja poświadczających dokument biskupa Waclawa⁸.

¹ 11 grudnia 1425 r. Paweł Oscheg i Piotr Rewse z Otmuchowa sprzedali wikariuszom otmuchowskiemu roczny czynsz ze swoich domów położonych na ulicy Nyskiej; APWr, Rep. 102, sygn. 608.

² NÜrk, nr 51; SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 11; APOp, ZK 44, s. 249, 253, 265, 268, 275; APWr, Rep. 102, sygn. 815 i in.

³ APOp, ZK 44, s. 248.

⁴ APWr, Rep. 102, sygn. 522.

⁵ 21 czerwca 1420 r.; *tamże*, sygn. 542.

⁶ AAW, Dok.PPacz. 12 VI 1440.

⁷ APWr, Rep. 102, sygn. 605.

⁹ AAW, Dok.chron. 9 I 1415.

55. Reymberg Mikołaj

Jako wikariusz kapituły Św. Mikołaja wystąpił po raz pierwszy w dyplomie z 9 lutego 1400 r.¹ Drugą wzmianką o Reymbergu jest poświadczenie zakupu przez niego połowy grzywny czynszu od mieszczan otmuchowskich Jana Netricza i szewca Macieja 25 czerwca 1400 r.²

¹ AAW, Dok.chron.

² APWr, Rep. 102, sygn. 179.

56. Reyntschke Jan

Prebendę precentora otmuchowskiego objął przed 6 sierpnia 1462 r.¹ W 1478 r. zamienił ją z kanonikiem Konradem Krumpholczem na kanonię w kolegiacie Św. Mikołaja². W latach 1462 i ok. 1465-1468 pełnił funkcję sędziego biskupiego w Otmuchowie³. Oprócz precentorii otrzymał nadanie dwóch altarii w Nysie — jednej przy ołtarzu Świętej Trójcy, NMP, świętych: Marii Magdaleny, Marty, Łazarza, Katarzyny i Agnieszki w kaplicy Ruckerswalde w kościele Św. Jakuba (1470-1492)³, a drugiej przy ołtarzu NMP obok zakrystii kościoła Św. Jana (1471-1477 r.)⁴. Posiadał dom w Nysie i był związany z tamtejszym środowiskiem altarystów⁵. Razem z innymi altarystami nyskimi Mikołajem Grotilem, a później -> Piotrem Grossem był zarządcą przytułka dla ubogich fundacji Achacego i Mikołaja Wenke (1473—1477)⁶. Wraz z Janem Kubynem otrzymał ziemię przed Bramą Bielską Nysy, zapisaną im w testamencie Mikołaja Grotila⁷. Po uzyskaniu kanonii otmuchowskiej kilkakrotnie sprawował urząd prokuratora kapituły (1479-1481)⁸. Przed 1487 r. otrzymał awans na scholasterię w kolegiacie Św. Tomasza w Raciborzu⁹. Zmarł 8 grudnia 1502 r.¹⁰

¹ APOp, ZK 45, s. 79.

² Od listopada 1478 r. jako precentor poświadczony jest już K. Krumpholcz; APOp, ZK 57.

- ³ Z precyzyjnym określeniem czasu sprawowania urzędu sędziego przez Reyntschkego są znaczne trudności. Dowodnie jako sędzia występuję od 25 kwietnia 1465 r. (APOP, ZK 45, s. 91) do 14 listopada 1468 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 762; APOP, ZK 45, s. 99), jednak w 1468 r. jednocześnie z tytułem sędziego otmuchowskiego poświadczony jest -> Konrad Krumpholz. Z złożonego w 1466 r. rozliczenia wydatków za lala: 1462, 1463, 1464, 1465, 1466 (APWr, Rep. 102, sygn. 757) można by wnioskować o pełnieniu przez niego funkcji także w tych latach. Jednak Reyntschke poświadczony jest jako sędzia tylko w 1462 r. (R. VÖLKEL, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477-1650 an der Kollegiatkirche zu SS Johannes Ev. und Nikolaus*, „Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse” 42 (1938), s. 181) i od 1465 r., natomiast w 1463 r. biskupim urzędnikiem był -> Jan Rorwese.
- ³ APOP, ZK 102; CDS 36, nr 307.
- ⁴ APOP, ZK 45, s. 115.
- ³ APWr, Rep. 102, sygn. 786.
- ⁶ *Tamże*, sygn. 789; APOP, ZK 45, s. 111, 112, 115.
- ⁷ *Tamże*, s. 102.
- ⁸ VÖLKEL, *dz. cyt.*, s. 181.
- ⁹ A. WELTZEL, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ralibor 1881², s. 709; VÖLKEL, *dz. cyt.*, s. 181.
- ¹⁰ APOP, Akta miasta Nysy, sygn. 1111, s. 69.

Rimanni Piotr -> z Sycowa Piotr

57. Roli Henryk

Wywodził się z diecezji miśnieńskiej¹. Studiował w Pradze, gdzie w 1410 r. uzyskał tytuł magistra praw i był przez pewien okres rektorem, a następnie na uczelni wiedeńskiej (1414 r.)². Jego pierwszą prebendą była parafia w Zgorzelcu, którą objął jeszcze przed 1410 r.³ W następnych latach uzyskał kanonię w Litomierzycach oraz parafię w Nysie (ok. 1412 r.) i parafię w Karłowicach Wielkich (1414 r.)⁴. Jak podejrzewa A. Müller na Śląsk został ściągnięty przez biskupa Waclawa, który w tym czasie przygotowywał kodyfikację prawa⁵. Następnie podjął pracę w administracji diecezji wrocławskiej i w latach 1419-1421 występował jako audytor w Legnicy, a przed czerwcem 1425 r. otrzymał nominację na komisarza w archidiakonacie głogowskim⁶. W 1418 r. kilkakrotnie wystąpił z tytułem kanonika katedralnego, musiał jednak zrezygnować z tego beneficjum na rzecz nominata Stolicy Apostolskiej. Udało mu się natomiast objąć inne prebendy — kanonię legnicką (1419 r.), wikariat w kolegiacie NMP w Głogowie oraz tamtejszy archidiakoniat (przed 2 kwietnia 1427 r.)⁷. Jako mansjonarz otmuchowski wystąpił tylko raz 4 lutego 1417 r., kupując wraz z -> Henrykiem z Bernatic, Pawłem Fryzę i Mikołajem, plebanem w Kobieli 2 grzywny rocznego czynszu⁸. Jego śmierć nastąpiła przed 24 grudnia 1429 r., gdy potwierdzone jest objęcie archidiakonatu głogowskiego przez jego następcę— Henryka Senftlebena⁹.

¹ A. MÜLLER, *Die Pfarrer von Neisse, ein Beitrag zur Schlesiischen Presbyterologie*, AfSK 14 (1956), nr 17, s. 72.

- ² F. GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 144, s. 44; MÜLLER, *art. cyt.*, nr 17, s. 72; K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*, Lublin 1983, nr 147, s. 386-387.
- ³ MÜLLER, *art. cyt.*, nr 17, s. 72.
- ⁴ DOLA, *dz. cyt.*, nr 147, s. 386-387. Z parafii w Nysie zrezygnował przed 18 marca 1415 r., gdy poświadczony jest kolejny pleban Jakub Pudewek; A. MÜLLER, *art. cyt.*, nr 17, s. 72.
- ⁵ *Tamże*.
- ⁶ DOLA, *dz. cyt.*, nr 147, s. 386-387.
- ⁷ *Tamże* H. GERUC, *Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526)*, Gliwice 1993, nr 80, s. 222.
- ⁸ APOp, ZK 44, s. 280.
- ⁹ DOLA, *dz. cyt.*, nr 147, s. 386-387.

58. Royn Jan

Jego pierwszą znaną prebendą była altana we wrocławskiej kolegiacie Św. Idziego. 27 września 1386 r. biskup Wacław zdecydował o przeniesieniu uposażenia ministerium Royna na mansjonarię w Otmuchowie i Royn obok -> Piotra Unruhe, -> Jerzego Naila i -> Jerzego z Oleśnicy wchodził w skład pierwszego kolegium mansjonarzy w kapitule Św. Mikołaja¹.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

59. Sculteti Jan

Wywodził się z wsi Librigsdorff (Lubomin?), zapewne z rodziny sołtysiej. Był prawdopodobnie tożsamy z wikariuszem -*• Janem Małym, znanym tylko z dokumentu z 1415 r. Wśród wikariuszy otmuchowskich poświadczony jest od 14 listopada 1404 r.¹ Z następnych lat znanych jest szereg przeprowadzonych przez niego transakcji zakupu czynszów. Łącznie nabył 3 grzywny rocznego czynszu wypłacone przez mieszczan otmuchowskich i mieszkańców okolicznych wsi². Ostatnim świadectwem o nim jest instrument notarialny spisany w Otmuchowie 6 czerwca 1420 r., gdzie Sculteti wystąpił jako świadek³. W testamencie zapisał kolegiacie kodeks z tekstami teologicznymi (m.in. Tomasza z Akwinu i Konrada z Saksonii)⁴. Być może jest tożsamy z Janem Sculteti, altarystą w Paczkowie (1427 r.)⁵.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 236.

² *Tamże*, sygn.: 258, 388, 429, 430; APOp, ZK 44, s. 251, 276.

³ AAW, sygn. A. 18.

⁴ BUWr, I F 286; K. PAWLIK, *Biblioteka otmuchowsko-nyskiej kapituły kolegiальной w średnio-wieczu*, RBi 17 (1973), z. 3-4, s. 571.

⁵ AAW, Dok.PPacz. 2 XI 1427.

Seraphin Jan Biogramy prałatów i kanoników

60. Sellatori Jan

Był najprawdopodobniej synem rymarza z Nysy¹. Jako mansjonarz otmuchowski jest poświadczony tylko raz 29 września 1451 r.²

¹ APWr, Rep. 75, sygn. 39.

² *Tamże*.

61. Siffridi Tomasz

Wywodził się z rodziny mieszczańskiej z Kluczborka. Wikariuszem kapituły Św. Mikołaja został przed 13 stycznia 1405 r.¹ Tego dnia kupił 1 grzywnę czynszu z dóbr Macieja Peczolta z Reńskiej Wsi. Po raz kolejny jako wikariusz poświadczony jest 14 marca 1408 r.² Był też zapewne identyczny z Tomaszem, kaznodzieją niemieckim w kolegiacie, na rzecz którego mieszczanin otmuchowski Marcin Smolan w 1420 r. zapisał swój dom na ulicy Nyskiej³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 241.

² AAW, IIb l.k. 38v-39v.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 542.

62. Smolicz Bartłomiej

Na prebendę subkustosza został inwestowany 28 lipca 1465 r. po śmierci jej poprzedniego posiadacza -* Jana Steynera¹. W niespełna cztery lata później otrzymał nadanie mansjonarii w kolegiacie Św. Mikołaja wakujące po śmierci -* Sylwestra Bartkonis². W 1483 r. został inwestowany na inkorporowaną do kolegiaty parafię w Wiązowie, z której zrezygnował kanonik Mikołaj Nebelschutz. Zmarł już jednak przed 30 września tego roku, gdy parafię objął Mikołaj Korczak³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 755.

² 10 stycznia 1469 r.; *tamże*, sygn. 764.

³ *Tamże*, sygn. 836; K. ENGELBERT, *Geschichte der Stadt Wanssen und des Wansener Haltes*, cz. I, Ohlau 1927, s. 96.

63. Sonnenberg Jan

Nazwisko wskazuje na pochodzenie z Krasnej Góry (Sonnenberg). Pierwszy raz jako wikariusz otmuchowski poświadczony jest 21 czerwca 1398 r., gdy dokonał zakupu połowy grzywny rocznego czynszu z dóbr Jakuba sołtysa w Gierałcicach¹. Pięć lat później kupił z kolei 1 grzywnę czynszu z dóbr w Karłowicach Wielkich i Szklarach od Agnieszki Grabissinne i jej zięcia Jana Schutzendorff². Jest to zara-

zem ostatnia wzmianka o przynależności Sonnenberga do kolegium wikariuszy. W 1421/22 jest potwierdzone odprawianie jego anniwersarza³.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 147.

² 13 czerwca 1403 r.; *tamże*, sygn. 216.

³ Registrom II, s. 93.

64. Stalny Jan

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Otmuchowa¹. Jego krewnym był zapewne Andrzej Stalny, który w 1418 r. wystąpił w otoczeniu prokuratora otmuchowskiego Witka z Markowie². W 1444 r. Jan był wzmiankowany jako kapelan biskupa Konrada³. Jego pierwszą prebendą była altaria przy ołtarzu NMP i świętych: Piotra, Pawła i Agnieszki w nyskim kościele Św. Jakuba, którą objął przed 28 kwietnia 1447 r.⁴ Inwestycję na prebendę kuratusa w kolegiacie otmuchowskiej otrzymał z rąk biskupa Piotra 26 stycznia 1451 r.⁵ W następnych latach wielokrotnie poświadczony jest w Otmuchowie, gdzie w 1457 r. zamienił swój ogród nad Białą Nyską na dom w mieście⁶. W 1466 r. doszło do konfliktu między nim i kapitułą i Stalny stanął przed sądem oficjała oskarżony przez kanoników m.in. o obelżywe wypowiedzi o wikariuszach i zakazanie wstępu na ambonę ówczesnemu kaznodziei niemieckiemu Mikołajowi Tschanstewiczowi⁷. W wyniku procesu najprawdopodobniej utracił beneficjum, gdyż w 1474 r. jest wymieniony bez tytułu kuratusa⁸. Zmarł przed 24 marca 1480 r., gdy poświadczony jest zakup czynszu na odprawianie jego mszy rocznicowej⁹.

¹ AAW, 11b3.

² APOp, ZK 44, s. 291.

³ AAW, sygn. S. 25.

⁴ APOp, ZK 45, s. 50. Beneficjum to posiadał jeszcze w 1457 r.; *tamże*, s. 66.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 714.

⁶ APOp, ZK 45, s. 72.

⁷ APOp, Akta miasta Otmuchowa, sygn. 59.

⁸ APOp, ZK 45, s. 110.

⁹ CDS 36, nr 275.

65. Stefan

Subkustodię otmuchowską objął po -> Piotrze Pyce poświadczonym do czerwca 1417 r.' Pierwszy raz wystąpił jako jeden świadców dokumentu z 10 czerwca 1423 r., natomiast 20 listopada tego roku kupił jedną grzywnę czynszu z domu i ogrodu wójta kapituły Piotra Schonpetira³. Był najprawdopodobniej identyczny z jednym z wikariuszy otmuchowskich -> Stefanem de Carlów, Stefanem z Nowego Święto-wa, bądź Stefanem z Nysy.

¹ APOp, ZK 44, s. 283.

² APWr, Rep. 102, sygn. 573.

³ *Tamże*, sygn. 578.

66. Steyner Jan

0 sprawowaniu przez niego funkcji subkustosza otmuchowskiego świadczy tylko dokument inwestycji jego następcy -* Bartłomieja Smolicza. W akcie tym wystawionym 28 lipca 1465 r. wspomniane jest zwolnienie subkustodii *per mortem olim domini Johannis Steyner, eiusdem ultimi et immediati rectoris et ministri* Prebendę tę objął na pewno po 29 kwietnia 1446 r., gdy wspomniany jest jego poprzednik Piotr de Waldow².

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 755.

² *Tamże*, sygn. 698.

67. Steyner Mikołaj

W grupie wikariuszy otmuchowskich pojawił się po raz pierwszy 3 maja 1413 r.¹ 1 z tytułem wikariusza występował wielokrotnie do 15 czerwca 1422 r.² W 1422 r. jest wzmiankowany również jako prokurator wikariuszy³. Niewykluczone, że był tożsamy z poświadczonymi wówczas wikariuszami Mikołajem Olberndorff i Mikołajem Bernhardi.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 391.

² Np.: APOp, ZK 44, s. 255, 276; CDS 33, nr 21, s. 147; APWr, Rep. 102, sygn.: 503, 535, 561.

³ *Tamże*, sygn. 561.

Sweydnicz Mikołaj -> Biogramy prałatów i kanoników

68. z Sycowa Piotr (de Wartinberg)

Jego ojciec nosił imię Piotr, a on sam okazyjnie posługiwał się nazwiskiem Rimanni. Pierwszy raz wystąpił 16 stycznia 1383 r. z tytułem plebana w Bogenow¹. Pięć lat później wzmiankowany jest jako altarysta w Biskupowie². Jako wikariusz kapituły Św. Mikołaja wystąpił tylko raz poświadczając wydanie aktu statutów kapitulnych z 8 maja 1391 r.³ W 1394 r. poświadczony jest już jako kaznodzieja w Nysie^A. 11 stycznia 1403 r. uzyskał papieską prowizję na parafię w miejscowości Domaśław; w akcie tym wzmiankowano, że był wówczas altarystą ołtarza Bożego Ciała w nyskim kościele Św. Jakuba, posiadał rezerwację na kanonię katedralną oraz toczył spór o wikariat w katedrze³. W 1406 r. był także altarystą ołtarza świętych: Marii

Magdaleny, Elżbiety i Jadwigi we Wrocławiu i posiadał nadanie ołtarza św. Jakuba w katedrze ołomunieckiej⁶.

¹ NLgb, nr 1270.

² 10 kwietnia 1388 r.; APWr, Rep. 102, sygn. 84.

³ APWr, Rep. 102, sygn. 98; Stat.Niss., k. 9r.

⁴ NUrK, nr 33.

⁵ MBV V/2, nr 2101; RG D, szp. 988; G. SCHINDLER, *Das Breslauer Domkapitel von 1341-1417. Untersuchungen über seine Verfassungsgeschichte und persönliche Zusammensetzung*, Breslau 1938, nr 363, s. 379.

⁶ MBV 6, nr 223.

syn Sapiensa Łukasz -* Czelder Łukasz

69. Theolog Jakub

Jako wikariusz kolegiaty Św. Mikołaja znany jest jedynie z testacji dokumentu wydanego przez kapitułę 27 września 1426 r.¹

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 619.

70. Tonner Piotr

Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Namysłowa¹. Wikariat w kapitule Św. Mikołaja objął przed 20 października 1410 r. i z tytułem wikariusza występował wielokrotnie do początku lat 20-tych XV w.² 29 stycznia 1423 r. razem z wikariuszem -* Janem Nennehannos kupił ogród za murami Otmuchowa od Andrzeja Stelinga z Kalkowa³. Przed 6 czerwca 1420 r. awansował na stanowisko wicedziekana w kolegiacie⁴ i został nim przynajmniej do 4 marca 1427 r.⁵

¹ APWr, Rep. 102, sygn.; 334,430; APOp, ZK 44, s. 254, 274, 278 i in.

² APWr, Rep. 102, sygn. 334.

³ *Tamie*, sygn. 567.

⁴ AAW, sygn. A. 18.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 628.

Tschanstewicz Mikołaj Biogramy prałatów i kanoników

71. Tymonis Jan

Jako precentor otmuchowski wystąpił tylko w dokumencie z 16 marca 1417 r.¹ Prebendę objął po rezygnacji -* Michała Beyera, poświadczonego 3 czerwca 1416 r.² Kolejny precentor Jan Hoff wystąpił 17 grudnia 1422 r.³

¹ APOp, ZK 44, s. 281.

² *Tamże*, s. 275.

³ SOA Jeseník, Archiv fary Vidnava, sygn. 11.

72. z Ucieszkowa Jakub

Pochodził z wsi Ucieszków k. Koźła. Wikariat otmuchowski uzyskał przed 3 czerwca 1403 r.¹ Po raz ostami jako wikariusz wystąpił w dokumencie wydanym 27 września 1408 r. w Otmuchowie i jest to zarazem ostatnia wzmianka o nim².

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 214.

² *Tamże*, sygn. 297.

73. Ulman Piotr

Nie wiadomo nic bliższego o jego pochodzeniu, oprócz faktu, że jego matka nosiła imię Katarzyna. Wraz z nią kupił pół grzywny czynszu od Mikołaja i Macieja Bra-
wer z dóbr przed Ziębicami i młyna na rzecz uposażenia swojej mansjonarii¹. Jako
mansjonarz znany jest od 29 września 1405 r.² Prebendę posiadał jeszcze w drugiej
połowie lat czterdziestych XV w.³

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 257.

² *Tamże*.

³ *Registrom III*, s. 37.

74. Unruhe Piotr

Pochodził z możnego śląskiego rodu szlacheckiego¹. Studiował w Pradze, gdzie
w 1371 r. uzyskał bakalaureat sztuk². Jego pierwszą znaną prebendą była kanonia
w Brzegu, którą uzyskał przed 20 maja 1380 r.³ W 1385 r. wystąpił już jako dziekan
poznański⁴, a w 1399 r. jako archiprezbiter i pleban w Świerzawie?. Przed 27 wrześ-
nia 1386 r. posiadał także altarię w kolegiacie Św. Idziego we Wrocławiu, której
uposażenie biskup Waclaw przekazał na rzecz nowej mansjonarii w kolegiacie ot-
muchowskiej⁶. Nie ma żadnego świadectwa, aby Piotr pojawił się w Otmuchowie.

¹ G. BERNHOFEN, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939, nr 111, s. 109; T. JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 329-330.

² BERNHOFEN, *dz. cyt.*, nr 111, s. 109.

³ *Tamże*.

⁴ JUREK, *dz. cyt.*, s. 329-330.

⁵ BERNHOFEN, *dz. cyt.*, nr 111, s. 109.

⁶ APWr, Rep. 102, sygn. 75.

75. de Waldow Piotr

Pochodził z wsi Stary Las (*Waldow antiqua*) albo Nowy Las (*Waldow nova*) w okręgu nyskim. Być może był tożsamy z Piotrem z Nowego Lasu, który w 1392 r. wpisał się do metryki uniwersytetu prawniczego w Pradze¹. W grupie wikariuszy otmuchowskich poświadczony jest od 8 maja 1391 r. do 30 marca 1436 r.² Jego kolejną prebendą była altaria przy ołtarzu Świętej Trójcy w kościele Św. Jakuba w Nysie, którą objął przed 1 października 1402 r.³ i posiadał przynajmniej do 1443 r.⁴ W 1435 r. okazjonalnie wystąpił jako mansjonarz w kolegiacie Św. Mikołaja⁵, natomiast przed 22 grudnia 1434 r. został subkustoszem otmuchowskim⁶. Ten ostatni awans wiązał się być może z pojawieniem się Piotra na dworze biskupa Konrada, który tytułował go swoim kapelanem⁷. Oprócz wymienionych prebend posiadał jeszcze parafię w Rękowicie, z której w 1420 r. zrezygnował na jego rzecz kanonik Witek z Markowie⁸ oraz parafię w Pakosławicach, którą objął przed 4 lutego 1435 r.⁹ Ostatnia wzmianka o nim pochodzi z 29 kwietnia 1446 r.¹⁰

¹J.GOTTSCHALK, *Oberschlesien auf den Universitäten des Mittelalters*, „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens” 2 (1934), nr 70.

²APWr, Rep. 102, sygn. 99; AAW, II b 1, k. 49r-49v.

³NURk, nr 49.

⁴14 września 1443 r.; APOp. ZK 45, s. 45.

⁵AAW, II b 1.

⁶APWr, Rep. 66, sygn. 509. Jako subkustosz otmuchowski poświadczony jest do 29 kwietnia 1446 r.; *tamże*, sygn. 698.

⁷23 października 1435 r.; AAW, II b 1, k. 42r-42v.

⁸AAW, sygn. A. 18.

⁹AAW, II b 1, k. 27v-28v.

¹⁰APWr, Rep. 102, sygn. 698.

Wenke Mikołaj -* Biogramy prałatów i kanoników

77. Wolfilsteiner Henryk

Pochodził z diecezji naumburskiej, a jego ojciec nosił imię Konrad¹. Na Śląsku poświadczony jest od 1400 r., gdy wystąpił w otoczeniu biskupa Waclawa². Na dworze biskupim przebywał także w następnych latach, a od 1409 r. pojawiał się z tytułem notariusza Waclawa³. Miał uprawnienia notariusza publicznego⁴. Mansjonarię w kolegiacie Św. Mikołaja objął przed 27 października 1411 r.⁵ Kumulował z nią altarię wrocławską (1407-1417)⁶ i parafię w Kopernikach (1414-1415)⁷. Ostatni raz poświadczony jest 12 czerwca 1417 r.⁸

¹F.LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 176.

² AAW, Dok.PGIog. 22 II 1400.

³ 16 grudnia 1409 r. (CDS 24, nr 40, s. 170); 22 maja 1412 r. (AAW, sygn. T. 18); 3 września 1414 r. (APWr, Rep. 132a: Paczków, sygn. 33).

⁴ LUSCHEK, *dz. cyt.*, s. 176.

⁵ APWr, Rep. 102, sygn. 356.

⁶ 24 stycznia 1407 r. (Kopietz IV, s. 46); 12 czerwca 1417 r. (APOP, ZK 44, s. 282).

⁷ 14 marca 1414 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 423); 23 września 1415 r. (APOP, ZK 44, s. 266).

⁸ *Tamże*, s. 282.

78. Wolfram

Objęcie przez niego mansjonarii otmuchowskiej dokumentuje jedynie zapis w księdze rachunkowej tego kolegium z końca lat czterdziestych XV w.¹

¹ Registrum III, s. 31.

79. de Wyrbin Bartłomiej

Pochodził z rodziny chłopskiej, ale trudno określić, z której z czterech śląskich miejscowości o nazwie Wierzba czy Wierzbo. W grupie mansjonarzy otmuchowskich poświadczony jest od 19 lutego 1397 r.¹ Z mansjonarią łączył jeszcze dwie altarie — przy ołtarzu świętych: Wawrzyńca, Wincentego i Krzysztofa w kolegiacie Sw. Mikołaja (1413-1420)² oraz w kościele parafialnym w Vidnavie (1418 r.)³. W 1414 r. przekazał jedną grzywnę czynszu na dotację uposażenia swojej altarii otmuchowskiej⁴. Ostatni raz wystąpił 12 października 1420 r.⁵ Już na przełomie 1421/22 r. jego imię znalazło się w wykazie anniwersarzy odprawianych w kolegiacie⁶.

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 133. Jako mansjonarz wzmiankowany jest jeszcze 6 maja 1415 r. (*tamże*, sygn. 450) i zapewne zachował prcbendę aż do śmierci.

² 9 grudnia 1413 r. (AAW, Dok.POTm.); 12 października 1420 r. (*tamże*).

³ APOP, ZK 44, s. 288.

⁴ *Tamże*, s. 256.

⁵ AAW, Dok.POTm. 12 X 1420.

⁶ Registrom II, s. 94.

80. Zeydenberg Mikołaj

Jego nazwisko zapisywano także w formie Sydenberg, Seydenberg¹. Był synem Mikołaja zamieszkałego w diecezji poznańskiej². Posiadał uprawnienia notariusza publicznego, które uzyskał przed 1386 r. W latach 1387-1398 był zatrudniony w konsystorz wrocławskim³. Z prowizji Bonifacego IX uzyskał parafię w Bematicach (1402 r.), wiadomo też, że miał papieskie nadanie parafii ławskiej⁴. W 1413 r. i w okresie od 1421-1423 r. pełnił funkcję notariusza kapituły Św. Mikołaja⁵. W latach 1406-

1423 wielokrotnie występował jako mansjonarz otmuchowski. Z mansjonarią kumulował altarię przy ołtarzu Bożego Ciała, świętych Doroty i Małgorzaty w kościele parafialnym w Vidnavie (1414-1418)⁶. Często podejmował się roli prokuratora w procesach sądowych. M.in. w 1413 r. reprezentował wikariuszy otmuchowskich w konsystorzu wrocławskim⁷ oraz kustosza głogóweckiego Eliasza Zeydusza w sporze z rajcami i mieszczanami Białej⁸. Ostatni raz poświadczony jest 29 stycznia 1423 r.⁹

¹ AAW, Dok.chron. 9 V 1413; APOp, ZK 44, s. 256.

² Np. AAW, Dok.chron. 9 V 1413; AAW, sygn. X. 29.

³ F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notarial in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 218.

⁴ MBV 5/2, nr 1949.

⁵ 15 grudnia 1413 r. (AAW, Dok.POTm.); 17 stycznia 1421 r. (APWr, Rep. 102, sygn. 544); 10 maja 1422 r. (*tamże*, sygn. 558); 2 stycznia 1423 r. (*tamże*, sygn. 565); 29 stycznia 1423 r. (*tamże*, sygn. 567).

⁶ 5 grudnia 1414 r. (APOp, ZK 44, s. 256); 12 czerwca 1418 r. (AAW, Dok.chron.; SOA Jesenik, Archiv fary Vidnava, sygn. 11).

⁷ AAW, Dok.chron. 9 V 1413.

⁸ AAW, Dok.KGlog.; CDS 33, nr 18, s. 146-147.

⁹ APWr, Rep. 102, sygn. 567.

81. z Ziębic Bernard

W grupie wikariuszy otmuchowskich pojawił się po raz pierwszy 23 stycznia 1410 r.¹ Był już wówczas prokuratorem wikariuszy i wraz z -> Michałem kupił na rzecz kolegium 4 grzywny czynszu od Mikołaja Koluszki i Piotra Dulacza ze Starowic. Ponownie jako prokurator poświadczony jest w 1414 r.² Po raz ostatni wzmiankowany jest 16 lipca 1419 r.³

¹ APWr, Rep. 102, sygn. 323.

² *Tamże*, sygn. 437.

³ *Tamże*, sygn. 535.

ZUSAMMENFASSUNG

Das im Jahr 1386 gestiftete St. Nikolaus-Kollegiatstift in Ottmachau war eine in mehrerer Hinsicht außergewöhnliche Institution. Sie zeichneten die Stifterpersonen aus — der Bischofsarzt Bertold Fulschussil und der Breslauer Bischof Wenzel (Wenzel). Die Erinnerung an den ersten von ihnen ist schnell verloren gegangen und in Urkunden des Stiftskapitels wird schon ein Jahrhundert später nur der Bischof als sein Gründer genannt. In der Arbeit wurde nachgewiesen, dass der tatsächliche Stiftungsinitiator Bertold war, der von der Familie der vermögenden Neisser Bürger stammte. Vor dem Hintergrund der Karrieren, die von anderen Familienvertretern gewählt wurden, scheint das Bertolds Schicksaal im hohen Grade typisch zu sein. Ähnlich wie der Bruder, der Cousin väterlicherseits und zumindest andere fünf Verwandte aus seiner Generation, hat er die Laufbahn als Geistlicher gewählt. Den Plan, ein Kollegiatstift zu gründen, kann man auch auf die allgemeine Schenkenpraxis der Familie zurückführen, die erhebliche Summen für die Ausstattung des Altars des Heiligen Leichnams in einer Familienkapelle in der St. Jakob Kirche in Neisse übergeben hatte. Sowohl Altarien als auch Kanonikate im Kollegiatstift waren gleichzeitig Löhne für die Mitglieder der Familie; bis 1410 saßen im Kapitel vier oder sogar fünf Fulschussils. Die Wahl Ottmachau zum Ort der Stiftung war sicherlich die Entscheidung des Bischofs, der dadurch die Bedeutung der Pfarrkirche in seiner Residenzstadt verstärken wollte. Es ist nicht auszuschließen, dass der Bischof beabsichtigte, ein Beratungsgremium zu berufen, welches bei längeren Aufenthalten im Ottmachau-Schloss nützlich wäre. Nach dem Tod des Protektors des Kollegiatstifts — des Bischofs Wenzel wurden die Spenden an es immer seltener. Der Zusammenbruch der Stiftung brachten Einfälle der Hussitentruppen in den Jahren 1428 und 1430, die die Stiftskirche und nahe gelegene Baulichkeiten vernichtet haben. Die Besetzung des Schlosses und der Stadt durch die Hussiten hat den Umzug der Kanoniker nach Neisse verursacht. Nach Ottmachau kehrten sie erst in sechziger Jahren nach dem Wiederaufbau der Kirche zurück. Der Niedergang der Stadtbedeutung und die Festigung der Bischofsresidenz in Neisse waren für die feste Verlegung des Kapitels nach Neisse ausschlaggebend, was am 1. September 1477 erfolgt ist.

Ursprüngliche Gehälter des Kapitels bildeten die ihm von Bertold Fulschussil geschriebenen Zinse in Höhe von 133 Mk, das vom Bischof Wenzel übergebene Dorf Heidersdorf und Erträge der Pfarre in Ottmachau und Bösdorf. Gesamteinkommen betrug über 400 Mark jährlich und im Jahr 1421 vergrößerte es sich um eine vermögende Pfarre in Wansen, derer Einkommen mit etwa 130 Mark jährlich geschätzt war. Erhebliche Verluste brachte dem Stiftskapitel die Zeit der Kriege mit Hussiten

und in 40-er Jahren bezog die Körperschaft nur etwa 50% der Summen von ihr zustehenden Zehnten. Die meisten Erträge investierten die Prälaten und Kanoniker für den Einkauf der Grundstücksrenten und Dörfer und diese Tendenz ist insbesondere in zweiter Hälfte des XV. Jahrhunderts stärker geworden.

Ursprünglich sollten die Körperschaft der Propst, der Dekan und 13 Kanoniker bilden. Bald hat sich die die Anzahl der Prälaten erhöht — durch Stiftung des Subkustos der Domkirche Jan Westfali ist sie um eine Kustodie größer geworden (vor dem Jahr 1398). Nach dem Tod des ersten Kustos hat sich der Status dieser Prälaten erheblich vermindert und im Jahre 1477 nahm der Kustos untypisch in der Hierarchie eine Stelle nach Kanonikern ein. Kurz nach der Stiftung wurde hingegen die Anzahl der Kanonikate auf 12 vermindert, die sich später nicht mehr geändert hat, wahrscheinlich aufgrund biblischer Symbolik.

Am Kapitel funktionierten auch Kollegien des niederen Klerus: Vikare (12-15 Personen) und Mansionare (8) und bei acht Kollegiataltaren bestanden Altarpfründe.

Eine zahlreiche Gruppe bildeten die Kapitelbeamten. Aus dem Kanonikerkreis wurden jedes Jahr zwei Prokuratoren gewählt, für die Vermögenssachen der Körperschaft verantwortlich. Zu diesem Amt wurden meistens die Geistlichen bestellt, die keine Pfründe außerhalb Ottmachau hatten und denen ein Zusatzlohn für die Arbeit zuerkannt wurde. Hilfskräfte der Prokuratoren waren der Vogt und der Pfänder, die meistens aus Ottmachau Bürgerkreisen stammten. Mit der Führung der Kapitalkanzlei haben sich Notare befasst, die sich aus dem Kreis des niederen Klerus rekrutiert haben. An dem Kollegiatstift funktionierte eine Kapitelschule, deren Direktoren aus der Körperschaftskasse belohnt wurden. Die Kanoniker haben eigene Bedienstete (u.a. Stubenmann) beschäftigt und bei Geistlichen, die das Amt des Bischof-Prokurators ausgeübt haben, sind Bogenschütze, Armbrustschütze und Fuhrknechte beurlaubet.

Die Stiftungsurkunde hat einem Verwandten des Stifters das Patronatsrecht zu fünf Kanonikaten zuerkannt. Die übrigen wurden hingegen den Prokuratoren und Burggrafen am Schloss in Ottmachau zuerkannt. Seit vierziger Jahren des XV. Jh. hatten sie das Recht zum Amtsvorschlag für zehn Kanonikate und für die zwei übrigen haben der Kapitelsvogt und die Familie der Erbvögte aus Oppeln die Kandidaten vorgestellt. Faktisch spielten die Breslauer Bischöfe die entscheidende Rolle bei der Kanonikatsbesetzung. Die Pfründen am Kollegiatstift stellten meistens eine Ausstattung für das Personal des Bischofshofes, der Bischofskanzlei und der Beamten der örtlichen Verwaltung sowie der Diözesegerichtsbarkeit dar. Weil einige Geistliche mehrere Ämter am Bischofshof ausgeübt haben, ist es schwierig, eindeutig festzustellen, welche Stellungen den Weg für weitere Karriere eröffnet haben. Sicherlich war das jedoch das Amt des Prokurators im Ottmachauer-Neisser-Herzogtum, welches fast ausnahmslos die Geistlichen des St. Nikolaus Kapitels ausgeübt haben. Entgegen der bisherigen Literatur wurde nachgewiesen, dass die Beamten eben nicht aus dem Kreis der Kanoniker des Kollegiatstifts rekrutiert wurden, sondern den Mit-

arbeiten der Diözese-Ämter die Kanonikate zuerkannt wurden. Fast keinen Einfluss auf die Besetzung der Kanonikate hatten die Päpste, was damit zusammenhing, dass die Patronatsrechte in Händen der Laien blieben.

In der Körperschaft galt nicht das System der Beförderung von niederen Geistlichen zum Kanonikat und nur in zwei Fällen ist es gelungen, eine solche Beförderung nachzuweisen. Ausnahmsweise erfolgte auch die Aufnahme ins Kapitel der ehemaligen Rektoren, die die Kollegiatsschule geführt haben. Kanoniker stammten überwiegend aus den Gebieten des Ottmachauer-Neisser-Herzogtums (49% Personen mit bekannter Abstammung) und mehr als die Hälfte kam nachweisbar aus Bürgerfamilien (etwa 53-58%). Ähnlich wie bei anderen Stiftskapiteln stellten die Bauern die kleinste Gruppe (12%) dar, von denen jedoch rund drei zum Propst des Kollegiatstifts geworden sind.

Die Anzahl der Personen mit Hochschulbildung war im Stiftskapitel sehr hoch (über 41%) und ging über analogische Schätzungen für Kapitel aus dem Gebiet des Polnischen Königreichs hinaus. Ursprünglich ging man nach Prag, um zu studieren. Nach dem Jahr 1409 wurden überwiegend die Universitäten in Wien, Leipzig, Erfurt und Krakau gewählt. Einige Geistliche haben das Studium in Italien (Perugia, Bologna, Rom) ergänzt. Das am meisten gewählte Studiumsfach war Jura (23 Personen), aber nicht viel weniger Prälaten und Kanoniker haben freie Künste studiert (17 Personen). Über den Eintritt ins Ottmachauer Kapitel der so zahlreichen Gruppe der ausgebildeten Personen entschieden die starken Personalbeziehungen zu dem Breslauer Domkapitel. In seinen Gestühlen saßen 34 aus 97 Kanonikern und Prälaten des St. Nikolaus Kollegiatstifts. Diese Geistlichen haben meistens nicht in Ottmachau residiert, ähnlich wie auch ein Teil der Personen, die mit der Präbende die Pfarrei (Nikolaus Reichenstein), Altarpfründe (Nikolaus Gobil) oder das Vikariat (Nikolaus Cochirdorff) vereinigten. Tatsächliche Anzahl der Kanoniker, die das Chorgebet abgehalten haben, war nicht höher als 4–6 Personen. Größere Gruppe der Körperschaftsmitglieder kam nach Ottmachau zum alljährlichen Generalkapitel, welches nach dem St. Stanislaus Fest und nach dem Quatember in September anfiel.

Kollegiatvikare rekrutierten sich in viel höherem Ausmaß als bei Kanonikern, aus Bauemsöhnen, die mindestens ein fünftel dieser Gruppe darstellten. Im Gegenteil zu Prälaten und Kanonikern bildeten auch Vikare aus den Kreisen des Ottmachauer Bürgerstands einen großen Anteil. Aufgrund liturgischer Pflichten waren die Vikare zur Residenz verpflichtet und nur wenige vereinigten mit dem Vikariat eine andere Präbende (ca. 30% der Gruppe).

Mit der Überlegung, was für eine Rolle das St. Nikolaus Kapitel gespielt hat, ist es besonders auf die Bedeutung seiner Präbenden als materielle Ausstattung für Bischofsbeamten hinzuweisen. Zweifelsohne war das ein Stiftungstyp, der vor allem aus Bedürfnissen der Diözeseverwaltung resultierte. Nicht so stark war sie hingegen mit der Stadt, in der sie ihren Sitz hatte, verbunden. Sie bildete zwar dort einen wichtigen Faktor des wirtschaftlichen Lebens (als Besitzer der vorstädtischen, von den

Einwohnern gepachteten Felder und Gärten. Abnehmer der Stadtwaren und Kreditgeber), jedoch haben sich ihre Vermögensinteressen in geringem Ausmaß in Otmachau konzentriert. Mit dem dortigen Bürgertum hielt sie sehr schwache Personalbeziehungen und nur bei einem Kanoniker wurde die Otmachau-Abstammung bestätigt. Mit Berücksichtigung des Charakters dieser Geistlichenversammlung wundert nicht die Tatsache ihrer Translation nach Neisse, als der Bischofshof und das Zentrum der Verwaltung des Otmachauer-Neisser-Herzogtums dorthin verlegt wurden.

Tł. Wanda Źelezik

INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH¹

- Adolfovice 119
Alpy 83
Altmühldorf
— parafia 354
Apeniński Piw. 82, 83
Arezzo
— uniwersytet 193-194, 310
Austria 166
- Baldwinowice 338
Bardo 69
Bari 82, 83
Bazylea 235, 358
Bednary 70, 109, 119
Bernatice
— parafia 209, 230, 299, 390
Biała 226-227, 369, 391
— parafia 351
Biała Nyska 55
Biała Nyska, rz. 385
Biechów 119
Bielice
— parafia 312
Bierutów 226, 370
— parafia 287
Biskupice Oławskie 357
Biskupów
— parafia 132, 209, 229, 278, 386
Bizancjum 82
Bobowa
— kapituła kolegiacka 78, 125
Bodzanów 56, 57
Bogenow
— parafia 229, 386
- Bolesławiec 313
Bolonia
— uniwersytet 193-194, 245, 259, 302, 307, 325-326, 336, 395
Borek 340
Borów
— parafia 210, 212, 287
Brandenburgia 314, 353
Brixen
— kapituła katedralna 40
Brno 316
Brożec 360
Bruny 316
Brzeg 116, 337, 350, 356
— kapituła kolegiacka 40, 125, 130, 133, 152, 183, 185, 201-202, 206, 207, 210, 212, 217, 235, 247, 256, 271, 292, 303-304, 314, 327, 337, 341, 347, 353, 356, 388
— kaplica św. Jerzego 210, 212, 279
Brzezina 116
Buda 324
Budziszyn
— kapituła katedralna 201-202, 206, 292
Buków 109
— parafia 209, 255
Byczeń
— parafia 209, 278
Bykowice 274
Bystre 105, 110
Bytom
— parafia 228, 230, 379

¹ W indeksie pominięto hasła Otmuchów - miasto, Otmuchów - kapituła kolegiacka oraz Nysa - miasto. W kolejności alfabetycznej znaki ä, å, é, ö, ś, ü, y zostały umieszczone jak o, c, s, u, y.

- Calow* 372
Cerekwica 332
Česka Ves 261
Chałupki 94, 96, 104
Charbielin 57
Cheb 303
Chełmża
 — kapituła katedralna 177
Chociebórz 345
Cieplowody 337
Cieszanowice 109, 331
Cieszyn 69, 111
Csongrad
 — kapituła 128, 201-202, 206, 345
Czarnolas 110
 — parafia 208-209, 230, 294
Czarnowąsy 102
Czechy 70, 184, 188, 193, 202, 219
Czersk
 — kapituła kolegiacka 76

Dałków 344
Domasław
 — parafia 228-229, 386
Dorpat
 — kapituła katedralna 201-202, 206, 302
Dzierżonów 182, 186, 337, 360
Dziwiętlice
 — parafia 65

Eichstätt
 — kapituła katedralna 201-202, 206, 313
Elbląg 186, 302
 — kaplica Bożego Ciała 211, 213, 302
Erfurt
 — uniwersytet 194, 245, 268, 291, 310, 317-318, 332, 395
Emsdorf 118
- Fojtova Kraš* 94, 96, 98-99, 114
Freiburg 210, 213, 237
 — parafia 292
Fritzlar 76
Frombork
 — diecezja 302
 — kapituła katedralna 144, 177, 190, 201-202, 206, 210, 302, 326
Frydberk 300
Fryštát 184
 — Stare Miasto 275
Fryvaldov 186, 260
Fulda 83

Gądów Mały 101, 108
Getynga 237
Giełczyce 95, 99-101, 324, 337
Gierałcice 354, 383
Gliwice 150, 181, 227, 334
Glutowo 76
 — parafia 76
Głębinów 58-60, 62, 64-65, 67, 70, 93, 95-99, 108, 114, 157, 260, 279, 281, 311, 351, 357
Głęboka 72, 94, 96, 104, 110
Głogów 69, 170, 227-228, 263, 286, 344, 366, 375
 — archidiakoniat 336, 344, 381
 — kapituła kolegiacka 39-40, 45, 63, 71, 73, 75, 100, 105-107, 123, 125, 151, 159, 164, 167, 170, 174, 183, 185, 201-202, 205, 207, 212, 214, 218, 227, 229, 256-257, 271-272, 285-286, 291, 297-298, 300, 303-304, 310, 314, 322, 326, 330, 334, 336, 344, 348, 353, 356, 359-361, 369, 382
 — księstwo 300, 313
Głogówek 351
 — kapituła kolegiacka 40, 45, 76, 100, 104, 123, 125, 128, 150, 159,

- 164,181, 201-203, 206-207, 212,
228, 241, 312, 316-317, 336,
350-351,353, 359, 391
- Głubczyce 260
- Głuchołazy 55-57, 59, 278, 290, 297
— parafia 208-209, 282, 316
- Gniezno
— archidiecezja 123, 221
— prowincja kościelna 78, 127, 144,
152,219, 221
— kapituła katedralna 144, 146, 202,
206,211,213, 334
- Gnojna 378
- Godiuce 69
- Gosławice 102
- Goszowice 102, 118
- Goszów 261
- Gościce 354
- Gościejowice
— parafia 209, 351
- Gościęcín 128
- Góra
— parafia 209, 256
- Gradice Golensicezke 69
- Gramolin 69
- Grądy 67-68,70,91,93, 96, 115, 122
- Grodków 91, 180, 258-260, 297, 378
— parafia 210, 212, 259, 268, 281,
290
- Grodziszczce (część wsi Maciejowice)
70, 93, 96, 98-99, 114, 118
- Grodziszczce (świd.)
— parafia 207, 209, 349
- Großmonra
— parafia 210, 292
- Grunwald 314
- Gułów 360
- Halle 190
- Hanuszów 58
- Henryków
— klasztor cystersów 104, 109
- Heyde (Golanka?) 117
- Hildesheim
— kapituła katedralna 206, 313
- Hukovice 94, 96, 104, 372
- Hława
— parafia 230, 390
- Janczowice 67, 91, 115, 122
- Janowice 105, 109-110
- Jarnołtówek 57
- Jasienica Dolna 97, 102
- Jawor 227, 373
- Jelenia Góra
— parafia 207, 209-210, 336
- Jędrzejów 360
- Jędrzychów 78, 97, 101, 113, 115, 122,
144, 154, 243, 255, 349, 354, 393
- Jutrzyna 360
- Kalisz
— kapituła kolegiacka 133
- Kaltenštejn 345
- Kałków 180, 185, 183, 345, 372, 387
— parafia 128, 209, 212, 345
- Kamienica
— parafia 60
- Kamieniec Ząbkowicki
— klasztor cystersów 60, 62-63,
106,396, 361
- Kamiennik 119
— parafia 322
- Kamień Pomorski
— kapituła katedralna 133
- Karłowice Małe 367
- Karłowice Wielkie 367, 375, 384
— parafia 69, 209, 230-231, 278-
279, 394, 382
- Karniów
— księstwo 260
- Karszów 97, 102

- Kattirsdorf* (obecnie część Paczkowa) 94, 96, 104, 115, 122, 260
 Kąty Wrocławskie 329-330
 Kępnica 180, 299
 — parafia 60, 209, 282
 Kielce
 — kapituła kolegiacka 125
 Kietrz 288
 Klosterneuburg
 — kaplica św. Barbary 211, 213, 263
 Kluczbork 182, 226, 227, 316, 325, 384
 Klucznik
 — parafia 108, 110, 140, 320
 Kłodobok 260, 372
 Kłodzko 70, 296, 332
 — klasztor kanoników regularnych 234, 308, 332
 Kobiela
 — parafia 230, 376, 382
 Kolnica 290, 297
 Kolnovice 56-57
 Konradowa 263
 Konradów 56-57
 Konstancja 291-292
 Konstantynopol 82
 Koperniki
 — parafia 209, 230, 263, 389
 Kowalowo 116
 Kowalów 360
 Koufim
 — archidiakoniat 353
 Kozielno 180, 283, 311
 Koźle 388
 — archiprezbiterat 336
 Kraków 184, 259
 — diecezja 186, 221, 222, 293
 — kapituła katedralna 73, 121, 146, 165, 176, 184, 190, 192, 196, 198, 226-227
 — kapituła św. Floriana 123, 154
 — uniwersytet 150, 194, 245, 259, 309, 332, 336, 395
 Krakówkowice 113, 115, 120, 122, 320
 Krasna Góra 384
 Kreuzburg 184
 Kromeriz
 — kapituła kolegiacka 206, 273, 334
 Kryniczno 105, 108, 116, 119
 Krzelków
 — parafia 328
 Księżyce 116
 Kunice 111
 Kurzelów
 — kapituła kolegiacka 133
 Laskowice 70, 93, 96, 115, 122
 Lasowice (leg.) 101
 Legnica 50, 109, 181, 186, 228, 236, 268, 271, 342, 347, 352, 382
 — księstwo 321, 343
 — archidiakoniat 72-73, 77
 — kapituła kolegiacka 39⁴⁰, 81, 110, 125, 178, 201-202, 206-207, 235-236, 256-257, 271-272, 292, 305, 319, 341, 347, 356-359, 382
 — klasztor benedyktynek 113, 288
Librigsdorff 383
Lichtinberg 56-57, 297
 Ligota Wielka 61-62, 66, 70, 95, 118
 Lipniki 118, 374
 — parafia 131, 209, 230, 283, 297, 299, 301-302, 377
 Lipowa (grodz.) 106
 Lipowa (nys.) 106
 Lipsk
 — uniwersytet 151, 194-195, 245, 268, 273, 291, 295, 299, 313, 316, 356, 395
 Lisie Kąty 106
 Lisowice 108
 Litomierzycy
 — kapituła kolegiacka 382
 Litomyśl
 — biskupstwo 131-132, 200, 221, 330

- Lorsch 83
Lubeka 184
Lubiatów
— parafia 282
Lubiąż
— klasztor cystersów 267-268, 285,
339-340
Lubnów 94, 96, 104, 115, 118, 122
Lubomin 383
Lubusz 172
— diecezja 222, 346
— kapituła katedralna 73-74, 109,
130, 201-203, 207, 262, 338, 340
Lutomia 117
Lutomierz 338
Lwówek Śląski 313
— parafia 132, 212, 330

Łask
— kapituła kolegiacka 78, 133
Łęczyca
— kapituła kolegiacka 133
Łowicz
— kapituła kolegiacka 133

Maciejowice 70, 91, 93, 96, 115, 118,
122
Magdeburg 235, 358
— prowincja kościelna 313
Makowice 261, 307
— parafia 95, 100
Malerzowice Małe 70, 93, 96, 115,
118-119, 122
Małopolska 152
Markowice 180
Meszno 70, 95, 118
Mierzyce 105, 108
Mikulovice 57
Milicz 69, 182, 256
Mirsk
— parafia 210, 212, 324

Miśnia 166, 314, 323
— diecezja 184, 226, 313, 382
— kapituła katedralna 201-202, 207,
292, 313
Morawy 342
Mühlhausen 210, 213
— klasztor 292
Myra 82-83

Naczków 104, 281
Nadrenia 237, 346
Nadziejów 264, 368
Namysłów 182, 226-227, 272-273, 356,
387
— parafia 211-212, 272, 326, 356
Nasławice 182
Naumburg
— diecezja 226, 389
— kapituła katedralna 207, 313
Neapol 82
Neuchâtel
— kapituła kolegiacka 292
Niemcza 69, 351
Niemił 109
Niemodlin
— kapituła kolegiacka 40, 78, 125,
201, 352
— parafia 79, 352
Nieradowice 70
Nitra 345
Niwnica 120, 132
— parafia 209, 270, 316-317, 350
Nordhausen
— kapituła kolegiacka 292
Nove Vilemovice 261
Nowaki 113, 317
— parafia 209, 343-344
Nowolesie 330
Nowy Las 389
Nowy Sącz
— kapituła kolegiacka 125

- Nowy Świątów 93-94, 96, 115, 122, 181, 351, 376
- Nysa
- Stare Miasto 45, 59, 81, 84, 91, 111, 121, 128, 153, 208, 218, 237, 284, 295-296, 316, 320
 - archiprezbiterat 371
 - dystrykt 116, 121 374
 - księstwo 47-48, 69, 89, 93-94, 97, 115-117, 128, 159, 171, 179-182 219, 226, 229, 244, 317-318, 320, 323, 331, 343, 366, 372, 376, 394
 - kapituła kolegiacka 40, 45, 81, 84, 86, 91, 114, 121, 152, 247, 269, 293, 296, 309, 333, 336
 - kościół św. Jakuba 59, 60, 62-64, 67, 72, 76, 81, 90-91, 109, 128, 130, 132, 175, 181, 200, 208-212, 214, 223, 229-231, 237, 243, 255, 259-261, 263-264, 268-274, 276-280, 283, 287-288, 290-291, 293, 295-297, 299, 308, 311, 315-319, 324, 327, 329-333, 341-345, 349-350, 354-355, 358-359, 369-370, 372, 380-383, 385-386, 389, 393
 - kościół św. Jana 81, 210, 231, 237, 284, 316, 320, 381
 - kaplica Bożego Ciała 175, 211, 270, 280, 343, 372
 - kaplica św. Katarzyny 211, 263, 264
 - kaplica św. Mikołaja 175
 - klasztor bożogrobców 49, 58-59, 61, 64-65, 97, 102, 355
 - klasztor franciszkanów 88, 355
 - klasztor franciszkanów-obserywatorów 295-296
- Nysa Kłodzka 94
- Ogonów 119
- Oleśnica 105, 109-110, 182, 227, 287, 320, 336
- Oleśnica Mała 116
- Oława 102, 182, 226-227
- parafia 210, 212, 259
- Ołomuniec
- diecezja 207
 - kapituła katedralna, katedra 202, 207, 215, 297, 330, 334-335, 387
- Ołtaszyn 209
- parafia 274
- Ondrejovice 56-57
- Opole 47-50, 53, 67, 70, 97, 102, 104, 123, 125, 164, 177, 186, 226-227, 244, 276, 290, 301, 314, 394
- księstwo 181
 - kapituła kolegiacka 39^40, 45, 63, 72, 123, 128, 131, 145, 164, 176, 201-202, 205, 207, 211, 217-218, 235, 271, 276, 288, 301-302, 308, 313-316, 330, 333, 335, 358, 360-361
- Osina Mała 94-95, 115, 122
- Osina Wielka 94, 96, 115, 122
- Osobłoga 121, 137, 154, 183-184, 226-227, 234, 337, 341
- parafia 132, 211-213, 290
- Ostrzyhom
- diecezja 183-184, 267
- Otmuchów
- konsystorz 264, 368
 - parafia 51, 69, 71-76, 80-81, 84, 91, 93-96, 98, 104-105, 115, 116, 128, 209, 238, 352
 - kaplica NMP (później św. Anny) przed miastem 210, 212, 270, 282, 336, 376
- Oybin
- klasztor celestynów 308

- Paczków 94, 118-119, 186, 226-227, 260, 329, 334, 345, 347, 354
— parafia 60, 62, 71-72, 208-210, 212, 231, 282, 289, 315, 316-317, 321, 327, 334-336, 354, 383
- Padwa
— uniwersytet 195, 330
- Pakosławice 88, 95, 100, 115, 122, 372
— parafia 93, 95, 99-100, 115, 129, 161, 229, 243, 290, 360-361, 389, 393
- Pasieki 70-71, 92, 115, 122
- Paszowice 324
- Pelhrimov
— parafia 208-209, 210, 303
- Perugia
— uniwersytet 194-195, 245, 266, 395
- Pierzchały 76
— kapituła kolegiacka 76
- Pinara 82
- Piotrowice Nyskie 321, 341
- Piskorzów 108
- Płock
— kapituła katedralna 80, 144, 146, 177, 191-192, 196-197, 222-226, 229
— kapituła św. Michała 125
- Polska, Królestwo Polskie 70, 103, 172, 179, 183, 188, 202, 225, 245
- Polska Cerekiew 186
— parafia 329
- Pomorcovice 260
- Posadowice 181, 287
- Powidzko 108, 110
- Poznań
— diecezja 221, 226, 352, 390
— kapituła katedralna 136, 146, 189, 192, 229, 334, 345, 388
— kapituła św. Jerzego 125
— kapituła NMP 125
- Pożarzyce 110
- Półwiosek 116
- Praga 316, 341, 358
— diecezja 184, 222, 303, 330, 342, 353, 354
— kapituła katedralna 139, 202, 207, 211, 213, 215, 259, 330, 334-335
— uniwersytet 64, 76, 193-195, 245, 256, 270, 285, 291, 298-299, 302, 316, 321, 328-329, 335, 341, 349, 351, 357, 382, 388-389, 395
- Prudnik 121, 150, 234, 337
- Prusinowice 290
- Prusy 184, 325
- Pułtusk
— kapituła kolegiacka 80, 125, 133, 162
- Racibórz
— kapituła kolegiacka 40, 45, 64, 123, 125, 133, 181, 202-203, 206-207, 229, 235, 289, 305, 327, 381
— parafia 72
- Raławice Śląskie 104
- Radzikowice 62, 337
— parafia 231, 371
- Rapocin
— parafia 208-209, 348
- Ratnowice 76
— parafia 209, 231, 277, 349, 371
- Rawenna 82
- Regulice 97, 102
- Reischach
— parafia 354
- Reńska Wieś 114, 118, 121, 384
— parafia 95, 100, 129
- Ręków
— parafia 131, 209, 229-230, 301, 378, 389
- Rinaczow
— parafia 71

- Rogów 350
 Rolantowice 347
 Rososznicza 119, 378
 Rüdesheim
 — parafia 210, 310
 Ruś 82
 Ryczyn 69
 Ryga 353
 Rzesza Niemiecka 83, 184, 188
 Rzym 82, 219, 234, 237, 286, 302, 309,
 331,334, 354
 — uniwersytet 194-195, 245, 259,
 304,330, 395
 Rzymiany 95, 99-101
 Saksonia 235, 358
 Salzburg
 — diecezja 354
 Sandomierz
 — kapituła kolegiacka 100, 199
 Sarnowice 70, 92
 Sątek 287
 Schwerin 184
 Sezezko 69
 Sędziszów
 — parafia 132, 212, 330
 Sidzina
 — parafia 210, 311
 Siena
 — uniwersytet 194, 196, 304
 Siodłary 109
 Śiroky Brod 261
 Skarbimierz
 — kapituła kolegiacka 202,207, 256
 Sławkindorff 183, 259
 Słupice 70, 119
 Służejów 119
 Smardzów 105, 110, 182, 343
 Smolice 113
 Spira 184, 346
 — kapituła katedralna 41, 192, 247
 Spisz 267
 Starowice 70, 93,96, 110, 115, 122, 391
 Starzowice 117
 Stary Las 389
 — parafia 225-226, 299, 367
 Stary Paczków 260-261
 Stendal
 — kapituła kolegiacka 271
 Strobice 344
 Strzegom 69
 Strzegów
 — parafia 63-64
 Strzelce Opolskie 150
 Strzeszów 105, 110
 Sulisławice 97, 102
 Suszkowice 67,70, 95, 118
 Syców 227
 Syjon 82
 Szamotuły
 — prepozytura 152
 Szczyty 104
 Szklary 384
 Szobolezke 69
 Szonów 182, 350
 — parafia 128,210, 350
 Ścibórz 106, 118,331
 Ścinawa Mała 119
 Śląsk 46, 51, 56, 73, 76, 179, 183-186,
 188,211,215,223,235, 256, 260,
 263, 270, 279, 286, 288, 291,
 298-300,304,310,313,321,328,
 330, 341,357,382,389
 — Cieszyński 275
 — Dolny 181, 189, 203, 207
 — Górny 181, 189
 Śmiłowice 93, 96, 104
 Środa Śląska 324
 — parafia 207-208, 210, 308
 Świdnica 97, 102, 182, 266, 282, 349
 — parafia 211-212, 266, 282

- Świerzawa
 — archidiecezja 388
 — parafia 388
- Święta Katarzyna 343
- Świętów Polski 61,93,96-97, 104, 115,
 122, 181,351
- Świny 69
- Trenczyn 345
 — parafia 128, 208-209, 210
- Trewir
 — kapituła katedralna 215
- Trzebnica 69, 182, 227, 254, 264, 368
- Trzeboszowice 70, 95, 97
 — parafia 231, 375
- Turyngia 166, 291, 300, 314
- Tyniec
 — parafia 74
- Ucieszków 226, 388
- Ujazd
 — parafia 71
- Ujezd
 — parafia 208,210, 273
- Ujeździec 95, 115
- Ulanowice 93, 96, 115, 122
- Uniejów
 — kapituła kolegiacka 133
- Vác
 — diecezja 345
 — kapituła 128, 207, 345
- Velká Kras 91, 94-96, 98-99, 106
- Vidnava 104, 118, 162, 181, 185, 187,
 226-227,294-395, 345, 349,355
 — parafia 75, 128, 178, 209, 210-
 211,213,230,276,280-281, 394,
 349,379, 390-391
- Warmatowice 181, 271
- Warmia 326
- Warszawa
 — kapituła kolegiacka 133
 — parafia 76
- Weimar 184, 260, 291
- Weitmile 139
- Wenecja
 — diecezja 82
- Węglów 182, 266
- Węgry 184, 194, 345
- Wiązów 116
 — parafia 88, 116-117, 127, 208,
 210,230-231, 233, 243, 282, 289,
 314-315,344, 370,384, 393
- Widna 365
- Wiedeń
 — uniwersytet 194, 196, 245, 275,
 284-285, 287-288, 290, 301,
 304-305, 327, 330, 357, 381, 395
 — klasztor św. Jakuba 211,213,263
- Wierzbice 117, 120, 283
 — parafia 209-210, 299
- Wierzbna 390
- Wierzbno 390
 — parafia 278
- Wilamowa 119, 261
- Wilemowice 322
- Wiślica
 — kapituła kolegiacka 199
- Wleń 69
- Włochy 247, 310
- Włocławek
 — kapituła katedralna 143, 146,
 157,190
- Wojnicz
 — kapituła kolegiacka 43
- Wołów 182, 266, 324
- Wormacja
 — diecezja 184, 310
 — kapituła katedralna 213, 310
- Wójcice 58, 70, 72, 127, 189
- Wójtowice 360

- Wrocław 47, 49-50, 53, 64, 74, 128, 130, 133, 155, 175, 182, 186, 217, 255-256, 262-263, 272-274, 278, 282, 286, 288, 294, 299-301, 304-305, 310, 312, 318, 321, 323-326, 332-333, 336, 338, 340, 342, 345, 347-348, 352-353, 356-357, 360-361, 365, 379, 387
- archidiakoniat 70
 - diecezja 39, 45, 106, 123, 125, 128, 133, 159, 164, 166, 172, 181-184, 188, 190, 192, 199, 202, 209-215, 219-222, 226, 303, 305, 311, 313, 323, 332, 338, 356, 382
 - konsystorz 73, 169-171, 174, 191, 220, 267, 275, 278, 297-299, 321-322, 329, 343, 348, 358, 360, 365-366, 370, 390-391
 - kapituła katedralna 39, 41, 46, 49, 71, 73-75, 79, 85, 90, 94, 103, 113-114, 129-133, 136, 139, 143-144, 146, 157, 159, 164-167, 170, 172, 174, 178, 182, 184-185, 190, 193, 197, 200-204, 207, 210-214, 218-219, 221, 222-223, 229-231, 235, 247, 254, 256, 259-260, 262-264, 266-267, 271-274, 278, 283, 287-292, 297-310, 313-314, 317-321, 323-326, 330-334, 336-340, 342, 345-348, 352-353, 355-361, 370, 373, 376-377, 379, 382, 386, 389, 395
 - kapituła św. Idziego 40, 46, 49, 64-66, 73, 78, 105, 131, 139, 140, 201, 205, 210, 212, 218, 231, 234, 259, 262, 264, 266, 271, 273, 320, 321, 323, 325, 334, 348, 377, 379, 383, 388
 - kapituła św. Krzyża 40, 49, 73-74, 94, 123, 125, 133, 152, 164, 178, 185, 192, 197, 201, 204-205, 207, 210, 212-213, 221, 235, 263, 273, 292, 298-299, 304-305, 308, 310-311, 313-314, 318, 322, 324, 330, 336, 338, 352, 361, 367
 - szpital scholarów 114, 272, 353, 356
 - kościół Bożego Ciała 256
 - kościół św. Doroty 209-210, 303
 - kościół św. Elżbiety 210, 212, 300, 304, 314, 317, 32, 333, 351
 - kościół św. Marii Magdaleny 209-210, 212, 297-299, 304, 330, 358
 - kościół św. Maurycego 209-210, 336
 - kościół św. Michała 209-210, 298-299
 - kościół św. Mikołaja 209-210, 303
 - kaplica św. Marii Egipcjanki 209, 319
 - kaplica św. Marcina 360
 - kaplica NMP 210, 212, 325
- Wysoka Cerkiew
- parafia 210, 268
- Zakrzów
- parafia 210, 335-336
- Zakrzów 338
- Zamość 125
- Ząbkowice Śląskie 128, 180, 182, 226-227, 287, 299
- parafia 178, 201, 207, 210, 213, 230, 319, 358-359
 - klasztor bożogrobców 337
- Zeitz 190
- Zgorzelec 183-184, 226-227, 258
- parafia 382
- Zielina 341
- Ziemia Święta 83

Indeks nazw geograficznych

407

- Ziębice 115, 122, 180, 183, 226-227,
311,328, 378, 388
— księstwo 116
— parafia 207, 209-210, 316, 328,
355
Złotogłowice 113-114, 308
Złotoryja 58, 61
Złoty Stok 328
Zubrzyce 59
Zwanowice 345, 349
Zwrócona
— parafia 66,210, 323
Żagań 285, 347

INDEKS OSÓB¹

- Abstacz Marcin, pleban otmuchowski 74-75, 77
- Adam alias Adampke, mieszczanin otmuchowski 111
- Ade Albert 150
- Adolphi Niczek, chłop z Lipników 118
- z Akwinu Tomasz 112, 296, 383
- Altman Henryk, altar. grod. 259
- Aminadap Jan, kan. 146, 165, 169, 181—182, 209, 212, 214, 251, 252, 254-255, 287, 344
- Andrzej, kaznodzieja w Otmuchowie 141, 240
- Andrzej s. Czornka 118
- Anna, ks. legnicka 343
- Argyrus 82
- Armknecht Teofil, kan. opol. 276
- Ascherhaussyn Anna, 256
- Aschirhaus
- Elżbieta 255
 - Dorota 255
 - Jan, altar. nys. 255-256
 - Mikołaj, kan. 181-182, 212, 251, 253, 255-256
- Augustini
- Grzegorz, altar. otmuchowski 141, 178, 256
 - Augustini Jakub, kan. wrocł. 256
 - Jan, kan. 80, 85, 110, 165-168, 178, 181-182, 191-192, 195, 200-202, 204-207, 209, 213-216, 236, 249, 252, 256-257
- z Austrii Piotr 75
- Awer Augustyn, altar. otmuchowski 86, 142
- Balke Jan, landwójt nys. 162
- Baltazar, altar. nys. 278
- Bancz, rodzina mieszczan wrocł. 73
- Apeczko 73
 - Henryk 73
 - Mikołaj, pleban otmuchowski 72, 74, 76-77
 - Paweł 73
 - Zofia 73
- Bankę Jan, starosta nys. 255
- Baracz Piotr, mieszczanin nys. 319
- Barbara, wójtowa w Otmuchowie 108, 110
- Barbo Marek, 234, 283, 324
- z Bari Mikołaj 82
- Bart Piotr, kleryk 376
- Bartek, woźnica 154, 276
- Bartkonis Sylwester, mansj. 147-148, 231, 365, 384
- Bartosz, kucharz 155
- Bartosz, rzeźnik otmuchowski 119
- Bartosz, sługa 276
- Bartsch Piotr, altar. otmuchowski 142
- Bawde Jan, altar. otmuchowski 141
- Becherer 189
- Becke, rodzina w Nysie 284, 327
- Elżbieta 327
 - Jakub 327
 - Jakub młodszy 327

¹ W przypadku członków kapituły Św. Mikołaja odniesienia do ich biogramów zaznaczono pogrubioną czcionką. W kolejności alfabetycznej znaki ä, ä, é, ö, S, ti, y zostały umieszczone jak o, c, o, s, u, y.

- Jan, kowal 328
 — Mikołaj, altar. nys. 328
 — Mikołaj s. Jakuba 327
 — Mikołaj, rajca nys. 327
 — Peczeko, rajca nys. 327
 — Stefan, kuśnierz 327
- Becke Jan Pistoris Jan
 Becker Wawrzyniec, mieszczanin otmuchiowski 111,240
 Bees Otto, archidiakon wrocł. 142, 271
 Beleweze Andrzej 110
 Belicz Jan, pleban w Kałkowie 346
 Benko Mikołaj 111
- z Bernatic
 — Bernard 365
 — Bertold, łucznik 154
 — Henryk, mansj. 154, 287, 364, 365, 370, 377, 382
 — Jakusz, łucznik 154, 365
 — Maciej 365
- Bernhard, łucznik 276
 Bemhardi Mikołaj, wik. 141, 190, 230, 363, 365, 386
 Bernstad Piotr, kan. głogowski 370
 Berolt Andrzej, kan. nys. 283
 Berwici Fryczek, mieszczanin ząbk. 360
 Berwik Paweł 360
 Beyer Michał, kan. 166-167, 177, 183-184, 195, 198, 204, 212, 214, 226, 228, 231, 250, 253, 258, 265, 285, 307, 363, 366, 387
 Biberstein Jan, pleban ziębicki 316, 328
 Birkener Mikołaj, komtur joannicki 326
 Bleifus Jan, mieszczanin nys. 260
 Blekpauch, mansj. 364, 366
 von Blessow Henryk 74
- Blorok
 — Bartłomiej 258
 — Anna 258
 — Michał, kan. 91, 134, 165, 168-169,180,187, 194-195, 198,200, 202, 204-205, 207, 210, 212, 214-216, 237, 239, 251, 253, 258-260, 274,286, 297, 310, 355
- Blumel Jan, pleban w Sidzinie 311
 Blumenaw Wincenty, precentor 363, 366, 370
 Bobist Maciej, sługa 268
 Bogusz Marcin, wik. i kuratus 138, 362-363,366
 Bolesta - Jastrzębiec - Łazęka, ród 177
 Bolko m, ks. opolski 97, 102
 Bolko III, ks. ziębicki 166, 328
 Bonifacy IX, pap. 233, 390
 Borschnitz, rodzina rycerska 186, 260
 — Henryk 258, 289
 Brauner Kacper 305
 Brauer
 — Maciej 388
 — Mikołaj 388
 Bresin Jan 271
 Briger Jan, wik. 229-230, 362, 363, 366
 Briger Jan 313
 Broynbach Jan 114, 311
 z Brudzewa Mirosław, kan. gnieźnieński 332
 Brygida szwedzka 83
 z Brzegu Piotr 111
 z Brzegu Piotr, prokurator bp 339
 Bückling Antoni, altar. otmuchiowski 141
 z Buczyny Stanisław 360
- de Calicz
 — Jakub 101
 — Małgorzata 101
 Camperow Mikołaj 101
 de Camyn Bertold, pleban w Paczkowie 60
 z Canterbury Anzelm 83
 de Capranica Dominik 272
 — Paweł 271
 Carboni Franciszek, kan. wrocł. 360
 de Carlów Stefan, wik. 363, 367, 385

- Carolowitz Mikołaj, mansj. 364, 367
 Cerdoni Konrad, pleban w Dziewiętlicach i Zwróconej 65
 z Chocieborza Pakosz, burgrabia otmuchowski 163
 z Cieszyna Piotr, mieszczanin nys. 295
 z Clairvaux Bernard 83
 Cliwan Jan, mansj. 364, 367, 373
 Clodobok, rodzina rycerska 260, 281
 — Anna 260
 — Henryk ojciec 162, 260
 — Henryk starszy 162, 260-261
 — Henryk, kan. 136, 162, 180, 186, 191, 192, 196, 250, 252, 260-261, 271
 — Jan 162, 260
 — Małgorzata 260
 — Mikołaj 162, 260, *261
 Clonicz, wójt kapituły, 121, 148-149
 — Mikołaj 121, 148
 Closil Mikołaj -> Gobil Mikołaj
 Closo, piekarz w Nysie 284
 Cochirdorff Mikołaj, dziekan 130-131, 162, 175, 180, 213, 217, 245, 249, 253, 261-262, 395
 Corsner Klemens, rajca nys. 307
 Crawar Jan, altar. nys. 76
 Crawingald, rodzina mieszczan nys.
 — Elżbieta 269
 — Piotr 269
 Crewel Mikołaj, kan. wrocł. 305
 Crispus Marcin, wik. i kuratus 138, 362, 368
 Cron Konrad, kan. 171, 198, 250, 253, **262**
 Crumpach Teodoryk, zakrystian w Otmuchowie 275, 282
 Cruso, sługa 66, 104
 Curas Mikołaj, mieszczanin nys. 102
 Curopas Piotr, mansj. 364, 368
 Currificis Paweł 364, 368
 Czacheritz Michał, prepozyt w Kłodzku 332
 Czansticz Franciszek, altar. otmuchowski 142
 Czegebenbeyn Franciszek, kan. wrocł. 208, 282-283, 327, 334
 Czeicz, rodzina mieszczan nys. 264
 — Heinco 263
 — Henryk rajca nys. 263
 — Henryk altar. nys. 263, 266
 — Ludwik, kan. 166-168, 170-171, 180, 186, 189, 196, 198, 202, 204, 209, 211-213, 249, 253, 263-264, 266, 322, 326
 — Peczek 263
 — Mikołaj, wik. katedralny 263
 — Mikołaj, rajca nys. 263
 Czeiselmeister Mikołaj, kan. wrocł. 258
 Czelder, rodzina mieszczkańska
 — Ewa 111, 264, 368
 — Jakub 264
 — Łukasz, mansj. 264-265, 364, 368, 387
 — Mikołaj starszy 264
 — Mikołaj, kan. 144, 146, 165-168, 173-174, 177, 179, 181, 188, 212, 214, 226, 250, 255, 258, 264-265, 282, 302, 344, 363, 367, 371, 386
 — Sapiens 111, 264-265, 368-369, 372
 — Sapiens młodszy 368
 Czellin, rodzina rycerska 341
 Czernin Joachim 106
 Czetsch Henryk, kan. 109, 182, 211-212, 249, 252, 266
 Czewchner Henryk, kan. 181-182, 195, 198, 200-201, 203-205, 214, 216, 222-223, 237, 251-252, 266-267
 — Jan 266
 Czips Konrad, kan. 168-171, 183-184, 191, 218, 250, 267-268, 279

- Czipsch Jakub 353
 Czobczicz, rodzina mieszczan nys. 295
 — Elżbieta 268
 — Jadwiga 268, 295
 — Jan, kan. 88, 91, 180, 195, 198, 210-213, 251-252, 268-269, 295
 — Marcin, rajca nys. 268
 — Mikołaj, student w Lipsku 268
 — Mikołaj, subkustosz wrocł. 268
 Czulconis Mikołaj, mansj. 364, 369
- Damian, wik. otmuchowski 76
 Degenberg Zygfryd, kan. wrocł. 323
 Deysła Mikołaj, sługa 266
 Dobusz, sługa 279
 Dolleatoris Mikołaj, altar. otmuchowski 142
 z Domaniowa Maciej, sługa 360
 Dorkaw Jan 112
 Dorota, córka →• Jakuba Heinczke 354
 Dreysigmarckynne, mieszcanka nys. 293
 Dulacz Piotr 391
 Durrebecke Michał 119
 Dwerg Herman, archidiakon wrocł. 273, 303-304, 313
 Dyndrod Aleksy, altar. nys. 259
 Dytryk s. Zygfryda 56
 Dytwini, rodzina mieszczan nys. 190
 — Jakub, kan. 145, 153, 180, 187, 189, 250, 252, 269, 270, 290
 — Jerzy 111, 126, 131-132, 145-146, 175, 180, 187, 195, 198, 209-212, 249-250, 253, 270, 284, 287, 339
 — Wincenty 269
- Eberhard s. Ochselina, mieszczanin nys. 61
 Eberhartynne Katarzyna →• Fulschussil, Katarzyna Eberhartynne
- Eckbrichtsheide Krzysztof, burgrabia otmuchowski 163
 Eckhart Jakub, mieszczanin nys. 67-68, 290
 Eichilborn, rodzina rycerska 58, 260
 — Herman 260
 — Herman 95-96
 Eichilborn Henryk -• Clodobok Henryk z Eichstätt Reginald 83
 Elżbieta, służąca 155, 320
 Eppenstein Jeremiasz, burmistrz nys. 274, 346
 Eschenloer Piotr 266
 Eugeniusz IV, pap. 235
 Eychholz, rodzina rycerska 271
 — Jakub, kan. 166-167, 170, 174, 177, 181-182, 200-205, 207-210, 212, 214-216, 223, 229, 231, 250, 252, 271-272, 344, 363, 369
 — Mikołaj 271
 — Mikołaj, kleryk 271
- Fabri Zygmunt →• Rewsse Zygmunt de Falkinhain
 — Henryk 105, 109
 — Jan 236
 Fawlbruck Jan, pleban ząbk. 359
 Fedeler Jakub, wik. 230, 363, 369
 Ferber, rodzina mieszczan gdańskich 177
 Fewerer Kacper, komisarz nys. 171, 296
 Fey
 — Aleksy, kan. 165, 168, 170, 181—182, 191, 202, 204, 207-208, 210, 211-212, 250-251, 272-273
 — Jan, mieszczanin namysłowski 272
 — Jan, kan. wrocł. 272-273
 Filczynne Małgorzata, mieszcanka wrocł. 274
 Flosser Franciszek, kan. wrocł. 208, 317, 334-335

- Folland Mikołaj, wik. 208, 228, 230, 363, 369-370
- Fossoris Piotr, mansj. 229, 364, 370
- Foyt Marcin, pleban w Nowakach 86, 111
- Fredelant
- Jan, mieszczanin nys. 327
 - Mikołaj, duchowny 208, 299
- de Fredintal Jan, kaznodzieja w Otmuchowie 141
- Freiberg Mikołaj, oficjał wrocł. 80, 297
- Freiberg
- Jerzy, kan. 182, 195, 198, 200-201, 205, 209, 212, 214-216, 251, 253, 273-274, 306, 310
 - Prokop, mieszczanin wrocł. 273-274
- z Freiburga Mikołaj, kan. lubuski 109, 236
- Friberg Henryk 340
- Friedewalde, rodzina mieszczan nys.
- Barbara 274
 - Herman 274
 - Piotr, kan. 180, 186, 249, 254, 274-275
 - Zachariasz 274
- Fryderyk III, cesarz 83, 215, 330-331
- Fryderyk, landgraf Turynгии 291
- z Fryštatu Stefan, kan. 144-146, 168-171, 183, 191, 250, 254, 275-276, 282
- Fryzę Paweł, wik. i mansj. 362-364, 370, 382
- Fullope Piotr, kan. 249, 254, 275-276
- Fulschussil, rodzina mieszczan nys. 49, 51-52, 55-56, 58, 62-63, 66-68, 114, 162, 164, 179, 189, 211, 243, 260-261, 277, 297, 322, 329, 357, 393
- Agnieszka, córka Franciszka 67
 - Agnieszka, córka Mikołaja 61, 161, 278
- Andrzej, opat kamieniecki 62-64
 - Andrzej, prepozyt 55, 62-63, 66, 75, 128, 154, 159, 173-175, 180, 205, 208, 210-212, 218, 248, 251, 260-261, 270, 276-277, 280, 282, 301, 306, 319, 341, 345, 350-351, 357, 376
 - Andrzej, zięć Bertolda 59, 61-63, 66
 - Anna, wnuczka Piotra 64
 - Anna, żona Piotra 61
 - Bertold, burmistrz nys. 57-60, 63-64, 66, 211
 - Bertold, fundator kolegiaty 46, 51, 55, 64-65, 77-79, 81, 85, 93, 97, 101, 104-105, 114, 137, 139, 166, 175, 189, 243, 266, 276, 278-280, 322, 329, 360, 377, 393
 - Dytwin, kan. 62-64, 109, 161, 175, 180, 189, 211-212, 249, 251, 270, 276, 277-278, 279, 281
 - Dytwin s. Bertolda 61-62
 - Franciszek 67 -* Franciszek s. Heinona 58, 61-62
 - Franciszek s. Mikołaja 68
 - Gertruda, córka Bertolda 60-62
 - Gertruda, żona Mikołaja 68
 - Heinson 58
 - Jan s. Andrzeja 62-63, 66-67
 - Jan s. Zygryda 62, 66, 161, 276-277, 279-280
 - Jerzy, kan. i oficjał wrocł. 59, 61, 63-64, 66-67, 78, 108, 114, 126, 160, 161, 165, 168, 170-171, 174-175, 178, 180, 183, 191, 208-212, 215, 221-222, 236, 249, 253, 267, 275, 277, 278-280, 297, 299, 322, 340, 350, 361
 - Katarzyna, córka Bertolda 60
 - Katarzyna, żona Mikołaja 61, 278-279

- Katarzyna Eberhartynne, żona Piotra 61, 64-65
- Klara, córka Zygryda 62, 275
- Klara, żona Zygryda 62
- Krystyna, żona Bertolda 60
- Maciej, rajca paczkowski 68, 88
- Maciej s. Bertolda 60, 63, 67
- Maciej s. Piotra 59, 61-66, 278
- Małgorzata, żona Franciszka 67
- Marek s. Franciszka 67
- Mikołaj, archidiakon opolski 55, 61, 63
- Mikołaj s. Bertolda 58-61, 66, 278-279
- Mikołaj s. Franciszka 67
- Paweł s. Andrzeja 59, 62-63
- Piotr, kan. głogowski 55, 62-64, 66-67, 178, 278
- Piotr, mnich w Kamieńcu Ząbkowickim 63
- Piotr s. Bertolda 58, 60-61, 64, 66
- Reibold 56-58, 60-62
- Zygryd brat Andrzeja 59, 61-63, 68, 266-267
- Zygryd, kan. 63, 66, 68, 81, 88, 156, 160-162, 175, 178, 180, 189, 208, 211-213, 239, 250, 254, 270, 276-277, 279, 280-281, 353
- Gans Jan, altar. 141
- Gawske Piotr, rycerz 111, 236
- Gerwin 272
- Girlach, rodzina mieszczan paczkowskich
 - Jan 119
 - Zygmunt 119
- Girlachsheim Franciszek, pleban w Paczkowie 327
- Giżycki Paweł, bp płocki 80
- Glaubitz 282
 - Jan, aptekarz w Świdnicy 282
- Glaubus, rodzina mieszczan dzierzoniowskich
 - Jan 282
 - Małgorzata 282
 - Mikołaj, kan. 146, 165, 168-169, 181-182, 191, 208-210, 212, 250, 253, 275, 282-283
- Gleywicz Piotr, mansj. 231, 315, 349, 364, 370-371
- z Gliwic Paweł 172
- z Gliwic Piotr -» Salfelt Piotr
- Głogowicz Michał 272
- z Głogowa Jan 256
- Gnath Mikołaj, mansj. 364, 370
- Gneffko
 - Mikołaj, wik. wrocł. 283
 - Stanisław, kan. 91, 146, 172-174, 189, 200, 212, 237, 251, 254, 283-284, 306
- z Gniezna
 - Jan 358
 - Ryner 71
- Gobil, rodzina mieszczan nys.
 - Jan 284
 - Katarzyna 284
 - Gobil Mikołaj, kan. 180, 196, 211-213, 245, 249, 253, 261, 270, 284, 328, 395
- Goczke Marcin, ławnik otmuchowski 189
- Goltberg
 - Mikołaj, oficjał wrocł. 215
 - Mikołaj, wik. wrocł. (św. Krzyż) 263
- Gorlicz Michał -» Beyer Michał
- Goschynne Jadwiga 375
- Gottirsdorfyne Katarzyna, mieszczanka kluczborska 288
- Górka, rodzina rycerska 178
- Grabinstein
 - Jerzy 375
 - Małgorzata 375

- Grabissinne Agnieszka 384
 Gramis Mikołaj 223, 258, 348, 350
 Groczner Tomasz 118
 Grödis Jan, pleban w Górze 257
 Grolog Wawrzyniec, subkustosz wrocł.
 299
 Gross Piotr, altar. nys. 381
 Grotcze Wetzcke, wójt kapituły 149
 Grotil, rodzina mieszczan nys.
 — Erazm, altar. nys. 296
 — Mikołaj, altar. nys. 255-256, 381
 Grunaw Wawrzyniec, precentor 363,370
 Grünenberg Henryk, prepozyt kolegiaty
 św. Idziego 266
 Grunt Henryk 279
 Guiscard
 — Robert 82
 — Roger 83
 Gunther Jan, rektor szkoły w Nysie 296
 Gutkint Wawrzyniec, wik. 190, 363,370
 Grzegorz XII, pap. 343
 Habsburg Fryderyk 166, 214, 221, 330
 Hadrian, pap. 69
 Hamme, rodzina mieszczan legnickich
 — Jan zw. Koler 285
 — Krystian 285
 — Piotr 285
 — Stanisław, kan. 167-168, 181,
 186, 196, 198,201,204, 205,214,
 249,254, 285-286
 Hanko
 — Fabian, kan. wrocł. 286
 — Mikołaj, kan. nys. 140
 Hartungi Mikołaj, mansj. 364, 371-372,
 376
 Haugwitz, rodzina rycerska 186
 — Gelfrad 300
 — Kylian 119
 — Małgorzata, żona Rudgera 110
 — Rudger 110, 119
 Hawg Wincenty 110
 de Hawgsdorff Jakub, mansj. 110, 364,
 372
 Heide Mikołaj, altar. otmuchowski 142
 Heincze Maciej 119
 Heinczke Jakub 354
 Hencził
 — Jakub, kleryk 372
 — Paweł 372
 — Piotr, precentor 230, 265, 363,
 372-373
 Henryk ks. głogowski 71
 Henryk ks. legnicki 80, 84, 280
 Henryk ks. legnicki 285
 Henryk ks. niemodliński 80, 164
 Henryk IV Probus, ks. wrocławski 71-
 72
 Henryk, archidiakon legnicki 72
 Henryk, pleban w Białej 351
 Henryk, pleban paczkowski 72
 Henryk, pleban paczkowski 289, 334
 Henryk, pleban vidnavski 75
 Henryk, pleban w Zakrzowie 336
 Henryk, kusznik 154, 276
 Henryk, domownik 351
 Henryk, wójt Głuchołazów 57-58
 Henryk, wójt Opola 67, 97, 102, 161,
 290,314
 Herdani Marcin, mieszczanin nys. 97,
 102
 Herman, kan. 191, 205, 250, 252, 286
 Herman s. Eberharda 150
 Hermanni
 — Dominik, altar. nys. 311
 — Jan, rektor szkoły w Otmuchowie
 151-152
 — Mikołaj, kan. 167, 191, 200, 237,
 251,253,286
 Heyncze Andrzej, kan. 67, 146, 176,
 181-182,210-212,214,230,247,
 250-251, 286-287, 311, 364, 373
 Hildebrand Grzegorz, pleban w Nysie
 295,297

- Hoff, rodzina mieszczan otmuchowskich
 — Jan, precentor 363, **373**, 387
 — Mikołaj 373
- Homut Piotr, kan. wrocł. 326
- Hoppener Piotr, altar. 142
- z Hradec Králove Jan, kan. wrocł. 353
- Hugelin, mieszczanin Spiry 346
- (de) Hugisdorff Mikołaj, mieszczanin nys. 97, 102
- Jakub, scholastyk wrocł. (św. Krzyż) i kan. wrocł. 94, 221
- Jakub, pleban w Kluczniku 108, 140, 320
- Jakub, wik. 76
- Jakub, sługa 320
- Jakub, sołtys w Gierałcicach 384
- Jakub alias Jakubke, sołtys Wilamowej 119
- Jakusz, łucznik 276
- Jakusz, wójt Opola 314
- Jakusz ze Starego Paczkowa 261
- Jamsdorff Mikołaj 298
- Jan XXII, pap. 163
- Jan XXIII, pap. 302, 359
- Jan III Romka, bp wrocł. 72, 94-95
- Jan V Turzo, bp wrocł. 140
- Jan, abp ryski 353
- Jan, bp brandenburski 353
- Jan, kantor poznański 189
- Jan, pleban w Głuchołazach 282
- Jan, pleban w Niemodlinie 352
- Jan, pleban w diecezji praskiej 342
- Jan, dzwonnik w Otmuchowie 153
- Jan, karczmarz z Reńskiej Wsi 118
- Jan, mieszczanin oławski 321-322
- Jan, mieszczanin zatorski 293
- Jan s. Berwika z Ząbkowic Śląskich 178, 298
- Jan s. Mikołaja z Zatora 293
- Jan s. Tylona → Slewicz Jan
- Jan s. Wawrzyńca, kuśnierz grodkowski 259
- Jan, zakrystian wrocł. 321
- Janisch Mikołaj, mansj. 364, **373**
- Janusz, domownik 340
- z Jaszowa Jakub 265
- Jawyr Jan, wik. 363, **373**
- de Jencowicz Konrad, wik. 362, **374**
- Jenkewicz Jan, oficjał wrocł. 216
- Jenkewicz, rodzina rycerska
 — Jan, kan. 145-146, 181-182, 189, 191-192, 196, 205, 210-212, 250, 252, **287-288**, 325
 — Kacper 287
 — Michał, pleban w Bierutowie 287
 — Mikołaj, kan. wrocł. 287
- z Jenštejna Jan, abp praski 77, 87, 233
- Jerzy, altar. wrocł. 321
- Jerzy, wik. 363, **374**
- Jocober Jan, chłop z Lubnowa 118
- Jordan Achacy 78
- Juncfrawenani Jan, wik. 190, 363, **374**
- Kachstorffynne Barbara, mieszczanka nys. 175 262
- Kacper, altar. 142
- Kacper s. Jana Hermanni, mieszczanin otmuchowski 152
- Kaler Wawrzyniec 316
- z Kalkowa Ekkehard, pleban otmuchowski 71-72, 76-77
- Katusch Paweł, altar. nys. 109
- Kegil Mikołaj, mieszczanin paczkowski 334
- Kelner, rodzina mieszczan nys.
 — Piotr 88
 — Mikołaj 329, 350
 — Mikołaj, rajca 275
- Kenczeler, komornik kapituły 149
- Keseling Bernard, burgrabia otmuchowski 163

- Ketscher, rodzina mieszczan nys.
 — Jakub altar. nys. 288-289, 346
 — Piotr 288
- Ketscher
 — Anna 288
 — Jakub, kan. 89, 168, 191, 196, 210, 213, 250, 252, 288-289, 294, 345, 370
 — Małgorzata 288
- Ketterlini Aleksy, kan. wrocł. 59, 301, 326
- Kewschburg Mikołaj 163
- Kiczka Petirko, sługa 340-341
- Kindchen, rodzina mieszczan nys.
 — Andrzej 319
 — Henryk 319
 — Marcin 319
- Kindernenne Piotr, rajca nys. 319
- Klemens IV, pap. 163
- z Kluczborga Piotr, kan. 85, 109-110, 160, 173-174, 181-182, 209, 213, 250, 254, 289-290, 301, 334, 340
- de Knegenicz Jakub 326
- Knobelouch Wacław, prepozyt budzi-szyński 292
- Knobloch Andrzej 118, 189
- Koch, rodzina mieszczan nys. 88, 100, 130, 161-162, 175, 290
 — Anna 290
 — Filip, kan. 180, 186, 211-212, 250, 252, 290-291
 — Franciszek 290
 — Henryk 175
 — Jakub 290
 — Jan 290
 — Katarzyna 290
 — Łukasz 295
 — Mikołaj, burmistrz nys. 290
 — Mikołaj młodszy 290, 337
 — Mikołaj, wójt Głuchołazów 291
 — Piotr 290
- Kochinmeister Henryk 329
- Kochirdorff, rodzina mieszczan nys. 261
 — Andrzej 262
 — Jan starszy 261-262
 — Jan 262
 — Jan 262
 — Wawrzyniec 262
- Kolbe
 — Antoni 114
 — Beatrycze 114
- Koluszka Mikołaj 391
- Konig Jan 326
- Konrad, bp wrocł. 87-88, 130, 166-167, 172-173, 176, 181-183, 200, 218, 223, 234-237, 257, 262, 266, 271, 273, 292, 294, 301, 303, 313, 323-324, 329, 344-345, 353, 355, 358, 385, 389
- Konrad Biały, ks. oleśnicki 88
- Konrad s. Mikołaja z Otmuchowa 151
- Konrad, magister 266
- Konrad, wójt Głuchołazów 57
- Konstantyn IX Monomach, cesarz 82
- Kophmann Hanusz, mieszczanin nys. 62
- Korbicz Jan, kan. 137, 185, 212, 249, 252, 291, 354
- Korczak Mikołaj, pleban w Wiązowie 384
- Kornicz, rodzina rycerska 186, 291
 — Jan, prepozyt głogowski 291
- Korwin Maciej 274, 304, 310-311, 336-337
- Kosmian, pleban otmuchowski 71-72, 76-77, 94-95, 352
- Kottewicz Jerzy 274, 288
- Krabica Benesz z Weitmila 139
- Krelker Mikołaj, wójt paczkowski 355
- Krepnicz Heniyk, burgrabia otmuchowski 163
- Kretschmer Wawrzyniec, rajca nys. 268

- Kreuzburg Teodoryk, kan. 166, 169, 183-184, 194—195, 201-207, 210, 212-213, 215, 219-222, 236, 250, 254, 291-292
- Krig Jan, altar. nys. 377
- z Krosna Franciszek 360
- Krumpholcz, rodzina mieszczan nys.
— Aleksy 293
— Jan, rajca nys. 293
— Konrad, kan. 91, 146, 174, 177, 180, 189, 200, 210-211, 213, 247, 251, 253, 283, 293-294, 317, 381
- Kruszyna Hynek 88
- Kryncz Jan 277
- Krzysztof, domownik 334
- Kubyn Jan, altar. nys. 381
- Kuncendorff Jan, mieszczanin nys. 296
- Kunil Jan, altar. nys. 327, 358
- de Kunzendorf Piotr, kan. wrocł. 353
- Kurschnerin Małgorzata, mieszczanka ząbkowicka 319
- Kurzanke
— Jan 119
— Anna 119
- z Kuzy Mikołaj 89
- z Kwiatkowa Hencził, burgrabia otmuchiowski 163
- Kynast Hempo, chłop z Lubnowa 118
- Kyndeler, rodzina mieszczan vidnawskich
— Mikołaj, rajca 294
— Piotr, kan. 89, 141, 154, 166-167, 176-177, 180, 209, 211, 213, 229-230, 235, 250, 254, 288, 294-295, 363, 373
- Lando Hieronim, abp Krety 236, 310
- Langer Michał, mieszczanin otmuchiowski 111
- Lebneri Mikołaj, wik. 363, 374
- Lehener Marcin, notariusz bp 295, 296, 308-310
- Lessner
— Grzegorz, altar. nys. 295-296
— Marcin, kan. 91, 171, 180, 196, 198, 200, 208-212, 251, 253, 268-269, 274, 286, 293, 295-296, 333, 355
— Piotr, ławnik nys. 295
- Lewtek, wójt paczkowski 329
- Libing Jan, alt. nys. 370
- Lichtinberg
— Albert 297
— Jan, altar. wrocł. 297-298
— Jan, kan. 140, 165, 168-171, 191, 192, 195, 209-210, 213, 249, 252, 297-299, 322
— Jan s. Konrada 297-299
— Jerzy, kan. wrocł. 111, 150, 297-299
- Liedlau
— Henryk 65
— Jan 290
- z Liege Jakub 133
- Lindener Marcin, kanclerz bp 295, 324
- Lipman Maciej, sołtys Starego Miasta Fryštatu 275
- z Lipników Jakub, wik. 363, 374
- Lobin Mikołaj 274, 331
- Loefen Jerzy 279
- Longi Mikołaj, kan. 164, 180, 192, 195, 198, 202, 204, 208-210, 212, 250, 253, 299-300
- Longi Stefan, mieszczanin nys. 58
- Loss, rodzina mieszczan głogowskich 375
— Jan 375
— Konrad, prec. 231, 363, 375
- Luckaw, rodzina rycerska 300
— **Gelfrid** 166-169, 181-182, 201, 204-205, 250, 252, 301-302

- Heinczo 300 -Jan 300
- Konrad 300
- Konrad, burgrabia zamku Frydberk 300
- Mikołaj 300
- Mikołaj, mansj. wrocł. 300-301
- Piotr 300
- Ludwik, mieszczanin oławski 322
- Luksemburgowie 73
 - Karol 338
- z Lwówka Śląskiego
 - Jan, wiceprokurator otmuchowski 75
 - Mikołaj, pleban otmuchowski 74, 76-77, 352-353
- Łaski Jan 78
- Machno Marcin, mieszczanin otmuchowski 104
- Maciej, bednarz z Vidnavy 118
- Maciej, dzwonnik w Otmuchowie 153
- Maciej, organista w Otmuchowie 153
- Maciej, szewc w Otmuchowie 381
- Małgorzata, żona Fryczka Berwici 360
- Mały Jan, wik. 363, **375**, 383
- Marcin V, pap. 233, 275, 281, 326
- Marcin, altar. wrocł. 321
- Marcin, kustosz legnicki 85, 105, 108, 139,236
- Marcin, pleban w Osinie Wielkiej 94
- Marcin, pleban w Ratnowicach 277
- Marcin, mieszczanin kluczborski 289
- Marcin, domownik 334
- s. Marcina Piotr -* z Kluczborka Piotr z Markowie Witek, kan. 130-131, 160, 166-167,173-174,176-177,180, 187,204-205,209,213-214,216, 230,249-250,254,262,**301-302**, 312,319, 364, 375, 385, 389
 - Witek starszy 301
- Mas Tomasz, kan. 168, 183-184, 192, 194-195, 197-198, 201-206, 208-212, 215-216, 218-219, 222,250, 254,292, **302-304**, 345
- Maszcze Piotr 75
- Maschkowicz
 - Konrad 104
 - Tammo 104
- z Mazowsza Piotr, dziekan opolski 335
- Medorn Jan, mieszczanin nys. 106
- Megerlini Mikołaj, altar. otmuchowski 141,338
- Meisner Jerzy -* Ottewicz Jerzy
- Mensura Jan, kan. raciborski 289
- Merboth, rodzina mieszczan nys.
 - Mikołaj, kan. 91, 180, 187, 196, 198, 200-202, 204-207, 213-216,220-223,237,251,253,274, 283, **304-306**, 331,333
 - Mikołaj, mistrz kowalski w Nysie 304
- Mergenaw Jan, wójt nys. 268
- Michał, sługa 271
- Michał, wik. 362,**375**, 391
- Mikołaj V, pap. 234
- Mikołaj, bp Myry 82
- Mikołaj, opat w Syjonie 82
- Mikołaj, wójt Opola 67, 161, 314
- Mikołaj, pleban w Kobieli, wik. 85, 111, 230,364, 370-372, **374**, 382
- Mikołaj, pleban w Pakosławicach 361
- Mikołaj, pleban w Wierzbicach 178
- Mikołaj, pleban w Wierzbnie 278
- Mikołaj s. Marcina, mieszczanin kluczborski 289
- Mikołaj s. Tyczka, prepozyt głogówecki 352
- z Mikulovic
 - Henryk, mansj. 231,363-364,**376**
 - Jan 276
 - Marcin 276

- z Milicza Otto 319
- Mochberg, rodzina rycerska
- Gunter 306
 - Gunter młodszy 306, 351, 376
 - Jan, mansj. 306, 364, **376-377**
 - Jodok, altar. wrocł. 306, 376
 - Mikołaj, kan. 84, 119-120, 162, 179, 180, 185, 214, 250, 253, **306-307**, 376
- Mojek 56
- Mokewicz, rodzina mieszczan nys. 307
- Antoni 307
 - Jan 307, 309
 - Mikołaj, kan. 166-167, 169, 180, 187, 193, 194, 197-198, 204-208, 210-212, 214-216, 237, 251, 253-254, 291, **307-309**, 333
 - Wawrzyniec, prepozyt 91, 128, 164, 176, 194, 198, 200, 204, 214, 249, 307, **309-310**, 332
- Mokewicz Jan, chłop w Złotogłowicach 308
- Molendinator, rodzina mieszczan vidnavskich
- Elżbieta 355
 - Jan 355
 - Mikołaj 355
- Monch Jan, mieszczanin paczkowski 118
- Monch Mikołaj, mansj. 110, **364**, **376-377**
- de Monte
- Jan, kan. 167, 183-184, 193-194, 198, 200-201, 204-205, 210, 213, 216, 237, 251-252, 274, 286, **310-311**
 - Konrad 310
- Mosancz Niclas, ławnik otmuchowski 189
- Muczgleich Andrzej -> Heyncze Andrzej
- Munstirberg Henryk, kan. 114, 145-146, 181-182, 326, 249, 252, **311**, 326
- Muschen, Moschczin, Muschczin, rodzina rycerska
- Gunter, burgrabia otmuchowski 163
 - Jan 119
 - Jan, altar. otmuchowski 142
 - Jan, burgrabia otmuchowski 163
 - Małgorzata 163, 306
- Muterson Jan, rybak nys. 370
- Muthowicz Jan, kan. 144, 146, 151, 153, 180, 210, 212, 250, 253, **311-312**, 327
- Nail Jerzy, wik. 230, 364, **377**, 383
- z Nakła Herman, kan. wrocł. 335
- z Namysłowa Jan, audytor bp 359
- z Namysłowa Piotr -> Tonner Piotr
- Nanker, bp wrocł. 73-74
- z Nasławic Wawrzyniec, kan. 166-167, 173-174, 181-182, 212, 250, 254, **312**
- Nasilwicz Piotr, pleban w Bielicach 312
- Nebeldaw Grzegorz, kan. 168, 183-184, 195, 198, 201-207, 212, 215-216, 222, 250, 252, 304, **313**
- Nebelschutz, Nebilschitz, rodzina rycerska 313
- Jan wik. wrocł. 314
 - Jan wójt kapituły katedralnej 314
 - Jan 313
 - Kacper 313
 - Mikołaj kan. głogowski 314
 - Mikołaj wójt Opola 314
 - Mikołaj, kan. 145-146, 164, 171-175, 181-182, 186, 200-201, 205-206, 210, 212-213, 217-218, 253, 283, 288, 308, **313-315**, 331, 384
 - Piotr, kantor kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu 314

- Neisser
 — Maciej 281
 — Anna 281
- Nennehannos Jan, wik. 190, 363, 377, 387
- Netricz Jan, mieszczanin otmuchowski 381
- Newisch, rodzina mieszczan otmuchowskich
 — Jan, kan. 175-176, 179-180, 210, 212, 214, 231, 241, 251-252, 264, **315-316**, 364, 378
 — Mikołaj 315
 — Stefan 119, 315
- Newnicz, rodzina mieszczan nys. 316
 — Jan 316
 — Mikołaj 104
- Newnicz Jakub, kan. 88, 171, 191-192, 195, 202, 205-206, 209-210, 212, 218, 250, 252, 262, **316-317**, 328
- Neysser Jan, pleban w Lipnikach 302
- z Niemodlina Paweł 362
- z Niwnicy Mikołaj, chłop 119
- Notarius Konrad Krumpholz Konrad
- Nowak, rodzina rycerska 317
 — Jerzy, kan. 178, 180, 186, 192, 194, 198, 205, 210-212, 214-215, 237, 251, 253, **317-318**
 — Jan, kan. wrocł. 317
 — Jan, substitutus w Otmuchowie 138
 — Piotr, bp wrocł. 157, 178, 215, 222, 237, 255, 266, 317, 323, 336, 348, 385
 — Wacław 317
- z Nowego Lasu Piotr 389
- z Nowego Świętowa Stefan, wik. 363, **378**, 380, 385
- de Nymandis Eberhard 118-119
- Nossal Maciej 118
- Nunckil
 — Małgorzata 162
 — Ulryk 162
- Nympke Materna, kan. 173-174, 178, 180, 186, 202, 206, 208-210, 212, 218, 250, 253, 277, **318-320**, 345, 358
- Nymheim Łukasz, altar. nys. 327, 358
- z Nysy Augustyn 342
- z Nysy Stefan, wik. 363, 376, **378**, 385
- Obernperger Marcin 354
- Obiracker Kacper, konwentor kościoła św. Jakuba w Nysie 325
- Obresek Marcin, mansj. 364, **378**
- Ofka ks. opolska 271, 314-315
- Ogegil Konrad z Słupie 119
- Olbendorff Mikołaj, wik. 363, **378-379**, 386
- Oleśnicki Zbigniew, bp krakowski 177
- z Oleśnicy Jan, dziekan 84, 99, 113, 130-131, 136, 140, 155, 157, 166-168, 181-182, 192, 210, 212, 249, 252, 301, **320-321**, 347-348
 — Jan Apeczkonis 320
 — Jan s. Mikołaja Blumela 320
 — Jan s. Piotra zw. Suzielnik 320
 — Jerzy, mansj. 364, 377, **379**, 383
- Olvir Jan, mieszczanin nys. 97
- z Oławy Mikołaj, kan. 66, 79, 85, 105-106, 110, 140, 168-171, 175, 181-182, 191, 196, 209, 212-214, 218, 249, 253, 297, **321-322**, 336
- z Opola Jan, pleban niemodliński 78
 — Piotr, pisarz 262
 — Piotr, wik. 363, **379**
- Opoler, rodzina mieszczan nys.
 — Jan 61
 — Meczka, żona Jana 61
- Oscheg Paweł, mieszczanin otmuchowski 381
- z Osterburga Eberhard 208, 271
- Othonis Piotr 110
- z Otmuchowa Andrzej, wik. 228, 230, 363, **379**
- z Otmuchowa Michał 279

- Ottewicz
 — Jerzy, kan. 168, 191, 204-205, 210, 218, 220, 250, 253, 323
 — Wawrzyniec 323
- Otthonis Michał 119
- Owgil Jan 273
- Paczkovia Mikołaj, mansj. 364, 380
 z Paczkowa Mikołaj, kan. głogowski 321
- Panewicz Jan 275
- Pannwitz, rodzina rycerska 186
 — Baltazar 296
- Paschalis II, pap. 83
- Paschkowicz, rodzina rycerska 323-324
 — Jan, dziekan 91, 130-131, 166, 168, 181-182, 189, 191, 198-200, 205, 208-210, 212, 214, 249, 252, 262, 295, 323-325, 337
 — Mikołaj 324
 — Otto 324
- Paskart Jan, altar. nys. 293
- Passelwitz Jan -*• Jenkewicz Jan
- Paszko zw. Polak 360
- Pathehannes Jan, mieszczanin nys. 337
- Pawczman Mikołaj, mansj. 364, 380
- Peczolt Maciej 118, 384
- Petcze Maciej 110
- Petirko, kusznik 154, 276
- Petirko, domownik 351
- Petirwalde Franciszek, marszałek bp 330
- z Pępic Piotr 311
- Pflugger Mikołaj, kan. 165, 168, 170-171, 183-184, 194, 198, 200-201, 204-205, 210-213, 215-216, 236, 249, 253, 263, 326
- Philippi Piotr 118
- z Pieszyc
 — Hartung 108, 118
 — Jakub ksiądz 118
 — Hartung młodszy 118
 — Jan 118
- Piotr, bp wrocł. 160, 162, 167, 170
- Piotr, mieszczanin sycowski 386
- Piotr, sołtys w Suszkowicach 118
- Pistoris Jan, kan. 112, 144, 146, 180, 211-212, 250, 252, 258, 312, 327-328, 358
- Pistoris Mikołaj -*• Gobil Mikołaj
- Pius II, pap. 163, 234
- Pius V, pap. 134
- z Podiebradów
 — Jerzy, król czeski 314, 318, 333, 357
 — Henryk 318
- Podkomorze
 — Grzegorz -» Augustini Grzegorz
 — Maciej 256
- Podusch Piotr, altar. otmuchowski 142
- Pogorzela, rodzina rycerska 186
 — Jaracz 349
 — Mikołaj, starosta bp 162
 — Przeclaw, bp wrocł. 59, 65, 75-76, 94, 139, 278, 297, 306, 321
- Pokeler Otto, burgrabia otmuchowski 163
- Pomian, ród 177
- Posklazil Mikosch 189
- Possilwicz Jan Jenkewicz Jan
- Prawdźice, ród 178
- Preticz Piotr, kan. głog., 65, 278
- Preusse Stefan, kan. opolski 332
- Preussner Jan, mansj. wrocł. 353
- Pritezilwicz Konrad, kan. wrocł. 291
- Proger Mikołaj, mieszczanin nys. 275
- z Promnitz Baltazar, bp wrocł. 105
- Prószkowscy, rodzina rycerska 182
- Prunß Erazm 354
- Przechód Andrzej, rycerz 322
- z Przemkowa Materna 282
- z Przełęku Jan, pleban wierzbiecki 299
- Przemysł, ks. cieszyński 166, 300
- Puchler Marcin 354
- Pudewek Jakub, pleban nys. 271, 344, 383
- Pyka Piotr, subkustos 137, 362, 380, 385

- Qwyczałczky Jakub 118
- z Raciborza Teodoryk, pleban otmuchowski 74, 77, 94
- Raschko Jan, altar. nys. 281, 327
- Raschkonis Andrzej substytut w Otmuchowie 138
- Reibnitz, rodzina rycerska
- Barbara 296
 - Henryk 97, 102
 - Henryk, prokurator i sędzia otmuchowski 173,331
 - Herbord, altar. otmuchowski 141
 - Konrad 97, 102
 - Marek 97, 102
- von Reichenbach, rodzina rycerska 178, 185, 337-339
- Jan 337
 - Jan 338
 - Jan 338
- Reichenstein, Richenstein, rodzina mieszczan ziębickich 328
- Aleksy 328
 - Gunter 328
 - Eberhard 328
 - Jan 328
 - Mikołaj, kan. 166, 169, 181-182, 191, 192, 195, 208, 210, 245, 250, 253, **328-329**, 395
- Reichmann Marcin, burgrabia otmuchowski 163
- Reinold, zięć Bertolda Fulschussila 57, **60, 66**
- Reinsberg Waclaw, sędzia otmuchowski 173,331
- Reisewitz Otto, kan. legnicki 85, 110, 178, 236, 256-257
- Reisinger Mikołaj, altar. nys. 295
- Rewsse, rodzina mieszczan otmuchowskich
- Piotr 380-381
 - Zygmunt, kuratus 138, 230, 236, 362, 366, 368-369, **380-381**
- Reychembach Wincenty, mieszczanin nys. 358
- Reymberg Mikołaj, wik. 362, **381**
- Reynoldi, bracia 161
- Jan, kan. 63, 67, 169, 171, 175-176,180, 195, 198,211-212, 249, 252, **329**
 - Katarzyna, żona Mikołaja Reynoldi 67
 - Katarzyna, żona Piotra Reynoldi 66
 - Jan 161
 - Mikołaj 66-67, 329
 - Piotr 62, 66, 118,161,276-279
- Reytschke Jan, prec. 90, 176, 229, 293-294, 363, 375, **381-382**
- Reysigk Bartłomiej, altar. nys. 355
- Richtensteyg Paweł, sędzia nys. 284
- Rimanni Piotr -> z Sycowa Piotr
- Rinkenberg Marcin 330
- Roli Henryk, mansj. 226, 228-230, 359, 364, 370, **382-383**
- Ronaw
- Mikołaj 118
 - Mikołaj młodszy 118
 - Dorota 118
 - Zofia, żona Mikołaja 118
- Roraw, rodzina rycerska 329
- Bartosz 330
 - Dorota, żona Jana starosty bp 330
 - Henryk, kan. 89, 131-132, 163, 166-167,169,181-182,186,191, 195-196, 199, 201-207, 209, 211-213,215-218,220-223,235, 249, 252, 291,**329-331**,354
 - Jan, kuchmistrz bp 329
 - Jan, starosta bp 329-330
 - Jerzy 330
 - Wawrzyniec 167, 329-330
- Rorwese Jan, kan. 128, 174, 183, 200, 249,252, 309, **331-332**, 382
- Roth Jan, bp wrocł. 273, 304, 337
- Royn Jan, mansj. 363, 377, **383**

- z Rożmberka Jodok, bp wrocł. 90, 114, 116, 120, 172, 182, 215, 219, 222, 237, 260, 283, 291, 307-308, 332, 336
- Ruckenstog, rodzina 358
- z Rüdeshheim Rudolf, bp wrocł. 92, 134, 153, 167, 182-183, 190, 200, 202, 237, 259, 260-261, 283-284, 286, 308, 310, 314, 332, 336
- Rüdiger Ernest, kan. nys. 286
- Rudil Anna, mieszcanka nys. 268, 295
- Rudolf Joachim 134
- Runge Michał, burgrabia otmuchowski 163
- Rupert, ks. legnicki 343
- Rupert Andrzej, kan. 91, 180, 187, 189, 194, 197-198, 200, 204-206, 211-212, 214-215, 220-222, 251, **332-334**, 357
- Ruprecht Jan, mieszczanin nys. 332
- Rymbaba Jan, kan. wrocł. 324-325, 331
- Rynęwanni Mikołaj, rektor szkoły w Otmuchowie 152
- Rzeźnik Andrzej, altar. nys. 333
- Sachse Wawrzyniec, archidiakon legnicki 258, 292
- Sag Mikołaj, rektor szkoły w Otmuchowie 153
- Sagynczki Marcin, mieszczanin otmuchowski 111
- Sak 276
— Jakusz 236
- z Saksonii Konrad 112, 383
- Salfelt, rodzina mieszczan z Gliwic
— Jan 334
— Piotr, kan. 163, 181, 202, 207, 208-210, 211, 213, 247, 250, 254, 283, 289, 300, **334-335**
- Salisch Franciszek 106
- von Salza Jakub, bp wrocł. 114
- s. Sapiensa Łukasz →• Czelder Łukasz
- Sartoris Szymon, mieszczanin otmuchowski 150
- Sator Konrad Krumpholcz Konrad
- Sawer Jakub, ławnik otmuchowski 189
- Sawermilch 189
- Schaff Albert, rycerz 236
- Schendelynne Elżbieta, mieszcanka nys. 319
- Schenewicz Konrad 290
- Schenke, rodzina rycerska
— Henryk, starosta nys. 255
— Ulryk 65, 119
- Scheuerlein Jan, kanonik wrocł. 305
- Scheyban, rodzina mieszczan nys.
— Marcin, kan. głogówecki 295, 352
— Michał, altar. nys. 327
- Scheydelwitzynne Barbara, mieszcanka grodkowska 258-259
- Schirmer Mikołaj, pleban w Bematiach 299
- von Schleinitz Jan 292
— Piotr 292
- Schmidt Jerzy, pleban vidnavski 280
- Schnurke Jan, dziekan głogowski 304
- Schoffsdorf Henryk 108, 303
- Schonaw Andrzej, kan. wrocł. 262, 301
— Jan, pleban w Niwnicy 350
- Schonpetir Piotr, wójt kapituły 148-149, 378, 385
- Schottenhofer Jan, kan. wrocł. 305
- Schreyberdorfynne, mieszcanka otmuchowska 111
- Schutte Jan 272
- Schutze
— Dampke 350
— Jan, kan. 191, 192, 195, 201, 205, 210, 213, 250, 252, **335-336**
- Schutzendorff Jan 384
- Schuwert Piotr, ławnik otmuchowski 189
- Schyrmer Mikołaj, chłop z Lubnowa 118

- Sculteti Jan, alt. paczkowski 383
Sculteti Jan, wik. 112, 294, 362, 375, 383
Sculteti Jan ze Smardzowa 344
Sculteti Mikołaj, kan. 168, 171, 173, 181-182, 194, 198, 200, 202-206, 209-210, 212-216, 237, 251, 253, 336-337, 357, 366
Sculteti Mikołaj, kan. brzeski 337
Seckil, rodzina rycerska
— Franciszek, kustosz 101, 111, 126, 131, 141, 178, 181-182, 185, 212, 249, 252, 336, 337-338, 339-340, 347, 360
— Jan, dziekan 80, 85, 109, 126, 130, 160, 174, 178, 181-182, 185, 203, 207, 213, 249, 252, 337, 338-339, 340, 347, 360
— Jan, fundator szpitala 337, 339
— Katarzyna 337-338
— Mikołaj kan. 66, 80, 84, 113, 126, 141-142, 174-175, 178, 181-182, 185, 203, 207, 210, 212-214, 222, 249, 254, 289, 326, 337-338, 339-342, 347, 360, 367
Selin, Zelin, rodzina mieszczan nys. 341
— Augustyn, kan. 136, 180, 186, 191-192, 249, 251, 341-342
— Katarzyna 341-342
— Mikołaj, mieszczanin nys. 341
— Mikołaj, kan. wrocł. 341
— Mikołaj, altar. nys. 343
— Wawrzyniec 341
Selin Henryk, kan. legnicki 341
Sellatori Jan, mansj. 364, 384
Senftleben Henryk, archidiakon głog. 382
Seraphin Jan, kan. 137, 166-167, 176-177, 183-184, 212-214, 226, 229, 250, 252, 342-343, 362, 383
Seydenberg Dominik Teschner Dominik
Seydlin, woźnica 154, 351
Seyffirsdorff Piotr, pleban w Górze 257
Siffridi Tomasz, wik. 190, 362, 379, 384
Siteze, rodzina rycerska
— Mikołaj starosta otmuchowski 92
— Konrad 118
— Małgorzata 260
Sitko Mikołaj, kustosz głogówecki 351
ze Sławkindorff Mikołaj 267
Sławser Franciszek, rektor szkoły w Otmuchowie 152
Slewicz, rodzina rycerska 342
— Burgold 342
— Jan, kan. 146, 180, 186, 209-210, 212, 251, 252, 342-343, 355
— Jan 343
— Mikołaj, altar. nys. 343
— Piotr, burgrabia otmuchowski 163, 343
Slewser Mikołaj, wik. katedralny 263
Smalczynne Małgorzata, mieszczanka otmuchowska 108, 110, 240
ze Smardzowa Jan, kan. 174, 181-182, 189, 208, 210, 212, 250, 253, 255, 265, 271, 290, 299, 343-344, 370
Smed Jan, chłop z Karłowic Wielkich 375
Smet Mikołaj, komornik i wójt kapituły 119, 148-149
Smolan Marcin, mieszczanin otmuchowski 112, 239, 384
Smolicz Bartłomiej, subkustosz 137, 228, 230-231, 293, 315, 363, 364, 384, 386
Smolko, rodzina mieszczan otmuchowskich
— Anna 112, 241, 350, 373
— Jan 189, 373
— Jan rektor szkoły w Otmuchowie 153, 179, 264
— Małgorzata 373

- Smoln Herman 117
ze Smolnej Jan, archidiakon głogowski 75
Smolny Jan, mieszczanin otmuchowski 189
Snegula Jan 372
Sneyd, rodzina mieszczan otmuchowskich
— Jenke, ławnik 189
— Stefan, ławnik 189
Sneyder Franciszek, mieszczanin nys. 120
Sneyder Piotr, chłop z Lipników 118
Snorke, Schnurke
— Jan, dziekan głog. 344
— Paweł, kan. 205, 223, 251, 254, 344-345
Sonnenberg Jan, wik. 362, 384-385
Speil, rodzina sołtysów z Kałkowa
— Augustyn 345
— Eiger 345
— Elżbieta 346
— Gabriel, prepozyt 88, 128, 174, 180, 187, 200, 202, 204, 206-210, 214, 216, 249, 252, 315, 331, 345-346, 358
— Henryk 345
— Jan 345
— Jan 345
— Jan 345
— Konrad 345
— Piotr 345-346
— Stuchso 345
— Szymek 345-346
ze Spiry Ulryk, dziekan i kan. 80, 84-85, 110, 130, 136, 165-168, 183-184, 191, 204, 206-207, 210, 212, 214-216, 232, 249, 254, 275, 285, 311-312, 320, 322, 338, 340, 346-348, 360
Sporer Mikołaj 288
Stalny, rodzina mieszczan otmuchowskich
— Jan, kuratus 188, 190, 230, 240, 362, 366, 385
— Andrzej 283, 385
Stange Paweł 330
Stanisłafkynne, mieszczanka otmuchowska 108, 112
Stanisław, pleban w Kamienniku 322
Stefan, pleban nys. 72
Stefan alias Czeppan, mieszczanin otmuchowski 119
Stefan, subkustosz 362, 378, 380, 385-386
von Stein Jerzy, nadstarosta śląski 337
Steling Andrzej 387
Stercze, rodzina rycerska 116, 311
— Henryk 118
— Mikołaj 118
— Eneida 118
— Wolfhard 119
Steyner
— Jakub, kan. 165-171, 181-182, 191, 205, 208-210, 212, 218, 237, 251-252, 348-349
— Jan, subkustosz 137, 362, 384, 386
— Mikołaj, wik. 362, 365, 375, 377, 385
— Piotr 348
Steynkeler Jan, kan. wrocł. 332
Stosch, rodzina rycerska 260
Streit Mikołaj, marszałek bp 290
Strelicz Mikołaj, wik. wrocł. 334
Strelin Jan -> Czewchner Jan
Strofoytynne Dorota, mieszczanka nys. 327
Stybor Mikołaj ze Ściborza 118
ze Strzelec Jakub 346
Swanfeld Jan -> Paschkowicz Jan
Swarcze Marek, ławnik otmuchowski 189

- Sweider Piotr, kan. 209, 251, 254, 349, 371
- Sweydnicz, Swydnicz, Swidnicz, rodzina mieszczan vidnavskich 349
- Feliks 349
 - Jan 349
 - Merklin 350
 - Mikołaj, kan. 144, 146, 176, 181, 208-213, 223, 250, 254, 346, 349-350, 355, 363, 386
 - Mikołaj s. Feliksa 350
 - Mikołaj, student w Pradze 350
- Swonicz Mikołaj 119
- z Sycowa Piotr, wik. 228-229, 272, 362, 382, 386-387
- z Sycowa Piotr 272
- Sylwester, zakrystian w Otmuchowie 154
- ze Szlachcina Paweł, kan. gnieźnieński 334
- z Szonowa
- Mikołaj, prepozyt 67, 84, 128, 140, 154, 157, 159, 174, 181-182, 187, 200-202, 206, 211-212, 249, 254, 276, 301, 306, 329, 340, 350-352, 376
 - Peczek 329, 350
- Szymek, wójt dziedziczny Nysy 260
- Śliwice, rodzina rycerska 334
- ze Świdnicy Henryk, łucznik 276
- ze Świętowa Mikołaj, prepozyt 76-77, 86, 98, 108, 128, 180, 187, 191, 195, 200, 209, 248, 254, 350, 351-352
- Tauber Melchior, kan. nys. 134
- Tauchan, rodzina mieszczan nys.
- Michał 281
 - Mikołaj, oficjał wrocł. 215
- Teofano, cesarzowa 83
- Teschner Dominik, kan. 175, 182, 190, 192, 198, 204, 206-207, 212-213, 215-216, 223, 250-251, 272, 342, 352-353
- Teycher Jan, kustosz? 101, 131, 163, 183-184, 212, 234, 249, 253, 291, 331, 354
- Theolog Jakub, wik. 363, 387
- de Thesmesdorf Hieronim, kan. wrocł. 300
- Thesus Kacper 344
- Tilman Jan 208, 348
- Tinczman Kacper, altar. wrocł. 315
- Tomas Jan, chłop z Lubnowa 118
- Tomasz I, bp wrocł. 56, 71, 76, 199
- Tomasz II, bp wrocł. 71-72, 76
- Tomasz, kaznodzieja w Otmuchowie 141
- Tomasz, młynarz w Głębinowie 62
- Tomasz z Lelowa, prepozyt kolegiaty św. Idziego 64-65
- Tomasz s. Materny z Przemkowa 282
- Tonner Piotr, wicedziekan 362-363, 377, 387
- z Toszku Jan 355
- Trąba Mikołaj, abp gnieźnieński 103
- Trebnitz Mikołaj, mieszczanin oleśnicki 320-321
- Tschanstewicz, rodzina rycerska 354
- Anna 354
 - Bernard 354
 - Bernard młodszy 354
 - Jan 354
 - Łukasz 364
 - *Mikołaj, kan. 89, 134, 146, 151, 153, 177, 180, 186, 198, 212, 214, 231, 239, 251, 254, 259, 354-355, 364, 385, 387
- Tworsian Jan, pisarz 289
- Tyczek, kleryk 285
- Tymonis Jan, precentor 258, 363, 373, 387-388

- z Tyńca Jan, prokurator otmuchowski 75,353
- z Tyńca Michał 360
- z Ucieszkowa Jakub, wik. 362, **388**
- z Ulanowie Jan 337
- Ulman
— Katarzyna 388
— Piotr, mansj. 364, 388
- Ulrich, rodzina mieszczan ziębickich
— Agnieszka 109
— Wawrzyniec 109
- z Uncovic Dalibor, kan. ołomuniecki 335
- Ungeraten, rodzina 285
- Unruhe, rodzina rycerska
— Piotr, mansj. 229, 363, 377, 383, **388**
- Urban VI, pap. 233
- Urso, abp Bari 83
- Urszula, żona Mikołaja z Zatora 293
- z Vidnavy Mikołaj, kan. 168, 180, 191, 202,204,206,218,250,254, 349, **355-356**
- Vordis Mikołaj, kan. wrocł. 358
- Vyweger Piotr, karczmarz w Czarnolesie 110
- Wacław, bp wrocł. 46, 59, 65, 77-81, 84,87, 93, 97-98, 100-101, 105, 108, 112-113, 115-116, 119, 124-126,130,133, 137,139,159, 164, 165-167, 175, 176, 181, 183, 190,215,220,222,233,235-236, 238, 243, 256, 257, 263, 271, 277-278, 285, 289-291, 300-301,307, 312,321-323,325,329, 334,338-340, 342, 346, 350,353, 358,360,367,374-375,377, 379, 381-383, 388-389, 393
- de Waldow Jan, starosta bp 57
- de Waldow Piotr, wik. i mansj. 229, 301, 362-363, 364, 378, 386,**388**
- Walter, bp wrocł. 69
- Warendorp Tomasz 272
- Warmbir Małgorzata, mieszcanka nys. 293
- Wartemberg Piotr, oficjał wrocł. 332, 356
- Wartenberg Szymon, kan. wrocł. 262
- Wasserfurer Materna, dziekan opolski 335
- von Watzenrode Tammo, pleban otmuchowski 74, 77
- Wawrzyniec, bp wrocł. 56
- Wawrzyniec, wik. 76
- Wawrzyniec, precentor 363, 372, **388**
- Wawrzyniec s. Mikołaja z Zatora 293
- Wawrzyniec s. Witigona 56
- Wayner, rodzina mieszczan namysłowskich
— Andrzej, kan. 181-182,192, 195-196,198,200-201,203-204,206, 212, 214, 216, 220,223, 251, 333, **356-357**
— Jan, rajca namysłowski 356
- Wenke, rodzina mieszczan nys.
— Achacy, kantor legnicki 88, 178, 201, 237, 319, 327, 357, 359, 381
— Jakub, rajca nys. 357
— Mikołaj, prepozyt 88, 99, 128, 160,168-171,176-178,180,196, 198,201,205-207,210,212-216, 218-219,228-230,234-235,237, 249-250, 254-255, 277, 319, **357-360**, 364, 381,389
— Mikołaj, notariusz nys. 357
- Wenusz, pokojowiec 155, 276
- Werkmeistir Gerard 317, 342
- z Werony Jakub 319
- Wersing Leuther, kapelan bp 285
- Westfali Jan, subkustos wrocł. 85, 101, 108,125-126, 131, 141, 243,394

- z Widnej Fryderyk, pleban w Lubiatowie 282
- z Wierzbnej Henryk, bp wrocł. 58, 73, 76, 123, 224
- Wiktor, dziekan wrocł. 78
- Wilhelm Jan, mieszczanin nys. 358
- Wilhelmi Mikosz 366
- Wilky Mikołaj, pleban otmuchowski 91
- Windick Jan, pleban w Wiązowie 234
- Wit s. Mikołaja z Zatora 293
- Witigo 55-57, 62
- Witigo młodszy 56, *57
- Wittel 189
- Mikołaj 149
- Władysław Jagiellończyk, król czeski 305
- Władysław II Jagiełło, król polski 184, 235, 358
- Władysław, ks. opolski 97, 104
- Władysław, abp salzburski 56-57
- Włodzimierz Wielki 82
- z Wodzisławia Piotr 75
- Wojślaw, pleban otmuchowski 71-72, 76-77
- Wolff Mikołaj Wilky Mikołaj
- Wolff Stefan, kan. wrocł. 301
- Wolfilstejner
- Henryk, mansj. 226, 230, 364, 389-390
- Konrad 389
- Wolfram, mansj. 364, 390
- Wolfram, burgrabia otmuchowski 163
- Wolframi Piotr, nuncjusz papieski 234, 265
- Wołek Waclaw, kan. wrocł. 325
- z Wołowa
- Erazm, notariusz wrocł. 65
- Grzegorz 358
- Mikołaj 348
- ze Wschowy Wawrzyniec, wójt kapituły 149
- de Wyrbin Bartłomiej, mansj. i altar. 85, 142, 226, 364, 372, 390
- z Zatora Mikołaj, notariusz miejski w Nysie 293
- z Ząbkowic Śląskich
- Apeczko, oficjał wrocł. 160
- Jan s. Berwika 299, 360-361
- Leonard, kan. 154, 160, 167-171, 178, 181-182, 198, 204-205, 212, 214-216, 219-222, 236, 249, 253, 267, 298, 338-340, 360-362
- Mikołaj 276, 351
- Mikołaj s. Pawła Berwika 361
- Piotr, mieszczanin wrocł. 360
- Zegschulka Franczek 118
- Zemeler Jan, mieszczanin otmuchowski 112, 241
- Zeydenberg
- Mikołaj, mansj. 147-148, 226, 230, 352, 364, 390-391
- Mikołaj starszy 390
- Zeydusz Eliasz, kustosz głogówecki 391
- z Ziębic Bernhard, wik. 362, 375, 378, 391
- Jan, domownik 279
- Jerzy, duchowny 326
- Zuchorz Jerzy 276, 351
- Zygfyd, rzeźnik nys. 58
- Zygfyd, zasadzca Głuchołazów 55
- Zygfyd, zięć córki Bertolda Fulschus-sila 60
- Zygmunt, notariusz 148, 381 Rewsse
- Zygmunt
- z Żor Nanker, audytor bp 341
- z Żurzyc Czesław 76

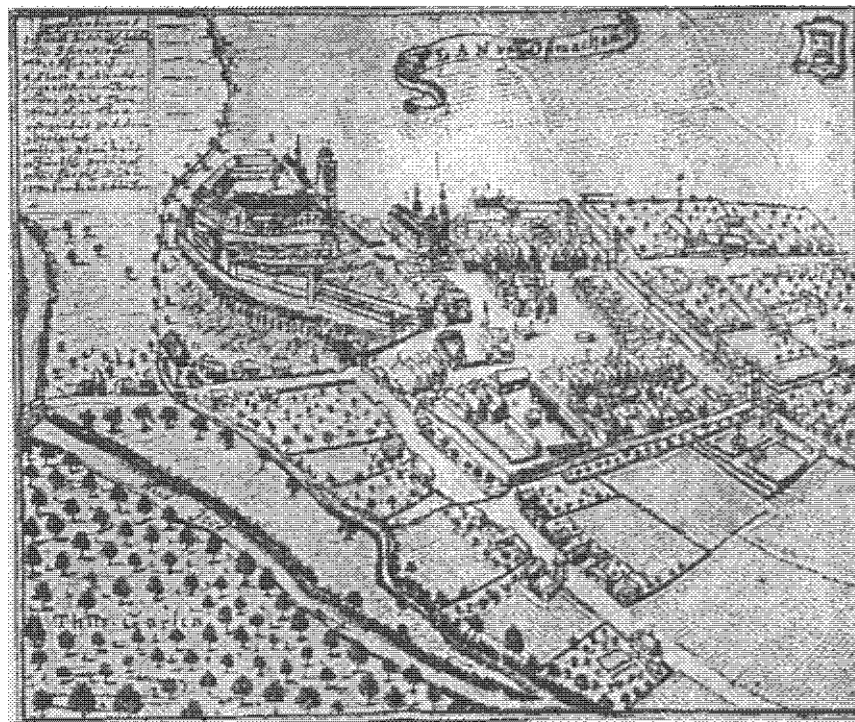
UNIwersytet Opolski . Wydział Teologiczny

Seria: Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku

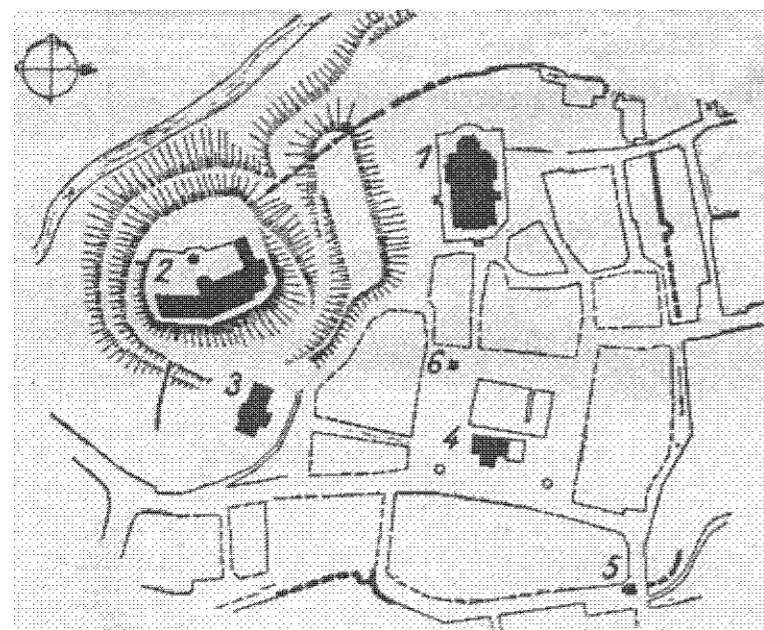
W serii dotychczas ukazały się:

1. NORBERT BONCZYK, *Góra Chebnska. (Góra Św. Anny - wspomnienia z roku 1875)*, Opole 1985, ss. 196.
2. JOSEPH SCHOLTYSSSEK, *Kronika Kamienia Śląskiego*, Opole 1994, ss. 149.
3. FRANCISZEK WOLNIK, *Matka Boska Rudzka. Dzieje Sanktuarium w Rudach Wielkich*, Opole 1995, ss. 88.
4. EDWARD KUCHARZ, *Hodegetrie jasnogórskie na Śląsku Opolskim*, Opole 1995, ss. 72.
5. JADWIGA KRÓL, *Dzieje parafii Szymiszów*, Opole 1995, ss. 138.
6. STEFAN BALDY (red.), *Wdzięczna pamięć*, Opole 1995, ss. 154.
7. ANNA POBÓG-LENARTOWICZ, *Dzieje parafii Chmielowice*, Opole 1995, ss. 116.
8. STEFAN BALDY, *Die Kathedrale zum Heiligen Kreuz in Oppeln. Zum 700-jährigen Bestehen der Pfarrgemeinde zum Heiligen Kreuz*, Opole 1996, ss. 163.
9. KAZIMIERZ DOLA, *Dzieje Kościoła na Śląsku*, cz. I: Średniowiecze, Opole 1996, ss. 220.
10. MARCIN WORBS, *Und meine Seele spannte weit ihre Flügel aus. Ein religiöses Porträt von Joseph von Eichendorff*, Opole 1996, ss. 123.
11. PIOTR PAWEŁ MANIURKA, *Mater Matris Domini. Św. Anna Samotrzcę w gotyckiej rzeźbie na Śląsku*, 1997, ss. 314.
12. HENRYK GERLIC, *Bogacica. Dzieje parafii*, Opole 1997, ss. 257.
13. FRANCISZEK WOLNIK, *Parafia i szkoła w Kadłubie. Kronika katolickiej szkoły w Kadłubie*, Opole 1998, ss. 295.
14. FRANCISZEK GRABELUS, *Kult św. Jacka w Kamieniu Śląskim*, Opole 1998, ss. 101.
15. PIOTR BĘDZIŃSKI, *Obraz Matki Bożej Pokornej w Rudach na tle historii klasztoru*, Opole 1999, ss. 148.
16. MARCIN WORBS, *Quickborn und Heimgarten als ein kulturell-religiöses Ereignis in Oberschlesien (1909-1939)*, Opole 1999, ss. 246.
17. GODEHARD RUPPERT, *Quickborn katholisch und jugendgewegt. Ein Beitrag zur Wirkungsgeschichte der katholischen Jugendbewegung*, Opole 1999, ss. 148.
18. ZBYSZKO BEDNORZ, *Wśród dróg moich do Ciebie. Wiersze religijne, rodzinne, okolicznościowe*, Opole 2000, ss. 127.
19. KAZIMIERZ DOLA, JOACHIM WALOSZEK (red.), *Wyższe Seminarium Duchowne w Nysie-Opolu (1949-1999). Księga jubileuszowa*, Opole 2000, ss. 363.
20. ALFRED PASSON, *Kronika Pawłowiczek. Z dziejów parafii, opracowała, wstępem, objaśnieniami i przypisami opatrzyła Helena Korczyńska*, Opole 2001, ss. 115.

21. ANNA POBÓG-LENARTOWICZ (red.), *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy*, Opole 2001, ss. 178.
22. FRANCISZEK IDZIKOWSKI, *Opole. Dzieje miasta do 1863 roku*, Stefan Baldy (red.), Opole 2002, ss. 286.
23. MAREK LIS, *Św. Karol na „Chabrach”. Pierwsze dwa lata*, Opole 2002, ss. 100.
24. AUGUSTYN WELTZEL, *Pomniki pobożności po szlacheckiej rodzinie hrabiów z Gaszyna na Górnym Śląsku*, Józef Pixa (opr.), Opole 2003, ss. 103.
25. ZYGFRYD GLAESER, *U źródeł własnej tożsamości*, Opole 2003, ss. 274.
26. FRANCISZEK PIECHOTTA, *Nieco z pielgrzymki do Padwy, Loretu, Asyżu i Rzymu w maju roku 1895*, Jan Kopiec (opr.), Opole 2003, ss. 86.
27. ANNA POBÓG-LENARTOWICZ (red.), *Sacra Silentiiprovincia*, Opole 2003, ss. 172.
28. ANNA POBÓG-LENARTOWICZ (red.), *Kult św. Stanisława na Śląsku (1253-2003)*, Opole 2004, ss. 156.
29. REMIGIUSZ POŚPIECH, *Muzyka wielogłosowa w celebracji eucharystycznej na Śląsku w XVII i XVIII wieku*, Opole 2004, ss. 432.
30. RAJMUND BIGDON, *Religijność mieszkańców Bytomia w dobie industrializacji*, Opole 2004, ss. 323.
31. RUDOLF PIERSKAŁA, TERESA SMOLIŃSKA (red.), *Pobożność ludowa w życiu liturgiczno-religijnym i w kulturze*, Opole 2004, ss. 317.
32. EWA WÓLKIEWICZ, *Kapituła kolegiacka św. Mikołaja w Otmuchowie. Dzieje - organizacja - skład osobowy (1386-1477)*, Opole 2004, ss. 432.

II. 1. Widok Otmuchowa z ok. 1730 r. wg F.B. Wernera

1 : 5 000

1. kościół par., 2. zamek, 3. pałac, 4. ratusz, 5. wieża Bramy Nyskiej, 6. figura N P Marii

II. 2. Plan Otmuchowa za *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VII, z. 3, Warszawa 1964

(a) kolegiaty otmuchowskiej — najstarsza (1391 r.); (b) Jana Seckila (1388 r.); (c) Leonarda z Ząbkowic Śląskich (1405 r.); (d) Pawia Fulschussila (1352 r.); (e) Andrzeja Fulschussila (1396 r.); (f) Jerzego Fulschussila, kanonika otmuchowskiego i oficjała wrocławskiego; (g) kolegiaty otmuchowskiej — typ drugi (1421 r.); (h) prepozyta Mikołaja z Szonowa; (i) kanonika otmuchowskiego Zygryda Fulschussila (1425 r.)

